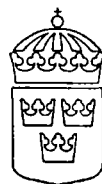

Regeringens proposition

1985/86: 10

om ny skollag m. m.

Prop.
1985/86: 10

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 27 juni 1985.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Bengt Göransson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny skollag. Den är resultatet av en huvudsakligen författningsteknisk och språklig översyn av den nuvarande skollagen (1962:319). Översynen har också omfattat enstaka sakfrågor som har aktualiserats genom utredningsförslag eller på annat sätt.

Till skillnad från den nuvarande skollagen innehåller förslaget till ny skollag bestämmelser om särskolan, som f. n. regleras i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda. Detta överensstämmer med vad som aviserades i propositionen (1984/85:176) med förslag till lag om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.

I nämnda proposition redovisades ett utredningsförslag om ändringar i fråga om bl. a. skolpliktstiden för dem som går i särskolan. Den nya skollagen, som bygger på utredningsförslaget, innebär att skolplikten för eleverna i särskolan upphör vid utgången av vårterminen det kalenderår då de fyller 17 år. De har emellertid alltid rätt att fortsätta i särskolan under de fyra närmast följande läsåren.

I övrigt föreslås bl. a. följande ändringar genom den nya skollagen.

Innan en kommun i sin grundskola tar emot en elev som inte tillhör skolans elevområde, skall kommunen bereda elevens hemkommun tillfälle att yttra sig. Motsvarande skall gälla för gymnasieskolan, om även hemkommunen anordnar den aktuella studievägen. Om hemkommunen avstyrker, skall den andra kommunen, om den fortfarande anser att eleven skall tas emot, överlämna ärendet till länsskolnämnden för avgörande. Rätten till interkommunal ersättning från hemkommunen görs beroende av att den andra kommunen har iakttagit sina nu nämnda skyldigheter.

Vissa förenklingar görs i bestämmelserna om undersökningstillfällen m. m. inom skolhälsovården. Elever i gymnasieskolan skall inte längre vara skyldiga att genomgå hälsokontroller.

Möjligheten att hämta skolpliktiga barn till skolan med biträde av polismyndighet avskaffas. Däremot behålls möjligheten för länskolnämnden att vid vite förelägga barnets vårdnadshavare att se till att barnet fullgör sin skolplikt. Frågan om utdömande av förelagt vite skall i fortsättningen prövas av länsrätten på ansökan av länskolnämnden.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1986. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser föreslås bli samlade i en särskild promulgationslag.

Propositionen innehåller även vissa förslag i frågor som inte regleras i den nya skollagen.

Ändringar föreslås beträffande länskolnämndernas sammansättning. Liksom nu skall landstinget välja fem av ledamöterna och suppleanter för dem i länskolnämnden. Sammansättningen i övrigt regleras inte i den nya skollagen. Utöver de ledamöter som landstinget väljer skall länskolnämnden ha sex ledamöter. Av dessa skall fyra representera arbetsmarknaden och – liksom suppleanter för dem – utses av regeringen efter förslag från arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. Övriga två ledamöter och suppleanter för dem skall utses av länsstyrelsen. De förutsatts representera dels utbildningsverksamheten i länet, dels den allmänna samhällsplaneringen där. Ordförande skall alltjämt utses av regeringen bland nämndens ledamöter. Regeringen och länsstyrelsen skall utse ledamöter och suppleanter enligt de nya reglerna för tid fr. o. m. den 1 januari 1986. Detta föranleder ändring i den nuvarande skollagen.

Den nuvarande försöksverksamheten med s. k. regionala planeringsråd föreslås upphöra vid utgången av juni 1986. Planeringssamverkan mellan skola och arbetsliv utformas i fortsättningen på det sätt som länskolnämnden finner lämpligt.

I linje med riksdagsbeslut våren 1985 om förändringar beträffande de kommunala skolcheferna föreslås i propositionen att inte heller särskolcheferna längre skall ha statligt reglerade anställningar och att statsbidragen till kostnader för särskolchefer skall upphöra. Förändringarna beträffande särskolchefer föreslås gälla fr. o. m. den 1 juli 1986.

Av propositionens fyra lagförslag (s. 3–24) har nr 2–4 föregåtts av granskning av lagrådet.

Propositionen innehåller tre huvuddelar, nämligen

1. det s. k. *remissprotokollet*, som utmynnar i beslut om inhämtande av yttrande från lagrådet men som också innehåller förslag som inte omfattas av remissen till lagrådet (s. 25–139), samt bilagor till remissprotokollet med bl. a. *lagrådsremissens lagförslag* (s. 140–160),

2. *lagrådets yttrande* (s. 161–163),

3. det s. k. *slutprotokollet*, i vilket föredraganden bl. a. redovisar sina ställningstaganden till lagrådets synpunkter (s. 164–167) och till vilket *propositionens lagförslag* (s. 3–24) hänför sig.

Propositionens lagförslag skiljer sig från lagrådsremissens dels i en sakfråga, dels genom några små tekniska ändringar. Sakfrågan rör utdömande av förelagt vite.

1 Förslag till

Propositionens
lagförslag

Lag om ändring i skollagen (1962: 319)

Härigenom föreskrivs att 22 § skollagen (1962: 319)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §²

Länsskolnämnden utgörs av nio ledamöter, som utses för tre år, räknat från och med den 1 januari året efter det, då val i hela riket till landsting och kommunfullmäktige har ägt rum. Av ledamöterna skall två utses av regeringen, varav en bland företrädare för arbetsgivare och en bland företrädare för arbetstagare inom länet, samt en av skolöverstyrelsen och en av länsstyrelsen. Fem ledamöter skall väljas av landstinget. I Gotlands län skall fem ledamöter utses av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. Omfattar annat län kommun, som ej tillhör landstingskommun, skall tre ledamöter utses av landstinget och två ledamöter av kommunfullmäktige.

För var och en av de ledamöter som utses av regeringen, skolöverstyrelsen och länsstyrelsen skall en suppleant utses. För de ledamöter som väljs av landstinget eller kommunfullmäktige skall lika många suppleanter väljas. Suppleanterna skall utses för samma tid som ledamöterna.

Ledamöterna och suppleanterna skall vara bosatta inom länet. Om villkor i övrigt gäller vad regeringen föreskriver.

Landstinget skall välja fem av ledamöterna i länsskolnämnden. I Gotlands län skall fem ledamöter utses av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. I Göteborgs och Bohus län samt i Malmöhus län skall tre ledamöter utses av landstinget och två ledamöter av kommunfullmäktige i Göteborgs respektive Malmö kommun. För de ledamöter som väljs av landstinget eller kommunfullmäktige skall lika många suppleanter väljas.

Ledamöter och suppleanter som väljs enligt första stycket skall utses för tre år räknat från och med den 1 januari året efter det när allmänna val till landsting och kommunfullmäktige har ägt rum. De skall vara bosatta inom länet. Om villkor i övrigt gäller vad regeringen föreskriver.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

¹ Lagen omtryckt 1970: 1026.

² Senaste lydelse 1981: 1113.

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Allmänna föreskrifter

Inledande föreskrifter

1 § Genom grundskolan, gymnasieskolan och andra motsvarande skolformer anordnar samhället utbildning för barn och ungdomar.

Utbildningens allmänna mål är att ge eleverna kunskaper, utveckla deras färdigheter och i samarbete med hemmen främja deras utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar.

2 § Denna lag innehåller föreskrifter om

1. barns och ungdomars rätt till utbildning och deras skolplikt,
2. grundskolan och gymnasieskolan,
3. vissa motsvarigheter till grundskolan och gymnasieskolan,
4. skolhälsovård.

Skolformer och deras huvudmän

3 § Kommunerna är huvudmän för grundskolan.

Kommuner och landstingskommuner är huvudmän för gymnasieskolan.

4 § För barn och ungdomar som inte kan gå i grundskolan och gymnasieskolan därför att de är psykiskt utvecklingsstörda finns särskolan. Landstingskommuner och i vissa fall kommuner är huvudmän för särskolan.

5 § För barn som på grund av synskada, dövhet, hörselskada eller tal-skada inte kan gå i grundskolan eller motsvarande del av särskolan finns specialskolan. Staten är huvudman för specialskolan.

6 § Som alternativ till grundskolan finns sameskolan för vilken staten är huvudman.

Termer m. m.

7 § I denna lag avses med

det offentliga skolväsendet grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan.

fristående skola en skola för vilken en fysisk eller enskild juridisk person är huvudman.

8 § Det som i lagen sägs om psykiskt utvecklingsstörda gäller även dem som har fått ett betydande och bestående begåvningshandikapp på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, samt personer med barndomspsykos.

I lagen (1985: 568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl. (omsorgslagen) finns bestämmelser om vissa andra särskilda insatser än utbildning.

9 § För den som är bosatt i riket avses i lagen med *hemkommun* den kommun i vilken han är kyrkobokförd. Är han inte kyrkobokförd i riket avses med *hemkommun* den kommun i vilken han vistas stadigvarande eller, om han saknar stadigvarande vistelseort, den kommun i vilken han för tillfället uppehåller sig.

Med *hemlandstingskommun* avses den landstingskommun till vilken hemkommunen hör.

Prop. 1985/86: 10

*Propositionens
lagförslag*

2 kap. Det offentliga skolväsendets allmänna organisation

Riks- och länsmyndigheter

1 § Skolöverstyrelsen skall ha tillsyn över det offentliga skolväsendet.

2 § Inom varje län skall en länskolnämnd under skolöverstyrelsen ha tillsyn över det offentliga skolväsendet.

3 § Landstinget skall välja fem av ledamöterna i länskolnämnden. I Gotlands län skall fem ledamöter väljas av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. I Göteborgs och Bohus län samt i Malmöhus län skall tre ledamöter väljas av landstinget och två ledamöter av kommunfullmäktige i Göteborgs respektive Malmö kommun. För de ledamöter som väljs av landstinget eller kommunfullmäktige skall lika många suppleanter väljas.

Ledamöter och suppleanter som väljs enligt första stycket skall utses för tre år räknat från och med den 1 januari året efter det när allmänna val till landsting och kommunfullmäktige har ägt rum. De skall vara bosatta inom länet. Om villkor i övrigt gäller vad regeringen föreskriver.

Lokala styrelser

4 § I varje kommun skall det finnas en skolstyrelse.

Skolstyrelsen skall vara lokal styrelse för kommunens grundskola. Om kommunen anordnar gymnasieskola, skall skolstyrelsen vara lokal styrelse även för gymnasieskolan.

5 § I varje landstingskommun, som anordnar gymnasieskola, skall en utbildningsnämnd vara lokal styrelse för gymnasieskolan.

Landstinget skall antingen tillsätta en särskild utbildningsnämnd eller ge en annan nämnd i uppdrag att vara utbildningsnämnd.

6 § Skolstyrelsen och utbildningsnämnden skall ha hand om förvaltning och verkställighet inom sina verksamhetsområden enligt denna lag. Detta gäller dock inte i den mån någon annan skall svara för uppgifterna enligt lag, enligt föreskrift som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer eller enligt beslut som avses i 3 kap. 14 § kommunallagen (1977: 179).

7 § För skolstyrelse och särskild utbildningsnämnd gäller i tillämpliga delar 3 kap. 2 §, 3 § första stycket, 4 §, 5 § första och tredje styckena, 6–8 §§, 9 § första stycket samt 10–12 §§ kommunallagen (1977: 179).

För Stockholms kommun gäller dock inte 3 kap. 5 § första stycket eller 6 § kommunallagen.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971: 290) skall 4 och 5 §§ i den lagen tillämpas i samtliga ärenden hos skolstyrelse och särskild utbildningsnämnd.

8 § Bestämmelser om lokala styrelser för särskolan och specialskolan finns i 6 och 7 kap.

9 § En sameskolstyrelse skall vara lokal styrelse för sameskolan.

Utbildningens uppläggning

10 § Utbildningen i grundskolan och dess motsvarigheter inom det offentliga skolväsendet skall bedrivas under perioder som kallas *läsåår* och som delas upp på en *hösttermin* och en *vårtermin*. Lärokursen skall delas upp i *årskurser*. En elev skall normalt kunna gå igenom en årskurs under ett läsår.

Detsamma gäller för gymnasieskolan och motsvarande del av särskolan, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

3 kap. Skolplikt och rätt till utbildning

Skolplikt och motsvarande rätt till utbildning

1 § Barn som är bosatta i riket har skolplikt enligt föreskrifterna i detta kapitel. Skolplikt gäller dock inte i fråga om barn, som varaktigt vistas utom riket eller vars förhållanden är sådana att det uppenbarligen inte kan begäras att barnet skall gå i skola.

Skolplikten motsvaras av en rätt att få utbildning inom det offentliga skolväsendet.

2 § Barn i allmänhet har *vanlig skolplikt*. Den skall fullgöras i grundskolan, om inte annat följer av 8–10 kap.

3 § *Särskild skolplikt* har barn som inte kan gå i grundskolan därför att de är psykiskt utvecklingsstörda, synskadade, döva, hörselskadade eller tal-skadade. Sådan skolplikt skall fullgöras i särskolan eller specialskolan, om inte annat följer av 9 eller 10 kap.

De psykiskt utvecklingsstörda skall tas emot i särskolan och övriga i specialskolan. Psykiskt utvecklingsstörda, som på grund av synskada, dövhet, hörselskada eller talskada inte kan gå i särskolan, skall dock tas emot i specialskolan.

4 § Den lokala styrelsen för särskolan skall på framställning av barnets vårdnadshavare eller skolstyrelsen i barnets hemkommun pröva om barnet skall tas emot i särskolan under sin skolpliktstid.

Den lokala styrelsen för specialskolan skall på framställning av barnets vårdnadshavare, skolstyrelsen i barnets hemkommun eller den lokala styrelsen för särskolan pröva om barnet skall tas emot i specialskolan under sin skolpliktstid.

Om ett barn, som har tagits emot i särskolan, bedöms kunna gå över till grundskolan, skall den lokala styrelsen för särskolan besluta att barnet inte längre skall vara elev i den skolan. Motsvarande gäller för den lokala styrelsen för specialskolan, om ett barn, som har tagits emot i den skolan, bedöms kunna gå över till grundskolan eller särskolan.

5 § Beslut av den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan i ärende enligt 4 § får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får överklagas hos regeringen genom besvär.

Besluten får överklagas endast av barnets vårdnadshavare.

6 § Skolplikten inträder höstterminen det kalenderår då barnet fyller sju år.

*Propositionens
lagförslag*

7 § Om ett skolpliktigt barn inte är moget för skolgång, får skolstyrelsen i barnets hemkommun efter medgivande av barnets vårdnadshavare besluta att barnet skall börja skolgången först höstterminen det kalenderår då barnet fyller åtta år.

Om barnet har sådant handikapp som enligt 3 § kan vara grund för särskild skolplikt, skall skolstyrelsen i ärendet inhämta yttrande från den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan.

Om skolstarten skjuts upp, skall barnet gå i förskola. Föreskrifter om förskola finns i socialtjänstlagen (1980: 620). Skyldigheten att gå i förskola omfattar högst 525 timmar.

8 § På begäran av ett barns vårdnadshavare får skolstyrelsen i barnets hemkommun tillåta att barnet redan höstterminen det kalenderår då barnet fyller sex år börjar i grundskolan eller i en motsvarande skola för barn med vanlig skolplikt. Tillstånd får lämnas endast om barnet är moget för skolgång.

Under samma förutsättningar får den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan tillåta att ett barn börjar skolgång där eller i en motsvarande skola ett år tidigare än normalt.

9 § Beslut av den lokala styrelsen i ärende enligt 7 eller 8 § får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får inte överklagas.

Skolpliktens upphörande

10 § Skolplikten upphör vid utgången av vårterminen det kalenderår då barnet fyller 16 år eller, om barnet har särskild skolplikt, 17 år.

Om barnet dessförinnan tillfredsställande slutför högsta årskursen i grundskolan eller motsvarande i någon annan skola där barnet får fullgöra sin skolplikt, upphör därmed denna. Skolplikten upphör också, om barnet vid särskild prövning visar att det har motsvarande kunskaper. Sådan prövning anordnas av skolstyrelsen eller, för barn med särskild skolplikt, av den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan.

Beslut av den lokala styrelsen i ärende om skolpliktens upphörande får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får inte överklagas.

Deltagandet i utbildning för skolpliktiga

11 § Varje barn som fullgör skolplikt inom det offentliga skolväsendet eller på något annat sätt skall delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om barnet inte är sjukt eller har annat giltigt skäl att utebli.

En skolpliktig elev får beviljas kortare ledighet för enskilda angelägenheter. Disciplinär åtgärd mot en skolpliktig elev får avse elevens närvaro i skolan, dock endast i ringa omfattning.

Ingen är på grund av skolplikt, som fullgörs inom det offentliga skolväsendet, skyldig att gå i skolan mer än 190 dagar per läsår eller att någon dag delta mer än åtta timmar eller, i de två lägsta årskurserna, sex timmar.

12 § På begäran av en skolpliktig elevs vårdnadshavare skall eleven befrias från skyldighet att delta i annars obligatoriska inslag i verksamheten, om det med hänsyn till särskilda omständigheter inte är rimligt att kräva att eleven deltar.

Befrielse skall alltid medges från undervisning i religionskunskap, om eleven tillhör ett trossamfund, som har regeringens tillstånd att i skolans ställe ombesörja sådan undervisning, och eleven visar att han deltar i denna.

Om elevens vårdnadshavare kräver det, skall begäran om befrielse prövas av den lokala styrelsen för skolan eller, för elever utanför det offentliga skolväsendet, av länsskolnämnden. Avslås begäran vid sådan prövning, får beslutet överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får överklagas hos regeringen genom besvär.

Tillsynen över att skolplikten fullgörs

13 § Skolstyrelsen skall se till att skolpliktiga elever i kommunens grundskola fullgör sin skolgång. Skolstyrelsen skall också se till att skolpliktiga barn, som är kyrkobokförda i kommunen men inte går i dess grundskola, på något annat sätt får föreskriven utbildning.

Den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan skall se till att skolpliktiga elever i skolenheter under dess ledning fullgör sin skolgång.

14 § Om en skolpliktig elev i en skola utanför det offentliga skolväsendet är frånvarande i stor utsträckning utan giltig orsak, skall huvudmannen för skolan anmäla förhållandet till skolstyrelsen i barnets hemkommun. Skolstyrelsen skall pröva om barnet skall åläggas skolgång i grundskolan eller, om skäl föreligger, överlämna anmälan till den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan, som skall pröva om barnet skall åläggas skolgång där.

Beslut om att ålägga barnet skolgång får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

15 § Den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn skall se till att barnet fullgör sin skolplikt.

16 § Om en skolpliktig elev i det offentliga skolväsendet inte fullgör sin skolgång och detta beror på att elevens vårdnadshavare inte har gjort vad på dem ankommer för att så skall ske, får länsskolnämnden vid vite förelägga elevens vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter. Motsvarande gäller om vårdnadshavare för ett skolpliktigt barn, vars skolgång uppskjutits, inte ser till att barnet går i förskola, när skyldighet till detta föreligger. Ett föreläggande gäller omedelbart, även om beslutet överklagas.

Vitet får inte förvandlas till fängelse.

Beslut av länsskolnämnden i ärenden enligt denna paragraf får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Fortsatt utbildning m. m. efter skolpliktens upphörande

17 § Om en elev i grundskolan, när skolplikten upphör, inte tillfredsställande har slutfört sista årskursen men bedöms ha förmåga att fullfölja utbildningen, skall eleven beredas tillfälle att göra detta under högst två år efter det att skolplikten upphörde. Detsamma gäller elever i sameskolan och sådana elever i specialskolan som inte är psykiskt utvecklingsstörda.

Ärenden enligt denna paragraf prövas av den lokala styrelsen. Dess beslut får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får inte överklagas.

18 § Hemkommunen har skyldigheter enligt andra stycket (uppföljningsansvar) i fråga om ungdomar som har lämnat grundskolan eller motsvarande utbildning men som ännu inte har fyllt 18 år. Ansvariet omfattar dock inte ungdomar som avses i 19 §.

Genom skolstyrelsen skall hemkommunen hålla sig underrättad om hur ungdomarna är sysselsatta. Har de inte stadigvarande sysselsättning genom studier i gymnasieskolan eller fast anställning eller på annat sätt, skall hemkommunen själv eller genom andra erbjuda dem personlig studie- och yrkesvägledning samt kurser, praktik eller annan liknande verksamhet.

I 5 kap. 7 § finns bestämmelser om rätt för den som uppfyller gällande behörighetsvillkor att i mån av plats få utbildning i gymnasieskolan.

19 § Ungdomar som inte kan gå i gymnasieskolan därför att de är psykiskt utvecklingsstörda har rätt att efter skolpliktens upphörande få annan utbildning inom det offentliga skolväsendet intill utgången av vårterminen det kalenderår då de fyller 21 år. Om de inte bereds utbildning i specialskolan, skall de tas emot i särskolan.

Om en elev i särskolan där har påbörjat yrkesutbildning eller motsvarande före utgången av vårterminen det kalenderår då eleven fyller 21 år, skall eleven beredas möjlighet att fortsätta i särskolan till utgången av vårterminen det kalenderår då eleven fyller 23 år, om det behövs för att slutföra utbildningen.

20 § Den som efter skolpliktens upphörande genomgår utbildning inom det offentliga skolväsendet eller annars med stöd av denna lag skall på egen eller ställföreträdarens begäran befrias från deltagande i inslag som annars inte kan väljas bort, om förutsättningarna i 12 § är uppfyllda. I fråga om prövning och överklagande gäller bestämmelserna i 12 § tredje stycket.

21 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får i fråga om utbildning enligt denna lag efter skolpliktens upphörande meddela föreskrifter om disciplinära åtgärder och skiljande av elev från en viss studieväg eller motsvarande.

4 kap. Grundskolan

Upphyggnad och innehåll

1 § Grundskolan skall ha nio årskurser. Av dessa utgör 1–3 lågstadium, 4–6 mellanstadium och 7–9 högstadium.

2 § Utbildningen i grundskolan skall syfta till att ge eleverna de kunskaper och färdigheter och den skolning i övrigt som de behöver för att delta i samhällslivet. Den skall kunna ligga till grund för fortsatt utbildning i gymnasieskolan.

3 § Eleverna i grundskolan skall ha en i huvudsak gemensam studiegång, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Särskilt stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolarbetet.

4 § Elever i skilda kommuners grundskolor och vid olika skolenheter inom samma kommun skall så långt möjligt få en likvärdig utbildning.

5 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om vilken kunskaps- och färdighetsnivå som skall eftersträvas på olika områden och vilka moment som alltid skall ingå i utbildningen. Skolstyrelsen och de som verkar i skolan skall ha möjlighet att välja mellan olika ytterligare moment.

Elevområden m. m.

6 § Varje kommun skall anordna grundskola av den omfattning som krävs för att ta emot barn som har rätt att gå där enligt denna lag.

7 § Varje kommun är elevområde för sin grundskola, om inte annat följer av andra eller tredje stycket.

En kommun eller en del därav skall för en eller flera årskurser ingå i elevområdet för en annan kommuns grundskola i stället för i elevområdet för den egna grundskolan, om en sådan indelning behövs med hänsyn till kommunikationer eller av andra skäl.

Om en kommun med stöd av särskilt medgivande av regeringen eller annan statlig myndighet bedriver en speciell verksamhet i någon del av sin grundskola, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer för den delen fastställa ett elevområde som sträcker sig utanför kommunen.

8 § Beslut om indelning i elevområden enligt 7 § andra stycket meddelas av läns skolnämnden. Om de berörda kommunerna hör till olika län, skall beslut meddelas av skolöverstyrelsen.

Beslut av läns skolnämnden får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Enskilda har inte besvärsrätt. Beslut av skolöverstyrelsen får inte överklagas.

Första stycket gäller inte i den mån regeringen föreskriver annat.

9 § Till ett elevområde hör den som är bosatt i riket och som

1. är kyrkobokförd inom elevområdet,
2. inte är kyrkobokförd i riket men vistas stadigvarande inom elevområdet eller
3. inte är kyrkobokförd och inte heller har stadigvarande vistelseort i riket men för tillfället uppehåller sig inom elevområdet.

Mottagande i grundskola

10 § Varje kommun skall i sin grundskola ta emot barn som hör till skolans elevområde.

11 § En kommun skall i sin grundskola ta emot även barn, som inte hör till skolans elevområde, om barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundskola.

Sådana frågor prövas av kommunens skolstyrelse, om inte annat följer av 12 §.

12 § Innan en kommun ett läsår i sin grundskola tar emot ett barn, som inte hör till skolans elevområde, skall kommunens skolstyrelse inhämta yttrande från skolstyrelsen i den kommun till vars grundskolas elevområde barnet hör, om det inte med hänsyn till tidigare yttrande är onödigt.

Om den första skolstyrelsen anser att barnet skall tas emot men den andra skolstyrelsen avstyrker, skall den första skolstyrelsen överlämna ärendet till länskolnämnden för avgörande. Hör kommunerna till olika län, skall ärendet överlämnas till skolöverstyrelsen för avgörande.

13 § Beslut av skolstyrelsen eller länskolnämnden i ärende om mottagande av barn i en kommuns grundskola, till vars elevområde barnet inte hör, får överklagas av barnets vårdnadshavare hos skolöverstyrelsen genom besvär. Beslut av skolöverstyrelsen får inte överklagas.

14 § Den som enligt 10–13 §§ har tagits emot i en kommuns grundskola ett visst läsår har rätt att gå kvar hela läsåret, även om de förhållanden som låg till grund för beslutet ändras under läsårets gång.

Kostnader

15 § Utbildningen i grundskolan skall vara kostnadsfri för eleverna. Dessa skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra därmed jämförliga hjälpmedel som behövs för utbildningen. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

16 § Varje kommuns grundskola skall så långt möjligt organiseras på ett sådant sätt, att ingen elev som hör till skolans elevområde enligt 7 § första eller andra stycket skall behöva bo utanför det egna hemmet på grund av skolgången. I fall där detta ändå inträffar skall kommunen svara för att eleven utan extra kostnader får tillfredsställande förhållanden.

17 § Inom ett elevområde enligt 7 § första eller andra stycket skall kommunen för eleverna i sin grundskola kostnadsfritt anordna skolskjuts, om sådan behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, fysiskt handikapp hos elev eller någon annan särskild omständighet.

Interkommunal ersättning

18 § Om en kommun i sin grundskola har tagit emot ett barn som har en annan hemkommun, skall hemkommunen betala ersättning till den andra kommunen (interkommunal ersättning) för dess kostnader för barnets skolgång, om inte annat följer av överenskommelse mellan kommunerna.

Hemkommunen är dock inte skyldig att betala ersättning, om den andra kommunen inte har iakttagit vad som föreskrivs i 12 § eller har tagit emot barnet i strid mot länskolnämndens eller skolöverstyrelsens beslut.

19 § Om kommunerna inte kommer överens om annat, skall ersättningsbelopp, uppdelade på höstterminen och vårterminen, bestämmas enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om kommunernas kostnadsansvar i fall då barnet får ny hemkommun under pågående läsår och kommunerna inte är ense om hur fördelningen skall göras.

20 § Vid oenighet om rätten till ersättning eller om ersättningens storlek skall frågan avgöras av länskolnämnden. Hör kommunerna till olika län, skall frågan avgöras av skolöverstyrelsen.

Beslut av länskolnämnden i ärenden om ersättning får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Beslut av skolöverstyrelsen får inte överklagas.

5 kap. Gymnasieskolan

Allmänna föreskrifter

1 § Gymnasieskolan omfattar olika studievägar, som bygger på grundskolan eller, i vissa fall, på någon ytterligare utbildning. Gymnasieskolan skall vara grund för yrkesverksamhet eller fortsatt utbildning.

Utöver studievägarna finns gymnasial lärlingsutbildning. Föreskrifterna i 2–20 §§ gäller inte sådan utbildning. Om denna finns bestämmelser i 21 §.

2 § Gymnasieskola får anordnas av kommuner och landstingskommuner efter medgivande av skolöverstyrelsen i varje särskilt fall. Vilka studievägar som får anordnas i en viss huvudmans gymnasieskola fastställs enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Landstingskommuner får endast anordna studievägar inom områdena vård, konsumtion, jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring.

Elevområden

3 § Varje del av landet skall i fråga om varje studieväg ingå i elevområdet för någon kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola, om inte annat föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

4 § Varje kommun som anordnar gymnasieskola är elevområde för samtliga studievägar vid skolan.

I elevområdet för en eller flera av skolans studievägar skall ingå även en eller flera andra kommuner eller delar därav (utökat elevområde), om det behövs med hänsyn till 3 § eller av andra skäl. Utökat elevområde kan även bestämmas i fråga om en speciell verksamhet som inte utgör studieväg.

Motsvarande gäller för landstingskommuner som anordnar gymnasieskola.

5 § Regeringen bestämmer vilken eller vilka myndigheter som skall besluta om utökat elevområde.

6 § Till ett elevområde hör den som är bosatt i riket och som

1. är kyrkobokförd inom elevområdet,
2. inte är kyrkobokförd i riket men vistas stadigvarande inom elevområdet eller
3. inte är kyrkobokförd och inte heller har stadigvarande vistelseort i riket men för tillfället uppehåller sig inom elevområdet.

Allmänna förutsättningar för intagning i gymnasieskolan

7 § Den som är bosatt i riket och uppfyller föreskrivna behörighetsvillkor har rätt att i mån av plats få utbildning i gymnasieskolan, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Föreskrifter om behörighetsvillkor och om urval bland inträdessökande meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Prop. 1985/86: 10

*Propositionens
lagförslag*

Mottagande i gymnasieskola

8 § Av behöriga sökande till en studieväg i en kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola skall i första hand tas emot de som tillhör elevområdet för studievägen vid skolan. Med dessa skall likställas de som med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens eller landstingskommunens gymnasieskola.

I andra hand skall tas emot andra behöriga sökande, om de inte kan beredas plats på studievägen vid den skola vars elevområde de tillhör.

Fråga om en sökande skall tas emot trots att han inte tillhör elevområdet för studievägen vid skolan prövas av styrelsen för skolan, om inte annat följer av 9 §.

9 § Innan en kommun eller landstingskommun i sin gymnasieskola ett läsår eller en annan sådan studieperiod tar emot en sökande, som inte hör till skolans elevområde för studievägen, skall styrelsen för skolan inhämta yttrande från styrelsen för hemkommunens eller hemlandstingskommunens skola, om den har samma studieväg. Detta gäller dock inte om det med hänsyn till tidigare yttrande är onödigt.

Om den första styrelsen anser att sökanden skall tas emot men den andra styrelsen avstyrker, skall den första styrelsen överlämna ärendet till länskolnämnden för avgörande. Om skolhuvudmännen är kommuner i olika län eller om någon av dem är en landstingskommun, skall ärendet överlämnas till skolöverstyrelsen för avgörande.

10 § Beslut av en lokal styrelse eller länskolnämnd i ärende om mottagande av en sökande i en kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola, till vars elevområde för studievägen sökanden inte hör, får överklagas av sökanden hos skolöverstyrelsen genom besvär. Beslut av skolöverstyrelsen får inte överklagas.

11 § Den som enligt 8–10 §§ har tagits emot i en kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola ett visst läsår eller annan sådan studieperiod har rätt att gå kvar hela studieperioden, även om de förhållanden som låg till grund för beslutet ändras under studieperioden.

Intagningsnämnder

12 § Andra frågor om intagning till studievägar än som avses i 8 § tredje stycket skall prövas av en intagningsnämnd, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Intagningsnämnden skall ha minst fem ledamöter. Bland dessa skall finnas företrädare för gymnasieskolan och grundskolan samt för allmänna intressen. Ledamöterna skall utses av den eller de statliga eller kommunala myndigheter som regeringen bestämmer.

Intagningsnämndens beslut får inte överklagas.

13 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om möjlighet att inrätta intagningsnämnder som är gemensamma för gymnasieskolan och en eller flera andra utbildnings-

former. I sådana föreskrifter får göras undantag från 12 § andra stycket och från 4 kap. 6 § första stycket vuxenutbildningslagen (1984: 1118).

Kostnader

14 § Avgifter får inte tas ut för ansökan till gymnasieskolan. Utbildningen skall vara kostnadsfri för eleverna. Dessa skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra därmed jämförliga hjälpmedel som behövs för utbildningen. Huvudmannen får dock besluta att eleverna skall hålla sig med vissa egna sådana hjälpmedel. I verksamheten får också förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna i något annat avseende.

Interkommunal ersättning

15 § I fall som avses i 16 och 17 §§ skall ersättning (interkommunal ersättning) betalas, om inte annat följer av 18 § eller av överenskommelse.

16 § Om en kommun på en studieväg i sin gymnasieskola har tagit emot någon som har en annan hemkommun, skall hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen för dess kostnader för elevens skolgång.

När den mottagande kommunen inte hör till någon landstingskommun, gäller dock 17 § andra stycket i fråga om studievägar inom områdena vård, jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring.

17 § Om en landstingskommun på en studieväg i sin gymnasieskola har tagit emot någon som har en annan hemlandstingskommun eller en hemkommun som inte hör till någon landstingskommun, skall hemlandstingskommunen eller hemkommunen betala ersättning till den mottagande landstingskommunen för dess kostnader för elevens skolgång.

Om en kommun, som inte hör till någon landstingskommun, i sin gymnasieskola på en studieväg inom något av områdena vård, jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring har tagit emot någon som har en annan hemkommun, skall ersättning betalas av hemlandstingskommunen. Hör inte heller hemkommunen till någon landstingskommun, skall ersättningen betalas av hemkommunen.

18 § Hemkommunen eller hemlandstingskommunen är inte skyldig att betala ersättning, om den som kräver ersättning inte har iakttagit vad som föreskrivs i 9 § eller har tagit emot sökanden i strid mot länsskolnämndens eller skolöverstyrelsens beslut.

19 § Om parterna inte kommer överens om annat, skall ersättningens storlek bestämmas enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om parternas kostnadsansvar i fall då eleven får ny hemkommun under pågående studieperiod och parterna inte är ense om hur fördelningen skall göras.

20 § Vid oenighet om rätten till ersättning eller om ersättningens storlek skall frågan avgöras av länsskolnämnden. Om parterna är kommuner som hör till olika län eller någon av parterna är en landstingskommun, skall frågan avgöras av skolöverstyrelsen.

Länsskolnämndens beslut i ärenden om ersättning får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får inte överklagas.

Prop. 1985/86: 10

*Propositionens
lagförslag*

Gymnasial lärlingsutbildning

21 § Kommuner får anordna gymnasial lärlingsutbildning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Gymnasial lärlingsutbildning innebär att en elev i gymnasieskolan samtidigt är lärling hos ett företag eller motsvarande och huvudsakligen genom företagets försorg får utbildning för ett visst yrke enligt en plan som är fastställd eller godkänd av en statlig eller kommunal myndighet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om elevområden och interkommunal ersättning för gymnasial lärlingsutbildning.

6 kap. Särskolan

Allmänna föreskrifter

1 § Varje landstingskommun skall anordna särskola för psykiskt utvecklingsstörda barn och ungdomar som är bosatta inom landstingskommunen.

Motsvarande gäller för kommuner som inte ingår i någon landstingskommun.

2 § En landstingskommun får till en kommun som ingår i landstingskommunen överlåta att anordna särskola för barn och ungdomar som är bosatta i kommunen, om kommunen medger det och regeringen lämnar sitt tillstånd.

Den lokala ledningen

3 § I omsorgslagen finns bestämmelser om omsorgsnämnd.

Omsorgsnämnden skall vara lokal styrelse för landstingskommunens särskola, om inte annat följer av 4 §. Detsamma gäller i fråga om kommun som inte ingår i någon landstingskommun.

Föreskrifterna i 2 kap. 6 § gäller även beträffande omsorgsnämnden och dess verksamhetsområde enligt denna lag.

4 § En landstingskommun får med bibehållande av huvudmannaskapet överlåta ledningen av en enhet av särskolan till skolstyrelsen i den kommun där enheten är belägen, om kommunen medger detta. I ett sådant fall skall skolstyrelsen vara lokal styrelse enligt denna lag.

5 § När en kommun anordnar särskola med stöd av 2 §, skall kommunens skolstyrelse vara lokal styrelse för skolan.

Om det finns omsorgsnämnd i kommunen, får kommunfullmäktige bestämma att omsorgsnämnden i stället för skolstyrelsen skall vara lokal styrelse för särskolan.

Särskolans uppbyggnad och innehåll

6 § Särskolan omfattar grundsärskola och träningsskola samt yrkessärskola.

7 § Grundsärskolan omfattar tio årskurser, som fördelas på lågstadium, mellanstadium och högstadium enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Detsamma gäller träningsskolan. Den är avsedd för elever som inte kan gå i grundsärskolan.

8 § Yrkessärskolan bygger på grundsärskolan och träningsskolan. I yrkessärskolan skall eleverna få yrkesutbildning, yrkesträning eller verksamhetsträning.

9 § Eleverna i särskolan skall så långt det är möjligt få en utbildning som motsvarar den som ges i grundskolan och gymnasieskolan. Utbildningen skall anpassas efter varje elevs förutsättningar.

Övriga föreskrifter

10 § Den lokala styrelsen avgör om en elev skall gå i grundsärskolan eller träningsskolan.

Beslut i ett sådant ärende får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får inte överklagas.

11 § Särskolan skall så långt det är möjligt organiseras på ett sådant sätt, att eleverna inte blir tvungna att bo utanför det egna hemmet på grund av skolgången.

12 § I omsorgslagen finns föreskrifter om särskilda omsorger i form av boende i familjehem eller elevhem för barn och ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet.

13 § Utbildningen i särskolan skall vara kostnadsfri för eleverna. Dessa skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra därmed jämförliga hjälpmedel som behövs för utbildningen. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Huvudmannen skall för eleverna kostnadsfritt anordna skolskjuts, om sådan behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, elevens handikapp eller någon annan särskild omständighet.

7 kap. Specialskolan

1 § Specialskolan skall för utbildning på grundskolenivå ha tio årskurser, som fördelas på lågstadium, mellanstadium och högstadium enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

I specialskolan kan också ingå utbildning som avses i 3 kap. 19 §.

2 § De som går i specialskolan i stället för i grundskolan eller motsvarande del av särskolan skall så långt det är möjligt få en utbildning som motsvarar den som ges i grundskolan. Utbildningen skall anpassas efter varje elevs förutsättningar.

3 § Utbildningen i specialskolan skall bedrivas vid flera särskilda enheter. För varje enhet skall det finnas en lokal styrelse. Regeringen meddelar föreskrifter om enheterna och deras upptagningsområden.

Utbildning i specialskolan kan också anordnas i särskilda klasser som är förlagda till grundskolan men leds av en lokal styrelse för specialskolan.

4 § I förhållande till eleverna i specialskolan skall staten svara för sådana kostnader som kommunerna skall svara för i grundskolan.

5 § Hemkommunen skall betala ersättning till staten för kostnader för den som är elev i någon av specialskolans årskurser 1–10. Detta gäller dock inte om eleven går i en sådan särskild klass av specialskolan som är förlagd till hemkommunens grundskola.

Ersättning till staten skall lämnas med det belopp per elev och termin som med stöd av 4 kap. 19 § föreskrivs i fråga om grundskolans elever i årskurs med samma nummer. För elever i årskurs 10 i specialskolan skall samma belopp gälla som för elever i årskurs 9 i grundskolan.

8 kap. Sameskolan

1 § Utbildningen i sameskolan skall ha en samisk inriktning men i övrigt vara densamma som utbildningen i grundskolan.

2 § Samers barn får fullgöra sin skolplikt i sameskolan i stället för i grundskolan. Detsamma gäller andra barn, om det finns särskilda skäl.

3 § Sameskolstyrelsen beslutar om intagning av elever i sameskolan. Styrelsens beslut i sådana ärenden får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får överklagas hos regeringen genom besvär.

4 § I förhållande till eleverna i sameskolan skall staten svara för sådana kostnader som kommunerna skall svara för i grundskolan.

9 kap. Fristående skolor

Godkännande

1 § Vanlig skolplikt får fullgöras i en fristående skola, om skolan är godkänd för ändamålet.

Godkännande skall meddelas, om skolans utbildning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot grundskolans allmänna mål.

Ärenden om godkännande skall prövas av skolstyrelsen i den kommun där skolan skall bedriva sin verksamhet.

2 § Den som har vanlig skolplikt men som är endast för kortare tid bosatt i riket eller som har andra särskilda skäl att få en utbildning med internationell inriktning får fullgöra sin skolplikt i en fristående skola med sådan inriktning (internationell skola), om skolan av regeringen har godkänts för ändamålet.

För godkännande krävs att skolans utbildning som helhet betraktad är likvärdig med grundskolans. Skolan skall förmedla kunskaper och färdigheter som underlättar fortsatt skolgång utomlands. Undervisning i svenska språket och om svenska förhållanden skall meddelas i den omfattning som de här för kortare tid bosatta eleverna behöver.

3 § Särskild skolplikt får fullgöras i en fristående skola, om skolan är godkänd för ändamålet.

Godkännande skall meddelas, om skolan ger eleverna en utbildning som väsentligen svarar mot den som de skulle få i särskolan eller specialskolan.

En ytterligare förutsättning är att eleverna i samband med utbildningen bereds erforderliga omsorger.

Ärenden om godkännande skall prövas av den lokala styrelsen för särskolan eller specialsksolan.

4 § Om ett barn har handikapp som enligt 3 kap. 3 § kan vara grund för särskild skolplikt, får barnet fullgöra sin skolplikt i en godkänd fristående skola endast om

1. skolan är godkänd för elever som har särskild skolplikt på grund av samma handikapp som barnet eller

2. barnet ändå bedöms kunna tillgodogöra sig utbildningen vid skolan.

Bedömningen enligt första stycket 2 ankommer på den lokala styrelsen för särskolan eller specialsksolan.

Tillsyn m. m.

5 § Fristående skolor som avses i 1–3 §§ skall i fråga om sin utbildning för skolpliktiga elever stå under skolöverstyrelsens och länskskolnämndens tillsyn.

6 § Skolstyrelsen skall ha den omedelbara tillsynen över utbildningen för skolpliktiga i sådan fristående skola i kommunen som avses i 1 och 2 §§.

Den omedelbara tillsynen över utbildningen för skolpliktiga i sådan fristående skola som avses i 3 § skall handhas av den lokala styrelsen för särskolan eller specialsksolan .

7 § Om en fristående skola inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna inte avhjälps efter påpekande för huvudmannen, skall godkännandet återkallas.

Återkallande beslutas i fråga om internationella skolor av regeringen och i fråga om andra skolor av den lokala styrelse som beslutar om godkännande.

Övriga föreskrifter

8 § Ett delegationsuppdrag enligt 3 kap. 12 § andra stycket kommunallagen (1977: 179) får inte omfatta befogenhet att meddela eller återkalla godkännande för en fristående skola enligt denna lag.

9 § I en fristående skola som avses i 1–3 §§ får ett barn, som inte har uppnått skolpliktsåldern, tas in i utbildning för skolpliktiga endast om den lokala styrelsen med stöd av 3 kap. 8 § har tillåtitt att barnet börjar sin skolgång i förtid.

10 § När en skolpliktig elev börjar eller slutar vid en fristående skola, skall huvudmannen för skolan snarast lämna uppgift om detta till skolstyrelsen i elevens hemkommun.

I 3 kap. 14 § finns föreskrifter om uppgiftsskyldighet vid vissa fall av frånvaro.

11 § Beslut av lokala styrelser i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1, 3 eller 7 § eller i ärenden som avses i 4 § får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får överklagas hos regeringen genom besvär.

10 kap. Särskilda utbildningsformer

1 § En internatskola kan på framställning från huvudmannen ges ställning av riksinternatskola genom beslut av regeringen. Kommuner och enskilda kan vara huvudmän för riksinternatskolor.

En riksinternatskola skall ha till uppgift att anordna utbildning, som motsvarar grundskolan och gymnasieskolan eller endera av dessa skolformer, för i första hand barn och ungdomar som har utlandssvenska föräldrar eller har behov av miljöombyte eller som är från glesbygd och inte kan beredas tillfredsställande inackordering.

I den del en riksinternatskola motsvarar grundskolan skall den i fråga om rätten att fullgöra skolplikt där anses vara en enligt 9 kap. 1 § godkänd fristående skola. I fråga om riksinternatskolornas organisation och tillsynen över dem meddelas föreskrifter av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

2 § Under vistelse i ett sådant hem som avses i 12 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga skall skolpliktiga barn, som inte lämpligen kan fullgöra sin skolplikt på annat sätt, fullgöra den genom att delta i utbildning vid hemmet. Sådan utbildning skall anordnas genom huvudmannens försorg. Den skall med nödvändiga avvikelser motsvara utbildningen i grundskolan.

Inte längre skolpliktiga som vistas i hem som avses i första stycket skall genom huvudmannens försorg ges möjlighet att få sådan utbildning som de behöver och inte lämpligen kan få på annat sätt.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om utbildningens närmare innehåll, dess organisation och tillsynen över den.

3 § För sådana elever i grundskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan som på grund av sjukdom eller av liknande skäl under längre tid inte kan delta i vanligt skolarbete skall särskild undervisning anordnas på sjukhus eller motsvarande, i elevens hem eller på annan lämplig plats.

Särskild undervisning anordnas av skolhuvudmannen. Denne får överlåta åt sjukvårdshuvudman eller någon annan att anordna sådan undervisning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Särskild undervisning skall stå öppen även för dem som fullgör skolplikt utanför det offentliga skolväsendet.

4 § Ett skolpliktigt barn skall medges att fullgöra skolplikten på annat sätt än som anges i denna lag, om det framstår som ett fullgott alternativ till den utbildning som annars står barnet till buds enligt lagens föreskrifter. Behov av insyn i verksamheten skall kunna tillgodoses.

Medgivande kan lämnas för upp till ett år i sänder. Under dess giltighetstid skall prövas hur verksamheten utfaller. Medgivandet skall återkallas med omedelbar verkan, om nödvändig insyn i verksamheten inte ges eller om det av annat skäl inte kan antas att förutsättningar för godkännande fortfarande föreligger.

5 § Frågor enligt 4 § prövas av skolstyrelsen i barnets hemkommun. Om barnet har sådant handikapp som enligt 3 kap. 3 § kan vara grund för särskild skolplikt, ankommer dock prövningen på skolöverstyrelsen, som skall höra socialstyrelsen innan ett medgivande lämnas eller återkallas.

Beslut i sådana ärenden får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

11 kap. Skolhälsovård

1 § Skolhälsovård skall anordnas för eleverna i grundskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan.

I gymnasieskolan skall skolhälsovård anordnas för eleverna på studievägar, som är minst ett läsår långa, och för eleverna i gymnasial lärlingsutbildning.

För elever på kortare studievägar i gymnasieskolan bör skolhälsovård anordnas.

2 § Skolhälsovården har till ändamål att följa elevernas utveckling, bevara och förbättra deras själsliga och kroppsliga hälsa och verka för sunda levnadsvanor hos dem.

Skolhälsovården skall främst vara förebyggande. Den skall omfatta hälsokontroller och enkla sjukvårdsinsatser. För elever i särskolan och specialskolan skall i skolhälsovården också ingå särskilda undersökningar som föranleds av deras handikapp.

För skolhälsovården skall finnas skolläkare och skolsköterska.

3 § Varje elev i grundskolan eller sameskolan skall genomgå allmän hälsokontroll en gång på varje stadium. Den första kontrollen skall äga rum första läsåret. Eleven skall också genomgå kontroll av syn och hörsel och andra begränsade hälsokontroller, som anordnas för alla mellan de allmänna hälsokontrollerna.

Om skolläkaren på förekommen anledning anser att en viss elev i grundskolan eller sameskolan behöver undersökas utöver vad som följer av första stycket, skall eleven genomgå sådan undersökning.

Eleverna i de delar av särskolan och specialskolan som motsvarar grundskolan skall när det behövs genomgå särskilda undersökningar som föranleds av deras handikapp. I övrigt gäller bestämmelserna i första och andra styckena även för dessa elever.

4 § Eleverna på sådana studievägar i gymnasieskolan, som är minst ett läsår långa, och eleverna i yrkessärskolan skall beredas tillfälle att genomgå minst en allmän hälsokontroll. Eleverna i yrkessärskolan skall också erbjudas särskilda undersökningar som föranleds av deras handikapp.

5 § Elever som avses i 1 § första och andra styckena har rätt att vid behov anlita skolhälsovården utöver vad som följer av 3 och 4 §§.

6 § Den skolhälsovård som eleverna har rätt till skall vara kostnadsfri för dem.

7 § Huvudmannen för skolan skall även anordna skolhälsovården, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

8 § Skolöverstyrelsen och länsskolnämnden skall ha tillsyn över skolhälsovården.

12 kap. Övriga föreskrifter

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om organisationen av det offentliga skolväsendet samt om kommuners och landstingskommuners befattning i övrigt med utbildning som avses i denna lag.

I fråga om organ för samverkan eller annan liknande verksamhet inom det offentliga skolväsendet får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om att ledamöter i organet eller andra företrädare utses och entledigas av enskilda. Med enskilda avses även omyndiga elever och sammanslutningar av sådana.

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om möjlighet att låta enskilda och andra utomstående svara för enstaka inslag i verksamheten inom det offentliga skolväsendet.

3 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om möjligheter att inom det offentliga skolväsendet bedriva utbildning, som bygger på samverkan mellan olika skolformer inom det offentliga skolväsendet eller mellan en sådan skolform och någon annan utbildningsform. I sådana föreskrifter får göras undantag från organisatoriska bestämmelser i denna lag.

4 § Försöksverksamhet får anordnas inom det offentliga skolväsendet enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. I sådana föreskrifter får göras undantag från organisatoriska bestämmelser i denna lag.

5 § I fråga om mottagande i det offentliga skolväsendet av elever som inte räknas som bosatta i riket gäller föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får utan hinder av föreskrifterna i 4 kap. 15 § och 5 kap. 14 § meddela föreskrifter om skyldighet för den som vill genomgå särskilt anordnad prövning i grundskolan eller gymnasieskolan att betala avgift som tillfaller staten.

7 § Bestämmelser om uppdragsutbildning i anslutning till gymnasieskolan finns i lagen (1985:000) om uppdragsutbildning i anslutning till det kommunala skolväsendet m. m.

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får medge enskilda att anordna prövning och utfärda betyg enligt de bestämmelser som gäller för det offentliga skolväsendet.

9 § I fråga om personal med statligt reglerad anställning inom utbildningsverksamhet, som motsvarar det offentliga skolväsendets men bedrivs med enskilt huvudmannaskap, får beslut som avser myndighetsutövning fattas av huvudmannen eller av ett särskilt organ för verksamheten, om så föreskrivs av regeringen.

Föreskrifter om ikraftträdande av denna lag meddelas i lagen (1985:000) om införande av skollagen (1985:000).

Lag om införande av skollagen (1985: 000)

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Skollagen (1985:000) och denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

2 § Genom skollagen (1985:000) upphävs skollagen (1962:319).

3 § I denna lag avses med

1962 års skollag skollagen (1962:319),

den nya skollagen skollagen (1985:000),

1967 års omsorgslag lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda,

den nya omsorgslagen lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.

4 § Om det i lag eller annan författning hänvisas till en sådan föreskrift i 1962 års skollag eller 1967 års omsorgslag, som har ersatts genom en bestämmelse i den nya skollagen eller i denna lag, skall hänvisningen i stället avse den nya bestämmelsen.

Lokala styrelser för särskolan

5 § Uppgifter som enligt den nya skollagen ankommer på omsorgsnämnd skall till utgången av år 1988 fullgöras av sådan omsorgsstyrelse som avses i 12 § lagen (1985:569) om införande av lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl., om inte annat följer av den paragrafen eller av någon annan lag.

Skolplikt och rätt till utbildning

6 § För barn som inte har börjat skolan före den 1 juli 1986 skall frågor om skolplikt, skolform inom det offentliga skolväsendet och skolstart prövas enligt bestämmelserna i den nya skollagen, även om prövningen sker före den 1 juli 1986.

7 § Uppkommer fråga om elevs övergång efter ikraftträdandet från en skolform till en annan, prövas frågan enligt bestämmelserna i den nya skollagen, även om prövningen sker före den 1 juli 1986. Som skolform anses därvid även grundsärskolan och träningsskolan.

Den som är född år 1970 eller senare och som med stöd av bestämmelser i 1967 års omsorgslag vid ikraftträdandet har påbörjat men inte avslutat skolgång i grundsärskolan, träningsskolan eller specialskolan skall anses mottagen i den skolan enligt bestämmelserna i den nya skollagen. Detta gäller dock inte den som är utskriven på försök från särskolan.

8 § För den som är född år 1969 eller tidigare och som vid utgången av juni 1986 är särskolpliktig enligt 1967 års omsorgslag upphör skolplikten genom den nya skollagens ikraftträdande.

9 § Bestämmelserna i 3 kap. 19 § i den nya skollagen om rätt för psykiskt utvecklingsstörda att få utbildning efter skolpliktstiden gäller dem som är födda år 1966 eller senare.

De som är födda år 1965 eller tidigare och som vid utgången av juni 1986 inte har avslutat sin skolgång i särskolan eller specialskolan skall beredas tillfälle att slutföra pågående yrkesutbildning eller motsvarande under högst två år.

Prop. 1985/86: 10

*Propositionens
lagförslag*

Vite

10 § Länsskolnämnden prövar även efter utgången av juni 1986 fråga om utdömande av sådant vite som har förelagts enligt 39 § i 1962 års skollag före den 1 juli 1985.

Förhållandet mellan olika huvudmäns grundskolor och gymnasieskolor

11 § Sådana elevområden för olika huvudmäns grundskolor och gymnasieskolor eller delar därav som har fastställts före utgången av juni 1986 gäller utan hinder av den nya skollagen. Elevområden som avser grundskolan får dock inte täcka varandra efter utgången av juni 1987, om inte annat följer av 4 kap. 7 § tredje stycket i den nya skollagen.

12 § I fråga om rätt till interkommunal ersättning för läsåret 1986/87 för elever i grundskolan skall bestämmelserna i 1962 års skollag tillämpas, om den ersättningskrävande kommunen har tagit emot eleven i sin grundskola genom beslut som har fattats före den 1 juli 1986.

13 § I fråga om rätt till interkommunal ersättning för tid före den 1 juli 1987 för elever i gymnasieskolan skall bestämmelserna i 1962 års skollag tillämpas, om den ersättningskrävande kommunen eller landstingskommunen har tagit emot eleven på den aktuella studievägen i sin gymnasieskola genom beslut som har fattats före den 1 juli 1986.

Fristående skolor m. m.

14 § Ett godkännande som enligt 10 § i 1967 års omsorgslag har meddelats i fråga om undervisning för särskolpliktiga och som alltiämt gäller vid utgången av juni 1986 får räknas såsom godkännande enligt den nya skollagen såvitt gäller tiden till utgången av juni 1987.

15 § Beslut om befrielse från skolgång som har fattats med stöd av 35 § i 1962 års skollag eller 26 § i 1967 års omsorgslag gäller inte efter utgången av juni 1986.

Överklagande

16 § I fråga om överklagande gäller bestämmelserna i 1962 års skollag, om beslut enligt den lagen har meddelats i första instans före den 1 juli 1986.

Beslut av länsskolnämnden enligt 10 § denna lag får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

17 § Bestämmelser om överklagande i 1967 års omsorgslag gäller i fall där beslut med stöd av den lagen har meddelats i första instans före den 1 juli 1986.

*Propositionens
lagförslag*

Lag om ändring i lagen (1985: 569) om införande av lagen .
(1985: 568) om särskilda omsorger om psykiskt
utvecklingsstörda m. fl.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1985: 569) om införande av lagen
(1985: 568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.
skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Lagen (1985: 568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda
m. fl. och denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

Vid ikraftträdandet skall lagen
(1967: 940) angående omsorger om
vissa psykiskt utvecklingsstörda
upphöra att gälla med de undantag
som framgår av denna lag.

Vid ikraftträdandet skall lagen
(1967: 940) angående omsorger om
vissa psykiskt utvecklingsstörda
upphöra att gälla med de undantag
som framgår av denna lag *och lagen
(1985: 000) om införande av skollagen
(1985: 000).*

*I fråga om annan undervisning
för psykiskt utvecklingsstörda än
undervisning i förskola skall utfär-
das särskilda bestämmelser.*

*Bestämmelserna i denna lag gäl-
ler inte i fråga om sådan utbild-
ning som regleras i skollagen
(1985: 000).*

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 juni 1985

Remiss-
protokoll

Närvarande: statsråden I. Carlsson, ordförande, och Lundkvist, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Wickbom

Föredragande: statsrådet Göransson

Lagrådsremiss om ny skollag m. m.

1 Inledning

I skollagen (1962:319) finns bestämmelser om bl. a. skolplikten och de sätt på vilka den kan fullgöras. Skolplikten fullgörs normalt i *grundskolan* för vilken kommunerna är huvudmän. Staten svarar genom *specialskolan* för undervisningen av barn som på grund av synskada eller dövhet eller hörsel- eller talskada inte kan följa undervisningen i grundskolan. Staten är också huvudman för *sameskolan* som för samers barn är ett alternativ till grundskolan. Skolplikten får fullgöras i en skola med enskild huvudman (*fristående skola*), om skolan har godkänts för ändamålet. Det är också möjligt att fullgöra skolplikten utan skolgång, nämligen genom s. k. *enskild undervisning*.

I skollagen finns även bestämmelser om *gymnasieskolan*. För denna är kommuner och landstingskommuner huvudmän.

I fråga om undervisningen av vissa psykiskt utvecklingsstörda hänvisar skollagen till lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (1967 års omsorgslag). Där finns bestämmelser om *särskolan*. Denna skolform anordnas av landstingskommuner och kommuner som inte ingår i någon landstingskommun. Staten svarar genom specialskolan för undervisningen av psykiskt utvecklingsstörda som på grund av synskada, dövhet eller hörselskada inte kan följa undervisningen i särskolan.

Som *bilagorna 1 och 2* till regeringsprotokollet i detta ärende bör fogas skollagen resp. 1967 års omsorgslag, i de delar som rör undervisning, i den lydelse lagarna har den 1 juli 1985.

Skollagens bestämmelser kompletteras av föreskrifter i bl. a. skolförordningen (1971:235, omtryckt 1983:721, ändrad senast 1985:234), specialskolförordningen (1965:478, omtryckt 1983:736, ändrad senast 1984:327), sameskolförordningen (1967:216, omtryckt 1980:437, ändrad senast 1983:615), 1980 års läroplan för grundskolan (Lgr 80), skolöverstyrelsens (SÖ) särskilda föreskrifter för anpassning av Lgr 80 till specialskolan och sameskolan samt 1970 års läroplan för gymnasieskolan (Lgy 70).

Bestämmelserna om undervisning i 1967 års omsorgslag kompletteras av föreskrifter i bl. a. stadgan (1968: 146) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda (omsorgsstadgan, omtryckt 1978: 975, ändrad senast 1984: 46) samt läroplaner för särskolan fastställda av SÖ.

Skollagen och vissa andra skolförfattningar har länge varit i behov av en teknisk och språklig översyn. Hösten 1979 tillkallades därför en särskild utredare¹ med uppgift att se över bl. a. skollagen från huvudsakligen språkliga och författningstekniska synpunkter. Utredaren bedriver sitt arbete under namnet skolförfattningsutredningen (U 1979: 12).

I maj 1981 avlämnade utredningen delbetänkandet (Ds U 1981: 4) Skollagen. Det innehåller förslag till ny skollag.

Till protokollet i detta ärende bör fogas som *bilaga 3* en sammanfattning av skolförfattningsutredningens betänkande och som *bilaga 4* utredningens lagförslag. Utredningen har i sin översyn utgått från skollagen som den lydde i början av år 1981. Lagen har sedan ändrats genom SFS 1981: 1113, 1982: 455, 598 och 1241, 1983: 1117, 1984: 310 samt 1985: 246.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av deras yttranden bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 5*.

Omsorgskommittén (S 1977: 12) lade år 1981 fram betänkandet (SOU 1981: 26) Omsorger om vissa handikappade. När betänkandet hade remissbehandlats tillkallades en arbetsgrupp² för den fortsatta beredningen av betänkandet. Arbetsgruppen kallade sig omsorgsberedningen. Den avlämnade i december 1984 en rapport, som lades till grund för propositionen (1984/85: 176) med förslag till lag om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl. (omsorgspropositionen). Riksdagen har genom beslut den 5 juni 1985 antagit omsorgspropositionens lagförslag med vissa ändringar (SoU 1984/85: 27, rskr 386). Den nya omsorgslagen, som träder i kraft den 1 juli 1986, ersätter 1967 års omsorgslag. Den innehåller emellertid inga bestämmelser om utbildningen för psykiskt utvecklingsstörda barn och ungdomar. I omsorgspropositionen förutsätts att sådana bestämmelser skall ingå i kommande förslag till ny skollag, såsom omsorgsberedningen förordat.

Jag avser nu att med skolförfattningsutredningens betänkande som underlag och i enlighet med vad som aviserades i omsorgspropositionen föreslå en ny skollag, som kan träda i kraft den 1 juli 1986 och därvid ersätta såväl 1962 års skollag som bestämmelserna om undervisning i 1967 års omsorgslag.

I sammanhanget vill jag också behandla bl. a. vissa förslag som har lagts fram av skoladministrativa kommittén (U 1978: 17)³ och kommittén (U 1979: 13) angående skolor med enskild huvudman (SEH-kommittén)⁴.

¹ Rättschefen Arvid Sanmark.

² Arbetsgruppens ordförande överdirektören Svante Englund.

³ Ledamöter när de berörda förslagen lämnades: dåvarande statssekreteraren Anders Arfwedson, ordförande, dåvarande utredningssekreteraren Carl Tomas Edam, dåvarande riksdagsledamoten Claes Elmstedt, direktören Sten-Sture Landström, dåvarande överdirektören Lennart Orehag och dåvarande överlantmätaren Bo Turesson.

⁴ Ledamöter: kanslichefen Staffan Edmar, ordförande, riksdagsledamoten Ulla Ekelund och landstingsrådet Ingemar Karlsson.

Skoladministrativa kommittén har i promemorian Decentralisering och förenklingar av vissa skoladministrativa frågor (PM 29 daterad 1979-12-14) i korthet behandlat bl. a. frågan om åtgärder mot föräldrar som inte iakttar sin skyldighet att se till att deras skolpliktiga barn fullgör sin skolgång. Till protokollet i detta ärende bör som *bilaga 6* fogas promemorians innehåll i den nämnda frågan och som *bilaga 7* en sammanställning av yttranden som på denna punkt har avgetts vid remissbehandling av promemorian.

SEH-kommittén har avgett bl. a. delbetänkandet (Ds U 1980: 3) Enskild undervisning enligt 35 § skollagen. Betänkandet har remissbehandlats. Till protokollet i detta ärende bör som *bilaga 8* fogas betänkandet och som *bilaga 9* en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av deras yttranden.

Riksrevisionsverket (RRV) har i juni 1982 avgett revisionsrapporten Granskning av skolöverstyrelsens anvisningar – Skolhälsovård (RRV dnr 1979: 1325). I rapporten berörs även bestämmelser i skollagen. Citat ur rapporten bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 10*.

En fråga som skolförfattningsutredningen gått in på även i sak är skolhuvudmannens kostnadsansvar i förhållande till eleverna i grundskolan och gymnasieskolan. Till protokollet i detta ärende bör som *bilaga 11* fogas en redovisning av gällande regler, utredningens synsätt och förslag samt remissinstansernas allmänna inställning.

Kritik har riktats mot utformningen av de nuvarande bestämmelserna om elevområden m. m. och interkommunal ersättning för elever i grundskolan och gymnasieskolan. Bl. a. remissbehandlingen av skolförfattningsutredningens betänkande visar att det finns anledning att överväga fler sakliga ändringar än utredningen från sina utgångspunkter hade skäl att föreslå. Jag kommer därför att uppmärksamma dessa frågor. En redovisning av gällande regler i huvuddrag bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 12*.

I skollagen finns sedan den 1 juli 1982 vissa bestämmelser om vad som brukar kallas kommunernas uppföljningsansvar. Det avser ungdomar under 18 år, som efter avslutad grundskola inte genomgår utbildning eller har fast anställning. Bestämmelserna behöver ses över. Till protokollet i detta ärende bör som *bilaga 13* fogas en redovisning av nuvarande bestämmelser och deras bakgrund.

På en punkt föranleder mina överväganden förslag till lag om ändring i den nuvarande skollagen med ikraftträdande den 1 januari 1986. Ändringen rör länsskolnämndernas sammansättning. Det är ett lagförslag över vilket lagrådets yttrande inte behöver inhämtas.

Jag avser att ta upp även en del frågor som inte regleras genom lagstiftning men som har anknytning till de lagförslag jag presenterar.

Alla mina förslag avser således inte lagbestämmelser som lagrådet bör yttra sig över. För att ge en helhetsbild av de förslag, som enligt min mening bör föreläggas riksdagen efter lagrådets granskning, redovisar jag emellertid även övriga förslag redan i detta sammanhang.

Jag har i detta ärende samrått med cheferna för social-, utbildnings- och civildepartementen samt statsrådet Sigurdsen i frågor som rör deras ansvarsområden.

Mitt förslag: I den nya skollagen samlas i princip alla lagbestämmelser som behövs om utbildning och vissa därmed sammanhängande insatser för barn och ungdomar i skolpliktsåldern och åldern närmast däröver.

Kommentarer till mitt förslag: Ramen för 1962 års skollag är utbildning i olika former för skolpliktiga barn samt uppföljande insatser och utbildning på gymnasial nivå för ungdomar. Utbildning för vissa psykiskt utvecklingsstörda regleras emellertid inte i skollagen utan i 1967 års omsorgslag. I omsorgspropositionen förutsätts att den nya skollagen skall omfatta även sådan utbildning. Jag vill erinra om att chefen för socialdepartementet i omsorgspropositionen anförde att en sådan lagteknisk åtgärd har ett värde även som uttryck för synsättet att förhållandena för psykiskt utvecklingsstörda så långt möjligt bör vara desamma som för andra människor (omsorgspropositionen s. 16).

Utanför skollagens ram faller utbildning som vänder sig till vuxna eller ligger på högskolenivå. Lagbestämmelser om sådan utbildning finns i vuxenutbildningslagen (1984: 1118) och högskolelagen (1977: 218).

Gymnasieskolan är och bör även framgent vara inriktad på ungdomar som efter grundskolan fortsätter sin utbildning direkt eller efter avbrott på högst några få år. Detta bör emellertid inte heller i fortsättningen hindra att även äldre elever tas in. Bestämmelser om förutsättningarna för rätt till utbildning i gymnasieskolan får utformas med hänsyn till detta.

Med ungdomar och vuxna kan i det allmänna språkbruket avses delvis sammanfallande åldersgrupper. I den nya skollagen bör åldersangivelser användas i de fall där gränsdragningen har betydelse.

3 Termer m. m.

3.1 Det offentliga skolväsendet och fristående skolor

Redan den nuvarande skollagen innehåller bestämmelser om en rad olika skolformer m. m. Den nya skollagen avses få ett ännu större tillämpningsområde. Utformningen av vissa lagbestämmelser underlättas om samlingsbeteckningar kan användas i en speciell betydelse som definieras i lagen. I mitt förslag till lagtext och i min framställning i det följande avser jag med *det offentliga skolväsendet* grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan. I 1967 års omsorgslag förekommer "det allmänna skolväsendet" som beteckning för grundskolan och gymnasieskolan. Jag ser inte något behov av den termen i den nya skollagen. *Fristående skola* används i den nuvarande skollagen som beteckning för skola med enskild huvudman. Termen bör behållas i den nya lagen.

3.2.1 Inom det offentliga skolväsendet

Remiss-
protokoll

Bakgrund: Inom det offentliga skolväsendet används ordet "skola" i olika betydelser. Med "skola" kan avses *skolform*. Exempel på skolformer är grundskolan och gymnasieskolan. Ordet "skola" kan också användas i betydelsen *skolanläggning*. Ofta avses en *organisatorisk enhet*. I skolförordningen, som handlar om grundskolan och gymnasieskolan, finns en definition av "skolenhet". Därmed avses en med hänsyn till elever, som undervisas i ett gemensamt eller flera varandra näraliggande skolhus eller andra lokaler för undervisningen, bestämd organisatorisk enhet inom skolväsendet. Även sameskolan, specialskolan och särskolan är uppdelade på organisatoriska enheter.

"Grundskola" kan avse skolformen som sådan. Ordet kan också avse en viss huvudmans – dvs. en viss kommuns – grundskola eller en skolenhet inom denna. Motsvarande gäller "gymnasieskola" och "särskola". "Specialskola" och "sameskola" kan syfta på skolformen eller på en lokal enhet.

Reglerna om grundskolan, gymnasieskolan och särskolan är så uppbyggda, att en kommuns grundskola liksom en kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola eller särskola utgör en helhet, även om eleverna är fördelade på olika enheter.

Mina överväganden: I och för sig skulle det vara en fördel om ordet "skola" med sammansättningar inte användes i olika betydelser. Jag anser emellertid att det är olämpligt att i den nya skollagen försöka ändra en terminologi som är etablerad och som dessutom anknyter till det allmänna språkbruket. Det måste dock av sammanhanget framgå i vilken betydelse som "skola" eller t.ex. "grundskolan" används. Därför kan i vissa fall behövas längre, men entydiga uttryckssätt.

3.2.2 Utanför det offentliga skolväsendet

Ordet "skola" används inte endast i författningsbestämmelser om det offentliga skolväsendet. I den nuvarande skollagen finns som nämnts också bestämmelser om fristående skolor. Den termen infördes i skollagen den 1 juli 1983. I motiven uttalades bl. a. följande beträffande betydelsen av "skola" i termen fristående skola (prop. 1982/83: I s. 66).

Vad som menas med skola kan ha betydelse huvudsakligen när det gäller att ta ställning till om ett godkännande enligt reglerna för fristående skolor skall lämnas. Man kan med andra ord fråga sig vilka förutsättningar som måste vara uppfyllda för att ett godkännande inte skall vägras redan på den grunden att det inte rör sig om en skola.

I själva ordet skola ligger att det är fråga om verksamhet för undervisning av elever i grupp. Verksamheten måste vara inställd på viss varaktighet och får inte vara av bara tillfällig karaktär. Den måste vara inriktad på gruppundervisning men behöver inte nödvändigtvis genomgående och vid varje tidpunkt bedrivas på detta sätt.

Undervisning som någon anordnar enbart för barn som står under hans

eller hennes vårdnad kan inte räknas som skola. Det måste vara fråga om verksamhet som innebär att anordnaren gentemot utomstående åtar sig att tillhandahålla undervisning.

Kraven för att en fristående skola skall kunna godkännas för skolpliktens fullgörande är så pass stora, att frågan om gränsdragningen mellan skola och icke-skola knappast behöver ställas på sin spets. Det som inte är skola torde inte uppfylla de andra krav som ställs för godkännande.

3.3 Undervisning och utbildning

Nuvarande bestämmelser: I 1962 års skollag används begreppet "undervisning". Det har en mera vidsträckt innebörd än ordet rent språkligt förmedlar. Flera bestämmelser i lagen bygger direkt eller indirekt på detta begrepp. Det gäller bl. a. bestämmelserna om skolplikt och förbud att ta ut avgift. I andra författningar på skolområdet har "undervisning" mer varierande och ibland oklar betydelse.

Skolförfattningsutredningen: "Undervisning" leder för de flesta tankarna till den lärarledda lektionsundervisningen. Det finns emellertid även andra verksamhetsformer, t. ex. fria aktiviteter och praktisk arbetslivsorientering. Utredningen anser därför att "utbildning" är lämpligare än "undervisning" som samlingsbeteckning för olika verksamhetsformer i dagens skola. På begreppet "utbildning" bygger bl. a. bestämmelserna om skolplikt och kostnadsfri utbildning i utredningens lagförslag. Med utbildning avser utredningen sådan verksamhet som bedrivs i skolans regi i syfte att uppnå skolans mål enligt skollagen, däri inbegripet att eleverna har tillgång till vad som är nödvändigt för att verksamheten skall kunna bedrivas.

Remissinstanserna: De flesta som yttrat sig i frågan anser att "utbildning" är en lämpligare samlingsbeteckning än "undervisning". En del framför emellertid invändningar mot att skolplikten och skolhuvudmannens kostnadsansvar kopplas till ett så omfattande och diffust begrepp. Någon menar också att föreskriften om att utbildningen skall vara kostnadsfri för eleverna leder längre än utredningen själv torde ha avsett, om "utbildning" har den innebörd som utredningen angett. Då skulle nämligen bland nödvändiga utbildningshjälpmedel inräknas exempelvis gängse gymnastikutrustning.

Mina överväganden: Oberoende av hur skolplikten och skolhuvudmannens kostnadsansvar regleras kan det finnas behov av en samlingsbeteckning för olika verksamhetsformer i skolan. Jag delar utredningens uppfattning att "undervisning" kan vara missvisande i detta sammanhang och att i stället "utbildning" bör användas.

Det bör emellertid uppmärksammas att "utbildning" används även i betydelser som inte syftar på själva verksamheten. Med "utbildning" åsyftas ofta resultatet från elevens synpunkt. Man talar också ofta om en viss utbildning till skillnad från en annan, som t. ex. inte har samma lärokurs (t. ex. olika linjer i gymnasieskolan) eller samma organisatoriska form. Ordet "utbildning" måste även i lagtext kunna användas i olika betydelser som anknyter till det allmänna språkbruket.

Frågor om regleringen av skolplikten och skolhuvudmännens kostnadsansvar återkommer jag till. Lösningarna i sak får avgöra valet av teknisk utformning av bestämmelserna.

Prop. 1985/86: 10

Remiss-
protokoll

3.4 Bosättning, kyrkobokföring m. m.

Bakgrund: Den nuvarande skollagens bestämmelser om skolplikt och rätt till utbildning avser endast dem som är bosatta i riket. Det har däremot ingen betydelse om de är svenska eller utländska medborgare eller statslösa. Av förarbetena framgår att frågan huruvida bosättning i riket föreligger skall bedömas enligt de principer som gäller för folkbokföringen (prop. 1956: 93 s. 16 f., SOU 1961: 30 s. 809 och prop. 1962: 136 s. 78 f.).

Skolplikt och rätt till utbildning enligt skollagen föreligger även om det inte kan fastställas var i landet (i vilken kommun) en person är bosatt. Det räcker att det kan fastställas att han är bosatt i riket. Först om detta krav är uppfyllt blir det aktuellt att fastställa elevområdestillhörigheten i fråga om grundskolan och gymnasieskolan. Elevområdestillhörigheten beror enligt huvudregeln på var i landet personen är kyrkobokförd.

Mina överväganden: För skolplikt måste enligt min mening fortfarande krävas bosättning i riket. Även när det gäller rätt till utbildning bör den nya skollagens regler bygga på principen att bosättning i riket är ett krav. Principen kan inte tillämpas undantagslöst, men undantagen behöver inte anges i skollagen. Jag återkommer till denna fråga i kommentarer till en bestämmelse i lagens avslutande kapitel (12 kap. 5 §).

För tillämpningen av vissa bestämmelser är det nödvändigt att fastställa var i landet en person skall anses höra hemma. Det gäller bl. a. bestämmelser om grundskolans och gymnasieskolans elevområden, till vilka jag återkommer senare. Redan här vill jag dock framhålla följande såvitt rör dessa två skolformer. När det gäller personer som är kyrkobokförda i riket bör det av praktiska skäl få vara avgörande var de faktiskt är kyrkobokförda, inte var de rätteligen borde vara kyrkobokförda. De problem som i enstaka fall kan uppkomma med en sådan ordning får motverkas genom vissa andra regler som jag återkommer till.

När det gäller personer som inte är kyrkobokförda i riket men ändå anses bosatta här bör deras stadigvarande vistelseort vara avgörande. Har de inte ens stadigvarande vistelseort får uppehållsorten bli avgörande. Fall där någon inte ens har stadigvarande vistelseort är helt exceptionella. Det är naturligtvis svårt att få till stånd en meningsfull skolgång i ett sådant fall. Skolplikten och rätten till utbildning gör emellertid att dessa fall inte kan ställas utanför regelsystemet.

Den kommun i vilken en person således anses bosatt bör för enkelhetens skull kunna kallas *hemkommun* och den landstingskommun till vilken hemkommunen hör *hemlandstingskommun*.

3.5 Föräldrar och vårdnadshavare

Bakgrund: I 6 kap. föräldrabalken finns bestämmelser om vårdnaden om barn.

Barn står under vårdnad av båda föräldrarna – i förekommande fall adoptivföräldrar – eller en av dem, om inte domstol har anförtrott vårdnaden åt en eller två särskilt förordnade förmyndare. Vårdnaden om ett barn består till dess att barnet fyller 18 år eller dessförinnan ingår äktenskap.

Vårdnadshavare har ansvar för barnets personliga förhållanden och skall bl. a. bevaka att barnet får tillfredsställande utbildning. Vårdnadshavare har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter och skall därvid i takt med barnets ålder och utveckling ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål. Om barnet har två vårdnadshavare gäller detta dem tillsammans. Är en av vårdnadshavarna förhindrad att ta del i sådana beslut rörande vårdnaden som inte kan uppskjutas utan olägenhet, bestämmer den andre ensam. Denne får dock inte ensam fatta beslut av ingripande betydelse för barnets framtid, om inte barnets bästa uppenbarligen kräver det.

I *den nuvarande skollagen* används ordet föräldrar i betydelsen vårdnadshavare i föräldrabalkens mening (se prop. 1962: 136 s. 63 och prop. 1982/83: 1 s. 66 f.).

Skollagen innehåller inga bestämmelser beträffande dem som är föräldrar utan att vara vårdnadshavare eller som har hand om andras barn utan att i juridisk mening vara vårdnadshavare. Det kan dock nämnas att det i skollagen finns allmänt hållna bestämmelser om samarbete mellan hem och skola. Ordet "hem" torde i detta sammanhang inbegripa även fall där någon utan att vara vårdnadshavare tar om hand barn för vård och fostran i sitt hem.

Skolförfattningsutredningen: Utredningen föreslår endast den ändringen att termen vårdnadshavare skall användas i den nya skollagen.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans har framfört invändningar mot den tekniska förändring som utredningen föreslår. Ett par remissinstanser tar emellertid upp vissa problem som kan vara förenade med principen att det är vårdnadshavarna och endast dessa som åsyftas med skolförfattningarnas föreskrifter. Remissinstanserna tänker här dels på fall där den faktiska vården handhas av andra än dem som är vårdnadshavare, dels på fall där bara den ena av barnets föräldrar är vårdnadshavare men även den andra föräldern vill ha kontakter med skolan.

Mina överväganden: Jag delar skolförfattningsutredningens uppfattning att termen vårdnadshavare bör användas i lagtexten, när vårdnadshavare i föräldrabalkens mening åsyftas.

Det är barnets vårdnadshavare som enligt föräldrabalken har ansvaret för barnets utbildning. Därför är det ofrånkomligt att nästan alla bestämmelser i skolförfattningarna om skyldigheter och befogenheter i fråga om barnet gäller just vårdnadshavare, inte den som har den faktiska vården eller föräldrar oberoende av om de är vårdnadshavare eller inte. Vissa mindre ingripande beslut måste emellertid av praktiska skäl få fattas av den som har den faktiska vården. Och en förälder som inte är vårdnadshavare kan mycket väl ha del i skolans kontakter med hemmen.

4 Skolhuvudmännens kostnadsansvar i förhållande till eleverna i grundskolan och gymnasieskolan

Prop. 1985/86: 10

Remiss-
protokoll

Mitt förslag: De nuvarande principerna – med huvudregeln om en för eleverna kostnadsfri utbildning – skall stå fast.

Nuvarande förhållanden och deras bakgrund: Bilaga 11.

Skolförfattningsutredningen: Utredningen redovisar en analys av nuvarande reglering men föreslår inga sakliga ändringar (bilaga 11).

Remissinstanserna: Åtskilliga efterlyser ytterligare preciseringar av vilka skyldigheter skolhuvudmannen har att tillhandahålla olika anordningar och vilket utrymme som finns för avgiftsbeläggning. De flesta synpunkterna i sak rör läroböcker, skolmåltider och skolskjutsar. En del menar att det inte bör kunna krävas att eleverna i gymnasieskolan själva skall bekosta nödvändiga läroböcker. Enstaka remissinstanser anser att skolhuvudmännen bör ha skyldighet att tillhandahålla och bekosta skolmåltider. Vissa anser att ersättning för skolskjutsning bör kunna tas ut i en del fall. Se bilaga 11 (huvuddrag) och bilaga 5 avsnitt 3.3 (utförligare).

Skäl för mitt förslag: Skolförfattningsutredningens förslag är inte avsett att innebära några sakliga ändringar. Inte heller jag finner skäl att frånga nuvarande principer.

Skolhuvudmännen bör alltså liksom hittills vara förhindrade att ta ut avgifter för den utbildning som anordnas i grundskolan och gymnasieskolan.

Såvitt gäller grundskolan bör huvudmännen liksom hittills också vara skyldiga att kostnadsfritt för eleverna tillhandahålla böcker, skrivmateriel och andra hjälpmedel som används i utbildningen. När det däremot gäller gymnasieskolan bör, med hänsyn till vad som hittills har ansetts gälla, inte så långtgående krav ställas på huvudmännen. Dessa bör därför kunna besluta att eleverna skall hålla sig med vissa egna hjälpmedel.

Det finns remissinstanser som anser att skolhuvudmannen skall ha skyldighet att låta eleverna få kostnadsfria skolmåltider. Sådan skyldighet föreligger inte i dag och jag är inte beredd att föreslå någon ändring därvidlag.

Liksom hittills bör kommunerna ha skyldighet att vid behov anordna skolskjutsning för eleverna i grundskolan. Någon avgift bör inte få tas ut i sådana fall.

Bestämmelserna bör utformas på sådant sätt att de inte hindrar praktiskt betydelselösa avsteg från principen om kostnadsfri utbildning. Det finns t. ex. inte anledning att av formella skäl utesluta möjligheten för skolan att anordna studiebesök som föranleder obetydliga kostnader för eleven.

Erfarenheterna av den nuvarande skollagens bestämmelser liksom remissyttrandena över skolförfattningsutredningens förslag visar tydligt behovet av klarlägganden – helst i lagtexten – av hur långt skolhuvudmannens kostnadsansvar sträcker sig. Mot den bakgrunden bör i den nya skollagen eftersträvas en viss konkretion.

Beträffande mina närmare överväganden hänvisar jag till specialmotiveringen.

5 Frågor om elevernas fördelning mellan och inom olika huvudmäns grundskolor och gymnasieskolor samt frågor om interkommunal ersättning

5.1 Nuvarande regelsystem

Bosättning i riket är en förutsättning för skolplikt och motsvarande rätt att gå i grundskolan. Det är vidare en förutsättning för rätt till utbildning i gymnasieskolan. När det gäller gymnasieskolan finns också särskilda föreskrifter om behörighetsvillkor och urvalsgrunder.

Härutöver finns bestämmelser som reglerar frågan i vilken kommuns grundskola eller i vilken kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola som en elev skall eller får tas emot. Vidare finns föreskrifter om elevernas fördelning på skolenheter inom kommunens eller landstingskommunens skola. Detta regelsystem är fastlagt genom bestämmelser i skollagen och skolförordningen. Det bygger på att varje kommuns grundskola och varje kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola utgör en helhet, även om eleverna är fördelade på flera skolenheter.

En kommun som på grund av skollagens föreskrifter i sin grundskola har tagit emot en elev som inte är kyrkobokförd inom kommunen har normalt rätt till s. k. interkommunal ersättning av den kommun inom vilken eleven är kyrkobokförd. Motsvarande gäller för gymnasieskolan. Bestämmelser finns i skollagen, skolförordningen och vissa ytterligare författningar.

En närmare redogörelse för nuvarande system finns i bilaga 12.

5.2 Behov av översyn

Kritik har riktats mot de nuvarande bestämmelserna. Vissa kritiker anser att bestämmelserna är svåra att förstå och på vissa punkter tekniskt bristfälliga. En del vill få till stånd även sakliga ändringar.

Skolförfattningsutredningen har föreslagit vissa tekniska förenklingar och smärre sakliga ändringar när det gäller bl. a. elevområdestillhörigheten. Utredningens förslag och remissinstansernas synpunkter redovisas i bilagorna 3, 4 (4 kap.) och 5 (avsnitt 6).

Såsom bl. a. remissbehandlingen visar finns det anledning att överväga fler sakliga ändringar än utredningen från sina utgångspunkter hade skäl att föreslå. Jag tar i det närmast följande upp viktigare delfrågor. För detaljer hänvisar jag till lagförslagets 4 och 5 kap. med kommentarer i specialmotiveringen.

Vissa frågor om mottagande av elever som inte är bosatta i riket berörs i lagförslagets 12 kap. 5 § med anslutande kommentarer.

5.3 Beslut om elevområden för grundskolan

Mitt förslag: De nuvarande principerna för elevområden för kommunernas grundskolor behålls i huvudsak oförändrade. Dock avskaffas systemet med s. k. överlappande elevområden. Det skall inte heller längre ankomma på länsstyrelsen att besluta om elevområden för grundskolans högstadium.

Skäl för mitt förslag: I och med att varje kommun är skyldig att anordna grundskola bör som regel varje kommun vara elevområde för sin grundskola. Under vissa omständigheter kan emellertid en elevområdesindelning som delvis avviker från kommunindelningen vara motiverad.

Det är viktigt att säkerställa en möjlighet till skolgång i en annan kommuns grundskola, när det t. ex. är betydligt fördelaktigare kommunikationer dit. Det kan sägas vara en teknisk fråga om detta säkerställs genom att elevområdet sträcker sig utanför skolkommunen eller genom bestämmelser som innebär skyldighet för en kommun att ta emot elever från den andra kommunen, när skäl av nämnda slag föreligger. Jag återkommer senare till frågor om mottagande av elever. Redan här vill jag emellertid framhålla att sådana fall som i det anförda exemplet i princip bör lösas genom att elevområdet ges tillräcklig omfattning.

Elevområdet för en kommuns grundskola bör liksom hittills kunna sträcka sig utanför den egna kommunen, om det behövs för att skapa en ändamålsenlig organisation av skolväsendet eller med hänsyn till kommunikationer och liknande. Ett sådant behov kan vara aktuellt endast i ett fåtal fall och då endast för ett visst stadium eller en viss årskurs i grundskolan. Två likadana delar av en kommuns grundskola – t. ex. två parallellklasser – bör inte kunna ha olika elevområden. En annan sak är att eleverna, om klasserna anordnas vid olika skolenheter, kan fördelas på skolenheterna med hänsyn till var inom elevområdet de bor.

Om elevområdet för en viss del av en kommuns grundskola sträcker sig in över en del av en annan kommun, bör den andra kommunens elevområde för sådan del av sin grundskola vara i motsvarande mån mindre. Jag ser ingen anledning att behålla systemet med överlappande elevområden för grundskolans del.

Till skillnad från gymnasieskolan bygger grundskolan på principen om ett för alla elever gemensamt utbildningsinnehåll. Detta gäller emellertid inte fullt ut. På högstadiet anordnas utöver den för alla gemensamma utbildningen olika kurser med hänsyn till skilda intresseinriktningar hos eleverna (tillvalskurser). Enligt min mening bör olikheter mellan kommunernas utbud i fråga om sådana kurser inte påverka elevområdesindelningen. Om någon har alldeles speciella skäl – det bör således inte räckas med elevens önskemål – att få en högstadiundervisning som inrymmer en kurs som inte tillhandahålls i hemkommunens grundskola men väl i grannkommunens, bör han kunna tas emot i grannkommunens skola med stöd av bestämmelser om särskilda skäl för skolgång i annan skola än det egna elevområdets.

I grundskolan förekommer också avvikelser från den normala studiegången för att tillgodose särskilda utbildningsbehov. Ett exempel är försöksverksamheten med förberedande dansundervisning på grundskolans mellan- och högstadier. I en del fall – såsom i detta exempel – får en sådan särskild anordning tillämpas bara i en viss eller i vissa kommuners grundskolor. Anordningarna kan emellertid samtidigt vara avsedda att komma även dem till del som inte tillhör det elevområde som fastställts för vanlig undervisning i kommunens grundskola. Den förberedande dansundervisningen är ett exempel också på detta. I sådana fall bör som regel

fastställas ett särskilt elevområde som omfattar hela riket. Om anordningen finns i flera kommuners grundskolor bör det särskilda elevområdet omfatta hela riket eller så stor del därav som behövs för att de olika kommunernas särskilda elevområden tillsammans skall täcka hela landet.

Regeringen har för en rad kommuner medgett att vissa s. k. musikklasser inrättas på grundskolans mellan- och högstadier. Till skillnad från den förberedande dansundervisningen – som har sin bakgrund i behovet av tidig träning för blivande yrkesdansare – är musikklasserna inte inriktade på att tillgodose något bestämt utbildningsbehov. Jag anser därför inte att särskilda elevområden bör fastställas för musikklasserna.

Jag finner inte anledning att frångå den nuvarande huvudprincipen att det är länskolnämnden som skall besluta om elevområden för kommunernas grundskolor.

F. n. finns i skolförordningen bestämmelser om att länsstyrelsen skall besluta om elevområden för grundskolans högstadium. Denna särreglering har tillkommit av regionalpolitiska skäl men har samtidigt ingen motsvarighet i fråga om elevområden för gymnasieskolan, där regionalpolitiska hänsyn också naturligen gör sig gällande. Enligt min mening är det inte motiverat att ha olika ordning för beslut om elevområden för de två skolformerna. Jag anser det i detta läge naturligt att länskolnämnden skall besluta även om elevområden för grundskolans högstadium.

Om en anordning enligt särskilda föreskrifter har begränsats till en viss eller vissa kommuner, bör det enligt min mening ankomma på regeringen eller den myndighet som har beslutat om begränsningen att avgöra huruvida ett särskilt elevområde som sträcker sig utanför skolkommunen skall fastställas för den del av skolan där anordningen tillämpas.

Regeringen bör även i övrigt för grundskolans del få bestämma att beslut om elevområde som sträcker sig utanför skolkommunen skall meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Denna möjlighet bör emellertid utnyttjas sparsamt.

5.4 Beslut om elevområden för gymnasieskolan

Mitt förslag: De nuvarande principerna behålls.

Skäl för mitt förslag: Enligt vad jag erfarit avser SÖ att till regeringen inkomma med förslag till förändringar i fråga om principerna för elevområdesindelningen i gymnasieskolan. SÖ har tidigare i samband med en utvärdering av systemet med riks- och länsramar för årselevplatser inom olika utbildningssektorer m. m. föreslagit vissa förändringar i det systemet. Detta ärende bereds f. n. inom regeringskansliet. Det kan bli aktuellt att i det sammanhanget behandla även det av SÖ aviserade-förslaget rörande elevområdesindelningen. Mitt förslag till ny skollag får utgå från de principer som nu gäller.

Elevområdesindelningen spelar en större roll för gymnasieskolan än för grundskolan. Detta sammanhänger med att regelsystemet för gymnasieskolan bygger på att inte alla kommuner har gymnasieskola och på att de som anordnar gymnasieskola inte har ett allsidigt utbud av studievägar.

Det behövs fortfarande en genom statliga beslut bestämd elevområdesindelning som grund för fördelningen av elever mellan olika kommuners och landstingskommuners gymnasieskolor.

Det kan sägas vara en teknisk fråga, om man t. ex. för en sådan specialkurs i gymnasieskolan, som anordnas av endast en kommun i landet, säkerställer tillträdet för alla oberoende av var i landet de bor genom att göra hela riket till elevområde eller genom bestämmelser som innebär skyldighet för kommunen att ta emot sökande som inte hör till elevområdet men vill ha den utbildning som kommunen är ensam om att erbjuda. Jag anser att sådana fall som i det anförda exemplet bör lösas genom att elevområdet ges tillräcklig omfattning. Principen bör liksom hittills vara att varje del av landet i fråga om varje studieväg skall ingå i elevområdet för någon huvudmans gymnasieskola. Av praktiska skäl måste liksom nu vissa avsteg kunna göras. Undantag kan tänkas för enstaka studievägar och enstaka läsår och för sådan studieväg som i betydande mån stämmer överens med en annan studieväg. Jag vill i sammanhanget tillfoga att undantag också måste få göras för vissa korta specialkurser som inte innefattar någon egentlig yrkesutbildning, t. ex. en del korta kurser som vänder sig till ungdomar under 18 år som bereds insatser inom ramen för kommunernas s. k. uppföljningsansvar.

Även i fortsättningen bör principen vara att länskolnämnden skall besluta om elevområden. För gymnasieskolan kan det emellertid oftare än för grundskolan finnas anledning att frångå den principen.

I fråga om studievägar som inte anordnas i varje län finns det skäl att lägga beslutsbefogenheten hos SÖ. Detta gäller särskilt om studievägen anordnas på endast ett fåtal orter i landet. I en del fall bör regeringen besluta om elevområden. Jag tänker här främst på fall där det i regeringsföreskrifter har fastlagts att studievägen får anordnas på endast en eller ett fåtal orter.

Det finns vissa i ett eller annat avseende speciella utbildningar i gymnasieskolan som inte betecknas som särskilda studievägar. Varje särmarke i form av t. ex. alternativämne bör inte föranleda att anordningen betraktas som en särskild utbildningsväg för vilken ett särskilt elevområde kan bli aktuellt. Men i en del fall kan ett sådant synsätt vara motiverat. Det bör ankomma på regeringen eller den myndighet som beslutar om anordningen att avgöra huruvida särskilt elevområde skall fastställas och vilken omfattning det i så fall skall ha.

Det kan finnas andra skäl än de nu berörda att låta regeringen eller SÖ besluta om elevområden. Jag vill i sammanhanget erinra om Kungl. Maj:ts bestämmelser den 16 mars 1973 angående intagning i Stor-Stockholms gymnasieskola m. m. Bestämmelserna innebär bl. a. att samtliga kommuner i området har gemensamt elevområde för en lång rad studievägar som anordnas i flera av kommunerna.

Remiss-
protokoll

Mitt förslag: I fråga om såväl grundskolan som gymnasieskolan skall till ett elevområde höra den som är kyrkobokförd inom elevområdet. Härtill kommer kompletteringsregler beträffande dem som är bosatta i riket men inte kyrkobokförda här.

Skolförfattningsutredningen: Reglerna om tillhörighet till elevområde görs helt lika för grundskolan och gymnasieskolan. Till ett elevområde skall höra dels den som är kyrkobokförd inom elevområdet, dels den som inte är kyrkobokförd i riket eller saknar stadigvarande vistelseort men uppehåller sig inom elevområdet.

Remissinstanserna: Flertalet tillstyrker enhetliga regler för grundskolan och gymnasieskolan. Någon remissinstans anser att elevområdestillhörigheten bör göras beroende inte av var vederbörande är kyrkobokförd utan av var han rätteligen borde vara kyrkobokförd.

Skäl för mitt förslag: Hur bestämmelserna om tillhörighet till elevområde bör utformas beror delvis på vilket utrymme som ges för mottagande av elever i annan skola än det egna elevområdets. Med det utrymme för en sådan ordning som enligt min mening bör föreligga – jag återkommer strax till detta – anser jag att elevområdestillhörigheten för såväl grundskolan som gymnasieskolan genomgående bör knytas till den faktiska kyrkobokföringen. I så fall behövs en kompletterande regel endast för fall där någon inte är kyrkobokförd i riket men ändå anses bosatt här. Den kompletterande regeln får då innebära att elevområdestillhörigheten knyts till den stadigvarande vistelseorten. För fall där inte ens sådan finns får uppehållsorten bli avgörande. Jag har berört detta i det föregående (avsnitt 3.4).

5.6 Vilka regler som bör gälla om tillträde till en viss kommuns eller landstingskommuns skola

5.6.1 Grundskolan

Mitt förslag: Fortfarande skall gälla att en kommun i sin grundskola skall ta emot inte endast barn som tillhör skolans elevområde utan också barn som har särskilda skäl att få gå där.

Innan en kommun tar emot någon som inte hör till skolans elevområde, skall kommunen bereda barnets hemkommun tillfälle att yttra sig. Om hemkommunen lämnar ett avstyrkande yttrande som den andra kommunen inte godtar, skall frågan avgöras av läns skolnämnden.

Barnet skall genom vårdnadshavare ha besvärsrätt, däremot inte hemkommunen.

Skolförfattningsutredningen: I huvudsaklig överensstämmelse med vad som nu gäller skall i en kommuns grundskola tas emot barn som tillhör grundskolans elevområde samt barn för vilka denna grundskola är lämpli-

gast med hänsyn till barnets personliga förhållanden eller av andra särskilda skäl.

Remissinstanserna: Olika uppfattningar råder om vilket inflytande hemkommunen bör ha på bedömningen av skälen för skolgång i en annan kommuns grundskola, inte minst mot bakgrund av reglerna om interkommunal ersättning. Vissa remissinstanser vill att hemkommunen skall ha beslutanderätt eller besvärsrätt.

Skäl för mitt förslag: Det måste givetvis finnas vissa möjligheter att få gå i en annan skola än det egna elevområdet. De stela reglerna om elevområdestillhörighet bygger på den förutsättningen. Det gäller både den nuvarande skollagens regler och de bestämmelser som jag föreslår. Utrymmet för skolgång i en annan skola än det egna elevområdet bör för den nya skollagens del kunna utformas i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag.

Lagreglerna om detta utrymme avser rättighet för eleven i förhållande till den mottagande kommunen. Frågan om skyldighet för hemkommunen att utge interkommunal ersättning är sekundär och behöver inte göras helt beroende av det faktum att eleven har tagits emot i den andra kommunens skola. Enligt min mening kan det därför inte bli tal om att låta hemkommunen besluta. Ansvar och beslutsbefogenheten bör ligga hos den mottagande kommunen och i vissa speciella fall, som jag återkommer till, hos länskolnämnden. Om en kommun vägrar ta emot ett barn, bör barnet genom vårdnadshavare liksom hittills ha besvärsrätt. Jag finner inte skäl att låta hemkommunen få besvärsrätt i fall där en annan kommun har tagit emot någon på enligt hemkommunens uppfattning otillräckliga grunder.

Det är emellertid givet att hemkommunen kan ha i sammanhanget viktiga synpunkter att anföra. Det är också givet att barn inte utan vidare skall tas in i skolor utanför det egna elevområdet bara därför att de själva och deras vårdnadshavare anser sig ha särskilda skäl för en sådan skolgång. Man kan i praktiken knappast komma ifrån att bedömningen av om åberopade skäl har tillräcklig tyngd i gränsfall får vägas mot hemkommunens intresse av att t. ex. kunna behålla elevunderlaget för en skolenhet som riskerar att bli nedlagd. Mot den bakgrunden bör den andra kommunens skolstyrelse ha skyldighet att inhämta yttrande från hemkommunens skolstyrelse. Om denna avstyrker finns det anledning för den andra kommunens skolstyrelse att allvarligt överväga om särskilda skäl verkligen föreligger. Anser den att skälen inte är tillräckligt starka och vägrar att ta emot barnet, bör barnets vårdnadshavare ha möjlighet att överklaga beslutet hos SÖ som sista instans.

Om den emellertid fortfarande anser att skälen är tillräckliga bör enligt min mening frågan hänskjutas till länskolnämnden som därvid får göra de avvägningar som kan vara aktuella. Om länskolnämnden finner skälen tillräckliga, bör kommunen ha skyldighet att ta emot barnet. Finner länskolnämnden skälen otillräckliga får barnets vårdnadshavare överklaga till SÖ såsom sista instans.

I fall där kommunerna hör till olika län bör SÖ få spela den roll som annars tillkommer länskolnämnden. SÖ bör även då vara sista instans.

Som jag återkommer till i det följande bör den mottagande kommunens

rätt till interkommunal ersättning göras beroende av att den iakttagit sina skyldigheter att inhämta yttrande från hemkommunen och att i förekommande fall hänskjuta frågan till länskolnämnden.

5.6.2 Gymnasieskolan

Mitt förslag: Fortfarande skall gälla att den som har särskilda skäl att få gå i en viss kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola trots att han inte tillhör skolans elevområde för studievägen skall likställas med den som tillhör elevområdet.

Om även hemkommunen eller hemlandstingskommunen anordnar den aktuella studievägen i sin gymnasieskola, skall yttrande därifrån inhämtas innan eleven med stöd av särskilda skäl tas emot i någon annan huvudmans gymnasieskola. Om yttrandet är avstyrkande och den mottagande kommunen eller landstingskommunen inte godtar yttrandet, skall frågan avgöras av länskolnämnden eller SÖ.

Skäl för mitt förslag: Som jag tidigare påpekat finns det åtskilliga kommuner som inte har gymnasieskola. Härtill kommer att de kommuner som anordnar gymnasieskola inte har samma utbud av studievägar. I många fall är det således inte möjligt att genomgå en viss studieväg i hemkommunen eller hemlandstingskommunen. Det hindrar emellertid inte att det synsätt som jag anlagt beträffande grundskolan bör kunna gälla även i fråga om gymnasieskolan.

5.7 Elevernas fördelning på skolenheter

Mitt förslag: Grunder för elevernas fördelning på skolenheter inom en huvudmans grundskola eller gymnasieskola skall inte heller i fortsättningen bestämmas genom lag men däremot kunna regleras i andra statliga föreskrifter.

Nuvarande bestämmelser: I den nuvarande skollagen finns inte någon bestämmelse om elevernas fördelning på skolenheter inom en kommuns grundskola eller gymnasieskola eller inom en landstingskommuns gymnasieskola. Däremot finns vissa föreskrifter i ämnet i 2 kap. 21 § skolförordningen. Om det för en kommuns grundskola finns två eller flera skolenheter, skall eleverna enligt den paragrafen fördelas på skolenheterna med hänsyn främst till vad som är ändamålsenligt från kommunikationssynpunkt och till vad som krävs för att effektivt utnyttja lokaler och andra utbildningsresurser. Allmänna föreskrifter om fördelningen får meddelas av skolstyrelsen, om inte länskolnämnden meddelar sådana föreskrifter. Motsvarande gäller, om det för en kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola finns två eller flera skolenheter.

Skäl för mitt förslag: Med hänsyn till statens ansvar för skolväsendet och till de statliga bidragen finner jag det naturligt att allmänna grunder för

elevernas fördelning på skolenheter skall kunna fastställas genom statliga föreskrifter.

Prop. 1985/86: 10

Självfallet måste sådana faktorer som kommunikationer och behovet av att effektivt utnyttja lokaler och andra utbildningsresurser spela en viktig roll när eleverna fördelas på skolenheter. Det är emellertid enligt min mening angeläget att också föräldrarnas och elevernas egna önskemål kan vägas in. En skolenhet kan ha en viss inriktning, t. ex. på idrott, och det är då rimligt att beakta idrottsintresserades önskan att få gå vid just den skolenheten. Enligt min mening bör de enskildas önskemål nämnas som en självständig faktor i föreskrifterna om elevernas fördelning på skolenheter. Jag ämnar återkomma till detta i samband med förslag till regeringen om ändringar i skolförordningen med anledning av den nya skollagen.

Remiss-
protokoll

5.8 Förutsättningarna för rätt till interkommunal ersättning

Mitt förslag: Om en kommun eller landstingskommun i sin grundskola eller gymnasieskola har tagit emot någon som har en annan hemkommun eller hemlandstingskommun, skall den mottagande huvudmannen ha rätt till interkommunal ersättning av hemkommunen eller hemlandstingskommunen. Detta gäller dock inte om kommunen eller landstingskommunen inte iakttagit skyldighet att inhämta yttrande från hemkommunen eller hemlandstingskommunen eller skyldighet att låta länskolnämnden avgöra frågan om mottagande av eleven.

Skäl för mitt förslag: Det är angeläget att tvister om skyldighet att utge interkommunal ersättning blir så få som möjligt. Jag föreslår därför att utgångspunkten skall vara det faktum att eleven har tagits emot i en kommun eller landstingskommun där eleven inte är kyrkobokförd. Undantag bör emellertid göras för fall där den ersättningskrävande kommunen inte gjort vad på den ankommit i förhållande till den andra kommunen. Jag tänker här på de föreslagna reglerna om yttrande och hänskjutande till länskolnämnden.

5.9 Vissa ytterligare frågor

Reglerna om interkommunal ersättning är avsedda att i möjligaste mån skapa rättvisa skolhuvudmännen emellan. Mot den bakgrunden kan vissa företeelser förtjäna särskilda kommentarer.

Elever som placeras i vad som förr kallades fosterhem – familjehem enligt socialtjänstlagstiftningens terminologi – i en annan kommun än hemkommunen kyrkobokförs som regel i den nya kommunen. Denna har då inte rätt till interkommunal ersättning från den tidigare hemkommunen.

Vid remissbehandlingen av skolförfattningsutredningens betänkande har några remissinstanser berört fosterhemsplaceringarnas ekonomiska konsekvenser för kommunerna. Dessa remissinstanser menar att små kommuner som tar emot många fosterbarn kan drabbas oproportionerligt hårt ekono-

miskt. De kostnader som sådana kommuner åsamkas torde knappast kompenseras av vare sig s. k. SÅS-medel (statsbidrag till särskilda åtgärder på skolområdet) eller skatteutjämningsbidrag.

En annan företeelse — som visserligen inte har berörts av remissinstanserna — är att vissa lågfrekventa studievägar i gymnasieskolan kräver stora kostnader som till stor del kommer elever från andra kommuner till godo utan att interkommunal ersättning lämnas i motsvarande mån. Det finns emellertid vissa möjligheter att få statsbidrag i form av verksamhetsstöd till lågfrekventa utbildningar.

Jag anser inte att regler om interkommunal ersättning kan byggas upp med tanke på sådana speciella förhållanden som att en viss kommun tar emot ett stort antal fosterbarn eller att vissa udda utbildningar är mycket kostnadskrävande. Sådana förhållanden bör i stället beaktas inom ramen för statsbidragsreglerna.

6 Utbildningen för dem som inte kan gå i grundskolan och gymnasieskolan

6.1 Allmänt

För barn som på grund av synskada, dövhet, hörselskada eller talskada inte kan gå i grundskolan anvisar nuvarande skollag den tioåriga specialskolan, för vilken staten är huvudman. För dessa barn upphör skolplikten normalt först vid utgången av vårterminen det kalenderår de fyller 17 år, dvs. ett år senare än för barn i allmänhet. Lagen innehåller inga särskilda bestämmelser om utbildning på gymnasial nivå efter specialskolan. Det förutsätts att ungdomarna genom särskilda stödåtgärder skall kunna gå i gymnasieskolan. I Örebro anordnas inom gymnasieskolan utbildning som är särskilt anpassad för döva och hörselskadade.

I den nuvarande skollagen finns inga bestämmelser om skolplikt och utbildning för barn och ungdomar som inte kan gå i grundskolan och gymnasieskolan därför att de är psykiskt utvecklingsstörda. I stället hänvisar skollagen till 1967 års omsorgslag. Denna innehåller bestämmelser om särskolplikt, som upphör senast vid 21 eller i vissa fall 23 års ålder. Särskolplikten fullgörs normalt i särskolan för vilken landstingskommunerna är huvudmän. I särskolan ingår grundsärskola och träningsskola, som båda är tioåriga, samt yrkessärskola.

I 1967 års omsorgslag finns också bestämmelser om att psykiskt utvecklingsstörda som på grund av syn- eller hörselskada inte kan gå i särskolan i stället skall beredas utbildning i specialskolan.

I samband med att den nya skollagen tillförs bestämmelser om sådan utbildning som i dag regleras i 1967 års omsorgslag bör vissa sakliga ändringar genomföras i enlighet med vad som har förutskickats i omsorgspropositionen. Jag kommer i det närmast följande att redovisa de viktigaste av dessa ändringar. I fråga om detaljer hänvisar jag till specialmotereringen.

När det gäller specialskolan och de grupper som den vänder sig till bör

6.2 Förhållandet till den nya omsorgslagens personkrets

Mitt förslag: Den nya skollagens särskilda bestämmelser om skolplikt och skolgång för vissa barn och ungdomar skall inrymma samma personkrets som den nya omsorgslagen. Liksom i den nya omsorgslagen likställs med psykiskt utvecklingsstörda dels personer som har fått ett betydande och bestående begåvningshandikapp på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, dels personer med barndomspsykos.

Omsorgsberedningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Skäl för mitt förslag:

Personkretsen i den nya omsorgslagen

I den nya omsorgslagens inledande paragraf sägs att lagen innehåller föreskrifter om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. Vidare anges att vad i lagen sägs om psykiskt utvecklingsstörda gäller även personer som på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, har fått ett betydande och bestående begåvningshandikapp samt personer med barndomspsykos.

I omsorgspropositionen uttalas bl. a. följande angående personkretsen (s. 56 f., se även s. 18 ff).

Psykisk utvecklingsstörning är en intellektuell funktionsnedsättning som beroende på grad och miljö utgör ett handikapp. Den sammanhänger med en under individens utvecklingsperiod inträffad brist eller skada som i många fall är så betydande, att personen behöver stöd och hjälp i sin livsföring genom särskilda omsorger för att kunna delta i samhällslivet. Med utvecklingsperioden avses i allmänhet perioden före 16 års ålder. Vid bedömningen av den intellektuella förmågan skall psykologiska, sociala och pedagogiska faktorer vägas samman. Någon ändring av innebörden i begreppet psykisk utvecklingsstörning jämfört med 1967 års omsorgslag åsyftas inte.

Med psykiskt utvecklingsstörda likställs två grupper med liknande behov.

Den första gruppen är personer som, i allmänhet efter utvecklingsåren, har fått en hjärnskada och till följd härav en intellektuell funktionsnedsättning som har lett till ett betydande och bestående begåvningshandikapp.

Den andra gruppen är personer med barndomspsykos. Enligt beräkningar inträder sådan psykos hos omkring femtio barn per år i hela landet. Med barndomspsykos avses en djupgående personlighetsstörning med debut i regel före sju års ålder. Den tar sig uttryck i bl. a. omfattande avvikelser i

sociala och känslomässiga relationer samt svåra störningar i språkförmågan. De flesta barn och ungdomar med barndomspsykos är eller blir psykiskt utvecklingsstörda.

Motsvarighet i den nya skollagen

En del barn och ungdomar som är begåvningshandikappade eller har andra funktionsnedsättningar kan genom vissa stödåtgärder klara skolgång i grundskolan och gymnasieskolan. Det behövs emellertid fortfarande särskilda bestämmelser om skolplikt och skolform för fall där detta inte är möjligt.

Det är naturligt att låta den nya omsorgslagens terminologi m. m. få sin motsvarighet i den nya skollagen. Med psykisk utvecklingsstörning bör således avses detsamma i båda lagarna. Det är också naturligt att de grupper som i den nya omsorgslagen likställs med psykiskt utvecklingsstörda också likställs med dessa i den nya skollagen. Det innebär bl. a. att barn i samtliga grupper vid behov – dvs. om de inte kan gå i grundskolan och gymnasieskolan – skall beredas utbildning i särskolan.

6.3 Särskolan och dess huvudmän

Mitt förslag: Särskolan behålls som särskild skolform med landstingskommunalt huvudmannaskap. Möjlighet öppnas att genom avtal överföra huvudmannaskapet till kommun.

Omsorgskommitténs förslag: Utbildningen av psykiskt utvecklingsstörda inordnas i det allmänna skolväsendet med kommunalt huvudmannaskap.

Remissinstanserna: En så gott som enig remissopinion motsätter sig omsorgskommitténs förslag. Däremot är remissinstanserna positiva till ett närmande mellan särskolan och det allmänna skolväsendet genom att särskolan regleras i skollagen och inte utgör en särskild omsorg enligt lagstiftningen om sådana.

Omsorgsberedningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Skäl för mitt förslag: Jag vill erinra om vad chefen för socialdepartementet anförde i omsorgspropositionen angående bibehållande av särskolan med landstingskommunalt huvudmannaskap (s. 22 ff).

Den nya omsorgslagen inrymmer en möjlighet att genom avtal överlåta uppgifter enligt den lagen till kommun som ingår i landstingskommunen. Såsom anfördes i omsorgspropositionen bör en motsvarande möjlighet finnas beträffande särskolan.

Mitt förslag: Den särskilda skolplikten skall upphöra senast vid utgången av vårterminen det kalenderår barnet fyller 17 år.

Inte längre skolpliktiga elever i särskolan skall ha rätt att få ytterligare utbildning där intill utgången av vårterminen det kalenderår då de fyller 21 år. Om det behövs för att slutföra en dessförinnan påbörjad utbildning skall de beredas möjlighet att fortsätta till 23 års ålder.

Omsorgskommittén: Särskolplikten ersätts av vanlig skolplikt. Psykiskt utvecklingsstörda ungdomar ges rätt till undervisning i klasser för yrkesutbildning, yrkesträning eller verksamhetsträning inom gymnasieskolan.

Remissinstanserna: Många remissinstanser anser att nuvarande särskolplikt till 21 eller i vissa fall 23 års ålder skall vara kvar.

Omsorgsberedningen: Överensstämmer med mitt förslag.

Skäl för mitt förslag: I omsorgspropositionen redovisades att både omsorgskommittén och omsorgsberedningen föreslagit sänkning av den nuvarande övre åldersgränsen för särskolplikten i kombination med en rätt att få utbildning efter skolpliktens upphörande. Vid riksdagsbehandlingen framhöll socialutskottet (SoU 1984/85: 27 s. 18 f.) vikten av att psykiskt utvecklingsstörda ungdomar verkligen får all den undervisning som de kan tillgodogöra sig. En regeländring får enligt utskottet inte ske på ett sådant sätt att vissa ungdomar i praktiken får mindre skolundervisning och träning än nu och därmed sämre möjligheter att utveckla sina personliga resurser. Utskottet förutsatte att regeringen skulle ägna särskild uppmärksamhet åt denna fråga i det fortsatta beredningsarbetet.

De nuvarande bestämmelserna innebär skolplikt under flera år efter myndighetsåldern 18 år. En skolpliktstid som sträcker sig in i vuxen ålder är enligt min mening betänkelig från principiell synpunkt. Den kan inte försvaras enbart med hänvisning till hur angeläget det är att ungdomarna genomgår ytterligare utbildning. I sammanhanget vill jag beträffande andra grupper erinra om dels att gymnasieskolan är frivillig, dels att den som har passerat den vanliga skolpliktsåldern 16 år men som i läsning, skrivning eller räkning saknar sådana färdigheter som normalt uppnås på grundskolans mellanstadium visserligen har rätt att genomgå grundutbildning för vuxna (grundvux) men inte någon skyldighet att göra det.

Som jag tidigare redovisat har barn som på grund av t. ex. hörselskada inte kan gå i grundskolan och därför tas emot i specialskolan en ett år längre skolpliktstid än barn i allmänhet. Skolpliktstiden för psykiskt utvecklingsstörda som går i särskolan eller specialskolan bör kunna vara densamma som för dem som utan att vara psykiskt utvecklingsstörda går i specialskolan. De psykiskt utvecklingsstörda ungdomarna behöver visserligen efter grundutbildningen i grundsärskolan eller träningsskolan yrkesutbildning eller annan träning som erbjuds i yrkessärskolan. Fortsatt skolgång efter 17 år – i praktiken normalt i yrkessärskolan – bör emellertid kunna vara frivillig, om den utformas som en ovillkorlig rätt att få utbild-

ning i en omfattning som motsvarar den nuvarande skolpliktstiden. Jag vill också erinra om att detta överensstämmer med ett enhälligt förslag av omsorgsberedningen, som bestod av företrädare för bl. a. SÖ, kommunförbunden, Handikappförbundens centralkommitté och Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna.

För eleverna i grundskolan anordnas studie- och yrkesorientering inför deras ansökan till gymnasieskolan. Insatser av liknande slag måste givetvis göras för eleverna i motsvarande skede i särskolan. I det sammanhanget får eleverna klart för sig värdet av fortsatt skolgång. Jag är förvissad om att huvudmännen känner sitt ansvar och kommer att verka för att ungdomarna och deras föräldrar utnyttjar den rätt de tillförsäkras.

Inte längre skolpliktiga elever i särskolan bör således ha en rätt till skolgång som sträcker sig lika långt som den nuvarande särskolplikten, dvs. till utgången vårterminen det år de fyller 21 år. Vissa elever kan ha behov av ytterligare skolgång för att avsluta en dessförinnan påbörjad utbildning. Om det behövs bör eleven i ett sådant fall få fortsätta sin skolgång t. o. m. vårterminen det år eleven fyller 23 år.

Psykiskt utvecklingsstörda som har fullgjort särskild skolplikt på annat sätt än genom skolgång i grundsärskolan eller träningsskolan bör också ha rätt att efter skolpliktstiden få utbildning i särskolan, om de inte bereds utbildning i specialskolan.

I omsorgspropositionen berördes vissa frågor om vuxenutbildning (s. 41 ff). Chefen för socialdepartementet uttalade uppfattningen att en kompetensinriktad vuxenutbildning, motsvarande särskolan, borde utvecklas genom formalisering av den f. n. försöksvis bedrivna vuxensärskolan (sär-vux) som skolform. Syftet borde vara att särvux, tillsammans med andra undervisningsformer, skall komma i nivå med vad som genom bl. a. komvux och grundvux står till förfogande för övriga i samhället. Försöksverksamheten med särvux, som pågår sedan ett antal år, har visat att behovet av sådan utbildning är stort. Detta behov kommer att förstärkas i och med den föreslagna sänkningen av den övre åldersgränsen för skolplikten. Man måste räkna med att det finns enstaka ungdomar som inte tar till vara sin rätt till utbildning upp till normalt 21 års ålder men längre upp i åren ångrar sig. Chefen för socialdepartementet aviserade i omsorgspropositionen att han ämnar föreslå regeringen att uppdra åt SÖ att ytterligare utreda hur särvux skall bli permanent verksamhet och att i samråd med socialstyrelsen lämna förslag till finansiering.

6.5 Särskolchefer

Mitt förslag: Särskolcheferna skall inte längre ha statligt reglerade anställningar. Även statsbidragsgivningen till tjänster för särskolchefer skall upphöra.

Skäl för mitt förslag och vissa kommentarer: F. n. har de kommunala skolcheferna, med undantag av dem i Stockholm, Göteborg och Malmö, statligt reglerade anställningar, dvs. avlöningsförmånerna fastställs under

medverkan av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer. Kommunerna får statsbidrag till kostnaderna för skolcheferna. I den senaste budgetpropositionen (prop. 1984/85: 100 bil. 10 s. 48 och 151–153) föreslås emellertid att den statliga regleringen av tjänsterna skall upphöra med utgången av juni 1985 eller den senare tidpunkt som av övergångsskäl kan behövas. Vidare föreslås att statsbidragen till kostnaderna för skolchefer skall upphöra för tiden fr. o. m. den 1 juli 1985. De enda regler som anses behövas i fortsättningen är att det skall finnas en skolchef i varje kommun och att i vissa fall uppdraget att vara skolchef skall kunna läggas på en rektor. Riksdagen har nyligen beslutat i enlighet med dessa förslag (UbU 1984/85: 16, rskr 234).

Även *särskolcheferna* har statligt reglerade anställningar. Landstingskommunerna får statsbidrag till lönekostnaderna.

Det finns enligt min mening inte anledning att i dessa avseenden göra skillnad mellan de kommunala skolcheferna och särskolcheferna. Den statliga regleringen bör därför upphöra med utgången av juni 1986 eller den senare tidpunkt som av övergångsskäl kan behövas. Statsbidragen till kostnader för särskolchefer bör upphöra för tiden fr. o. m. den 1 juli 1986.

I fortsättningen bör det räcka med ett fåtal regler av i princip samma innehåll som dem som förutskickas i fråga om skolcheferna. Den nya skollagen bör inte innehålla bestämmelser om skolchefer. De föreskrifter som behövs kan tas in i en förordning. Detsamma är fallet med föreskrifter om särskolchefer.

7 Skolplikts tvångsmedel

För enkelhetens skull inriktar jag mig i det närmast följande (avsnitten 7.1–7.3) på fall där barnet är elev i grundskolan. Beträffande andra fall behövs vissa särregler i fråga om lokala styrelser roll m. m. Jag hänvisar därvidlag till lagtexten och specialmotiveringen.

7.1 Samhällets och vårdnadshavarnas ansvar

Mitt förslag: Skolstyrelsens och vårdnadshavarnas ansvar för att barnet fullgör sin skolplikt behålls.

Skäl och kommentarer till mitt förslag: Skolplikten är tillkommen i både barnets och samhällets intresse. Om den skall fylla sitt syfte måste den kunna upprätthållas fortlöpande. Frånvaro av beaktansvärd omfattning måste kunna motverkas genom rimliga medel. Detta gäller både när barnet självt inte vill gå till skolan och när barnets vårdnadshavare på en eller annan grund anser att det är bäst för barnet att stanna hemma.

Vårdnadshavare har enligt föräldrabalken ett allmänt ansvar för omsorgen om barnet. Detta ansvar innefattar bl. a. att barnet får en tillfredsställande utbildning. Därför bör barnets vårdnadshavare ha en skyldighet att fortlöpande se till att barnet fullgör sin skolplikt på något av de sätt som lagen tillåter.

Enligt min mening behövs en särskild föreskrift om vårdnadshavares skyldighet att se till att barnet fullgör sin skolplikt. Det räcker inte med bestämmelserna i föräldrabalken som är allmänt hållna och tar sikte på förhållandet mellan vårdnadshavaren och barnet. Jag vill i sammanhanget också påpeka att mot en vårdnadshavare som inte fullgör sina skyldigheter enligt föräldrabalken kan åtgärder vidtas endast om bristerna är så allvarliga, att barnet bör omhändertas av någon annan.

Ansvaret för att skolplikten fullgörs bör alltså primärt åvila barnets vårdnadshavare. Men samhället har också ett ansvar. Det bör för barn med vanlig skolplikt utövas i första hand genom skolstyrelsen.

7.2 Tvångsmedel

Mitt förslag: Möjligheten att hämta skolpliktiga barn till skolan med biträde av polismyndighet avskaffas. Däremot behålls möjligheten att vitesförelägga vårdnadshavare.

Skoladministrativa kommittén: Helst bör bestämmelserna om vite och hämtning upphävas. I varje fall bör möjligheten till hämtning tas bort.

Remissinstanserna: De flesta förordar att möjligheten till polishämtning avskaffas. En del vill att även tvångsmedlet vite skall tas bort. Många framhåller emellertid att skolplikten förutsätter att tvångsmedel finns som en sista utväg. De som har denna inställning anser i allmänhet att tvångsmedlet vite, i brist på bättre, bör behållas.

Skolförfattningsutredningen: Med hänvisning till beredningen av skoladministrativa kommitténs förslag har skolförfattningsutredningen inte gått in på frågan huruvida sanktionsmöjligheterna bör avskaffas eller inte. I sitt lagförslag utgår utredningen från att de skall finnas kvar.

Remissinstanserna: Trots att skolförfattningsutredningen inte tagit ställning i sak har många remissinstanser – särskilt läns skolnämnder och kommuner – funnit sig föranlåtna att uttala sig i frågan, i åtskilliga fall med hänvisning till sina remissyttranden över skoladministrativa kommitténs förslag. De flesta anser att möjligheten till polishämtning bör avskaffas. En del vill att även tvångsmedlet vite skall tas bort.

Skäl för mitt förslag: När ett barn utan giltig orsak uteblir från skolan bör i första hand skolans personal försöka komma till rätta med problemet genom samtal med barnet och dess vårdnadshavare. I besvärliga fall måste skolstyrelsen kopplas in.

Vårdnadshavares ovillighet att få barnet till skolan kan ha olika orsaker. I en del fall kan skälet vara att barnet självt inte vill gå till skolan. Andra orsaker kan vara att vårdnadshavarna är oroliga för trafiken på vägen till skolan eller för att barnet skall bli utsatt för mobbning. Det kan också hända att vårdnadshavarna vill att barnet skall få en annan lärare eller få gå vid en annan skolenhet. I en del fall kan vårdnadshavarnas åtgärd att hålla barnet hemma vara avsedd som påtryckningsmedel för att få till stånd en ändring, t. ex. överflyttning till en annan skolenhet. Fall kan också tänkas där vårdnadshavarna, som kanske har fått avslag på en begäran om att

själva få anordna utbildning för barnet, inte accepterar utbildning i någon av de former som lagen anvisar.

Prop. 1985/86: 10

Det är viktigt att skolan försöker komma till rätta med de bakomliggande orsakerna. Skolan bör på allt sätt sträva efter att söka få till stånd en lösning i samförstånd med vårdnadshavarna och barnet. I många fall kanske vårdnadshavarna låter sig övertalas mot bakgrund av de problem som barnet kan få om det ställs utanför. Men man måste räkna med att det i en del fall inte går att övertala vårdnadshavarna. Skolan får inte vara blind för att t. ex. en oro för trafikförhållandena på vägen till skolan kan vara befogad. Men skolan kan självfallet inte falla undan för krav på att barnet skall få en viss lärare e. d. I de fall där varken övertalning eller rimligt tillmötesgående från skolans sida hjälper inställer sig frågan om tvångsmedel.

Remiss-
protokoll

De nuvarande tvångsmedlen används i mycket liten utsträckning. Därmed är emellertid inte sagt att de saknar praktisk betydelse. Redan vetskapen om att tvångsmedel finns kan i en del fall medverka till att vårdnadshavarna fullgör sina skyldigheter.

Som jag redan framhållit måste skolplikten – med rimliga medel – kunna hävdas även när vårdnadshavarna inte låter sig övertalas.

Det är svårt att finna lämpliga sanktionsmedel. Jag ser emellertid inte någon avgörande invändning mot det nuvarande tvångsmedlet vite. Det är från principiell och praktisk synpunkt viktigt att ha ett medel för markering och ingripande innan det har gått så långt, att frågan om barnets omhändertagande av annan än vårdnadshavaren aktualiseras.

De allra flesta remissinstanserna förordar att möjligheten till polishämtning avskaffas. Jag delar den uppfattningen. För barnet påfrestande åtgärder kan enligt min mening försvaras endast om barnets utbildning är varaktigt hotad. Och i sådana fall hjälper knappast hämtning, som är en temporär åtgärd.

Jag har hela tiden talat om fall där vårdnadshavarna inte har gjort vad på dem ankommer för att barnet skall inställa sig i skolan. Fall kan finnas där barnet uteblir utan att vårdnadshavarna kan lastas. Det gäller särskilt när barnet är i högstadietiden och tillsynen av naturliga skäl inte kan vara lika långtgående som tidigare. Självfallet får skolan inte låta det bero. Personalen måste få barnet att inse sitt eget bästa. Jag anser det inte rimligt att tillåta tvångsmedel i sådana situationer.

7.3 Beslutande myndigheter

Mitt förslag: Det skall även i fortsättningen ankomma på länskolnämnden att både förelägga och döma ut vite.¹

Skolförfattningsutredningens förslag: Skolstyrelsen anförtros befogenheten att förelägga vite mot tredskande vårdnadshavare. Frågor om utdömmande av vite prövas av länsrätten, eftersom sådana frågor främst av rättssäkerhetsskäl redan i första instans bör vara föremål för domstolsprövning.

¹ Observera ändring i det s.k. slutprotokollet.

Remissinstanserna: Vissa tillstyrker förslaget att det skall ankomma på skolstyrelsen att förelägga vite. Åtskilliga förordar emellertid att befogenheten skall ligga kvar hos länsskolnämnden. De framhåller att skolstyrelsen inte framstår som en neutral instans utan som vårdnadshavarnas "motpart".

En del remissinstanser instämmer i förslaget att länsrätten skall pröva frågor om utdömande av vite. Åtskilliga förordar emellertid att länsskolnämnden fortfarande skall avgöra sådana ärenden, eftersom den nuvarande ordningen har fungerat tillfredsställande och länsskolnämnderna har ingående kunskaper om skolan.

Skäl för mitt förslag: Som jag tidigare framhållit är vitesföreläggande en åtgärd som vidtas i sista hand. Dessförinnan måste skolstyrelsen pröva andra metoder för att få vårdnadshavarna att medverka till barnets skolgång. Som åtskilliga remissinstanser framhållit kan vårdnadshavarna uppfatta skolstyrelsen som en "motpart". I vart fall kan det framstå som naturligt att en annan, statlig myndighet får handlägga frågan om vitesföreläggande. Jag anser inte att det finns underlag för att frångå nuvarande ordning med länsskolnämnden som beslutande myndighet i sådana fall.

Enligt den av riksdagen nyligen antagna lagen (1985: 206) om viten skall frågan om utdömande av vite normalt prövas av länsrätt på ansökan av den myndighet som har utfärdat vitesföreläggandet, om inte annat är särskilt föreskrivet.

I och för sig talar principiella skäl för att föreläggande och utdömande skall ankomma på två olika myndigheter. Det har emellertid hittills fungerat med båda uppgifterna hos länsskolnämnden. Jag finner inte tillräckliga skäl att ändra nuvarande regler om att länsskolnämnden även skall pröva om vitet skall dömas ut.¹

8 Utrymmet för andra sätt att fullgöra skolplikten än de reguljära

Mitt förslag: Även den nya skollagen skall anvisa olika närmare angivna sätt att fullgöra skolplikten, såsom skolgång i grundskolan eller i en godkänd fristående skola. För att fånga upp ovanliga fall skall finnas en bestämmelse, som möjliggör att en annan form under vissa förutsättningar godkänns för det enskilda barnet.

Skäl för mitt förslag: Skolpliktens syfte är att barnet skall få ett visst mått av kunskaper i vidaste mening. För att säkerställa detta bör den nya skollagen liksom den nuvarande reglera på vilka sätt skolplikten får fullgöras. För barn i allmänhet blir det främst fråga om skolgång i grundskolan eller i en godkänd fristående skola. I lagen bör liksom hittills förutses även fall där barnet vistas i ett sådant hem för vård eller boende som avses i 12 § lagen (1980: 621) med särskilda bestämmelser om vård av unga, dvs. de tidigare ungdomsvårdsskolorna. Alla upptänkliga fall kan emellertid inte förutses i lagen. Speciella omständigheter kan tänkas i enstaka fall nödvän-

¹ Observera ändring i det s.k. slutprotokollet.

diggöra eller åtminstone försvara andra former än de särskilt angivna. Därför bör lagen innehålla en bestämmelse som gör det möjligt att godkänna en annan anordning under vissa förutsättningar. Det får då bli fråga om ett godkännande för det enskilda barnets del och inte ett allmängiltigt godkännande av anordningen som sådan.

Den nuvarande skollagen har ingen allmän bestämmelse om utrymme för godkännande av särlösningar. Enligt lagens 35 § skall emellertid ett barn befrias från skolgång, om det i hemmet eller annorstädes bereds enskild undervisning, som väsentligen motsvarar grundskolans. En motsvarighet finns i 26 § i den nuvarande omsorgslagen. Enligt den paragrafen skall ett psykiskt utvecklingsstört barn befrias från skolgång, om det får enskild undervisning, som väsentligen motsvarar den undervisning det skulle ha fått i skolan.

Mitt förslag begränsar sig inte till vad som nu kallas enskild undervisning.

En bestämmelse om möjlighet att godkänna någon annan form än de reguljära behövs för fall där exceptionella omständigheter motiverar att barnets utbildning anordnas på ett avvikande sätt. Jag tänker exempelvis på vissa fall då barnet behöver speciell vård. Vidare kan det finnas ett behov av särlösningar för ett eller annat barn som är bosatt i en avlägsen glesbygd. För gränsbor bör det inte under alla omständigheter vara uteslutet att få gå i skola i grannlandet.

Bestämmelsen kan emellertid också återopas i fall där barnets vårdnadshavare, utan att sådana omständigheter föreligger, vill att barnets utbildning skall ordnas på annat sätt än i någon av de former som lagen direkt anvisar. Åtskilliga av de senaste årens ärenden om enskild undervisning har sådan bakgrund.

För att ett annat sätt att fullgöra skolplikten än de i lagen särskilt angivna skall tillåtas måste enligt min mening krävas att det i det enskilda fallet framstår som ett fullgott alternativ till den utbildning som annars står barnet till buds enligt lagens föreskrifter, dvs. normalt skolgång i grundskolan eller i en godkänd fristående skola. Om inte ett sådant krav uppställdes skulle skolplikten urholkas.

Beträffande innebörden av kravet på att alternativet skall vara fullgott vill jag framhålla att jämförelsen måste göras med hänsyn till det barn som det gäller. Ett exempel är att barnet till följd av grav skolfobi har haft stora svårigheter under skolgång i grundskolan eller i en fristående skola. Om vårdnadshavaren i ett sådant fall vill låta barnet få undervisning i hemmet, bör det finnas utrymme för att godta en sådan anordning för en tid, även om den skulle vara något sämre än den utbildning som de reguljära formerna ger. Vid den jämförande prövningen måste nämligen beaktas att barnet inte genom att fortfarande vara skolelev får det utbyte som skolgång normalt ger.

När ingen sådan exceptionell omständighet föreligger bör man ställa i princip samma krav som gäller för att en fristående skola skall godkännas för skolpliktens fullgörande. Det betyder alltså normalt att utbildningen skall ge kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen motsvarar grundskolans och att utbildningen även i övrigt väsentligen skall

motsvara grundskolans allmänna mål. Härtill kommer att möjligheter till insyn i verksamheten måste erbjudas.

Beträffande mina närmare överväganden och förslag hänvisar jag till lagtexten och specialmotiveringen.

9 Skolhälsovård

9.1 Grundskolan och gymnasieskolan

Mitt förslag: Skolhälsovården i grundskolan och gymnasieskolan skall liksom hittills främst vara förebyggande. Den skall omfatta hälsokontroller och enkla sjukvårdsinsatser. Skolsköterskor får utföra sådana uppgifter i fråga om hälsokontroller som inte kräver läkare.

Bestämmelserna om obligatoriska hälsokontroller i grundskolans skolhälsovård förenklas. En allmän hälsokontroll skall göras på varje stadium.

Elever på minst ettåriga studievägar i gymnasieskolan skall ha rätt att anlita skolhälsovården men, till skillnad från nu, ingen skyldighet att genomgå hälsokontroller.

Nuvarande regler: Grundläggande bestämmelser om skolhälsovården i grundskolan och gymnasieskolan finns i 1962 års skollag. Kompletterande föreskrifter finns i bl. a. skolförordningen. Skolhälsovården omfattar alla elever i grundskolan och elever på minst ettåriga studievägar i gymnasieskolan. Nyinskrivna elever i grundskolan skall läkarundersökas i början av läsåret och därefter minst två gånger fram till och med årskurs 8. Elever i gymnasieskolan skall läkarundersökas en gång under första läsåret och därefter högst vartannat år.

Skolförfattningsutredningen: Utredningens lagförslag ansluter i huvudsak till nuvarande bestämmelser. En formell skillnad är att utredningen föreslår att föreskrifter om skyldighet för elever i gymnasieskolan att underkasta sig läkarundersökning flyttas från skolförordningen till skollagen.

Remissinstanserna: Remissbilden är splittrad. Bl. a. RRV vill ha en mer genomgripande översyn. RRV m. fl. anser att detaljregleringen måste minska. Vad gäller skollagen tänker dessa instanser närmast på bestämmelser om antalet undersökningstillfällen och deras förläggning samt kravet på att det skall vara läkarundersökning även när undersökningen skulle kunna utföras av en skolsköterska.

RRV:s rapport: Hälsokontrollerna inom skolhälsovården bör inte vara tvingande för eleverna. S. k. klassundersökningar skall inte behöva utföras av skolläkare. Regler om hälsokontrollernas antal och inriktning bör inte vara bindande utan ha formen av allmänna råd.

Skäl för mitt förslag: Skolhälsovården bör som hittills främst vara förebyggande. Det bör anges i lagen att den skall omfatta hälsokontroller och enkla sjukvårdsinsatser.

RRV:s rapport och vissa remissinstansers yttranden över skolförfattningsutredningens betänkande visar att den nuvarande skollagens reglering av skolhälsovården på vissa punkter behöver omprövas i sak. Jag anser inte att det finns tillräckligt underlag för några genomgripande ändringar. En del av de lösningar som nuvarande regler innebär bör dock kunna minskas.

Bl.a. RRV har fört fram tanken på att låta skolhälsovården innebära endast rättigheter och inte som nu också skyldigheter för eleverna.

Sannolikt skulle de allra flesta delta i skolhälsovårdens hälsokontroller även om dessa vore frivilliga. Det kan emellertid finnas en och annan som inte skulle bry sig om att delta men som kanske har brister som skulle upptäckas vid kontrollen. Detta gäller särskilt yngre elever. Jag finner därför inte anledning att avskaffa nuvarande skyldighet för eleverna i grundskolan att delta.

När det gäller gymnasieskolan omfattar den lagstadgade skolhälsovården endast elever på minst ettåriga studievägar. Å andra sidan omfattas dessa elever oberoende av hur gamla de är. Många är myndiga innan de har gått ut gymnasieskolan. Jag anser att kravet på deltagande bör kunna ersättas med enbart en rätt att anlita skolhälsovården för eleverna i gymnasieskolan.

Flera remissinstanser har efterlyst möjligheter till undantag från kravet på att hälsoundersökningar skall utföras av läkare. De menar att åtskilliga sådana uppgifter kan utföras av en skolsköterska och att så i praktiken sker i ganska stor omfattning. Även jag anser att skolsköterskor bör få utföra sådana uppgifter i fråga om hälsokontroller som inte kräver läkare.

Det finns obligatoriska hälsokontroller av två slag. Dels anordnas kontroller för alla. Dels sker kontroller på förekommen anledning i det enskilda fallet.

I fråga om de kontroller som anordnas för alla har flera remissinstanser vänt sig mot detaljregleringen beträffande antalet undersökningstillfällen och deras förläggning. Även jag anser att en viss uppmjukning bör kunna göras i reglerna.

För grundskolans del bör skollagen föreskriva att varje elev skall genomgå allmän hälsokontroll en gång på varje stadium, den första under första läsåret. Någon närmare reglering av undersökningstillfällena bör inte göras. Vidare bör föreskrivas att varje elev skall genomgå synkontroller och andra begränsade hälsokontroller som kan behöva anordnas för alla mellan de allmänna hälsokontrollerna. Liksom hittills bör varje enskild elev dessutom ha skyldighet att genomgå undersökning på förekommen anledning.

För gymnasieskolans del bör skollagen föreskriva att elever på minst ettåriga studievägar skall beredas tillfälle att genomgå minst en allmän hälsokontroll.

Mitt förslag: Elever i särskolan skall inom skolhälsovården kunna genomgå sådana särskilda undersökningar som föranleds av deras handikapp. I övrigt skall i princip samma regler gälla som i fråga om elever i grundskolan och gymnasieskolan.

Nuvarande bestämmelser: Bestämmelser om skolhälsovård i särskolan finns inte i 1967 års omsorgslag men väl i den anslutande omsorgsstadgan. Enligt 29 § omsorgsstadgan skall skolhälsovården främst vara av förebyggande natur men även omfatta annan hälso- och sjukvård som kan meddelas vid särskolan. Varje elev skall enligt stadgans 30 § läkarundersökas snarast möjligt efter inskrivning och undersökas ingående minst en gång årligen.

Omsorgsheredningen: Bestämmelserna för elever i grundskolan och gymnasieskolan bör i princip gälla även för elever i närmast motsvarande former av särskolan. För att säkerställa att det inte blir några försämringar för särskolans elever i förhållande till nuvarande regler bör föreskrivas att dess elever, utöver vad som gäller för eleverna i grundskolan och gymnasieskolan, har rätt till de ytterligare undersökningar som föranleds av deras handikapp.

Skäl för mitt förslag: I möjligaste mån bör samma regler gälla för särskolans elever som för elever i grundskolan och gymnasieskolan. Självfallet bör emellertid skolhälsovården anpassas till det förhållandet att eleverna är psykiskt utvecklingsstörda. Eleverna bör inom ramen för skolhälsovården kunna genomgå sådana särskilda undersökningar som föranleds av deras handikapp och under grundutbildningstiden ha skyldighet att göra det. Åtskilliga psykiskt utvecklingsstörda har även andra funktionsnedsättningar än begåvningshandikapp. När det gäller undersökningar som avser andra funktionsnedsättningar måste givetvis hänsyn tas till att eleverna inte i samma utsträckning som andra barn kan förväntas själva tala om t. ex. att de börjar se dåligt på långt håll.

9.3 Specialskolan

Mitt förslag: Elever i specialskolan skall inom skolhälsovården kunna genomgå sådana särskilda undersökningar som föranleds av deras handikapp. I övrigt skall i princip samma regler gälla som i fråga om elever i grundskolan och gymnasieskolan.

Nuvarande bestämmelser: Enligt 28 b § i den nuvarande skollagen skall specialskolan omfatta skolhälsovård i vilken ingår förebyggande hälsovård och sjukvård. Eleverna skall snarast möjligt efter intagningen genomgå fullständig läkarundersökning. Därvid skall den särskilda skada som föranlett intagningen undersökas av en specialist. Vidare föreskrivs att elever i specialskolan bör genomgå allmän läkarundersökning minst två gånger årligen och undersökas av specialist när det är nödvändigt.

Skolförfattningsutredningen: Ingen saklig ändring.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser – bl.a. SÖ – förordar att reglerna för skolhälsovård i specialskolan skall närma sig reglerna för skolhälsovård i grundskolan. Den enda skillnad som dessa remissinstanser anser behövlig är en regel om specialistundersökning av specialskolans elever.

Omsorgsberedningen: För de psykiskt utvecklingsstörda med ytterligare handikapp som går i specialskolan bör samma regler om skolhälsovård gälla som i fråga om särskolans elever.

Skäl för mitt förslag: Liksom när det gäller särskolans elever bör för specialskolans elever i princip samma regler gälla som för elever inom det allmänna skolväsendet. Eleverna bör emellertid inom ramen för skolhälsovården kunna genomgå sådana särskilda undersökningar som föranleds av deras handikapp och under grundutbildningstiden ha skyldighet att göra det. Detta gäller givetvis både elever med enbart syn- eller hörselskada och elever som också är psykiskt utvecklingsstörda.

10 Särskilda frågor

10.1 Länsskolnämnderna m. m.

Mitt förslag: Liksom nu skall landstinget välja fem av ledamöterna och suppleanter för dem i länsskolnämnden. Sammansättningen i övrigt regleras inte i den nya skollagen. Utöver de ledamöter som landstinget väljer skall länsskolnämnden ha sex ledamöter. Av dessa skall fyra representera arbetsmarknaden och – liksom suppleanter för dem – utses av regeringen efter förslag från arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. Övriga två ledamöter och suppleanter för dem skall utses av länsstyrelsen. De förutsätts representera dels utbildningsverksamheten i länet, dels den allmänna samhällsplaneringen där. Ordförande skall alltså utses av regeringen bland nämndens ledamöter.

Regeringen och länsstyrelsen skall utse ledamöter och suppleanter enligt de nya reglerna för tid fr. o. m. den 1 januari 1986. Detta föranleder ändring i den nuvarande skollagen.

Den nuvarande försöksverksamheten med s. k. regionala planeringsråd skall upphöra vid utgången av juni 1986. Planeringssamverkan mellan skola och arbetsliv utformas i fortsättningen på det sätt som länsskolnämnderna finner lämpligt.

Bakgrund: Den nuvarande skollagen innehåller grundläggande bestämmelser om länsskolnämnderna och deras sammansättning. Enligt 4 § skall det i varje län finnas en länsskolnämnd. Den skall enligt 22 § ha nio ledamöter, som utses för tre år räknat från och med den 1 januari året efter det, då allmänna val till landsting och kommunfullmäktige har ägt rum. Av ledamöterna skall två utses av regeringen, varav en bland företrädare för

arbetsgivare och en bland företrädare för arbetstagare inom länet. En ledamot skall utses av SÖ och en av länsstyrelsen. Fem ledamöter skall väljas av landstinget. I Gotlands län skall fem ledamöter utses av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. Om ett annat län omfattar en kommun som inte hör till landstingskommunen, skall tre ledamöter utses av landstinget och två ledamöter av kommunfullmäktige. För var och en av de ledamöter som utses av regeringen, SÖ och länsstyrelsen skall en suppleant utses. För de ledamöter som väljs av landstinget eller kommunfullmäktige skall lika många suppleanter väljas. Ledamöterna och suppleanterna skall vara bosatta inom länet.

Kompletterande bestämmelser finns i förordningen (1981:1371) med instruktion för den statliga skoladministrationen. Enligt instruktionens 30 § skall den ledamot och den suppleant som SÖ utser ha pedagogisk sakkunskap och erfarenhet, som bör innefatta särskild kunskap om och erfarenhet av pedagogiskt utvecklingsarbete. Den ledamot och den suppleant som länsstyrelsen utser skall vara domare eller i allmän tjänst anställd förvaltningsjurist. De ledamöter och suppleanter som landstinget eller kommunfullmäktige väljer bör ha visat intresse för utbildningsfrågor. De får inte inneha tjänst som skolledare eller lärare vid någon skola under länskolnämndens inseende eller vid annan skola som meddelar motsvarande undervisning. Enligt 32 § förordnar regeringen en av ledamöterna att vara ordförande i länskolnämnden.

Vad gäller arbetstagarrepresentationen i länskolnämndernas styrelser är f. n. Landsorganisationen i Sverige (LO) och Tjänstemännens centralorganisation (TCO) representerade av antingen en ordinarie ledamot eller en suppleant. LO och TCO har i gemensam skrivelse till regeringen den 17 november 1982 begärt att organisationerna var för sig får representation på såväl en ordinarie plats som en suppleantplats i samtliga länskolnämnder. Även Centralorganisationen SACO/SR har i skrivelse den 10 januari 1983 begärt att få bli representerad genom en ordinarie ledamot och en suppleant i varje nämnd.

Sedan år 1979 pågår en försöksverksamhet med regionala planeringsråd för samverkan mellan skolan och arbetslivet. Dessa råd är knutna till länskolnämnderna. I råden ingår representanter för arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. SÖ har nyligen redovisat en utvärdering av försöksverksamheten.

I budgetpropositionen 1985 anmälde jag att jag eventuellt skulle ta upp frågor om länskolnämndernas sammansättning i samband med förslag till ny skollag (prop. 1984/85: 100 bil. 10 s. 124).

Skäl för mitt förslag: I den nuvarande skollagen finns bestämmelser om länskolnämndens hela sammansättning. Bestämmelser i lag behövs emellertid endast när det gäller ledamöter och suppleanter som väljs av landsting eller kommunfullmäktige. Den nya skollagen bör innehålla endast sådana bestämmelser om sammansättningen som kräver lagens form.

De nuvarande föreskrifterna innebär att fem ledamöter väljs av landstinget. För län med kommun som inte hör till någon landstingskommun gäller särskilda regler. Jag finner inte skäl att föreslå någon ändring i den delen.

Samverkan mellan utbildning och arbetsliv är ett viktigt inslag i planeringen på länsnivå. Inte minst med hänsyn till de uppgifter som läns skolnämnderna fått i fråga om samråd mellan olika utbildningsformer och utbildningshuvudmän anser jag det naturligt att detta kommer till uttryck i en förstärkt representation för arbetslivet i nämnderna. Jag förordar därför att sammanlagt fyra ledamöter skall utses bland företrädare för arbetsgivar- och arbetstagarintressen, vilket möjliggör representation för var och en av de stora arbetsmarknadsorganisationerna.

Ledamöter som företräder arbetslivet och suppleanter för dem bör liksom hittills utses av regeringen efter förslag från de berörda organisationerna.

Erfarenheterna av de regionala planeringsråden för samverkan mellan skola och arbetsliv är övervägande positiva. Särskilt vid en förstärkt arbetslivsrepresentation i själva läns skolnämnderna, som jag nyss har föreslagit, anser jag det emellertid inte nödvändigt att denna samverkan regleras centralt. Jag utgår således från att varje läns skolnämnd utformar samverkan med arbetslivet på det sätt som den finner lämpligast och härvid drar nytta av de erfarenheter som försöksverksamheten med de regionala planeringsråden har gett.

Det är enligt min mening viktigt att det i läns skolnämndernas sammansättning markeras ett samband dels med utbildningsverksamheten i länet, dels med samhällsplaneringen i stort där. Något skäl för att särskilt markera ett behov av pedagogisk respektive juridisk sakkunskap bland ledamöterna finner jag däremot inte. Jag förordar i stället att två ledamöter med den angivna inriktningen och suppleanter för dem utses av länsstyrelsen.

F.n. utses ordföranden av regeringen. Denna ordning bör bibehållas. Ordföranden bör kunna utses såväl bland de av landstinget eller länsstyrelsen utsedda ledamöterna som bland de av regeringen själv utsedda ledamöterna.

Den nuvarande mandatperioden för ledamöterna och suppleanterna i läns skolnämnderna upphör med utgången av december 1985. Regeringen och länsstyrelsen bör få utse ledamöter och suppleanter enligt de nya reglerna för den mandatperiod som börjar den 1 januari 1986. Därför krävs en ändring i den nuvarande skollagen.

10.2 Intagningsnämnderna

Mitt förslag: Grundläggande bestämmelser om intagningsnämnder tas in i den nya skollagen. En intagningsnämnd skall ha minst fem ledamöter. Bland dessa skall finnas företrädare för gymnasieskolan och grundskolan samt för allmänna intressen. Ledamöterna skall utses av den eller de statliga eller kommunala myndigheter som regeringen bestämmer.

Nuvarande bestämmelser och deras bakgrund: Frågor om intagning i gymnasieskolan skall i allmänhet prövas av en intagningsnämnd. Nämnden

derna inrättades genom beslut av 1964 års riksdag (prop. 1964: 171, Säu 1964: 1, rskr 1964: 407).

I vissa fall är en intagningsnämnd gemensam för flera kommuners eller landstingskommuners gymnasieskolor. Med undantag för vissa speciella fall utses ledamöterna i en intagningsnämnd av länsskolnämnden. Intagningsnämnderna är vanligen i administrativt hänseende knutna till någon skolförvaltning.

De grundläggande föreskrifterna om intagningsnämnder finns i 9 kap. skolförordningen (föreskrifterna ändrade senast genom SFS 1984: 209). Enligt 9 kap. 24 § skolförordningen skall en intagningsnämnd bestå av dels högst två skolledare, biträdande skolledare eller lärare i gymnasieskolan, dels en skolledare, biträdande skolledare eller lärare i grundskolan, dels en syofunktionär, dels tre personer som företräder allmänna intressen.

I fråga om Stockholms kommun och vissa kommuner i dess närhet gäller särskilda bestämmelser om förfarandet vid intagning i gymnasieskolan. Dessa bestämmelser innebär bl. a. gemensamma elevområden för ett flertal studievägar och en gemensam intagningsnämnd.

Skolförfattningsutredningen: Intagningsnämndernas verksamhet har sådan betydelse för den enskilde att det framstår som naturligt att reglera nämnderna i lag. Därtill kommer att nämnderna får anses ingå som en väsentlig del i grunderna för det offentliga skolväsendets organisation. Utredningen föreslår därför att i den nya skollagen tas in en föreskrift om att intagningsnämnder skall finnas för prövning av frågor om intagning i gymnasieskola. Dessutom bör i lagen anges det minsta antal ledamöter som skall ingå i en intagningsnämnd liksom i huvuddrag vad ledamöterna skall representera.

Remissinstanserna: Ett flertal remissinstanser – bl. a. SÖ och åtskilliga länsskolnämnder – finner det principiellt riktigt att bestämmelser om intagningsnämnder för gymnasieskolan tas in i skollagen.

Ett par kommuner anser att ledamöter i intagningsnämnderna i fortsättningen bör få utses av skolstyrelsen i vederbörande kommun och inte som nu av länsskolnämnden efter förslag av skolstyrelsen.

SÖ ifrågasätter om det är lämpligt att – såsom skett i utredningens lagförslag – ange att intagningsnämnd skall ha minst sex ledamöter. SÖ erinrar om utbildningsutskottets betoning av udda antal och förord för sju ledamöter (prop. 1978/79: 180, UbU 45 s. 60 f., rskr 422, SFS 1980: 1126).

Skäl för mitt förslag: Jag delar skolförfattningsutredningens uppfattning att grundläggande bestämmelser om intagningsnämnder bör tas in i den nya skollagen. Jag vill i sammanhanget erinra om att vuxenutbildningslagen innehåller sådana bestämmelser såvitt gäller komvux och statens skolor för vuxna.

Antalet ledamöter måste kunna variera mellan olika intagningsnämnder. I lagen bör endast föreskrivas att antalet skall vara minst fem.

I lagen bör hållas öppet huruvida ledamöterna skall utses av statliga myndigheter (i praktiken länsskolnämnderna eller, i vissa fall, SÖ) eller av kommunala myndigheter (i praktiken skolstyrelser och utbildningsnämnder).

Lagens bestämmelser får sedan kompletteras av närmare föreskrifter i t. ex. skolförordningen.

10.3 Kommunernas uppföljningsansvar för ungdomar under 18 år

Prop. 1985/86: 10

Remiss-
protokoll

Mitt förslag: I förhållande till nuvarande lagbestämmelser om att kommunerna skall bedriva uppföljande studie- och yrkesorientering och vidta andra åtgärder till stöd för ungdomarna görs vissa preciseringar av uppföljningsinsatserna. Det skall även i fortsättningen ankomma på skolstyrelsen att hålla sig underrättad om ungdomarnas situation. I övrigt skall den nya skollagen inte innehålla några bestämmelser om att skolstyrelsen skall handha de uppgifter som rör uppföljningsinsatser.

Nuvarande regler och deras bakgrund: Se bilaga 13.

Skäl för mitt förslag: Den nuvarande regleringen i skollag och skolförordning framstår som föråldrad i vissa hänseenden. Insatserna bör preciseras. Vidare bör det i större utsträckning få ankomma på kommunerna själva att avgöra vilka uppgifter som skall läggas på skolstyrelsen. Tillkomsten av en ny skollag är ett lägligt tillfälle att anpassa reglerna till den utveckling som skett under de senaste åren.

Det bör i lagen slås fast att hemkommunen genom skolstyrelsen skall hålla sig underrättad om hur ungdomarna är sysselsatta. Har de inte stadigvarande sysselsättning genom studier i gymnasieskolan eller fast anställning eller på annat sätt, bör hemkommunen enligt lagen vara skyldig att själv eller genom andra erbjuda dem personlig studie- och yrkesvägledning samt kurser, praktik eller annan liknande verksamhet.

Jag hänvisar till lagförslaget (3 kap. 18 §) och specialmotiveringen.

10.4 Vartannatårsintagningen

Mitt förslag: Det skall inte längre finnas möjlighet att i vissa fall ta in elever i grundskolan endast vartannat år.

Nuvarande regler: I 32 § tredje stycket i den nuvarande skollagen förutsätts att s. k. vartannatårsintagning skall kunna förekomma i grundskolan. Av förordningen (1978: 345) om statsbidrag till driftkostnader för grundskolan, m. m. och skolförordningen framgår att vartannatårsintagning skall kunna förekomma i vissa undantagsfall där elevunderlaget är litet.

Enligt statsbidragsförordningen lämnas bidrag till kostnader för lärarlöner i form av bl. a. s. k. basresurser, som i princip beräknas för varje skolenhet. Såvitt gäller elever på låg- och mellanstadierna är tanken att en basresurs i princip skall motsvara kostnaderna för en lärare åt en klass. Statsbidragsförordningen utesluter inte att länskolnämnden för en skolenhet fastställer en gemensam basresurs för årskurserna 1, 3 och 5 eller 2, 4 och 6. Om så sker skall enligt 6 kap. 1 § andra stycket skolförordningen inskrivning i grundskolan för berörda barn ske endast vartannat år och på

jämna årtal. Därvid skall de barn anmälas som under kalenderåret fyller sju eller åtta år.

Skäl för mitt förslag: Vartannatårsintagning innebär att vissa barn i realiteten kan tvingas skjuta upp sin skolstart ett år och därmed få hela utbildningen förskjuten på grund av omständigheter som inte hänför sig till barnen själva. Jag anser att detta är oriktigt från principiell synpunkt. I den nya skollagen bör därför inte skrivas in någon möjlighet att tillämpa vartannatårsintagning.

10.5 Disciplinära åtgärder mot elever i grundskolan

Mitt förslag: Möjligheten till avstängning av en elev i grundskolan tas bort.

Nuvarande bestämmelser: I 6 kap. 28–30 §§ skolförordningen finns föreskrifter om åtgärder för tillrättaförande av elever i grundskolan. Föreskrifterna innebär i huvudsak följande.

Om en elev har begått en mindre förseelse eller uppträtt olämpligt, skall läraren på lämpligt sätt för eleven framhålla vikten av att han ändrar sitt uppförande. Om det inte hjälper, bör läraren vid personligt samtal med eleven söka utreda orsaken till beteendet, klargöra innebörden av det inträffade för honom och varna för upprepning. Läraren får utvisa en elev från lärorummet för högst återstoden av pågående lektion eller låta eleven stanna i skolan under uppsikt högst en timme efter skoldagens slut.

Vid upprepade förseelser eller fortsatt olämpligt uppträdande liksom vid allvarigare förseelse skall saken hänskjutas till rektor. Denne skall tillsammans med eleven samt elevens lärare och föräldrar söka utreda orsaken till beteendet. Rektor skall söka vinna rättelse genom åtgärder som är avpassade efter elevens individuella förhållanden. Rektor får därvid tilldela eleven varning.

Om sådana åtgärder inte hjälper eller om elevens uppförande kan antas inverka skadligt på andra elever eller andra särskilda skäl föreligger, skall rektor efter hörande av elevvårdskonferensen hänskjuta ärendet till skolstyrelsen. Denna får avstänga eleven från undervisning helt eller delvis under högst två veckor av terminen, om eleven under avstängningen erhåller nödvändig tillsyn.

Skäl och kommentarer till mitt förslag: Från vissa håll har kritik riktats mot bestämmelserna om disciplinära åtgärder. Kritiken går ut på att bestämmelserna är uttryck för ett föräldrat synsätt och att avstängning rimmar illa med skolplikten.

Jag vill framhålla att problem som hänger samman med brister i en elevs uppförande i regel kan lösas av skolans personal genom samtal med eleven och andra metoder som inte har karaktär av disciplinära åtgärder.

I enstaka fall kan emellertid en sådan åtgärd som utvisning ur lärorummet för återstoden av lektionen behöva tillgripas. En elev får inte genom störande uppträdande hindra undervisningen. Det måste därför – inte minst för andra elevers skull – finnas en möjlighet att tillgripa utvisning för

att lektionen skall kunna genomföras. Att den utvisade eleven går miste om viss undervisning som han annars på grund av skolplikten skulle vara skyldig att delta i gör ingen skillnad därvidlag. Över huvud taget måste skolpersonalen få lösa akuta problem på det sätt omständigheterna kräver.

Med nuvarande regler kan utvisning från lärorummet som reaktion mot något eleven sagt eller gjort under lektionen tillgripas också i rent bestraffningssyfte, alltså även om den fortsatta undervisningen under lektionen inte är hotad. Enligt min mening bör utvisning i rent bestraffningssyfte undvikas. Det kan emellertid i praktiken vara svårt att skilja mellan fall där den fortsatta undervisningen är hotad och andra fall. Härtill kommer att utvisning är en för eleven lindrig reaktion. Episoder med olämpligt uppträdande och åtföljande utvisning bör inte förstoras upp genom diskussioner i efterhand rörande grunden för utvisningen. Jag är alltså inte beredd att föreslå att nuvarande möjligheter till utvisning avskaffas eller inskränks.

Kvarhållande upp till en timme efter skoldagens slut är en åtgärd som knappast kan lösa akuta problem. Däremot kan den – inte minst genom sin avhållande effekt – vara ett icke överksamt disciplinärt medel. Kvarhållande utökar den tid som eleven på grund av skolplikten måste vistas i skolan, låt vara att utökningen är endast marginell. Å andra sidan kan eleven under kvarhållandet få den undervisning som han kanske gått miste om under skoldagen genom egen förskyllan. Kvarhållande har då en funktion som ligger i linje med grunden för skolplikten. Kvarhållande är ett lindrigt reaktionsmedel. Jag är inte beredd att föreslå att det tas bort.

Avstängning är en mer ingripande åtgärd. Det är inte något medel för akuta situationer utan har funktionen som sista steget i en räkka åtgärder mot en elev med svårartade uppförandeproblem. Risken för avstängning lär inte avskräcka en sådan elev från fortsatt dåligt uppförande. Inte heller lär eleven förändra sitt uppträdande därför att han varit föremål för en sådan åtgärd. Genom avstängning kan skolan s. a. s. slippa ifrån en störande elev. Men detta gäller bara en tvåveckorsperiod. Avstängning kan alltså knappast ha någon praktisk funktion att fylla ur vare sig elevens eller skolans synvinkel. Problem av den art som ligger bakom tänkbara avstängningsfall måste angripas på annat sätt, om någon varaktig lösning skall åstadkommas. Jag anser därför att möjligheten till avstängning bör tas bort.

Vad jag här anförut beträffande grundskolan gäller i tillämpliga delar även andra motsvarande skolformer inom det offentliga skolväsendet.

10.6 Frågor om tillsyn över vissa fristående skolor m. m.

Mitt förslag: Den nya skollagen skall liksom den nuvarande i princip inte innehålla några bestämmelser om fristående skolor för inte längre skolpliktiga elever. Fristående skolor som motsvarar yrkes-
särskolor behandlas därvidlag på samma sätt som andra fristående skolor.

I den nya skollagen skall inte heller tas med någon motsvarighet till nuvarande bestämmelse om särskild inspektionsrätt mot skolor som annars inte står under statlig tillsyn.

Nuvarande bestämmelser: I den nuvarande skollagen finns endast en paragraf som tar sikte på fristående skolor för inte längre skolpliktiga elever. Det är 51 §, som handlar om särskild inspektionsrätt mot skolor som annars inte står under statlig tillsyn och som tar emot elever under 20 år. En sådan skola får inspekteras av den centrala statsmyndighet till vars arbetsområde skolan närmast hör (dvs. i praktiken SÖ), om särskild anledning föreligger. Om det vid inspektionen visar sig uppenbart att allvarliga missförhållanden råder inom skolan och rättelse inte vinnas genom hänvändelse till skolans ledning, får myndigheten vid vite förbjuda fortsatt verksamhet. Beträffande bakgrunden till paragrafen, se SOU 1961: 30 s. 828 f., prop. 1962: 136 s. 87 och prop. 1969: 25 s. 82.

Skolförfattningsutredningen: Skolförfattningsutredningen har i sitt lagförslag inte gjort några egentliga sakliga ändringar i förhållande till 51 § i den nuvarande skollagen. Enligt utredningen finns det knappast något vägande skäl att låta åldersgränsen ligga kvar vid 20 år. Utredningen gick emellertid inte in på denna fråga, eftersom SEH-kommittén då inte hade avslutat sitt arbete.

SEH-kommittén: Kommittén har i sitt betänkande (SOU 1983: 1) Fristående skolor för inte längre skolpliktiga elever föreslagit att åldersgränsen i 51 § skollagen skall sänkas till 18 år, så att den sammanfaller med den numera gällande myndighetsåldern.

Remissinstanserna: Få remissinstanser har yttrat sig över kommitténs förslag rörande den särskilda inspektionsrätten. Bl. a. SÖ tillstyrker den föreslagna sänkningen av åldersgränsen. SÖ anser också att den särskilda inspektionsrätten bör tillkomma inte som nu och enligt kommitténs förslag bara SÖ utan även länskolnämnderna.

Skäl för mitt förslag: När det gäller fristående skolor för inte längre skolpliktiga elever bör man enligt min mening i möjligaste mån undvika lagreglering. Detta gäller även fristående skolor som motsvarar yrkessärskolor.

En sak för sig är att skolor som får bidrag från staten eller från en kommun eller landstingskommun ofta har att såsom villkor för bidraget följa vissa föreskrifter och ställa sig under myndighets tillsyn. Det förekommer också att huvudmannen för en fristående skola som inte får bidrag själv hemställer om att skolan skall ställas under statlig tillsyn. Ett skäl till en sådan framställning kan vara t.ex. att skolan vill ha rätt att utfärda betyg enligt bestämmelserna för gymnasieskolan.

Bestämmelsen i den nuvarande skollagen om särskild inspektionsrätt mot skolor som annars inte står under statlig tillsyn och som tar emot elever under viss ålder lär aldrig ha tillämpats. Jag anser att det räcker med bestämmelserna i annan lagstiftning om möjligheter till åtgärder vid misstanke om brott m. m.

Mitt förslag: Den nya skollagen träder i kraft den 1 juli 1986. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser samlas i en särskild promulgationslag.

Ett par tekniska följdändringar görs i promulgationslagen till den nya omsorgslagen.

En ändring som avser ledamöter och suppleanter i länskolnämnd genomförs redan den 1 januari 1986 genom lag om ändring i den nuvarande skollagen.

Remiss-
protokoll

Skäl och kommentarer till mitt förslag: Den nya skollagen ersätter inte endast 1962 års skollag utan också bestämmelser om utbildning i 1967 års omsorgslag. Den senare upphör att gälla i och med att den nya omsorgslagen träder i kraft den 1 juli 1986. Det förutsätts i omsorgspropositionen att även den nya skollagen kan träda i kraft den 1 juli 1986.

Som jag tidigare framhållit (avsnitt 10.1) bör med hänsyn till mandatperioderna ändringen beträffande länskolnämndernas sammansättning genomföras redan den 1 januari 1986, vilket innebär en lag om ändring i den nuvarande skollagen.

I samband med den nya skollagen måste övergångsbestämmelser meddelas i förhållande dels till 1962 års skollag, dels till bestämmelser om utbildning i 1967 års omsorgslag. Enligt min mening är det därför lämpligt att samla bestämmelserna om den nya skollagens ikraftträdande och övergångsbestämmelserna i en särskild promulgationslag.

Promulgationslagen till den nya omsorgslagen behöver ändras, eftersom där nu endast förutsickas att särskilda bestämmelser kommer att utfärdas om annan undervisning för psykiskt utvecklingsstörda än undervisning i förskola.

Den nya skollagen föranleder ändringar även i vissa andra lagar. Jag ämnar återkomma med förslag till sådana ändringar i ett senare sammanhang.

Också andra författningar än lagar påverkas av den nya skollagen. Till dessa andra författningar hör skolförordningen, specialskolförordningen, sameskolförordningen och omsorgsstadgan. Det kan möjligen bli aktuellt att låta dessa författningar ersättas av en ny förordning för var och en av skolformerna grundskolan, gymnasieskolan, specialskolan, sameskolan och särskolan. Jag har erfarit att skolförordningsutredningen senare i år ämnar lägga fram ett slutbetänkande med förslag till dels en för olika skolformer gemensam personalförordning, dels olika förordningar om utbildningen inom skilda skolformer.

12 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu anfört har inom utbildningsdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i skollagen (1962: 319),
2. skollag,
3. lag om införande av skollagen (1985: 000),
4. lag om ändring i lagen (1985: 000) om införande av lagen (1985: 000) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.

Lagförslag 4 har upprättats i samråd med chefen för socialdepartementet.

Lagförslag 1 bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 15* och lagförslagen 2–4 som *bilaga 16*.

Lagförslagen 2–4 innehåller bestämmelser över vilka lagrådets yttrande bör inhämtas.

13 Specialmotivering till förslaget till skollag

Lagens disposition m. m.

Skolförfattningsutredningens lagförslag innebär stora tekniska och språkliga förbättringar i förhållande till den lagtext som utredningen hade att se över. Som jag framhöll redan inledningsvis har skollagen ändrats flera gånger efter det att utredningen lade fram sitt betänkande. Härtill kommer att åtskilliga sakfrågor, som utredningen inte hade anledning att gå in på, nu avses bli lösta i samband med tillkomsten av den nya skollagen. Dessa omständigheter gör att jag har att utgå från delvis andra förutsättningar än dem som låg till grund för utredningens arbete, något som påverkar såväl sakinnehåll som disposition och terminologi. Utredningens lagförslag har varit vägledande för mitt förslag till ny skollag, men avvikelserna är ganska många. De flesta beror helt eller delvis på de nya förutsättningarna.

Vad gäller lagens allmänna disposition har jag följt huvudprinciperna för kapitelindelningen i skolförfattningsutredningens lagförslag. Mitt förslag till skollag har tolv kapitel med följande rubriker:

- 1 kap. Allmänna föreskrifter,
- 2 kap. Det offentliga skolväsendets allmänna organisation,
- 3 kap. Skolplikt och rätt till utbildning,
- 4 kap. Grundskolan,
- 5 kap. Gymnasieskolan,
- 6 kap. Särskolan,
- 7 kap. Specialskolan,
- 8 kap. Sameskolan,
- 9 kap. Fristående skolor,
- 10 kap. Särskilda utbildningsformer,
- 11 kap. Skolhälsovård,
- 12 kap. Övriga föreskrifter.

1 kap. Allmänna föreskrifter

1 kap. innehåller bestämmelser om lagens tillämpningsområde och om allmänna mål för den utbildning som samhället anordnar för barn och ungdomar.

Vidare presenteras olika skolformer med uppgift om huvudmannaskapet. I kapitlet finns också bl. a. vissa definitioner av termer som används i lagen.

Prop. 1985/86: 10

Remiss-
protokoll

Inledande föreskrifter (1 kap. 1 och 2 §§)

1 § Genom grundskolan, gymnasieskolan och andra motsvarande skolformer anordnar samhället utbildning för barn och ungdomar.

Utbildningens allmänna mål är att ge eleverna kunskaper, utveckla deras färdigheter och i samarbete med hemmen främja deras utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar.

Jfr *dels* 1 § i 1962 års skollag och 19 § omsorgsstadgan, *dels* 1 kap. 3 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Första stycket

Paragrafens första stycke tjänar som en inledning och bakgrund till det andra stycket där utbildningens allmänna mål anges.

”Andra motsvarande skolformer” i samhällelig regi är särskolan, specialskolan och sameskolan (se 1 kap. 4–6 §§).

I lagtexten talas om utbildning för ”barn och ungdomar”. Jag får i den delen hänvisa till vad jag anfört i den allmänna motiveringen (avsnitt 2). Av 3 kap. 19 § framgår att särskolan förutsätts ha elever upp till 21 och i vissa fall 23 års ålder. För gymnasieskolan finns inga åldersangivelser men den är inriktad huvudsakligen på ungdomar i åldern 16–20 år.

Andra stycket

Utbildningens mål anges i den nuvarande skollagens första paragraf. I skolförfattningsutredningens förslag har målparagrafen sin plats i 1 kap. 3 §. Åtskilliga remissinstanser har uttryckt önskemål om att skolans mål skall anges i lagens första paragraf.

Under årens lopp har i lagstiftningsarbetet i olika sammanhang framhållits att skolan har ett ansvar för elevernas fostran. Det kan nämnas att riksdagens särskilda utskott år 1950 uttalade bl. a. (SäU 1950: 1 s. 109):

Arbetet med kunskapsstoffet är tillika en del av skolans personlighetsdanande uppgift. Genom att i all sin handledning av de uppväxande målmedvetet främja de goda anlagens utveckling och motverka böjelser, som kunna bli till skada, kan skolan göra sitt för att skapa harmoniska människor, villiga och skickade för ett framtida samarbete för det gemensamma bästa. Kunskapsmeddelesen är således blott en del av den allmänna fostran, som skolan måste ge de uppväxande.

I betänkandet (SOU 1978: 4) Skolplanering och skolstorlek anförde utredningen om skolans inre arbete (SIA), att det inte är tre isolerade delmål som anges i den nuvarande skollagens 1 § utan snarare tre aspekter på ett och samma övergripande mål, nämligen ”att främja elevernas allsidiga

personlighetsutveckling". Enligt den mening som framförs i betänkandet omfattar den allsidiga personlighetsutvecklingen *dels* utveckling av kunskaper och färdigheter, *dels* emotionell och fysisk utveckling, *dels* social utveckling (s. 71). — Som jämförelse kan nämnas att i 12 § socialtjänstlagen (1980: 620) används uttrycket "allsidig personlighetsutveckling" i en mera inskränkt betydelse. Det föreskrivs nämligen att socialnämnden bl. a. skall "i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och ungdom".

Skolförfattningsutredningen pekar på att man som en sammanfattande benämning på vad som avses med "elevernas utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar" i skollagen skulle kunna använda uttrycket "allsidig personlig utveckling". I sammanhanget framhålls att den närmare innebörden av skolans mål utvecklas utförligt bl. a. i läroplanerna.

Många remissinstanser har framfört synpunkter på målparagrafens innehåll. Jag hänvisar till sammanställningen i bilaga 5 (avsnitt 3. 2).

För egen del finner jag inte skäl att föreslå annat än smärre redaktionella jämkningar i förhållande till nuvarande lydelse.

I lagtexten talas om utbildningens "allmänna mål". Mål som avser en viss skolform framgår av vissa andra bestämmelser i lagen.

Det ligger i sakens natur att de allmänna målen inte i alla delar ger en lika god beskrivning för alla skolformer och alla elever inom dessa. Formuleringen om samarbete med hemmen tar sikte på onyndiga elever. Främjandet av elevernas "utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar" avser i första hand elever som inte redan är vuxna. Det kan i särskolan och specialskolan finnas elever som är så allvarligt handikappade att målbeskrivningen för deras del ger en missvisande bild av utbildningens roll. En målbeskrivning som avser verksamhet för över en miljon elever måste emellertid enligt min mening få utformas med tanke på huvuddelen av eleverna.

2 § Denna lag innehåller föreskrifter om

1. barns och ungdomars rätt till utbildning och deras skolplikt,
2. grundskolan och gymnasieskolan,
3. vissa motsvarigheter till grundskolan och gymnasieskolan,
4. skolhälsovård.

Jfr 1 kap. 1 § i skolförfattningsutredningens lagförslag. Paragrafen har ingen direkt motsvarighet i 1962 års skollag.

Enligt min mening är det naturligt att i början av lagen ha en bestämmelse om dess huvudsakliga innehåll.

Bestämmelser som avses i punkt 1 finns i 3 kap. Där finns även bestämmelser om kommunernas s. k. uppföljningsansvar (3 kap. 18 §).

Med hänsyn till grundskolans och gymnasieskolans centrala roll nämns dessa skolformer särskilt genom punkt 2. När det i punkt 3 talas om "vissa motsvarigheter" till grundskolan och gymnasieskolan åsyftas inte bara de skolformer i offentlig regi som omnämns i 1 kap. 4–6 §§ (särskolan, specialskolan och sameskolan) utan också fristående skolor m. m. som det finns bestämmelser om i 9 och 10 kap.

Skolhälsovården ingår inte i själva utbildningen och omnämns därför i en särskild punkt. Bestämmelser om skolhälsovård finns i 11 kap.

Prop. 1985/86: 10

Remiss-
protokoll

Skolformer och deras huvudmän (1 kap. 3–6 §§)

3 § Kommunerna är huvudmän för grundskolan.

Kommuner och landstingskommuner är huvudmän för gymnasieskolan.

4 § För barn och ungdomar som inte kan gå i grundskolan och gymnasieskolan därför att de är psykiskt utvecklingsstörda finns särskolan. Landstingskommuner och i vissa fall kommuner är huvudmän för särskolan.

5 § För barn som på grund av synskada, dövhet, hörselskada eller tal-skada inte kan gå i grundskolan eller motsvarande del av särskolan finns specialskolan. Staten är huvudman för specialskolan.

6 § Som alternativ till grundskolan finns sameskolan för vilken staten är huvudman.

Genom 3–6 §§ presenteras de olika skolformerna inom vad som enligt 7 § kallas det offentliga skolväsendet, nämligen grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan. Huvudmännen anges. Skyldigheter för kommuner och landstingskommuner att anordna grundskola resp. särskola framgår av bestämmelser i kapitlet för resp. skolform.

Sameskolan anges inte uttryckligen i 1962 års skollag. Det är emellertid den som åsyftas i dess 33 § (se prop. 1975:8 s. 81 och prop. 1982/83:1 s. 69). I skolförfattningsutredningens lagförslag nämns sameskolan som en skolform i vilken skolplikten får fullgöras. I utredningens lagförslag finns vidare bestämmelser om skolhälsovård i sameskolan. Jag anser att den nya skollagen bör innehålla bestämmelser även om sameskolan.

Med "psykiskt utvecklingsstörd" avses detsamma som i den nya om-sorgslagen. Jfr avsnitt 6.2 och 1 kap. 8 §.

I 5 § talas om dövhet, hörselskada eller talskada efter mönster från bestämmelser i den nuvarande skollagen. Man brukar skilja mellan dövhet och hörselskada. Såsom döva betecknas de som är beroende av teckenspråk i sin kommunikation. Hörselskadade är personer som kan uppfatta tal med stöd av sina hörselrester och med tekniska hjälpmedel (jfr SoU 1975/76:10 s. 29 och UbU 1975/76:9 s. 3). Med hörselskada avses förutom nedsättning av hörseln även talstörning som orsakats av hörselnedsättningen. Annan tal- och språkstörning betecknas som talskada (jfr 10 § specialskolförordningen).

När det i 5 § talas om "motsvarande del" av särskolan åsyftas grund-särskolan och träningsskolan (se 6 kap. 6 och 7 §§). Att specialskolan i vissa fall kan bereda utbildning för psykiskt utvecklingsstörda efter skol-pliktstiden framgår av 3 kap. 19 §.

Termer m. m. (1 kap. 7–9 §§)

7 § I denna lag avses med

det offentliga skolväsendet grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan,

fristående skola en skola för vilken en fysisk eller enskild juridisk person är huvudman.

Jfr 3 a § första och andra styckena i 1962 års skollag.

Som jag anført i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.1) anser jag det författningstekniskt lämpligt att i lagen använda de angivna termerna.

”Det offentliga skolväsendet” täcker inte all i skollagen reglerad utbildningsverksamhet i offentlig regi. I 10 kap. 2 § finns bestämmelser om utbildning vid hem som avses i 12 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), dvs. vad som förr kallades ungdomsvårdsskolor. Såväl landstingskommuner och kommuner som enskilda kan vara huvudmän för sådana hem. S.k. särskild undervisning enligt 10 kap. 3 § kan bedrivas av bl.a. sjukvårdshuvudmän, dvs. bl.a. landstingskommuner. Och såsom framgår av 10 kap. 1 § kan både kommuner och enskilda vara huvudmän för riksinternatskolor.

Fristående skola infördes som term i den nuvarande skollagen den 1 juli 1983 (prop. 1982/83: 1 s. 12 f. och 65 f.).

Enligt definitionen avses med fristående skola en skola för vilken en fysisk eller enskild juridisk person är huvudman.

Med enskild juridisk person åsyftas ett i privaträttsliga former bildat rättssubjekt. Om, för att ta ett exempel, en stiftelse är huvudman för skolan är denna en fristående skola oberoende av vilka privata och offentliga rättssubjekt som på ett eller annat sätt har medverkat till stiftelsebildningen. Men om, för att ta ett annat exempel, en kommun själv – och inte ett av kommunen bildat enskilt rättssubjekt – är huvudman för en riksinternatskola räknas inte denna som fristående i skollagens mening.

Ordet fristående kommer alltså att syfta på att skolan står utanför den utbildningsverksamhet som bedrivs i offentlig regi.

Såsom anfördes när termen fristående skola infördes (prop. 1982/83: 1 s. 66) ligger i själva ordet skola att det är fråga om verksamhet för undervisning av elever i grupp. Verksamheten måste vara inställd på viss varaktighet och får inte vara av bara tillfällig karaktär. Den måste vara inriktad på gruppundervisning men behöver inte nödvändigtvis genomgående och vid varje tidpunkt bedrivas på detta sätt. Undervisning som någon anordnar enbart för barn som står under hans eller hennes vårdnad kan inte räknas som skola. Det måste vara fråga om verksamhet som innebär att anordnaren gentemot utomstående åtar sig att tillhandahålla undervisning.

8 § Det som i lagen sägs om psykiskt utvecklingsstörda gäller även dem som har fått ett betydande och bestående begåvningshandikapp på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, samt personer med barndomspsykos.

I lagen (1985:000) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl. (omsorgslagen) finns bestämmelser om vissa andra särskilda insatser än utbildning.

Frågor om förhållandet till den nya omsorgslagens personkrets har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 6.2).

Paragrafens första stycke har en motsvarighet i 1 § andra stycket i den nya omsorgslagen.

Prop. 1985/86: 10

Den nya omsorgslagen nämns i paragrafens andra stycke, där den också ges förkortningen omsorgslagen. I den nya skollagen finns vissa hänvisningar till den andra lagen i fråga om bl. a. omsorgsnämnd.

Remiss-
protokoll

9 § För den som är bosatt i riket avses i lagen med *hemkommun* den kommun i vilken han är kyrkobokförd. Är han inte kyrkobokförd i riket avses med *hemkommun* den kommun i vilken han vistas stadigvarande eller, om han saknar stadigvarande vistelseort, den kommun i vilken han för tillfället uppehåller sig.

Med *hemlandstingskommun* avses den landstingskommun till vilken hemkommunen hör.

Termerna *hemkommun* och *hemlandstingskommun* med tillhörande definitioner – som jag berört redan i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.4) – sammanhänger främst med regleringen beträffande elevområden och interkommunal ersättning m. m. för elever i grundskolan och gymnasieskolan.

2 kap. Det offentliga skolväsendets allmänna organisation

För det offentliga skolväsendet (se definitionen i 1 kap. 7 §) finns ledningsorgan på dels central och regional nivå, dels vad som brukar kallas lokal nivå. Den centrala och regionala ledningen är statlig. Under regeringen finns skolöverstyrelsen (SÖ) såsom central förvaltningsmyndighet. På regional nivå finns länsskolnämnderna. SÖ och länsskolnämnderna kallas numera gemensamt för *den statliga skoladministrationen*. Ledningen på lokal nivå är kommunal, landstingskommunal eller statlig beroende på huvudmannaskapet för skolformen.

I 2 kap. finns bestämmelser om det offentliga skolväsendets myndigheter på central, regional och lokal nivå. Härtill kommer vissa bestämmelser om systemet med läsår, terminer och årskurser till vilka bestämmelser senare paragrafer i lagen anknäver.

Kapitlet innehåller inga bestämmelser om lokala planeringsråd och yrkesråd. Där finns inte heller några bestämmelser om skolchefer, särskolchefer eller andra skolledare. Bestämmelser om konferenser och andra samverkansorgan saknas också. De bestämmelser som behövs om sådan organisation avses kunna meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer med stöd av bemyndigande enligt 12 kap. 1 §.

Riks- och länsmyndigheter (2 kap. 1–3 §§)

Den statliga skoladministrationen (SÖ och länsskolnämnderna) har nyligen reformerats efter beslut av riksdagen (prop. 1980/81: 107, UbU 38, rskr 395). I samband därmed ersattes tidigare instruktioner av förordningen (1981: 1371) med instruktion för den statliga skoladministrationen. I instruktionen erinras om att SÖ och länsskolnämnderna enligt föreskrifter i andra författningar har inseende över en rad uppräknade skolformer m. m.

(inte bara vad som i denna lag kallas det offentliga skolväsendet utan även bl.a. komvux och vissa fristående skolor). Den statliga skoladministrationen skall enligt instruktionen se till att de mål och riktlinjer för skolväsendet som riksdagen och regeringen har fastställt förverkligas inom givna ramar och med iakttagande av kravet på en likvärdig utbildningsstandard i hela landet. Den statliga skoladministrationens insatser i fråga om skolformer med kommuner eller landstingskommuner som huvudmän skall främst avse planering, forskning, tillsyn, utvärdering, läroplansarbete, rådgivning och information samt viss administration. SÖ har främst övergripande uppgifter, medan det ankommer på länsskolnämnderna att genom en aktiv tillsyn verka för att skolväsendet i länet arbetar efter de mål, riktlinjer och planer som har fastställts för verksamheten. I den statliga skoladministrationens tillsyn över skolväsendet ingår besök och inspektioner vid skolorna.

1 § Skolöverstyrelsen skall ha tillsyn över det offentliga skolväsendet.

Jfr dels 5 § i 1962 års skollag samt 13 § första stycket i 1967 års omsorgslag och 8 § första stycket omsorgsstadgan, dels 3 kap. 1 § i skolförfattningens utredningens lagförslag.

2 § Inom varje län skall en länsskolnämnd under skolöverstyrelsen ha tillsyn över det offentliga skolväsendet.

3 § Landstinget skall välja fem av ledamöterna i länsskolnämnden. I Gotlands län skall fem ledamöter väljas av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. I Göteborgs och Bohus län samt i Malmöhus län skall tre ledamöter väljas av landstinget och två ledamöter av kommunfullmäktige i Göteborgs respektive Malmö kommun. För de ledamöter som väljs av landstinget eller kommunfullmäktige skall lika många suppleanter väljas.

Ledamöter och suppleanter som väljs enligt första stycket skall utses för tre år räknat från och med den 1 januari året efter det när allmänna val till landsting och kommunfullmäktige har ägt rum. De skall vara bosatta inom länet. Om villkor i övrigt gäller vad regeringen föreskriver.

Jfr 4, 21 och 22 §§ i 1962 års skollag.

Vissa frågor om länsskolnämnderna har jag behandlat i den allmänna motiveringen (avsnitt 10.1).

I den nuvarande skollagen finns bestämmelser om länsskolnämndens hela sammansättning. Det räcker emellertid om den nya skollagens bestämmelser begränsar sig till de ledamöter och suppleanter som utses av landstingskommuner eller kommuner. I övrigt behövs inte lagform.

Lokala styrelser (2 kap. 4–9 §§)

Skolstyrelser, utbildningsnämnder, omsorgsnämnder, lokala styrelser för specialskolan samt sameskolstyrelsen betecknas gemensamt lokala styrelser. En sådan gemensam beteckning underlättar utformningen av vissa bestämmelser i främst 3 kap.

Beteckningen lokal styrelse förekommer även i vuxenutbildningslagen och högskolelagen. Dessa innehåller bestämmelser om skolstyrelsernas och utbildningsnämndernas uppgifter såsom lokala styrelser för kommunernas grundvux, komvux och grundläggande högskoleutbildning resp. landstingskommunernas komvux och grundläggande högskoleutbildning.

4 § I varje kommun skall det finnas en skolstyrelse.

Skolstyrelsen skall vara lokal styrelse för kommunens grundskola. Om kommunen anordnar gymnasieskola, skall skolstyrelsen vara lokal styrelse även för gymnasieskolan.

Jfr 3 § första stycket, 7 § och 8 § i den nuvarande skollagen samt 2 kap. 1 § i skolförordningsutredningens lagförslag.

Historik

Skolförordningsutredningens betänkande innehåller en historik med bl. a. följande uppgifter.

När den allmänna skolplikten infördes år 1842 var det naturligt att knyta folkundervisningen till statskyrkan. Varje socken eller stadsförsamling kom att utgöra ett skoldistrikt. En skolstyrelse, med kyrkoherden som självskriven ordförande, skulle ha inseende över folkskolorna i distriktet och vårda deras angelägenheter (2 § i 1842 års folkskolestadga). Med början i storstäderna kom huvudmannaskapet för folkskolan att successivt överföras till de borgerliga kommunerna. Denna utveckling fullbordades först år 1958. I fråga om de högre skolformerna fanns före 1956 års skolstyrelsereform vanligen en styrelse för varje skola (skolenhet). Närmare redogörelse för skolledningen i äldre tid finns t. ex. i 1951 års skolstyrelseutrednings betänkande (SOU 1955: 31) Skolväsendets lokala och regionala ledning samt lärartillsättningen, s. 23–40.

Genom 1956 års skolstyrelselag infördes principen att *en* skolstyrelse skulle finnas för kommunens skolväsende. I lagen angavs att skolstyrelsen skulle vara styrelse för det obligatoriska skolväsendet i kommunen och för vissa andra läroanstalter som räknades upp i lagen, bl. a. kommunal yrkesskola och statligt eller kommunalt allmänt gymnasium. Kungl. Maj:t kunde på framställning från kommunen besluta att skolstyrelsen skulle vara styrelse även för annan läroanstalt eller att det för en i lagen angiven läroanstalt utanför det obligatoriska skolväsendet skulle finnas en särskild styrelse.

Möjligheten att låta skolstyrelsen vara styrelse även för andra läroanstalter än de som räknades upp i lagen tog sikte på t. ex. högre tekniska läroverk, av kommunen ägda privatläroverk, lantbruksundervisningsanstalter, centrala verkstadsskolor och folkhögskolor (KU 1956: 1 s. 110).

Endast när särskilda skäl kunde åberopas fick särskild styrelse inrättas. Det gällde främst skolformen yrkesskola (prop. 1956: 182 s. 55–58, KU 1956: 1 s. 106–111, SOU 1955: 31 s. 47–52).

Skolstyrelselagens regler om skolstyrelse överfördes till 1962 års skollag utan några mera väsentliga ändringar i sak.

I den nuvarande skollagen finns en bestämmelse om att skolstyrelse kan vara styrelse även för andra skolformer än de som anges i skollagen. Skolförfattningsutredningen konstaterar att bestämmelsen inte behövs i fråga om de skolformer som nämnts i lagens förarbeten. Flera av dessa har inordnats i gymnasieskolan eller högskolan. Enligt 8 § folkhögskoleförordningen (1977: 551) skall varje folkhögskola ha en egen styrelse. Det behövs inte någon bestämmelse i skollagen för att en skolstyrelse skall kunna fungera som oregerad nämnd (jfr 3 kap. 13 § andra stycket kommunallagen).

I flera författningar finns bestämmelser om att skolstyrelsen skall vara styrelse för andra skolformer än grundskolan och gymnasieskolan.

Möjligheten att utse särskild styrelse enligt skollagens bestämmelser tycks inte ha utnyttjats på senare år.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen att de bestämmelser som finns i 7 § tredje stycket och 8 § i den nuvarande skollagen inte får någon motsvarighet i den nya skollagen.

I allmänhet är det lämpligt att sådan verksamhet som knyter an till de skolformer som lyder under skolstyrelsen också hör till skolstyrelsens förvaltningsområde. Men det finns enligt utredningen knappast något vägande skäl för att reglera detta i statlig författning. Om en kommun skulle anse att det av ett eller annat skäl är lämpligt att låta någon icke obligatorisk verksamhet lyda under annan kommunal förvaltning än skolstyrelsen bör det – i enlighet med principen om den kommunala självstyrelsen – stå kommunen fritt att bestämma om förvaltningen. Utredningen föreslår därför att i skollagen anges endast att skolstyrelsen skall vara styrelse för grundskolan och gymnasieskolan.

Mina överväganden

Den nya skollagen bör inte innehålla bestämmelser om skolstyrelsens uppgifter på områden som inte regleras av den lagen.

I likhet med skolförfattningsutredningen anser jag inte att det i den nya lagen behövs någon bestämmelse om möjlighet att för en del av kommunens gymnasieskola – såsom vissa linjer – utse en särskild styrelse.

Möjligheter till en annan nämndorganisation än den som föreskrivs i skollagen föreligger i vissa fall enligt lagen (1979: 408) om vissa lokala organ i kommunerna och lagen (1984: 382) om försöksverksamhet med en friare kommunal nämndorganisation.

I den nuvarande skollagen anges att skolstyrelsen är styrelse för kommunens grundskola och gymnasieskola "och därtill hörande verksamhet". Av förarbetena (prop. 1962: 136 s. 64) framgår att formuleringen syftar på sådan till skolorna knuten verksamhet som exempelvis drivande av elevhem. Jag anser att detta i den nya lagen bör kunna gälla utan formuleringen "och därtill hörande verksamhet".

5 § I varje landstingskommun, som anordnar gymnasieskola, skall en utbildningsnämnd vara lokal styrelse för gymnasieskolan.

Landstinget skall antingen tillsätta en särskild utbildningsnämnd eller ge en annan nämnd i uppdrag att vara utbildningsnämnd.

Prop. 1985/86: 10

Jfr 3 § tredje och fjärde styckena, 20 a § och 20 b § i den nuvarande skollagen samt 2 kap. 2 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

*Remiss-
protokoll*

Historik

Skolförfattningsutredningens betänkande innehåller en historik med bl. a. följande uppgifter.

Efter gymnasieskolreformen år 1970 kunde även landstingskommunerna bli huvudmän för gymnasieskola. Huvudregeln om en styrelse – utbildningsnämnd – för en landstingskommuns hela gymnasieskola skulle gälla.

Landstingskommunerna fick större frihet än kommunerna när det gällde styrelsens organisation (3 § fjärde stycket skollagen). I denna fråga uttalade departementschefen bl. a. (prop. 1970: 159 s. 60):

Landstingens möjlighet att själva bestämma den mest ändamålsenliga organisationen bör enligt min mening i möjligaste mån tillgodoses. En sådan handlingsfrihet kan uppnås genom att landstinget tillåts besluta att en landstingskommunal nämnd, som har hand om andra uppgifter, skall kunna vara utbildningsnämnd. En motsvarande lösning finns i 6 § lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda. Jag förordar att till utbildningsnämnd skall kunna utses både fakultativ nämnd, exempelvis sådan som är styrelse för annan skola, och obligatorisk nämnd.

I fråga om möjligheterna att utse en särskild styrelse för en del av en landstingskommuns gymnasieskola samt att hänföra även andra skolformer än gymnasieskolan under utbildningsnämnden kom samma bestämmelser, som gällde för kommunerna, att också gälla för landstingskommunerna (20 a § andra stycket och 20 b § skollagen).

Skolförfattningsutredningen

Skolförfattningsutredningen föreslår att de bestämmelser som finns i 20 a § andra stycket och 20 b § i den nuvarande skollagen inte får någon motsvarighet i den nya skollagen. Utredningen för därvid samma resonemang som när det gäller kommunernas skolstyrelser.

Vidare föreslår skolförfattningsutredningen att den bestämmelse i skollagen (3 § fjärde stycket andra meningen) som anger att förvaltningsutskottet i vissa fall skall vara utbildningsnämnd utgår. Något praktiskt behov av bestämmelsen finns knappast, anser utredningen.

Mina överväganden

Den nya skollagen bör inte innehålla bestämmelser om utbildningsnämndens uppgifter på områden som inte regleras av den lagen.

I likhet med skolförfattningsutredningen anser jag inte att det i den nya lagen behövs någon bestämmelse om möjlighet att för en del av landstingskommunens gymnasieskola – såsom vissa linjer – utse en särskild styrelse.

Möjligheter till en annan nämndorganisation än den som föreskrivs i skollagen föreligger i vissa fall enligt lagen (1985: 127) om särskilda organ i landstingskommunerna och lagen (1984: 382) om försöksverksamhet med en friare kommunal nämndorganisation.

6 § Skolstyrelsen och utbildningsnämnden skall ha hand om förvaltning och verkställighet inom sina verksamhetsområden enligt denna lag. Detta gäller dock inte i den mån någon annan skall svara för uppgifterna enligt lag, enligt föreskrift som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer eller enligt beslut som avses i 3 kap. 14 § kommunallagen (1977: 179).

Jfr 9, 9 a och 20 c §§ i den nuvarande skollagen samt 2 kap. 3 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

I vuxenutbildningslagen och högskolelagen finns bestämmelser om skolstyrelsers och utbildningsnämnders uppgifter i fråga om vissa vuxenutbildningsformer resp. kommunal högskoleutbildning.

Det kan nämnas att gränsdragningen mellan skolstyrelsens och kommunfullmäktiges (eller utbildningsnämndens och landstingets) kompetensområden ibland kan vålla problem. Allmänt kan sägas att skolstyrelsen skall underkasta sig det kommunaldemokratiska regelsystemet när det gäller uppgifter som inte är specialreglerade i skollagen eller annan författning.

Vidare kan erinras om problemen med gränsdragningen mellan å ena sidan skolstyrelsens befogenheter och å andra sidan de befogenheter som tillkommer skolledare, olika konferenser, lärare m. fl., särskilt vad gäller den pedagogiska verksamheten. Se härom t. ex. prop. 1962: 136 s. 64–66. I bl. a. skolförordningen finns för vissa frågor uttryckliga föreskrifter om att det är t. ex. rektor som beslutar.

7 § För skolstyrelse och särskild utbildningsnämnd gäller i tillämpliga delar 3 kap. 2 §, 3 § första stycket, 4 §, 5 § första och tredje styckena, 6–8 §§, 9 § första stycket samt 10–12 §§ kommunallagen (1977: 179).

För Stockholms kommun gäller dock inte 3 kap. 5 § första stycket eller 6 § kommunallagen.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971: 290) skall 4 och 5 §§ i den lagen tillämpas i samtliga ärenden hos skolstyrelse och särskild utbildningsnämnd.

Jfr 13 § första och tredje styckena och 20 f § i den nuvarande skollagen samt 2 kap. 4 § första och andra styckena och 5 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Mitt förslag innebär inga sakliga ändringar i förhållande till nuvarande bestämmelser.

Kommunalrättsutredningen för Stockholm (Kn 1977: 06) har i betänkandet (SOU 1981: 53) Stockholms kommunala styrelse föreslagit att särbestämmelser för Stockholms kommun skall tas bort ur bl. a. skollagen. Förslaget har inte lett till lagstiftning.

Paragrafen gäller inte, om en landstingskommun inte har utsett en särskild utbildningsnämnd utan låter en annan nämnd fungera som utbildningsnämnd.

Att delegationsförbud råder i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola framgår av 9 kap. 8 §.

Prop. 1985/86: 10

8 § Bestämmelser om lokala styrelser för särskolan och specialskolan finns i 6 och 7 kap.

Remiss-
protokoll

Bestämmelserna om lokala styrelser för särskolan och specialskolan sammanhänger med vissa särskilda föreskrifter för dessa skolformer.

9 § En sameskolstyrelse skall vara lokal styrelse för sameskolan.

Jfr 5 § sameskolförordningen.

Utbildningens uppläggning (2 kap. 10 §)

10 § Utbildningen i grundskolan och dess motsvarigheter inom det offentliga skolväsendet skall bedrivas under perioder som kallas *läsår* och som delas upp på en *hösttermin* och en *vårtermin*. Lärokursen skall delas upp i *årskurser*. En elev skall normalt kunna gå igenom en årskurs under ett läsår.

Detsamma gäller för gymnasieskolan och motsvarande del av särskolan, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Bestämmelserna om läsår, terminer och årskurser behövs som bakgrund till bl. a. vissa bestämmelser om skolplikt och rätt till utbildning i 3 kap.

Bestämmelserna i paragrafen avser endast skollagen. De utesluter inte att termerna i en förordning om en viss skolform ges en mer preciserad definition eller används i någon ytterligare betydelse.

3 kap. Skolplikt och rätt till utbildning

I 3 kap. har sammanförts bestämmelser om skolplikten och rätt till utbildning under och efter skolpliktstiden.

Vissa frågor som regleras i detta kapitel har jag i huvuddrag berört i den allmänna motiveringen. Det gäller främst de psykiskt utvecklingsstörda och deras skolgång i särskolan eller, i vissa undantagsfall, specialskolan (avsnitt 6). I den allmänna motiveringen har jag också behandlat frågan om tvångsmedel och föreslagit att möjligheten till hämtning med biträde av polismyndighet skall avskaffas (avsnitt 7).

I kapitlet talas i åtskilliga paragrafer om den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan utan närmare precisering (jfr 6 och 7 kap.). Preciseringsring får i mån av behov göras i tillämpningsföreskrifter.

Innan jag går in på de enskilda paragraferna vill jag beröra vissa allmänna frågor om skolpliktens rättsliga reglering, eftersom bl. a. grundlagsenligheten av den nuvarande regleringen ifrågasätts på vissa håll.

Skolpliktens nuvarande reglering i huvuddrag

I fråga om barn i allmänhet gäller följande.

Enligt den nuvarande skollagens 30 § andra stycket inträder skolplikt för

barn i allmänhet med början av höstterminen det kalenderår, då barnet fyller sju år. Skolplikten upphör med utgången av vårterminen det kalenderår, då barnet fyller sexton år, om den inte har fullgjorts dessförinnan. Enligt skollagen skall skolpliktiga barn delta i undervisningen i grundskolan, om de inte fullgör skolplikten på något annat i lagen angivet sätt. Till dessa sätt hör skolgång i sameskolan eller i godkänd fristående skola. Skolplikten är enligt 36 § skollagen fullgjord före utgången av vårterminen det kalenderår, då barnet fyller sexton år, om barnet dessförinnan tillfredsställande har gått igenom årskurs 9 i grundskolan eller motsvarande årskurs i någon annan skola där barnet får fullgöra sin skolplikt eller om barnet vid särskild prövning visar sig ha motsvarande kunskaper.

Av skollagen framgår indirekt att varje årskurs av grundskolan är avsedd att genomgå under ett läsår som fördelas på en hösttermin och en vårtermin. Närmare tidsangivelser finns inte i skollagen. Vissa sådana föreskrifter finns emellertid i skolförordningen. I dess 1 kap. 5 § finns en definition av läsår. Därmed avses den del om 40 veckor (280 dagar) av redovisningsåret (den 1 juli – den 30 juni påföljande år) under vilken undervisning skall meddelas. Enligt 5 kap. 23 § skolförordningen skall dag för terminernas början och slut fastställas av skolstyrelsen. Enligt 5 kap. 23 a § skall antalet skoldagar under läsåret vara minst 178. Därvid skall friluftsdagar men inte lovdagar och studiedagar räknas in i antalet skoldagar. Enligt 5 kap. 26 § får skoldagen omfatta en tid av högst 5 timmar 20 minuter för elever i årskurserna 1 och 2 samt högst 8 timmar för elever i årskurserna 3–9. Skolstyrelsen bestämmer vilken tidsmässig omfattning skoldagen skall ha och när skoldagen tidigast får börja och senast får sluta. Därvid måste skolstyrelsen följa läroplanens timplaner och föreskrifter för sådana. Timplanerna bygger på ett system med veckotimmar.

Enligt 5 kap. 3 a § skolförordningen omfattar skoldagen för eleverna dels lektioner enligt timplan eller verksamhet som enligt skolförordningen ersätter lektioner (det finns bl. a. föreskrifter om praktisk arbetslivsorientering och friluftsdagar), dels morgonsamling eller gemensam samling, dels raster, måltidsuppehåll och eventuella andra uppehåll mellan lektionerna. I vissa fall anordnas under skoldagen, utanför lektioner och morgonsamling eller gemensam samling, för eleverna obligatoriska aktiviteter vilka tillsammans med övrig verksamhet under skoldagen bildar en pedagogisk helhet (fria aktiviteter).

I 5 kap. 3 b och 3 c §§ finns föreskrifter om samlad skoldag. Skoldagen i grundskolan skall enligt 3 b § utformas som samlad skoldag, om kommunen beslutar det. Ett sådant beslut skall fattas särskilt för varje skolenhet. Beslutet får begränsas till ett visst stadium eller en viss årskurs i skolenheten. Samlad skoldag innebär enligt 3 c § att eleverna genom särskilda åtgärder skall tas om hand under hela den tid som skoldagen omfattar med stöd av beslut enligt 26 § i samma kapitel. Fria aktiviteter skall anordnas för eleverna under de delar av skoldagen, som inte tas upp av lektioner eller annan verksamhet som skall förekomma enligt skolförordningen eller av behövlig tid för vila och måltid. Tid för fria aktiviteter får läggas ut även före dagens första lektion eller efter dagens sista lektion.

Vid utformningen av den samlade skoldagen bör, särskilt för elever på lågstadiet, eftersträvas att vistelsetiden i skolan för en och samma elev inte växlar under veckans olika dagar.

En närmare redogörelse för fria aktiviteter och samlad skoldag bör fogas till regeringsprotokollet i detta ärende som *bilaga 14*.

Skolplikstens sakliga innehåll bestäms huvudsakligen genom läroplanens mål och riktlinjer, kursplaner samt timplaner och föreskrifter för timplaner.

Till bilden av skolplikstens innehåll hör också föreskrifter om befrielse från vissa lektioner m. m.

Enligt 27 § skollagen får en elev på föräldrarnas begäran befrias från att delta i morgonsamling (inte bara sådan med religiöst innehåll), om skäl föreligger. På föräldrarnas begäran skall en elev befrias från att delta i undervisning i religionskunskap, om eleven tillhör trossamfund, som fått regeringens tillstånd att i skolans ställe ombesörja religionsundervisning.

Enligt 6 kap. 26 § skolförordningen får rektor, om särskilda skäl föreligger, i mindre omfattning befria elev från undervisning vissa lektioner eller från annat skolarbete.

I skolförordningen finns också bestämmelser om lovdagar för alla elever samt bestämmelser om ledighet i enskilda fall.

Visst samband med skolplikten och motsvarande rätt till undervisning har föreskrifter om åtgärder för elevs tillrättaförande. Sådana föreskrifter finns i 6 kap. 28–30 §§ skolförordningen. De innebär bl. a. att läraren såsom en disciplinär åtgärd får utvisa elev från lärarummet för högst återstoden av pågående lektion eller låta eleven under uppsikt stanna i skolan högst en timme efter skoldagens slut. Vidare får skolstyrelsen avstänga eleven från undervisning helt eller delvis under högst två veckor av terminen, om eleven under avstängningstiden erhåller nödvändig tillsyn.

Åtskilliga föreskrifter som har viss betydelse för skolplikstens omfattning finns således utanför den nuvarande skollagen. Enligt dennas 55 § bemyndigas regeringen – med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen (RF) – att meddela föreskrifter som avses i 8 kap. 3 § RF och som gäller arbetets anordnande i grundskolan, ledighet för elev i grundskolan eller åtgärd för tillrättaförande av sådan elev. Samma paragraf innehåller även bemyndigande med hänsyn till 8 kap. 5 § RF. Regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om kommuns befattning med grundskola. Enligt paragrafens sista stycke får regeringen överlåta åt förvaltningsmyndighet att meddela närmare föreskrifter i de hänseenden som anges i paragrafens tidigare stycken.

Bemyndigandena tillkom i samband med RF:s ikraftträdande (jfr prop. 1973: 90 s. 313 och 1975: 8 s. 80). Senare har framförts uppfattningen att skolplikten skulle betraktas som en sådan "tyngre tjänsteplikt" som anses begränsa rörelsefriheten enligt 2 kap. 8 § RF (SOU 1978: 34 s. 200 och 202, prop. 1978/79: 195 s. 61 f.) och omöjliggöra bemyndigande för regeringen med stöd av 8 kap. 7 § jämfört med 8 kap. 3 § RF. Jfr dock regeringsrättens dom den 5 mars 1981 (RÅ81 2: 14).

Skolförfattningsutredningen har i sitt lagförslag utgått från den nuvarande rättsliga regleringen. Lagförslaget innehåller endast redaktionella och språkliga förändringar i förhållande till den nuvarande skollagens bestämmelser om skolplikt.

Remissinstanserna

Vissa remissinstanser har framfört invändningar rörande dels skolpliktens innehåll som sådant, dels den rättsliga regleringen av skolplikten.

I det förra hänseendet pekar man framför allt på de fria aktiviteterna, den samlade skoldagen och medverkan av företrädare från föreningslivet.

Vissa remissinstanser åberopar stadgandena i 2 kap. 2 § RF om att varje medborgare gentemot det allmänna är skyddad bl. a. mot tvång att ge till känna sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende samt mot tvång att delta i sammankomst för opinionsbildning. Dessa remissinstanser anser att skollagen bör kompletteras med föreskrifter av innebörden, att skolarbetet skall präglas av saklighet och objektivitet samt att ingen elev får tvingas att ge till känna sina åsikter eller att delta i sammankomst för opinionsbildning.

När det gäller skolpliktens sakliga innehåll anføres också att det är oacceptabelt att knyta skolplikten till ett utbildningsbegrepp av den vida omfattning som utredningen föreslår och därmed tvinga eleverna att delta i t. ex. fria aktiviteter under samlad skoldag vars omvårdnadssyfte inte har med utbildning i normal mening att göra.

Vissa remissinstanser har framfört invändningar mot att bibehålla det nuvarande systemet, enligt vilket skolpliktens innehåll preciseras i föreskrifter som beslutas av regeringen och som ger kommunerna ett betydande handlingsutrymme. Enligt dessa remissinstanser innebär skolplikten, vars iakttagande kan genomdrivas genom vitesföreläggande och hämtning, en sådan begränsning av elevens rörelsefrihet som enligt RF kan regleras endast genom lag. Något utrymme för delegation finns därför inte. Regeringen kan visserligen enligt RF 8 kap. 13 § meddela föreskrifter om verkställighet av lag. Men en rätt för regeringen och de kommunala skolmyndigheterna att inom vida ramar bestämma skolpliktens omfattning synes enligt dessa remissinstanser knappast vara förenlig med RF. Utrymmet för materiellt utfyllande verkställighetsföreskrifter är ytterst begränsat. Regeringens normgivning får härvidlag inte tillföra lagregleringen något väsentligt nytt, vilket uppenbarligen skulle bli fallet enligt den föreslagna ordningen. Den föreslagna lagregeln om skolplikt uppfyller inte sådana krav på utförlighet och precision som utgör förutsättning för att den grundlagsfästa rörelsefriheten skall få beskäras. Skolpliktens omfattning och innebörd måste underkastas en noggrannare lagreglering, som endast i mindre väsentliga delar kan kompletteras med av regeringen beslutade verkställighetsföreskrifter, menar dessa remissinstanser.

Den nuvarande författningsregleringen bygger på att regeringen – i enlighet med vad som förutsattes i samband med RF:s tillkomst (prop. 1973: 90 s. 313 och 1975: 8 s. 80) – kan bemyndigas att meddela föreskrifter som närmare bestämmer skolpliktens innebörd. Detta har numera ifrågasatts. Mot den bakgrunden finns det anledning att pröva möjligheterna till en författningsreglering som inte förutsätter ett bemyndigande som rör 8 kap. 3 § RF. Enligt min mening bör den nya skollagen innehålla mer preciserade bestämmelser än den nuvarande när det gäller främst skolpliktens omfattning. Det ligger dock i sakens natur att en sådan skyldighet som skolplikten inte i detalj kan regleras i lagen. Vissa föreskrifter som har betydelse i detta sammanhang – t. ex. timplaner – måste kunna finnas i författningar av lägre valör. Vad som bör regleras i lag är därför den huvudsakliga tidsmässiga omfattningen av skolplikten.

Mot bakgrund av de synpunkter som – med sikte särskilt på den samlade skoldagen och dess fria aktiviteter – har framförts vid remissbehandlingen av skolförfattningsutredningens förslag vill jag tillägga följande.

De invändningar som i olika sammanhang och från olika håll har riktats mot den samlade skoldagen och dess fria aktiviteter följer i huvudsak två linjer. För det första görs gällande att de fria aktiviteterna inte innehåller tillräcklig substans för att kunna omfattas av skolplikt. För det andra görs gällande att de innebär risk för obehörig påverkan av eleverna. Dessa invändningar beror enligt min mening i varje fall delvis på att man inte i tillräcklig grad har beaktat skolpliktens och grundskolans allmänna syften och uppläggning.

Skolplikten, som normalt fullgörs i grundskolan, har till syfte inte bara att förmedla kunskaper och färdigheter i snäv mening utan också att ge eleverna de erfarenheter i övrigt som de behöver som grund för sin kommande verksamhet i privatlivet, arbetslivet och samhällslivet i övrigt.

Mot denna bakgrund blir elevernas allmänna utveckling viktig. I läroplanen betonas vikten av kontakter mellan skolan och det omgivande samhället. Kännedom om arbetslivets förutsättningar och föreningarnas roll tillmäts stor betydelse. Det skall finnas utrymme för både teoretiska och praktiska inslag. Det är viktigt att eleverna lär sig att verka både självständigt och tillsammans med andra. Eleverna skall också få möjligheter att utveckla olika anlag och intressen. Detta gäller inte bara med tanke på skolan och arbetslivet utan också för att de skall få en givande fritid. Enligt läroplanen skall all verksamhet under skoldagen präglas av skolans mål och har därför ett pedagogiskt syfte.

Skolans mål kan förverkligas på olika sätt och i olika organisatoriska former. Lektioner kan användas, men också fria aktiviteter. Lektioner är skolans traditionella organisationsform. För vissa verksamheter, som fått allt större utrymme till följd av samhällsutvecklingen och dess krav på en bredare fostran, är fria aktiviteter en naturligare organisationsform.

Grundskolan bygger på att verksamheten för eleverna skall bilda en pedagogisk helhet som alltigenom följer de allmänna målen och riktlinjerna, till vilka hör bl. a. objektivitet, saklighet och allsidighet.

Det ligger i sakens natur att alla moment av skoldagen inte uppfattas som lika givande för alla elever. Deras förutsättningar, utvecklingstakt och intressen är olika. Vissa elever har en god grund i fråga om t. ex. idrott, musik och praktiska uppgifter och har därför inte samma behov som andra av att få ägna sig åt sådana övningar under lektioner eller fria aktiviteter. Det ligger också i sakens natur att alla inte har samma uppfattning om hur elevernas skolpliktstid bäst skall användas.

De fria aktiviteterna utgör en del – och en mindre sådan – av skolans verksamhet och skall ses tillsammans med andra delar. Det måste också hållas i minnet att den valda formen – fria aktiviteter i stället för timplanebunden verksamhet – är en organisationsteknisk fråga. Ett visst mått av sådan verksamhet för vilken organisationsformen fria aktiviteter kan användas måste få förekomma under skoldagen. Om den inlemmas i lektioner eller hänförs till ett eget system utanför den timplanebundna verksamheten kan inte vara avgörande för tillåtligheten. Över huvud taget är det enligt min mening inte möjligt att se de fria aktiviteterna helt isolerade från annan verksamhet och såsom ett eget system.

En stor del av kritiken mot fria aktiviteter, och då särskilt sådana som är en följd av samlad skoldag, rör risken för att eleverna utsätts för påverkan i fråga om åsikter m. m. i strid med föräldrarnas inställning. Man tänker här på sådan föreningsmedverkan som präglas av föreningens åskådning.

Hela grundskolans verksamhet – både den som förekommer under lektioner och den som förekommer under fria aktiviteter – bygger på objektivitet och allsidighet. Detta innebär inte att eleverna skall undanhållas uttryck för olika synsätt. Det skall däremot göras klart att det är fråga om värderingar och liknande från respektive åskådnings egna anhängare. För elevernas allmänna orientering och träning i kritiskt tänkande kan det vara av värde att få en illustration i form av t. ex. ett föredrag från den som själv tillhör en förening som verkar för åskådningen i fråga. Såsom framgår av läroplanen (se Lgr 80 s. 26) skall sådana inslag på olika sätt balanseras. Dels skall man försöka få med företrädare för andra åsikter. Dels kan läraren redovisa material som visar att och hur saken kan ses på andra sätt. Över huvud taget gäller att objektivitet och allsidighet inte alltid kan finnas i varje särskilt moment utan tillgodoses genom skolans verksamhet som helhet.

De "profilerade" inslagen utgör – även under fria aktiviteter – bara en liten del av den totala verksamheten. Strävan skall ju vara att eleverna under fria aktiviteter skall ha ett variationsrikt program, såsom framgår av läroplanen. Det är i praktiken mycket vanligt att eleverna själva får välja mellan flera alternativ. Det är alltså bara i enstaka fall som eleven i princip kan bli tvungen att delta i en "profilerad" verksamhet. Och de fall där verksamheten kan tänkas stöta vårdnadshavarna eller eleven är ännu färre. De bestämmelser som redan i dag finns om befrielse från vissa moment i skolverksamheten ger utrymme för ett rimligt hänsynstagande till vårdnadshavarnas och elevens inställning i särskilt känsliga fall.

I mitt lagförslag finns i 3 kap. 11 och 12 §§ bestämmelser om deltagande och om befrielse från vissa inslag. Jag hänvisar till lagtexten med åtföljande kommentarer.

Under denna mellanrubrik finns paragrafer med grundläggande bestämmelser om den allmänna principen om skolplikt och motsvarande rätt till utbildning inom det offentliga skolväsendet, olika slag av skolplikt och hur de får fullgöras samt grundskolans, särskolans och specialskolans förhållande till varandra i detta sammanhang.

Bestämmelser om skolpliktstiden och deltagandet i den verksamhet som anordnas finns i senare paragrafer i kapitlet (6–12 §§).

1 § Barn som är bosatta i riket har skolplikt enligt föreskrifterna i detta kapitel. Skolplikt gäller dock inte i fråga om barn, som varaktigt vistas utom riket eller vars förhållanden är sådana att det uppenbarligen inte kan begäras att barnet skall gå i skola.

Skolplikten motsvaras av en rätt att få utbildning inom det offentliga skolväsendet.

I paragrafen slås fast den allmänna principen om skolplikt och motsvarande rätt till utbildning. I praktiken är rätten till utbildning det väsentliga. Skolplikten är endast ett medel att säkerställa att barnet genom det offentliga skolväsendet eller på annat sätt verkligen får nödvändig utbildning. I paragrafen nämns endast det offentliga skolväsendet. Skolplikten får visserligen fullgöras i t. ex. en för ändamålet godkänd fristående skola, men den rätten avser inte förhållandet mellan barnet och huvudmannen för skolan. Huvudmannen är inte på grund av lagen skyldig att ta emot barnet där. Däremot har barnet rätt att få plats inom det offentliga skolväsendet. Vilken av skolformerna grundskolan, särskolan och specialskolan som skall ta emot barnet regleras genom 2–5 §§.

Självfallet är utgångspunkten att utbildningen i särskolan och specialskolan skall så långt det är möjligt motsvara utbildningen i grundskolan. Det ligger emellertid i sakens natur att utbildningen måste anpassas efter elevernas förutsättningar och att det i vissa fall huvudsakligen blir fråga om sådan träning i dagliga göromål som för barn i allmänhet betraktas som uteslutande föräldrarnas uppgift.

Skolplikten gäller endast barn som är *bosatta i riket*. Skolplikt föreligger även om det inte kan fastställas var i landet (i vilken kommun) barnet är bosatt. Det räcker att det kan fastställas att barnet är bosatt i landet. Det har ingen betydelse om barnet är svensk eller utländsk medborgare eller är statslös.

Liksom vid tillämpningen av den nuvarande skollagen bör som bosatt i riket räknas den som rätteligen skall vara kyrkobokförd här. Jag vill anknyta till förarbetena till den nuvarande skollagen.

Av dessa förarbeten framgår att frågan huruvida bosättning i riket föreligger skall bedömas enligt de principer som gäller för folkbokföringen (prop. 1956: 93 s. 16 f., SOU 1961: 30 s. 809 och prop. 1962: 136 s. 78 f.).

I förarbetena uttalas bl. a. följande (prop. 1962: 136 s. 78 f.).

Genom att skolplikten anknytes till bosättningen blir det möjligt att via folkbokföringen få upplysningar om barnen. Vid tolkningen av begreppet bosättning bör samma praxis följas som vid tillämpningen av folkbokföringsförordningen. Ofta torde skolplikt av rent praktiska skäl kunna utkrä-

vas endast av barn, som är kyrkobokförda i riket, men det bör om möjligt också tillses, att även barn som rätteligen skolat kyrkobokföras men som av någon anledning inte blivit det, exempelvis barn till vissa zigenare, fullgör skolplikt. Utlänningar tillhörande främmande makts härvarande beskickning eller lönade konsulat eller beskickningens eller konsulatets betjäning så ock deras utländska familjemedlemmar och utländska tjänare skall inte kyrkobokföras här i riket. Att skolplikt inte kan utkrävas av barn, hänförliga till denna kategori, har inte ansetts behöva särskilt anges.

Liksom skolplikten är även motsvarande rätt till utbildning enligt 3 kap. 1 § beroende av att barnet är bosatt i riket. Såsom framgår av 12 kap. 5 § och kommentarerna till den paragrafen tas även barn som inte räknas som bosatta i riket emot i grundskolan och motsvarande under vissa förutsättningar.

Om ett barn räknas som bosatt i riket men faktiskt varaktigt vistas utomlands kan varken skolplikt eller rätt till utbildning under den tiden utkrävas enligt lagens bestämmelser. Typexempel är svenska diplomatbarn som följer med sina föräldrar till stationeringslandet. Sådana barn brukar emellertid gå i skola i det landet eller vistas i Sverige under terminerna.

Undantagsbestämmelsen i första stycket andra meningen avser inte endast barn som varaktigt vistas utom riket utan också barn vars förhållanden är sådana att det uppenbarligen inte kan begäras att barnet skall gå i skola. Jag vill i sammanhanget erinra om att särskolplikt enligt 24 § i 1967 års omsorgslag gäller under förutsättning att barnet "kan tillgodogöra sig undervisning". Jag vill framhålla att skolplikten och motsvarande rätt till utbildning innebär att varje förutsättning hos barnet skall tas till vara. Det kan emellertid i ett helt exceptionellt fall tänkas att ett barn är så allvarligt handikappat i ett eller flera avseenden att det är helt omöjligt för barnet att lära sig något.

I paragrafen talas om rätt till utbildning "inom det offentliga skolväsendet". Såsom framgår av 10 kap. 2 §, som handlar om vad som förr kallades ungdomsvårdsskolor, hänvisas de som vistas där i vissa fall till utbildning som anordnas vid hemmet genom huvudmannens försorg. Jag anser inte att ett sådant speciellt undantag behöver markeras i 3 kap. 1 §.

2 § Barn i allmänhet har *vanlig skolplikt*. Den skall fullgöras i grundskolan, om inte annat följer av 8–10 kap.

3 § *Särskild skolplikt* har barn som inte kan gå i grundskolan därför att de är psykiskt utvecklingsstörda, synskadade, döva, hörselskadade eller talskadade. Sådan skolplikt skall fullgöras i särskolan eller specialskolan, om inte annat följer av 9 eller 10 kap.

De psykiskt utvecklingsstörda skall tas emot i särskolan och övriga i specialskolan. Psykiskt utvecklingsstörda, som på grund av synskada, dövhet, hörselskada eller talskada inte kan gå i särskolan, skall dock tas emot i specialskolan.

Av framställningstekniska skäl talas om vanlig skolplikt resp. särskild skolplikt. Skillnaderna avser både skolform inom det offentliga skolväsendet och – som framgår av 10 § – skolpliktstidens längd.

Enligt 3 § gäller särskild skolplikt för barn som på grund av ett eller flera av angivna handikapp inte kan gå i grundskolan. Under senare år har i ökande omfattning särskilda stödåtgärder satts in i grundskolan för barn som annars skulle vara hänvisade till särskolan eller specialskolan. Genom sådana åtgärder har många av de synskadade och en del av de hörselskadade och psykiskt utvecklingsstörda kunnat gå i grundskolan.

Frågan om rätt skolform (grundskolan, särskolan eller specialskolan) bör normalt kunna lösas i samråd mellan vårdnadshavarna och företrädarna för skolmyndigheterna. Avgörandet ankommer på vederbörande lokala styrelse med besvärsmätt för vårdnadshavarna (se 4 och 5 §§). Frågan om rätt skolform uppkommer första gången inför skolstarten i samband med skolpliktens inträde och kan aktualiseras även under barnets skolgång. I synnerhet när frågan kommer upp första gången kan det – inte minst mot bakgrund av möjligheterna till stödåtgärder i grundskolan – ibland vara svårt att avgöra vilken skolform som är den rätta. Barnet har alltid rätt till utbildning inom någon av skolformerna inom det offentliga skolväsendet och får givetvis inte ställas utanför på grund av olika bedömning hos skolhuvudmännen. Som framgår av 4 § ankommer det på de lokala styrelserna för särskolan och specialskolan att avgöra om barnet skall tas emot där, vilket i realiteten innebär att det är de som prövar om vanlig eller särskild skolplikt föreligger. Om barnet inte tas emot i särskolan eller specialskolan, har barnet rätt att gå i grundskolan.

I vissa fall kan tvekan råda om vilken av särskolan och specialskolan som är rätt skolform för barnet. Genom särskilda insatser i särskolan kan vissa psykiskt utvecklingsstörda som dessutom är t.ex. hörselskadade klara skolgång i särskolan. Som framgår av 4 § är det den lokala styrelsen för specialskolan som avgör om barnet skall tas emot där i stället för i särskolan. När det gäller ansvaret för att barnet får utbildning intar således särskolan samma ställning i förhållande till specialskolan som grundskolan intar i förhållande till både särskolan och specialskolan.

4 § Den lokala styrelsen för särskolan skall på framställning av barnets vårdnadshavare eller skolstyrelsen i barnets hemkommun pröva om barnet skall tas emot i särskolan under sin skolpliktstid.

Den lokala styrelsen för specialskolan skall på framställning av barnets vårdnadshavare, skolstyrelsen i barnets hemkommun eller den lokala styrelsen för särskolan pröva om barnet skall tas emot i specialskolan under sin skolpliktstid.

Om ett barn, som har tagits emot i särskolan, bedöms kunna gå över till grundskolan, skall den lokala styrelsen för särskolan besluta att barnet inte längre skall vara elev i den skolan. Motsvarande gäller för den lokala styrelsen för specialskolan, om ett barn, som har tagits emot i den skolan, bedöms kunna gå över till grundskolan eller särskolan.

5 § Beslut av den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan i ärende enligt 4 § får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får överklagas hos regeringen genom besvär.

Besluten får överklagas endast av barnets vårdnadshavare.

Regleringen i 4 och 5 §§ överensstämmer i sak med vad omsorgsberedningen föreslagit. I förhållande till 1967 års omsorgslag innebär regleringen skillnader i fråga om bl. a. beslutsorgan och kretsen av besvärberättigade. Den senare omfattar f. n. skolstyrelsen.

Jag vill erinra om vad jag anförde i kommentarerna till 2 och 3 §§ angående ansvarsfördelningen mellan skolformerna.

En framställning från barnets vårdnadshavare om att barnet skall tas emot i särskolan eller specialskolan skall prövas av vederbörande lokala styrelse för respektive skolform. Men barnets vårdnadshavare kan inte alltid antas göra sådan framställning trots att behov kan föreligga. Såsom framgår av 4 § första och andra styckena kan även skolstyrelsen i barnets hemkommun väcka frågan. När det gäller mottagande i specialskolan kan frågan också väckas av lokal styrelse för särskolan, vilket kan vara aktuellt beträffande psykiskt utvecklingsstörda som antas inte kunna klara skolgång i särskolan på grund av exempelvis hörselskada.

Bestämmelserna i 4 § tredje stycket avser fall där barnet går i särskolan eller specialskolan men bedöms kunna fortsätta i grundskolan resp. särskolan. Sådana frågor skall den lokala styrelsen givetvis vid behov ta upp på eget initiativ. Även vårdnadshavare kan väcka en sådan fråga.

Enligt 5 § har endast barnets vårdnadshavare besvärsrätt. Detta beror på att det är fråga om barnets intresse oavsett hur frågan väckts.

Om t. ex. lokal styrelse för särskolan efter framställning från skolstyrelsen i barnets hemkommun beslutat att barnet inte skall tas emot i särskolan, skall barnet tas emot i grundskolan. Detta hindrar inte att skolstyrelsen i ett senare skede kan aktualisera frågan om skolgång i särskolan på nytt, om det visar sig att barnet inte klarar skolgång i grundskolan och vårdnadshavarna inte själva gör framställning om att barnet skall tas emot i särskolan.

I paragraferna finns ingen bestämmelse om samråd med vårdnadshavarna innan en lokal styrelse hos en annan väcker fråga som rör val av skolform. En sådan bestämmelse är onödig, eftersom det är självklart att en framställning inte avläts utan att vårdnadshavarna dessförinnan får tillfälle att redovisa sin uppfattning.

Skolplikten inträde och skolstarten (3 kap. 6–9 §§)

6 § Skolplikten inträder höstterminen det kalenderår då barnet fyller sju år.

Jfr *dels* 30 § andra stycket i 1962 års skollag samt 5 kap. 1 § och 6 kap. 3 § i skolförfattningsutredningens lagförslag, *dels* 24 § i 1967 års omsorgslag.

Bestämmelsen om när skolplikten inträder gäller för alla, oavsett om det är fråga om vanlig skolplikt enligt 2 § eller särskild skolplikt enligt 3 §.

Att skolstarten i vissa fall kan läggas tidigare eller senare framgår av 7 och 8 §§.

Kommittén (U 1981:01) om samverkan mellan förskola och skola (förskola-skola-kommittén) har utrett frågor om skolplikten inträde och skolstarten. Jag har erfarit att kommittén den 18 juni i år skall lägga fram betänkandet (SOU 1985:22) Förskola – skola.

I paragrafen talas om "höstterminen". Bestämmelsen om skolplikten inträde knyter således an till läsårs- och terminssystemet inom det offentliga skolväsendet. Skolplikten får fullgöras även vid fristående skolor. Dessa tillämpar i allmänhet samma läsårs- och terminssystem som det offentliga skolväsendet. Om någon skola inte tillämpar det systemet bör man kunna ta den 1 september som riktpunkt. För att barnet skall kunna börja där avsevärt tidigare eller senare krävs beslut enligt 7 eller 8 §.

7 § Om ett skolpliktigt barn inte är moget för skolgång, får skolstyrelsen i barnets hemkommun efter medgivande av barnets vårdnadshavare besluta att barnet skall börja skolgången först höstterminen det kalenderår då barnet fyller åtta år.

Om barnet har sådant handikapp som enligt 3 § kan vara grund för särskild skolplikt, skall skolstyrelsen i ärendet inhämta yttrande från den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan.

Om skolstarten skjuts upp, skall barnet gå i förskola. Föreskrifter om förskola finns i socialtjänstlagen (1980: 620). Skyldigheten att gå i förskola omfattar högst 525 timmar.

Jfr *dels* 32 § andra stycket och 39 a § i 1962 års skollag samt 5 kap. 3 § och 6 kap. 6 § i skolförordningsutredningens lagförslag, *dels* 25 § första stycket i 1967 års omsorgslag.

Medgivande från barnets vårdnadshavare krävs alltid. Har barnet två vårdnadshavare, krävs medgivande från dem båda. Å andra sidan är vårdnadshavares önskan om uppskov med skolstart inte tillräcklig grund. För beslut om uppskov krävs att barnet inte är moget för skolgång.

Fråga om uppskov aktualiseras normalt innan barnet har börjat skolan men kan komma upp även när barnet gått där någon tid. Det kan i vissa fall råda tvekan om vilken skolform som är eller i sinom tid skall bli den rätta för barnet. För enkelhetens skull föreskrivs i 7 § att skolstyrelsen i barnets hemkommun skall besluta om uppskov i samtliga fall, dvs. även om barnet har sådant handikapp att skolgång i särskolan eller specialskolan kan vara aktuell. Enligt andra stycket skall emellertid skolstyrelsen i sådana fall inhämta yttrande från vederbörande lokala styrelse för särskolan eller specialskolan.

Om skolstarten skjuts upp, fullgörs skolplikten genom deltagande i förskola (jfr prop. 1977/78: 85 s. 106). Förskolan skall enligt 14 § första stycket socialtjänstlagen omfatta minst 525 timmar om året. Den i skollagen föreskrivna skyldigheten att gå i förskola omfattar högst 525 timmar. Om ett barn börjat i grundskolan och man först efter någon tid beslutar att uppskjuta barnets skolgång, minskar naturligtvis skyldigheten att gå i förskola i motsvarande mån.

8 § På begäran av ett barns vårdnadshavare får skolstyrelsen i barnets hemkommun tillåta att barnet redan höstterminen det kalenderår då barnet fyller sex år börjar i grundskolan eller i en motsvarande skola för barn med vanlig skolplikt. Tillstånd får lämnas endast om barnet är moget för skolgång.

Under samma förutsättningar får den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan tillåta att ett barn börjar skolgång där eller i en motsvarande skola ett år tidigare än normalt.

Jfr *dels* 32 § första stycket, 33 a § andra stycket och 39 a § i 1962 års skollag samt 5 kap. 2 §, 6 kap. 5 § och 8 kap. 3 § i skolförordningsutredningens lagförslag, *dels* 25 § andra stycket i 1967 års omsorgslag.

Första stycket

Det är skolstyrelsen i barnets hemkommun som skall ta ställning till frågan om tillstånd. Krav på tillstånd gäller även om vårdnadshavare önskar att barnet i stället för att gå i grundskolan skall börja i t. ex. en sådan fristående skola som ersätter grundskolan.

Ett barn får aldrig börja skolan tidigare än ett år före skolpliktsåldern.

När motsvarigheten till nu föreslagna 8 § första stycket behandlades i prop. 1958:93 uttalade departementschefen bl. a. (s. 31):

Jag vill i detta sammanhang framhålla det stora ansvar som åvilar den som har att ta ställning till huruvida ett barn skall äga börja skolan före skolpliktens inträde eller ej. Misstag i fråga om skolmognaden kan nämligen få svåra följder för barnet, varför det gäller att på allt sätt försöka gardera sig mot att barn beredes en för tidig skolgång. Provningsen skall därför enligt förslaget till bestämmelser härom alltid avse såväl den fysiska som den psykiska mognaden hos barnet och endast om den ger till resultat, att barnet väl fyller förutsättningarna att börja skolgången före sjuårsåldern, skall sådant medgivande lämnas. Hänsyn skall därvid endast tagas till vad som är det för barnet lämpligaste och bästa.

Även om ett barn bedöms vara moget för skolgång finns inte någon ovillkorlig rätt att få börja skolan i förtid. Barn i den aktuella åldern har rätt att få plats i förskola (se 14 § socialtjänstlagen).

I 2 kap. 10 § skolförordningen föreskrivs att läkarundersökning och annan erforderlig undersökning skall äga rum innan beslut fattas om skolstart i förtid. Jag avser inte att föreslå någon ändring därvidlag.

Andra stycket

Skolstart i förtid blir sällan aktuell för den som skall gå i särskolan eller specialskolan eller i någon motsvarande fristående skola. Bestämmelser härom finns emellertid i andra stycket.

9 § Beslut av den lokala styrelsen i ärende enligt 7 eller 8 § får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får inte överklagas.

För uppskov med skolstart krävs vårdnadshavares medgivande. Överklaganden i ärenden som avses i 7 § blir därför knappast aktuella annat än i fall där barnets vårdnadshavare anser att barnet inte är moget för skolgång, medan skolstyrelsen motsätter sig uppskov med skolgången. Sådana fall torde vara mycket ovanliga.

Av större praktisk betydelse är besvär över beslut enligt 8 §. Det rör sig här om fall där barnet har förvägrats tillstånd att börja skolan innan skolplikten inträtt. Barnets vårdnadshavare kan betrakta frågan som viktig

och bör ha möjlighet att få saken prövad i en andra instans. De kan vilja komplettera beslutsunderlaget med ytterligare läkarutlåtande e. d.

Prop. 1985/86: 10

*Remiss-
protokoll*

Skolpliktens upphörande (3 kap. 10 §)

10 § Skolplikten upphör vid utgången av vårterminen det kalenderår då barnet fyller 16 år eller, om barnet har särskild skolplikt, 17 år.

Om barnet dessförinnan tillfredsställande slutför högsta årskursen i grundskolan eller motsvarande i någon annan skola där barnet får fullgöra sin skolplikt, upphör därmed denna. Skolplikten upphör också, om barnet vid särskild prövning visar att det har motsvarande kunskaper. Sådan prövning anordnas av skolstyrelsen eller, för barn med särskild skolplikt, av den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan.

Beslut av den lokala styrelsen i ärende om skolpliktens upphörande får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får inte överklagas.

Jfr dels 30 § andra och tredje styckena, 36 § och 39 a § i 1962 års skollag samt 5 kap. 1 och 6 §§ och 6 kap. 3 och 9 §§ i skolförfattningsutredningens lagförslag, dels 24 och 33 §§ i 1967 års omsorgslag.

De som går i grundskolan slutför normalt årskurs 9 (se 4 kap. 1 §) vid utgången av vårterminen det kalenderår de fyller 16 år. Och de som går i specialskolan, grundsärskolan eller träningsskolan slutför normalt årskurs 10 (se 6 kap. 7 § och 7 kap. 1 §) vid utgången av vårterminen det kalenderår de fyller 17 år. Men även om de inte hunnit så långt upphör skolplikten vid utgången av den angivna vårterminen. Motsvarande gäller dem som fullgör sin skolplikt på något annat sätt. Om terminssystem enligt det offentliga skolväsendets modell inte tillämpas, får början av juni tas som riktpunkt, eftersom vårterminen brukar sluta vid den tiden.

Att rätt till utbildning efter skolpliktens upphörande föreligger i vissa fall framgår av 17 och 19 §§.

Skolpliktens syfte är inte utbildning under ett visst antal år utan inhämtande av ett visst mått av kunskaper i vidaste mening. Därför kan skolplikten upphöra före den i första stycket angivna tiden. Förutsättningarna anges i andra stycket.

Deltagandet i utbildning för skolpliktiga (3 kap. 11 och 12 §§)

Som bakgrund till 11 och 12 §§ hänvisar jag till vad jag anfört i mina inledande kommentarer till 3 kap.

11 § Varje barn som fullgör skolplikt inom det offentliga skolväsendet eller på något annat sätt skall delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om barnet inte är sjukt eller har annat giltigt skäl att utebli.

En skolpliktig elev får beviljas kortare ledighet för enskilda angelägenheter. Disciplinär åtgärd mot en skolpliktig elev får avse elevens närvaro i skolan, dock endast i ringa omfattning.

Ingen är på grund av skolplikt, som fullgörs inom det offentliga skolväsendet, skyldig att gå i skolan mer än 190 dagar per läsår eller att någon dag delta mer än åtta timmar eller, i de två lägsta årskurserna, sex timmar.

Jfr 31 § och 55 § första stycket i 1962 års skollag.

I första stycket slås fast den allmänna principen om att barnet skall delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen. I uttrycket ligger att det kan finnas inslag som är frivilliga.

Andra stycket

Som exempel på sådana disciplinära åtgärder som åsyftas kan nämnas att eleven utvisas ur klassrummet för återstoden av pågående lektion (jfr avsnitt 10.5).

Tredje stycket

I de andra bestämmelser i lagen som rör skolpliktens omfattning talas endast om läsår och terminer. Mot bakgrund av de överväganden jag har redovisat i mina kommentarer i inledningen till 3 kap. anges vissa övre gränser för antal skoldagar och antal timmar per dag. Den för eleverna obligatoriska verksamheten i grundskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan måste läggas upp med beaktande av dessa gränser.

Bestämmelserna i tredje stycket avser endast skolplikt som fullgörs inom det offentliga skolväsendet. Skolplikten får också fullgöras i en fristående skola. Denna kan t.ex. genom att tillämpa sexdagarsvecka komma upp i ett högre antal dagar än 190. Eleven väljer frivilligt att fullgöra sin skolplikt i den skolan i stället för inom det offentliga skolväsendet och får då acceptera att delta i den utbildning som genom godkännandet av den fristående skolan för skolpliktens fullgörande har ansetts erbjuda en tillfredsställande motsvarighet till det offentliga skolväsendet (jfr paragrafens första stycke samt 9 kap. 1–3 §§).

12 § På begäran av en skolpliktig elevs vårdnadshavare skall eleven befrias från skyldighet att delta i annars obligatoriska inslag i verksamheten, om det med hänsyn till särskilda omständigheter inte är rimligt att kräva att eleven deltar.

Befrielse skall alltid medges från undervisning i religionskunskap, om eleven tillhör ett trossamfund, som har regeringens tillstånd att i skolans ställe ombesörja sådan undervisning, och eleven visar att han deltar i denna.

Om elevens vårdnadshavare kräver det, skall begäran om befrielse prövas av den lokala styrelsen för skolan eller, för elever utanför det offentliga skolväsendet, av länskolnämnden. Avslås begäran vid sådan prövning, får beslutet överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får överklagas hos regeringen genom besvär.

Av principiella skäl avser 12 § liksom huvuddelen av 11 § även barn som inte fullgör sin skolplikt inom det offentliga skolväsendet. Bestämmelserna har emellertid sin största praktiska betydelse för grundskolan.

Jag hänvisar till vad jag anfört i mina kommentarer i inledningen till 3 kap. Jag vill tillägga följande.

I bl.a. grundskolans verksamhet har de komponenter, som eleverna

anses behöva, sammanfogats till en helhet. Denna helhet skulle förtryckas om man utan vidare plockade bort vissa bitar för vissa elever, även om dessa elever kanske i och för sig kan undvara just dessa bitar. Helhetssynen utesluter emellertid inte vissa möjligheter till undantag. Sådana finns såsom nämnts redan i gällande rätt.

I det föregående har redovisats innehållet i *den nuvarande skollagens* 27 §. Frågan om befrielse från att delta i morgonsamling eller i undervisning i religionskunskap har ingående behandlats i förarbetena till den nuvarande skollagen och tidigare bestämmelser (se t. ex. prop. 1950: 70 s. 367–369, prop. 1951: 100 s. 127–128 och prop. 1962: 136 s. 72–76). Jag vill också erinra om 6 kap. 26 § skolförordningen.

Skolförfattningsutredningen föreslår – utan att åsyfta någon ändring i sak – att den nya skollagen får en bestämmelse om att en elev på begäran av vårdnadshavare skall befrias från att delta i religiösa inslag i utbildningen, om eleven tillhör ett trossamfund som av regeringen fått tillstånd att i skolans ställe ombesörja utbildning i religionskunskap. Utredningen framhåller därvid att religiösa inslag kan förekomma även inom ramen för andra verksamhetsformer än undervisning i ämnet religionskunskap, t. ex. fria aktiviteter.

Vissa remissinstanser har invändningar mot uttrycket ”religiösa inslag”. En och annan ifrågasätter om bestämmelsen behövs. Någon menar att kravet för befrielse borde vara mindre kategoriskt utformat. En remissinstans ifrågasätter om den föreslagna bestämmelsen låter sig väl förena med RF:s och religionsfrihetslagens bestämmelser och menar att elevens egen ansökan om befrielse borde vara tillräcklig, om eleven uppnått sådan mognad, att han själv kan bedöma frågan.

Regleringen i 12 § innebär att befrielse alltid skall medges från undervisning i religionskunskap under sådana omständigheter som anges i paragrafens andra stycke. Jag anser inte att en sådan bestämmelse kan utmönstras som överflödigt med hänvisning till att skolans undervisning i religionskunskap är objektiv. I bestämmelsen ligger nämligen ett respekterande av att den som tillhör ett sådant trossamfund får en religionsundervisning som är präglad av samfundets tro.

Andra stycket ingår som en del i den allmänna regleringen i första stycket. Den regleringen innebär att en elev inte skall behöva delta i vissa i det stora hela för eleven mindre viktiga inslag i utbildningen, om det med hänsyn till särskilda omständigheter framstår som orimligt att kräva att eleven deltar. Det bör alltså finnas ett utrymme för befrielse från inslag som är meningslösa för eleven därför att han redan mer än väl behärskar det som skall uppnås med inslaget och från inslag som kan upplevas som utmanande mot bakgrund av elevens speciella inställning och hemmiljö. Det säger sig självt att en bestämmelse av detta slag skall tillämpas med återhållsamhet.

Normalt bör ärenden om befrielse kunna klaras av utan att den lokala styrelsen skall behöva kopplas in. Tredje stycket är betingat av rättssäkerhetsskäl.

Tillsynen över att skolplikten fullgörs (3 kap. 13–16 §§)

Såsom jag utvecklat i den allmänna motiveringen (avsnitt 7) har både skolmyndigheter (främst skolstyrelsen) och barnens vårdnadshavare ett ansvar för att barnen fullgör sin skolplikt. Detta kommer till uttryck i första hand i 13 och 15 §§.

Tvångsmedel skall inte behöva tillgripas annat än som en sista utväg mot vårdnadshavare som inte gör vad på dem ankommer i detta hänseende. I den nya lagen kvarstår vite som enda tvångsmedel.

13 § Skolstyrelsen skall se till att skolpliktiga elever i kommunens grundskola fullgör sin skolgång. Skolstyrelsen skall också se till att skolpliktiga barn, som är kyrkobokförda i kommunen men inte går i dess grundskola, på något annat sätt får föreskriven utbildning.

Den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan skall se till att skolpliktiga elever i skolenheter under dess ledning fullgör sin skolgång.

14 § Om en skolpliktig elev i en skola utanför det offentliga skolväsendet är frånvarande i stor utsträckning utan giltig orsak, skall huvudmannen för skolan anmäla förhållandet till skolstyrelsen i barnets hemkommun. Skolstyrelsen skall pröva om barnet skall åläggas skolgång i grundskolan eller, om skäl föreligger, överlämna anmälan till den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan, som skall pröva om barnet skall åläggas skolgång där.

Beslut om att ålägga barnet skolgång får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Jfr 2 kap. 12 och 14 §§ skolförordningen.

Enligt min mening har bestämmelser av detta slag sin plats i skollagen.

Vad gäller 13 § första stycket är skolstyrelsens kontrollansvar mera långtgående när det gäller elever i kommunens egen grundskola. I fall som avses i andra meningen är det närmast fråga om att skolstyrelsen skall hålla sig underrättad om var och hur barnet får föreskriven utbildning samt ingripa om barnet inte bereds sådan utbildning. Det är inte skolstyrelsens sak att kontrollera att barnet deltar i utbildningen vid en fristående skola där barnet är elev.

Bakgrunden till 14 § är dels skolstyrelsens begränsade kontroll i fråga om här berörda barn, dels att tvångsmedlet vite enligt 16 § kan användas endast i fråga om barn som är elever i det offentliga skolväsendet.

Bestämmelser behövs inte i skollagen om överklagande av beslut som meddelats av kammarrätten. Generella föreskrifter härom finns nämligen i förvaltningsprocesslagen (1971:291). Se även lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar och förordningen (1977:937) om kammarrätternas domkretsar m. m.

15 § Den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn skall se till att barnet fullgör sin skolplikt.

Jfr 38 och 39 a §§ i 1962 års skollag samt 5 kap. 9 § och 6 kap. 12 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

I 13 § regleras skolstyrelsens övergripande ansvar. Det är emellertid

primärt barnets vårdnadshavare som har att se till att barnet fullgör sin skolplikt på något av de sätt som lagen tillåter. En föreskrift om detta har tagits in i 15 §. Naturligtvis kan föreskriften i praktiken endast innebära att vårdnadshavaren skall se till att barnet kommer till skolan och vid behov uppmåna barnet att inte t. ex. hålla sig borta från vissa lektioner.

Skollagens bestämmelser skall ses mot bakgrund av föreskrifter om vårdnad i 6 kap. föräldrabalken. I 6 kap. 2 § föräldrabalken föreskrivs bl. a. att barnets vårdnadshavare skall bevaka att barnet får tillfredsställande utbildning. Bestämmelserna i föräldrabalken tar sikte på vårdnadshavares skyldigheter i förhållande till barnet, medan skollagens bestämmelser tar sikte på förhållandet till samhället.

16 § Om en skolpliktig elev i det offentliga skolväsendet inte fullgör sin skolgång och detta beror på att elevens vårdnadshavare inte har gjort vad på dem ankommer för att så skall ske, får länskolnämnden vid vite förelägga elevens vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter. Motsvarande gäller om vårdnadshavare för ett skolpliktigt barn, vars skolgång uppskjutits, inte ser till att barnet går i förskola, när skyldighet till detta föreligger. Ett föreläggande gäller omedelbart, även om beslutet överklagas.

Fråga om utdömande av vite prövas av länskolnämnden.¹ Vitet får inte förvandlas till fängelse.

Beslut av länskolnämnden i ärenden enligt denna paragraf får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Jfr 39 och 39 a §§ i 1962 års skollag samt 5 kap. 10 § och 6 kap. 13 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Paragrafen avser endast barn som är elever i det offentliga skolväsendet. Jfr 13 och 14 §§ med kommentarer samt 10 kap. 4 § med kommentarer.

I formuleringen "inte fullgör sin skolgång" ligger att det måste vara fråga om en betydande bortovaro. Det räcker inte om eleven exempelvis uteblir från idrottslektionerna.

Åtgärder enligt denna paragraf får riktas endast mot den som är vårdnadshavare i föräldrabalkens mening och aldrig mot den som faktiskt har vård om ett barn utan att vara barnets vårdnadshavare (prop. 1962: 136 s. 80–81; jfr 24 § i 1958 års folkskolestadga).

Det är viktigt att vitesföreläggande inte utfärdas förrän alla tänkbara ansträngningar gjorts att på frivillig väg åstadkomma en lösning. I många fall är förhållandena sådana att nära samarbete bör ske mellan skolmyndigheterna och de sociala organen i kommunen. Vitesföreläggande får givetvis inte utfärdas om barnet vägrar att gå i skolan trots att vårdnadshavarna gjort vad på dem ankommer i detta sammanhang.

Vite får enligt uttryckligt stadgande i 39 § tredje stycket i den nuvarande skollagen inte tillgripas beträffande barn som på grund av handikapp, långvarig sjukdom eller sjukdom som tvingar till upprepade kortare frånvaro inte kan delta i vanligt skolarbete. I propositionen om den nuvarande skollagen ansåg föredragande statsrådet att en uttrycklig bestämmelse

¹ I propositionens lagförslag har första meningen i andra stycket tagits bort, vilket innebär att fråga om utdömande av vite skall prövas av länsrätt (se det s. k. slutprotokollet).

härom var nödvändig eftersom undervisningen av sjuka barn inbegrips i grundskolan (prop. 1962: 136 s. 81). — I dessa fall torde det i praktiken även utan uttrycklig föreskrift knappast kunna komma i fråga att förelägga och utdöma vite. I likhet med skolförfattningsutredningen anser jag att särregleringen kan utmönstras som onödig.

Jag får i fråga om handläggande myndigheter hänvisa till vad jag anfört i den allmänna motiveringen (avsnitt 7.3).¹

Vissa allmänna bestämmelser finns i den av riksdagen nyligen antagna lagen (1985: 206) om viten.

Fortsatt utbildning m. m. efter skolpliktens upphörande (3 kap. 17–21 §§)

Huvuddelen av 3 kap. handlar om skolplikten och motsvarande rätt till utbildning. I slutet av kapitlet har samlats bestämmelser om rätt till utbildning m. m. efter skolpliktstiden. Bestämmelserna rör fullföljande av utbildningen i grundskolan eller motsvarande, hemkommunens uppföljningsansvar för ungdomar som lämnat sådan utbildning och som ännu inte fyllt 18 år samt rätten för psykiskt utvecklingsstörda ungdomar att få utbildning i särskolan upp till normalt 21 års ålder.

17 § Om en elev i grundskolan, när skolplikten upphör, inte tillfredsställande har slutfört sista årskursen men bedöms ha förmåga att fullfölja utbildningen, skall eleven beredas tillfälle att göra detta under högst två år efter det att skolplikten upphörde. Detsamma gäller elever i sameskolan och sådana elever i specialskolan som inte är psykiskt utvecklingsstörda.

Ärenden enligt denna paragraf prövas av den lokala styrelsen. Dess beslut får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får inte överklagas.

Jfr 37 och 39 a §§ i 1962 års skollag samt 5 kap. 8 § och 6 kap. 11 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Den situation som avses i 17 § inträffar främst i fall där barnet har börjat skolan ett år senare än normalt eller med anledning av exempelvis långvarig sjukfrånvaro har varit elev i någon årskurs under två i stället för ett läsår. Det kan också hända att eleven vid skolpliktens upphörande har gått igenom högsta årskursen men inte har tillgodogjort sig utbildningen.

Det finns också andra möjligheter att komplettera en ofullständig grundutbildning. Inom komvux finns s. k. grundskolekurser.

Bestämmelserna i 17 § omfattar inte elever i särskolan och psykiskt utvecklingsstörda elever i specialskolan. För dem finns i stället bestämmelser i 19 §.

18 § Hemkommunen har skyldigheter enligt andra stycket (uppföljningsansvar) i fråga om ungdomar som har lämnat grundskolan eller motsvarande utbildning men som ännu inte har fyllt 18 år. Ansvaret omfattar dock inte ungdomar som avses i 19 §.

Genom skolstyrelsen skall hemkommunen hålla sig underrättad om hur ungdomarna är sysselsatta. Har de inte stadigvarande sysselsättning ge-

¹ Beträffande ändring genom propositionens lagförslag hänvisas till det s. k. slutprotokollet.

nom studier i gymnasieskolan eller fast anställning eller på annat sätt, skall hemkommunen själv eller genom andra erbjuda dem personlig studie- och yrkesvägledning samt kurser, praktik eller annan liknande verksamhet.

I 5 kap. 7 § finns bestämmelser om rätt för den som uppfyller gällande behörighetsvillkor att i mån av plats få utbildning i gymnasieskolan.

Beträffande nuvarande reglering och dess bakgrund hänvisar jag till den tidigare omnämnda bilaga 13.

Den nuvarande regleringen i skollag och skolförordning framstår som föråldrad i vissa hänseenden. Jag har berört detta i den allmänna motive- ringen (avsnitt 10.3). Regleringen i den nya skollagen avses innebära en anpassning till utvecklingen.

Arbetslösa ungdomar som har fyllt 18 men inte 20 år har rätt till arbete i ungdomslag enligt lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare. De ungdomar som inte placeras hos någon annan arbetsgiva- re skall beredas plats i ungdomslag hos den kommun där de är kyrkobok- förda.

Innan 18-årsgränsen uppnås har hemkommunen uppföljningsansvar, som innebär skyldigheter enligt paragrafens andra stycke. Såsom erinras om i tredje stycket finns det i 5 kap. 7 § bestämmelser om rätt för den som uppfyller gällande behörighetsvillkor att i mån av plats få utbildning i gymnasieskolan. Hemkommunens insatser såsom uppföljningsansvarig in- riktas naturligen på att ungdomarna skall ta till vara sina möjligheter därvidlag.

Enligt andra stycket är det genom skolstyrelsen som hemkommunen skall hålla sig underrättad om hur ungdomarna är sysselsatta. I övrigt innebär lagens bestämmelser inte någon skyldighet för kommunen att låta uppföljningsinsatser handhas av skolstyrelsen.

I insatser som skall erbjudas enligt andra stycket skall alltid ingå person- lig studie- och yrkesvägledning. En sådan är av grundläggande betydelse.

Arten av insatser i övrigt får bli beroende av den enskildes förhållanden och omständigheterna i övrigt. Insatserna bör ha en sådan omfattning att de som vill har möjlighet att utan några längre uppehåll få sysselsättning som någorlunda motsvarar skolarbetstiden för dem som går i gymnasiesko- lan.

Kravet på insatser enligt andra stycket innebär en viss skärpning i förhållande till bestämmelserna i den nuvarande skollagen. Detta skall ses mot bakgrund av utvecklingen under de senaste åren och den möjlighet till statsbidrag som kommunerna har genom förordningen (1983: 583) om statsbidrag till uppföljningsinsatser för ungdomar under 18 år. Härtill kom- mer att ungdomarna mellan 18 och 20 år har en i princip ovillkorlig rätt till arbete i ungdomslag.

19 § Ungdomar som inte kan gå i gymnasieskolan därför att de är psy- kiskt utvecklingsstörda har rätt att efter skolpliktens upphörande få annan utbildning inom det offentliga skolväsendet intill utgången av vårterminen det kalenderår då de fyller 21 år. Om de inte bereds utbildning i specialsko- lan, skall de tas emot i särskolan.

Om en elev i särskolan där har påbörjat yrkesutbildning eller motsvaran-

de före utgången av vårterminen det kalenderår då eleven fyller 21 år, skall eleven beredas möjlighet att fortsätta i särskolan till utgången av vårterminen det kalenderår då eleven fyller 23 år, om det behövs för att slutföra utbildningen.

Enligt 24 § i 1967 års omsorgslag gäller särskolplikten så länge den psykiskt utvecklingsstörde behöver undervisning, dock längst till och med vårterminen det kalenderår han fyller 21 år. Föreligger synnerliga skäl, kan särskolplikten förlängas med upp till två år.

Den nya skollagen innebär att skolplikten upphör senast vid utgången av vårterminen det kalenderår barnet fyller 17 år. I stället införs i enlighet med omsorgsberedningens förslag en rätt att få utbildning inom det offentliga skolväsendet under normalt fyra år efter skolpliktens upphörande.

Rätten gäller oberoende av om skolplikten har fullgjorts i särskolan, i specialskolan eller på något annat sätt (jfr föreskrifterna om fristående skolor m. m. i 9 och 10 kap.).

Den som inte bereds utbildning i specialskolan har rätt att bli mottagen i särskolan. En psykiskt utvecklingsstörd som vid skolpliktens upphörande går i specialskolan bör beredas tillfälle att slutföra pågående utbildning där. Om specialskolan skall erbjuda eleven något därutöver får bli beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Jag vill erinra om att dessa elever har ett eller flera ytterligare handikapp och att det därför är angeläget att noga överväga var de kan få det bästa stödet. Det kan ofta vara i särskolan.

Normalt hinner yrkesutbildning eller motsvarande fullföljas före utgången av vårterminen det kalenderår eleven fyller 21 år. Undantag finns emellertid. Självfallet är det angeläget att en påbörjad utbildning skall få slutföras även om det innebär att den ordinarie övre åldersgränsen överskrids något. Genom paragrafens andra stycket tillförsäkras eleven en sådan möjlighet.

Jag vill även i fråga om ungdomar som omfattas av 19 § erinra om lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare. Den annars gällande övre åldersgränsen för arbete i ungdomslag — 20 år — är för dessa ungdomar utsträckt till 25 år.

20 § Den som efter skolpliktens upphörande genomgår utbildning inom det offentliga skolväsendet eller annars med stöd av denna lag skall på egen eller ställföreträdarens begäran befrias från deltagande i inslag som annars inte kan väljas bort, om förutsättningarna i 12 § är uppfyllda. I fråga om prövning och överklagande gäller bestämmelserna i 12 § tredje stycket.

Bestämmelserna i 12 § om befrielse från vissa inslag avser endast skolpliktiga. För dem som efter skolpliktens upphörande går i exempelvis grundskolans årskurs 9 eller gymnasieskolan är deltagandet i utbildningen i och för sig frivilligt, men om eleven deltar har han inte rätt att godtyckligt välja bort vissa delar, eftersom utbildningen i princip erbjuds som en helhet. Det är emellertid inte rimligt att eleven skall behöva avstå från en utbildning därför att han inte vill delta i vissa inslag, om förhållandena är sådana som avses i 12 §. Liksom i den nuvarande skollagen bör det därför i den nya lagen finnas bestämmelser om befrielse från vissa inslag även i utbildning som eleven genomgår efter skolpliktstiden.

I lagtexten talas om "på egen eller ställföreträdarens begäran". Det bör räcka med egen begäran utom i fall där den unge inte har förmåga att förstå sakens innebörd. I sådana fall får vårdnadshavare, förmyndare eller god man träda in. Jag vill i sammanhanget erinra om de svårt psykiskt utvecklingsstörda (jfr 6 § i den nya omsorgslagen).

Prop. 1985/86: 10

*Remiss-
protokoll*

21 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får i fråga om utbildning enligt denna lag efter skolpliktens upphörande meddela föreskrifter om disciplinära åtgärder och skiljande av elev från en viss studieväg eller motsvarande.

Föreskrifter om disciplinära åtgärder m. m. kan innebära inskränkning i rätten till utbildning efter skolpliktens upphörande enligt föreskrifter i 3 kap. samt i den av behörighetsvillkor och tillgång på plats beroende rätten att få utbildning i gymnasieskolan (jfr hänvisningen i 3 kap. 18 § tredje stycket).

Skiljande av en elev från viss studieväg eller motsvarande kan få aktualitet i gymnasieskolan, möjligen också i yrkesskolan.

4 kap. Grundskolan

Detta kapitel inleds med vissa grundläggande bestämmelser om grundskolans uppbyggnad och innehåll. Sedan följer bestämmelser om elevområdet, mottagande i en viss kommuns grundskola, kostnader och interkommunal ersättning.

Uppbyggnad och innehåll (4 kap. 1–5 §§)

1 § Grundskolan skall ha nio årskurser. Av dessa utgör 1–3 lågstadium, 4–6 mellanstadium och 7–9 högstadium.

Jfr 24 § första stycket i 1962 års skollag och 5 kap. 12 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Paragrafen innebär inte någon saklig ändring.

Innebörden av årskurs framgår av 2 kap. 10 §.

2 § Utbildningen i grundskolan skall syfta till att ge eleverna de kunskaper och färdigheter och den skolning i övrigt som de behöver för att delta i samhällslivet. Den skall kunna ligga till grund för fortsatt utbildning i gymnasieskolan.

Jfr den allmänna målbestämmelsen i 1 kap. 1 § andra stycket.

Paragrafens första mening är ett uttryck för ändamålet med skolplikten, som normalt fullgörs i grundskolan.

3 § Eleverna i grundskolan skall ha en i huvudsak gemensam studiegång, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Särskilt stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolarbetet.

Jfr 24 § andra stycket och 25 § i 1962 års skollag samt 5 kap. 13 § första stycket i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Liksom skolförfattningsutredningen anser jag att det för den nya skollagens del räcker med allmänt hållna bestämmelser rörande studiegången. Valmöjligheter i fråga om bl. a. tillvalskurser kan framgå av t. ex. skolförordningen och läroplanen. Detsamma gäller olika stödformer.

För s. k. särskild undervisning, som i vissa fall kan överlåtas på t. ex. sjukvårdshuvudman, föreslår jag bestämmelser i 10 kap. 3 §.

Första stycket

Till skillnad från gymnasieskolan bygger grundskolan på principen att eleverna skall ha en i huvudsak gemensam studiegång.

Såsom framgår av skolförordningen och läroplanen finns, utöver den för alla gemensamma utbildningen, valmöjligheter inom ramen för temastudier och fria aktiviteter samt högstadiets tillvalskurser. Det finns också bestämmelser om s. k. anpassad studiegång för vissa elever. Härtill kommer bestämmelser som syftar till att tillgodose särskilda utbildningsbehov, såsom föreskrifterna om förberedande dansundervisning. Det finns också för musikintresserade elever s. k. musikklasser i vissa kommuners grundskolor enligt särskilda föreskrifter.

Andra stycket

I skolförordningen och läroplanen regleras vissa former av stöd, exempelvis specialundervisning.

4 § Elever i skilda kommuners grundskolor och vid olika skolenheter inom samma kommun skall så långt möjligt få en likvärdig utbildning.

Grundskolan är en kommunal skolform men vilar på principen om en för hela landet likvärdig utbildningsstandard.

5 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om vilken kunskaps- och färdighetsnivå som skall eftersträvas på olika områden och vilka moment som alltid skall ingå i utbildningen. Skolstyrelsen och de som verkar i skolan skall ha möjlighet att välja mellan olika ytterligare moment.

Paragrafen är uttryck för dels ansvarsfördelningen mellan staten och de kommunala huvudmännen, dels principen att de som verkar i skolan, i första hand lärare och elever, skall ha ett visst utrymme för att själva bestämma.

Paragrafen innebär inte att kursplanerna måste ange olika "ytterligare moment" mellan vilka val kan ske. Om ett centralt moment är allmänt formulerat kan däri ligga att vissa delmoment är nödvändiga medan det i övrigt finns utrymme för val.

6 § Varje kommun skall anordna grundskola av den omfattning som krävs för att ta emot barn som har rätt att gå där enligt denna lag.

*Remiss-
protokoll*

Jfr 48 § första stycket i 1962 års skollag och 1 kap. 4 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Med "barn som har rätt att gå där enligt denna lag" åsyftas bestämmelserna i 4 kap. 10 och 11 §§.

7 § Varje kommun är elevområde för sin grundskola, om inte annat följer av andra eller tredje stycket.

En kommun eller en del därav skall för en eller flera årskurser ingå i elevområdet för en annan kommuns grundskola i stället för i elevområdet för den egna grundskolan, om en sådan indelning behövs med hänsyn till kommunikationer eller av andra skäl.

Om en kommun med stöd av särskilt medgivande av regeringen eller annan statlig myndighet bedriver en speciell verksamhet i någon del av sin grundskola, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer för den delen fastställa ett elevområde som sträcker sig utanför kommunen.

Jfr 40 § i 1962 års skollag och 4 kap. 1 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Jag har behandlat frågor om elevområden för grundskolan i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.3).

Elevområden för elever i grundskolan rör förhållandet mellan olika kommuners grundskolor. Skolenheterna i en kommuns grundskola har normalt skilda upptagningsområden inom elevområdet. Paragrafen avser inte de enskilda skolenheternas upptagningsområden. Om fördelningen av elever mellan skolenheter finns bestämmelser i skolförordningen.

Enligt huvudregeln i paragrafens första stycke skall elevområdet för varje kommuns grundskola sammanfalla med kommunens geografiska område.

Andra stycket ger utrymme för en avvikande elevområdesindelning i undantagsfall med hänsyn till kommunikationer eller av andra skäl. Med det senare åsyftas främst skolorganisatoriska hänsyn. För årskurserna på högstadiet behövs ett större elevunderlag än för de lägre årskurserna, om kostnaderna per elev skall kunna hållas på en rimlig nivå.

Exempel på fall som åsyftas i tredje stycket är den förberedande dansundervisning på mellan- och högstadierna som får anordnas i tre kommuners grundskolor.

8 § Beslut om indelning i elevområden enligt 7 § andra stycket meddelas av länskolnämnden. Om de berörda kommunerna hör till olika län, skall beslut meddelas av skolöverstyrelsen.

Beslut av länskolnämnden får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Enskilda har inte besvärsmätt. Beslut av skolöverstyrelsen får inte överklagas.

Första stycket gäller inte i den mån regeringen föreskriver annat.

Jfr 41 och 42 §§ i 1962 års skollag samt 4 kap. 2 och 3 §§ i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Beslut om elevområdesindelning krävs endast om ett elevområde skall täcka mer eller mindre än det geografiska området för den kommun som är huvudman. Det blir i praktiken få fall.

Enligt huvudregeln i 8 § första stycket är läns skolnämnden beslutsmyndighet. SÖ är beslutsmyndighet om kommunerna hör till olika län. SÖ är f. n. beslutsmyndighet i sådana fall endast om läns skolnämnderna inte enas. Jag anser det vara enklare och principiellt riktigare att låta SÖ vara beslutsmyndighet i samtliga fall där två län berörs.

Andra stycket

Jfr 54, 54 a och 54 b §§ i 1962 års skollag.

De nya bestämmelserna innebär att besvär inte längre kan föras upp till regeringen.

Tredje stycket

F. n. finns föreskrifter om att länsstyrelsen beslutar om elevområden på grundskolans högstadium. Som framgår av den allmänna motiveringen (avsnitt 5.3) anser jag att detta inte längre skall gälla. Utrymme för undantagsföreskrifter bör dock fortfarande finnas.

9 § Till ett elevområde hör den som är bosatt i riket och som

1. är kyrkobokförd inom elevområdet,
2. inte är kyrkobokförd i riket men vistas stadigvarande inom elevområdet eller
3. inte är kyrkobokförd och inte heller har stadigvarande vistelseort i riket men för tillfället uppehåller sig inom elevområdet.

Jfr 43 § i 1962 års skollag och 4 kap. 4 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Jag har behandlat frågor om elevområdestillhörighet i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.5).

Såsom framgår av paragrafen kan endast den som är bosatt i riket tillhöra ett elevområde.

Definitionen av hemkommun i 1 kap. 9 § hänger samman med bestämmelserna om elevområdestillhörighet.

Mottagande i grundskola (4 kap. 10–14 §§)

10 § Varje kommun skall i sin grundskola ta emot barn som hör till skolans elevområde.

11 § En kommun skall i sin grundskola ta emot även barn, som inte hör till skolans elevområde, om barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundskola.

Sådana frågor prövas av kommunens skolstyrelse, om inte annat följer av 12 §.

Prop. 1985/86: 10

*Remiss-
protokoll*

12 § Innan en kommun ett läsår i sin grundskola tar emot ett barn, som inte hör till skolans elevområde, skall kommunens skolstyrelse inhämta yttrande från skolstyrelsen i den kommun till vars grundskolas elevområde barnet hör, om det inte med hänsyn till tidigare yttrande är onödigt.

Om den första skolstyrelsen anser att barnet skall tas emot men den andra skolstyrelsen avstyrker, skall den första skolstyrelsen överlämna ärendet till länskolnämnden för avgörande. Hör kommunerna till olika län, skall ärendet överlämnas till skolöverstyrelsen för avgörande.

Jfr 44 § i 1962 års skollag och 4 kap. 5 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Frågor som avses i 10–12 §§ har jag behandlat i den allmänna motive-
ringen (avsnitt 5.6.1).

För enkelhetens skull talas i paragraferna om skolans elevområde. Såsom framgår av 7 § andra och tredje styckena kan i undantagsfall ett särskilt elevområde finnas för t. ex. en viss årskurs.

Med att en kommun "tar emot" en elev i sin grundskola avses även det fallet att eleven får gå kvar där trots att förhållandena ändras. Typexemplet är att eleven har varit kyrkobokförd i kommunen men flyttat till en annan kommun och kyrkobokförts där.

Frågor som avses i 10 och 11 §§ kan uppkomma under pågående läsår. Normalt aktualiseras de emellertid inför ett nytt läsår. Såsom framgår av 12 § är tanken att prövningen skall ske läsår för läsår. Observera i sammanhanget 14 §, som ger eleven rätt att gå kvar läsåret ut, trots att han t. ex. får ny hemkommun under läsåret.

Beslut i frågor om mottagande av elev måste kunna fattas innan läsåret börjar och därvid fattas under förutsättning att vissa förhållanden i fråga om kyrkobokföring m. m. råder när läsåret startar. Kommunen får kontrollera att förutsättningen håller, när läsåret börjar.

Om något formligt beslut inte fattas – vilket kanske är det vanliga beträffande elever som redan går i kommunens grundskola – får eleven anses mottagen i och med att han börjar skolgången för läsåret.

Såsom framgår av 11 § skall frågan huruvida "särskilda skäl" föreligger prövas med hänsyn till barnets förhållanden.

Vissa omständigheter som kan ha betydelse vid bedömningen av om särskilda skäl föreligger har jag berört i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.6.1).

Reglerna om elevområdestillhörighet i 9 § förutsätter att som särskilt skäl skall kunna beaktas en sådan omständighet som att ändring i kyrkobokföringen drar ut på tiden.

Över huvud taget måste det faktum att barnet stadigvarande vistas i en kommun beaktas i detta sammanhang, oberoende av orsaken till vistelsen. Det är fråga om skolplikt och rätt till utbildning för barn som inte själva kan välja sina levnadsomständigheter.

Det kan finnas fall där barnet vistas ungefär lika mycket i två kommuner. Föräldrarna kanske efter skilsmässa har gemensam vårdnad om barnet och

låter detta bo växelvis hos båda. Om barnet är kyrkobokfört i den ena kommunen kan det normalt inte ha "särskilda skäl" att få gå i den andra kommunens grundskola.

Av 14 § framgår indirekt att den som t.ex. genom flyttning får ny hemkommun under ett läsår inte för kommande läsår kan anses ha särskilda skäl i lagens mening enbart med hänvisning till önskemål om att få gå kvar i samma skola.

I 12 § första stycket finns reservationen "om det inte med hänsyn till tidigare yttrande är onödigt". Yttrande behövs givetvis inte för varje nytt läsår om förhållandena är oförändrade.

13 § Beslut av skolstyrelsen eller länsskolnämnden i ärende om mottagande av barn i en kommuns grundskola, till vars elevområde barnet inte hör, får överklagas av barnets vårdnadshavare hos skolöverstyrelsen genom besvär. Beslut av skolöverstyrelsen får inte överklagas.

Jfr 10 § andra stycket, 53 § första stycket och 54 a § tredje stycket i 1962 års skollag.

Eftersom det handlar om barnets intresse har endast barnets vårdnadshavare besvärsrätt. Jag har behandlat den frågan i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.6.1).

14 § Den som enligt 10–13 §§ har tagits emot i en kommuns grundskola ett visst läsår har rätt att gå kvar hela läsåret, även om de förhållanden som låg till grund för beslutet ändras under läsårets gång.

Bestämmelsen har sin grund i praktiska överväganden.

Kostnader (4 kap. 15–17 §§)

15 §¹ Utbildningen i grundskolan skall vara kostnadsfri för eleverna. Dessa skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra därmed jämförliga hjälpmedel som behövs för att tillgodogöra sig utbildningen. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

16 § Varje kommuns grundskola skall så långt möjligt organiseras på ett sådant sätt, att ingen elev som hör till skolans elevområde enligt 7 § första eller andra stycket skall behöva bo utanför det egna hemmet på grund av skolgången. I fall där detta ändå inträffar skall kommunen svara för att eleven utan extra kostnader får tillfredsställande förhållanden.

17 § Inom ett elevområde enligt 7 § första eller andra stycket skall kommunen för eleverna i sin grundskola kostnadsfritt anordna skolskjuts, om sådan behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållanden, fysiskt handikapp hos elev eller någon annan särskild omständighet.

Beträffande bakgrunden hänvisar jag till den allmänna motiveringen (avsnitt 4) och vill här tillägga följande.

¹ I propositionens lagförslag har orden "att tillgodogöra sig" tagits bort.

Regleringen i 15–17 §§ bygger på principen att eleverna skall ha en kostnadsfri utbildning. Såsom framgår av 11 kap. 6 § har eleverna också rätt till kostnadsfri skolhälsovård.

En jämförelse med bestämmelserna för gymnasieskolan visar att 16 och 17 §§ saknar motsvarighet där. I 5 kap. 14 § finns en motsvarighet till 4 kap. 15 §, men när det gäller elever i gymnasieskolan kan huvudmannen besluta att de skall hålla sig med vissa egna hjälpmedel.

Bakgrunden till det i princip fullständiga kostnadsansvaret för huvudmannen i förhållande till eleverna i grundskolan är att eleverna (själva eller genom föräldrarna) inte skall behöva betala för utbildning som de genom skolplikten är skyldiga att genomgå. Detta är ett skäl till att huvudmannen inte på grund av lagen är skyldig att tillhandahålla fria skolmåltider men däremot att anordna behövlig skolskjutsning gratis. Måltider skulle barnen nämligen ha även om de inte gick i skolan, men skjutsningen beror på skolgången.

I 15 § sista meningen föreskrivs emellertid att i verksamheten får förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna. Självfallet skall verksamheten i grundskolan inte organiseras med tanke på att eleverna skall svara för vissa, låt vara obetydliga kostnader. Det är emellertid naturligt att det under verksamhetens gång kan bli aktuellt med något studiebesök e.d. som visar sig i praktiken föranleda en obetydlig utgift. Att i ett sådant fall kräva att skolan skall anvisa medel för att studiebesöket skall få komma till stånd kan innebära krångel, som inte står i rimligt förhållande till sakens betydelse för eleverna och deras föräldrar. I och för sig kan ett alternativ vara att studiebesöket görs uttryckligen frivilligt, men det är inte någon godtagbar lösning, om besöket har ett värde för elevernas utbildning men inte alla vill delta. När det gäller mer omfattande inslag – t. ex. lägerskola – måste man ha uppmärksamheten fäst på att krav på deltagande kan komma i konflikt med de begränsningar som gäller i fråga om skolplikten. Detta gör att lägerskola ofta måste vara frivillig. Samma synpunkter som i fråga om studiebesöket gör sig då gällande. Vad angår kostnaderna bör eleverna kunna betala t. ex. för måltider som de annars skulle ha intagit i hemmet.

Som kommentar till 16 § vill jag som min uppfattning framhålla att ingen som är elev på låg- eller mellanstadiet i sin hemkommuns grundskola skall behöva ha längre väg till skolan än att han efter varje skoldag kan återvända till sin bostad i kommunen. I möjligaste mån bör motsvarande gälla för högstadiet. Vid behov måste dock undantag kunna göras i vidsträckta kommuner med litet elevunderlag. I paragrafens föreskrift om att kommunen skall "svara för att eleven utan extra kostnader får tillfredsställande förhållanden" inlägger jag följande. Kommunen har skyldighet att genom elevhem eller på annat sätt ordna tillfredsställande inackordering med kost och erforderlig tillsyn och omvårdnad. Detta skall vara kostnadsfritt för eleven eller i varje fall inte kosta mer än vad som motsvarar den besparing som görs genom att han inte bor och äter hemma. Resor mellan bostaden i kommunen och elevhemmet eller motsvarande vid veckoslut och lov bör eleven kunna få kostnadsfritt.

Interkommunal ersättning (4 kap. 18–20 §§)

18 § Om en kommun i sin grundskola har tagit emot ett barn som har en annan hemkommun, skall hemkommunen betala ersättning till den andra kommunen (interkommunal ersättning) för dess kostnader för barnets skolgång, om inte annat följer av överenskommelse mellan kommunerna.

Hemkommunen är dock inte skyldig att betala ersättning, om den andra kommunen inte har iakttagit vad som föreskrivs i 12 § eller har tagit emot barnet i strid mot länskolnämndens eller skolöverstyrelsens beslut.

Jfr 46 § 1 mom. i 1962 års skollag och 4 kap. 7 § första stycket i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Regleringen i andra stycket är ett incitament för kommunen att fullgöra sina skyldigheter enligt 12 §. Jag hänvisar till den allmänna motiveringen (avsnitten 5.6.1 och 5.8).

19 § Om kommunerna inte kommer överens om annat, skall ersättningsbelopp, uppdelade på höstterminen och vårterminen, bestämmas enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om kommunernas kostnadsansvar i fall då barnet får ny hemkommun under pågående läsår och kommunerna inte är ense om hur fördelningen skall göras.

Jfr 46 § 2 mom. första och andra styckena i 1962 års skollag och 4 kap. 8 § första stycket i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Nuvarande system med årliga förordningar om ersättningsbelopp (se bilaga 12) avses behållas. Föreskrifter om "avstämningstidpunkter" finns f. n. i de årliga förordningarna.

20 § Vid oenighet om rätten till ersättning eller om ersättningens storlek skall frågan avgöras av länskolnämnden. Hör kommunerna till olika län, skall frågan avgöras av skolöverstyrelsen.

Beslut av länskolnämnden i ärenden om ersättning får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Beslut av skolöverstyrelsen får inte överklagas.

Jfr 46 § 2 mom. i 1962 års skollag och 4 kap. 8 § andra och tredje styckena i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Med hänsyn till de årliga förordningarna om ersättningsbeloppens storlek kan tvisterna normalt antas avse frågan om rätt till ersättning. Men även sådana tvister kan antas bli få i och med den reglering jag föreslår i 11–13 §§.

5 kap. Gymnasieskolan

Kapitlet innehåller huvudsakligen organisatoriska bestämmelser. Där finns också bl. a. föreskrifter om allmänna förutsättningar för intagning i gymnasieskolan.

1 § Gymnasieskolan omfattar olika studievägar, som bygger på grundskolan eller, i vissa fall, på någon ytterligare utbildning. Gymnasieskolan skall vara grund för yrkesverksamhet eller fortsatt utbildning.

Utöver studievägarna finns gymnasial lärlingsutbildning. Föreskrifterna i 2–20 §§ gäller inte sådan utbildning. Om denna finns bestämmelser i 21 §.

I 7 kap. skolförordningen finns bestämmelser om olika linjer i gymnasieskolan samt om specialkurser. Linjerna och många specialkurser bygger på grundskolan. Vissa specialkurser förutsätter utbildning utöver grundskolan. Specialkurser som bygger på en minst tvåårig gymnasial utbildning kallas påbyggnadsutbildningar.

2 § Gymnasieskola får anordnas av kommuner och landstingskommuner efter medgivande av skolöverstyrelsen i varje särskilt fall. Vilka studievägar som får anordnas i en viss huvudmans gymnasieskola fastställs enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Landstingskommuner får endast anordna studievägar inom områdena vård, konsumtion, jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring.

Jfr motsvarande bestämmelser för komvux i 1 kap. 3 § och 4 kap. 2 § vuxenutbildningslagen.

Paragrafen innebär ingen ändring i förhållande till vad som nu gäller. Närmare bestämmelser finns f. n. i 7 kap. skolförordningen och i förordningen (1984: 618) om elevplatser i gymnasieskolan m. m.

Elevområden (5 kap. 3–6 §§)

Frågor om elevområden har jag behandlat i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.4–5).

3 § Varje del av landet skall i fråga om varje studieväg ingå i elevområdet för någon kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola, om inte annat föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen innebär ingen ändring i förhållande till vad som nu gäller. Undantagen avser vissa studievägar som liknar andra studievägar eller är lokalt eller regionalt inriktade. Vidare förekommer undantag för visst läsår e. d.

4 § Varje kommun som anordnar gymnasieskola är elevområde för samtliga studievägar vid skolan.

I elevområdet för en eller flera av skolans studievägar skall ingå även en eller flera andra kommuner eller delar därav (utökat elevområde), om det behövs med hänsyn till 3 § eller av andra skäl. Utökat elevområde kan även bestämmas i fråga om en speciell verksamhet som inte utgör studieväg.

Motsvarande gäller för landstingskommuner som anordnar gymnasieskola.

Paragrafen innebär ingen ändring i förhållande till vad som nu gäller.

Andra stycket andra meningen syftar på speciella anordningar som inte klassificeras som studievägar, t. ex. kombination med specialidrott. Jfr den allmänna motiveringen (avsnitt 5.4).

5 § Regeringen bestämmer vilken eller vilka myndigheter som skall besluta om utökat elevområde.

Enligt skolförordningen är det normalt länskolnämnden som beslutar om elevområden.

6 § Till ett elevområde hör den som är bosatt i riket och som

1. är kyrkobokförd inom elevområdet,
2. inte är kyrkobokförd i riket men vistas stadigvarande inom elevområdet eller
3. inte är kyrkobokförd och inte heller har stadigvarande vistelseort i riket men för tillfället uppehåller sig inom elevområdet.

En likalydande paragraf finns för grundskolans del i 4 kap. 9 §.

Allmänna förutsättningar för intagning i gymnasieskolan (5 kap. 7 §)

7 § Den som är bosatt i riket och uppfyller föreskrivna behörighetsvillkor har rätt att i mån av plats få utbildning i gymnasieskolan, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Föreskrifter om behörighetsvillkor och om urval bland inträdessökande meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Jfr 29 § första stycket i 1962 års skollag och 7 kap. 1 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Paragrafen är inte som motsvarigheten i den nuvarande skollagen begränsad till "ungdomar". Visserligen är gymnasieskolan inriktad på ungdomar men någon övre åldersgräns e. d. finns inte. En sak för sig är att bestämmelserna om urval till grundskoleanknutna studievägar innebär prioritering av sökande under 18 år. Se 9 kap. skolförordningen och förordningen (1984: 624) om intagning till grundskoleanknutna studievägar i gymnasieskolan.

Beträffande reservationen i första stycket kan erinras om t. ex. disciplinära åtgärder.

Paragrafen har en motsvarighet för komvux i 4 kap. 3 § vuxenutbildningslagen.

Mottagande i gymnasieskola (5 kap. 8–11 §§)

Frågor som regleras i 8–11 §§ har jag behandlat i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.6.2).

8 § Av behöriga sökande till en studieväg i en kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola skall i första hand tas emot de som tillhör elevområdet för studievägen vid skolan. Med dessa skall likställas de som med

hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens eller landstingskommunens gymnasieskola.

I andra hand skall tas emot andra behöriga sökande, om de inte kan beredas plats på studievägen vid den skola vars elevområde de tillhör.

Fråga om en sökande skall tas emot trots att han inte tillhör elevområdet för studievägen vid skolan prövas av styrelsen för skolan, om inte annat följer av 9 §.

Jfr 45 § i 1962 års skollag och 4 kap. 6 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Tredje stycket skall ses mot bakgrund av de förändringar jag föreslår i fråga om förhållandet skolhuvudmännen emellan.

Frågan om "särskilda skäl" föreligger ställer sig i vissa fall något annorlunda när det gäller elever i gymnasieskolan än när det gäller elever i grundskolan. Gymnasieskolans elever är äldre och mindre ofta helt beroende av föräldrarna när det gäller boendeort m. m. Härtill kommer att det inte är fråga om skolpliktig skolgång. Till bilden hör att komvux kan vara ett alternativ. Rent allmänt sett kan det finnas skäl att kräva mer för "särskilda skäl" när det gäller gymnasieskolan, i synnerhet som godtagande av särskilda skäl innebär att någon annan behörig kan nödgas avstå från en plats på just den studievägen.

9 § Innan en kommun eller landstingskommun i sin gymnasieskola ett läsår eller en annan sådan studieperiod tar emot en sökande, som inte hör till skolans elevområde för studievägen, skall styrelsen för skolan inhämta yttrande från styrelsen för hemkommunens eller hemlandstingskommunens skola, om den har samma studieväg. Detta gäller dock inte om det med hänsyn till tidigare yttrande är onödigt.

Om den första styrelsen anser att sökanden skall tas emot men den andra styrelsen avstyrker, skall den första styrelsen överlämna ärendet till länskolnämnden för avgörande. Om skolhuvudmännen är kommuner i olika län eller om någon av dem är en landstingskommun, skall ärendet överlämnas till skolöverstyrelsen för avgörande.

Motsvarande bestämmelser finns för grundskolans del i 4 kap. 12 §. Förhållandena är något mer komplicerade för gymnasieskolan med hänsyn bl. a. till de olika studievägarna och till att både kommuner och landstingskommuner är huvudmän.

10 § Beslut av en lokal styrelse eller länskolnämnd i ärende om mottagande av en sökande i en kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola, till vars elevområde för studievägen sökanden inte hör, får överklagas av sökanden hos skolöverstyrelsen genom besvär. Beslut av skolöverstyrelsen får inte överklagas.

Motsvarande bestämmelser finns för grundskolans del i 4 kap. 13 §.

I paragrafen talas inte om överklagande genom vårdnadshavare. Även sökande som ännu inte är myndiga bör själva kunna föra sin talan.

11 § Den som enligt 8–10 §§ har tagits emot i en kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola ett visst läsår eller annan sådan studieperiod

har rätt att gå kvar hela studieperioden, även om de förhållanden som låg till grund för beslutet ändras under studieperioden.

Motsvarande bestämmelse finns för grundskolans del i 4 kap. 14 §.

Intagningsnämnder (5 kap. 12 och 13 §§)

12 § Andra frågor om intagning till studievägar än som avses i 8 § tredje stycket skall prövas av en intagningsnämnd, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Intagningsnämnden skall ha minst fem ledamöter. Bland dessa skall finnas företrädare för gymnasieskolan och grundskolan samt för allmänna intressen. Ledamöterna skall utses av den eller de statliga eller kommunala myndigheter som regeringen bestämmer.

Intagningsnämndens beslut får inte överklagas.

13 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om möjlighet att inrätta intagningsnämnder som är gemensamma för gymnasieskolan och en eller flera andra utbildningsformer. I sådana föreskrifter får göras undantag från 12 § andra stycket och från 4 kap. 6 § första stycket vuxenutbildningslagen (1984: 1118).

I likhet med skolförfattningsutredningen anser jag att grundläggande bestämmelser om intagningsnämnder skall ingå i den nya skollagen. Jag hänvisar till vad jag anfört i den allmänna motiveringen (avsnitt 10.2).

I 12 § första stycket finns reservationen "om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer". Jag vill i sammanhanget erinra om bl. a. skolförordningens föreskrifter om att fråga om behörighet för sökande att intas som elev vid senare tidpunkt än vid början av utbildningen på linje eller i specialkurs prövas av klasskonferensen. I skolförordningen finns också bestämmelser om att rektor får ta in extra elever och specialelever.

Bestämmelserna i 12 § andra stycket är avsedda att kompletteras med föreskrifter i t. ex. skolförordningen.

Jfr bestämmelserna om intagningsnämnd för komvux i 4 kap. 6 § vuxenutbildningslagen.

Kostnader (5 kap. 14 §)

Min inställning i huvuddrag har jag redovisat i den allmänna motiveringen (avsnitt 4).

14 §¹ Avgifter får inte tas ut för ansökan till gymnasieskolan. Utbildningen skall vara kostnadsfri för eleverna. Dessa skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra därmed jämförliga hjälpmedel som behövs för att tillgodogöra sig utbildningen. Huvudmannen får dock besluta att eleverna skall hålla sig med vissa egna sådana hjälpmedel. I verksamheten får också förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna i något annat avseende.

¹ I propositionens lagförslag har orden "att tillgodogöra sig" tagits bort.

Jfr bestämmelserna för grundskolan i 4 kap. 15–17 §§ och kommentarerna till dessa paragrafer.

Bestämmelserna i 4 kap. 16 och 17 §§ har ingen motsvarighet för gymnasieskolans del. Det sammanhänger med att eleverna inte längre är skolpliktiga och med gymnasieskolans organisation. Frågor om skolskjutsning m. m. för den som har lång färdväg kommer i ett annat läge för gymnasieskolan än för grundskolan. Gymnasieskolan är inte som grundskolan organiserad med utgångspunkt i att utbildningen skall anordnas inom bekvämt räckhåll för alla. För gymnasieskolans del får sådana frågor som kostnader för resor och inackordering lösas inom ramen för det statliga studiestödssystemet och systemet med statsbidrag till läns huvudmännen för kostnader i samband med resor för studiehjälpsberättigade elever.

Bestämmelserna i 5 kap. 14 § skiljer sig från grundskolans 4 kap. 15 § främst därigenom att huvudmannen kan besluta att eleverna i gymnasieskolan skall hålla sig med vissa egna hjälpmedel. Huvudmannen kan erbjuda eleverna t. ex. läroböcker mot avgift, men avgiften får inte ges den formen att även elever som själva, kanske utan kostnad, kan anskaffa böckerna tvingas betala avgift. Den skulle i så fall i praktiken bli ett slags deltagaravgift och sådana strider mot bestämmelserna.

Interkommunal ersättning (5 kap. 15–20 §§)

Frågor om interkommunal ersättning har jag behandlat i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.8). Vissa sådana frågor är mera komplicerade för gymnasieskolan än för grundskolan. En orsak till detta är det stora antalet studievägar. Härtill kommer att både kommuner och landstingskommuner är huvudmän för gymnasieskolan, något som vållar komplikationer vid utformningen av reglerna om rätt ersättning och ersättningsskyldig part. Det beror främst på att det finns vissa kommuner som inte hör till någon landstingskommun och på att studievägar av vissa slag kan anordnas av såväl kommuner som landstingskommuner. I möjligaste mån bör hithörande frågor lösas genom överenskommelser. Det är knappast möjligt att utforma regler som både är enkla och genomgående ger ett rättvist utfall. Situationen är likartad med den som gäller för komvux. Jfr bestämmelserna i 6 kap. vuxenutbildningslagen.

15 § I fall som avses i 16 och 17 §§ skall ersättning (interkommunal ersättning) betalas, om inte annat följer av 18 § eller av överenskommelse.

16 § Om en kommun på en studieväg i sin gymnasieskola har tagit emot någon som har en annan hemkommun, skall hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen för dess kostnader för elevens skolgång.

När den mottagande kommunen inte hör till någon landstingskommun, gäller dock 17 § andra stycket i fråga om studievägar inom områdena vård, jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring.

Observera regleringen i 18 §.

17 § Om en landstingskommun på en studieväg i sin gymnasieskola har tagit emot någon som har en annan hemlandstingskommun eller en hemkommun som inte hör till någon landstingskommun, skall hemlandstingskommunen eller hemkommunen betala ersättning till den mottagande landstingskommunen för dess kostnader för elevens skolgång.

Om en kommun, som inte hör till någon landstingskommun, i sin gymnasieskola på en studieväg inom något av områdena vård, jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring har tagit emot någon som har en annan hemkommun, skall ersättning betalas av hemlandstingskommunen. Hör inte heller hemkommunen till någon landstingskommun, skall ersättningen betalas av hemkommunen.

Jfr motsvarande reglering för komvux i 6 kap. 3 och 4 §§ vuxenutbildningslagen.

18 § Hemkommunen eller hemlandstingskommunen är inte skyldig att betala ersättning, om den som kräver ersättning inte har iakttagit vad som föreskrivs i 9 § eller har tagit emot sökanden i strid mot länskolnämndens eller skolöverstyrelsens beslut.

Motsvarande gäller för grundskolan enligt 4 kap. 18 § andra stycket.

19 § Om parterna inte kommer överens om annat, skall ersättningens storlek bestämmas enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om parternas kostnadsansvar i fall då eleven får ny hemkommun under pågående studieperiod och parterna inte är ense om hur fördelningen skall göras.

I fråga om linjerna i kommunernas gymnasieskolor meddelas föreskrifter om ersättningsbelopp i årliga förordningar. För övriga studievägar är grunder för ersättningens beräkning fastslagna i en kungörelse från år 1971.

De nämnda årliga förordningarna innehåller föreskrifter om "avstämningstidpunkter".

20 § Vid oenighet om rätten till ersättning eller om ersättningens storlek skall frågan avgöras av länskolnämnden. Om parterna är kommuner som hör till olika län eller någon av parterna är en landstingskommun, skall frågan avgöras av skolöverstyrelsen.

Länskolnämndens beslut i ärenden om ersättning får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får inte överklagas.

Motsvarande bestämmelser finns för grundskolans del i 4 kap. 20 §.

Gymnasial lärlingsutbildning (5 kap. 21 §)

21 § Kommuner får anordna gymnasial lärlingsutbildning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Gymnasial lärlingsutbildning innebär att en elev i gymnasieskolan samtidigt är lärling hos ett företag eller motsvarande och huvudsakligen genom

företagets försorg får utbildning för ett visst yrke enligt en plan som är fastställd eller godkänd av en statlig eller kommunal myndighet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om elevområden och interkommunal ersättning för gymnasial lärlingsutbildning.

Prop. 1985/86: 10

Remiss-
protokoll

Paragrafen överensstämmer i sak med de föreskrifter om gymnasial lärlingsutbildning som sedan den 1 juli 1984 finns i 29 a § första och andra styckena samt 47 § i den nuvarande skollagen.

Såsom framgår av 5 kap. 1 § andra stycket gäller inte kapitlets 2–20 §§ gymnasial lärlingsutbildning, som kräver ett delvis annorlunda regelsystem. Närmare bestämmelser om gymnasial lärlingsutbildning finns f. n. i förordningen (1984: 622) om gymnasial lärlingsutbildning.

6 kap. Särskolan

Till skillnad från den nuvarande skollagen innehåller förslaget till ny skollag bestämmelser även om särskolan såsom förordats av omsorgsberedningen och aviserats i omsorgspropositionen. Jag vill erinra om vad jag i här aktuella frågor har anfört i den allmänna motiveringen (avsnitten 2 och 6).

Redan av 1 kap. 4 § framgår att särskolan är avsedd för psykiskt utvecklingsstörda barn och ungdomar som inte kan gå i grundskolan och gymnasieskolan samt att landstingskommuner och i vissa fall kommuner är huvudmän för särskolan.

Enligt 1 kap. 8 § gäller det som i lagen sägs om psykiskt utvecklingsstörda även dem som har fått ett betydande och bestående begåvningshandikapp på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, samt personer med barndomspsykos. Det innebär att även barn och ungdomar i dessa båda grupper vid behov – dvs. om de inte kan gå i grundskolan och gymnasieskolan – skall beredas utbildning i särskolan.

Av 1 kap. 5 § framgår att staten genom specialskolan anordnar utbildning för psykiskt utvecklingsstörda barn som på grund av synskada, dövhet, hörselskada eller talskada inte kan gå i vare sig grundskolan eller motsvarande del av särskolan.

I 3 kap. finns bestämmelser om skolplikt samt om rätt till utbildning inom det offentliga skolväsendet under och efter skolpliktstiden. Bestämmelserna i 6 kap. skall ses mot bakgrund av regleringen i 3 kap.

I 10–12 kap. finns bestämmelser om särskild undervisning, skolhälsovård m. m. som även rör särskolan och dess elever.

SÖ:s och länskolnämndernas tillsynsfunktioner framgår av 2 kap.

Allmänna föreskrifter (6 kap. 1 och 2 §§)

1 § Varje landstingskommun skall anordna särskola för psykiskt utvecklingsstörda barn och ungdomar som är bosatta inom landstingskommunen.

Motsvarande gäller för kommuner som inte ingår i någon landstingskommun.

2 § En landstingskommun får till en kommun som ingår i landstingskommunen överlåta att anordna särskola för barn och ungdomar som är bosatta i kommunen, om kommunen medger det och regeringen lämnar sitt tillstånd.

Den nya omsorgslagen innehåller föreskrifter om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. Enligt lagens 7 § skall varje landstingskommun svara för de särskilda omsorgerna åt psykiskt utvecklingsstörda som är bosatta inom landstingskommunen. Motsvarande gäller i fråga om kommuner som inte ingår i någon landstingskommun, dvs. Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner. Enligt den nya omsorgslagens 12 § får en landstingskommun till en kommun i landstingskommunen överlåta uppgift enligt lagen beträffande psykiskt utvecklingsstörda som är bosatta i kommunen, om landstingskommunen och kommunen har kommit överens om det samt regeringen medger det.

Den nya skollagens 6 kap. 1 och 2 §§ är i fråga om särskolan motsvarigheter till den nya omsorgslagens här redovisade bestämmelser om ansvaret för de särskilda omsorgerna.

I motiven till 7 § i den nya omsorgslagen uttalas bl.a. att ledning kan hämtas från folkbokföringens bestämmelser om rätt kyrkobokföringsort vid bedömningen av frågan var någon skall anses bosatt och att en person alltså i regel kan anses bosatt på den ort där han är kyrkobokförd.

”Bosatt” i den nya skollagens 6 kap. 1 § är avsett att tolkas i enlighet med vad som anförs i motiven till 7 § i den nya omsorgslagen. Jag finner det naturligt att i fråga om ansvaret för särskolan landstingskommunerna emellan knyta an till vad som gäller för särskilda omsorger enligt den nya omsorgslagen och som hittills har gällt för särskolan enligt 1967 års omsorgslag. Systemet har av allt att döma fungerat väl i praktiken. Det finns därför inte anledning att låta särskolan omfattas av grundskolans och gymnasieskolans system med elevområden, elevområdestillhörighet och interkommunal ersättning.

När en kommun med stöd av 2 § anordnar särskola för barn som är bosatta i kommunen bör barn från grannkommuner vid behov tas emot efter överenskommelse i de enskilda fallen. Jag finner dock inte skäl att föreslå någon föreskrift om skyldighet i detta hänseende. Motsvarande frågor uppkommer även landstingskommuner emellan och förutsätts då kunna lösas utan särskilda bestämmelser.

Den lokala ledningen (6 kap. 3–5 §§)

3 § I omsorgslagen finns bestämmelser om omsorgsnämnd.

Omsorgsnämnden skall vara lokal styrelse för landstingskommunens särskola, om inte annat följer av 4 §. Detsamma gäller i fråga om kommun som inte ingår i någon landstingskommun.

Föreskrifterna i 2 kap. 6 § gäller även beträffande omsorgsnämnden och dess verksamhetsområde enligt denna lag.

Enligt 14 § första stycket i den nya omsorgslagen skall ledningen av omsorgsverksamheten utövas av en omsorgsnämnd i den mån inte annat följer av beslut som avses i 3 kap. 14 § kommunallagen (1977: 179). Be-

stämmelser om sådan nämnd finns i 14 § andra stycket och 15 § i den nya omsorgslagen. Omsorgsnämndens uppgifter kan delas upp på flera organ under omsorgsnämnden enligt lagen (1985: 127) om särskilda organ i landstingskommunerna.

Omsorgsnämnden ersätter omsorgsstyrelsen enligt 1967 års omsorgslag. Omsorgsstyrelsen är lokal styrelse för särskolan. Enligt den nya skollagen får omsorgsnämnden samma funktion.

4 § En landstingskommun får med bibehållande av huvudmannaskapet överlåta ledningen av en enhet av särskolan till skolstyrelsen i den kommun, där enheten är belägen, om kommunen medger detta. I ett sådant fall skall skolstyrelsen vara lokal styrelse enligt denna lag.

Jfr 6 § tredje stycket i 1967 års omsorgslag.

5 § När en kommun anordnar särskola med stöd av 2 §, skall kommunens skolstyrelse vara lokal styrelse för skolan.

Om det finns omsorgsnämnd i kommunen, får kommunfullmäktige bestämma att omsorgsnämnden i stället för skolstyrelsen skall vara lokal styrelse för särskolan.

Om det är enbart uppgiften att anordna särskola som har överlåtit på kommunen, behöver det alltså inte finnas någon omsorgsnämnd.

Bestämmelsen i första stycket innebär att skolstyrelsen kan få dubbla roller i bl. a. fall som avses i 3 kap. 4 §. I sådana fall sammansmälter funktioner hos olika nämnder hos en och samma nämnd.

Särskolans uppbyggnad och innehåll (6 kap. 6—9 §§)

6 § Särskolan omfattar grundsärskola och träningsskola samt yrkessärskola.

7 § Grundsärskolan omfattar tio årskurser, som fördelas på lågstadium, mellanstadium och högstadium enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Detsamma gäller träningsskolan. Den är avsedd för elever som inte kan gå i grundsärskolan.

8 § Yrkessärskolan bygger på grundsärskolan och träningsskolan. I yrkessärskolan skall eleverna få yrkesutbildning, yrkesträning eller verksamhetsträning.

Bestämmelserna om de olika formerna grundsärskola, träningsskola och yrkessärskola innebär inga sakliga ändringar i förhållande till vad som nu gäller.

Bestämmelser om årskurser får åtminstone för träningsskolans del en annan innebörd än de har för grundskolan. Såsom uttryckligen föreskrivs i 9 § skall utbildningen anpassas efter varje elevs förutsättningar. Det blir i vart fall för träningsskolans elever knappast fråga om en bestämd gemensam lärokurs utan om att under tio läsår lära varje barn så mycket barnet förmår tillgodogöra sig.

Nuvarande bestämmelser om tiden för särskolplikt kan innebära en skolpliktig skolgång under sammanlagt 14 eller, i vissa fall, 16 år. Det innebär att yrkessärskolan – till skillnad från gymnasieskolan – i princip är obligatorisk f. n.

Såsom framgår av 3 kap. skall emellertid skolplikten för särskolans elever i fortsättningen upphöra senast vid utgången av vårterminen det kalenderår de fyller 17 år. Det innebär att yrkessärskolan för grundskolans och träningsskolans elever blir vad gymnasieskolan är för grundskolans elever, nämligen en i och för sig frivillig påbyggnad. De flesta grundskoleelever behöver fortsätta sin utbildning i gymnasieskolan för att kunna klara sig väl i samhället och söker sig därför också till gymnasieskolan. Av samma skäl kan de allra flesta eleverna i grundskolan och träningsskolan väntas utnyttja möjligheten till fortsatt utbildning i yrkessärskolan.

Huvudmännens skyldigheter sträcker sig längre när det gäller yrkessärskolan än när det gäller gymnasieskolan. Detta framgår av 3 kap. 19 § och 6 kap. 1 §. Landstingskommunerna har alltså skyldighet att i mån av behov anordna även yrkessärskola.

I 8 § talas om yrkesutbildning, yrkesträning eller verksamhetsträning. Detta beror på att elevernas förutsättningar är mycket olika. I vissa fall kan det inte bli fråga om vad som kan kallas yrkesutbildning eller yrkesträning. Insatserna för sådana elever består i stället i hjälp för dem att träna sig i dagliga göromål. Man brukar tala om ADL-träning (ADL står för anpassning till dagligt liv).

För yrkessärskolan anges inte antal årskurser i lagtexten. Detta beror på att det inte är fråga om någon gemensam lärokurs (jfr gymnasieskolan). I och med att rätt till utbildning föreligger upp till 21 års ålder är det naturligt att omfattande yrkesutbildningar görs fyraåriga.

9 § Eleverna i särskolan skall så långt det är möjligt få en utbildning som motsvarar den som ges i grundskolan och gymnasieskolan. Utbildningen skall anpassas efter varje elevs förutsättningar.

Utgångspunkten skall självfallet vara att eleverna under sina normalt 14 år i särskolan skall få en utbildning som motsvarar den som andra kan få under nio år i grundskolan och två år på en yrkesinriktad studieväg i gymnasieskolan. Det är emellertid ofrånkomligt med skillnader i fråga om både art och nivå.

Anpassning till den enskilde elevens förutsättningar är nödvändig. Jag hänvisar till vad jag anfört under 6–8 §§.

Jag vill i detta sammanhang också fästa uppmärksamheten på de psykotiska barnen. Enligt 1 kap. 8 § likställs psykotiska barn med psykiskt utvecklingsstörda i den nya skollagen liksom i den nya omsorgslagen. För dessa barn behöver särskilda metoder utvecklas. En god grund är de framgångsrika insatser som görs redan i dag i både landstingskommunal och enskild regi. Jag vill också nämna att statliga medel har ställts till förfogande för det omfattande och fleråriga s. k. Rebeckaprojektet i Göteborg, vilket inrymmer bl. a. skolfrågor.

10 § Den lokala styrelsen avgör om en elev skall gå i grundsärskolan eller träningsskolan.

Beslut i ett sådant ärende får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får inte överklagas.

*Remiss-
protokoll*

Av 3 kap. 4 § framgår att den lokala styrelsen för särskolan avgör om ett barn skall tas emot i den skolformen. Enligt 6 kap. 10 § är det också den lokala styrelsen som avgör om barnet skall gå i grundsärskolan eller träningsskolan.

11 § Särskolan skall så långt det är möjligt organiseras på ett sådant sätt, att eleverna inte blir tvungna att bo utanför det egna hemmet på grund av skolgången.

12 § I omsorgslagen finns föreskrifter om särskilda omsorger i form av boende i familjehem eller elevhem för barn och ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet.

Numera kan många psykiskt utvecklingsstörda barn bo kvar i det egna hemmet genom att föräldrarna får hjälp för att klara omvårdnaden. Det är angeläget att försöka undvika att *skolgången* får till följd att barnet måste bo utanför det egna hemmet. I synnerhet gäller detta yngre barn. Helt går det emellertid inte att undvika. Det kan ju inte undvikas helt ens för elever i grundskolan trots att skolenheterna där har väsentligt mindre upptagningsområden (jfr 4 kap. 16 § med kommentarer).

Det ligger i sakens natur att yrkessärskolan – som f. ö. blir frivillig för eleverna enligt den nya skollagen – i vissa delar måste koncentreras till en eller ett par enheter inom landstingskommunen och att därför förhållandevis många elever måste bo utanför det egna hemmet.

Hänvisningen till den nya omsorgslagen i 12 § skall ses mot bakgrund av att vissa frågor om boende utanför det egna hemmet för grundskoleelevers del regleras i skollagen (4 kap. 16 §).

Såsom framgår av 12 § är det emellertid den nya omsorgslagen som reglerar verksamhet vid elevhem som anordnas för elever i särskolan. Till de särskilda omsorgerna enligt den nya omsorgslagen hör enligt lagens 4 § första stycket punkt 4 boende i familjehem eller elevhem för barn och ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet. Enligt paragrafens andra stycke skall bl. a. de som får sådana särskilda omsorger också erhålla omvårdnad. I den särskilda omsorgen boende i elevhem ingår vidare fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. Enligt den nya omsorgslagens 13 § råder i princip förbud mot att ta ut avgifter för särskilda omsorger enligt den lagen. För kost och logi får dock tas ut avgift av sarskoleelever som uppbär pension.

13 §¹ Utbildningen i särskolan skall vara kostnadsfri för eleverna. Dessa skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra därmed jämförliga hjälpmedel som behövs för att tillgodogöra sig utbild-

¹ I propositionens lagförslag har orden "att tillgodogöra sig" tagits bort.

ningen. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Huvudmannen skall för eleverna kostnadsfritt anordna skolskjuts, om sådan behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, elevens handikapp eller någon annan särskild omständighet.

I fråga om boende utanför det egna hemmet med anledning av skolgången gäller bestämmelser i den nya omsorgslagen (se 12 §).

Bestämmelserna i 13 § har för hela särskolan — således även yrkessärskolan — utformats efter mönster av bestämmelserna för grundskolan i 4 kap. 15 och 17 §§.

Bestämmelserna för yrkessärskolans elever är fördelaktigare än bestämmelserna för elever i gymnasieskolan. Så är också fallet med regleringen i 1967 års omsorgslag med anslutande föreskrifter i omsorgsstadgan.

7 kap. Specialskolan

Den nya skollagens bestämmelser om specialskolan omfattar skolformens hela elevkrets, vilket ju inte är fallet med den nuvarande skollagen. Såsom framgår redan av 1 kap. 5 § är specialskolan en skolform med statligt huvudmannaskap som är avsedd för barn som på grund av synskada, dövhet, hörselskada eller talskada inte kan gå i grundskolan eller motsvarande del av särskolan. I 3 kap. finns bestämmelser om skolplikt samt om rätt till utbildning inom det offentliga skolväsendet under och efter skolpliktstiden. Bestämmelserna i 7 kap. skall ses mot den bakgrunden.

I 10–12 kap. finns bestämmelser om särskild undervisning, skolhälsovård m. m. som rör även specialskolan och dess elever.

SÖ:s och länskolnämndernas tillsynsfunktioner framgår av 2 kap.

1 § Specialskolan skall för utbildning på grundskolenivå ha tio årskurser, som fördelas på lågstadium, mellanstadium och högstadium enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

I specialskolan kan också ingå utbildning som avses i 3 kap. 19 §.

Jfr 28 a § första stycket i den nuvarande skollagen och 6 kap. 15 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Föreskrifter om årskursernas fördelning på olika stadier finns f. n. i 18 § specialskolförordningen.

Såsom framgår av 2 § skall utbildningen anpassas efter varje elevs förutsättningar. Det ligger i sakens natur att årskursindelningen får en speciell innebörd för den som på grund av flera olika handikapp måste ha en s. a. s. individuell lärokurs.

Såsom framgår av 3 kap. 19 § med kommentarer kan det förekomma att en psykiskt utvecklingsstörd även efter sin skolpliktstid bereds utbildning i specialskolan. Det kan då vara fråga om utbildning som inte hänförs till någon av de årskurser som avses i 7 kap. 1 § första stycket.

2 § De som går i specialskolan i stället för i grundskolan eller motsvarande del av särskolan skall så långt det är möjligt få en utbildning som motsvarar den som ges i grundskolan. Utbildningen skall anpassas efter varje elevs förutsättningar.

Jfr 28 a § andra och tredje styckena i 1962 års skollag och 6 kap. 16 § i skolförordningsutredningens lagförslag.

Utgångspunkten skall självfallet vara att eleverna under sina normalt tio år i specialskolan skall få en utbildning som motsvarar den som grundskolans elever får under sina normalt nio skolår. Det är emellertid ofrånkomligt med skillnader i fråga om både art och nivå för främst de psykiskt utvecklingsstörda eleverna. Anpassning till den enskilde elevens förutsättningar är nödvändig.

Bestämmelser om innehållet i utbildning inom det offentliga skolväsendet finns i läroplaner. Enligt specialskolförordningen gäller läroplanen för grundskolan med de ändringar och tillägg som SÖ fastställer.

I 10 kap. 3 § finns bestämmelser om s. k. särskild undervisning för bl. a. sådana elever i specialskolan som på grund av sjukdom eller av liknande skäl inte kan delta i vanligt skolarbete.

Jag finner inte skäl att i skollagen ta in särskilda bestämmelser för de få fall där en psykiskt utvecklingsstörd bereds utbildning i specialskolan efter skolpliktsåldern.

3 § Utbildningen i specialskolan skall bedrivas vid flera särskilda enheter. För varje enhet skall det finnas en lokal styrelse. Regeringen meddelar föreskrifter om enheterna och deras upptagningsområden.

Utbildning i specialskolan kan också anordnas i särskilda klasser som är förlagda till grundskolan men leds av en lokal styrelse för specialskolan.

Föreskrifter om enheter av specialskolan och deras upptagningsområden finns f. n. i specialskolförordningen. Enligt förordningens 2 § undervisas synskadade elever vid två skolenheter, belägna i Solna och Örebro, döva och hörselskadade elever dels vid sex skolenheter, belägna i Stockholm, Gnesta, Lund, Vänersborg, Örebro och Härnösand, dels i särskilda klasser förlagda till grundskolan (externa klasser), samt talskadade, döva och hörselskadade elever vid skolenhet i Sigtuna.

Enheten i Solna kallas Tomtebodaskolan. Där finns f. n. både skola och s. k. resurscenter. Skoldelen skall enligt beslut läggas ned vid utgången av läsåret 1985/86.

I 4 § specialskolförordningen anges vilka län som utgör upptagningsområden för de skolenheter i Stockholm, Lund, Vänersborg, Örebro och Härnösand, vid vilka döva och hörselskadade elever undervisas. För övriga enheter av specialskolan finns inga föreskrifter om upptagningsområde. Ett par av dem är inriktade på elever med mer än ett handikapp, såsom dövblinda och blindade eller döva psykiskt utvecklingsstörda. Dessa enheter tar emot elever från hela landet.

F. n. framgår först av 5 § specialskolförordningen att det skall finnas en lokal styrelse för varje enhet. Jag anser att den regeln bör tas med i skollagen.

En lokal styrelse handhar bl. a. många av de uppgifter som i fråga om grundskolan ankommer på den kommunala skolstyrelsen. Detta framgår bl. a. av 3 kap. Av särskild betydelse är de lokala styrelsernas uppgift att bedöma om en syn-, hörsel- eller talskada är av så allvarligt slag att barnet inte kan följa undervisningen i grundskolan (eller särskolan) och därför behöver utbildning i specialskolan.

Det är enligt specialskolförordningen SÖ som beslutar om inrättande av externa klasser. Enligt förordningens 7 § utövas ledningen av externa klasser av styrelsen för den skolenhet av specialskolan som SÖ bestämmer.

Systemet med externa klasser används främst för undervisning utanför specialskoleorterna. I Härnösand och Lund har dock högstadiundervisning i specialskolan förlagts till grundskolan i resp. kommun.

Ansvarsfördelningen mellan staten och värdkommunen vid anordnande av externa klasser regleras genom överenskommelser på grundval av ett av Kungl. Maj:t den 30 december 1974 godkänt normalavtal. Vidare finns ett av regeringen den 4 november 1982 godkänt avtal mellan staten och Härnösands resp. Lunds kommun om samverkan rörande högstadierna vid specialskolorna i Härnösand resp. Lund. Avtalen innebär bl. a. att staten betalar ett slags motsvarighet till interkommunal ersättning till värdkommunen för elever från andra kommuner. Värdkommunen har nämligen vissa kostnader för lokaler m. m.

4 § I förhållande till eleverna i specialskolan skall staten svara för sådana kostnader som kommunerna skall svara för i grundskolan.

Bestämmelser om skolhuvudmannens kostnadsansvar i förhållande till eleverna i grundskolan finns i 4 kap. Syftet med bestämmelsen i 7 kap. 4 § är dels att markera att eleverna inte i kostnadshänseende skall komma i sämre ställning än eleverna i grundskolan, dels att ha en naturlig bakgrund till 7 kap. 5 § om ersättning från hemkommunen till staten.

Många av specialskolans elever måste bo i elevhem vid skolenheten.

Specialskolorna disponerar särskilda medel för elevers resor. Det finns bl. a. en förordning (SÖ-FS 1982: 163) om ersättning till vissa handikappade elever m. fl. för resor. Skolorna disponerar också särskilda medel för kostnader för elevernas boende m. m. enligt föreskrifter som SÖ meddelar.

Bestämmelserna i 7 kap. 4 § gäller — till skillnad från föreskrifterna i 7 kap. 5 § — även de få som bereds utbildning i specialskolan efter årskurs 10.

5 § Hemkommunen skall betala ersättning till staten för kostnader för den som är elev i någon av specialskolans årskurser 1–10. Detta gäller dock inte om eleven går i en sådan särskild klass av specialskolan som är förlagd till hemkommunens grundskola.

Ersättning till staten skall lämnas med det belopp per elev och termin som med stöd av 4 kap. 19 § föreskrivs i fråga om grundskolans elever i årskurs med samma nummer. För elever i årskurs 10 i specialskolan skall gälla samma belopp som för elever i årskurs 9 i grundskolan.

Paragrafen motsvarar 52 b § i den nuvarande skollagen i dess lydelse fr. o. m. den 1 juli 1984 (prop. 1983/84: 27, UbU 8, rskr 112).

I paragrafens första mening finns den grundläggande bestämmelsen om betalningsskyldighet för hemkommunen. Vad som avses med hemkommun framgår av definitionen i 1 kap. 9 §.

Såsom redovisats under 3 § förekommer s. k. externa klasser förlagda till grundskolan. Vårdkommunen har enligt nuvarande avtal vissa kostnader för sådana klasser, samtidigt som den från staten får ersättning för sådana elever i den externa klassen som kommer från andra kommuner. Bestämmelsen i första stycket andra meningen innebär att vårdkommunen inte behöver betala ersättning till staten i enlighet med huvudregeln i första stycket första meningen.

Något undantag görs inte beträffande elever som är psykiskt utvecklingsstörda men som på grund av synskada eller hörselskada inte kan gå i särskolan och därför tas emot i specialskolan. Hemkommunen är alltså skyldig att betala ersättning till staten för sådana elever.

Bestämmelser om interkommunal ersättning för elever i grundskolan finns i 4 kap. Föreskrifterna i 7 kap. 5 § innebär att hemkommunen skall betala ersättning med samma belopp oavsett om barnet går i en annan kommuns grundskola eller i specialskolan.

8 kap. Sameskolan

Såsom framgår av 1 kap. 6 och 7 §§ är sameskolan en statlig skolform som utgör alternativ till grundskolan och som i likhet med den räknas till det offentliga skolväsendet. Bestämmelser om det offentliga skolväsendets allmänna organisation finns i 2 kap. Enligt 2 kap. 9 § skall en sameskolstyrelse vara lokal styrelse för sameskolan. I 3 kap. finns bestämmelser om skolplikt och rätt till utbildning. Bestämmelserna i 8 kap. om sameskolan skall ses mot denna bakgrund.

I 10–12 kap. finns bestämmelser om särskild undervisning, skolhälsovård m. m. som rör även sameskolan och dess elever.

1 § Utbildningen i sameskolan skall ha en samisk inriktning men i övrigt vara densamma som utbildningen i grundskolan.

F. n. finns i 9 och 11 §§ sameskolförordningen bestämmelser om att sameskolan omfattar nio årskurser med samma stadiindelning som grundskolan samt att läroplanen för grundskolan skall tillämpas med vissa angivna modifikationer. Undervisningen skall meddelas på svenska och samiska. ämnet samiska skall förekomma i samtliga årskurser och undervisningen skall beröra även frågor av betydelse för samernas kultur och levnadsförhållanden.

2 § Samers barn får fullgöra sin skolplikt i sameskolan i stället för i grundskolan. Detsamma gäller andra barn, om det finns särskilda skäl.

Motsvarande bestämmelser finns f. n. i 1 § sameskolförordningen.

Såsom redovisas i propositionen (1979/80: 82) om ledning och administration av sameskolorna m.m. skall enligt riksdagsbeslut från år 1962 nomadskolan, som numera kallas sameskolan, vara öppen för barn till alla som uppger sig vara samer.

Vid riksdagsbehandlingen av den nämnda propositionen uttalade utbildningsutskottet (UbU 1979/80: 25) att det i vissa fall kan vara motiverat att också icke-samiska barn har möjlighet att gå i sameskola. Som exempel nämnde utskottet ett icke-samiskt barn från en ort med sameskola men utan kommunal grundskola som tvingas att åka till annan ort med kommunal grundskola. Det kunde också enligt utskottet vara mera praktiskt för ett barn från en extrem glesbygd att gå i sameskola och bo inackorderad på sameskolans elevhem än att gå i kommunal grundskola. Utskottet betonade att det måste röra sig om ett fåtal fall, så att sameskolans inriktning och målsättning inte skulle påverkas. En överenskommelse mellan berörd kommun och sameskolstyrelsen borde enligt utskottet kunna ligga till grund för en sådan anordning. Riksdagen gav regeringen sin mening till känna vad utskottet anfört.

3 § Sameskolstyrelsen beslutar om intagning av elever i sameskolan. Styrelsens beslut i sådana ärenden får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får överklagas hos regeringen genom besvär.

Enligt 3 kap. är regeringen högsta instans i vissa ärenden som rör frågor i vilken av skolformerna grundskolan, särskolan och specialskolan som ett barn skall tas emot under sin skolpliktstid. Sameskolstyrelsens beslut i ärenden om intagning rör också rätten till skolgång i en viss skolform. Av principiella skäl bör regeringen vara högsta instans även i dessa ärenden.

4 § I förhållande till eleverna i sameskolan skall staten svara för sådana kostnader som kommunerna skall svara för i grundskolan.

Av principiella skäl tas i lagen med en bestämmelse av detta innehåll. Den har samma utformning som motsvarande bestämmelse för den likaledes statliga specialskolan.

9 kap. Fristående skolor

Såsom framgår av 1 kap. 7 § avses i lagen med fristående skola en skola för vilken en fysisk eller enskild juridisk person är huvudman.

I 9 kap. finns *dels* bestämmelser som motsvarar regleringen av fristående skolor i den nuvarande skollagen, *dels* bestämmelser som inlemmar skolverksamhet för psykiskt utvecklingsstörda med särskild skolplikt i samma system.

I vissa av kapitlets paragrafer talas om den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan utan närmare precisering. Sådan får vid behov göras i tillämpningsföreskrifter.

1 § Vanlig skolplikt får fullgöras i en fristående skola, om skolan är godkänd för ändamålet.

*Remiss-
protokoll*

Godkännande skall meddelas, om skolans utbildning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot grundskolans allmänna mål.

Ärenden om godkännande skall prövas av skolstyrelsen i den kommun där skolan skall bedriva sin verksamhet.

Jfr 33 a § första stycket och 34 § i den nuvarande skollagen. I skolförfattningsutredningens lagförslag – som utgick från den nuvarande skollagens 34 § i äldre lydelse – finns föreskrifter i samma frågor i 8 kap. 1 §.

I fråga om 9 kap. 1 § får jag hänvisa till förarbetena till 33 a § första stycket och 34 § i den nuvarande skollagen (prop. 1982/83: 1 s. 17–24 och 70–73). I förarbetena talas om en pågående försöksverksamhet med speciella anordningar med undervisning på hemspråk i grundskolan (prop. 1982/83: 1 s. 73). Riksdagen har nyligen fattat beslut om reguljära former för sådana anordningar i grundskolan (prop. 1984/85: 100 bil. 10 s. 101 ff, UbU 12, rskr 149). Det innebär att motsvarande anordningar måste få förekomma även i fristående skolor.

2 § Den som har vanlig skolplikt men som är endast för kortare tid bosatt i riket eller som har andra särskilda skäl att få en utbildning med internationell inriktning får fullgöra sin skolplikt i en fristående skola med sådan inriktning (internationell skola), om skolan av regeringen har godkänts för ändamålet.

För godkännande krävs att skolans utbildning som helhet betraktad är likvärdig med grundskolans. Skolan skall förmedla kunskaper och färdigheter som underlättar fortsatt skolgång utomlands. Undervisning i svenska språket och om svenska förhållanden skall meddelas i den omfattning som de här för kortare tid bosatta eleverna behöver.

Jfr 34 a § i den nuvarande skollagen. Paragrafen saknar motsvarighet i skolförfattningsutredningens lagförslag, som tillkom före 34 a §.

I fråga om 9 kap. 2 § får jag hänvisa till förarbetena till 34 a § i den nuvarande skollagen (prop. 1982/83: 1 s. 24–25 och 74–75).

3 § Särskild skolplikt får fullgöras i en fristående skola, om skolan är godkänd för ändamålet.

Godkännande skall meddelas om skolan ger eleverna en utbildning som väsentligen svarar mot den som de skulle få i särskolan eller specialskolan. En ytterligare förutsättning är att eleverna i samband med utbildningen bereds erforderliga omsorger.

Ärenden om godkännande skall prövas av den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan.

Jfr beträffande synskadade, döva, hörselskadade och talskadade den nuvarande skollagens 39 a §, som hänvisar till 33 a och 34 §§ samma lag. Skolförfattningsutredningen föreslår en annan lösning. Se 6 kap. 8 § i dess lagförslag.

Såvitt gäller psykiskt utvecklingsstörda finns bestämmelser om godkännande av verksamhet i enskild regi i 10 § i 1967 års omsorgslag.

Regleringen i 3 § innebär en motsvarighet till regleringen i 1 §, som avser fristående skolor som ersätter grundskolan.

Godkännande enligt 3 § får meddelas med avseende på ett eller flera angivna handikapp (jfr 4 § första stycket 1). I praktiken lär det huvudsakligen vara fråga om skolor för psykiskt utvecklingsstörda.

Om huvudmannen för en fristående skola för psykiskt utvecklingsstörda barn också anordnar elevhem regleras frågan om huvudmannens rätt att driva elevhemmet av den nya omsorgslagen. Enligt den lagens 17 § skall enskild som yrkesmässigt vill bedriva exempelvis elevhemsverksamhet söka tillstånd hos socialstyrelsen. Tillstånd får inte lämnas utan att omsorgsnämnden i den landstingskommun där verksamheten skall bedrivas har tillstyrkt det. Verksamheten skall stå under tillsyn av omsorgsnämnden.

Om vårdnadshavare önskar att deras psykiskt utvecklingsstörda barn skall börja i en för sådana barn enligt 3 § godkänd skola blir det inte aktuellt med någon prövning av om särskild skolplikt föreligger. Det får antas att ingen placerar sitt barn i en sådan skola om det uppenbarligen skulle klara att gå i en skola för barn i allmänhet.

4 § Om ett barn har handikapp som enligt 3 kap. 3 § kan vara grund för särskild skolplikt, får barnet fullgöra sin skolplikt i en godkänd fristående skola endast om

1. skolan är godkänd för elever som har särskild skolplikt på grund av samma handikapp som barnet eller

2. barnet ändå bedöms kunna tillgodogöra sig utbildningen vid skolan.

Bedömningen enligt första stycket 2 ankommer på den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan.

Som jag berört i kommentarerna till 3 kap. 3 § kan det i vissa fall vara svårt att avgöra om ett barn kan gå i grundskolan eller behöver särskilda insatser genom särskolan eller specialskolan. Motsvarande problem uppkommer vid skolgång i fristående skolor. Bestämmelserna i 4 § skall ses mot den bakgrunden.

Tillsyn m. m. (9 kap. 5–7 §§)

5 § Fristående skolor som avses i 1–3 §§ skall i fråga om sin utbildning för skolpliktiga elever stå under skolöverstyrelsens och länskolnämndens tillsyn.

Jfr 50 b § första meningen i den nuvarande skollagen samt 3 kap. 2 § andra stycket i skolförfattningsutredningens lagförslag. Beträffande skolor för psykiskt utvecklingsstörda finns tillsynsbestämmelser i 13 § i 1967 års omsorgslag.

I förordningen (1981:1371) med instruktion för den statliga skoladministrationen finns i 8 och 28 §§ vissa allmänt hållna föreskrifter om SÖ:s resp. länskolnämndernas uppgifter i fråga om bl. a. tillsynen över skolväsendet. Vidare finns i 50–54 §§ föreskrifter om besök och inspektioner.

Dessa föreskrifter innebär bl. a. följande. I den statliga skoladministrationens tillsyn över skolväsendet ingår besök och inspektioner vid skolor och annan utbildningsverksamhet som står under dess inscende. Ändamålet med besök och inspektion är i första hand att ge myndigheten kännedom om verksamheten i dess huvuddrag och att i direkt kontakt utan att ålägga huvudmännen för utbildningen nya uppgifter fortlöpande stödja och främja en utveckling och planering av utbildningsverksamheten i enlighet med skolans mål. Inspektion kan även utgöra led i sådan handläggning hos SÖ eller hos en länskolnämnd, som utmynnar i att myndigheten beslutar att påtala att bindande föreskrifter i lag, läroplan eller annan författning inte följs. Det ankommer på nämnderna att, i första hand genom sina tjänstemän, sätta sig in i hur skolarbetet bedrivs och att därvid följa undervisningen och ta del av förutsättningarna för det lokala arbetet.

Den statliga skoladministrationens tillsyn över undervisningen av skolpliktiga elever i fristående skolor bör i princip utgå från det mönster som gäller för tillsynen över det offentliga skolväsendet. Självfallet måste dock tillsynsverksamheten anpassas till de speciella förutsättningar som gäller för de fristående skolorna, förutsättningar som – bl. a. beroende på om statsbidrag lämnas eller inte – kan variera från skola till skola. Det ligger också i sakens natur att den statliga skoladministrationens tillsyn över fristående skolor inte i så stor utsträckning som tillsynen över grundskolan får karaktär av rådgivning utan huvudsakligen går ut på att myndigheterna håller sig orienterade om verksamheten och förvissar sig om att de föreskrifter som gäller för den fristående skolan i fråga följs. De fristående skolorna har ju tillkommit på enskilda initiativ för att verka självständigt och kan därför inte påräkna rådgivning och liknande i den omfattning som ges till bl. a. grundskolan för vilken den statliga skoladministrationen har ett längre gående ansvar.

Liksom i fråga om det offentliga skolväsendet blir av naturliga skäl SÖ:s tillsyn av huvudsakligen övergripande slag, medan länskolnämnderna utövar en mera direkt tillsyn.

Särskilt länskolnämnderna bör genom bl. a. besök hålla sig informerade om verksamheten vid de fristående skolorna. Till en del kan de få information genom skolstyrelsen i kommunen. Enligt 9 kap 6 § har skolstyrelsen den omedelbara tillsynen. Av 9 kap. 7 § framgår att det i allmänhet är skolstyrelsen som har att på förekommen anledning ta ställning till om ett lämnat godkännande skall återkallas.

Beträffande internationella skolor är det regeringen som avgör frågor om godkännande och återkallande av godkännande. Mot den bakgrunden spelar skolstyrelsen i kommunen inte samma roll för tillsynen över en internationell skola som den gör för tillsynen över fristående skolor i allmänhet. SÖ och länskolnämnderna bör därför i sin tillsyn över undervisningen av skolpliktiga särskilt uppmärksamma de internationella skolorna.

Föreskrifterna i 9 kap 5 § tar inte sikte på sådana tillsynsuppgifter som enbart beror på att den fristående skolan får statsbidrag. Sådana tillsynsuppgifter får regleras genom statsbidragsföreskrifterna.

6 § Skolstyrelsen skall ha den omedelbara tillsynen över utbildningen för skolpliktiga i sådan fristående skola i kommunen som avses i 1 och 2 §§.

Den omedelbara tillsynen över utbildningen för skolpliktiga i sådan fristående skola som avses i 3 § skall handhas av den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan.

Jfr 50 c § i den nuvarande skollagen. Paragrafen saknar direkt motsvarighet i skolförfattningsutredningens lagförslag, som tillkom före 50 c §.

Första stycket

Första stycket innehåller föreskrifter om skolstyrelsens tillsyn över utbildningen för skolpliktiga i fristående skolor. Både skolor enligt 9 kap. 1 § och skolor enligt 9 kap. 2 § omfattas av tillsynsansvaret. Detta gäller oavsett om de är statsunderstödda eller inte.

Såsom framgår av 9 kap. 5 § står utbildning som nu nämnts under SÖ:s och länsskolnämndens tillsyn. I 9 kap. 6 § första stycket föreskrivs att skolstyrelsen skall ha den omedelbara tillsynen. Skolstyrelsen kan följa verksamheten på nära håll och därmed lämna länsskolnämnden värdefull information.

I och med att frågor om godkännande och återkallande av godkännande beträffande fristående skolor som avses i 9 kap. 1 § avgörs av skolstyrelsen har denna ett särskilt ansvar för att hålla sig informerad om sådana skolors verksamhet och att på ett så tidigt stadium som möjligt försöka komma till rätta med eventuella svårigheter. Skolstyrelsen skall emellertid självfallet också följa de internationella skolornas utbildning för skolpliktiga. Om allvarigare problem visar sig föreligga, ankommer det på skolstyrelsen att omgående fästa länsskolnämndens uppmärksamhet på dessa.

Föreskrifterna i 9 kap. 6 § första stycket innebär ingen skyldighet för skolstyrelsen att fullgöra sådana tillsynsuppgifter som enbart beror på att statsbidrag lämnas till den fristående skolan.

Andra stycket

För fristående skolor som avses i 3 § får vederbörande lokala styrelse för särskolan eller specialskolan samma uppgifter som skolstyrelsen har för fristående skolor som avses i 1 och 2 §§.

7 § Om en fristående skola inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall godkännandet återkallas.

Återkallande beslutas i fråga om internationella skolor av regeringen och i fråga om andra skolor av den lokala styrelse som beslutar om godkännande.

Paragrafen motsvarar för vanliga fristående skolors del bestämmelser i den nuvarande skollagen.

8 § Ett delegationsuppdrag enligt 3 kap. 12 § andra stycket kommunallagen (1977: 179) får inte omfatta befogenhet att meddela eller återkalla godkännande för en fristående skola enligt denna lag.

*Remiss-
protokoll*

Motsvarande bestämmelse finns i 13 § andra stycket i 1962 års skollag.

9 § I en fristående skola som avses i 1–3 §§ får ett barn, som inte har uppnått skolpliktsåldern, tas in i utbildning för skolpliktiga endast om den lokala styrelsen med stöd av 3 kap. 8 § har tillåtit att barnet börjar sin skolgång i förtid.

Jfr 33 a § andra stycket i den nuvarande skollagen (se prop. 1982/83: 1 s. 70) och 8 kap. 3 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Jag hänvisar till kommentarerna till 3 kap. 8 §.

10 § När en skolpliktig elev börjar eller slutar vid en fristående skola, skall huvudmannen för skolan snarast lämna uppgift om detta till skolstyrelsen i elevens hemkommun.

I 3 kap. 14 § finns föreskrifter om uppgiftsskyldighet vid vissa fall av frånvaro.

Jfr 50 a § i den nuvarande skollagen. Paragrafen saknar motsvarighet i skolförfattningsutredningens lagförslag, som tillkom före 50 a §.

Första stycket

Skolstyrelsen har ett övergripande ansvar för att de i kommunen bosatta barnen fullgör sin skolplikt. Om detta inte sker på annat sätt, skall de gå i grundskolan. Skolstyrelsen behöver således uppgifter om skolpliktiga barns skolgång i fristående skolor. Om en skolpliktig elev börjar eller slutar i en fristående skola skall därför huvudmannen för skolan enligt paragrafens första stycke snarast lämna uppgift om detta till skolstyrelsen i den kommun där eleven är kyrkobokförd.

Andra stycket

I andra stycket har tagits in en erinran om föreskrifterna i 3 kap. 14 §. Dessa föreskrifter handlar om uppgiftsskyldighet i fall där en skolpliktig elev vid fristående skola utan giltig orsak är frånvarande i betydande utsträckning.

11 § Beslut av lokala styrelser i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1, 3 eller 7 § eller i ärenden som avses i 4 § får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får överklagas hos regeringen genom besvär.

Bestämmelserna motsvarar 53 § första stycket jämfört med 10 § första stycket samt 54 a § andra stycket 1 i 1962 års skollag.

Frågan om bibehållande av regeringen såsom slutinstans behandlades i prop. 1982/83: 1 s. 67. Som särskild omständighet till stöd för ett bibehållande erinrade föredraganden om att vissa fristående skolor kan vara statsunderstödda genom beslut av regeringen. Ett godkännande är grunden för skolans verksamhet för skolpliktiga elever och därmed även en förutsättning för att statsbidrag skall lämnas. Därför bör regeringen i sista instans kunna pröva frågor om godkännande och återkallande av godkännande.

10 kap. Särskilda utbildningsformer

Efter kapitlen om skolformerna inom det offentliga skolväsendet (grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan) och fristående skolor kommer ett kapitel för vissa särskilda utbildningsformer med varierande huvudmannaskap.

1 § En internatskola kan på framställning från huvudmannen ges ställning av riksinternatskola genom beslut av regeringen. Kommuner och enskilda kan vara huvudmän för riksinternatskolor.

En riksinternatskola skall ha till uppgift att anordna utbildning, som motsvarar grundskolan och gymnasieskolan eller endera av dessa skolformer, för i första hand barn och ungdomar som har utlandssvenska föräldrar eller har behov av miljöombyte eller som är från glesbygd och inte kan beredas tillfredsställande inackordering.

I den del en riksinternatskola motsvarar grundskolan skall den i fråga om rätten att fullgöra skolplikt där anses vara en enligt 9 kap. 1 § godkänd fristående skola. I fråga om riksinternatskolornas organisation och tillsynen över dem meddelas föreskrifter av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Nuvarande förhållanden: Vissa statsunderstödda internatskolor har ställning av riksinternatskolor. Deras verksamhet regleras av förordningen (1970: 333) om riksinternatskolor och vissa där angivna delar av privatskolförordningen (1967: 270).

En riksinternatskola inrättas efter medgivande av regeringen. Såväl enskild som kommun kan vara huvudman för en riksinternatskola.

F. n. finns två riksinternatskolor. Den ena är Grännaskolan för vilken Jönköpings kommun är huvudman. Grännaskolan anordnar utbildning som motsvarar vissa linjer i gymnasieskolan. Den andra är Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket med en stiftelse som huvudman. Vid Sigtunaskolan anordnas utbildning motsvarande årskurserna 7–9 i grundskolan och gymnasieskolans treåriga linjer.

Mina överbäganden: En riksinternatskola kan vara en fristående skola men också en skola med kommunal huvudman, dock utanför det offentliga skolväsendet i den betydelse som jag använder denna term.

Laga stöd bör ges åt fall där en kommun är huvudman, eftersom det är fråga om verksamhet som inte i första hand avses komma de egna kommunmedlemmarna till del.

Riksskoleinternatskola inrättas efter medgivande av regeringen. Skolplikten skall självfallet kunna fullgöras i riksskoleinternatskola som anordnar utbildning enligt grundskolans läroplan. Detta bör enligt min mening följa direkt av den nya skollagen. Det finns ingen anledning att kräva ett särskilt godkännande av kommunens skolstyrelse om det är en fristående skola och av någon annan instans om det är en riksskoleinternatskola med kommunal huvudman. Formuleringen i tredje stycket första meningen är tillkommen med tanke på fall som avses i 9 kap. 4 §.

2 § Under vistelse i ett sådant hem som avses i 12 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga skall skolpliktiga barn, som inte lämpligen kan fullgöra sin skolplikt på annat sätt, fullgöra den genom att delta i utbildning vid hemmet. Sådan utbildning skall anordnas genom huvudmannens försorg. Den skall med nödvändiga avvikelser motsvara utbildningen i grundskolan.

Inte längre skolpliktiga som vistas i hem som avses i första stycket skall genom huvudmannens försorg ges möjlighet att få sådan utbildning som de behöver och inte lämpligen kan få på annat sätt.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om utbildningens närmare innehåll, dess organisation och tillsynen över den.

Sedan den 1 juli 1982 finns i den nuvarande skollagen (6 a §) bestämmelser om undervisning vid hem som avses i 12 § LVU (prop. 1981/82: 167, UbU 32, rskr 438, SFS 1982:598). Såväl landstingskommuner och kommuner som enskilda kan vara huvudmän för sådana hem.

Bestämmelserna i skollagen kompletteras av förordningen (1983:28) om undervisning av barn och ungdom som bereds vård med stöd av lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Enligt min mening bör de nuvarande bestämmelserna i skollagen med ett i sak oförändrat innehåll föras över till den nya skollagen.

3 § För sådana elever i grundskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan som på grund av sjukdom eller av liknande skäl under längre tid inte kan delta i vanligt skolarbete skall särskild undervisning anordnas på sjukhus eller motsvarande, i elevens hem eller på annan lämplig plats.

Särskild undervisning anordnas av skolhuvudmannen. Denne får överlåta åt sjukvårdshuvudman eller någon annan att anordna sådan undervisning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Särskild undervisning skall stå öppen även för dem som fullgör skolplikt utanför det offentliga skolväsendet.

Paragrafen utgör en sammanslagning av bestämmelser om s. k. särskild undervisning i nuvarande skol- och omsorgslagar med anslutande förordningar. Se bl. a. 5 kap. 45–49 §§ skolförordningen.

4 § Ett skolpliktigt barn skall medges att fullgöra skolplikten på annat sätt än som anges i denna lag, om det framstår som ett fullgott alternativ till den utbildning som annars står barnet till buds enligt lagens föreskrifter. Behov av insyn i verksamheten skall kunna tillgodoses.

Medgivande kan lämnas för upp till ett år i sänder. Under dess giltighets-

tid skall provas hur verksamheten utfaller. Medgivandet skall återkallas med omedelbar verkan, om nödvändig insyn i verksamheten inte ges eller om det av annat skäl inte kan antas att förutsättningar för godkännande fortfarande föreligger.

Närmaste motsvarigheter i nuvarande lagar: En allmän bestämmelse av detta slag finns inte i 1962 års skollag eller 1967 års omsorgslag. Bestämmelser om s. k. enskild undervisning finns i skollagens 35 och 39 a §§ samt omsorgslagens 26 §. Jfr SEH-kommitténs lagförslag i betänkandet Ds U 1980: 3 (bilaga 8) samt 6 kap. 8 § och 8 kap. 4 och 5 §§ i skolförordningsutredningens lagförslag.

Mina överväganden: Jag vill erinra om vad jag anförde i den allmänna motiveringen om utrymmet för andra sätt att fullgöra skolplikten än de reguljära (avsnitt 8).

Paragrafen innebär att skolplikten under vissa förutsättningar kan fullgöras på något annat sätt än de i lagen särskilt angivna.

Såsom framgår av 3 kap. 1 § motsvaras skolplikten av en rätt till utbildning inom det offentliga skolväsendet. Vid behov kan sådan utbildning ges i form av särskild undervisning enligt 10 kap. 3 §. Frånsett fall där någon vistas i ett sådant hem som avses i 12 § LVU (se 10 kap. 2 §) kan samhället inte hänvisa någon att fullgöra skolplikten på annat sätt. Bestämmelsen i 10 kap. 4 § innebär att ett annat sätt än de reguljära kan medges, inte att det kan påtvingas den enskilde.

Det ställs inte något krav på en framställning från vårdnadshavarna för att ett medgivande skall kunna lämnas. Det är angeläget att i de mycket udda fall som kan uppkomma inte försvåra en lösning genom ett sådant krav. Det ligger emellertid i sakens natur att en myndighet knappast någonsin har anledning att ta upp frågan på eget initiativ. Härtill kommer att det knappast finns underlag för ett medgivande utan vårdnadshavarnas medverkan.

Jag har i den allmänna motiveringen berört några fall där en tillämpning av bestämmelsen kan vara aktuell. I en del fall är omständigheterna speciella, i andra fall handlar det främst om en personlig inställning hos vårdnadshavarna.

Den grundläggande förutsättningen för godkännande är att det tilltänkta sättet att fullgöra skolplikten i det enskilda fallet framstår som ett fullgott alternativ till den utbildning som annars står barnet till buds enligt lagens föreskrifter.

Jämförelsen måste grundas på en helhetsbedömning. Att något som finns i t. ex. grundskolan saknas i den tilltänkta verksamheten behöver inte nödvändigtvis innebära att alternativet inte är fullgott.

Som jag framhöll i den allmänna motiveringen måste också jämförelsen göras med hänsyn till det barn som det gäller. Handlar det om ett barn som utan vidare med normalt utbyte skulle kunna fullgöra skolgång i t. ex. grundskolan, skulle det innebära en urholkning av skolplikten och av motsvarande rätt till utbildning, om en påtagligt sämre utbildning än grundskolans godtogs. Men exempelvis ett barn, som inte vågar gå till skolan av rädsla för att bli utsatt för fortsatt allvarlig mobbning, får inte genom att

fortfarande vara skolelev det utbyte som skolgång normalt ger. En annan anordning kan därför tänkas för en tid vara en acceptabel lösning, även om anordningen har vissa brister som inte skulle godtas i ett ärende om godkännande av en fristående skola.

Skolfobi är ett exempel på en speciell omständighet som kan vara motiv för framställning om medgivande enligt bestämmelsen. Andra omständigheter kan vara att barnet bor i en avlägsen glesbygd eller behöver särskild vård. Ytterligare exempel är att någon behöver vara borta länge från skolan på grund av någon speciell sysselsättning, t.ex. filminspelning. Man kan också tänka sig att den som bor nära gränsen till ett annat land och kanske har bott i det andra landet kan ha speciella skäl att få gå i en skola på den andra sidan gränsen under t. ex. en övergångsperiod.

Kraven på det alternativ som medgivande begärs för måste i viss mån anpassas efter de speciella omständigheter som visas föreligga. Men endast i viss mån. I exemplet med skolan på andra sidan gränsen måste t. ex. beaktas att den i fråga om såväl undervisningsspråk som innehåll i övrigt har en utbildning som är upplagd med hänsyn till det andra landets förhållanden. Skolgång på andra sidan gränsen bör därför i princip kunna godtas endast för ett fåtal skolår.

Bestämmelsen kan också bli åberopad i fall där vårdnadshavarna, utan att hänvisa till någon speciell yttre omständighet, önskar att barnen skall få vad som hittills har brukat kallas enskild undervisning. I sådana fall bör i princip samma krav upprätthållas som i ärenden om godkännande av en fristående skola.

Det torde vara mycket svårt för ett barns vårdnadshavare att genom enskild undervisning bibringa barnet kunskaper och färdigheter som kan jämföras med dem som barnet skulle få i grundskolan eller i en godkänd fristående skola. Därtill kommer att barnet för sin utveckling i övrigt, inte minst sin sociala träning, nästan alltid kan antas behöva de erfarenheter som skolgång ger. Jag anser emellertid att man inte generellt kan säga att enskild undervisning är otillräcklig. Enskild undervisning kan tänkas vara en godtagbar ersättning för skolgång i enstaka fall, främst på lågstadienivå. Jag vill i sammanhanget framhålla, att utfallet såväl av skolgång som av enskild undervisning i betydande mån beror på omständigheterna i det individuella fallet. Till bilden hör också att faktorer utanför själva undervisningsmiljön spelar in.

Såsom anges i paragrafens första stycke krävs för medgivande att behov av insyn i den aktuella verksamheten kan tillgodoses. Vederbörande myndighet (normalt skolstyrelsen, jfr 10 kap. 5 §) kan inte i och för sig tilltvinga sig insyn, men om behövlig sådan inte möjliggörs, är detta en grund för att inte lämna något medgivande eller att återkalla ett redan lämnat sådant (andra stycket).

I den praktiska tillämpningen av de nuvarande bestämmelserna om enskild undervisning har skolstyrelserna varit tveksamma när det gäller hanteringen av fall där barn med olika vårdnadshavare ges undervisning i former som är kännetecknande för en skola. Ett synsätt som har framträtt i detta sammanhang är att godkännande för ett enskilt barn av sådan undervisning bör vägras redan på den grunden att det är fråga om en fristående

skola. Förutsättningarna för skolgång i en sådan skulle alltså vara restlöst reglerade genom bestämmelserna om godkännande av en fristående skola.

När det gäller den föreslagna bestämmelsens förhållande till bestämmelserna om fristående skolor får jag anföra följande.

Jag har tidigare (avsnitt 3.2.2) redovisat ett uttalande i prop. 1982/83: 1 om innebörden av "skola" i termen fristående skola. I själva ordet skola ligger att det är fråga om verksamhet för undervisning av elever i grupp. Den måste vara inriktad på gruppundervisning men behöver inte nödvändigtvis genomgående och vid varje tidpunkt bedrivas på detta sätt. Undervisning som någon anordnar enbart för barn som står under hans eller hennes vårdnad kan inte räknas som skola. Det måste vara fråga om verksamhet som innebär att anordnaren gentemot utomstående åtar sig att tillhandahålla undervisning.

I och för sig är det inte nödvändigt att med stöd av en sådan bestämmelse som 10 kap. 4 § kunna tillåta anordningar som kan klassificeras som skola och som anordnaren kan hänvisas att utverka godkännande för enligt bestämmelserna om fristående skolor. Att en verksamhet uppfyller de angivna kriterierna för skola bör emellertid inte i alla uppträffliga fall utesluta godkännande för de enskilda barnen enligt 10 kap. 4 §. Antag t. ex. att två makar har vårdnaden om var sitt barn från tidigare äktenskap och vill att barnen skall undervisas tillsammans. Eller antag att två föräldrapar, tillika vårdnadshavare, har var sitt barn som de vill ge gemensam undervisning. Enligt min mening är det inte rimligt att i dessa fall med hänvisning till reglerna om fristående skolor vägra godkännande för de enskilda barnen enligt 10 kap. 4 § på den grunden att barnen har olika vårdnadshavare. En annan sak är att vårdnadshavarna förmodligen inte kan erbjuda en utbildning som motsvarar de krav som ställs. Men om de kan det, är det verklighetsfrämmande att begära att de – för undervisning av två barn – genom en anordnare (en av vårdnadshavarna eller en för ändamålet bildad juridisk person) skall utverka godkännande för undervisningsverksamheten enligt reglerna för fristående skolor. Det väsentliga med skolplikten är utbildningen, inte den organisatoriska formen. En framställning om godkännande enligt 10 kap. 4 § bör inte kunna avslås på grund av någon konstlad formell gränsdragning. Å andra sidan måste skolstyrelsen kunna hänvisa till möjligheterna enligt reglerna för fristående skolor i fall där ett påfallande stort antal barn undervisas tillsammans (kanske ett tiotal, jfr undervisningsgrupper i det offentliga skolväsendet).

5 § Frågor enligt 4 § provas av skolstyrelsen i barnets hemkommun. Om barnet har sådant handikapp som enligt 3 kap. 3 § kan vara grund för särskild skolplikt, ankommer dock prövningen på skolöverstyrelsen, som skall höra socialstyrelsen innan ett medgivande lämnas eller återkallas.

Beslut i sådana ärenden får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Paragrafen ansluter, i fråga om barn i allmänhet, till vad som gäller beträffande beslut enligt 35 § i 1962 års skollag.

När det gäller barn med sådana handikapp som kan vara grund för särskild skolplikt blir bedömningen mer komplicerad och ömtålig än annars. Den bör därför ankomma på SÖ, efter yttrande från socialstyrelsen. Ärenden av detta slag förekommer knappast i praktiken.

Samtliga bestämmelser om skolhälsovård för elever i olika skolformer inom det offentliga skolväsendet har samlats i ett särskilt kapitel.

Frågor om skolhälsovård har jag behandlat i den allmänna motiveringen (avsnitt 9), där jag också föreslagit vissa ändringar i nuvarande bestämmelser.

Jag vill peka på en ändring som jag inte har berört i den allmänna motiveringen. Vissa – långt ifrån alla – statsunderstödda fristående skolor för skolpliktiga elever får ett särskilt statsbidrag för skolhälsovård. Ett villkor för detta särskilda bidrag är då givetvis att huvudmannen skall svara för skolhälsovård. I 34 b § i den nuvarande skollagen finns bestämmelser som bl. a. innebär att eleverna i sådana fall har samma skyldighet att genomgå undersökningar som eleverna i grundskolan. Jag anser att det bör räcka med statsbidragsvillkor för huvudmannen. Elever i fristående skolor i allmänhet är inte skyldiga att genomgå hälsoundersökningar. Jag anser inte att lagtexten bör belastas med bestämmelser vars enda funktion är att säkerställa en skyldighet för vissa speciella fristående skolors elever.

1 § Skolhälsovård skall anordnas för eleverna i grundskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan.

I gymnasieskolan skall skolhälsovård anordnas för eleverna på studievägar, som är minst ett läsår långa, och för eleverna i gymnasial lärlingsutbildning.

För elever på kortare studievägar i gymnasieskolan bör skolhälsovård anordnas.

Tredje stycket saknar motsvarighet i den nuvarande skollagen. Det är emellertid lämpligt att även eleverna på kortare studievägar vid behov kan anlita skolhälsovården.

2 § Skolhälsovården har till ändamål att följa elevernas utveckling, bevara och förbättra deras själsliga och kroppsliga hälsa och verka för sunda levnadsvanor hos dem.

Skolhälsovården skall främst vara förebyggande. Den skall omfatta hälsokontroller och enkla sjukvårdsinsatser. För elever i särskolan och specialskolan skall i skolhälsovården också ingå särskilda undersökningar som föranleds av deras handikapp.

För skolhälsovården skall finnas skolläkare och skolsköterska.

Jfr 25 a § andra stycket, 28 b § första stycket, 29 § tredje stycket och 33 § andra och tredje styckena i den nuvarande skollagen samt 9 kap. 2 § i skolförfattningsutredningens lagförslag.

Första stycket

Flera remissinstanser har uttryckt önskemål om att även den nya skollagen skall innehålla bestämmelser om skolhälsovårdens mål. Därför har målbeskrivningen i den nuvarande skollagen med endast smärre redaktionella ändringar förts över till den nya lagen.

Remiss-
protokoll

Liksom i den nuvarande skollagen föreskrivs att skolhälsovården främst skall vara förebyggande.

Fram till 1978 stadgades i den nuvarande skollagen uttryckligen att skolhälsovården inte skulle avse "egentlig sjukvård". Av motiven till lagändringen framgår att skolhälsovården i grundskolan m. fl. skolformer också skall innefatta vissa enklare sjukvårdsinsatser vid t. ex. olycksfall och akuta insjuknanden. I propositionen påpekade föredragande statsrådet att den förebyggande delen av skolhälsovården var den primära och att sjukvårdsinsatserna inte fick bli av sådan omfattning eller inriktning att de inkräktade på resurserna för den förebyggande vården eller ledde till att man byggde upp en egen vårdapparat vid sidan av samhällets övriga hälso- och sjukvårdsorganisation (prop. 1977/78: 85 s. 97–98). Denna lagändring synes närmast vara ett förtydligande. Avsikten tycks redan tidigare ha varit att skolhälsovården skulle kunna innefatta vissa sjukvårdsinsatser (se t. ex. prop. 1944: 193 s. 44).

Skolförfattningsutredningen har i sitt förslag till bestämmelsen om att skolhälsovården främst skall vara förebyggande fogat en mening om att skolhälsovården även skall omfatta annan hälso- och sjukvård som kan meddelas genom skolan. En del remissinstanser har uttryckt oro för att en sådan formulering skulle föra för långt. Jag föreslår i stället ett preciserande tillägg om att skolhälsovården skall omfatta hälsokontroller och enkla sjukvårdsinsatser.

Tredje stycket

Jag anser att det i den nya skollagen uttryckligen bör anges att det för skolhälsovården skall finnas skolläkare och skolsköterska och att således detta inte som i den nuvarande lagen skall framgå endast indirekt.

3 § Varje elev i grundskolan eller sameskolan skall genomgå allmän hälsokontroll en gång på varje stadium. Den första kontrollen skall äga rum första läsåret. Eleven skall också genomgå kontroll av syn och hörsel och andra begränsade hälsokontroller, som anordnas för alla mellan de allmänna hälsokontrollerna.

Om skolläkaren på förekommen anledning anser att en viss elev i grundskolan eller sameskolan behöver undersökas utöver vad som följer av första stycket, skall eleven genomgå sådan undersökning.

Eleverna i de delar av särskolan och specialskolan som motsvarar grundskolan skall när det behövs genomgå särskilda undersökningar som föranleds av deras handikapp. I övrigt gäller bestämmelserna i första och andra styckena även för dessa elever.

Denna paragraf handlar om undersökningar som är obligatoriska för eleverna.

När det i tredje stycket talas om "särskilda undersökningar som föranleds av deras handikapp" avses givetvis endast undersökningar för elevens skull. En elev har självfallet ingen skyldighet att ställa sig till förfogande för en undersökning med t. ex. vetenskapligt syfte.

4 § Eleverna på sådana studievägar i gymnasieskolan, som är minst ett läsår långa, och eleverna i yrkessärskolan skall beredas tillfälle att genomgå minst en allmän hälsokontroll. Eleverna i yrkessärskolan skall också erbjudas särskilda undersökningar som föranleds av deras handikapp.

Skolhälsovården är frivillig för dessa elever. Huvudmannen har emellertid skyldighet att – utan att invänta förfrågan – anordna en allmän hälsokontroll och, när det gäller eleverna i yrkessärskolan, även särskilda undersökningar.

5 § Elever som avses i 1 § första och andra styckena har rätt att vid behov anlita skolhälsovården utöver vad som följer av 3 och 4 §§.

Såsom framgår av 2 § omfattar skolhälsovården hälsokontroller och enkla sjukvårdsinsatser. Omfattningen av de insatser som kan ges blir i praktiken mycket skiftande, bl. a. beroende på vilka resurser som finns. Inom specialskolan och särskolan är inslaget av sjukvård i allmänhet större än i grundskolan.

6 § Den skolhälsovård som eleverna har rätt till skall vara kostnadsfri för dem.

IBland tas skolläkarens eller skolsköterskans tjänster i anspråk för sådant som inte omfattas av skolhälsovården och därför inte behöver tillhandahållas kostnadsfritt, t. ex. vaccinering inför en skolresa.

7 § Huvudmannen för skolan skall även anordna skolhälsovården, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Föreskrifter bör meddelas som gör det möjligt att liksom hittills låta en kommun komma överens med en landstingskommun om att denna i kommunens ställe skall svara för kommunens åligganden i fråga om skolhälsovården.

8 § Skolöverstyrelsen och länskolnämnden skall ha tillsyn över skolhälsovården.

Skolhälsovården hör till skolan såsom en del av den samlade elevvården. I och med att skolhälsovården regleras i ett särskilt kapitel bör tillsynen omnämnas där.

12 kap. Övriga föreskrifter

I det avslutande 12 kap. samlas bl. a. bestämmelser som innebär bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter i olika avseenden.

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om organisationen av det offentliga skolväsen-

det samt om kommuners och landstingskommuners befattning i övrigt med utbildning som avses i denna lag.

I fråga om organ för samverkan eller annan liknande verksamhet inom det offentliga skolväsendet får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om att ledamöter i organet eller andra företrädare utses och entledigas av enskilda. Med enskilda avses även omyndiga elever och sammanslutningar av sådana.

Första stycket

Motsvarande bestämmelser finns i 8 kap. 1 § första stycket vuxenutbildningslagen och, beträffande kommunal högskoleutbildning, i 36 § högskolelagen.

Den nya skollagen innehåller färre bestämmelser om organisationen än den nuvarande skollagen. I den nya lagen finns inga bestämmelser om skolchefer eller andra skolledare och inte heller några bestämmelser om lokala planeringsråd och yrkesråd. Liksom den nuvarande skollagen saknar den nya också bestämmelser om konferenser och andra samverkansorgan. Föreskrifter i dessa avseenden bör med stöd av 1 § kunna meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Andra stycket

Jfr 8 kap. 1 § andra stycket vuxenutbildningslagen.

Bestämmelser om konferenser och andra former för samverkan i grundskolan och gymnasieskolan finns f. n. i skolförordningen. För andra skolformer inom det offentliga skolväsendet finns liknande bestämmelser i förordningarna för dessa skolformer.

Skolförfattningsutredningen har i betänkandet (Ds U 1982: 5) Konferenser i skolan föreslagit vissa förenklingar i detta regelsystem. Betänkandet har remissbehandlats. Frågor om elev- och föräldrainflytande ingår tillsammans med andra frågor om s. k. brukarmedverkan i demokratiberedningens (C 1983: 03) uppdrag.

Vissa beslutsbefogenheter kan tillkomma samverkansorgan. Detta gäller även organ i vilka omyndiga elever ingår. Mot den bakgrunden bör ett laga stöd av det slag som finns i andra stycket tas med i den nya skollagen.

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om möjlighet att låta enskilda och andra utomstående svara för enstaka inslag i verksamheten inom det offentliga skolväsendet.

I främst grundskolans och gymnasieskolans verksamhet ingår viss medverkan från utomstående. Sådana inslag har blivit vanligare under senare år och nya former tillkommer. Vissa sådana företeelser framgår av paragrafer i skollagen. Jag tänker här på bestämmelserna om gymnasial lärlingsutbildning och särskild undervisning. Det finns emellertid också andra former, t. ex. inbyggd utbildning (8 kap. 13 § skolförordningen) och praktisk arbetslivsorientering. Jag vill också nämna föreningsmedverkan i olika former i skolan.

I vissa speciella fall kan utomståendes medverkan tänkas ske i sådana former att skolan i praktiken har överlåtit åt den utomstående att svara för viss verksamhet även i fall där det inte rör sig om företeelser som speciellt omnämns i lagen. Ett laga stöd för sådana anordningar bör därför tas med i den nya skollagen.

3 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om möjligheter att inom det offentliga skolväsendet bedriva utbildning, som bygger på samverkan mellan olika skolformer inom det offentliga skolväsendet eller mellan en sådan skolform och någon annan utbildningsform. I sådana föreskrifter får göras undantag från organisatoriska bestämmelser i denna lag.

Inom det offentliga skolväsendet är det vanligt med samarbete mellan olika skolformer, t. ex. mellan grundskolan och särskolan. Samarbetet kan ta sig olika uttryck. Det kan vara begränsat till användning av samma lokaler men kan också sträcka sig längre och t. ex. omfatta vissa moment av gemensam undervisning. Samarbete förekommer också mellan t. ex. gymnasieskolan och utbildningsformer utanför vad som i denna lag kallas det offentliga skolväsendet, såsom komvux.

Ett mera långtgående samarbete innebär att olika regelsystem måste anpassas till varandra och förutsätter därför särskilda föreskrifter. Det är sådana fall som avses i 3 §. Undantag från skollagens bestämmelser kan i vissa fall behövas. Regleringen i 3 § ger utrymme för sådana undantag.

4 § Försöksverksamhet får anordnas inom det offentliga skolväsendet enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. I sådana föreskrifter får göras undantag från organisatoriska bestämmelser i denna lag.

Försöksverksamhet spelar en stor roll inom det offentliga skolväsendet. För viss försöksverksamhet föreligger behov av att kunna göra avsteg från föreskrifter som annars gäller i pedagogiskt och organisatoriskt avseende. I de flesta fall handlar det om avsteg från föreskrifter i t. ex. skolförordningen eller någon läroplan, men det kan uppkomma behov även av undantag från organisatoriska bestämmelser i skollagen.

Motsvarande bestämmelser om försöksverksamhet finns i 8 kap. 2 § vuxenutbildningslagen och 37 § högskolelagen.

5 § I fråga om mottagande i det offentliga skolväsendet av elever som inte räknas som bosatta i riket gäller föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

De viktigaste av de fall som åsyftas är mottagande i grundskolan av barn i åldern 7–16 år som vistas i landet i avvaktan på beslut i ärende om uppehållstillstånd.

Även i vissa andra fall bör i bl. a. grundskolan och gymnasieskolan kunna tas emot enstaka barn och ungdomar som inte räknas som bosatta här i landet.

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får utan hinder av föreskrifterna i 4 kap. 15 § och 5 kap. 14 § meddela föreskrifter om skyldighet för den som vill genomgå särskilt anordnad prövning i grundskolan eller gymnasieskolan att betala avgift som tillfaller staten.

I grundskolan, specialskolan, sameskolan och gymnasieskolan förekommer s.k. särskild prövning och fyllnadsprövning. Bestämmelser om sådana prövningar finns för grundskolan och gymnasieskolan i 6 kap. 33–36 §§ och 9 kap. 61–64 §§ skolförordningen. Normalt tas avgift ut av den som vill genomgå prövning enligt föreskrifterna för grundskolan eller gymnasieskolan. Avgiften tillfaller staten. Bestämmelser om avgifter finns i förordningen (1984:631) om avgifter för prövning inom skolväsendet och vuxenutbildningen.

7 § Bestämmelser om uppdragsutbildning i anslutning till gymnasieskolan finns i lagen (1985:000) om uppdragsutbildning i anslutning till det kommunala skolväsendet m. m.

Förslag till den i paragrafen angivna lagen har lagts fram i propositionen (1984/85: 195) om uppdragsutbildning.

Paragrafen har ingen konstitutiv betydelse utan tas med endast i upplysande syfte. I prop. 1984/85: 195 föreslås en motsvarande paragraf i vuxenutbildningslagen.

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får medge enskilda att anordna prövning och utfärda betyg enligt de bestämmelser som gäller för det offentliga skolväsendet.

Betyg som utfärdas enligt bestämmelserna för t. ex. grundskolan eller gymnasieskolan tjänar som kompetensbevis främst vid ansökan till andra utbildningar.

Det föreligger ett visst behov av att kunna låta enskilda anställa prövning och utfärda betyg enligt bestämmelserna för det offentliga skolväsendet. Det gäller bl. a. vissa fristående skolor som står under statlig tillsyn och följer läroplanerna för det offentliga skolväsendet. Det kan i sammanhanget också nämnas att Liber Hermods anordnar prövningar och genom sin rektor utfärdar betyg enligt bl. a. bestämmelserna för grundskolan och gymnasieskolan. Liber Hermods ingår i Liber AB, som i sin tur ingår i Procordiagruppen. Liber Hermods utgör en särskild enhet inom produktområdet Liber Läromedel och har en rektor som chef. Verksamheten är helt inriktad på korrespondensundervisning och står under statlig tillsyn.

9 § I fråga om personal med statligt reglerad anställning inom utbildningsverksamhet, som motsvarar det offentliga skolväsendets men bedrivs med enskilt huvudmannaskap, får beslut som avser myndighetsutövning fattas av huvudmannen eller av ett särskilt organ för verksamheten, om så föreskrivs av regeringen.

Rektorer, biträdande skolledare och lärare vid vissa fristående skolor har statligt reglerade anställningar. Det gäller riksinternatskolor, skolor

som omfattas av privatskolförordningen (1967: 270), Bergsskolan i Filipstad, Apelrydsskolan och Vackstanässkolan.

Mot bakgrund av regeringsrättens avgörande angående tillsättning av tjänsten som överbibliotekarie vid Musikaliska akademien (RÅ 81 2: 8) har i lagen (1976: 1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde införts bestämmelser om att Nordiska museet, Tekniska museet och Svenska språknämnden – vilka alla är enskilda rättssubjekt som har personal med statligt reglerade tjänster – i fråga om vid museet eller nämnden anställd personal får fatta sådana beslut som avser myndighetsutövning i den mån inte annat är föreskrivet.

Ett liknande laga stöd för vad som kan betraktas som myndighetsutövning bör tas in i den nya skollagen när det gäller personal med statligt reglerade tjänster hos enskilda rättssubjekt som bedriver utbildningsverksamhet som motsvarar det offentliga skolväsendets.

Prop. 1985/86: 10

*Remiss-
protokoll*

14 Specialmotivering till förslaget till införandelag

Lagen om införande av skollagen kompliceras av att den skall innehålla övergångsbestämmelser i förhållande till såväl 1962 års skollag som 1967 års omsorgslag. Den senare upphävs med övergångsbestämmelser i andra avseenden än utbildning enligt en annan promulgationslag, nämligen lagen (1985: 000) om införande av lagen (1985: 000) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl. De båda införandelagarna behöver samordnas genom hänvisningar till varandra.

Allmänna bestämmelser (1–5 §§)¹

1 § Skollagen (1985: 000) och denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

2 § Genom skollagen (1985: 000) upphävs skollagen (1962: 319).

1967 års omsorgslag upphävs inte genom den nu aktuella lagstiftningen utan genom lagen (1985: 000) om införande av lagen (1985: 000) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.

3 § I denna lag avses med

1962 års skollag skollagen (1962: 319),

den nya skollagen skollagen (1985: 000),

1967 års omsorgslag lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda,

den nya omsorgslagen lagen (1985: 000) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.

För att underlätta formuleringen av vissa bestämmelser i lagen om införande av skollagen används de i 3 § redovisade beteckningarna för de olika lagarna.

¹ I propositionens lagförslag har 4 § tagits bort och 5 § fått beteckningen 4 §.

4 § I lagen (1985:000) om införande av lagen (1985:000) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl. finns bestämmelser om införande av den nya omsorgslagen och upphävande av 1967 års omsorgslag.

Övergångsbestämmelser i förhållande till 1967 års omsorgslag finns både i den nämnda lagen och i denna lag. Denna lag innehåller övergångsbestämmelser rörande sådan utbildning som regleras i den nya skollagen.

Paragrafen är avsedd att klargöra förhållandet mellan de olika lagarna.

I 1967 års omsorgslag finns bestämmelser om förskoleverksamhet inom ramen för särskolan. Övergångsbestämmelser rörande förskoleverksamhet finns i promulgationslagen till den nya omsorgslagen. Socialtjänstlagens (1980:620) bestämmelser om förskola skall i fortsättningen gälla för alla barn.

5 § Om det i lag eller annan författning hänvisas till en sådan föreskrift i 1962 års skollag eller 1967 års omsorgslag, som har ersatts genom en bestämmelse i den nya skollagen eller i denna lag, skall hänvisningen i stället avse den nya bestämmelsen.

Den nya skollagen föranleder ändringar i en rad lagar och andra författningar. Sannolikt kommer endast en del av ändringarna att hinnas med till den 1 juli 1986. Därför behövs bestämmelsen i 5 §.

När det gäller utbildningen för psykiskt utvecklingsstörda är det särskilt angeläget att försöka hinna med följdändringarna till den 1 juli 1986. Det är i fråga om sådan utbildning som skillnaderna i förhållande till den nuvarande regleringen och därmed risken för komplikationer i samband med övergången är störst.

Lokala styrelser för särskolan (6 §)¹

6 § Uppgifter som enligt den nya skollagen ankommer på omsorgsnämnd skall till utgången av år 1988 fullgöras av sådan omsorgsstyrelse som avses i 12 § lagen (1985:000) om införande av lagen (1985:000) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m.fl., om inte annat följer av den paragrafen eller av någon annan lag.

Nyvalda omsorgsstyrelser träder till den 1 januari 1986. Av 12 § i promulgationslagen till den nya omsorgslagen följer att dessa omsorgsstyrelser automatiskt får omsorgsnämndens uppgifter enligt den nya omsorgslagen vid dennas ikraftträdande för återstoden av mandatperioden, om inte landstingskommunen väljer att skapa en annan ordning.

De nya omsorgs- och skollagarna utgår från att vissa uppgifter enligt båda lagarna normalt skall fullgöras av samma nämnd, omsorgsnämnden. Bestämmelsen i 6 § innebär att motsvarande skall gälla även under övergångstiden till utgången av år 1988. "Någon annan lag" syftar på lagen (1985:127) om särskilda organ i landstingskommunerna och lagen (1984:382) om försöksverksamhet med en friare kommunal nämndorganisation.

¹ I propositionens lagförslag har 6 § fått beteckningen 5 §.

7 § För barn som inte har börjat skolan före den 1 juli 1986 skall frågor om skolplikt, skolform inom det offentliga skolväsendet och skolstart prövas enligt bestämmelserna i den nya skollagen, även om prövningen sker före den 1 juli 1986.

*Remiss-
protokoll*

Paragrafen har praktisk betydelse huvudsakligen för barn som skulle ha varit särskolpliktiga enligt 1967 års omsorgslag. Ett beslut som fattats före den 1 juli 1986 om inskrivning i särskola enligt 1967 års omsorgslag blir utan verkan om det avser barn som börjar skolan (annan än förskola) först senare.

8 § Uppkommer fråga om elevs övergång efter ikraftträdandet från en skolform till en annan, prövas frågan enligt bestämmelserna i den nya skollagen, även om prövningen sker före den 1 juli 1986. Som skolform anses därvid även grundsärskolan och träningsskolan.

Den som är född år 1970 eller senare och som med stöd av bestämmelser i 1967 års omsorgslag vid ikraftträdandet har påbörjat men inte avslutat skolgång i grundsärskolan, träningsskolan eller specialsksolan skall anses mottagen i den skolan enligt bestämmelserna i den nya skollagen. Detta gäller dock inte den som är utskriven på försök från särskolan.

I 1967 års omsorgslag finns bestämmelser om att en elev i särskolan får utskrivas på försök bl. a. för prövning av om han kan tillgodogöra sig undervisningen inom det allmänna skolväsendet. För den som blivit försöksutskriven och ännu vid den nya lagens ikraftträdande inte på nytt har börjat i särskolan skall eventuell fråga om återgång till särskolan prövas enligt bestämmelserna i den nya skollagen.

9 § För den som är född år 1969 eller tidigare och som vid utgången av juni 1986 är särskolpliktig enligt 1967 års omsorgslag upphör skolplikten genom den nya skollagens ikraftträdande.

Bestämmelsen tas med som ett påpekande och en bakgrund till 10 §.

10 § Bestämmelserna i 3 kap. 19 § i den nya skollagen om rätt för psykiskt utvecklingsstörda att få utbildning efter skolpliktstiden gäller dem som är födda år 1966 eller senare.

De som är födda år 1965 eller tidigare och som vid utgången av juni 1986 inte har avslutat sin skolgång i särskolan eller specialsksolan skall beredas tillfälle att slutföra pågående yrkesutbildning eller motsvarande under högst två år.

För dem som är födda år 1965 eller tidigare är det vid den nya skollagens ikraftträdande normalt inte aktuellt med någon ytterligare skolgång i särskolan eller specialsksolan. Undantag gäller i fall där de inlett men inte avslutat yrkesutbildning eller motsvarande. Eftersom sista stycket i 3 kap. 19 § skulle kunna innebära försämring för någon som räknat med att kunna slutföra påbörjad utbildning senare än som anges i den nya bestämmelsen har en särskild övergångsbestämmelse tagits med.

¹ I propositionens lagförslag har 7–10 §§ fått beteckningarna 6–9 §§. Vidare har en ny paragraf, 10 §, införts under en ny mellanrubrik.

Förhållandet mellan olika huvudmäns grundskolor och gymnasieskolor (11–13 §§)

11 § Sådana elevområden för olika huvudmäns grundskolor och gymnasieskolor eller delar därav som har fastställts före utgången av juni 1986 gäller utan hinder av den nya skollagen. Elevområden som avser grundskolan får dock inte täcka varandra efter utgången av juni 1987, om inte annat följer av 4 kap. 7 § tredje stycket i den nya skollagen.

Systemet med s.k. överlappande elevområden i stället för indelning enligt 4 kap. 7 § andra stycket i den nya skollagen skall således vara helt avskaffat den 1 juli 1987.

12 § I fråga om rätt till interkommunal ersättning för läsåret 1986/87 för elever i grundskolan skall bestämmelserna i 1962 års skollag tillämpas, om den ersättningskrävande kommunen har tagit emot eleven i sin grundskola genom beslut som har fattats före den 1 juli 1986.

I fråga om beslut som fattas före den 1 juli 1986 gäller 1962 års skollag. Enligt den gäller inget krav på yttrande från hemkommunen. Den bestämmelsen i den nya lagen är av fundamental betydelse för bestämmelserna om rätt till interkommunal ersättning. Därför behövs en särskild övergångsbestämmelse om rätt till sådan ersättning.

13 § I fråga om rätt till interkommunal ersättning för tid före den 1 juli 1987 för elever i gymnasieskolan skall bestämmelserna i 1962 års skollag tillämpas, om den ersättningskrävande kommunen eller landstingskommunen har tagit emot eleven på den aktuella studievägen i sin gymnasieskola genom beslut som har fattats före den 1 juli 1986.

Jag hänvisar till mina kommentarer till 12 §.

Fristående skolor m. m. (14–16 §§)¹

14 § Godkännande för en fristående skola enligt 1962 års skollag gäller som om det hade meddelats enligt den nya skollagen.

Bestämmelserna i den nya skollagen innebär ingen saklig ändring i förhållande till föreskrifterna i 1962 års skollag.

15 § Ett godkännande som enligt 10 § i 1967 års omsorgslag har meddelats i fråga om undervisning för särskolpliktiga och som alltså gäller vid utgången av juni 1986 får räknas såsom godkännande enligt den nya skollagen såvitt gäller tiden till utgången av juni 1987.

Den nya skollagen innebär ett annat system. Det är därför rimligt med en omprövning enligt de nya reglerna.

16 § Beslut om befrielse från skolgång som har fattats med stöd av 35 § i 1962 års skollag eller 26 § i 1967 års omsorgslag gäller inte efter utgången av juni 1986.

¹ I propositionens lagförslag har 14 § tagits bort och 15 och 16 §§ fått beteckningarna 14 resp. 15 §.

Den nya skollagen innebär för vissa fall ändringar i skärpande riktning. Därför kan tidigare godkännanden inte få gälla utan omprövning.

Prop. 1985/86: 10

Remiss-
protokoll

Överklagande (17 och 18 §§)¹

17 § I fråga om överklagande gäller bestämmelserna i 1962 års skollag, om beslut enligt den lagen har meddelats i första instans före den 1 juli 1986.

Enligt 7 och 8 §§ § kan vissa frågor prövas enligt den nya skollagen före dess ikraftträdande. I fråga om överklagande av ett sådant beslut gäller bestämmelserna i den nya skollagen.

18 § Bestämmelser om överklagande i 1967 års omsorgslag gäller i fall där beslut med stöd av den lagen har meddelats i första instans före den 1 juli 1986.

I fråga om beslut enligt 1967 års omsorgslag bör observeras att många – såvitt de omfattar tid efter utgången av juni 1986 – mister sin verkan till följd av den nya skollagen. Bestämmelsen i 18 § avser instansordningen och annat som rör endast själva handläggningen.

15 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. skollag,
2. lag om införande av skollagen (1985:000),
3. lag om ändring i lagen (1985:000) om införande av lagen (1985:000) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.

16 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

¹ I propositionens lagförslag har 17 § fått beteckningen 16 § och försetts med ett andra stycke. Vidare har 18 § fått beteckningen 17 §.

*Lagrådsremissens
lagförslag***Lagrådsremissens lagförslag****1 Förslag till****Skollag**

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Allmänna föreskrifter*Inledande föreskrifter*

1 § Genom grundskolan, gymnasieskolan och andra motsvarande skolformer anordnar samhället utbildning för barn och ungdomar.

Utbildningens allmänna mål är att ge eleverna kunskaper, utveckla deras färdigheter och i samarbete med hemmen främja deras utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar.

2 § Denna lag innehåller föreskrifter om

1. barns och ungdomars rätt till utbildning och deras skolplikt,
2. grundskolan och gymnasieskolan,
3. vissa motsvarigheter till grundskolan och gymnasieskolan,
4. skolhälsovård.

Skolformer och deras huvudmän

3 § Kommunerna är huvudmän för grundskolan.

Kommuner och landstingskommuner är huvudmän för gymnasieskolan.

4 § För barn och ungdomar som inte kan gå i grundskolan och gymnasieskolan därför att de är psykiskt utvecklingsstörda finns särskolan. Landstingskommuner och i vissa fall kommuner är huvudmän för särskolan.

5 § För barn som på grund av synskada, dövhet, hörselskada eller talskada inte kan gå i grundskolan eller motsvarande del av särskolan finns specialskolan. Staten är huvudman för specialskolan.

6 § Som alternativ till grundskolan finns sameskolan för vilken staten är huvudman.

Termer m. m.

7 § I denna lag avses med

det offentliga skolväsendet grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan,

fristående skola en skola för vilken en fysisk eller enskild juridisk person är huvudman.

8 § Det som i lagen sägs om psykiskt utvecklingsstörda gäller även dem som har fått ett betydande och bestående begåvningshandikapp på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, samt personer med barndomspsykos.

I lagen (1985: 000) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl. (omsorgslagen) finns bestämmelser om vissa andra särskilda insatser än utbildning.

9 § För den som är bosatt i riket avses i lagen med *hemkommun* den kommun i vilken han är kyrkobokförd. Är han inte kyrkobokförd i riket avses med *hemkommun* den kommun i vilken han vistas stadigvarande eller, om han saknar stadigvarande vistelseort, den kommun i vilken han för tillfället uppehåller sig.

Med *hemlandstingskommun* avses den landstingskommun till vilken hemkommunen hör.

2 kap. Det offentliga skolväsendets allmänna organisation

Riks- och länsmyndigheter

1 § Skolöverstyrelsen skall ha tillsyn över det offentliga skolväsendet.

2 § Inom varje län skall en länsskolnämnd under skolöverstyrelsen ha tillsyn över det offentliga skolväsendet.

3 § Landstinget skall välja fem av ledamöterna i länsskolnämnden. I Gotlands län skall fem ledamöter väljas av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. I Göteborgs och Bohus län samt i Malmöhus län skall tre ledamöter väljas av landstinget och två ledamöter av kommunfullmäktige i Göteborgs respektive Malmö kommun. För de ledamöter som väljs av landstinget eller kommunfullmäktige skall lika många suppleanter väljas.

Ledamöter och suppleanter som väljs enligt första stycket skall utses för tre år räknat från och med den 1 januari året efter det när allmänna val till landsting och kommunfullmäktige har ägt rum. De skall vara bosatta inom länet. Om villkor i övrigt gäller vad regeringen föreskriver.

Lokala styrelser

4 § I varje kommun skall det finnas en skolstyrelse.

Skolstyrelsen skall vara lokal styrelse för kommunens grundskola. Om kommunen anordnar gymnasieskola, skall skolstyrelsen vara lokal styrelse även för gymnasieskolan.

5 § I varje landstingskommun, som anordnar gymnasieskola, skall en utbildningsnämnd vara lokal styrelse för gymnasieskolan.

Landstinget skall antingen tillsätta en särskild utbildningsnämnd eller ge en annan nämnd i uppdrag att vara utbildningsnämnd.

6 § Skolstyrelsen och utbildningsnämnden skall ha hand om förvaltning och verkställighet inom sina verksamhetsområden enligt denna lag. Detta gäller dock inte i den mån någon annan skall svara för uppgifterna enligt lag, enligt föreskrift som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer eller enligt beslut som avses i 3 kap. 14 § kommunallagen (1977: 179).

7 § För skolstyrelse och särskild utbildningsnämnd gäller i tillämpliga delar 3 kap. 2 §, 3 § första stycket, 4 §, 5 § första och tredje styckena, 6–8 §§, 9 § första stycket samt 10–12 §§ kommunallagen (1977: 179).

För Stockholms kommun gäller dock inte 3 kap. 5 § första stycket eller 6 § kommunallagen.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971:290) skall 4 och 5 §§ i den lagen tillämpas i samtliga ärenden hos skolstyrelse och särskild utbildningsnämnd.

8 § Bestämmelser om lokala styrelser för särskolan och specialskolan finns i 6 och 7 kap.

9 § En sameskolstyrelse skall vara lokal styrelse för sameskolan.

Utbildningens uppläggning

10 § Utbildningen i grundskolan och dess motsvarigheter inom det offentliga skolväsendet skall bedrivas under perioder som kallas *läsår* och som delas upp på en *hösttermin* och en *vårtermin*. Lärokursen skall delas upp i *årskurser*. En elev skall normalt kunna gå igenom en årskurs under ett läsår.

Detsamma gäller för gymnasieskolan och motsvarande del av särskolan, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

3 kap. Skolplikt och rätt till utbildning

Skolplikt och motsvarande rätt till utbildning

1 § Barn som är bosatta i riket har skolplikt enligt föreskrifterna i detta kapitel. Skolplikt gäller dock inte i fråga om barn, som varaktigt vistas utom riket eller vars förhållanden är sådana att det uppenbarligen inte kan begäras att barnet skall gå i skola.

Skolplikten motsvaras av en rätt att få utbildning inom det offentliga skolväsendet.

2 § Barn i allmänhet har *vanlig skolplikt*. Den skall fullgöras i grundskolan, om inte annat följer av 8–10 kap.

3 § *Särskild skolplikt* har barn som inte kan gå i grundskolan därför att de är psykiskt utvecklingsstörda, synskadade, döva, hörselskadade eller tal-skadade. Sådan skolplikt skall fullgöras i särskolan eller specialskolan, om inte annat följer av 9 eller 10 kap.

De psykiskt utvecklingsstörda skall tas emot i särskolan och övriga i specialskolan. Psykiskt utvecklingsstörda, som på grund av synskada, dövhet, hörselskada eller talskada inte kan gå i särskolan, skall dock tas emot i specialskolan.

4 § Den lokala styrelsen för särskolan skall på framställning av barnets vårdnadshavare eller skolstyrelsen i barnets hemkommun pröva om barnet skall tas emot i särskolan under sin skolpliktstid.

Den lokala styrelsen för specialskolan skall på framställning av barnets vårdnadshavare, skolstyrelsen i barnets hemkommun eller den lokala styrelsen för särskolan pröva om barnet skall tas emot i specialskolan under sin skolpliktstid.

Om ett barn, som har tagits emot i särskolan, bedöms kunna gå över till grundskolan, skall den lokala styrelsen för särskolan besluta att barnet inte längre skall vara elev i den skolan. Motsvarande gäller för den lokala styrelsen för specialskolan, om ett barn, som har tagits emot i den skolan, bedöms kunna gå över till grundskolan eller särskolan.

5 § Beslut av den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan i ärende enligt 4 § får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får överklagas hos regeringen genom besvär. Besluten får överklagas endast av barnets vårdnadshavare.

Prop. 1985/86: 10

*Lagrådsremissens
lagförslag*

Skolpliktens inträde och skolstarten

6 § Skolplikten inträder höstterminen det kalenderår då barnet fyller sju år.

7 § Om ett skolpliktigt barn inte är moget för skolgång, får skolstyrelsen i barnets hemkommun efter medgivande av barnets vårdnadshavare besluta att barnet skall börja skolgången först höstterminen det kalenderår då barnet fyller åtta år.

Om barnet har sådant handikapp som enligt 3 § kan vara grund för särskild skolplikt, skall skolstyrelsen i ärendet inhämta yttrande från den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan.

Om skolstarten skjuts upp, skall barnet gå i förskola. Föreskrifter om förskola finns i socialtjänstlagen (1980: 620). Skyldigheten att gå i förskola omfattar högst 525 timmar.

8 § På begäran av ett barns vårdnadshavare får skolstyrelsen i barnets hemkommun tillåta att barnet redan höstterminen det kalenderår då barnet fyller sex år börjar i grundskolan eller i en motsvarande skola för barn med vanlig skolplikt. Tillstånd får lämnas endast om barnet är moget för skolgång.

Under samma förutsättningar får den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan tillåta att ett barn börjar skolgång där eller i en motsvarande skola ett år tidigare än normalt.

9 § Beslut av den lokala styrelsen i ärende enligt 7 eller 8 § får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får inte överklagas.

Skolpliktens upphörande

10 § Skolplikten upphör vid utgången av vårterminen det kalenderår då barnet fyller 16 år eller, om barnet har särskild skolplikt, 17 år.

Om barnet dessförinnan tillfredsställande slutför högsta årskursen i grundskolan eller motsvarande i någon annan skola där barnet får fullgöra sin skolplikt, upphör därmed denna. Skolplikten upphör också, om barnet vid särskild prövning visar att det har motsvarande kunskaper. Sådan prövning anordnas av skolstyrelsen eller, för barn med särskild skolplikt, av den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan.

Beslut av den lokala styrelsen i ärende om skolpliktens upphörande får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får inte överklagas.

Deltagandet i utbildning för skolpliktiga

11 § Varje barn som fullgör skolplikt inom det offentliga skolväsendet eller på något annat sätt skall delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om barnet inte är sjukt eller har annat giltigt skäl att utebli.

En skolpliktig elev får beviljas kortare ledighet för enskilda angelägenhe-

143

ter. Disciplinär åtgärd mot en skolpliktig elev får avse elevens närvaro i skolan, dock endast i ringa omfattning.

Ingen är på grund av skolplikt, som fullgörs inom det offentliga skolväsendet, skyldig att gå i skolan mer än 190 dagar per läsår eller att någon dag delta mer än åtta timmar eller, i de två lägsta årskurserna, sex timmar.

12 § På begäran av en skolpliktig elevs vårdnadshavare skall eleven befrias från skyldighet att delta i annars obligatoriska inslag i verksamheten, om det med hänsyn till särskilda omständigheter inte är rimligt att kräva att eleven deltar.

Befrielse skall alltid medges från undervisning i religionskunskap, om eleven tillhör ett trossamfund, som har regeringens tillstånd att i skolans ställe ombesörja sådan undervisning, och eleven visar att han deltar i denna.

Om elevens vårdnadshavare kräver det, skall begäran om befrielse prövas av den lokala styrelsen för skolan eller, för elever utanför det offentliga skolväsendet, av länskolnämnden. Avslås begäran vid sådan prövning, får beslutet överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får överklagas hos regeringen genom besvär.

Tillsynen över att skolplikten fullgörs

13 § Skolstyrelsen skall se till att skolpliktiga elever i kommunens grundskola fullgör sin skolgång. Skolstyrelsen skall också se till att skolpliktiga barn, som är kyrkobokförda i kommunen men inte går i dess grundskola, på något annat sätt får föreskriven utbildning.

Den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan skall se till att skolpliktiga elever i skolenheter under dess ledning fullgör sin skolgång.

14 § Om en skolpliktig elev i en skola utanför det offentliga skolväsendet är frånvarande i stor utsträckning utan giltig orsak, skall huvudmannen för skolan anmäla förhållandet till skolstyrelsen i barnets hemkommun. Skolstyrelsen skall pröva om barnet skall åläggas skolgång i grundskolan eller, om skäl föreligger, överlämna anmälan till den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan, som skall pröva om barnet skall åläggas skolgång där.

Beslut om att ålägga barnet skolgång får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

15 § Den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn skall se till att barnet fullgör sin skolplikt.

16 § Om en skolpliktig elev i det offentliga skolväsendet inte fullgör sin skolgång och detta beror på att elevens vårdnadshavare inte har gjort vad på dem ankommer för att så skall ske, får länskolnämnden vid vite förelägga elevens vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter. Motsvarande gäller om vårdnadshavare för ett skolpliktigt barn, vars skolgång uppskjutits, inte ser till att barnet går i förskola, när skyldighet till detta föreligger. Ett föreläggande gäller omedelbart, även om beslutet överklagas.

Fråga om utdömande av vite prövas av länskolnämnden. Vitet får inte förvandlas till fängelse.

Beslut av länskolnämnden i ärenden enligt denna paragraf får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

17 § Om en elev i grundskolan, när skolplikten upphör, inte tillfredsställande har slutfört sista årskursen men bedöms ha förmåga att fullfölja utbildningen, skall eleven beredas tillfälle att göra detta under högst två år efter det att skolplikten upphörde. Detsamma gäller elever i sameskolan och sådana elever i specialskolan som inte är psykiskt utvecklingsstörda.

Ärenden enligt denna paragraf prövas av den lokala styrelsen. Dess beslut får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får inte överklagas.

18 § Hemkommunen har skyldigheter enligt andra stycket (uppföljningsansvar) i fråga om ungdomar som har lämnat grundskolan eller motsvarande utbildning men som ännu inte har fyllt 18 år. Ansvariet omfattar dock inte ungdomar som avses i 19 §.

Genom skolstyrelsen skall hemkommunen hålla sig underrättad om hur ungdomarna är sysselsatta. Har de inte stadigvarande sysselsättning genom studier i gymnasieskolan eller fast anställning eller på annat sätt, skall hemkommunen själv eller genom andra erbjuda dem personlig studie- och yrkesvägledning samt kurser, praktik eller annan liknande verksamhet.

I 5 kap. 7 § finns bestämmelser om rätt för den som uppfyller gällande behörighetsvillkor att i mån av plats få utbildning i gymnasieskolan.

19 § Ungdomar som inte kan gå i gymnasieskolan därför att de är psykiskt utvecklingsstörda har rätt att efter skolplikten's upphörande få annan utbildning inom det offentliga skolväsendet intill utgången av vårterminen det kalenderår då de fyller 21 år. Om de inte bereds utbildning i specialskolan, skall de tas emot i särskolan.

Om en elev i särskolan där har påbörjat yrkesutbildning eller motsvarande före utgången av vårterminen det kalenderår då eleven fyller 21 år, skall eleven beredas möjlighet att fortsätta i särskolan till utgången av vårterminen det kalenderår då eleven fyller 23 år, om det behövs för att slutföra utbildningen.

20 § Den som efter skolplikten's upphörande genomgår utbildning inom det offentliga skolväsendet eller annars med stöd av denna lag skall på egen eller ställföreträdarens begäran befrias från deltagande i inslag som annars inte kan väljas bort, om förutsättningarna i 12 § är uppfyllda. I fråga om prövning och överklagande gäller bestämmelserna i 12 § tredje stycket.

21 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får i fråga om utbildning enligt denna lag efter skolplikten's upphörande meddela föreskrifter om disciplinära åtgärder och skiljande av elev från en viss studieväg eller motsvarande.

4 kap. Grundskolan

Uppbyggnad och innehåll

1 § Grundskolan skall ha nio årskurser. Av dessa utgör 1–3 lågstadium, 4–6 mellanstadium och 7–9 högstadium.

2 § Utbildningen i grundskolan skall syfta till att ge eleverna de kunskaper och färdigheter och den skolning i övrigt som de behöver för att delta i samhällslivet. Den skall kunna ligga till grund för fortsatt utbildning i gymnasieskolan.

3 § Eleverna i grundskolan skall ha en i huvudsak gemensam studiegång, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Särskilt stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolarbetet.

4 § Elever i skilda kommuners grundskolor och vid olika skolenheter inom samma kommun skall så långt möjligt få en likvärdig utbildning.

5 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om vilken kunskaps- och färdighetsnivå som skall eftersträvas på olika områden och vilka moment som alltid skall ingå i utbildningen. Skolstyrelsen och de som verkar i skolan skall ha möjlighet att välja mellan olika ytterligare moment.

Elevområden m. m.

6 § Varje kommun skall anordna grundskola av den omfattning som krävs för att ta emot barn som har rätt att gå där enligt denna lag.

7 § Varje kommun är elevområde för sin grundskola, om inte annat följer av andra eller tredje stycket.

En kommun eller en del därav skall för en eller flera årskurser ingå i elevområdet för en annan kommuns grundskola i stället för i elevområdet för den egna grundskolan, om en sådan indelning behövs med hänsyn till kommunikationer eller av andra skäl.

Om en kommun med stöd av särskilt medgivande av regeringen eller annan statlig myndighet bedriver en speciell verksamhet i någon del av sin grundskola, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer för den delen fastställa ett elevområde som sträcker sig utanför kommunen.

8 § Beslut om indelning i elevområden enligt 7 § andra stycket meddelas av länskolnämnden. Om de berörda kommunerna hör till olika län, skall beslut meddelas av skolöverstyrelsen.

Beslut av länskolnämnden får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Enskilda har inte besvärsrätt. Beslut av skolöverstyrelsen får inte överklagas.

Första stycket gäller inte i den mån regeringen föreskriver annat.

9 § Till ett elevområde hör den som är bosatt i riket och som

1. är kyrkobokförd inom elevområdet,

2. inte är kyrkobokförd i riket men vistas stadigvarande inom elevområdet eller

3. inte är kyrkobokförd och inte heller har stadigvarande vistelseort i riket men för tillfället uppehåller sig inom elevområdet.

Mottagande i grundskola

10 § Varje kommun skall i sin grundskola ta emot barn som hör till skolans elevområde.

11 § En kommun skall i sin grundskola ta emot även barn, som inte hör till skolans elevområde, om barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundskola.

Sådana frågor prövas av kommunens skolstyrelse, om inte annat följer av 12 §.

12 § Innan en kommun ett läsår i sin grundskola tar emot ett barn, som inte hör till skolans elevområde, skall kommunens skolstyrelse inhämta yttrande från skolstyrelsen i den kommun till vars grundskolas elevområde barnet hör, om det inte med hänsyn till tidigare yttrande är onödigt.

Om den första skolstyrelsen anser att barnet skall tas emot men den andra skolstyrelsen avstyrker, skall den första skolstyrelsen överlämna ärendet till länskolnämnden för avgörande. Hör kommunerna till olika län, skall ärendet överlämnas till skolöverstyrelsen för avgörande.

13 § Beslut av skolstyrelsen eller länskolnämnden i ärende om mottagande av barn i en kommuns grundskola, till vars elevområde barnet inte hör, får överklagas av barnets vårdnadshavare hos skolöverstyrelsen genom besvär. Beslut av skolöverstyrelsen får inte överklagas.

14 § Den som enligt 10–13 §§ har tagits emot i en kommuns grundskola ett visst läsår har rätt att gå kvar hela läsåret, även om de förhållanden som låg till grund för beslutet ändras under läsårets gång.

Kostnader

15 § Utbildningen i grundskolan skall vara kostnadsfri för eleverna. Dessa skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra därmed jämförliga hjälpmedel som behövs för att tillgodogöra sig utbildningen. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

16 § Varje kommuns grundskola skall så långt möjligt organiseras på ett sådant sätt, att ingen elev som hör till skolans elevområde enligt 7 § första eller andra stycket skall behöva bo utanför det egna hemmet på grund av skolgången. I fall där detta ändå inträffar skall kommunen svara för att eleven utan extra kostnader får tillfredsställande förhållanden.

17 § Inom ett elevområde enligt 7 § första eller andra stycket skall kommunen för eleverna i sin grundskola kostnadsfritt anordna skolskjuts, om sådan behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, fysiskt handikapp hos elev eller någon annan särskild omständighet.

Interkommunal ersättning

18 § Om en kommun i sin grundskola har tagit emot ett barn som har en annan hemkommun, skall hemkommunen betala ersättning till den andra kommunen (interkommunal ersättning) för dess kostnader för barnets skolgång, om inte annat följer av överenskommelse mellan kommunerna.

Hemkommunen är dock inte skyldig att betala ersättning, om den andra kommunen inte har iakttagit vad som föreskrivs i 12 § eller har tagit emot barnet i strid mot länskolnämndens eller skolöverstyrelsens beslut.

19 § Om kommunerna inte kommer överens om annat, skall ersättningsbelopp, uppdelade på höstterminen och vårterminen, bestämmas enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om kommunernas kostnadsansvar i fall då barnet får ny hemkommun under pågående läsår och kommunerna inte är ense om hur fördelningen skall göras.

20 § Vid oenighet om rätten till ersättning eller om ersättningens storlek skall frågan avgöras av länskolnämnden. Hör kommunerna till olika län, skall frågan avgöras av skolöverstyrelsen.

Beslut av länskolnämnden i ärenden om ersättning får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Beslut av skolöverstyrelsen får inte överklagas.

5 kap. Gymnasieskolan

Allmänna föreskrifter

1 § Gymnasieskolan omfattar olika studievägar, som bygger på grundskolan eller, i vissa fall, på någon ytterligare utbildning. Gymnasieskolan skall vara grund för yrkesverksamhet eller fortsatt utbildning.

Utöver studievägarna finns gymnasial lärlingsutbildning. Föreskrifterna i 2–20 §§ gäller inte sådan utbildning. Om denna finns bestämmelser i 21 §.

2 § Gymnasieskola får anordnas av kommuner och landstingskommuner efter medgivande av skolöverstyrelsen i varje särskilt fall. Vilka studievägar som får anordnas i en viss huvudmans gymnasieskola fastställs enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Landstingskommuner får endast anordna studievägar inom områdena vård, konsumtion, jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring.

Elevområden

3 § Varje del av landet skall i fråga om varje studieväg ingå i elevområdet för någon kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola, om inte annat föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

4 § Varje kommun som anordnar gymnasieskola är elevområde för samtliga studievägar vid skolan.

I elevområdet för en eller flera av skolans studievägar skall ingå även en eller flera andra kommuner eller delar därav (utökat elevområde), om det behövs med hänsyn till 3 § eller av andra skäl. Utökat elevområde kan även bestämmas i fråga om en speciell verksamhet som inte utgör studieväg.

Motsvarande gäller för landstingskommuner som anordnar gymnasieskola.

5 § Regeringen bestämmer vilken eller vilka myndigheter som skall besluta om utökat elevområde.

6 § Till ett elevområde hör den som är bosatt i riket och som

1. är kyrkobokförd inom elevområdet,
2. inte är kyrkobokförd i riket men vistas stadigvarande inom elevområdet eller
3. inte är kyrkobokförd och inte heller har stadigvarande vistelseort i riket men för tillfället uppehåller sig inom elevområdet.

Allmänna förutsättningar för intagning i gymnasieskolan

7 § Den som är bosatt i riket och uppfyller föreskrivna behörighetsvill-

kor har rätt att i mån av plats få utbildning i gymnasieskolan, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Föreskrifter om behörighetsvillkor och om urval bland inträdessökande meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Prop. 1985/86: 10

*Lagrådsremissens
lagförslag*

Mottagande i gymnasieskola

8 § Av behöriga sökande till en studieväg i en kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola skall i första hand tas emot de som tillhör elevområdet för studievägen vid skolan. Med dessa skall likställas de som med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens eller landstingskommunens gymnasieskola.

I andra hand skall tas emot andra behöriga sökande, om de inte kan beredas plats på studievägen vid den skola vars elevområde de tillhör.

Fråga om en sökande skall tas emot trots att han inte tillhör elevområdet för studievägen vid skolan prövas av styrelsen för skolan, om inte annat följer av 9 §.

9 § Innan en kommun eller landstingskommun i sin gymnasieskola ett läsår eller en annan sådan studieperiod tar emot en sökande, som inte hör till skolans elevområde för studievägen, skall styrelsen för skolan inhämta yttrande från styrelsen för hemkommunens eller hemlandstingskommunens skola, om den har samma studieväg. Detta gäller dock inte om det med hänsyn till tidigare yttrande är onödigt.

Om den första styrelsen anser att sökanden skall tas emot men den andra styrelsen avstyrker, skall den första styrelsen överlämna ärendet till länskolnämnden för avgörande. Om skolhuvudmännen är kommuner i olika län eller om någon av dem är en landstingskommun, skall ärendet överlämnas till skolöverstyrelsen för avgörande.

10 § Beslut av en lokal styrelse eller länskolnämnd i ärende om mottagande av en sökande i en kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola, till vars elevområde för studievägen sökanden inte hör, får överklagas av sökanden hos skolöverstyrelsen genom besvär. Beslut av skolöverstyrelsen får inte överklagas.

11 § Den som enligt 8–10 §§ har tagits emot i en kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola ett visst läsår eller annan sådan studieperiod har rätt att gå kvar hela studieperioden, även om de förhållanden som låg till grund för beslutet ändras under studieperioden.

Intagningsnämnder

12 § Andra frågor om intagning till studievägar än som avses i 8 § tredje stycket skall prövas av en intagningsnämnd, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Intagningsnämnden skall ha minst fem ledamöter. Bland dessa skall finnas företrädare för gymnasieskolan och grundskolan samt för allmänna intressen. Ledamöterna skall utses av den eller de statliga eller kommunala myndigheter som regeringen bestämmer.

Intagningsnämndens beslut får inte överklagas.

13 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om möjlighet att inrätta intagningsnämnder som är gemensamma för gymnasieskolan och en eller flera andra utbildningsformer. I sådana föreskrifter får göras undantag från 12 § andra stycket och från 4 kap. 6 § första stycket vuxenutbildningslagen (1984: 1118).

Kostnader

14 § Avgifter får inte tas ut för ansökan till gymnasieskolan. Utbildningen skall vara kostnadsfri för eleverna. Dessa skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra därmed jämförliga hjälpmedel som behövs för att tillgodogöra sig utbildningen. Huvudmannen får dock besluta att eleverna skall hålla sig med vissa egna sådana hjälpmedel. I verksamheten får också förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna i något annat avseende.

Interkommunal ersättning

15 § I fall som avses i 16 och 17 §§ skall ersättning (interkommunal ersättning) betalas, om inte annat följer av 18 § eller av överenskommelse.

16 § Om en kommun på en studieväg i sin gymnasieskola har tagit emot någon som har en annan hemkommun, skall hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen för dess kostnader för elevens skolgång.

När den mottagande kommunen inte hör till någon landstingskommun, gäller dock 17 § andra stycket i fråga om studievägar inom områdena vård, jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring.

17 § Om en landstingskommun på en studieväg i sin gymnasieskola har tagit emot någon som har en annan hemlandstingskommun eller en hemkommun som inte hör till någon landstingskommun, skall hemlandstingskommunen eller hemkommunen betala ersättning till den mottagande landstingskommunen för dess kostnader för elevens skolgång.

Om en kommun, som inte hör till någon landstingskommun, i sin gymnasieskola på en studieväg inom något av områdena vård, jordbruk, skogsbruk och trädgårdsnäring har tagit emot någon som har en annan hemkommun, skall ersättning betalas av hemlandstingskommunen. Hör inte heller hemkommunen till någon landstingskommun, skall ersättningen betalas av hemkommunen.

18 § Hemkommunen eller hemlandstingskommunen är inte skyldig att betala ersättning, om den som kräver ersättning inte har iakttagit vad som föreskrivs i 9 § eller har tagit emot sökanden i strid mot länskolnämndens eller skolöverstyrelsens beslut.

19 § Om parterna inte kommer överens om annat, skall ersättningens storlek bestämmas enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om parternas kostnadsansvar i fall då eleven får ny hemkommun under pågående studieperiod och parterna inte är ense om hur fördelningen skall göras.

20 § Vid oenighet om rätten till ersättning eller om ersättningens storlek

skall frågan avgöras av länsskolnämnden. Om parterna är kommuner som hör till olika län eller någon av parterna är en landstingskommun, skall frågan avgöras av skolöverstyrelsen.

Länsskolnämndens beslut i ärenden om ersättning får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får inte överklagas.

Prop. 1985/86: 10

*Lagrådsremissens
lagförslag*

Gymnasial lärlingsutbildning

21 § Kommuner får anordna gymnasial lärlingsutbildning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Gymnasial lärlingsutbildning innebär att en elev i gymnasieskolan samtidigt är lärling hos ett företag eller motsvarande och huvudsakligen genom företagets försorg får utbildning för ett visst yrke enligt en plan som är fastställd eller godkänd av en statlig eller kommunal myndighet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om elevområden och interkommunal ersättning för gymnasial lärlingsutbildning.

6 kap. Särskolan

Allmänna föreskrifter

1 § Varje landstingskommun skall anordna särskola för psykiskt utvecklingsstörda barn och ungdomar som är bosatta inom landstingskommunen.

Motsvarande gäller för kommuner som inte ingår i någon landstingskommun.

2 § En landstingskommun får till en kommun som ingår i landstingskommunen överlåta att anordna särskola för barn och ungdomar som är bosatta i kommunen, om kommunen medger det och regeringen lämnar sitt tillstånd.

Den lokala ledningen

3 § I omsorgslagen finns bestämmelser om omsorgsnämnd.

Omsorgsnämnden skall vara lokal styrelse för landstingskommunens särskola, om inte annat följer av 4 §. Detsamma gäller i fråga om kommun som inte ingår i någon landstingskommun.

Föreskrifterna i 2 kap. 6 § gäller även beträffande omsorgsnämnden och dess verksamhetsområde enligt denna lag.

4 § En landstingskommun får med bibehållande av huvudmannaskapet överlåta ledningen av en enhet av särskolan till skolstyrelsen i den kommun där enheten är belägen, om kommunen medger detta. I ett sådant fall skall skolstyrelsen vara lokal styrelse enligt denna lag.

5 § När en kommun anordnar särskola med stöd av 2 §, skall kommunens skolstyrelse vara lokal styrelse för skolan.

Om det finns omsorgsnämnd i kommunen, får kommunfullmäktige bestämma att omsorgsnämnden i stället för skolstyrelsen skall vara lokal styrelse för särskolan.

Särskolans uppbyggnad och innehåll

6 § Särskolan omfattar grundsärskola och träningsskola samt yrkessärskola.

7 § Grundsärskolan omfattar tio årskurser, som fördelas på lågstadium, mellanstadium och högstadium enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Detsamma gäller träningsskolan. Den är avsedd för elever som inte kan gå i grundsärskolan.

8 § Yrkessärskolan bygger på grundsärskolan och träningsskolan. I yrkessärskolan skall eleverna få yrkesutbildning, yrkesträning eller verksamhetsträning.

9 § Eleverna i särskolan skall så långt det är möjligt få en utbildning som motsvarar den som ges i grundskolan och gymnasieskolan. Utbildningen skall anpassas efter varje elevs förutsättningar.

Övriga föreskrifter

10 § Den lokala styrelsen avgör om en elev skall gå i grundsärskolan eller träningsskolan.

Beslut i ett sådant ärende får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får inte överklagas.

11 § Särskolan skall så långt det är möjligt organiseras på ett sådant sätt, att eleverna inte blir tvungna att bo utanför det egna hemmet på grund av skolgången.

12 § I omsorgslagen finns föreskrifter om särskilda omsorger i form av boende i familjehem eller elevhem för barn och ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet.

13 § Utbildningen i särskolan skall vara kostnadsfri för eleverna. Dessa skall utan kostnad ha tillgång till böcker, skrivmateriel, verktyg och andra därmed jämförliga hjälpmedel som behövs för att tillgodogöra sig utbildningen. I verksamheten får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Huvudmannen skall för eleverna kostnadsfritt anordna skolskjuts, om sådan behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, elevens handikapp eller någon annan särskild omständighet.

7 kap. Specialskolan

1 § Specialskolan skall för utbildning på grundskolenivå ha tio årskurser, som fördelas på lågstadium, mellanstadium och högstadium enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

I specialskolan kan också ingå utbildning som avses i 3 kap. 19 §.

2 § De som går i specialskolan i stället för i grundskolan eller motsvarande del av särskolan skall så långt det är möjligt få en utbildning som motsvarar den som ges i grundskolan. Utbildningen skall anpassas efter varje elevs förutsättningar.

3 § Utbildningen i specialskolan skall bedrivas vid flera särskilda enheter. För varje enhet skall det finnas en lokal styrelse. Regeringen meddelar föreskrifter om enheterna och deras upptagningsområden.

Utbildning i specialskolan kan också anordnas i särskilda klasser som är förlagda till grundskolan men leds av en lokal styrelse för specialskolan.

4 § I förhållande till eleverna i specialskolan skall staten svara för sådana kostnader som kommunerna skall svara för i grundskolan.

5 § Hemkommunen skall betala ersättning till staten för kostnader för den som är elev i någon av specialskolans årskurser 1–10. Detta gäller dock inte om eleven går i en sådan särskild klass av specialskolan som är förlagd till hemkommunens grundskola.

Ersättning till staten skall lämnas med det belopp per elev och termin som med stöd av 4 kap. 19 § föreskrivs i fråga om grundskolans elever i årskurs med samma nummer. För elever i årskurs 10 i specialskolan skall samma belopp gälla som för elever i årskurs 9 i grundskolan.

8 kap. Sameskolan

1 § Utbildningen i sameskolan skall ha en samisk inriktning men i övrigt vara densamma som utbildningen i grundskolan.

2 § Samers barn får fullgöra sin skolplikt i sameskolan i stället för i grundskolan. Detsamma gäller andra barn, om det finns särskilda skäl.

3 § Sameskolstyrelsen beslutar om intagning av elever i sameskolan. Styrelsens beslut i sådana ärenden får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får överklagas hos regeringen genom besvär.

4 § I förhållande till eleverna i sameskolan skall staten svara för sådana kostnader som kommunerna skall svara för i grundskolan.

9 kap. Fristående skolor

Godkännande

1 § Vanlig skolplikt får fullgöras i en fristående skola, om skolan är godkänd för ändamålet.

Godkännande skall meddelas, om skolans utbildning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot grundskolans allmänna mål.

Ärenden om godkännande skall prövas av skolstyrelsen i den kommun där skolan skall bedriva sin verksamhet.

2 § Den som har vanlig skolplikt men som är endast för kortare tid bosatt i riket eller som har andra särskilda skäl att få en utbildning med internationell inriktning får fullgöra sin skolplikt i en fristående skola med sådan inriktning (internationell skola), om skolan av regeringen har godkänts för ändamålet.

För godkännande krävs att skolans utbildning som helhet betraktad är likvärdig med grundskolans. Skolan skall förmedla kunskaper och färdigheter som underlättar fortsatt skolgång utomlands. Undervisning i svenska

språket och om svenska förhållanden skall meddelas i den omfattning som de här för kortare tid bosatta eleverna behöver.

3 § Särskild skolplikt får fullgöras i en fristående skola, om skolan är godkänd för ändamålet.

Godkännande skall meddelas, om skolan ger eleverna en utbildning som väsentligen svarar mot den som de skulle få i särskolan eller specialskolan. En ytterligare förutsättning är att eleverna i samband med utbildningen bereds erforderliga omsorger.

Ärenden om godkännande skall prövas av den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan.

4 § Om ett barn har handikapp som enligt 3 kap. 3 § kan vara grund för särskild skolplikt, får barnet fullgöra sin skolplikt i en godkänd fristående skola endast om

1. skolan är godkänd för elever som har särskild skolplikt på grund av samma handikapp som barnet eller

2. barnet ändå bedöms kunna tillgodogöra sig utbildningen vid skolan.

Bedömningen enligt första stycket 2 ankommer på den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan.

Tillsyn m. m.

5 § Fristående skolor som avses i 1–3 §§ skall i fråga om sin utbildning för skolpliktiga elever stå under skolöverstyrelsens och länskolnämndens tillsyn.

6 § Skolstyrelsen skall ha den omedelbara tillsynen över utbildningen för skolpliktiga i sådan fristående skola i kommunen som avses i 1 och 2 §§.

Den omedelbara tillsynen över utbildningen för skolpliktiga i sådan fristående skola som avses i 3 § skall handhas av den lokala styrelsen för särskolan eller specialskolan.

7 § Om en fristående skola inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen, skall godkännandet återkallas.

Återkallande beslutas i fråga om internationella skolor av regeringen och i fråga om andra skolor av den lokala styrelse som beslutar om godkännande.

Övriga föreskrifter

8 § Ett delegationsuppdrag enligt 3 kap. 12 § andra stycket kommunallagen (1977: 179) får inte omfatta befogenhet att meddela eller återkalla godkännande för en fristående skola enligt denna lag.

9 § I en fristående skola som avses i 1–3 §§ får ett barn, som inte har uppnått skolpliktsåldern, tas in i utbildning för skolpliktiga endast om den lokala styrelsen med stöd av 3 kap. 8 § har tillåtit att barnet börjar sin skolgång i förtid.

10 § När en skolpliktig elev börjar eller slutar vid en fristående skola, skall huvudmannen för skolan snarast lämna uppgift om detta till skolstyrelsen i elevens hemkommun.

I 3 kap. 14 § finns föreskrifter om uppgiftsskyldighet vid vissa fall av frånvaro.

11 § Beslut av lokala styrelser i ärenden om godkännande eller återkallande av godkännande för en fristående skola enligt 1, 3 eller 7 § eller i ärenden som avses i 4 § får överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär. Skolöverstyrelsens beslut får överklagas hos regeringen genom besvär.

Prop. 1985/86: 10

*Lagrådsremissens
lagförslag*

10 kap. Särskilda utbildningsformer

1 § En internatskola kan på framställning från huvudmannen ges ställning av riksinternatskola genom beslut av regeringen. Kommuner och enskilda kan vara huvudmän för riksinternatskolor.

En riksinternatskola skall ha till uppgift att anordna utbildning, som motsvarar grundskolan och gymnasieskolan eller endera av dessa skolformer, för i första hand barn och ungdomar som har utlandssvenska föräldrar eller har behov av miljöombyte eller som är från glesbygd och inte kan beredas tillfredsställande inackordering.

I den del en riksinternatskola motsvarar grundskolan skall den i fråga om rätten att fullgöra skolplikt där anses vara en enligt 9 kap. 1 § godkänd fristående skola. I fråga om riksinternatskolornas organisation och tillsynen över dem meddelas föreskrifter av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

2 § Under vistelse i ett sådant hem som avses i 12 § lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga skall skolpliktiga barn, som inte lämpligen kan fullgöra sin skolplikt på annat sätt, fullgöra den genom att delta i utbildning vid hemmet. Sådan utbildning skall anordnas genom huvudmannens försorg. Den skall med nödvändiga avvikelser motsvara utbildningen i grundskolan.

Inte längre skolpliktiga som vistas i hem som avses i första stycket skall genom huvudmannens försorg ges möjlighet att få sådan utbildning som de behöver och inte lämpligen kan få på annat sätt.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om utbildningens närmare innehåll, dess organisation och tillsynen över den.

3 § För sådana elever i grundskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan som på grund av sjukdom eller av liknande skäl under längre tid inte kan delta i vanligt skolarbete skall särskild undervisning anordnas på sjukhus eller motsvarande, i elevens hem eller på annan lämplig plats.

Särskild undervisning anordnas av skolhuvudmannen. Denne får överlåta åt sjukvårdshuvudman eller någon annan att anordna sådan undervisning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Särskild undervisning skall stå öppen även för dem som fullgör skolplikt utanför det offentliga skolväsendet.

4 § Ett skolpliktigt barn skall medges att fullgöra skolplikten på annat sätt än som anges i denna lag, om det framstår som ett fullgott alternativ till den utbildning som annars står barnet till buds enligt lagens föreskrifter. Behov av insyn i verksamheten skall kunna tillgodoses.

Medgivande kan lämnas för upp till ett år i sänder. Under dess giltighetstid skall prövas hur verksamheten utfaller. Medgivandet skall återkallas med omedelbar verkan, om nödvändig insyn i verksamheten inte ges eller om det av annat skäl inte kan antas att förutsättningar för godkännande fortfarande föreligger.

5 § Frågor enligt 4 § prövas av skolstyrelsen i barnets hemkommun. Om barnet har sådant handikapp som enligt 3 kap. 3 § kan vara grund för särskild skolplikt, ankommer dock prövningen på skolöverstyrelsen, som skall höra socialstyrelsen innan ett medgivande lämnas eller återkallas.

Beslut i sådana ärenden får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

11 kap. Skolhälsovård

1 § Skolhälsovård skall anordnas för eleverna i grundskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan.

I gymnasieskolan skall skolhälsovård anordnas för eleverna på studievägar, som är minst ett läsår långa, och för eleverna i gymnasial lärlingsutbildning.

För elever på kortare studievägar i gymnasieskolan bör skolhälsovård anordnas.

2 § Skolhälsovården har till ändamål att följa elevernas utveckling, bevara och förbättra deras själsliga och kroppsliga hälsa och verka för sunda levnadsvanor hos dem.

Skolhälsovården skall främst vara förebyggande. Den skall omfatta hälsokontroller och enkla sjukvårdsinsatser. För elever i särskolan och specialskolan skall i skolhälsovården också ingå särskilda undersökningar som föranleds av deras handikapp.

För skolhälsovården skall finnas skolläkare och skolsköterska.

3 § Varje elev i grundskolan eller sameskolan skall genomgå allmän hälsokontroll en gång på varje stadium. Den första kontrollen skall äga rum första läsåret. Eleven skall också genomgå kontroll av syn och hörsel och andra begränsade hälsokontroller, som anordnas för alla mellan de allmänna hälsokontrollerna.

Om skolläkaren på förekommen anledning anser att en viss elev i grundskolan eller sameskolan behöver undersökas utöver vad som följer av första stycket, skall eleven genomgå sådan undersökning.

Eleverna i de delar av särskolan och specialskolan som motsvarar grundskolan skall när det behövs genomgå särskilda undersökningar som föranleds av deras handikapp. I övrigt gäller bestämmelserna i första och andra styckena även för dessa elever.

4 § Eleverna på sådana studievägar i gymnasieskolan, som är minst ett läsår långa, och eleverna i yrkessärskolan skall beredas tillfälle att genomgå minst en allmän hälsokontroll. Eleverna i yrkessärskolan skall också erbjudas särskilda undersökningar som föranleds av deras handikapp.

5 § Elever som avses i 1 § första och andra styckena har rätt att vid behov anlita skolhälsovården utöver vad som följer av 3 och 4 §§.

6 § Den skolhälsovård som eleverna har rätt till skall vara kostnadsfri för dem.

7 § Huvudmannen för skolan skall även anordna skolhälsovården, om inte annat följer av föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

8 § Skolöverstyrelsen och länskolnämnden skall ha tillsyn över skolhälsovården.

1 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om organisationen av det offentliga skolväsendet samt om kommuners och landstingskommuners befattning i övrigt med utbildning som avses i denna lag.

I fråga om organ för samverkan eller annan liknande verksamhet inom det offentliga skolväsendet får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om att ledamöter i organet eller andra företrädare utses och entledigas av enskilda. Med enskilda avses även omyndiga elever och sammanslutningar av sådana.

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om möjlighet att låta enskilda och andra utomstående svara för enstaka inslag i verksamheten inom det offentliga skolväsendet.

3 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om möjligheter att inom det offentliga skolväsendet bedriva utbildning, som bygger på samverkan mellan olika skolformer inom det offentliga skolväsendet eller mellan en sådan skolform och någon annan utbildningsform. I sådana föreskrifter får göras undantag från organisatoriska bestämmelser i denna lag.

4 § Försöksverksamhet får anordnas inom det offentliga skolväsendet enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. I sådana föreskrifter får göras undantag från organisatoriska bestämmelser i denna lag.

5 § I fråga om mottagande i det offentliga skolväsendet av elever som inte räknas som bosatta i riket gäller föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får utan hinder av föreskrifterna i 4 kap. 15 § och 5 kap. 14 § meddela föreskrifter om skyldighet för den som vill genomgå särskilt anordnad prövning i grundskolan eller gymnasieskolan att betala avgift som tillfaller staten.

7 § Bestämmelser om uppdragsutbildning i anslutning till gymnasieskolan finns i lagen (1985:000) om uppdragsutbildning i anslutning till det kommunala skolväsendet m. m.

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får medge enskilda att anordna prövning och utfärda betyg enligt de bestämmelser som gäller för det offentliga skolväsendet.

9 § I fråga om personal med statligt reglerad anställning inom utbildningsverksamhet, som motsvarar det offentliga skolväsendets men bedrivs med enskilt huvudmannaskap, får beslut som avser myndighetsutövning fattas av huvudmannen eller av ett särskilt organ för verksamheten, om så föreskrivs av regeringen.

Föreskrifter om ikraftträdande av denna lag meddelas i lagen (1985:000) om införande av skollagen (1985:000).

2 Förslag till

Lag om införande av skollagen (1985:000)

Härigenom föreskrivs följande.

Allmänna bestämmelser

1 § Skollagen (1985:000) och denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

2 § Genom skollagen (1985:000) upphävs skollagen (1962:319).

3 § I denna lag avses med

1962 års skollag skollagen (1962:319),

den nya skollagen skollagen (1985:000),

1967 års omsorgslag lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda,

den nya omsorgslagen lagen (1985:000) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.

4 § I lagen (1985:000) om införande av lagen (1985:000) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl. finns bestämmelser om införande av den nya omsorgslagen och upphävande av 1967 års omsorgslag.

Övergångsbestämmelser i förhållande till 1967 års omsorgslag finns både i den nämnda lagen och i denna lag. Denna lag innehåller övergångsbestämmelser rörande sådan utbildning som regleras i den nya skollagen.

5 § Om det i lag eller annan författning hänvisas till en sådan föreskrift i 1962 års skollag eller 1967 års omsorgslag, som har ersatts genom en bestämmelse i den nya skollagen eller i denna lag, skall hänvisningen i stället avse den nya bestämmelsen.

Lokala styrelser för särskolan

6 § Uppgifter som enligt den nya skollagen ankommer på omsorgsnämnd skall till utgången av år 1988 fullgöras av sådan omsorgsstyrelse som avses i 12 § lagen (1985:000) om införande av lagen (1985:000) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl., om inte annat följer av den paragrafen eller av någon annan lag.

Skolplikt och rätt till utbildning

7 § För barn som inte har börjat skolan före den 1 juli 1986 skall frågor om skolplikt, skolform inom det offentliga skolväsendet och skolstart prövas enligt bestämmelserna i den nya skollagen, även om prövningen sker före den 1 juli 1986.

8 § Uppkommer fråga om elevs övergång efter ikraftträdandet från en skolform till en annan, prövas frågan enligt bestämmelserna i den nya skollagen, även om prövningen sker före den 1 juli 1986. Som skolform anses därvid även grundsärskolan och träningskolan.

Den som är född år 1970 eller senare och som med stöd av bestämmelser i 1967 års omsorgslag vid ikraftträdandet har påbörjat men inte avslutat skolgång i grundsärskolan, träningskolan eller specialskolan skall anses

mottagen i den skolan enligt bestämmelserna i den nya skollagen. Detta gäller dock inte den som är utskriven på försök från särskolan.

Prop. 1985/86: 10

9 § För den som är född år 1969 eller tidigare och som vid utgången av juni 1986 är särskolpliktig enligt 1967 års omsorgslag upphör skolplikten genom den nya skollagens ikraftträdande.

*Lagrådsremissens
lagförslag*

10 § Bestämmelserna i 3 kap. 19 § i den nya skollagen om rätt för psykiskt utvecklingsstörda att få utbildning efter skolpliktstiden gäller dem som är födda år 1966 eller senare.

De som är födda år 1965 eller tidigare och som vid utgången av juni 1986 inte har avslutat sin skolgång i särskolan eller specialsolan skall beredas tillfälle att slutföra pågående yrkesutbildning eller motsvarande under högst två år.

Förhållandet mellan olika huvudmäns grundskolor och gymnasieskolor

11 § Sådana elevområden för olika huvudmäns grundskolor och gymnasieskolor eller delar därav som har fastställts före utgången av juni 1986 gäller utan hinder av den nya skollagen. Elevområden som avser grundskolan får dock inte täcka varandra efter utgången av juni 1987, om inte annat följer av 4 kap. 7 § tredje stycket i den nya skollagen.

12 § I fråga om rätt till interkommunal ersättning för läsåret 1986/87 för elever i grundskolan skall bestämmelserna i 1962 års skollag tillämpas, om den ersättningskrävande kommunen har tagit emot eleven i sin grundskola genom beslut som har fattats före den 1 juli 1986.

13 § I fråga om rätt till interkommunal ersättning för tid före den 1 juli 1987 för elever i gymnasieskolan skall bestämmelserna i 1962 års skollag tillämpas, om den ersättningskrävande kommunen eller landstingskommunen har tagit emot eleven på den aktuella studievägen i sin gymnasieskola genom beslut som har fattats före den 1 juli 1986.

Fristående skolor m. m.

14 § Godkännande för en fristående skola enligt 1962 års skollag gäller som om det hade meddelats enligt den nya skollagen.

15 § Ett godkännande som enligt 10 § i 1967 års omsorgslag har meddelats i fråga om undervisning för särskolpliktiga och som alltså gäller vid utgången av juni 1986 får räknas såsom godkännande enligt den nya skollagen såvitt gäller tiden till utgången av juni 1987.

16 § Beslut om befrielse från skolgång som har fattats med stöd av 35 § i 1962 års skollag eller 26 § i 1967 års omsorgslag gäller inte efter utgången av juni 1986.

Överklagande

17 § I fråga om överklagande gäller bestämmelserna i 1962 års skollag, om beslut enligt den lagen har meddelats i första instans före den 1 juli 1986.

18 § Bestämmelser om överklagande i 1967 års omsorgslag gäller i fall där beslut med stöd av den lagen har meddelats i första instans före den 1 juli 1986.

Lag om ändring i lagen (1985:000) om införande av lagen
(1985:000) om särskilda omsorger om psykiskt
utvecklingsstörda m. fl.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1985:000) om införande av lagen
(1985:000) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.
skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Lagen (1985:000) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda
m. fl. och denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

Vid ikraftträdandet skall lagen
(1967:940) angående omsorger om
vissa psykiskt utvecklingsstörda
upphöra att gälla med de undantag
som framgår av denna lag.

Vid ikraftträdandet skall lagen
(1967:940) angående omsorger om
vissa psykiskt utvecklingsstörda
upphöra att gälla med de undantag
som framgår av denna lag *och lagen
(1985:000) om införande av skollagen
(1985:000).*

*I fråga om annan undervisning
för psykiskt utvecklingsstörda än
undervisning i förskola skall utfär-
das särskilda bestämmelser.*

*Bestämmelserna i denna lag gäl-
ler inte i fråga om sådan utbild-
ning som regleras i skollagen
(1985:000).*

Utdrag ur protokoll vid sammanträde den 14 juni 1985

*Lagrådets
yttrande*

Närvarande: f. d. justitierådet Hult, regeringsrådet Björne, justitierådet Gregow

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 6 juni 1985 har regeringen på hemställan av statsrådet Göransson beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. skollag,
2. lag om införande av skollagen (1985:000),
3. lag om ändring i lagen (1985:000) om införande av lagen (1985:000) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Ingrid Olsson.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Förslaget till skollag

3 kap. 16 §

Enligt denna paragraf skall vitesföreläggande under vissa förutsättningar kunna användas för att framtvinga att skolpliktig elev i det offentliga skolväsendet fullgör sin skolgång. Detsamma gäller i fråga om skyldighet för skolpliktigt barn, vars skolgång uppskjutits, att gå i förskolan. Föreläggande, som skall riktas till barnets vårdnadshavare, skall meddelas av länskolnämnden. Enligt förslaget skall det också ankomma på nämnden att pröva frågan om utdömande av förelagt vite. Till stöd för denna ståndpunkt, som överensstämmer med nu gällande ordning, har föredragande statsrådet anfört att principiella skäl i och för sig talar för att föreläggande och utdömande skall ankomma på olika myndigheter, att det emellertid hittills har fungerat med båda uppgifterna hos länskolnämnden samt att han inte funnit tillräckliga skäl att ändra nuvarande regler.

Beträffande s. k. materiella viten, dvs. sådana som avser själva saken och inte förfarandefrågor, är sedan gammalt huvudregeln att frågan om utdömande prövas av domstol. Uppgiften har hittills ankommit på allmän domstol, men enligt den nyligen antagna lagen (1985:206) om viten skall uppgiften normalt ankomma på länsrätt; i vissa typer av fall skall dock frågan alltjämt prövas av tingsrätt. I åtskilliga författningar finns emellertid bestämmelser om att utdömande av förelagt vite ankommer på förvaltningsmyndighet, antingen den myndighet som har förelagt vitet eller någon annan myndighet, vanligen länsstyrelsen.

Den myndighet på vilken frågan om utdömande av vite ankommer har att pröva, förutom huruvida föreläggandet har följts eller ej, om föreläggandet är lagligen grundat. Den skall också pröva huruvida ändamålet med

vitet har förfallit. Möjlighet finns också att jämka vitesbeloppet. Även andra frågor kan komma under bedömande, t. ex. betydelsen av att aktuell prestation har fullgjorts först efter utgången av den förelagda tiden.

Av det sagda framgår att prövning av fråga om utdömande av vite utgör en judiciell uppgift, vid vilken flera olika omständigheter skall beaktas. Med hänsyn härtill och med beaktande av att vite i nu aktuella fall kan avse förhållandevis stora belopp, särskilt vid upprepad tredska, framstår det som angeläget från rättssäkerhetssynpunkt att frågan om utdömande prövas av domstol, såvida inte starka skäl talar för att välja annan myndighet. Vid bedömande härav är särskilt av betydelse vilka kvalifikationer myndigheten har för uppgiften.

Av remissprotokollet framgår att länsskolnämnderna avses få en i viss mån ändrad sammansättning. Sådan nämnd avses skola bestå av elva ledamöter. Av dessa skall fem ledamöter väljas av landstinget eller, i Gotlands län, av kommunfullmäktige i Gotlands kommun; i Göteborgs och Bohus län och i Malmöhus län skall dock landstinget välja tre ledamöter och kommunfullmäktige i Göteborgs respektive Malmö kommun två ledamöter. Av övriga ledamöter skall fyra representera arbetsmarknaden och utses av regeringen efter förslag från arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer samt återstående två ledamöter, som skall utses av länsstyrelsen, representera utbildningsverksamheten i länet och den allmänna samhällsplaneringen där. Det kan anmärkas att föredragande statsrådet med avseende på sistnämnda båda ledamöter uttalat att han inte finner något skäl för att särskilt markera ett behov av pedagogisk respektive juridisk sakkunskap bland ledamöterna.

Länsskolnämnden har visserligen stor sakkunskap på skolområdet. Av det förut sagda framgår emellertid att den kan väntas inte i allmänhet ha sådan juridisk sakkunskap som gör den särskilt lämpad att bedöma frågor om utdömande av vite. Frågor av detta slag torde visserligen f. n. sällan aktualiseras. Detta bör emellertid inte vara avgörande. Det är dessutom inte möjligt att säkert bedöma frekvensen på längre sikt. Att låta utdömande av vite ankomma på länsskolnämnden i stället för på domstol innebär givetvis en enkel och smidig lösning, som främjar snabbhet i förfarandet. Dessa fördelar måste emellertid vägas mot det tidigare angivna rättssäkerhetsintresset.

Mot bakgrund av det sagda förordar lagrådet att uppgiften att pröva frågan om utdömande av vite enligt skollagen anförtros domstol. Med hänsyn till vad den nya viteslagen innehåller bör uppgiften ankomma på länsrätt. På grund av 6 § viteslagen krävs inte någon särskild bestämmelse härom. Lagrådet föreslår därför att andra stycket i förevarande paragraf ges följande lydelse: "Vitet får inte förvandlas till fängelse."

Förslaget till lag om införande av skollagen

4 §

I denna paragraf anges, i första stycket, att i lagen om införande av 1985 års lag om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl. finns bestämmelser om införande av den nya omsorgslagen och om upphävande av

1967 års omsorgslag, samt, i andra stycket, att övergångsbestämmelser i förhållande till 1967 års omsorgslag finns både i den nämnda lagen och i nu förevarande promulgationslag och att denna lag innehåller övergångsbestämmelser rörande sådan utbildning som regleras i den nya skollagen. Av lydelsen framgår att paragrafen endast innebär en erinran om vissa andra bestämmelser av betydelse i sammanhanget och en upplysning rörande innehållet i den nu förevarande promulgationslagen. Något behov av sådana föreskrifter synes emellertid knappast föreligga. Lagrådet förordar därför att föreskrifterna får utgå.

Om förslaget följs, förskjuts numreringen av efterföljande paragrafer.

14 §

I paragrafen föreskrivs att godkännande för en fristående skola enligt 1962 års skollag gäller som om det hade meddelats enligt den nya skollagen.

Det torde emellertid redan av allmänna rättsgrundsatser följa att ett beslut som har meddelats med stöd av äldre bestämmelser behåller sin giltighet vid införande av nya föreskrifter, om inte annat anges i de nya föreskrifterna eller därtill hörande övergångsregler eller ett sådant resultat ligger i sakens natur.

Mot bakgrund av det anförda behövs paragrafen inte. Det synes snarare kunna ge upphov till osäkerhet, om en uttrycklig föreskrift av den nu aktuella innebörden tas in i övergångsbestämmelserna. Lagrådet föreslår att paragrafen utgår. Om förslaget följs, bör numreringen i de följande paragraferna justeras.

Förslaget till lag om ändring i lagen om införande av lagen om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Närvarande: statsråden I. Carlsson, ordförande, och Lundkvist, Sigurd-
sen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström,
Göransson, Gradin, R. Carlsson, Holmberg, Thunborg, Wickbom

Föredragande: statsrådet Göransson

Proposition om ny skollag m. m.

1 Inledning

Den 6 juni 1985 beslutade regeringen på min hemställan att inhämta lagrå-
dets yttrande över förslag till

1. skollag,
2. lag om införande av skollagen (1985:000),
3. lag om ändring i lagen (1985:000) om införande av lagen (1985:000)
om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.

För att ge en helhetsbild av de förslag som enligt min mening borde
föreläggas riksdagen efter lagrådets granskning av dessa tre lagförslag
redovisade jag i min föredragning även vissa förslag som lagrådet inte
skulle yttra sig över.

2 Anmälan av lagrådets yttrande

Lagrådet har den 14 juni 1985 avgett yttrande över de remitterade lagför-
slagen. Yttrandet rör 3 kap. 16 § förslaget till skollag samt 4 och 14 §§
förslaget till lag om införande av skollagen.

Förslaget till skollag

3 kap. 16 §

Enligt det remitterade förslagets 3 kap. 16 § ankommer det på länskol-
nämnden såväl att förelägga vite som att pröva frågan om utdömande av
vitet. Detta överensstämmer med bestämmelser i den nuvarande skolla-
gen.

Med hänvisning till rättssäkerhetsintresset förordar lagrådet på närmare
utvecklade skäl att länsrätt anförtros uppgiften att pröva frågan om utdö-
mande av vitet. Jag godtar lagrådets förslag.

Enligt den nyligen antagna lagen (1985:206) om viten skall, om inte
annat följer av vad som är särskilt föreskrivet, fråga om utdömande av vite
prövas av länsrätt på ansökan av den myndighet som har utfärdat föreläg-

gandet eller, om detta har skett efter överklagande i frågan om vitesföreläggande, av den myndighet som har prövat denna fråga i första instans. Jag föreslår inga särbestämmelser i skollagen. Det innebär att fråga om utdömande av vite som avses i 3 kap. 16 § skollagen skall prövas av länsrätt på ansökan av länsskolnämnden.

I förvaltningsprocesslagen (1971: 291) finns bestämmelser om att länsrätts beslut överklagas hos kammarrätt genom besvär.

Redaktionella jämkningar

Av språkliga skäl bör orden "att tillgodogöra sig" utgå ur det remitterade förslaget 4 kap. 15 §, 5 kap. 14 § och 6 kap. 13 §.

Förslaget till lag om införande av skollagen

Vite

Enligt en övergångsbestämmelse till lagen (1985: 206) om viten gäller lagens föreskrift om att fråga om utdömande av vite prövas av länsrätt ej beträffande vite som har förelagts före lagens ikraftträdande den 1 juli 1985.

Fråga om utdömande av vite, som har förelagts enligt 1962 års skollag före den 1 juli 1985, kan uppkomma efter den nya skollagens ikraftträdande. Frågan kan emellertid inte prövas av länsrätt med stöd av viteslagen. Den bör prövas enligt bestämmelserna i 1962 års skollag, dvs. av länsskolnämnden. Samma instansordning som tidigare bör gälla vid överklagande av länsskolnämndens beslut, vilket innebär att nämndens beslut överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Kompletteringar som avser nu berörda fall behöver göras i förslaget till införandelag.

4 och 14 §§

Lagrådet förordar att 4 och 14 §§ i det remitterade förslaget utgår såsom onödiga. Jag godtar lagrådets förslag.

Numrering m. m.

I och med att det remitterade förslaget 4 § utgår kommer de föreslagna 5–10 §§ att betecknas 4–9 §§.

Närmast efter det som blir 9 § bör rubriken Vite införas. Såsom 10 § bör tas in en bestämmelse om att länsskolnämnden även efter utgången av juni 1986 prövar fråga om utdömande av sådant vite som har förelagts enligt 1962 års skollag före den 1 juli 1985.

I och med att det remitterade förslaget 14 § utgår kommer de föreslagna 15–18 §§ att betecknas 14–17 §§.

I det som blir 16 § bör som ett andra stycke tas in en föreskrift om att beslut av länsskolnämnden enligt lagens 10 § får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Slutprotokoll

Regeringen har den 13 juni i år utfärdat lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl. och lagen (1985:569) om införande av lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl. Därmed kan dessa lagars nummer i Svensk författningssamling föras in på berörda ställen i de tre av lagrådet granskade lagförslagen.

I ingressen till förslaget till lag om ändring i lagen (1985:569) om införande av lagen (1985:568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl. bör orden "nedan angivna" bytas ut mot "följande" i enlighet med det uttryckssätt som nu har börjat användas i författningar. Samma ändring bör göras i ingressen till det i bilaga 15 till remissprotokollet intagna men ej till lagrådet remitterade förslaget till lag om ändring i skollagen (1962:319).

3 Övrigt

I övrigt får jag hänvisa till mitt anförande i remissprotokollet den 6 juni 1985.

Jag vill tillägga att mina förslag har endast marginella kostnadskonsekvenser för staten, kommunerna och landstingskommunerna. Det enda som förtjänar att nämnas särskilt är indragningen av statsbidraget till kostnader för särskolchefer fr. o. m. den 1 juli 1986. Den långsiktiga besparingseffekten för staten av detta förslag är ca 5,2 milj. kr.

De ändringar som föreslås genom den nya skollagen har inte något ekonomiskt syfte. I några enstaka fall kan det bli smärre kostnadsförskjutningar skolhuvudmännen emellan. Det kan t. ex. inträffa att en huvudman går miste om interkommunal ersättning enligt de nya reglerna men skulle ha kunnat få sådan enligt de äldre bestämmelserna. Det kan också tänkas att vissa regelförenklingar medför smärre statliga och kommunala besparingar.

4 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. anta förslaget till lag om ändring i skollagen (1962:319),
2. anta de av lagrådet granskade lagförslagen med vidtagna ändringar,
3. godkänna vad jag har förordat om att särskolcheferna inte längre skall ha statligt reglerade anställningar (avsnitt 6.5),
4. godkänna vad jag har förordat om att statsbidragsgivningen till tjänster för särskolchefer skall upphöra (avsnitt 6.5),
5. godkänna vad jag har förordat i fråga om sådana ledamöter och suppleanter i länsskolnämnden som inte väljs av landsting eller kommunfullmäktige (avsnitt 10.1).

6. godkänna vad jag har förordat om upphörande av försöksverksamheten med regionala planeringsråd (avsnitt 10.1), Prop. 1985/86: 10
7. godkänna vad jag har förordat om att möjligheten att avstänga en elev i grundskolan skall tas bort (avsnitt 10.5). Slutprotokoll

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Del A

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
<i>Propositionens lagförslag</i>	3
1 Förslag till lag om ändring i skollagen (1962: 319)	3
2 Förslag till skollag	4
3 Förslag till lag om införande av skollagen (1985: 000)	22
4 Förslag till lag om ändring i lagen (1985: 569) om införande av lagen (1985: 568) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.	24
<i>Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 juni 1985</i>	25
1 Inledning	25
2 Skollagens tillämpningsområde	28
3 Termer m. m.	28
3.1 Det offentliga skolväsendet och fristående skolor	28
3.2 Skola, skolenhet och skolform	29
3.2.1 Inom det offentliga skolväsendet	29
3.2.2 Utanför det offentliga skolväsendet	29
3.3 Undervisning och utbildning	30
3.4 Bosättning, kyrkobokföring m. m.	31
3.5 Föräldrar och vårdnadshavare	31
4 Skolhuvudmännens kostnadsansvar i förhållande till eleverna i grundskolan och gymnasieskolan	33
5 Frågor om elevernas fördelning mellan och inom olika huvudmäns grundskolor och gymnasieskolor samt frågor om interkommunal ersättning	34
5.1 Nuvarande regelsystem	34
5.2 Behov av översyn	34
5.3 Beslut om elevområden för grundskolan	34
5.4 Beslut om elevområden för gymnasieskolan	36
5.5 Tillhörigheten till elevområde	38
5.6 Vilka regler som bör gälla om tillträde till en viss kommuns eller landstingskommuns skola	38
5.6.1 Grundskolan	38
5.6.2 Gymnasieskolan	40
5.7 Elevernas fördelning på skolenheter	40
5.8 Förutsättningarna för rätt till interkommunal ersättning ..	41
5.9 Vissa ytterligare frågor	41
6 Utbildningen för dem som inte kan gå i grundskolan och gymnasieskolan	42
6.1 Allmänt	42
6.2 Förhållandet till den nya omsorgslagens personkrets ..	43
6.3 Särskolan och dess huvudmän	44
6.4 Tiden för skolplikt och rätt till utbildning	45
6.5 Särskolchefer	46
7 Skolplikten tvångsmedel	47
7.1 Samhällets och vårdnadshavarnas ansvar	47
7.2 Tvångsmedel	48
7.3 Beslutande myndigheter	49
8 Utrymmet för andra sätt att fullgöra skolplikten än de reguljära ..	50
9 Skolhälsovård	52
9.1 Grundskolan och gymnasieskolan	52
9.2 Särskolan	54
9.3 Specialskolan	54

10	Särskilda frågor	55
10.1	Länsskolnämnderna m. m.	55
10.2	Intagningsnämnderna	57
10.3	Kommuncernas uppföljningsansvar för ungdomar under 18 år	59
10.4	Vartannatårsintagningen	59
10.5	Disciplinära åtgärder mot elever i grundskolan	60
10.6	Frågor om tillsyn över vissa fristående skolor m. m.	61
11	Ikraftträdande m. m.	63
12	Upprättade lagförslag	63
13	Specialmotivering till förslaget till skollag	64
	Lagens disposition m. m.	64
	1 kap. Allmänna föreskrifter	64
	2 kap. Det offentliga skolväsendets allmänna organisation	69
	3 kap. Skolplikt och rätt till utbildning	75
	4 kap. Grundskolan	95
	5 kap. Gymnasieskolan	102
	6 kap. Särskolan	109
	7 kap. Specialskolan	114
	8 kap. Sameskolan	117
	9 kap. Fristående skolor	118
	10 kap. Särskilda utbildningsformer	124
	11 kap. Skolhälsovård	129
	12 kap. Övriga föreskrifter	131
14	Specialmotivering till förslaget till införandelag	135
15	Hemställan	139
16	Beslut	139
	<i>Bilagor 1 – 15 Se Del B</i>	
	<i>Bilaga 16 Lagrådsremissens lagförslag</i>	140
1	Förslag till skollag	140
2	Förslag till lag om införande av skollagen (1985: 000)	158
3	Förslag till lag om ändring i lagen (1985: 000) om införande av lagen (1985: 000) om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. fl.	160
	<i>Utdrag ur lagrådets protokoll den 14 juni 1985</i>	161
	<i>Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 juni 1985</i>	164
1	Inledning	164
2	Anmälan av lagrådets yttrande	164
3	Övrigt	166
4	Hemställan	166
5	Beslut	167

Ny skollag m. m.

Del B Bilagorna 1–15 till regeringsprotokollet den
6 juni 1985 (lagrådsremiss om ny skollag
m. m.)

Skollagen (1962: 319)

i lagens lydelse den 1 juli 1985.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Den genom samhällets försorg bedrivna undervisningen av barn och ungdom har till syfte att meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter samt i samarbete med hemmen främja elevernas utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarsställande samhällsmedlemmar.

2 § Varje kommun skall

- a) sörja för undervisningen av barn i grundskola,
- b) bedriva uppföljande studie- och yrkesorientering och vidta andra åtgärder till stöd för ungdomar som inte har fyllt arton år och som efter avslutad grundskola inte genomgår utbildning eller har fast anställning,
- c) främja åtgärder i syfte att bereda ungdom undervisning i gymnasieskola ävensom
- d) i övrigt vårda skolväsendet i kommunen, såvitt ej handhavandet därav ankommer på annan.

2 a § Staten sörjer för undervisningen i specialskola av barn som på grund av synskada eller dövhet eller hörsel- eller talskada icke kunna följa undervisningen i grundskolan.

2 b § Varje landstingskommun skall främja åtgärder i syfte att bereda ungdom undervisning i gymnasieskola.

3 § I varje kommun skall finnas en skolstyrelse och en skolchef.

För specialskolan finnas särskilda lokala styrelser enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

I varje landstingskommun, som anordnat gymnasieskola, skall finnas en utbildningsnämnd.

Landstingskommun får tillsätta särskild utbildningsnämnd eller uppdraga åt annan nämnd att vara utbildningsnämnd. Har så ej skett är förvaltningsutskottet utbildningsnämnd.

3 a § Med skola avses i denna lag grundskola, specialskola eller gymnasieskola, om inte annat anges.

I lagen åsyftas med fristående skola en skola som har en enskild fysisk eller juridisk person som huvudman.

Med föräldrar avses barnets vårdnadshavare.

4 § I varje län finnes såsom statsmyndighet för skolorna en länskolnämnd.

5 § Närmast under regeringen utövas högsta inseedet över skolorna och därtill hörande verksamhet av skolöverstyrelsen.

6 § Om undervisning av vissa psykiskt utvecklingsstörda gäller bestämmelser i lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.

6 a § Under vistelse i ett sådant hem som avses i 12 § lagen (1980: 621) med särskilda bestämmelser om vård av unga skall skolpliktiga barn som inte lämpligen kan fullgöra sin skolplikt på något av de sätt som anges nedan i 6 kap. i stället fullgöra skolplikten genom att delta i undervisning vid hemmet. Sådän undervisning skall anordnas genom huvudmannens försorg. Den skall med nödvändiga avvikelser motsvara undervisningen i grundskolan.

Inte längre skolpliktiga unga som vistas i hem som avses i första stycket skall genom huvudmannens försorg ges möjlighet att få undervisning som de behöver och inte lämpligen kan få på annat sätt.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om undervisningens närmare innehåll, dess organisation och tillsynen över den.

2 kap. Om kommunens skolstyrelse och skolchef

7 § Skolstyrelsen är styrelse för grundskolan och därtill hörande verksamhet.

Har kommunen anordnat gymnasieskola, skall skolstyrelsen vara styrelse även för den skolan och därtill hörande verksamhet.

På framställning av kommunfullmäktige må regeringen besluta, att skolstyrelsen skall vara styrelse även för annan skola än som avses i första och andra styckena.

8 § På framställning av kommunfullmäktige må regeringen besluta, att särskild styrelse skall finnas för del av kommunens gymnasieskola.

Beträffande sådan styrelse skola gälla de bestämmelser, som meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen förordnar.

9 § Skolstyrelsen skall beakta den allmänna utvecklingen på skolväsendets område, följa skolväsendets tillstånd inom kommunen och taga erforderliga initiativ för att bereda barn och ungdom i kommunen tillfredsställande utbildning.

Skolstyrelsen skall vidare

a) i den mån sådant ej tillkommer annan enligt bestämmelser som regeringen meddelar eller enligt beslut som avses i 3 kap. 14 § kommunallagen (1977: 179), ombesörja de angelägenheter avseende skolväsendet i kommunen, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet,

b) tillse, att verksamheten vid skolorna fortgår enligt gällande föreskrifter, och sörja för samordning av och enhetlighet i verksamheten,

c) främja pedagogiska försök och lärarnas fortbildning,

d) verka för samarbete mellan hem och skola samt

e) verka för jämställdhet mellan kvinnor och män.

9 a § Skolstyrelsen skall ha hand om förvaltning och verkställighet inom det område som avses i 2 § b), i den mån dessa uppgifter inte tillkommer någon annan enligt bestämmelser som regeringen meddelar eller enligt beslut som avses i 3 kap. 14 § kommunallagen (1977: 179).

Skolstyrelsen skall fullgöra de uppgifter som följer av särskilda föreskrifter om statligt bidrag till åtgärder för utbildning och arbete åt ungdomar under arton år.

10 § På skolstyrelsen ankommer att besluta i frågor, som avses i 32, 34 och 35–37 §§.

Fråga om att förvägra elev i grundskolan eller kommunens gymnasieskola befrielse enligt 27 § och fråga om att förvägra någon inträde i sådan skola på grund av bestämmelserna i 44 och 45 §§ skall prövas av skolstyrelsen, i den mån regeringen ej annorlunda förordnar.

Skolstyrelsen har ock att taga befattning med de ärenden, vilkas handläggning enligt särskilda författningar ankommer på styrelsen.

11 § Skolstyrelsen äger att från kommunstyrelsen och kommunens övriga nämnder samt dess beredningar och befattningshavare infordra de yttranden och upplysningar, som erfordras för fullgörande av skolstyrelsens uppgifter.

Skolstyrelsen bör samarbeta med myndigheter och andra, vilkas verksamhet berör styrelsens.

12 § (Upphävts genom SFS 1977: 194).

13 § I fråga om skolstyrelse tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 2 §, 3 § första stycket, 4 §, 5 § tredje stycket, 7 och 8 §§, 9 § första stycket och 10–12 §§ kommunallagen (1977: 179) på motsvarande sätt. I annan kommun än Stockholms kommun tillämpas även bestämmelserna i 3 kap. 5 § första stycket och 6 § nämnda lag på motsvarande sätt.

Uppdrag som avses i 3 kap. 12 § andra stycket kommunallagen (1977: 179) får ej omfatta befogenhet att meddela eller återkalla godkännande enligt 34 § denna lag.

Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971: 290) tillämpas bestämmelserna i 4 och 5 §§ nämnda lag i samtliga ärenden hos skolstyrelse.

14–16 §§ (Upphävts genom SFS 1977: 194).

16 a § Skolstyrelsen skall utse ett planeringsråd med uppgift att biträda styrelsen i frågor rörande utbildningens anknytning till arbetslivet och att följa yrkesutbildningen i kommunen.

Planeringsråd skall bestå av minst fem ledamöter. Arbetsgivare, arbetstagare och den offentliga arbetsförmedlingen skola vara företrädare i planeringsråd.

17 § I kommun, som anordnat gymnasieskola, skall skolstyrelsen utse ett eller flera yrkesråd med uppgift att biträda styrelsen i frågor rörande yrkesinriktningen av utbildningen i gymnasieskolan.

Yrkesråd skall bestå av minst tre ledamöter. I yrkesråd skola företagare och anställda vara företrädare.

18 § (Upphävts genom SFS 1977: 194).

19 § Skolchefen i kommunen åligger

a) att biträda skolstyrelsen i dess verksamhet och närmast under styrelsen vara ledare av skolväsendet i kommunen,

b) att, i den mån sådant enligt 3 kap. 12 § andra stycket kommunallagen (1977: 179) uppdrages åt honom, fatta beslut å styrelsens vägnar samt

c) att taga befattning med de ärenden och i övrigt fullgöra de uppgifter, vilka enligt särskilda författningar eller skolstyrelsens beslut ankomma på honom.

20 § Om olika slag av skolchefer och andra skolledare i kommunen förordnar regeringen.

3 kap. Om landstingskommunens utbildningsnämnd

20 a § Utbildningsnämnden är styrelse för landstingskommunens gymnasieskola och därtill hörande verksamhet.

På framställning av landstinget må regeringen besluta, att utbildningsnämnden skall vara styrelse även för annan skola.

20 b § På framställning av landstinget må regeringen besluta, att särskild styrelse skall finnas för del av landstingskommunens gymnasieskola.

Beträffande sådan styrelse skola gälla de bestämmelser, som meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen förordnar.

20 c § Utbildningsnämnden skall beakta den allmänna utvecklingen på skolväsendets område, följa tillståndet i landstingskommunens gymnasieskola och taga erforderliga initiativ för att bereda ungdom i landstingskommunen tillfredsställande utbildning i gymnasieskolan.

Utbildningsnämnden skall vidare

a) i den mån sådant ej tillkommer annan enligt bestämmelse som regeringen meddelar eller enligt beslut som avses i 3 kap. 14 § kommunallagen (1977: 179), ombesörja de angelägenheter avseende landstingskommunens gymnasieskola, vilka äro att hänföra till förvaltning och verkställighet,

b) tillse, att verksamheten vid landstingskommunens gymnasieskola fortgår enligt gällande föreskrifter och sörja för samordning av och enhetlighet i verksamheten,

c) främja pedagogiska försök och lärarnas fortbildning,

d) verka för samarbete mellan hem och skola samt

e) verka för jämställdhet mellan kvinnor och män.

20 d § Fråga om att förvägra elev i landstingskommunens gymnasieskola befrielse enligt 27 § och fråga om att förvägra någon inträde i sådan skola på grund av bestämmelserna i 45 och 47 b §§ skall prövas av utbildningsnämnden, i den mån regeringen ej annorlunda förordnar.

20 e § Utbildningsnämnden äger att från förvaltningsutskottet och landstingskommunens övriga nämnder samt dess beredningar och befattningshavare infordra de yttranden och upplysningar, som erfordras för fullgörande av nämndens uppgifter.

Utbildningsnämnden bör samarbeta med myndigheter och andra, vilkas verksamhet berör nämndens.

20 f § I fråga om särskild utbildningsnämnd tillämpas bestämmelserna i 13 och 17 §§ på motsvarande sätt.

20 g § Om olika slag av skolledare för landstingskommunens gymnasieskola förordnar regeringen.

4 kap. Om länsskolnämnden

21 § Länsskolnämnden skall ha inseende över skolorna i länet och därtill hörande verksamhet.

22 § Länsskolnämnden utgörs av nio ledamöter, som utses för tre år, räknat från och med den 1 januari året efter det, då val i hela riket till landsting och kommunfullmäktige har ägt rum. Av ledamöterna skall två utses av regeringen, varav en bland företrädare för arbetsgivare och en

bland företrädare för arbetstagare inom länet, samt en av skolöverstyrelsen och en av länsstyrelsen. Fem ledamöter skall väljas av landstinget. I Gotlands län skall fem ledamöter utses av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. Omfattar annat län kommun, som ej tillhör landstingskommun, skall tre ledamöter utses av landstinget och två ledamöter av kommunfullmäktige.

För var och en av de ledamöter som utses av regeringen, skolöverstyrelsen och länsstyrelsen skall en suppleant utses. För de ledamöter som väljs av landstinget eller kommunfullmäktige skall lika många suppleanter väljas. Suppleanterna skall utses för samma tid som ledamöterna.

Ledamöterna och suppleanterna skall vara bosatta inom länet. Om villkor i övrigt gäller vad regeringen föreskriver.

5 kap. Om undervisningen m. m.

23 § Varje barn, för vilket gäller skolplikt enligt 30 §, äger rätt att få undervisning i grundskolan.

Skolpliktigt barn som på grund av synskada eller dövhet eller hörsel- eller talskada icke kan följa undervisningen i grundskolan äger rätt till undervisning i specialskolan. Fråga om barns rätt till sådan undervisning prövas av lokal styrelse för specialskolan.

24 § Grundskolan omfattar nio årskurser, betecknade 1–9 och fördelade på lågstadium, mellanstadium och högstadium, vart och ett om tre årskurser.

Utöver den för alla elever gemensamma undervisningen anordnas på grundskolans högstadium olika kurser med hänsyn till skilda intresseinriktningar hos eleverna. På samtliga stadier anordnas undervisning för elever med behov av särskilt stöd.

För barn, som på grund av handikapp, långvarig sjukdom eller sjukdom som tvingar till upprepade kortare frånvaro ej kunna delta i vanligt skolarbete, anordnas särskild för dem lämpad undervisning.

25 § Alternativ i fråga om kurser i grundskolan väljs av elevens föräldrar efter samråd med eleven och sedan upplysningar lämnats av skolan.

Uttagning till sådan undervisning för elever med behov av särskilt stöd som avses i 24 § andra stycket andra meningen sker genom skolans försorg.

25 a § Grundskolan omfattar skolhälsovård.

Skolhälsovården har till ändamål att följa elevernas utveckling, bevara och förbättra deras själsliga och kroppsliga hälsa och verka för sunda levnadsvanor hos dem. Den skall främst vara av förebyggande natur.

Nyinskriven elev i grundskolan skall läkarundersökas i början av läsåret och därefter fram till och med årskurs 8 minst två gånger.

Utöver vad som följer av tredje stycket skall sådan elev i grundskolan som företer brister i hälsotillståndet läkarundersökas så ofta skolläkaren finner det behövt. Undersökning skall även ske av elev som personal vid grundskolan eller föräldrarna särskilt hänvisat till skolläkaren.

Det åligger elev i grundskolan att låta sig undersökas i fall som avses i tredje och fjärde styckena.

Elev i grundskolan har rätt att bli läkarundersökt, om han begär det hos skolläkare eller skolsköterska. Elev har även i övrigt rätt att anlita skolhälsovården. All skolhälsovård skall vara kostnadsfri för eleven.

Kommun får besluta att uppgifter som enligt denna paragraf ankomma på kommunen i stället skola fullgöras av landstingskommun. Detta får dock ske, endast om landstingskommunen har åtagit sig att fullgöra uppgifterna.

26 § Alla som verka inom grundskolan ha att där främja trivsel och arbetsglädje.

Elev skall visa aktning och lydnad för lärare och annan skolans personal samt eftersträva ett gott förhållande till övriga elever.

Kroppslig bestraffning eller kränkande behandling av elev må ej förekomma.

27 § Elev i grundskolan må på föräldrarnas begäran befrias från att delta i morgonsamling, om skäl äro därtill.

Elev skall på föräldrarnas begäran befrias från att delta i undervisning i religionskunskap, om eleven tillhör trossamfund, som fått regeringens tillstånd att i skolans ställe ombesörja religionsundervisning.

28 § För undervisningen i grundskolan må avgift ej uttagas.

28 a § Specialskolan omfattar tio årskurser, betecknade 1–10 och fördelade på lågstadium, mellanstadium och högstadium enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

Bestämmelserna i 24 § andra och tredje styckena gäller även för specialskolan.

För elev i specialskolan som icke kan följa undervisning enligt första och andra styckena meddelas undervisning anpassad efter hans utveckling.

Bestämmelserna i 25 och 26–28 §§ gäller även för specialskolan. Fråga om att förvägra elev befrielse enligt 27 § prövas av den lokala styrelsen.

28 b § Specialskolan omfattar skolhälsovård. I denna ingår förebyggande hälsovård och sjukvård.

Elev i specialskolan skall snarast möjligt efter intagningen undergå fullständig läkarundersökning. Därvid skall den särskilda skada som föranlett intagningen undersökas av specialist.

Elev i specialskolan bör undergå allmän läkarundersökning minst två gånger årligen och undersökas av specialist när det är nödvändigt.

I fråga om skolhälsovården i specialskolan äga i övrigt 25 a § fjärde–sjätte styckena motsvarande tillämpning.

29 § Ungdomar, som äro bosatta i riket och som fylla föreskrivna inträdesfordringar, äga i mån av tillgång på plats bli antagna till undervisning i gymnasieskolan. Om inträdesfordringar, urvalsgrunder och ytterligare villkor för rätt till undervisning i gymnasieskolan gälla föreskrifter som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, annan myndighet meddelar.

Om undervisningen och verksamheten i övrigt skola bestämmelserna i 26, 27 och 28 §§ äga motsvarande tillämpning.

Gymnasieskolan omfattar skolhälsovård för eleverna på studieväg som omfattar minst ett läsår. Sådan elev skall läkarundersökas en gång under första läsåret och därefter högst vartannat år enligt bestämmelser som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, annan myndighet meddelar. I övrigt äga 25 a § andra, fjärde, sjätte och sjunde styckena motsvarande tillämpning.

29 a § Kommuner får anordna gymnasial lärlingsutbildning enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Gymnasial lärlingsutbildning innebär att en elev i gymnasieskolan samtidigt är lärling hos ett företag eller motsvarande och därvid huvudsakligen genom företagets försorg får utbildning för ett visst yrke enligt plan som är fastställd eller godkänd av statlig eller kommunal myndighet.

Föreskrifterna i 29 § gäller inte gymnasial lärlingsutbildning. Elever i gymnasial lärlingsutbildning har rätt till skolhälsovård enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

6 kap. Om skolplikt m. m.

30 § För barn, som är bosatt i riket, gäller skolplikt.

Skolplikt inträder med början av höstterminen det kalenderår, då barnet fyller sju år, och upphör, om den ej fullgjorts dessförinnan, med utgången av vårterminen det kalenderår, då barnet fyller sexton år.

För barn som på grund av synskada eller dövhet eller hörsel- eller talskada icke kan följa undervisningen i grundskolan upphör dock skolplikten senast vid utgången av vårterminen det kalenderår då barnet fyller sjutton år.

31 § Skolpliktiga barn skola delta i undervisningen i grundskolan, om ej annat följer av vad nedan i detta kapitel sägs.

Skolpliktiga barn som på grund av synskada eller dövhet eller hörsel- eller talskada icke kunna följa undervisningen i grundskolan skola delta i undervisningen i specialskolan, om ej annat följer av 39 a §.

32 § Barn, som ej uppnått skolpliktsåldern men som finnes ha för skolgång erforderlig mognad, må tillåtas att börja skolgång i grundskolan höstterminen det kalenderår, då barnet fyller sex år.

Har skolpliktigt barn ej nått den mognad som fordras för att delta i undervisningen i grundskolan, må dess skolgång med föräldrarnas medgivande uppskjutas ett år. Barn vars skolgång uppskjutits skall delta i förskola. Skyldigheten att delta i förskola skall omfatta högst 525 timmar.

Om intagning i vissa fall vartannat år av elever i grundskolan gäller vad regeringen därom förordnar.

33 § Skolplikt får fullgöras i annan offentlig skola än grundskolan enligt bestämmelser, som utfärdas av regeringen eller den myndighet regeringen förordnar.

Skola som avses i första stycket omfattar skolhälsovård för skolpliktigt elev. I fråga om skolhälsovården äger 25 a § andra–sjätte styckena motsvarande tillämpning.

Regeringen kan medge undantag från vad som gäller enligt andra stycket.

33 a § Skolplikten får fullgöras i en fristående skola, om skolan är godkänd enligt 34 §. I 34 a § finns bestämmelser om att skolplikten i vissa fall får fullgöras i annan fristående skola, om den har godkänts för ändamålet.

I en godkänd skola får ett barn som inte har uppnått skolpliktsåldern tas in i en årskurs som motsvarar årskurs i grundskolan, endast om skolstyrelsen med stöd av 32 § första stycket har tillåtit att barnet börjar skolgång höstterminen det kalenderår, då barnet fyller sex år.

34 § En fristående skola skall godkännas för skolpliktens fullgörande, om skolans undervisning ger kunskaper och färdigheter som till art och nivå väsentligen svarar mot de kunskaper och färdigheter som grundskolan förmedlar och skolan även i övrigt väsentligen svarar mot grundskolans allmänna mål.

Om skolan inte längre uppfyller dessa villkor och bristerna inte avhjälpas efter hänvändelse till huvudmannen, skall godkännandet återkallas.

34 a § Barn som är endast tillfälligt bosatta i landet eller som har andra särskilda skäl att få en undervisning med internationell inriktning får fullgöra sin skolplikt i en fristående skola med sådan undervisning (internationell skola), om skolan av regeringen har godkänts för ändamålet.

För godkännande krävs att skolans undervisning som helhet betraktad är likvärdig med grundskolans. Skolan skall förmedla kunskaper och färdigheter som underlättar fortsatt skolgång utomlands. Undervisning i svenska språket och om svenska förhållanden skall meddelas i den omfattning som de här tillfälligt bosatta eleverna behöver.

Om skolan inte längre uppfyller kraven för godkännande och bristerna inte avhjälpas efter hänvändelse till huvudmannen, skall regeringen återkalla godkännandet.

34 b § En fristående skola omfattar skolhälsovård för skolpliktiga elever, om huvudmannen såsom villkor för statsbidrag har skyldighet att svara för sådan skolhälsovård.

I fråga om skolhälsovården tillämpas 25 a § andra—sjätte styckena.

35 § Beredes barn i hemmet eller annorstädes enskild undervisning, som väsentligen motsvarar grundskolans, skall barnet befrias från skolgång.

Barn, som befriats från skolgång, må kallas till provning. Uteblir barnet utan giltigt förfall eller finnes vid provningen, att barnet ej fått tillfredsställande undervisning, och vinnes ej rättelse på annat sätt, skall skolgång åläggas barnet.

36 § Skolplikten är fullgjord, när eleven tillfredsställande har gått igenom årskurs 9 i grundskolan eller motsvarande årskurs i annan skola där eleven får fullgöra sin skolplikt. Detsamma gäller om eleven vid särskild provning visar sig ha motsvarande kunskaper.

37 § Har elev i grundskolan ej före skolpliktens upphörande tillfredsställande genomgått årskurs 9, må skolgången fullföljas, om han finnes kunna tillgodogöra sig undervisningen.

38 § Föräldrar till skolpliktigt barn skola övervaka, att barnet fullgör sin skolgång eller deltagar i förskola.

39 § Fullgör skolpliktig elev i grundskolan ej sin skolgång eller deltagar skolpliktigt barn, vars skolgång uppskjutits, ej i förskola och beror underlåtenheten på tredska av föräldrarna, äger länskolnämnden vid vite förelägga föräldrarna att hålla barnet i skolan eller förskolan. Beslut härom går i verkställighet utan hinder av besvär. Följes ej föreläggandet, må nämnden utdöma vitet. Detta må ej förvandlas till frihetsstraff.

Har åtgärd enligt första stycket ej åsyftad verkan eller äro eljest synnerliga skäl därtill, äger länskolnämnden förordna, att elev i grundskolan skall hämtas till skolan med biträde av polismyndighet. Beslut härom går i verkställighet utan hinder av besvär.

Vad i denna paragraf sägs skall ej äga tillämpning beträffande deltagande i undervisning, som avses i 24 § tredje stycket.

Prop. 1985/86: 10

Bilaga I

39 a § Bestämmelserna i 32, 33 a, 34, 34 b och 35–39 §§ tillämpas på motsvarande sätt på barn som på grund av synskada eller dövhet eller hörsel- eller talskada inte kan följa undervisningen i grundskolan. Bestämmelserna i 36 och 37 §§ om årskurs 9 i grundskolan skall därvid avse årskurs 10 i specialskolan eller, i fråga om elev som anges i 28 a § tredje stycket, där avsedd undervisning.

Fråga huruvida skolplikt enligt 30 § tredje stycket gäller för barn efter utgången av vårterminen det kalenderår då barnet fyller sexton år och fråga om barn enligt 31 § andra stycket skall delta i undervisningen i specialskolan prövas av lokal styrelse för specialskolan.

På lokal styrelse för specialskolan ankommer att besluta i frågor som avses i 32, 34 och 35–37 §§.

7 kap. Om elevområden m. m.

40 § För varje kommuns grundskola eller gymnasieskola skall finnas elevområde. Om så erfordras, må särskilt elevområde finnas för del av sådan skola.

Elevområde skall omfatta den kommun som handhar skolans förvaltning. Om så erfordras för att åstadkomma en ändamålsenlig organisation av skolväsendet, skall i elevområde ingå jämväl en eller flera andra kommuner eller delar därav.

41 § Om elevområden beslutar länskolnämnden, i den mån regeringen ej annorlunda förordnar. Innan beslut meddelas, skall nämnden inhämta yttranden från kommunerna.

Berör frågan kommuner i olika län och kunna länskolnämnderna icke enas, skall ärendet hänskjutas till regeringen eller den myndighet regeringen förordnar.

42 § Har regeringen enligt 41 § första stycket förordnat, att länskolnämnden ej skall besluta om elevområde, ankommer beslutanderätten på regeringen eller den myndighet regeringen förordnar.

43 § Till elevområde hör den som är kyrkobokförd inom kommun, som ingår i elevområdet, om ej annat följer av vad i andra stycket sägs.

Vistas barn i kommun, som ingår i elevområde för grundskola, skall barnet anses tillhöra elevområdet.

a) om barnet skall kyrkobokföras inom kommunen, men sådan åtgärd ej hunnit vidtagas,

b) om barnet ej är kyrkobokfört eller saknar stadigvarande vistelseort,

c) om barnet är intaget i barnhem eller liknande anstalt inom kommunen eller inackorderats eller eljest för längre tid vistas i enskilt hem därstädes och undervisningen ej ombesörjes av annan, eller

d) om eljest med hänsyn till barnets bästa särskilda skäl äro till att barnet under vistelsen mottages för undervisning.

Vad nu sagts skall, i det fall elevområde omfattar del av kommun, i stället avse den del som ingår i elevområdet.

44 § Barn skall mottagas i den grundskola, till vars elevområde barnet finnes höra.

Äro särskilda skäl därtill, skall i grundskola mottagas barn, som ej tillhör skolans elevområde.

45 § I kommunens gymnasieskola mottagas bland de inträdessökande, vilka fylla inträdesfordringarna, i första hand de som tillhöra skolans elevområde samt de för vilka skolan eljest av särskilda skäl är den lämpligaste.

I andra hand mottagas övriga behöriga inträdessökande, dock ej den som enligt första stycket skall mottagas i annan skola av samma slag, om plats kan beredas honom där.

46 § 1 mom. Har kommun på grund av föreskrift i 44 eller 45 § för undervisning mottagit elev, som ej är kyrkobokförd inom kommunen eller, såvitt avser elev i grundskolan, ej vistas där under förhållanden som i 43 § andra stycket a) eller b) sägs, är kommunen berättigad till ersättning för kostnaderna för undervisningen.

Ersättningen skall utgivas av den kommun, inom vilken eleven är kyrkobokförd; dock skall, om elev som mottagits i grundskola vistas i annan kommun under förhållanden som i 43 § andra stycket a) eller b) sägs, denna kommun svara för ersättningen.

2 mom. Ersättning enligt 1 mom. skall, om kommunerna ej överenskomma om annat, utgå med belopp, som fastställs av länskolnämnden enligt av regeringen utfärdade anvisningar.

Har regeringen eller den myndighet regeringen förordnar beträffande viss undervisning fastställt ersättningsbelopp för elev och läsår eller kurs räknat, skall i stället det beloppet tillämpas. I händelse av tvist mellan kommunerna om vilket belopp som skall gälla, ankommer det på länskolnämnden att efter framställning bestämma ersättningen.

Berör fråga enligt första eller andra stycket kommuner i olika län och kunna länskolnämnderna icke enas, skall ärendet hänskjutas till regeringen eller den myndighet regeringen förordnar.

47 § Föreskrifterna i 40–43, 45 och 46 §§ gäller inte i fråga om gymnasial lärlingsutbildning.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om elevområden och ersättning mellan kommuner för gymnasial lärlingsutbildning.

47 a § För varje landstingskommuns gymnasieskola skall finnas elevområde. Om så erfordras, må särskilt elevområde finnas för del av sådan skola.

Elevområde skall omfatta den landstingskommun som handhar gymnasieskolans förvaltning. Om så erfordras för att åstadkomma en ändamålsenlig organisation av skolväsendet skall i elevområde ingå jämväl en eller flera andra landstingskommuner eller delar därav eller en eller flera kommuner, som ej ingå i landstingskommun, eller delar av sådan kommun.

Om elevområden enligt första och andra styckena beslutar länskolnämnden, i den mån regeringen ej annorlunda förordnar. Innan beslut meddelas, skall nämnden inhämta yttrande från landstingskommun som beröres. Berör ärendet kommun, som ej ingår i landstingskommun, skall yttrande inhämtas från denna kommun.

I övrigt skola 41 § andra stycket, 42 § samt 43 § första och tredje styckena äga motsvarande tillämpning.

gymnasieskola i 45 § skola äga motsvarande tillämpning på gymnasieskola, som anordnats av landstingskommun.

Prop. 1985/86: 10

Har landstingskommun på grund av bestämmelse som avses i första stycket för undervisning i gymnasieskolan mottagit elev, som ej är kyrkobokförd inom landstingskommunen, är landstingskommunen berättigad till ersättning för kostnaderna för undervisningen. Ersättningen skall utgivas av den landstingskommun, inom vilken eleven är kyrkobokförd. Är eleven kyrkobokförd inom kommun, som ej ingår i landstingskommun, skall ersättningen utgivas av denna kommun. I övrigt skall 46 § 2 mom. äga motsvarande tillämpning.

Bilaga I

8 kap. Om kommuns och landstingskommuns skyldigheter

48 § Kommun har att anordna grundskola av den omfattning, som erfordras för mottagande av barn enligt vad i 44 § sägs, samt bestrida de kostnader härför, vilka ej täckas av andra medel.

Om rätt för kommun att genom annan anordna undervisning som avses i 24 § tredje stycket förordnar regeringen.

49 § Kommun eller landstingskommun, som anordnat gymnasieskola, skall svara för de kostnader för skolan, vilka ej täckas av andra medel.

50 § (Upphävts genom SFS 1982: 598).

9 kap. Särskilda bestämmelser

50 a § Om en skolpliktig elev börjar eller slutar vid en fristående skola som avses i 34 eller 34 a § skall huvudmannen för skolan snarast lämna uppgift om detta till skolstyrelsen i den kommun där eleven är kyrkobokförd.

50 b § Fristående skolor skall i fråga om sin undervisning för skolpliktiga elever stå under skolöverstyrelsens och länsskolnämndens tillsyn. Dessa myndigheter skall även ha tillsyn över undervisningen för skolpliktiga på sjukhus och andra institutioner.

50 c § Skolstyrelsen skall ha den omedelbara tillsynen över undervisningen för skolpliktiga i sådana fristående skolor i kommunen som avses i 34 och 34 a §§.

51 § Mottages i skola, som ej enligt denna lag eller särskilda föreskrifter står under statlig myndighets inseende eller inspektion, elever under 20 års ålder, äger den centrala statsmyndighet, till vars arbetsområde skolan närmast hör, inspektera skolan, om särskild anledning därtill förekommer.

Finnes vid inspektion uppenbart, att allvarliga missförhållanden råda inom skolan, och vinnes ej rättelse genom hänvändelse till skolans ledning, äger myndigheten att vid vite förbjuda fortsatt verksamhet.

52 § Är elevhem knutet till skola, som på grund av andra föreskrifter än de i denna lag meddelade står under inseende av skolöverstyrelsen, skall jämväl elevhemmet stå under överstyrelsens tillsyn.

52 a § Har kommun i gymnasieskola mottagit vuxen som elev och är denne ej kyrkobokförd inom kommunen, äger 46 § motsvarande tillämp-

ning. Har landstingskommun i gymnasieskola mottagit vuxen som elev och är denne ej kyrkobokförd inom landstingskommunen, äger 47 b § andra stycket motsvarande tillämpning.

52 b § Den kommun i vilken en elev i specialskolan är kyrkobokförd skall betala ersättning till staten för kostnader för undervisningen. Detta gäller dock inte om eleven undervisas i en sådan särskild klass av specialskolan som är förlagd till grundskolan i den kommun där eleven är kyrkobokförd.

Ersättningen skall uppgå till samma belopp för elev och läsår som av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer fastställs för grundskolans elever i årskurs med samma nummer med stöd av 46 § 2 mom. andra stycket. För elever i årskurs 10 i specialskolan skall därvid gälla samma belopp som för elever i årskurs 9 i grundskolan.

53 § Skolstyrelsens beslut enligt 35 § överklagas hos kammarrätten genom besvär. Skolstyrelsens beslut i andra fall som avses i 10 § första stycket eller i fall som avses i 10 § andra stycket överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär.

Utbildningsnämndens beslut i fall som avses i 20 d § överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär.

Andra beslut av skolstyrelsen eller utbildningsnämnden enligt denna lag får överklagas endast genom kommunalbesvär enligt föreskrifter i kommunallagen (1977: 179).

Beslut av lokal styrelse för specialskolan enligt 39 a § jämfört med 35 § överklagas hos kammarrätten genom besvär. Andra beslut av lokal styrelse för specialskolan enligt denna lag överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär.

54 § Länsskolnämndens beslut enligt 39 § eller 39 a § jämfört med 39 § överklagas hos kammarrätten genom besvär. Andra beslut av länsskolnämnden enligt denna lag överklagas hos skolöverstyrelsen genom besvär.

Beslut som avses i 51 § andra stycket överklagas hos kammarrätten genom besvär.

54 a § Beslut som skolöverstyrelsen enligt denna lag har fattat såsom första instans överklagas hos regeringen genom besvär, om inte annat följer av 54 § andra stycket.

Följande beslut som skolöverstyrelsen har fattat såsom andra instans överklagas hos regeringen genom besvär, nämligen

1. beslut enligt 34 § eller 39 a § jämfört med 34 §,

2. beslut enligt 27 § eller 28 a eller 29 § jämfört med 27 §,

3. beslut med anledning av besvär över länsskolnämndens beslut om elevområde enligt 41 § första stycket eller 47 a § tredje stycket.

Övriga beslut som skolöverstyrelsen har fattat enligt denna lag såsom andra instans får inte överklagas.

54 b § Enskilda får inte föra talan mot beslut enligt denna lag om vilken eller vilka kommuner eller landstingskommuner eller delar därav som skall ingå i elevområde.

55 § Regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter som avses i 8 kap. 3 § regeringsformen och som gälla arbetets anordnande i grundskolan och specialskolan, ledighet för elev i sådan skola eller åtgärd för tillrättaförande av sådan elev.

Regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter dels om kommuns befattning med grundskola och gymnasieskola, dels om landstingskommuns befattning med gymnasieskola.

Inom skola får anordnas försöksverksamhet enligt bestämmelser som regeringen meddelar.

Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet att meddela närmare föreskrifter i de hänseenden som angivas i första—tredje styckena.

Prop. 1985/86: 10

Bilaga I

Bilaga 2

Utdrag av lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda

i lagens lydelse den 1 juli 1985.

Allmänna bestämmelser

1 § Denna lag avser psykiskt utvecklingsstörda, som på grund av häm-
mad förståndsutveckling för sin utbildning eller anpassning i samhället
eller i övrigt behöver särskilda omsorger genom det allmänna.

2 § Landstingskommun skall bereda psykiskt utvecklingsstörda som är
bosatta inom landstingskommunen undervisning, vård och omsorger i
övrigt enligt denna lag, i den mån annan icke drar försorg härom.

Staten sörjer för undervisning av psykiskt utvecklingsstörda som avses i
3 § fjärde stycket. I samband därmed bereder staten dem omsorger enligt
5 §.

Lagens bestämmelser om landstingskommun äger motsvarande tillämp-
ning på kommun som icke tillhör landstingskommun, om annat ej föreskri-
ves.

3 § Undervisning av psykiskt utvecklingsstörda meddelas i särskola. I
samband därmed skall eleverna beredas den personliga och medicinska
omvårdnad som behöves. Särskola omfattar förskola, skola för grundun-
dervisning, träningskola eller yrkesskola eller flera av dessa skolformer.

För psykiskt utvecklingsstörda, som kan gå i särskola men har svårt att
anpassa sig till verksamheten i skolan eller för vilkas undervisning fordras
särskilda anordningar, meddelas specialundervisning i särskola eller un-
dervisning i specialsärskola.

För psykiskt utvecklingsstörda, som på grund av rörelsehinder, långva-
rig sjukdom eller liknande omständighet ej kan delta i särskolans vanliga
arbete, anordnas särskild för dem lämpad undervisning.

Undervisning av sådana psykiskt utvecklingsstörda som på grund av
syn- eller hörselskada icke kan följa undervisningen i särskola meddelas i
specialskola som avses i 2 a § skollagen den 6 juni 1962 (nr 319).

4 § För vård av psykiskt utvecklingsstörda skall finnas vårdhem, spe-
cialsjukhus, daghem för barn och sysselsättningshem. För utvecklings-
störda som behöver vård i vårdhem med särskilda anordningar skall finnas
specialvårdhem.

Psykiskt utvecklingsstörd, som behöver vård enligt denna lag men ej bör
erhålla den i inrättning som avses i första stycket, skall tillhandahållas vård
i hemmet.

5 § Psykiskt utvecklingsstörda, som ej kan bo i eget hem men icke
behöver bo i vårdhem eller specialsjukhus, skall beredas bostad i annat
enskilt hem, inackorderingshem eller elevhem.

6 § Ledningen av landstingskommuns verksamhet enligt denna lag utövas av en omsorgsstyrelse, i den mån annat ej följer av sådant beslut som avses i 3 kap. 14 § kommunallagen (1977:179).

Landstingskommun får tillsätta särskild omsorgsstyrelse eller uppdraga åt annan nämnd att vara omsorgsstyrelse. Har så ej skett är sjukvårdsstyrelsen omsorgsstyrelse.

Landstingskommun äger överlåta ledningen av särskola på skolstyrelsen i den kommun där särskolan är belägen.

Landstingskommun äger besluta att ledningen av specialsjukhus skall utövas av landstingskommunens sjukvårdsstyrelse.

Drives inrättning för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda av landstingskommuner gemensamt, får särskild styrelse utses att för inrättningen fullgöra de uppgifter som annars ankommer på omsorgsstyrelse.

För vissa uppgifter som anges särskilt i denna lag finnes i landstingskommun en beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda eller, om regeringen bestämmer det, flera sådana nämnder.

7 § Hos omsorgsstyrelse skall finnas tjänster som särskolchef, vårdchef och överläkare.

8 § Varje landstingskommun skall upprätta en plan för ordnandet av omsorgerna om psykiskt utvecklingsstörda. I planen skall tas upp de inrättningar för psykiskt utvecklingsstörda som behövs. I planen upptagna inrättningar kan vara gemensamma för flera landstingskommuner.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer fastställer planen i den del, som avser särskolan. Planen i övrigt ges in till socialstyrelsen.

9 § I den mån medel ej tillhandahålles på annat sätt, skall landstingskommun svara för kostnaderna för sådan i plan upptagen inrättning som drives av annan än landstingskommunen i den utsträckning platserna är avsedda för landstingskommunen.

10 § Andra än staten eller landstingskommunerna får driva inrättningar för psykiskt utvecklingsstörda eller andra verksamheter, som innefattar yrkesmässigt bedriven undervisning eller vård av psykiskt utvecklingsstörda, endast om inrättningen eller verksamheten är godkänd i den ordning som regeringen bestämmer.

Drivs en godkänd inrättning eller verksamhet inte på ett tillfredsställande sätt eller föreligger något annat uppenbart missförhållande och sker inte rättelse, kan godkännandet återkallas. Ett beslut om återkallelse gäller omedelbart, om inte annat förordnas.

I ärenden enligt denna lag som rör någons vård i en enskild inrättning skall förvaltningslagen (1971:290) tillämpas.

11 § Särskola skall stå under ledning av en rektor. För vårdhem, daghem, sysselsättningshem, inackorderingshem och elevhem skall finnas föreståndare.

13 § Högsta tillsynen över den verksamhet som bedrivs enligt denna lag utövas av skolöverstyrelsen och socialstyrelsen med den fördelning av uppgifterna som regeringen bestämmer. För varje inrättning för psykiskt utvecklingsstörda skall en av dessa myndigheter vara huvudtillsynsmyndighet.

Styrelse för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m. m.

14 § I fråga om särskild omsorgsstyrelse tillämpas bestämmelserna i 3 kap. 2–12 §§ kommunallagen (1977:179) på motsvarande sätt.

16 § Omsorgsstyrelse skall

verka för att psykiskt utvecklingsstörda inom landstingskommunen får de omsorger som de behöver.

planlägga och samordna landstingskommunens verksamhet enligt denna lag samt verka för att den utvecklas på tillfredsställande sätt,

handha ledningen av de inrättningar för utvecklingsstörda som drives och den verksamhet i övrigt för dem som utövas av landstingskommunen, om annat ej följer av beslut enligt 6 § andra, tredje eller fjärde stycket,

utöva lokal tillsyn över andra inrättningar för utvecklingsstörda enligt de närmare föreskrifter regeringen meddelar,

för landstinget framlägga de förslag angående omsorgerna om de utvecklingsstörda som finnes påkallade.

Beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda

Inskrivning i särskola och utskrivning därifrån m. m.

24 § Psykiskt utvecklingsstörd, som kan tillgodogöra sig undervisning men icke kan följa undervisningen inom det allmänna skolväsendet, är särskolpliktig från och med höstterminen det kalenderår, då han fyller sju år, så länge han behöver undervisning, dock längst till och med vårterminen det kalenderår då han fyller 21 år. Föreligger synnerliga skäl, kan särskolplikten förlängas till och med vårterminen det kalenderår, då han fyller 23 år.

25 § Särskolpliktig psykiskt utvecklingsstörd skall inskrivas i särskola, om annat ej följer av 26 eller 33 §. Med inskrivningen får dock anstå under ett år, om särskilda skäl föreligger.

Utvecklingsstört barn som icke uppnått skolpliktig ålder får inskrivas i särskola, om vårdnadshavaren samtycker till det eller om barnet är omhändertaget för samhällsvård.

26 § Får psykiskt utvecklingsstörd enskild undervisning, som väsentligen motsvarar den undervisning han skulle ha fått i särskola, skall han befrias från skolgång.

Har psykiskt utvecklingsstörd befriats från skolgång, skall prövas om han får tillfredsställande undervisning. Uteblir han från provning utan godtagbar orsak eller finnes undervisningen otillfredsställande och vinnes ej rättelse, skall han inskrivas i särskola.

27 § Om inskrivning i särskola, förlängning av särskolplikten och befrielse från skolgången beslutar särskolchefen efter samråd med överläkaren hos omsorgsstyrelsen samt, i fråga om inskrivning i specialsärskola, med

skolans rektor. På begäran av sarskolchefen eller överläkaren eller, i fråga om inskrivning i specialsarskola, skolans rektor eller när vårdnadshavaren, förmyndaren eller den psykiskt utvecklingsstörde, om han fyllt 15 år, icke är ense med sarskolchefen, prövas dock frågan av beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda. Därvid prövas fråga om inskrivning i specialsarskola av beslutsnämnd i den landstingskommun, där skolan är belägen.

Vad som sägs i första stycket om sarskolchef, överläkare och beslutsnämnd skall i fråga om förlängning av sarskolplikten för elev i specialsarskola avse skolans rektor och läkare samt beslutsnämnd i den landstingskommun där skolan är belägen.

28 § Är det med hänsyn till svårigheter att dagligen färdas mellan hemmet och skolan eller annat förhållande påkallat att den som är inskriven i sarskola bor i annat enskilt hem än det egna, i inackorderingshem eller i elevhem, får i samband med inskrivningen eller senare beslutas att han skall bo i sådant hem.

I fråga om beslut som avses i första stycket äger bestämmelserna i 27 § om inskrivning i sarskola motsvarande tillämpning om annat ej följer av 32 §.

29 § Om uttagning till specialundervisning eller hänvisning till annan skolform i samma sarskola beslutar skolans rektor. Är vårdnadshavaren, förmyndaren eller eleven, om han fyllt 15 år, icke ense med rektor, prövas dock frågan av beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda. För elev i specialsarskola prövas frågan av beslutsnämnd i den landstingskommun där sarskolan är belägen.

30 § Elev i sarskola får utskrivas på försök för prövning av om han kan tillgodogöra sig undervisningen inom det allmänna skolväsendet. Utskrivning på försök får ske även i annat fall, om särskilda skäl föreligger.

Utskrivning på försök skall avse viss tid, högst sex månader, som kan förlängas med högst sex månader åt gången. Eleven får åläggas att iakttaga särskilda föreskrifter och ställas under tillsyn av lämplig person.

Undervisningen i sarskola får återupptagas, om förhållandena påkallar det. Därvid får fattas beslut i fråga som avses i 28 §.

31 § Elev i sarskola skall utskrivas slutligt, när sarskolplikten upphör. Med eget samtycke får dock elev beredas tillfälle att efter nämnda tidpunkt slutföra påbörjad yrkesutbildning.

Barn som icke uppnått skolpliktig ålder och ej är omhändertaget för samhällsvård skall utskrivas slutligt, när vårdnadshavaren begär det.

32 § Beslut i fråga som avses i 30 § meddelas av sarskolans rektor efter samråd med skolans läkare.

Om slutlig utskrivning från sarskola beslutar sarskolchefen efter samråd med överläkaren hos omsorgsstyrelsen. I fråga om elev i specialsarskola beslutar dock skolans rektor efter samråd med skolans läkare. Omsorgsstyrelsen äger uppdraga åt rektor för sarskola att efter samråd med skolans läkare besluta om slutlig utskrivning.

Fråga som avses i 30 § första eller andra stycket eller i 31 § prövas dock av beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda, om

sarskolchefen, överläkaren hos omsorgsstyrelsen, rektorn för sarskolan eller skolans läkare begär det,

meningsskiljaktighet i frågan uppstått mellan den som enligt första eller

andra stycket äger besluta och vårdnadshavaren, förmyndaren eller eleven, om han fyllt 15 år,

nämnden i andra fall finner att den bör pröva frågan.

I fråga om specialsärskola avser bestämmelserna i tredje stycket beslutsnämnd i den landstingskommun där skolan är belägen.

33 § För särskolpliktig psykiskt utvecklingsstörd, som avses i 3 § fjärde stycket, gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i skollagen om undervisning i specialskola i stället för 26–32 §§.

Fråga om särskolplikt efter utgången av vårterminen det kalenderår då elev fyller 17 år prövas av den lokala styrelsen för specialskolenheten. Uppstår meningsskiljaktighet i denna fråga mellan styrelsen och vårdnadshavaren, förmyndaren eller eleven, prövas frågan av beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda i den landstingskommun där specialskolenheten är belägen.

Med eget samtycke får psykiskt utvecklingsstörd elev i specialskolan beredas tillfälle att slutföra påbörjad yrkesutbildning efter det att hans särskolplikt upphört.

Inskrivning i vårdhem eller specialsjukhus och utskrivning därifrån m. m.

34 § Vård i vårdhem eller specialsjukhus skall beredas psykiskt utvecklingsstörd som är i behov därav, efter hans eget samtycke om han är myndig och annars efter samtycke av vårdnadshavaren eller förmyndaren. Den som fyllt 15 år och nått sådan mognad att hans vilja bör beaktas får dock beredas vård endast efter eget samtycke.

Psykiskt utvecklingsstörd som är omhändertagen för samhällsvård skall om han behöver vård i vårdhem eller specialsjukhus beredas sådan vård.

Besvär m. m.

44 § Mot beslut varigenom

någon inskrivits i särskola eller vårdhem eller i specialsjukhus i annat fall än som avses i 37 §,

särskolplikt eljest ålagts,

särskolelev ålagts att bo i annat enskilt hem än det egna, i inackorderingshem eller i elevhem,

ansökan om befrielse från skolgången i särskola avslagits,

begäran om tillstånd att vistas på egen hand utom elevhem, vårdhem eller specialsjukhus avslagits helt eller delvis eller sådant tillstånd återkallats,

ansökan om utskrivning från särskola, vårdhem eller specialsjukhus avslagits,

undervisning i särskola återupptagits eller återintagning i vårdhem eller specialsjukhus skett efter utskrivning på försök,

någon i samband med utskrivning på försök ålagts att iakttaga särskilda föreskrifter eller ställts under tillsyn

får talan föras genom besvär hos den psykiatriska nämnd som avses i lagen den 16 juni 1966 (nr 293) om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. Mot beslut som avses i 23 § första stycket får dock talan icke föras.

Mot beslut varigenom omsorg enligt denna lag vägrats eller någon uttagits till specialundervisning eller hänvisats till annan skolform i samma

särskola får talan föras hos huvudtillsynsmyndigheten genom besvär, om annat ej framgår av tredje stycket.

Mot beslut av lokal styrelse för specialskolan får talan föras hos läns- skolnämnden genom besvär.

I övrigt får talan icke föras mot beslut i fråga om omsorger om någon enligt denna lag.

45 § Mot psykiatriska nämndens beslut enligt denna lag eller huvudtillsynsmyndighetens beslut enligt 44 § får talan icke föras.

I fråga om talan mot länskolnämnds beslut gäller 54 § skollagen i tillämpliga delar.

46 § Talan enligt 44 § eller 45 § andra stycket får föras av vårdnadshavaren, förmyndaren eller den som beslutet rör, om han fyllt 15 år.

Mot beslut, varigenom inskrivning i särskola, vårdhem eller specialsjukhus vägrats, får talan också föras av skolstyrelsen, barnavårdsnämnden eller socialnämnden.

Talan enligt 44 § första eller andra stycket får föras utan inskränkning till viss tid.

48 § Beslut som avses i 30 § tredje stycket eller 39 § tredje stycket samt beslut av beslutsnämnd för psykiskt utvecklingsstörda länder omedelbart till efterrättelse.

49 § När psykiatriska nämnden handlägger ärende, som rör särskolplikt eller i annat avseende elev i särskola, skall en av läkarna i nämnden ersättas med ledamot som har särskild erfarenhet av undervisning av psykiskt utvecklingsstörda.

Vid handläggning inför nämnden gäller i övrigt i tillämpliga delar 29 och 31–34 §§ lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall.

Övriga bestämmelser

49 a § I ärende, vari 17 § förvaltningslagen (1971:290) äger tillämpning, får skälen för beslutet utelämnas även i andra fall än som sägs där, om ändamålet med omsorgerna annars skulle motverkas.

50 § Vid bedömning av fråga om inskrivning i särskola, vårdhem eller specialsjukhus skall läkarintyg och de andra handlingar regeringen föreskriver vara tillgängliga. Detta gäller dock icke, när domstol överlämnat någon till vård i specialsjukhus.

För inskrivning i särskola eller vårdhem utan samtycke av vårdnadshavaren, förmyndaren eller den psykiskt utvecklingsstörde, om han fyllt 15 år, får icke godtagas läkarintyg som är utfärdat av överläkaren hos omsorgsstyrelsen. För inskrivning i specialsjukhus utan sådant samtycke får icke godtagas läkarintyg som är utfärdat av läkare som tjänstgör vid sjukhuset.

Bestämmelserna i 4 och 5 §§ förvaltningslagen (1971:290) äger icke tillämpning i ärende om utfärdande av läkarintyg som avses i andra stycket.

Särskolchef, vårdchef och överläkare hos omsorgsstyrelsen äger ombesörja undersökning som behöves för att bedöma fråga om inskrivning som avses i första stycket.

51 § Frågan om utskrivning från särskola, vårdhem eller specialsjukhus skall prövas fortlöpande.

Vårdsnadshavaren, förmyndaren eller den psykiskt utvecklingsstörde, om han fyllt 15 år, får göra ansökan om utskrivning.

Beslutsnämnd är icke skyldig att pröva ansökan om utskrivning, förrän tre månader förflutit från prövningen av tidigare ansökan.

52 § I samband med utskrivning från särskola, vårdhem eller specialsjukhus skall prövas om andra omsorger som avses i denna lag bör beredas eleven eller patienten efter utskrivningen.

53 § Skolstyrelse skall vidtaga åtgärder för att den som är i särskolpliktig ålder och kan antagas behöva undervisning i särskola erhåller sådan undervisning.

Socialnämnd skall vidtaga åtgärder för att den som kan antagas behöva vård enligt denna lag beredes sådan vård.

Skolstyrelse och socialnämnd äger ombesörja undersökning, som behöves för att vidtaga åtgärd enligt denna paragraf.

54 § Polismyndighet skall lämna handräckning på begäran av

1) särskolchef eller rektor för särskola, om den som är i särskolpliktig ålder och inskrivits i särskola icke inställer sig i skolan eller i elevhem där han skall bo eller icke återvänder, sedan beslut fattats enligt 39 § tredje stycket,

2) vårdchef eller föreståndare för vårdhem, om den som inskrivits i hemmet icke inställer sig där eller icke återvänder, sedan beslut fattats enligt 39 § tredje stycket,

3) överläkare vid specialsjukhus, om den som inskrivits i sjukhuset icke inställer sig där eller icke återvänder, sedan beslut fattats enligt 39 § tredje stycket,

4) särskolchef, vårdchef, rektor för särskola, föreståndare för vårdhem eller överläkare vid specialsjukhus för att återföra inskriven, som avvikit från särskola, elevhem, vårdhem eller specialsjukhus eller som icke återvänder till elevhem, vårdhem eller specialsjukhus sedan tid för tillstånd att vistas på egen hand utom inrättningen löpt ut eller tillståndet återkallats,

5) tjänsteman eller myndighet som anges i 50 § sista stycket eller 53 §, om någon icke inställer sig till undersökning som han skall genomgå enligt nämnda lagrum.

Handräckning enligt första stycket 1, 2 eller 3 får lämnas endast om det beslut som den begärda handräckningen avser skall lända till efterrättelse omedelbart.

56 § Avgift utgår icke för omsorger enligt denna lag. Av den som icke är berättigad till folkpension i form av hel förtidspension eller ålderspension och som har inkomst av eget arbete får dock uttagas skälig ersättning för kost och för bostad, som tillhandahålles honom.

Vid tillämpning av 10 kap. 3 § lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring anses specialsjukhus som annan anstalt än sjukhus.

57 § Den som driver enskild inrättning eller verksamhet i strid mot bestämmelserna i 10 § första stycket, dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

58 § Den som är eller har varit verksam inom det område för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda som avses i denna lag får inte obehörigen röja vad han därvid erfarit om enskilds personliga förhållanden.

Prop. 1985/86: 10

Bilaga 2

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100).

59 § Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna lag meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av huvudtillsynsmyndigheten.

Sammanfattning av skolförfattningsutredningens betänkande (Ds U 1981: 4) Skollagen

Utredningen lägger i betänkandet fram förslag till en ny skollag, som avses ersätta gällande skollag (1962: 319). Förslaget innebär väsentligen en förfatningsteknisk och språklig bearbetning av gällande bestämmelser. Det innehåller också förslag till förenklingar i sakligt hänseende.

I förslaget till ny lag har språket i den nuvarande lagen genomgående moderniserats och förenklats. Dispositionen av lagtexten har gjorts mera överskådlig. Hänvisningar mellan olika paragrafer har undvikits eller försetts med förtydligande text.

Föreskrifter som enligt utredningen numera torde sakna praktisk betydelse föreslås bli utmönstrade. Detsamma gäller en del detaljföreskrifter, bl. a. rörande den kommunala skolverksamheten, liksom bestämmelser om sådant som utredningen betraktar som självklarheter.

Utredningen föreslår att bestämmelserna om den kommunala skolläroverket i primärkommuner och landstingskommuner görs mera enhetliga. Vissa grundläggande bestämmelser om intagningsnämnder för gymnasieskolan föreslås inflyta i skollagen. Bestämmelserna om utbildningens organiserande i grundskolan och specialskolan bör enligt utredningen få en mera allmän utformning.

Av rättssäkerhetsskäl förordas vissa ändringar i handläggningsordningen när det gäller föreläggande och utdömande av vite mot tredskande vårdnadshavare samt angående hämtning.

Bestämmelserna om skolhälsovården föreslås bli enhetliga för de skolformer som regleras i skollagen.

Utredningen framhåller att utvecklingen medfört att ordet undervisning i skollagen kommit att omfatta en mängd verksamhetsformer som enligt det allmänna språkbruket inte kan anses vara undervisning. Utredningen föreslår att begreppet utbildning i stället används som samlingsbeteckning för all verksamhet som bedrivs i skolans regi i syfte att uppnå skolans målsättning.

Utredningen uppmärksammar frågan om omfattningen av det kommunala kostnadsansvaret för utbildning i grundskolan och gymnasieskolan. Skollagens föreskrifter om detta är enligt utredningen delvis oklara. Det gäller t. ex. vad som utan kostnad skall tillhandahållas eleverna. Utredningen har därför undersökt innebörden i skollagens undervisningsbegrepp, som har grundläggande betydelse för kostnadsansvaret.

Skollagens bestämmelser om vilket elevområde en elev skall tillhöra är delvis olika för grundskolan och gymnasieskolan. Enhetliga bestämmelser föreslås. Vidare föreslås att bestämmelserna om interkommunal ersättning förenklas på så sätt att kostnadsfördelningen mellan olika kommuner generellt knyts till kyrkobokföringen, såvitt gäller elever som är kyrkobokförda i riket.

I lagförslagets inledningskapitel finns bestämmelser om skolans målsättning samt om huvudmannaskap och kostnadsansvar. I 2 kap. finns före-

skrifter om skolstyrelse och utbildningsnämnd, medan 3 kap. innehåller vissa bestämmelser om statliga skolmyndigheter. Elevområden och interkommunal ersättning behandlas i 4 kap. I 5 kap. finns föreskrifter om utbildningen i grundskolan och om skolplikten, medan motsvarande bestämmelser för specialskolan finns i 6 kap. Grundläggande föreskrifter om utbildningen i gymnasieskolan finns i 7 kap. Enskilda skolor och privatutbildning behandlas i 8 kap. och skolhälsovården i 9 kap. I det avslutande 10 kap. har tagits in föreskrifter om bl. a. överklagande.

Utredningen har under arbetets gång inhämtat synpunkter från bl. a. olika myndigheter, intresseorganisationer och skolledare.

Prop. 1985/86: 10

Bilaga 3

Skolförfattningsutredningens lagförslag

Förslag till Skollag

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Allmänna föreskrifter

Inledande föreskrifter

1 § Denna lag innehåller föreskrifter om utbildningen i skolformerna grundskola, specialskola och gymnasieskola.

Lagen innehåller även föreskrifter om enskilda skolor och privatutbildning samt om skolhälsovård.

2 § Föreskrifter om utbildningen av vissa psykiskt utvecklingsstörda finns i lagen (1967: 940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.

Utbildningens mål

3 § Samhällets utbildning av barn och ungdom skall
ge eleverna kunskaper,
utveckla deras färdigheter, och
i samarbete med hemmen främja deras utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar.

Huvudmannaskap m. m.

4 § Varje kommun skall anordna grundskola samt främja ungdomars utbildning i gymnasieskolan.

5 § Staten skall anordna specialskola.

6 § Varje landstingskommun skall främja ungdomars utbildning i gymnasieskolan.

Kostnadsansvar

7 § Utbildningen i grundskolan, specialskolan och gymnasieskolan skall vara kostnadsfri för eleverna.

En kommun eller landstingskommun, som bedriver gymnasieskola, får besluta att eleverna i denna skolform helt eller delvis själva skall bekosta sådana nödvändiga läroböcker, skrivmateriel och andra utbildningshjälpmedel som används för eget bruk.

8 § All skolhälsovård skall vara kostnadsfri för eleverna.

Styrelse

Bilaga 4

1 § I varje kommun skall det finnas en skolstyrelse. Skolstyrelsen skall vara styrelse för kommunens grundskola och gymnasieskola.

2 § I varje landstingskommun, som har anordnat gymnasieskola, skall det finnas en utbildningsnämnd. Utbildningsnämnden skall vara styrelse för landstingskommunens gymnasieskola.

Landstinget skall antingen tillsätta en särskild utbildningsnämnd eller ge en annan nämnd i uppdrag att vara utbildningsnämnd.

3 § Till skolstyrelsens uppgifter hör att

beakta den allmänna utvecklingen på skolväsendets område, och tillse att barn och ungdomar i kommunen bereds tillfredsställande utbildning.

Skolstyrelsen skall vidare ha inscende över allt som gäller skolväsendet i kommunen och ha hand om förvaltning och verkställighet inom sitt verksamhetsområde. Detta gäller dock inte i den mån någon annan skall svara för uppgifterna enligt lag, annan föreskrift eller beslut som avses i 3 kap. 14 § kommunallagen (1977: 179).

Detsamma gäller utbildningsnämnden i fråga om landstingskommunens gymnasieskola.

4 § Följande föreskrifter i 3 kap. kommunallagen (1977: 179) gäller i tillämpliga delar skolstyrelse och särskild utbildningsnämnd:

2 § om antalet ledamöter m. m.,

3 § första stycket om valbarhet m. m.,

4 § om rätt till ledighet från anställning,

5 § första stycket om mandattid,

5 § tredje stycket om verkan av ledamots avgång,

6 § om ordförande och vice ordförande,

7 § om tid och plats för sammanträde samt om närvarorätt vid sammanträde,

8 § om suppleants tjänstgöring m. m.,

9 § första stycket om beslutförhet,

10 § om beslutsförfarande och protokoll m. m.,

11 § om delgivning m. m.,

12 § om reglemente och delegation.

För Stockholms kommun gäller dock inte 3 kap. 5 § första stycket eller 6 § kommunallagen.

Ett delegationsuppdrag enligt 3 kap. 12 § andra stycket kommunallagen får inte omfatta befogenhet att meddela eller återkalla godkännande för enskild skola enligt 8 kap. 1 och 2 §§ denna lag.

5 § Utan hinder av 2 § 2 förvaltningslagen (1971: 290) skall föreskrifterna om jäv m. m. i 4 och 5 §§ nämnda lag tillämpas i samtliga ärenden hos skolstyrelse och särskild utbildningsnämnd.

Planeringsråd

6 § Varje skolstyrelse skall utse ett planeringsråd.

Planeringsrådet skall dels biträda styrelsen i frågor som gäller utbildningens anknytning till arbetslivet, dels följa yrkesutbildningen i kommunen.

Planeringsrådet skall ha minst fem ledamöter. I planeringsrådet skall det finnas företrädare för arbetsgivare och arbetstagare samt för den offentliga arbetsförmedlingen.

Yrkesråd

7 § Om en kommun har anordnat gymnasieskola skall skolstyrelsen utse ett eller flera yrkesråd.

Yrkesråd skall biträda styrelsen i frågor som gäller utbildningens yrkesinriktning.

Varje yrkesråd skall ha minst tre ledamöter. I yrkesrådet skall det finnas företrädare för arbetsgivare och arbetstagare.

Motsvarande föreskrifter gäller för en landstingskommun som har anordnat gymnasieskola.

8 § I stället för att utse yrkesråd får en skolstyrelse ge planeringsrådet i uppdrag att fullgöra sådana uppgifter som ankommer på yrkesråd.

Ytterligare föreskrifter om skolledningen

9 § Regeringen meddelar ytterligare föreskrifter om kommunernas och landstingskommunernas skolledning.

3 kap. Centrala och regionala myndigheter

1 § Skolöverstyrelsen skall vara central förvaltningsmyndighet för grundskolan, specialskolan och gymnasieskolan.

2 § I varje län skall det finnas en länsskolnämnd.

Länsskolnämnden skall inom länet ha inseende över grundskola, specialskola och gymnasieskola samt även i övrigt över utbildningen av skolpliktiga barn.

3 § Länsskolnämnden skall ha nio ledamöter. För varje ledamot skall det finnas en personlig suppleant.

Ledamöterna och suppleanterna skall vara bosatta i länet. De skall utses för tre år räknat från och med den 1 januari året efter det när allmänna val till landsting och kommunfullmäktige har ägt rum.

4 § Av ledamöterna i länsskolnämnden skall två utses av regeringen, en av skolöverstyrelsen, en av länsstyrelsen och fem av landstinget.

I Gotlands län skall fem ledamöter utses av kommunfullmäktige i Gotlands kommun.

I Göteborgs och Bohus län samt i Malmöhus län skall tre ledamöter utses av landstinget och två ledamöter av kommunfullmäktige i Göteborgs kommun respektive Malmö kommun.

Suppleanterna skall utses på samma sätt som ledamöterna.

5 § Av de två ledamöter som regeringen utser skall den ene företräda arbetsgivare och den andre arbetstagare.

Regeringen anger ytterligare villkor för ledamöterna och suppleanterna.

1 § Ett elevområde skall finnas för varje skolform som en kommun eller landstingskommun anordnar. Om det är lämpligt får särskilt elevområde finnas för viss del av en skolform, såsom för stadium i grundskolan eller studieväg i gymnasieskolan.

Ett elevområde skall alltid omfatta den kommun eller landstingskommun som anordnar skolformen. Elevområdet får dessutom omfatta en eller flera andra kommuner eller landstingskommuner eller delar därav.

2 § Sådana elevområden som berör kommuner i endast ett län eller endast en landstingskommun skall bestämmas av länsskolnämnden.

Om en fråga om elevområde berör kommuner i flera län eller flera landstingskommuner fattas beslutet av de berörda länsskolnämnderna. Kan länsskolnämnderna inte enas, skall frågan hänskjutas till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

3 § Regeringen får bestämma att beslut om elevområde skall meddelas av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer.

4 § Till ett elevområde hör

1. den som är kyrkobokförd inom elevområdet,
2. den som inte är kyrkobokförd i riket eller saknar stadigvarande vistelseort men uppehåller sig inom elevområdet.

5 § I en kommuns grundskola skall tas emot barn som tillhör grundskolans elevområde samt barn för vilka denna grundskola är lämpligast med hänsyn till barnets personliga förhållanden eller av andra särskilda skäl.

6 § I en kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola skall företrädesvis tas emot behöriga inträdessökande som tillhör gymnasieskolans elevområde eller för vilka denna gymnasieskola är lämpligast med hänsyn till sökandens personliga förhållanden eller av andra särskilda skäl.

I mån av plats skall även tas emot annan inträdessökande, som inte kan få plats i önskad utbildning i skolform av samma slag inom det elevområde som sökanden tillhör.

7 § Om en kommun på grund av föreskrift i 5 eller 6 § i sin grundskola eller gymnasieskola har tagit emot en elev som inte är kyrkobokförd inom kommunen, har kommunen rätt till ersättning av elevens kyrkobokföringskommun eller, i fråga om sådan elev som inte är kyrkobokförd i riket, elevens vistelsekommun.

En landstingskommun, som har anordnat gymnasieskola, är i motsvarande fall berättigad till ersättning från annan landstingskommun eller kommun som inte tillhör någon landstingskommun.

Föreskrifterna om rätt till ersättning gäller på motsvarande sätt om en vuxen elev har tagits emot i en gymnasieskola.

8 § Om berörda kommuner eller landstingskommuner inte kommer överens om annat, skall ersättning enligt 7 § bestämmas enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Tvister om ersättning skall hänskjutas till länsskolnämnden.

Om en sådan tvist berör kommuner i flera län eller flera landstingskommuner och länsskolnämnderna inte kan enas, skall frågan hänskjutas till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Rätt till utbildning samt skolplikt

1 § Varje barn som är bosatt i riket har rätt att få utbildning i grundskolan från och med höstterminen det kalenderår barnet fyller sju år till och med vårterminen det kalenderår barnet fyller sexton år.

Under denna tid skall barnet fullgöra skolplikt genom att delta i utbildningen i grundskolan, om inte annat anges särskilt.

Föreskrifter om rätt till utbildning och om skolplikt i specialskolan i stället för grundskolan finns i 6 kap.

2 § Om ett barn har nått skolmognad får skolstyrelsen på begäran av barnets vårdnadshavare tillåta att barnet börjar i grundskolan höstterminen det kalenderår barnet fyller sex år.

3 § Om ett skolpliktigt barn inte har nått skolmognad får skolstyrelsen, efter medgivande av barnets vårdnadshavare, besluta att barnet skall börja i grundskolan först höstterminen det kalenderår barnet fyller åtta år.

När ett sådant beslut har meddelats skall barnet gå i förskola enligt föreskrifter i socialtjänstlagen (1980: 620). Denna skyldighet gäller högst 525 timmar.

4 § Regeringen får förordna att intagning i grundskolan i vissa fall skall ske endast vartannat år.

5 § I stället för att delta i utbildningen i grundskolan får ett barn fullgöra sin skolplikt på något av följande sätt:

1. Genom att delta i utbildningen i sameskolan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter här om.

2. Genom att delta i utbildningen i enskild statsunderstödd skola. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter här om.

3. Genom att delta i utbildningen i annan enskild skola som har godkänts av skolstyrelsen enligt 8 kap. 1 §.

4. Genom att delta i privatutbildning som har godkänts av skolstyrelsen enligt 8 kap. 4 §.

6 § Ett barn har fullgjort sin skolplikt när barnet tillfredsställande har gått igenom högsta årskursen i grundskolan eller motsvarande årskurs i annan skolform där skolplikten får fullgöras.

Skolplikten skall också anses fullgjord om barnet vid särskild prövning visat sig ha motsvarande kunskaper.

7 § Om det finns särskilda skäl med hänsyn till en elevs bästa får skolstyrelsen medge att eleven avslutar sin utbildning i grundskolan tidigast vid utgången av vårterminen det kalenderår eleven fyller femton år.

Sådant medgivande får ges endast om eleven under återstoden av sin skolpliktstid får lämplig utbildning eller sysselsättning. Om detta villkor inte längre uppfylls skall skolstyrelsen återkalla medgivandet.

En elev som har slutat grundskolan enligt denna paragraf skall stå under skolstyrelsens tillsyn tills skolplikten upphör.

8 § Om en elev, när skolplikten upphör, inte tillfredsställande har gått igenom högsta årskursen i grundskolan och eleven anses kunna tillgodogöra sig utbildningen, får skolstyrelsen på begäran av elevens vårdnadshavare medge att eleven fullföljer sin utbildning i grundskolan.

9 § Vårdnadshavare till ett skolpliktigt barn skall tillse att barnet fullgör sin skolplikt.

Prop. 1985/86: 10

Bilaga 4

10 § Vårdnadshavare, som av tredska hindrar att ett skolpliktigt barn fullgör sin skolplikt, får av skolstyrelsen vid vite föreläggas att tillse att barnet fullgör sin skolplikt. Ett sådant föreläggande skall omedelbart följas.

Om föreläggandet inte följs får länsrätten, på talan av skolstyrelsen, utdöma vitet. Sådant vite får inte förvandlas till fängelse.

11 § Om synnerliga skäl föreligger får länsrätten, på talan av skolstyrelsen, förordna att en skolpliktig elev i grundskolan skall hämtas till skolan med biträde av polismyndighet. Ett sådant beslut får verkställas även om det överklagas.

Utbildningens organisation

12 § Grundskolan skall ha nio årskurser.

Årskurserna skall vara fördelade på olika stadier enligt följande:

Årskurserna 1–3 Lågstadium

Årskurserna 4–6 Mellanstadium

Årskurserna 7–9 Högstadium

13 § Utbildningen skall anordnas så att olika behov och intresseinriktningar hos eleverna kan tillgodoses. Särskilt stöd skall ges till sådana elever som har svårt att följa eller inte kan delta i den vanliga utbildningen.

Regeringen meddelar föreskrifter om rätt för en kommun att i vissa fall överlåta åt annan att anordna utbildning för sådana elever som på grund av handikapp eller sjukdom inte kan delta i den vanliga utbildningen.

14 § En elev skall på begäran av vårdnadshavare befrias från att delta i religiösa inslag i utbildningen, om eleven tillhör ett trossamfund som av regeringen fått tillstånd att i skolans ställe ombesörja utbildning i religionskunskap.

Fråga om att vägra en elev sådan befrielse skall prövas av skolstyrelsen.

6 kap. Specialskolan

Inledande föreskrifter

1 § Föreskrifterna i detta kapitel gäller endast sådana barn som på grund av synskada, dövhet, hörselskada eller talskada inte kan delta i utbildningen i grundskolan.

2 § För specialskolan skall finnas lokala styrelser. Regeringen meddelar föreskrifter om sådana styrelser.

Rätt till utbildning samt skolplikt

3 § Varje barn som är bosatt i riket och har något handikapp, som avses i 1 §, har rätt att få utbildning i specialskolan från och med höstterminen det kalenderår barnet fyller sju år till och med vårterminen det kalenderår barnet fyller sjutton år.

Under denna tid skall barnet fullgöra skolplikt genom att delta i utbildningen i specialskolan, om inte annat anges särskilt.

4 § Lokal styrelse för specialskolan skall pröva frågor om rätt till utbildning och om skolplikt i specialskolan.

5 § Om ett barn har nått skolmognad får den lokala styrelsen på begäran av barnets vårdnadshavare tillåta att barnet börjar i specialskolan höstterminen det kalenderår barnet fyller sex år.

6 § Om ett skolpliktigt barn inte har nått skolmognad får den lokala styrelsen, efter medgivande av barnets vårdnadshavare, besluta att barnet skall börja i specialskolan först höstterminen det kalenderår barnet fyller åtta år.

När ett sådant beslut har meddelats skall barnet gå i förskola enligt föreskrifter i socialtjänstlagen (1980:620). Denna skyldighet gäller högst 525 timmar.

7 § Regeringen får förordna att intagning i specialskolan i vissa fall skall ske endast vartannat år.

8 § Skolöverstyrelsen får medge att ett barn fullgör sin skolplikt på annat sätt än genom att delta i utbildningen i specialskolan.

9 § Ett barn har fullgjort sin skolplikt när barnet tillfredsställande har gått igenom högsta årskursen i specialskolan.

Skolplikten skall också anses fullgjord om barnet vid särskild prövning visat sig ha motsvarande kunskaper.

10 § Om det finns särskilda skäl med hänsyn till en elevs bästa får den lokala styrelsen för specialskolan medge att eleven avslutar sin utbildning i specialskolan tidigast vid utgången av vårterminen det kalenderår eleven fyller femton år.

Sådant medgivande får ges endast om eleven under återstoden av sin skolpliktstid får lämplig utbildning eller sysselsättning. Om detta villkor inte längre uppfylls skall den lokala styrelsen återkalla medgivandet.

En elev som slutat specialskolan enligt denna paragraf skall stå under den lokala styrelsens tillsyn tills skolplikten upphör.

11 § Om en elev, när skolplikten upphör, inte tillfredsställande har gått igenom högsta årskursen i specialskolan och eleven anses kunna tillgodogöra sig utbildningen, får den lokala styrelsen på begäran av elevens vårdnadshavare medge att eleven fullföljer sin utbildning i specialskolan.

12 § Vårdnadshavare till ett skolpliktigt barn skall tillse att barnet fullgör sin skolplikt.

13 § Vårdnadshavare, som av tredska hindrar att ett skolpliktigt barn fullgör sin skolplikt, får av den lokala styrelsen vid vite föreläggas att tillse att barnet fullgör sin skolplikt. Ett sådant föreläggande skall omedelbart följas.

Om föreläggandet inte följs får länsrätten, på talan av den lokala styrelsen, utdöma vitet. Sådant vite får inte förvandlas till fängelse.

14 § Om synnerliga skäl föreligger får länsrätten, på talan av den lokala styrelsen, förordna att en skolpliktig elev i specialskolan skall hämtas till skolan med biträde av polismyndighet. Ett sådant beslut får verkställas även om det överklagas.

15 § Specialskolan skall ha tio årskurser.

Årskurserna skall vara fördelade på lågstadium, mellanstadium och högstadium. Regeringen meddelar närmare föreskrifter härom.

Bilaga 4

16 § Utbildningen skall anordnas så att olika behov och intresseinriktningar hos eleverna kan tillgodoses. Särskilt stöd skall ges till sådana elever som har svårt att följa eller inte kan delta i den vanliga utbildningen.

Utbildningen skall anpassas efter varje elevs utveckling.

17 § En elev skall på begäran av vårdnadshavare befrias från att delta i religiösa inslag i utbildningen, om eleven tillhör ett trossamfund som av regeringen fått tillstånd att i skolans ställe ombesörja utbildning i religionskunskap.

Fråga om att vägra en elev sådan befrielse skall prövas av den lokala styrelsen för specialskolan.

7 kap. Gymnasieskolan

1 § Ungdomar som är bosatta i riket och uppfyller föreskrivna behörighetsvillkor har rätt att i mån av plats få utbildning i gymnasieskolan.

Föreskrifter om behörighetsvillkor och om urval bland inträdessökande meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

2 § För prövning av frågor om intagning i gymnasieskolan skall det finnas intagningsnämnder.

En intagningsnämnd skall ha minst sex ledamöter. I intagningsnämnden skall det finnas företrädare för gymnasieskolan och grundskolan samt för allmänna intressen.

Närmare föreskrifter om intagningsnämnderna meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

3 § En elev skall på begäran av vårdnadshavare befrias från att delta i religiösa inslag i utbildningen, om eleven tillhör ett trossamfund som av regeringen fått tillstånd att i skolans ställe ombesörja utbildning i religionskunskap.

Fråga om att vägra en elev sådan befrielse skall prövas av skolstyrelsen eller utbildningsnämnden.

8 kap. Enskilda skolor och privatutbildning

Godkänd enskild skola

1 § En enskild skola skall godkännas för att få ta emot elever för fullgörande av skolplikt om

utbildningen vid skolan till art, omfattning och allmän inriktning väsentligen motsvarar grundskolans, samt

skolan förestås av en lämplig person med tillräcklig pedagogisk skicklighet.

Ansökan om godkännande skall göras hos skolstyrelsen i den kommun där skolan skall bedriva verksamhet.

2 § Om en godkänd enskild skola inte längre uppfyller de villkor som anges i 1 §, eller

utbildningen inte leds av lärare med tillräcklig pedagogisk skicklighet, eller

skolan av annan anledning inte drivs på tillfredsställande sätt skall skolstyrelsen förelägga skolans ledning att avhjälpa bristerna.

Om ett sådant föreläggande inte följs får skolstyrelsen återkalla godkännandet.

3 § I en godkänd enskild skola får ett barn som inte uppnått skolpliktsåldern tas emot i en årskurs, som motsvarar en årskurs i grundskolan, tidigast höstterminen det kalenderår barnet fyller sex år och då under förutsättning att barnet har nått skolmognad.

Privatutbildning

4 § Om ett skolpliktigt barns vårdnadshavare vill anordna privatutbildning i stället för att låta barnet delta i grundskolans utbildning skall detta anmälas till skolstyrelsen.

Skolstyrelsen skall godkänna privatutbildningen om barnet genom denna kan få kunskaper och grundläggande färdigheter som väsentligen motsvarar vad barnet kan få genom att delta i grundskolans utbildning.

5 § Ett barn som skall delta i privatutbildning enligt 4 § får av skolstyrelsen kallas till prövning när det finns skäl till detta.

Om sådan privatutbildning inte är tillfredsställande, skall skolstyrelsen förelägga barnets vårdnadshavare att avhjälpa bristerna. Om föreläggandet inte följs får skolstyrelsen återkalla godkännandet.

Skolöverstyrelsens tillsyn i vissa fall

6 § När särskilda skäl föreligger får skolöverstyrelsen inspektera sådan enskild skola som annars inte står under statlig myndighets inseende och som tar emot elever som inte har fyllt 20 år.

Om allvarliga missförhållanden råder inom skolan skall skolöverstyrelsen förelägga skolans ledning att avhjälpa missförhållandena. Om föreläggandet inte följs får skolöverstyrelsen vid vite förbjuda att skolan tar emot elever som inte har fyllt 20 år.

9 kap. Skolhälsovård

1 § Skolhälsovård skall finnas inom

grundskolan,
specialskolan,
gymnasieskolan, på utbildning som omfattar minst ett läsår,
sameskolan, och
enskilda statsunderstödda skolor för skolpliktiga elever.

2 § Skolhälsovården skall främst vara förebyggande. Den skall även omfatta annan hälso- och sjukvård som kan meddelas genom skolan.

3 § Alla elever har rätt att på begäran bli undersökta av läkare och att i övrigt anlita skolhälsovården.

Läkarundersökning är obligatorisk för eleverna i de fall som anges i 4–7 §§.

4 § Varje elev i grundskolan skall genomgå allmän läkarundersökning i början av första läsåret och därefter minst vart tredje år.

Detsamma gäller elever i sameskolan och skolpliktiga elever i enskild statsunderstödd skola.

Prop. 1985/86: 10

Bilaga 4

5 § Varje elev i specialskolan skall genomgå fullständig läkarundersökning snarast efter det att eleven har tagits in i specialskolan. Den skada som har föranlett intagningen skall undersökas av specialist.

Varje elev i specialskolan bör genomgå allmän läkarundersökning minst två gånger om året och undersökas av specialist när det behövs.

6 § Varje elev som deltar i utbildning i gymnasieskolan, som omfattar minst ett läsår, skall läkarundersökas en gång under första läsåret och därefter högst vartannat år enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

7 § Utöver vad som sägs i 4–6 §§ skall en elev undersökas av läkare dels när skolläkaren anser det vara nödvändigt med hänsyn till elevens hälsa, dels när personal vid skolan eller elevens vårdnadshavare begär det.

8 § Vad som åligger en kommun i fråga om skolhälsovården får efter överenskommelse med en landstingskommun i stället fullgöras av denna.

9 § Regeringen får medge undantag från föreskrifterna i detta kapitel om skolhälsovården i sameskolan och i enskild statsunderstödd skola.

10 kap. Övriga föreskrifter

Överklagande av beslut

1 § Skolstyrelsens beslut får överklagas hos länsskolnämnden genom besvär om beslutet gäller

mottagande av elev enligt 4 kap. 5 eller 6 §,

utbildning i grundskolan vid sex år enligt 5 kap. 2 §,

uppskjutande av utbildning i grundskolan enligt 5 kap. 3 §,

fullgjord skolplikt enligt 5 kap. 6 §,

befrielse från utbildning i grundskolan enligt 5 kap. 7 §,

förlängd utbildning i grundskolan enligt 5 kap. 8 §,

befrielse från att delta i religiösa inslag i utbildningen enligt 5 kap. 14 § eller 7 kap. 3 §,

godkännande eller återkallelse av godkännande för enskild skola enligt 8 kap. 1 och 2 §§,

godkännande eller återkallelse av godkännande av privatutbildning enligt 8 kap. 4 och 5 §§.

Andra beslut som skolstyrelsen har meddelat enligt denna lag får endast överklagas genom kommunalbesvär enligt föreskrifter i kommunallagen (1977: 179).

2 § Utbildningsnämndens beslut får överklagas hos länsskolnämnden genom besvär om beslutet gäller

mottagande av elev enligt 4 kap. 6 §,

befrielse från att delta i religiösa inslag i utbildningen enligt 7 kap. 3 §.

Andra beslut som utbildningsnämnden har meddelat enligt denna lag får endast överklagas genom kommunalbesvär enligt föreskrifter i kommunallagen (1977: 179).

3 § Beslut som en lokal styrelse för specialskolan har meddelat enligt denna lag får överklagas hos länskolnämnden genom besvär.

4 § Länskolnämndens beslut om godkännande eller återkallelse av godkännande av privatutbildning enligt 8 kap. 4 och 5 §§ får överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Andra beslut som länskolnämnden har meddelat enligt denna lag får överklagas hos regeringen genom besvär.

5 § Skolöverstyrelsens beslut får överklagas hos kammarrätten genom besvär om beslutet gäller

fullgörande av skolplikt på annat sätt än genom deltagande i specialskolans utbildning enligt 6 kap. 8 §,

förbud för en enskild skola att ta emot elever under viss ålder enligt 8 kap. 6 §.

Andra beslut som skolöverstyrelsen har meddelat enligt denna lag får överklagas hos regeringen genom besvär.

Bemyndiganden m. m.

6 § Regeringen bemyndigas att i fråga om grundskolan och specialskolan meddela föreskrifter som avses i 8 kap. 3 § regeringsformen och som gäller arbetets anordnande, ledighet för elev eller åtgärd för elevs tillrättaförande.

Regeringen bemyndigas vidare att meddela föreskrifter om kommuns befattning med grundskola och gymnasieskola samt om landstingskommuns befattning med gymnasieskola.

Försöksverksamhet får anordnas i skola enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

7 § Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet att meddela närmare föreskrifter i de hänseenden som anges i 6 §.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den . Genom lagen upphävs skollagen (1962: 319).

2. Äldre föreskrifter skall fortfarande gälla i fråga om utdömande av sådant vite som har förelagts enligt 39 § skollagen (1962: 319) före utgången av

3. Om det i lag eller annan författning hänvisas till en föreskrift som ersatts genom en föreskrift i denna lag, skall i stället den nya föreskriften tillämpas.

Sammanställning av remissyttrandena över skolförfattningsutredningens betänkande (Ds U 1981: 4) Skollagen

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av socialstyrelsen, statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), riksskatteverket (RSV), statens arbetsgivarverk (SAV), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), skolöverstyrelsen (SÖ), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), statens invandrarverk (SIV), hovrätten för Övre Norrland, kammarrätten i Jönköping, samtliga läns skolnämnder, länsstyrelserna i Södermanlands och Jämtlands län, styrelsen för Östervångsskolan, styrelsen för Tomtebodaskolan, sameskolstyrelsen, svenska språknämnden, utredningen (U 1978: 04) om kommunal vuxenutbildning (komvux-utredningen), integrationsutredningen (U 1978: 07), kommittén (U 1979: 13) angående skolor med enskild huvudman (SEH-kommittén), förskola-skola-kommittén (U 1981: 01), Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Riksförbundet Hem och Skola (RHS), styrelsen för Estniska Skolan i Stockholm, Centerns ungdomsförbund (CUF), Moderata ungdomsförbundet (MUF), Göteborgs och Bohus läns vårdskoleförbund, Stockholms läns, Malmöhus läns, Jönköpings läns, Göteborgs och Bohus läns och Västmanlands läns landstingskommuner samt Stockholms, Göteborgs, Malmö, Botkyrka, Värmdö, Tierps, Eskilstuna, Nyköpings, Ljungby, Olofströms, Östra Göinge, Helsingborgs, Svedala, Halmstads, Tjörns, Färgelanda, Trollhättans, Vara, Kristinehamns, Hällefors, Ludvika, Ljusdals, Örnsköldsviks, Umeå och Vilhelmina kommuner.

UHÄ har bifogat yttranden från universiteten i Stockholm, Uppsala och Lund. För universitetet i Stockholm har rektorsämbetet till UHÄ överlämnat ett yttrande som inhämtats från universitetets juridiska fakultetsnämnd. För universitetet i Uppsala har rektorsämbetet yttrat sig. Från universitetet i Lund föreligger yttranden från juridiska fakultetsnämnden och förvaltningsnämnden för lärarhögskolan och musikhögskolan i Malmö, vilka yttranden rektorsämbetet har överlämnat till UHÄ med eget yttrande i anslutning till juridiska fakultetsnämndens yttrande. UHÄ har i sitt eget yttrande såvitt gäller den lagtekniska frågan om skolplikten och åsiktsskyddet hänvisat till vad som anförts av de juridiska fakultetsnämnderna vid universiteten i Stockholm och Lund.

För Göteborgs kommun har kommunstyrelsen som svar på remissen överlämnat ett yttrande från Göteborgs allmänna skolstyrelse. Kommunstyrelsen har även bifogat tjänsteutlåtande från Göteborgs stadskansli.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har hänvisat till yttrandet från läns skolnämnden i samma län.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har bifogat yttranden från Södermanlands läns landstingskommun och Oxelösunds kommun.

Yttranden har dessutom kommit in från Sveriges Psykologförbund och Skolledarförbundet.

Sammanställningens disposition m. m.

I det följande redovisas först remissinstansernas allmänna inställning (avsnitt 1) samt vissa synpunkter rörande lagförslagets uppbyggnad, terminologi m. m. (avsnitt 2).

Sedan följer såsom avsnitten 3–12 en redovisning av yttranden med utgångspunkt i utredningens förslag till olika kapitel i skollagen. Därvid lämnas för varje kapitel först vissa uppgifter om ändringar i den nuvarande skollagen som har skett efter det att utredningen lade fram sitt förslag.

Avslutningsvis tas upp vissa ytterligare frågor som har berörts av en eller flera remissinstanser (avsnitt 13).

I sammanställningen har som regel inte tagits med remissynpunkter i frågor som riksdagen har tagit ställning till genom beslut om ändringar i den nuvarande skollagen efter det att utredningens betänkande avlämnades.

1 Remissinstansernas allmänna inställning

Skolförfattningsutredningens uppgift har varit att se över den nuvarande skollagen från främst språklig och författningsteknisk synpunkt.

Utredningens förslag till ny skollag har fått ett i huvudsak mycket positivt mottagande.

SÖ säger sig med tillfredsställelse ha tagit del av skolförfattningsutredningens första betänkande och tillägger: Stora förtjänster ligger i den genomförda huvuduppgiften att redaktionellt och språkligt omarbeta skollagen – en lagtext som i sina huvudsakliga delar nu är mer än tjugo år gammal och som på sin tid var ett förstlingsverk på området. Men dessutom har utredningen i detta betänkande bl. a. samlat och med stor pregnans behandlat ett rikt stoff både i sakfrågor och i författningstekniska frågor, vilket ger volymen ett bestående värde för många som i olika roller sysslar med skolfrågor.

Svenska kommunförbundet framhåller följande: Det förslag till omarbetad skollag som framlagts innebär enligt styrelsens mening betydande förbättringar. Dispositionen är överskådlig och språket enklare och klarare på många punkter. En del detaljer har bedömts onödiga att reglera i lag och har mönstrats ut. Av stort värde är kapitlet med specialmotiveringar, där bakgrund, motivering och kommentarer till olika paragrafer redovisas. Sådant material, samlat från olika förarbeten, underlättar självfallet i hög grad tolkningen och tillämpningen av bestämmelserna lokalt. Likaså har de analyserande avsnitten om t. ex. elevområdestillhörighet och rätten till fri utbildning stort värde för skolledningen och dess personal.

Även *Landstingsförbundet* uttrycker sin tillfredsställelse över att en översyn kommit till stånd och anser att utredningens förslag medför väsentliga förbättringar av nu gällande skollag.

Också de flesta övriga remissinstanserna – bl. a. åtskilliga *länsskolnämnder* och *kommuner* samt *Skolledarförbundet* – finner det värdefullt att en redaktionell och språklig omarbetning av skollagen har gjorts.

RRV anser att en materiell översyn av framför allt skollagen och skolförordningen borde ha föregått den – i och för sig viktiga – språkliga översynen av skollagen. *RHS* däremot menar att i och för sig behövliga sakändringar, även smärre sådana som utredningen har föreslagit, bör anstå till ett senare sammanhang. *RRV* anser att översynen, även med en begränsning till språkliga och redaktionella frågor, borde ha omfattat en jämförelse av texterna i skollagen, skolförordningen, läroplanerna och andra föreskrifter i syfte att nå inbördes förenlighet och att till skollagen hänföra de viktigaste bestämmelserna.

SÖ anser att det har varit högst befogat och praktiskt att såsom nu skett separat göra en grundlig omarbetning av skollagen av huvudsakligen språklig och teknisk natur. Men man kan enligt *SÖ*:s uppfattning hysa en viss tvekan om det är lika lämpligt att nu utfärda en *helt ny* skollag utan att samtidigt göra flera önskvärda sakliga förändringar än utredningen föreslår, inte minst om sådana skulle behöva påverka lagens disposition. *SÖ* avser här närmast komplettering av lagen med vissa grundläggande regler för andra skolformer eller utbildningsformer, främst sådana som för närvarande har sitt lagstöd enbart i den korta lagen (1975: 160) med bemyndigande att meddela föreskrifter om kommuns och landstingskommuns medverkan i utbildning (se närmare prop. 1975: 8 bl. a. s. 21 och 86–88). Det gäller bl. a. kommunal vuxenutbildning och grundutbildning för vuxna. *SÖ* pekar i sammanhanget också på att det nyligen i *SOU* 1981: 26 har föreslagits inarbetning i skollagen av grundregler rörande undervisningen för utvecklingsstörda (nuvarande särskolan). *Länsskolnämnden i Jönköpings län* framhåller att regering och riksdag inom en inte alltför avlägsen framtid har att ta ställning till utredningsförslag som kan komma att påverka innehållet i en ny skollag, t. ex. förslag från gymnasieutredningen, omsorgskommittén, komvux-utredningen och integrationsutredningen. *Länsskolnämnden* finner det därför svårt att bedöma när det kan anses lämpligt att med skolförfattningsutredningens förslag som grund fatta beslut om en ny skollag.

Skolförfattningsutredningens lagförslag innebär i förhållande till nuvarande skollag bl. a. utmönstring av en del detaljer som har bedömts onödiga att reglera i lag. En och annan remissinstans ifrågasätter om utredningen har gått tillräckligt långt när det gäller att minska detaljregleringen. *Södermanlands läns landstingskommun* framhåller att kommunerna efter kommunreformen har fått ökade ekonomiska och administrativa resurser vilket möjliggjort uppbyggnaden av skolkanslier och utbildningsavdelningar med kvalificerad personal. Enligt landstingskommunen kan det därför ifrågasättas om den detaljreglering som fortfarande återstår i lagförslaget är nödvändig.

Majoriteten av remissinstanserna har ingenting att erinra mot den språk-

liga utformningen. Flera remissinstanser uttalar sig mycket positivt i detta hänseende. *Svenska språknämnden* anser att utredningen i stort sett har lyckats i sin strävan att åstadkomma en klar och lättillgänglig lagtext. Enligt *UHÄ* synes den nya språkutformningen utgöra en välavvägd balans mellan traditionellt författningsspråk och modern sakprosa. *RHS* däremot framhåller att den språkliga utformningen kan förbättras ytterligare.

Ett flertal remissinstanser har kommenterat en rad enskildheter i utredningens förslag. Synpunkterna gäller i betydande utsträckning författningstekniska och språkliga frågor, men även vissa sakfrågor.

Liksom den nuvarande skollagen förutsätter utredningens lagförslag att skolpliktens närmare innehåll skall regleras genom föreskrifter som meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer. *Juridiska fakultetsnämnderna vid universiteten i Stockholm och Lund* menar i sina av *UHÄ* åberopade yttranden att den valda författningstekniska lösningen knappast kan vara förenlig med regeringsformens stadganden om normgivning (se avsnitt 12.2).

Utredningen har på enstaka punkter redovisat överväganden i sak, ibland följda av förslag till smärre ändringar i sak. Det gäller framför allt följande frågor, som också föranlett många kommentarer från remissinstanserna, nämligen vad kommunala och landstingskommunala skolhuvudmän utan kostnad skall tillhandahålla eleverna (avsnitt 3.3), elevområden och interkommunal ersättning (avsnitt 6), skolchefer (avsnitt 4.4), planeringsråd och yrkesråd (avsnitt 4.3), handläggningsordningen vid användning av vite och hämtning som tvångsmedel för skolpliktens fullgörande (avsnitt 7.5.2) samt skolhälsovård (avsnitt 11). Remissutfallet är på dessa punkter splittrat.

Vissa sakfrågor har tagits upp av flera remissinstanser, fastän utredningen inte har gått in på dem. Det främsta exemplet är frågan om bibehållande av de nuvarande tvångsmedlen vite och hämtning för att genomdriva skolpliktens fullgörande. Åtskilliga remissinstanser vill att tvångsmedlen eller åtminstone hämtningsmöjligheten skall avskaffas (se avsnitt 7.5.1).

Följande remissinstanser har utan närmare kommentarer tillstyrkt eller lämnat utan erinran skolförfattningsutredningens förslag, nämligen *AMS*, *statskontoret*, *länsskolnämnden i Kopparbergs län*, *integrationsutredningen*, *Göteborgs och Bohus läns vårdskoleförbund*, *Stockholms läns*, *Jönköpings läns* och *Malmöhus läns landstingskommuner* samt *Botkyrka*, *Oxelösunds*, *Ljunghy*, *Svedala* och *Umeå kommuner*.

Bl. a. *SÖ* samt många *länsskolnämnder* och *kommuner* har haft synpunkter på en rad enskildheter i utredningens förslag. *Svenska kommunförbundet* däremot har ansett sig endast behöva beröra ett fåtal paragrafer särskilt. *Landstingsförbundet* har allmänt förklarat sig inte ha något att erinra mot utredningens förslag till mindre ändringar i skollagens sakliga innehåll. *UHÄ* finner de föreslagna ändringarna sakligt motiverade.

I avsnitt 2 redovisas sådana synpunkter av huvudsakligen teknisk eller språklig karaktär som inte hänför sig till vissa bestämda kapitel i utredningens lagförslag.

2.1 Lagform när sådan inte krävs

Kammarrätten i Jönköping delar utredningens uppfattning att de grundläggande bestämmelserna för det offentliga utbildningsväsendet – och således även bestämmelser som inte ovillkorligen kräver lagform – även framdeles bör finnas i skollagen. Urvalet av vad som skall medtagas i lagen framstår som i stort sett väl avvägt.

RRV anser att en jämförelse borde ha gjorts av texterna i skollagen, skolförordningen och andra föreskrifter i syfte att till skollagen hänföra de viktigaste bestämmelserna, bl. a. den ramlagstiftning som berör kommunerna. Sådana bestämmelser finns f. n. i skolförordningen, bl. a. i form av allmänt formulerade regler om kommunens skyldigheter vad gäller skolans mark, lokaler och inventariebehov. Samtidigt innehåller förslaget till ny skollag fortfarande detaljbestämmelser om t. ex. antalet ledamöter i planeringsråd, ett rådgivande organ till skolstyrelsen.

2.2 Kapitelindelning m. m.

Att varje skolform får ett särskilt kapitel ser *SÖ* som en fördel. Det ökar överskådligheten och klarheten. Även *länsskolnämnderna i Kalmar och Uppsala län* tillstyrker att varje skolform får ett eget kapitel.

Styrelsen för Tomtebodaskolan, som är specialskola, anser att skolformen specialskolan inte skall behandlas i ett kapitel för sig.

RHS har i anslutning till synpunkten att den s. k. målparagrafen bör få kvarstå på sin nuvarande plats som skollagens första paragraf (se avsnitt 3.2) anfört: Det bör vidare övervägas om inte rätten till undervisning, (förslagets 5 kap. 1 §, 6 kap. 3 §, 7 kap. 1 §), rätten att befrias från religiösa inslag i undervisningen (förslagets 5 kap. 14 §, 6 kap. 17 §, 7 kap. 3 §), rätten att slippa kroppslig bestraffning och kränkande behandling (nuvarande 26 §), rätten för envar att åtnjuta respekt och hänsyn (nuvarande 26 §) samt rätten till jämställdhet mellan könen (nuvarande 9 § och 20 c §) bör få en mer framskjuten plats, som en slags rättighetskatalog, i omedelbar anslutning till den inledande målparagrafen.

SÖ har – likaledes i anslutning till synpunkten att målparagrafen bör utgöra skollagens första paragraf (se avsnitt 3.2) – uttalat att i nära, helst omedelbar, anslutning till denna bör följa de centrala kapitel som gäller själva skolverksamheten och alltså rör eleverna, dvs. kapitlen 5–8 om de olika skolformerna och kapitel 9 om skolhälsovården. Därmed skulle de förvaltningsmässiga delarna te sig mindre dominerande.

Utredningen föreslår att lagens paragrafer skall numreras kapitelvis. *Länsskolnämnden i Uppsala län* avstyrker detta. Eftersom varje kapitel har relativt ringa omfattning anser nämnden att det vore mera praktiskt om paragraferna numrerades i en följd (§§ 1–85).

2.3 Språk m. m.

SÖ framhåller önskvärdheten av att i det grundläggande författningsarbetet nå en god balans mellan att vara kortfattad och att vara tillräckligt tydlig. Det innebär samtidigt att man, såsom ju numera är accepterat i lagstiftningsarbetet på ett helt annat sätt än förr, beaktar vilka kategorier som skall tillämpa författningarna. Det är på detta område huvudsakligen förtroendemän och tjänstemän som inte är jurister och som inte alls har författningstolkning som en huvuduppgift. Vad som för vissa jurister – med bl. a. en vidsträckt överblick över olika lagstiftningskomplex – är "självlkärt", "onödigt" etc. och därför t. ex. bör utmönstras, är kanske inte alltid lika självklart för skolledare, skolstyrelseledamöter och andra som har att tillämpa skolförfattningarna. SÖ har därför följande speciella önskemål, som har till syfte att inte minst i ett övergångsskede minska riskerna för missförstånd. När sålunda ett konkret stadgande i nuvarande författningstext (t. ex. skollagen) bortfaller på grund av att frågan numera är reglerad i ett annat, mer generellt författningskomplex, så bör man enligt SÖ:s mening, när frågan inte är oväsentlig i sak, vara generös nog att samtidigt med att i detta fall den planerade nya skollagen utfärdas, antingen i själva lagtexten eller i t. ex. skolförordningen (motsvarande) i stället ta in en hänvisning till eller erinran om att (den utmönstrade) frågan regleras i annat lagkomplex. Ett par exempel där SÖ finner detta särskilt befogat är förslagen (s. 56, 58 f.) att ur skollagen skall utmönstras agaförbud (26 § SL) och stadganden om att verka för jämställdhet mellan kvinnor och män (9 § och 20 c § SL).

SÖ nämner med tillfredsställelse vissa exempel på tekniska förbättringar som skolförfattningsutredningens förslag inrymmer. Till sådant som för lagens tillämpare ökar klarheten och minskar riskerna för missförstånd och onödig tidspilla hör enligt SÖ bl. a. att man frångår metoden att hänvisa mellan lagens paragrafer, att när hänvisningar görs till annan lag, t. ex. kommunallagen, kort anges vad paragrafen i fråga behandlar samt att man i stort sett helt frångår metoden med presensform till förmån för påbudets klarare "skall".

Moderniseringen av lagtexten kan enligt SÖ i någon mån inge farhågor för missförstånd, framför allt övergångsvis. Man får nog som ett pris för moderniseringen räkna med att det inte blir alldeles bekymmersfritt att texter förkortas, tas bort eller görs om utan att därmed någon saklig ändring är avsedd, uttryckligen eller underförstått i betänkandet. Ett starkt förkortat eller moderniserat uttryckssätt kan naturligtvis ibland ge en annan saklig nyans, eller i vart fall uppfattas så. Den skolpolitiska bakgrunden till ett tidigare stadgande kanske någon gång blir bortskymd. En modernisering är dock behövlig och kan vara värd sitt pris.

Svenska språknämnden anser bl. a. att s. k. naket substantiv på några ställen, t. ex. i 5 kap. 14 §, är att föredra framför den använda obestämda formen. Språknämnden ställer också frågan om inte tiden är inne att överväga en annan form än "enligt 8 kap. 1 och 2 §§ denna lag" (se i 2 kap. 4 §) för hänvisningar inom en och samma lag.

Länsskolnämnden i Kalmar län finner det tillfredsställande att utredningen valt att undvika alltför många hänvisningar i lagtexten. Därmed underlättas läsningen och texten blir lättbegriplig. I de fall då man ändå måste tillgripa hänvisningar har utredningen enligt nämnden funnit en teknik och form som är mycket tilltalande genom att kort ange vad som behandlas i de paragrafer som man hänvisar till. Så sker t. ex. i 2 kap. 4 §.

Enligt *TCO* har möjligen strävan att undvika hänvisningar drivits för långt. En viss försiktig hänvisning inom lagen skulle inte ha gjort den mycket mera svåräst. Däremot skulle en del onödiga upprepningar ha kunnat undvikas.

2.4 Föräldrar, vårdnadshavare m. m.

I den nuvarande skollagen används ordet föräldrar i betydelsen vårdnadshavare i föräldrabalkens mening. Lagen innehåller inga bestämmelser beträffande dem som är föräldrar utan att vara vårdnadshavare eller som har hand om andras barn utan att i juridisk mening vara vårdnadshavare.

Inte heller skolförfattningsutredningen föreslår bestämmelser beträffande andra av de nu nämnda än vårdnadshavare. Utredningen föreslår att termen vårdnadshavare införs i lagtexten.

Få remissinstanser har yttrat sig speciellt i hithörande frågor.

Kammarrätten i Jönköping tillstyrker på av utredningen anförda skäl att termen vårdnadshavare införs i lagtexten.

Hällefors kommun anser att det är en fördel att ordet vårdnadshavare används konsekvent för att markera att det är de eller den som enligt föräldrabalken har vårdnaden om ett barn som åsyftas med olika föreskrifter i skollagen. I praktiken är orden målsman och förälder/föräldrar mera lätthanterliga men det är uppenbart att entydighet i fråga om innebörden är att föredra i lagtext.

Till dem som tillstyrker förslaget att i lagtexten använda termen vårdnadshavare hör också *länsskolnämnderna i Hallands, Jönköpings och Gävleborgs län*.

SÖ anser att en hänvisning till annan lagtext vore önskvärd för att förklara vad som menas med vårdnadshavare.

Ljusdals kommun pekar på att ett barns föräldrar (vårdnadshavare) kan ha olika uppfattning t. ex. i fråga om uppskov med skolstarten enligt 5 kap. 3 § lagförslaget. Kommunen anser att det i lagtexten bör klargöras huruvida båda måste lämna sitt medgivande för att skolstyrelsen skall kunna besluta om uppskov.

Göteborgs stadskansli konstaterar att t. ex. fosterföräldrar inte inryms i begreppet vårdnadshavare och anför: Stadskansliet vill emellertid ifrågasätta om inte fosterföräldrar borde vara berättigade att ansöka om vissa typer av beslut. Stadskansliet tänker här på det fall att ett barn under en lång tid varit omhändertaget för samhällsvård och placerats i ett enskilt fosterhem. I en sådan situation skall fosterföräldrarna i allt väsentligt träda i föräldrars ställe och bör gentemot skolan ha den ställning som föräldrar normalt har. Stadskansliet anser ytterligare överväganden på denna punkt erforderliga.

Skolledarförbundet: Förbundet vill påpeka de praktiska svårigheter som uppstår genom bestämmelsen att det är vårdnadshavare som svarar för barns utbildning och uppfostran även i de fall där den faktiska vårdnaden överlämnats till andra (ex. fosterföräldrar). Dessa fosterhemsfall och liknande innebär redan i sig stora problem och det hade underlättat arbetet för barnets bästa, om de faktiska vårdnadshavarna hade haft slutlig bestämmanderätt härvidlag (se sid. 70–71).

Vid utformningen av skollagen måste enligt *Vara kommun* hänsyn tas till följande förhållanden: Många elever i dagens skola kommer från splittrade hem med endast en vårdnadshavare. Numera kan barn ha två vårdnadshavare som lever åtskilda. Detta skapar speciella problem för skolan när det gäller information till barnens föräldrar om verksamheten i skolan och om barnens skolarbete. Skolstyrelsen är av den uppfattningen att båda föräldrarna/vårdnadshavarna skall ha möjlighet att följa sina barns skolgång. Det finns dock stora praktiska svårigheter att i varje fall förmedla all aktuell information till vårdnadshavare/föräldrar som lever åtskilda. Gällande sekretesslag torde göra det mycket svårt för skolan att få sådan information att en lätt och naturlig föräldrakontakt kan etableras både med den förälder som har den direkta vårdnaden om barnet och den andra föräldern som bor på annat håll.

2.5 Inseende och tillsyn

Skolförfattningsutredningen använder uttrycket "ha inseende över" i 2 kap. 3 § (om skolstyrelsen) och 3 kap. 2 § (om länskolnämnden) samt uttrycket "stå under inseende av" i 8 kap. 6 § (om statlig myndighet). Däremot används ordet "tillsyn" i rubriken till 8 kap. 6 §.

SÖ: "Inseende" är en term med gamla anor och stor spridning inom skolväsendets olika författningar. Den kan och bör knappast utmönstras. Att en skola/skolform står under *SÖ*:s inseende har sedan länge varit en genomgående grundförutsättning inom studiestödssystemet. "Inseende" bör i skollagen lämpligen användas om både *SÖ* och länskolnämnderna, däremot inte, såsom sker i 2 kap. 3 § förslaget, om skolstyrelsen.

Enligt *länskolnämnden i Gävleborgs län* förefaller "inseende" och "tillsyn" ha i viss mån likartad betydelse. Ordet "tillsyn" torde emellertid uppfattas som mera klagörande och distinkt. Det är också mer användbart i sammansättningar som t.ex. tillsynsområde. Enligt länskolnämndens mening bör i 3 kap. 2 § ordet "tillsyn" ersätta ordet "inseende". Därigenom erhålls också en tydligare markering av statsmakternas ansvar för rikets skolväsen.

RHS finner uttrycket "ha inseende över" både otydligt och oklart. *RHS* anser att man bör kunna hitta ett uttryck som för alla och envar klagör vad som menas.

SEH-kommittén pekar på att såväl i den nuvarande skollagen som i skolförfattningsutredningens lagförslag begreppen "inseende" och "tillsyn" används parallellt utan att någon konkret betydelseskillnad kan iakt-

tas. Det vore enligt SEH-kommitténs mening till fördel om endast begreppet tillsyn komme till användning.

Prop. 1985/86: 10

Se även i avsnitt 5.4 vad *länsskolnämnden i Stockholms län* i anslutning till 3 kap. 2 § anför om att "inseende" rent språkligt ger ett mera passivt intryck än "tillsyn" och vad *SAF* anför om att ordet inseende bör bytas ut mot "aktiv tillsyn" i 3 kap. 2 §.

Bilaga 5

2.6 Skola och skolform

SÖ uttrycker sin tillfredsställelse över att termen "skolform" införs och ersätter det mångtydiga uttrycket "skola". Enligt *länsskolnämnden i Jönköping* är det en klar förbättring att konsekvent använda ordet "skolform", när en sådan åsyftas, i stället för det oprecisa ordet "skola". Utredningens förslag rörande termen skolform tillstyrks också av *länsskolnämnderna i Kalmar och Gävleborgs län* samt *kammarrätten i Jönköping*.

2.7 Ordet skolplikt

RHS ifrågasätter om inte ordet "skolplikt" bör ersättas av exempelvis "utbildningsskyldighet": Ordet och begreppet "skolplikt" hade sin givna plats i 1800-talets reformarbete när undervisning i institutionaliserad form, i särskilda hus, gjordes till ett obligatorium genom 1842 års folkskolestadga. I dag bör vi lagfästa medborgarens skyldighet att utbilda sig. I exempelvis Danmark är debatten om detta sedan länge ett övervunnet stadium och man talar om undervisningsplikt i stället för skolplikt.

2.8 Utbildning – begreppet och dess benämning

I den nuvarande skollagen används begreppet *undervisning*. Det har en mera vidsträckt innebörd än ordet rent språkligt förmedlar. Flera bestämmelser i skollagen bygger direkt eller indirekt på detta begrepp. Det gäller bl. a. bestämmelserna om skolplikt och förbud att ta ut avgift.

Skolförfattningsutredningen föreslår att i stället begreppet *utbildning* skall användas. Det skall inrymma all verksamhet som bedrivs i skolans regi i syfte att uppnå skolans målsättning, däri inbegripet att eleverna har tillgång till vad som är nödvändigt för att verksamheten skall kunna bedrivas. På begreppet utbildning bygger bl. a. bestämmelserna om skolplikt och kostnadsfri utbildning i utredningens lagförslag.

Juridiska fakultetsnämnden vid universitetet i Stockholm finner det av flera skäl oacceptabelt att knyta skolplikten till ett utbildningsbegrepp som inbegriper allt det som utredningen tänker sig. Fakultetsnämndens yttrande i bl. a. denna fråga redovisas i avsnitt 13.1.

Flertalet remissinstanser som har yttrat sig över innebörden av begreppet utbildning och inte bara över benämningen har gjort sina uttalanden med tanke på bestämmelserna om kostnadsfri utbildning. Vissa sådana uttalanden redovisas i avsnitt 3.3 (se särskilt 3.3.1).

Helsingborgs kommun har ingenting att invända mot att "utbildning" får beteckna såväl undervisning som det som fordras för att undervisning-

en skall kunna bedrivas. Ordet "utbildning" kommer därigenom att bli ett relativt omfattande begrepp men också diffust. Det senare behöver inte utgöra någon nackdel – om begreppet inte kopplas till en skyldighet där en mycket preciserad gränsdragning är nödvändig. Problemet är att så sker. Förhållandet har utvecklats av utredaren i avsnittet 5.2 "Avgiftsfri utbildning". Enligt kommunen är det inte tillfyllest att i en lagkommentar dels konstatera att utbildningsbegreppet inte är statiskt utan ständigt förändras (s. 95), dels koppla till detta ständigt föränderliga begrepp ett kostnadsansvar (1 kap. 7 §), dels också konstatera att skyldigheten att utan avgift ordna verksamheten måste avgöras från fall till fall (s. 93). Kommunen anser att förslaget till ny skollag på denna punkt bör omarbetas och preciseras med ambition att nå ett förtydligande.

Kammarrätten i Jönköping tillstyrker på av utredningen anförda skäl att begreppet utbildning införs i lagtexten. Kammarrätten framhåller emellertid att föreskriften om att utbildningen skall vara kostnadsfri för eleverna leder längre än som torde ha varit avsikten, om termen utbildning har den innebörd som utredningen har angett. Kammarrättens yttrande i denna fråga redovisas i avsnitt 3.3.2.

Vara kommun vill varna för att göra begreppet utbildning så vidsträckt att det inte blir möjligt att ta ut avgifter för speciella arrangemang. Kommunens yttrande i denna fråga redovisas i avsnitt 3.3.4.

Länsskolnämnden i Jämtlands län anser att ordet "utbildning" är den lämpligaste samlingsbeteckningen för de olika verksamhetsformerna i dagens skola. Ordet "undervisning" bör främst användas när man talar om lärarledd lektionsundervisning. *Länsskolnämnden i Jönköpings län* tillstyrker att begreppet "undervisning" förbehålls den mera undervisningstekniska sidan av skolans verksamhet medan "utbildning" utgör det vidare begreppet, vilket innefattar såväl undervisning som annan verksamhet i skolan. *Halmstads kommun* anför att "undervisning" i nuvarande skollag har kommit att omfatta en mängd olika verksamhetsformer. Detta har medfört tolkningssvårigheter. Kommunen ser positivt på att "utbildning" blir samlingsbeteckning för all verksamhet som bedrivs i skolans regi i syfte att uppnå skolans målsättning. Enligt *SEH-kommitténs* mening är "utbildning" som en samlande beteckning för skolans olika verksamhetsformer inklusive undervisning i traditionell mening att föredra framför beteckningen "undervisning" som otvivelaktigt inte är entydig. Även *länsskolnämnderna i Hallands, Kalmar och Gävleborgs län* samt *Malmö och Kristinehamns kommuner* tillstyrker att termen "utbildning" införs.

SÖ anser att det har sina klara fördelar att såsom utredningen föreslagit byta ut "undervisning" mot det bredare "utbildning". Det är dock möjligt att man inte helt onyanserat kan fullfölja detta när arbetet går vidare till förordningarna. Där kan man ha ett behov att i vissa sammanhang urskilja den timplanebundna verksamheten, "lektionshållandet".

Förvaltningsnämnden för lärarhögskolan och musikhögskolan i Malmö: På en viktig punkt vill vi anförda avvikande mening. Utredaren föreslår att – liksom det skett under senare årtionden i högskolan – termen "undervisning" byts mot "utbildning". Detta har i högskolan inte skett utan problem. Så uppfattas "utbildning" stå i motsättning till "bildning" och

alltså innebära en på bestämda yrkes- eller examensmål inriktad verksamhet. För högskolans del är detta ingalunda något självklart men har varit i överensstämmelse med statsmakternas avsikter i övrigt. För grundskolan synes däremot en beteckning för verksamheten, som har sådana konsekvenser, stå i direkt motsättning till den skolpolitik som det råder bred enighet om. Vi *avstyrker* därför att ordet "utbildning" används och föreslår att man väljer ett annat uttryck – "skolarbete", "skolverksamhet" eller – i brist på bättre – "undervisning".

Länsskolnämnden i Uppsala län finner att ordet "utbildning" närmast leder tankarna till en yrkesinriktad utbildningsverksamhet och skulle föredra att ordet "undervisning" i stället ges en mera vidsträckt betydelse.

2.9 Innebörden av att vara bosatt i riket

En förutsättning för skolplikt samt för rätt till utbildning i grundskolan, specialskolan och gymnasieskolan är bosättning i riket. Detta gäller såväl enligt skolförfattningsutredningens lagförslag (5 kap. 1 §, 6 kap. 3 § och 7 kap. 1 §) som enligt nuvarande skollag. Enligt utredningen är avsikten att den nya skollagens bosättningsbegrepp liksom den nuvarande skollagens skall följa folkbokföringsförordningens.

Om kravet på bosättning i riket är uppfyllt blir det såvitt gäller utbildning i grundskolan och gymnasieskolan aktuellt att fastställa elevområdestillhörigheten. Föreskrifter om sådan finns i 4 kap. 4 § i utredningens lagförslag och innebär att till ett elevområde hör den som är kyrkobokförd inom elevområdet och den som inte är kyrkobokförd i riket eller saknar stadigvarande vistelseort men uppehåller sig inom elevområdet.

SIV och *RSV* har i sina yttranden tagit upp vissa särfall.

SIV: Det förhållandet att ett barn uppehåller sig inom ett elevområde innebär således inte i sig att barnet har rätt till utbildning. Skolmyndigheten skall för att konstatera om rätt till utbildning föreligger fastställa att personen är bosatt i riket. I normalfallet får skolmyndigheten genom att följa folkbokföringsförordningens bestämmelser ledning för sin bedömning om bosättning föreligger. Det finns emellertid barn som nu går i skolan och enligt *SIV*:s mening bör ha fortsatt rätt därtill, nämligen barn till person som väntar på beslut i uppehållsrenden. Skollagen ger inte ledning för skolmyndigheterna i fråga om utbildning av denna kategori. Det bör därför av propositionen till nämnda lag eller av anvisningar klart framgå att nuvarande praxis inte skall ändras. Huvudregeln bör liksom nu vara att barn som vistas i riket och vars föräldrar väntar på besked i fråga om tillstånd skall beredas utbildning i svensk skola även innan bosättning i riket föreligger.

RSV:

Barn till vissa invandrare med ifrågasatt flyktingstatus kan vistas relativt länge i landet utan att bli kyrkobokförda. Prövningen av deras rätt att få kvarstanna i landet genom att beviljas uppehållstillstånd kan ta avsevärd tid i anspråk. En faktisk bosättning kan då anses föreligga trots att kyrkobokföring enligt hittillsvarande praxis inte sker så länge tillstånd saknas att vistas i landet.

Det finns också barn som varaktigt bor utomlands men som enligt praxis ändå anses böra vara här kyrkobokförda med tillämpning av 15 § folkbokföringsförordningen. Detta gäller barn som inflyttat med föräldrarna men som återvänt för skolgång i hemlandet och endast besöker föräldrarna i Sverige under ferier.

Förslagets 5 kap. 1 § och 6 kap. 3 § reglerar rätten till utbildning samt skyldigheten att fullgöra skolplikt i grundskolan resp. specialskolan. Förslagets 7 kap. 1 § reglerar rätten till utbildning i gymnasieskolan. Mot bakgrund av de nu påpekade bosättningsfrågorna anser RSV att dessa regler sammantagna med uttalandena på sid. 131 ff inte ger tillräcklig ledning för bedömande av rätten till eller skyldigheten att delta i utbildning. RSV vill härvid dessutom påpeka att den föreslagna besvärsgeslutsregeln i 10 kap. 1 § inte synes omfatta skolstyrelsens ställningstagande angående huruvida bosättning i riket föreligger eller ej. Även om möjlighet att överklaga skolstyrelsens beslut angående till vilket elevområde eleven hör indirekt kanske också kommer att medföra en överprövning av rätten till utbildning bör enligt RSV:s mening reglerna angående rätten till och skyldighet att delta i utbildning preciseras.

För det fall nu nämnda regler i 5, 6 och 7 kap. avses innefatta sådana barn som anges inledningsvis kan regeln i 4 kap. 4 § omformuleras på följande sätt. Orden "eller stadigvarande vistelseort" bör kunna utgå. (Såvitt RSV känner till finns det numera inte några ambulerande zigenare vilket stadgandet närmast torde åsyfta.) Orden "uppehåller sig inom elevområdet" kan i sådant fall lämpligen ersättas av "stadigvarande vistas inom elevområdet" (jfr uttalande på s. 76 nederst).

3 1 kap. Allmänna föreskrifter

Skolförfattningsutredningen har i 1 kap. sammanfört dels vissa inledande föreskrifter (1 och 2 §§) om vilka skolformer m. m. som regleras i lagen, dels en bestämmelse om utbildningens mål (3 §) samt bestämmelser om huvudmannaskap m. m. (4–6 §§) och om kostnadsansvar (7 och 8 §§).

Sedan förslaget lades fram har den nuvarande skollagen ändrats i bl. a. följande hänseenden. Skollagen innehåller numera bestämmelser om s. k. uppföljande verksamhet för ungdomar under 18 år (se 2 och 9 a §§ i den nuvarande skollagen). I skollagen finns numera också bestämmelser om undervisning i vad som förr kallades ungdomsvårdsskolor (se 6 a § i den nuvarande skollagen). Bestämmelserna om skolpliktens fullgörande i skolor med enskild huvudman (numera kallade fristående skolor) och om skolhälsovård för skolpliktiga elever i statsunderstödda sådana skolor har ändrats (se bl. a. 3 a, 33 a och 34 b §§ i den nuvarande skollagen).

3.1 Skollagens tillämpningsområde m. m.

SÖ har berört men inte gått närmare in på möjligheten att i en ny skollag ta in grundläggande bestämmelser om flera skolformer än som regleras i den nuvarande skollagen (se avsnitt 1).

Länsskolnämnden i Västernorrlands län förordar att skollagens tillämpningsområde utvidgas till att omfatta alla skolformer, som är föremål för länsskolnämndens eller SÖ:s tillsyn.

RRV pekar på att det inom kommunal vuxenutbildning (komvux), arbetsmarknadsutbildning (AMU) och folkhögskolan finns utbildningar som åtminstone delvis kan jämföras med utbildning i gymnasieskolan. Det bör därför övervägas att reglera inte bara gymnasieskolan i skollagen.

Förvaltningsnämnden för lärarhögskolan och musikhögskolan i Malmö: Varken den hittillsvarande eller den föreslagna skollagen är heltäckande i den meningen att de behandlar utbildningsväsendet i dess helhet. För högskolan gäller en särskild lag, varför det är naturligt att den är undantagen. Det gäller också det fria bildningsarbetet och folkhögskolorna. Där emot är det inte självklart att exempelvis de svenska utlandsskolorna, kommunal och statlig vuxenutbildning och utbildningar på handikappområdet, såsom för psykiskt utvecklingsstörda, skulle uteslutas eller nämnas summariskt. Så gör man i förslaget, liksom i den nuvarande lagen. Vi anser att förslaget till skollag har för starkt begränsats till konventionella skolmässiga utbildningar eller skolformer och inte tillräckligt uppmärksammar utbildningar som tillkommit under de senaste årtiondena.

Flera remissinstanser anser att kommunernas s. k. uppföljningsansvar bör finnas med i eller i anslutning till 1 kap. 4 §.

Bl. a. *komvux-utredningen* anser att skollagen bör innehålla bestämmelser om kommunal vuxenutbildning (komvux) och grundutbildning för vuxna (grundvux).

Enligt *länsskolnämnden i Hallands län* bör komvux och grundvux snarast nämnas i skollagen. Dessa skolformer finns i nästan samtliga kommuner och följer i vissa avseenden likadana bestämmelser som de i förslagets 1 kap. 1 § angivna skolformerna.

SAV ifrågasätter om det inte också finns behov av att även lagreglera vissa frågor beträffande t. ex. komvux och grundvux.

TCO finner inget skäl att i lagtexten ange att det finns en särskild lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda.

Enligt *länsskolnämnden i Norrbottens län* bör det övervägas att i 2 § erinra om rätten för samers barn att fullgöra skolplikt i sameskolan.

Enligt 1 kap. 4 och 6 §§ skall varje kommun och landstingskommun främja ungdomars utbildning i gymnasieskolan. *Halmstads kommun* anser att det kan vara svårt att rätt tolka ordet "främja". Ett bättre ord bör därför övervägas. *Östra Göinge kommun* anser att formuleringen i den nuvarande skollagen "främja åtgärder i syfte att bereda ungdom undervisning i gymnasieskola" bör behållas i stort sett oförändrad. Uttrycket "främja åtgärder" täcker på ett tydligare sätt kommunens skyldigheter beträffande ungdomars utbildning i gymnasieskola. *Länsskolnämnden i Malmöhus län* ställer sig något tveksam till om "främja ungdomars utbildning i gymnasieskolan" kommer att uppfattas ha samma innebörd som "främja åtgärder i syfte att bereda ungdom undervisning i gymnasieskola".

3.2 Den s. k. målparagrafen

Bilaga 5

SÖ vill bibehålla traditionen att den s. k. målparagrafen (1 kap. 3 § förslaget) skall utgöra skollagens första paragraf. Inom SÖ har närmare övervägts både de begränsade förändringar av lagtexten som utredningen direkt föreslår – med både bra och mindre bra detaljer – och de förkortningsmöjligheter som ytterligare skisseras i betänkandet (s. 105). Därvid har också andra önskemål och idéer framkommit och ventilerats. SÖ har dock stannat för att förorda att målparagrafen nu bibehålls i helt oförändrat skick. Till förslagets svagheter hör bl. a. att utformningen i ännu högre grad än den nuvarande ger ett missvisande intryck av tre från varandra helt isolerade mål.

Även *RHS* vill att målparagrafen fortfarande skall vara skollagens första paragraf. Samma uppfattning har *TCO* och *LO*.

Länsskolnämnden i Stockholms län framhåller att målparagrafen i sin nuvarande lydelse är citerad i många sammanhang, bl. a. i den nya läroplanen för grundskolan (Lgr 80). Länsskolnämnden anser därför att paragrafen bör behållas i sin nuvarande utformning med det undantaget att ordet "undervisningen" byts ut mot "utbildningen".

Helsingborgs kommun anser att den på senare tid förstärkta föräldrarollen bör komma till uttryck i skollagens paragraf om utbildningens mål. Paragrafen föreslås därför få följande formulering: "Samhällets utbildning av barn och ungdom skall i samarbete med hemmen ge eleverna kunskaper, utveckla deras färdigheter och främja deras utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar."

Skolförfattningsutredningen har pekat på att man som en sammanfattande benämning på vad som avses med "elevernas utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar" skulle kunna använda uttrycket "allsidig personlig utveckling". *Länsskolnämnden i Malmöhus län* förordar det senare alternativet. *Länsskolnämnden i Skaraborgs län* däremot förordar den längre texten, eftersom den ger mindre utrymme för olika tolkningar beträffande den övergripande målsättningen.

Länsskolnämnden i Östergötlands län anser liksom SÖ att utredningens utformning av målparagrafen i ännu högre grad än den nuvarande utformningen ger ett missvisande intryck av tre skilda mål. Länsskolnämnden har genom åren funnit hur olika skolintressenter gärna vill se de tre aspekterna skilda från varandra och sinsemellan rangordnade i den ordning som de nämns. Stundom har man velat se ett motsatsförhållande mellan skolans uppgift att förmedla kunskaper och färdigheter och dess uppgift att "fostera". Länsskolnämnden anser att enhetligheten kan klargöras genom att kunskaper och färdigheter anges som naturliga medel att åstadkomma en allsidig personlighetsutveckling. Nämnden föreslår att paragrafen får följande lydelse: "Samhällets utbildning av barn och ungdomar skall i samarbete med hemmen främja deras utveckling till harmoniska människor och till dugliga samhällsmedlemmar främst genom att ge dem kunskaper och utveckla deras färdigheter."

Länsskolnämnden i Hallands län befarar att det tredje målet även i

fortsättningen kommer att bli just ett tredjehandsmål för skolan genom den utformning målparagrafen föreslås få. Nämnden skulle också vilja ha en formulering som mer betonar aktiviteten hos barn och ungdom i deras utbildning. I sammanhanget erinrar nämnden om formuleringen "människan är aktiv, skapande, kan och måste ta ansvar ..." i läroplanen för grundskolan (Lgr 80). En tänkbar formulering av målparagrafen skulle enligt nämnden kunna vara: "Samhällets utbildning av barn och ungdom skall ge eleverna möjlighet att skaffa sig kunskaper och utveckla sina färdigheter ..."

Östra Göinge kommun anser att målparagrafens formulering inte bör begränsas till barn och ungdom, eftersom det i gymnasieskolan finns även vuxna elever.

Svenska språknämnden anför beträffande formuleringen "Samhällets utbildning av barn och ungdom ...": Det synes olämpligt att ordet "Samhällets" här skjuts i förgrunden, som om denna utbildning enbart skedde för samhällets skull, inte för elevernas. Det framgår ju av 1 § att lagen rör just de skolformer som samhället har ansvaret för. Därför borde det räcka med att i 3 § inleda med "Utbildningen av barn och ungdom ...".

Styrelsen för Estniska Skolan i Stockholm, som har enskild huvudman, framhåller att skolan utöver de allmänna målen har som särskilt mål att behålla det estniska språket och den estniska kulturen levande.

3.3 Skolhuvudmannens kostnadsansvar

I den nuvarande skollagen används begreppet *undervisning*. Det har en mera vidsträckt betydelse än ordet rent språkligt förmedlar. Flera bestämmelser i skollagen bygger direkt eller indirekt på detta begrepp. Det gäller bl. a. bestämmelserna om att avgift inte får tas ut för undervisningen i grundskolan, specialskolan och gymnasieskolan.

Skolförfattningsutredningen föreslår att i stället begreppet *utbildning* skall användas. Det skall inrymma all verksamhet som bedrivs i skolans regi i syfte att uppnå skolans målsättning, däri inbegripet att eleverna har tillgång till vad som är nödvändigt för att verksamheten skall kunna bedrivas. På begreppet utbildning bygger bl. a. bestämmelserna om kostnadsfri utbildning i utredningens lagförslag.

Enligt lagförslagets 1 kap. 7 § första stycket skall utbildningen i grundskolan, specialskolan och gymnasieskolan vara kostnadsfri för eleverna. I samma paragrafs andra stycke finns ett undantag. En kommun eller landstingskommun, som bedriver gymnasieskola, får besluta att eleverna i denna skolform helt eller delvis själva skall bckosta sådana nödvändiga läroböcker, skrivmateriel och andra utbildningshjälpmedel som används för eget bruk. Enligt 1 kap. 8 § skall all skolhälsovård vara kostnadsfri för eleverna.

Utredningen har beträffande skolhuvudmans kostnadsansvar inte åsyftat någon saklig ändring i förhållande till vad som nu gäller. Undantagsbestämmelsen i 1 kap. 7 § andra stycket är avsedd att innebära en anpassning till "vad som faktiskt gäller".

Utredningen framhåller att det krävs ett uttryckligt författningsstöd för att en kommun eller landstingskommun skall få ta ut avgift för specialreglerad verksamhet. Enligt utredningen behövs därför inte någon bestämmelse om avgiftsfrihet. Huvudregeln om att utbildningen skall vara kostnadsfri för eleverna har utredningen tagit med i lagtexten för tydlighetens skull. Utredningen har inte sett någon anledning att i sitt lagförslag ta med någon uttrycklig motsvarighet till bestämmelserna i den nuvarande skollagens 48 § första stycket och 49 § om kommunernas och landstingskommunernas principiella kostnadsansvar för sina grundskolor och gymnasieskolor.

Utredningen håller i princip skolsocial verksamhet utanför utbildningsbegreppet. Med skolsocial verksamhet avser utredningen skolsociala förmåner såsom skolhälsovård, skolskjutsning och skolmåltider. Till skolsocial verksamhet räknar utredningen också drivande av elevhem. Liksom nuvarande lag innehåller utredningens lagförslag bestämmelser om skyldighet att anordna för eleverna kostnadsfri skolhälsovård. Skolsocial verksamhet i övrigt kan enligt utredningen i vissa fall vara så nödvändig för utbildningen att det redan av åliggandet att bekosta denna följer en skyldighet att utan avgift anordna sådan verksamhet. Men i den mån skolhuvudmännen frivilligt anordnar skolsocial verksamhet får de i princip finansiera verksamheten genom avgifter.

Många remissinstanser har yttrat sig i dessa frågor. I det följande redovisas dels vissa allmänna synpunkter (avsnitt 3.3.1), dels synpunkter med särskild inriktning på läroböcker, skrivmateriel och andra utbildningshjälpmedel (3.3.2), skolmåltider (3.3.3), lägerskola och andra särskilda arrangemang (3.3.4), skolskjutsar (3.3.5) samt skolhälsovård (3.3.6).

Remissinstansernas allmänna synpunkter på begreppet utbildning redovisas i avsnitt 2.8.

3.3.1 Allmänna synpunkter

Mot bakgrund av pågående diskussioner om möjligheterna att finansiera kommunernas kostnader för det obligatoriska skolväsendet genom viss avgiftsbeläggning finner *länsskolnämnden i Jönköpings län* det angeläget att principen om kostnadsfri utbildning fastslås.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län finner principen om det kommunala kostnadsansvaret så viktig för grundskolans och gymnasieskolans karaktär att en uttrycklig föreskrift därom inte kan undvaras. *Länsskolnämnden* anser därför att den nya skollagen, som motsvarighet till 48 § första stycket och 49 § i den nuvarande skollagen, bör innehålla ett stadgande som i allmän form fastslår kommunernas principiella kostnadsansvar på skolväsendets område.

Länsskolnämnden i Jönköpings län delar utredningens uppfattning att i utbildningsbegreppet ingår förutom undervisning jämväl all sådan verksamhet som är nödvändig för att utbildningen skall vara tillgänglig för eleverna, däri inbegripet att eleverna har tillgång till nödvändiga utbildningshjälpmedel. *Länsskolnämnden i Västmanlands län* instämmer i utredningens syn på utbildningsbegreppet. Enligt *länsskolnämnden i Kristianstads län* bör vad utredningen anfört om utbildningsbegreppet kunna

vara till ledning för kommunerna vid tveksamhet om t.ex. rätt att ta ut avgifter och om gränserna för kommunernas obligatoriska kostnadsansvar för skolverksamheten.

Länsstyrelsen i Södermanlands län däremot anser att utredningens diskussion om kostnadsansvaret är motsägelsefull och ologisk och att förslaget till lagtext knappast bidrar till klarhet utan i stället innebär risk för olika tolkningar av skolhuvudmännen.

Enligt *Nyköpings kommun* är utredningens resonemang rörande utbildningsbegreppet och det därtill knutna kostnadsansvaret oklart. Det ger möjlighet till olika tolkningar om vad som är möjligt att avgiftsbelägga. Resonemanget återspeglas inte heller i författningstexten. Kommunen anser därför att en överarbetning bör ske, så att olika tolkningar inte ger elever i skilda kommuner olika förutsättningar för studier i grundskolan och gymnasieskolan.

Östra Göinge kommun anser att 1 kap. 7 § är oklart formulerad och kan ge upphov till tveksamhet om vad som skall betraktas som kostnadsfri utbildning.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län finner det väsentligt för kommunernas och landstingskommunernas planering och finansiering av skolverksamheten att frågan om avgiftsfrihet eller icke avgiftsfrihet på ett mera uttömmande sätt regleras i lag än vad som nu är fallet och som nu föreslås av skolförfattningsutredningen.

Många remissinstanser – bl.a. *SÖ* – framhåller vikten av klarhet i reglerna om kostnadsansvar.

Åtskilliga kommuner och länsskolnämnder efterlyser ytterligare preciseringar av vilka skyldigheter skolhuvudmannen har att tillhandahålla olika anordningar och vilket utrymme som finns för avgiftsbeläggning.

Enligt *länsskolnämnden i Skaraborgs län* vore det för undvikande av tolkningssvårigheter önskvärt om man redan i lagtexten redovisade de verksamhetsformer som innefattas i begreppet kostnadsfri utbildning och vilka verksamheter i övrigt som i likhet med skolhälsovården skall vara kostnadsfria för eleverna. *Länsskolnämnden i Älvsborgs län* har samma uppfattning.

De flesta synpunkterna i sak rör läromedel, skolmåltider och skolskjutor. Åtskilliga remissinstanser anser att skolhuvudmannen genomgående bör ha skyldighet att tillhandahålla sådant utan kostnad för eleverna. Se redovisningen i avsnitten 3.3.2–3.3.5. *SÖ*, *Svenska kommunförbundet* och *Landstingsförbundet* har i sak begränsat sina yttranden till de synpunkter rörande läromedel som redovisas i avsnitt 3.3.2.

Vissa remissinstanser ifrågasätter lämpligheten av tekniken med koppling till begreppet utbildning med den av utredningen avsedda innebörden. Se avsnitten 2.8 och 3.3.4.

Kammarrätten i Jönköping anser att utredningens lagförslag går längre än utredningen torde ha avsett. Se avsnitt 3.3.2.

Vissa remissinstanser vill ha reglerna om kostnadsansvar ersatta av eller kompletterade med ett i lagen inskrivet avgiftsförbud.

Göteborgs kommun anser att det borde räcka att som hittills i lagen ha bestämmelser om att avgift inte får tas ut för undervisningen. Kommunen

betraktar undantagsregeln i 1 kap. 7 § andra stycket som en opåkallad detaljreglering, som strider mot strävandena att inte onödigtvis begränsa kommunernas självbestämmanderätt. Enligt kommunen bör ordet "avgiftsfri" användas i stället för ordet "kostnadsfri", eftersom knappast någon verksamhet är kostnadsfri i realiteten.

Kammarrätten i Jönköping vill i 1 kap. 7 § ha bestämmelser om såväl kostnadsansvar som avgiftsfrihet. Kammarrätten: I 28 § gällande skollag stadgas att "avgift" ej må uttagas. I förarbetena till denna bestämmelse uttalas att den tar sikte på inskrivnings- och terminsavgifter men att den inte är avsedd att omfatta t. ex. kostnader för undervisningsmateriel. Att begagna ordet "avgift" överensstämmer väl med den sålunda avsedda innebörden av bestämmelsen. I vad avser "kostnader" för utbildning föreskrives i 2 kap. 27 § första stycket gällande skolförordning att eleverna i grundskolan i skälighetsomfattning skall tillhandahållas läromedel och annan materiel som fordras för en tidsenlig utbildning. Såvitt av betänkandet framgår (jfr bl. a. s. 108 n) är bestämmelsen i 1 kap. 7 § förslaget till skollag avsedd att motsvara såväl 28 § gällande skollag som 2 kap. 27 § första stycket gällande skolförordning. Om detta är riktigt – och det således ej ansetts onödigt med en bestämmelse om avgiftsfrihet – bör i tydlighetens intresse i 1 kap. 7 § första stycket i den nya skollagen inrymmas såväl ett avgiftsförbud som ett kostnadsförbud.

Göteborgs och Bohus läns landstingskommun anser att uppräkningsen i 1 kap. 7 § andra stycket är vilseledande för bedömningen av utrymmet för avgiftsbeläggning. Skolmåltider borde också ingå i uppräkningsen.

Länsskolnämnden i Uppsala län tar upp en fråga om interkommunal ersättning. Se avsnitt 6.5.2.

3.3.2 Läroböcker, skrivmateriel och andra utbildningshjälpmedel

Skolförfattningsutredningen menar att det i skyldigheten att bekosta utbildning också ligger en skyldighet att bekosta för utbildningen nödvändiga läroböcker, skrivmateriel och andra utbildningshjälpmedel. Utredningen föreslår emellertid ett undantag från denna regel med hänsyn till vad som faktiskt har tillämpats. Undantaget innebär att en kommun eller landstingskommun skall kunna besluta att eleverna i gymnasieskolan själva skall bekosta sådana hjälpmedel som nu nämnts och som används för eget bruk.

Kammarrätten i Jönköping: Utredningen har (s. 95) i ett försök att definiera skollagens utbildningsbegrepp betecknat utbildning som "sådan verksamhet som bedrivs i skolans regi i syfte att uppnå målsättningen i 1 § skollagen (1 kap. 3 § utredningens lagförslag), däri inbegripet att eleverna har tillgång till vad som är nödvändigt för att verksamheten skall kunna bedrivas". Kammarrätten får framhålla att ordalagen i 1 kap. 7 § första stycket förslaget till skollag ("Utbildningen – – skall vara kostnadsfri för eleverna") leder längre än som torde ha varit avsikten. Om nämligen termen utbildning har den innebörd, som angivits i utredningens definition, skulle bland nödvändiga utbildningshjälpmedel inräknas exempelvis gäng-

se gymnastikutrustning (kläder och skor). Kammarrätten utgår ifrån att meningen inte varit att skolan skall bekosta sådan utrustning.

Bilaga 5

Svenska kommunförbundet: I 1 kap. 7 § föreslås en bestämmelse innebärande att en gymnasieskola får besluta att eleverna i gymnasieskolan själva skall helt eller delvis bekosta sådana nödvändiga läroböcker, skrivmateriel och andra utbildningshjälpmedel som används för eget bruk. Styrelsen vill här erinra om att gymnasieskolans karaktär av frivillig skolform numera är närmast skenbar till följd av arbetsmarknadsläget och den utvidgning av skolans ansvar som skett för att lösa ungdomens sysselsättningsproblem. Dessutom vill styrelsen framhålla att kostnaderna för elevens läromedel för eget bruk på vissa utbildningsvägar kan stiga till höga belopp. Mot denna bakgrund anser styrelsen att man bör begränsa elevernas egen kostnad till att avse endast "skrivmateriel och andra utbildningshjälpmedel" för eget bruk. Dessutom bör orden "helt eller delvis" ersättas med "delvis". "Nödvändiga läroböcker" bör man inte kräva att eleverna själva bekostar. Enligt styrelsens mening bör 1 kap. 7 § ges följande lydelse:

7 § Utbildningen i grundskolan, specialskolan och gymnasieskolan skall vara kostnadsfri för eleverna.

En kommun eller landstingskommun, som bedriver gymnasieskola, får besluta att eleverna i denna skolform delvis själva skall bekosta sådan skrivmateriel och andra utbildningshjälpmedel som används för eget bruk.

Länsskolnämnden i Värmlands län har samma förslag som kommunförbundet i fråga om lydelsen av 1 kap. 7 §. Länsskolnämnden ställer sig tveksam till att elever i gymnasieskolan själva skall betala nödvändiga läroböcker. Gymnasieskolan dimensioneras så, att alla ungdomar skall kunna tas emot. Denna strävan skulle enligt nämndens uppfattning motverkas av ett införande av avgifter. Betydande ansträngningar görs för att få alla ungdomar att genomgå utbildning efter grundskolan. Ett införande av avgifter i en eller annan form skulle motverka dessa ansträngningar.

SÖ förordar att "nödvändiga läroböcker" utgår ur de föreskrifter utredningen föreslagit om rätt för kommunerna att låta eleverna i gymnasieskolan själva bekosta vissa läromedel (1 kap. 7 § andra stycket).

Landstingsförbundet har som sin enda synpunkt utan kommentar föreslagit att orden "sådana nödvändiga läroböcker" utgår ur författningstexten.

Länsskolnämnden i Jämtlands län tillstyrker att kommunerna fortfarande får besluta att elever i gymnasieskolan helt eller delvis själva skall bekosta vissa nödvändiga hjälpmedel såsom läroböcker och skrivmateriel som används för eget bruk.

Halmstads kommun stöder utredningens förslag att man i författningstexten uttryckligt föreskriver att kommunerna får besluta att eleverna i gymnasieskolan själva skall bekosta sina hjälpmedel för utbildningen. Därmed undanröjs tveksamheten om kommunernas rätt att ta ut avgift av eleverna.

Malmö kommun tillstyrker att kommunernas rätt att besluta skrivs in i författningstexten.

Hällefors kommun ansluter sig till det förtydligande angående läromedel m. m. som 1 kap. 7 § i förslaget innebär.

Västmanlands läns landstingskommun anser att det föreligger en motsättning mellan de båda styckena i 1 kap. 7 § och därmed en viss oklarhet om bestämmelsernas innebörd. Landstingskommunen vill starkt understryka att kostnadsfriheten skall vara regel även inom gymnasieskolan och att avgiftsbeläggning av individuella hjälpmedel m. m. måste prövas restriktivt.

Sveriges Psykologförbund har uppfattningen att en bestämmelse som den i 1 kap. 7 § andra stycket särskilt i nuvarande kärva ekonomiska läge kan stimulera kommuner och landstingskommuner till att besluta om avgifter för läromedel. Förbundet avstyrker därför att paragrafens andra stycke tas med i den nya skollagen.

Länsskolnämnden i Gävleborgs län anser att andra stycket i 1 kap. 7 § bör utgå, eftersom det inte finns tillräckligt underlag för att göra ett kostnadsförtydligande.

LO anser rent principiellt att alla försök att vältra över kostnaderna från staten, kommunerna och landstingskommunerna till eleverna bör förhindras. Vidare anser LO det vara felaktigt att skolan skall uppmana eleverna att skaffa sig hjälpmedel utöver dem som skolan erbjuder.

Länsskolnämnden i Södermanlands län finner 1 kap. 7 § i viss mån motsägelsefull, eftersom utbildningshjälpmedlen i de flesta fall är av sådant slag att de får anses innefattas av utbildningsbegreppet. Erfarenheterna visar att kostnaderna för läroböcker och andra utbildningshjälpmedel varierar högst väsentligt mellan olika linjer inom gymnasieskolan. Ett kommunalt beslut i den riktning som lagförslaget anger som möjligt skulle med all säkerhet innebära en tung ekonomisk börda för många elever, särskilt på de linjer som kräver dyra läromedel. Ett sådant beslut skulle kunna påtagligt motverka de jämlikhetssträvanden som bedömts som grundläggande för svenskt skolväsende under de senaste årtiondena. Enligt länsskolnämndens mening bör andra stycket i paragrafen utgå ur lagtexten. En närmare reglering av vad eleverna i gymnasieskolan utan kostnad skall ha tillgång till bör i likhet med vad som nu gäller för grundskolan tas in i skolförordningen och ges förslagsvis följande innehåll: "Elever i gymnasieskolan skall utan kostnad ha tillgång till de hjälpmedel som är nödvändiga för utbildningen".

CUF framhåller att läromedel måste betraktas som en del av undervisningen. Därför bör de inte kunna avgiftsbeläggas. Av skollagen måste klart framgå att kommunerna skall tillhandahålla läromedel och inte får ta ut avgift för detta.

Länsskolnämnden i Västmanlands län uttalar som sin bestämda åsikt att utbildning i såväl grundskola som gymnasieskola skall vara kostnadsfri för eleverna. Nämnden anser därför att andra stycket i förslagets 1 kap. 7 § skall tas bort. Även *länsskolnämnden i Jönköpings län* anser att samma principer bör gälla för grundskolan och gymnasieskolan.

Olofströms kommun anser att eleverna i såväl grundskolan som gymnasieskolan utan kostnad skall ha tillgång till de hjälpmedel som är nödvändiga för utbildningen. Några inskränkningar i detta avseende skall alltså

inte finnas i lagtexten. Att överföra kostnaderna till eleverna (föräldrarna) löser inga ekonomiska problem i samhället. I stället kan en sådan inställning medföra att andra svårigheter uppkommer. *Östra Göinge kommun* anser att andra stycket i 1 kap. 7 § bör utgå. Med hänsyn till samhällets strävan att på sikt alla elever skall få en plats i gymnasieskolan bör utbildningen vara kostnadsfri även där. *Eskilstuna kommun* anser att beslut om avgiftsbeläggning av exempelvis läroböcker och skrivmateriel för elever i gymnasieskolan strider mot principen att alla skall ha rätt till samma utbildning. Enligt kommunen måste det därför slås fast att sådan avgiftsbeläggning inte är tillåten.

Länsstyrelsen i Södermanlands län anser att undantaget i andra stycket i 1 kap. 7 § innebär en mycket stor avvikelse från huvudregeln i första stycket. Det finns ingen begränsning angiven, t.ex. att synnerliga skäl skall föreligga. Det anges inte ens att specialbestämmelsen för gymnasieskolan utgör ett undantag från huvudregeln i första stycket. Således skulle en kommun eller landstingskommun med stöd av den föreslagna lagparagrafens andra stycke kunna bestämma, att alla gymnasieelever skall betala samtliga läroböcker, skrivmateriel m.m. Den enda begränsningen "för eget bruk" torde knappast vara effektiv och uppfyller knappast de krav som bör ställas på klarheten i en lagtext. Med undantag för vuxenundervisningen tillämpar för närvarande de allra flesta kommuner samma regler om fria läroböcker och fri förbrukningsmateriel för gymnasieskolans elever som gäller i grundskolan. Ur jämlikhetssynpunkt är detta ett viktigt inslag i utbildningssamhället, bl. a. mot bakgrund av att kostnaderna för läromedel i form av t. ex. läroböcker varierar avsevärt mellan olika linjer och grenar i gymnasieskolan. De ekonomiska hindren för studier över grundskolenivån har successivt undanröjts genom de senaste decenniernas utbildningsreformer. En i huvudsak lagteknisk och redaktionell omarbetning av skollagen får då inte motverka strävandena mot ökad jämlikhet inom denna viktiga samhällssektor. Länsstyrelsen avstyrker lagförslaget i denna del och förordar att andra stycket i lagförslagets 7 § utgår.

Länsskolnämnden i Malmöhus län anser att "som används för eget bruk" kan vålla tolkningsproblem. Det hade varit lämpligt om i kommentaren hade exemplifierats vad som avses. Exemplifieringen borde ha varit ganska fyllig. Anvisningen att "för eget bruk är avsett att tolkas restriktivt" är knappast uttömmande. Även *Östra Göinge kommun* finner det svårt att tolka "för eget bruk".

Kammarrätten i Jönköping anser att uttrycket "som används för eget bruk" ger föga upplysning om vad som menas. Ökad klarhet skulle vinnas om man i stället använder uttrycket "sådana nödvändiga utbildningshjälpmedel som de får behålla själva" (jfr s. 109 ö).

Även *länsskolnämnden i Älvshorps län* anser att det redan i lagtexten och inte bara i motiven bör talas om sådana nödvändiga hjälpmedel som eleverna "får behålla själva". Därmed skulle enligt länsskolnämnden betonas att det inte är fråga om uttagande av någon avgift för utbildning utan fastmer om köp av saker som eleven i vanlig civilrättslig ordning får äganderätt till, även om kommunen av praktiska och ekonomiska skäl anskaffar dessa hjälpmedel.

I den mån eleverna själva skall bekosta hjälpmedel måste det, enligt vad utredningen uttalar i betänkandet, stå eleverna fritt att själva anskaffa hjälpmedlen om de så önskar. *Örnsköldsviks kommun* delar inte denna uppfattning. Enligt kommunens mening måste det anses vara en självklar förutsättning för att få delta i gymnasieskolans utbildning att man skaffar och använder den kurslitteratur m. m. som skolan föreskriver.

RRV anser att föreskrifterna om gåvoläromedel i skolförordningen och läroplanen för grundskolan (Lgr 80) bör ses över i samband med tillkomsten av en ny skollag, så att bestämmelsernas förenlighet med varandra säkerställs. Även *länsskolnämnden i Västernorrlands län* pekar på föreskrifterna om gåvoläromedel i Lgr 80.

3.3.3 Skolmåltider

Skolförfattningsutredningen konstaterar att skolmåltider till sin art inte kan betraktas som utbildning. Det finns inte något uttryckligt åliggande för kommunerna att anordna skolmåltider. Det står därför kommunerna fritt att ta ut avgift av dem som vill utnyttja skolmåltiderna (undantag gäller för måltid i samband med undervisningen i hemkunskap, se 2 kap. 27 § tredje stycket skolförordningen). Ibland anordnas utbildning på sådant sätt – t. ex. i form av lägerskola – att det i praktiken inte blir möjligt för eleverna att få mat annat än genom skolans försorg. Skolmåltiden kan då bli helt nödvändig för att eleverna över huvud taget skall kunna delta i utbildningen. I sådana undantagsfall bör därför skyldighet att tillhandahålla måltider anses följa av skollagens föreskrift om kommunens skyldighet att anordna utbildning. Följaktligen får då inte heller någon avgift tas ut.

Vissa remissinstanser anser att kommunerna bör ha en skyldighet att utan avgift tillhandahålla skolmåltider genomgående och således inte bara i sådana undantagsfall som utredningen har angett. Andra remissinstanser efterlyser en uttrycklig föreskrift om att avgift får tas ut för skolmåltider.

Länsskolnämnden i Jämtlands län anser att skolmåltidsverksamheten skall kunna avgiftsfinansieras.

Göteborgs och Bohus läns landstingskommun anser att skolmåltider borde ingå i uppräkningslagen i 1 kap. 7 § andra stycket.

Göteborgs kommun – som i och för sig anser att det borde räcka med att lagen som hittills slår fast att avgift inte får tas ut för undervisningen – menar att den föreslagna lagtexten trots detaljeringsgraden inte ger uttryck åt utredningens resonemang att avgift får tas ut för skolmåltider.

Länsskolnämnderna i Skaraborgs och Älvsborgs län anser att det i lagen bör anges huruvida det står kommunerna fritt att efter särskilt beslut ta ut avgifter för skolmåltider.

Hällefors kommun anser att några enkla förtydliganden borde ha kunnat utarbetas beträffande kostnadsansvaret för bl. a. skolmåltidsverksamheten.

LO vill vidga utbildningsbegreppet till att omfatta även skolmåltider, eftersom dessa för många elever är en förutsättning för att utbildningen skall vara tillgänglig.

Eskilstuna kommun anser att avgiftsbeläggning av bl. a. skolmåltider strider mot principen att alla skall ha rätt till samma utbildning.

CUF anser att det i skollagen måste införas bestämmelser som hindrar kommunerna från att ta ut avgifter för bl. a. skolmåltider. CUF anser att det knappast kan betraktas som en förmån att eleverna serveras mat i skolan under skoltid. Det är pedagogiskt nödvändigt och jämlikhetspolitiskt självklart. Av den omarbetade skollagen måste det klart framgå att det åligger kommunerna att svara för dessa uppgifter och att några avgifter för detta inte får tas ut.

Vara kommun har berört kostnadsansvaret för måltider under lägervistelse. Se avsnitt 3.3.4.

3.3.4 Lägerskola och andra särskilda arrangemang

Vara kommun vill varna för att göra begreppet utbildning så vidsträckt att det inte blir möjligt att ta ut avgifter för speciella arrangemang. Skolan har efter hand fått allt snävare ekonomiska ramar. Detta innebär att många aktiviteter, speciellt inom kultursektorn, som kunnat berika eleverna och göra skolarbetet mera omväxlande i många fall måste dras in. Möjlighet bör därför finnas kvar att för speciella arrangemang utanför den ordinarie skoldagens ram kunna ta ut avgift för t. ex. teaterbesök, studieresor och liknande. I vissa fall tar skolan över föräldrarnas ansvar genom att ha heldygnssomsorg om elever t. ex. vid lägerskolevistelse. Det bör då vara skäligt att någon avgift kan tas ut för sådana kostnader för mat och logi som faller utanför den ordinarie skoldagen. Om skollagen får en alltför kategorisk utformning innebär detta att många verksamheter av den typ som ovan beskrivits får inskränkas eller helt läggas ned. Det skulle vara mycket beklagligt om skolan skulle utarmas genom alltför snäv lagstiftning i detta hänseende.

3.3.5 Skolskjutsar

Skolförfattningsutredningen har i sitt betänkande uttalat att skolhuvudmännen i vissa fall som en direkt följd av åliggandet att sörja för utbildningen kan vara skyldiga att anordna för eleverna kostnadsfri skolskjutsning. Uttalandet avser såväl gällande rätt som utredningens lagförslag.

Vissa remissinstanser har särskilt tagit upp frågan hur långt skyldigheten att anordna och bekosta skolskjutsar sträcker sig. Flera remissinstanser efterlyser klara besked, helst i lagtexten, om vad som skall gälla. Vissa remissinstanser anser att ersättning bör kunna tas ut i åtminstone en del fall, medan andra anser att skolskjutsning i princip alltid skall vara kostnadsfri för eleverna.

Värmdö kommun reagerar mot att ingenting nämns i lagtexten om skyldigheten att anordna skolskjutsar respektive rätten att ta ut ersättning för sådana skjutsar. *Göteborgs kommun* anser att lagtexten inte ger uttryck åt utredningens resonemang att avgift i vissa fall får tas ut för skolskjuts. *Nyköpings kommun* menar att lagtexten inte klarlägger huruvida det är möjligt att avgiftsbelägga skolskjuts. *Hällefors kommun* anser att några enkla förtydliganden borde ha kunnat utarbetas beträffande kostnadsansvaret för bl. a. skolskjutsverksamhet.

Länsskolnämnden i Stockholms län anser att bestämmelser som kompletterar 1 kap. 7 § behövs åtminstone när det gäller skolskjutsar. Nämnden hänvisar till att olika uppfattningar om kommunernas rätt att ta ut avgift har framförts i debatten. Kompletterande bestämmelser behövs för att säkerställa att den i 5 kap. 1 § inskrivna rätten till utbildning inte urholkas och att den i samma paragraf inskrivna skolplikten inte blir oskäligt betungande för glesbygdens och då särskilt skärgårdens elever.

Länsskolnämnderna i Skaraborgs och Älvsborgs län anser att det i lagen bör anges huruvida det står kommunerna fritt att efter särskilt beslut ta ut avgifter för skolskjutsning.

Göteborgs och Bohus läns landstingskommun anser att skolskjutsning ingår i utbildningsbegreppet. Behovet av skolskjutsar uppkommer t.ex. ofta genom att små skolenheter läggs ner och skolverksamheten koncentreras. Skolskjutsning är då en sådan verksamhet som är nödvändig för att undervisningen skall vara tillgänglig för eleverna. Skolskjutsar bör alltså enligt landstingskommunen inte kunna avgiftsbäggas.

Länsskolnämnden i Jämtlands län anser att skolskjutsverksamheten inte skall kunna avgiftsfinansieras.

LO vill att skolskjutsning skall inrymmas i utbildningsbegreppet, eftersom skolskjuts för många elever är en förutsättning för att utbildningen skall vara tillgänglig.

CUF anser att det av den nya skollagen klart måste framgå att det åligger kommunerna att svara för skolskjutsar och att någon avgift för detta inte får tas ut. Att elever på landsbygden, som bor långt från skolan, erbjuds skolskjuts är inte att betrakta som en förmån. Motsatsen vore däremot diskriminerande.

3.3.6 Skolhälsovård

Länsskolnämnden i Gävleborgs län anser att föreskriften i 1 kap. 8 § om kostnadsfri skolhälsovård bör flyttas till 9 kap.

Västmanlands läns landstingskommun: 9 kap. 3 § anger att "alla elever har rätt att på begäran bli undersökta av läkare och att i övrigt anlita skolhälsovården". Av 1 kap. 8 § framgår att skolhälsovården är kostnadsfri. Även om motsvarande regler för gymnasieelever finns i nuvarande lag, fast indirekt genom hänvisning till grundskolan, får detta inte innebära en reell utökning av kostnadsansvaret för utbildningshuvudmannen. Närmare definition av begreppet "skolhälsovård" torde vara nödvändig i tillämpningsföreskrifter vad gäller avgränsning mellan hälsovård och sjukvårdande behandling av enklare slag.

SEH-kommittén nämner beträffande skolor med enskild huvudman att statsbidrag till kostnader för skolhälsovården utgår till enskilda skolor som får statsbidrag enligt förordningen (1964:137) om statsbidrag till vissa privatskolor. Däremot utgår inte särskilt statsbidrag till kostnader för skolhälsovården vid de estniska skolorna, Hillelskolan och Kristofferskolan. Statsbidragen för dessa skolor beräknas utifrån lärarlönekostnaderna och kan inte antas räcka också till skolhälsovård. Kostnaderna för skolhälsovården vid dessa skolor bestrids — såframt inte kommunala bidrag utgår

för denna — ytterst genom de elevavgifter som skolan uppbär. SEH-kommittén finner det riktigt att i skollagen föreskriva att skolhälsovård skall finnas vid de statsunderstödda fristående skolorna för skolpliktiga elever och att denna skall vara kostnadsfri. Kostnadsfri skolhälsovård måste då innebära att avgift inte får tas ut av eleven, när han/hon använder sig av skolhälsovården. Det är däremot inte rimligt att uppställa krav på kostnadsfri skolhälsovård som villkor för statligt stöd, om med kostnadsfri skolhälsovård skall förstås att skolan inte genom de elevavgifter som tas ut av föräldrarna får finansiera skolhälsovården. Om inte statligt eller kommunalt stöd lämnas till skolhälsovårdens kostnader finns ju i princip inte någon annan finansieringskälla än elevavgiften. Det viktiga i sammanhanget synes vara att betona att fristående skolas kostnader för skolhälsovården i ett sådant fall genom elevavgifterna skall bäras gemensamt av föräldrarna.

4 2 kap. Kommunernas och landstingskommunernas skolledning

Skolförfattningsutredningen har i 2 kap. sammanfört dels vissa bestämmelser om kommunernas skolstyrelser och landstingskommunernas utbildningsnämnder och deras uppgifter (1–5 §§), dels vissa bestämmelser om planeringsråd och yrkesråd (6–8 §§). Kapitlet avslutas med 9 § enligt vilken regeringen meddelar ytterligare föreskrifter om kommunernas och landstingskommunernas skolledning. I motsats till den nuvarande skollagen innehåller utredningens förslag inte några bestämmelser om skolchef i kommunerna. En annan skillnad är att utredningens förslag inte inrymmer någon möjlighet att ha en särskild styrelse för en del av en kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola. En nyhet är också att skolstyrelsen föreslås kunna ge planeringsrådet i uppdrag att fullgöra sådana uppgifter som ankommer på yrkesråd.

Sedan utredningens förslag lades fram har i den nuvarande skollagen införts bestämmelser om skolstyrelsens uppgifter i fråga om s. k. uppföljande verksamhet (9 a § i den nuvarande skollagen).

4.1 Vissa redaktionella frågor

Länsskolnämnden i Blekinge län reagerar mot ordet "skolledning" i kapitelrubriken, i rubriken till 9 § och i nämnda paragrafs text. Nämnden anför att ordet skolledning i dagligt språkbruk är ett sammanfattande begrepp för rektorer som skolledare samt studierektorer, biträdande rektorer och tillsynslärare som biträdande skolledare (12 kap. 1 § och 13 kap. 1 § skolförordningen). Enligt nämndens åsikt bör därför en annan rubrik väljas till 2 kap., t. ex. "Om kommunernas och landstingskommunernas skolstyrelse m. m." Rubriken till 9 § bör som en följd därav ändras till "Ytterligare föreskrifter" och ordet skolledning i 9 § bytas ut mot "skolstyrelse och särskilda råd".

Kammarrätten i Jönköping ifrågasätter om mellanrubrikerna i 2 kap. fyller någon funktion. Om de behålls bör i allt fall 6–8 §§ samlas under den gemensamma rubriken "Planeringsråd och yrkesråd". Enligt förslaget står 8 § under rubriken "Yrkesråd" ehuru den innehåller en bestämmelse om att ett planeringsråd kan tilldelas vissa uppgifter.

Styrelsen för Tomtebodaskolan anser inte att specialskolan skall behandlas i ett kapitel för sig. Styrelsen menar därför att det i 2 kap. 2 § bör ingå ett tredje stycke av följande lydelse: "För specialskolan skall finnas lokala styrelser. Regeringen meddelar föreskrifter om sådana styrelser."

4.2 Skolstyrelsen och utbildningsnämnden

Länsskolnämnden i Gävleborgs län anför beträffande 2 kap. 1 §: Denna paragraf bör erhålla en sådan utformning att därav otvetydigt framgår, att skolstyrelsen skall vara styrelse ej endast för grundskola och gymnasieskola utan för alla skolformer för vilka kommunen är huvudman, bl. a. även kommunal vuxenutbildning. Om särskilda skäl föreligger skall regeringen, efter framställning från kommunfullmäktige, kunna medge att särskild styrelse får utses för viss skolform eller utbildning.

Även *länsskolnämnden i Hallands län* anser att inte bara grundskolan och gymnasieskolan utan också andra skolformer bör nämnas i 2 kap. 1 §.

Kammarrätten i Jönköping: Tillräckliga skäl att i skollagen reglera skolstyrelsens uppgifter i andra hänseenden än i fråga om grundskolan och gymnasieskolan torde med hänsyn till lagens innehåll i övrigt inte föreligga (se 1 kap. 1 §).

SAF saknar bestämmelser om skolstyrelsens uppföljande verksamhet för ungdomar under 18 år. *Ljusdals kommun* ifrågasätter om inte sådan verksamhet borde komma till uttryck i 2 kap. 3 §.

Länsskolnämnden i Hallands län finner formuleringarna i 2 kap. 3 § diffusa. Enligt nämndens mening är preciseringarna i den nuvarande lagens 9 § andra stycket att föredra. Nämnden frågar sig också vilka skolformer som ingår i "skolväsendet".

Länsskolnämnden i Älvsborgs län: På sidan 115 konstaterar utredningen att gränsdragningen mellan skolstyrelsens och kommunfullmäktiges kompetensområden ibland kan vålla problem. Vidare (s. 116) erinrar utredningen om problemen med gränsdragningen mellan å ena sida skolstyrelsens befogenheter och å andra sidan de befogenheter som tillkommer skolledare, olika konferenser, lärare m. fl., särskilt vad gäller den pedagogiska verksamheten. Länsskolnämnden har många gånger erfarit exempel på kompetenskonflikter av här berört slag och nämnden har därvid efterlyst klarare regler om beslutsfunktionerna.

Östra Göinge kommun anser att 2 kap. 3 § bör utformas klarare, speciellt med hänsyn till gränsdragningen mellan kompetensområdena för kommunfullmäktige, skolstyrelsen, skolledning och konferenser.

Med anledning av de uppgifter för skolstyrelsen som anges i 2 kap. 3 § anför *Ludvika kommun*: Detta innebär att skolstyrelsen står ansvarig för hur verksamheten bedrivs i skolan. Samtidigt är skolstyrelsens möjligheter att direkt påverka undervisningens uppläggning starkt begränsade. Detta

innebär att kompetenstvister kan uppstå mellan skolstyrelsen och skolans personal och att skolstyrelsens ställning i detta avseende behöver stärkas.

Länsskolnämnden i Stockholms län anför beträffande 2 kap. 3 § att såväl den långsiktiga som den kortsiktiga planeringen av kommunernas skolväsende kommit att bli en alltmer betydelsefull uppgift. Som statligt regionalt organ anser nämnden också att det särskilt i ett storstadsområde, där elevantalet fluktuerar starkt i takt med nybyggnation o. d., är angeläget att planeringen med iakttagande av god resurshushållning så mycket som möjligt följer med i dessa förändringar. Det bör därför övervägas om inte planeringsåliggandena och anpassningen till elevunderlagets förändringar bör få plats i den katalog över uppgifter som tas upp i denna paragraf.

Göteborgs stadskansli: Till skolstyrelsens uppgifter bör också höra att ha befogenhet att utfärda ordningsföreskrifter. Detta kan antingen uttryckligen framgå av 2 kap. 3 § eller också måste förutsättas att regeringen enligt 10 kap. 6 § i den föreslagna skollagen bemyndigar kommunal skolstyrelse att meddela föreskrifter i ordningsfrågor.

Länsskolnämnden i Stockholms län reagerar mot att 2 kap. 4 § liksom sin motsvarighet i nuvarande lag upptar vissa särbestämmelser för Stockholms kommun beträffande tillämpningen av 3 kap. 5 § första stycket och 6 § kommunallagen. Länsskolnämnden anser det lämpligt att föreskriften nu ges ett enhetligt innehåll, lika för alla kommuner i landet.

Enligt *länsskolnämnden i Gävleborgs län* bör man vid översynen av skollagen överväga om inte en landstingskommuns utbildningsnämnd skall vara styrelse för alla skolformer för vilka landstingskommunen är huvudman, alltså förutom gymnasieskola bl. a. särskola. En sådan ändring förutsätter emellertid ändringar i bl. a. den s. k. omsorgslagen.

4.3 Planeringsråd och yrkesråd

Den nuvarande skollagen innehåller bestämmelser om *planeringsråd* (ofta kallade lokala planeringsråd eller SSA-råd), som skall biträda skolstyrelsen i frågor rörande utbildningens anknytning till arbetslivet och följa yrkesutbildningen i kommunen. Skolförfattningsutredningens lagförslag i den delen innehåller inga sakliga ändringar. I den nuvarande skollagen finns också bestämmelser om *yrkesråd*, som i frågor rörande yrkesinriktningen av utbildningen i gymnasieskolan skall biträda styrelsen för skolan. Enligt skolförfattningsutredningens mening kan det sättas i fråga om statlig reglering av yrkesrådets verksamhet är nödvändig. Utredningen har emellertid i sitt förslag utgått från att skollagen skall innehålla bestämmelser om yrkesråd. I förhållande till den nuvarande lagen föreslår utredningen den ändringen, att skolstyrelsen skall kunna lägga yrkesrådets uppgifter på planeringsrådet. En ytterligare ändring som föreslås är att yrkesråd måste finnas i även sådana landstingskommuner med gymnasieskola som inte har särskild utbildningsnämnd.

Ett stort antal remissinstanser har yttrat sig över utredningens förslag till bestämmelser om planeringsråd och yrkesråd. Synpunkterna rör framför allt behovet av statliga bestämmelser om yrkesråd och förslaget att planeringsrådet skall kunna ges i uppdrag att fullgöra yrkesrådsuppgifter. Ensta-

4.3.1 Benämningen planeringsråd

Vara kommun: Det är angeläget att planeringsrådets uppgifter preciseras. Planeringsråd är en term av mycket allmän innebörd. I nästan alla sammanhang benämns planeringsrådet SSA-råd. Denna allmänt vedertagna beteckning som tydligare klargör rådets uppgift borde införas i skollagen.

4.3.2 Behovet av bestämmelser om planeringsråd och yrkesråd

En del remissinstanser har tagit upp frågan om behovet av författningsbestämmelser om planeringsråd och yrkesråd. De flesta yttrar sig endast om regleringen av yrkesråden. Beträffande dem har utredningen ifrågasatt behovet av statlig reglering.

LO anser att såväl planeringsråd som yrkesråd även i den nya skollagen bör få status av obligatoriska rådgivande organ och att författningstexten bör utformas på sådant sätt att aktiviteten inom råden stimuleras.

MUF anser att föreskrifterna om planeringsråd och yrkesråd kan undvaras och menar att det utan några som helst risker för försämringar av utbildningen bör kunna läggas på skolstyrelserna att besluta om hur de på bästa sätt skall inhämta de råd som planeringsråden och yrkesråden avses ge.

Halmstads kommun finner det angeläget att framhålla sin tveksamhet till att staten detaljreglerar planeringsrådets och yrkesrådets verksamhet. Enligt kommunens uppfattning bör skollagen endast föreskriva skyldighet att inrätta ett planeringsråd och ett eller flera yrkesråd (vilkas uppgifter bör kunna läggas på planeringsrådet). Utredningens förslag till ytterligare lagtext för reglering av detaljfrågor bör utgå.

Länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län säger sig inte vilja ifrågasätta behovet av att reglera yrkesråden i statlig författning. *Eskilstuna kommun* anser att det är av största vikt att arbetsmarknadens parter på det lokala planet verkligen får möjlighet att påverka utbildningen. Därför bör yrkesråd regleras i skollagen.

Länsskolnämnden i Jönköpings län vill liksom utredningen ställa frågan om inte den statliga regleringen av yrkesråden skall kunna avvecklas. Frågan bör dock utredas ytterligare framför allt mot bakgrund av yrkesrådets växande betydelse.

Länsskolnämnden i Malmöhus län är tveksam till om yrkesrådsverksamheten skall behöva regleras i lag. *Länsskolnämnden i Hallands län* anser att bestämmelser om yrkesråd bör utgå ur skollagen men medtas i skolförordningen. Enligt nämnden har planeringsråden i många kommuner ersatt yrkesråden. *Länsskolnämnden i Södermanlands län* anser att yrkesrådets verksamhet borde med fördel kunna regleras i förordning.

Enligt *Vilhelmina kommun* finns det inte skäl att föreskriva någon skyldighet att i en eller annan form inrätta ett eller flera yrkesråd.

Länsskolnämnden i Värmlands län ifrågasätter liksom utredningen om statlig reglering av yrkesrådets verksamhet är nödvändig. Mot bakgrund av riksdagsbeslutet våren 1981 om ökad kommunal självstyrelse och minskad byråkrati vill nämnden för sin del förordna att föreskrifterna om yrkesråd utmönstras. Länsskolnämnden förutsätter dock att planeringsrådet kontaktar respektive branschorganisation, om skolstyrelsen beslutar att planeringsrådet skall fullgöra yrkesrådets uppgifter. Även *länsskolnämnderna i Jämtlands och Kronobergs län* ifrågasätter om statlig reglering av yrkesrådets verksamhet är nödvändig.

Länsskolnämnden i Örebro län är tveksam till värdet av den detaljreglering av yrkesrådets verksamhet och ställning som utredningen föreslår. Däremot anser nämnden att det är ett värdefullt stöd för skolan att yrkesråd finns. I framtiden bör dock yrkesråden knytas till de lokala planeringsråden och få den utformning som de skiftande lokala förutsättningarna kan kräva.

4.3.3 Yrkesråd i landstingskommuner

Länsskolnämnden i Kalmar län: Länsskolnämnden delar utredningens uppfattning att man inte kan låta inrättande av yrkesråd vid landstingskommuns gymnasieskola vara beroende av om särskild utbildningsnämnd inrättas för att handlägga frågor om gymnasieskolan eller om man överlåtit detta på annan nämnd. Nämnden tillstyrker därför den generella föreskriften i § 7 om inrättande av yrkesråd för landstingskommun som anordnat gymnasieskola.

4.3.4 Uppdrag åt planeringsrådet att fullgöra yrkesrådsuppgifter

Ett stort antal remissinstanser har yttrat sig över skolförfattningsutredningens förslag att en skolstyrelse i stället för att utse yrkesråd får ge planeringsrådet i uppdrag att fullgöra sådana uppgifter som ankommer på yrkesråd (2 kap. 8 §).

SÖ, LO, SACO/SR och SAF samt vissa länsskolnämnder och kommuner avstyrker förslaget, medan andra länsskolnämnder och kommuner är positiva.

SÖ avstyrker förslaget i 2 kap. 8 § att planeringsrådet skall kunna ges i uppdrag att fullgöra yrkesrådsuppgifter. I stället bör enligt *SÖ:s* mening justeringar övervägas i 6–7 §§ så att man förtydligar olikheterna i syftemålen för respektive rådstyp.

Planeringsrådets uppgifter är av övergripande karaktär och syftar mera generellt till ökad samverkan mellan skolan och arbetslivet. Yrkesråden å andra sidan har en mera direkt betydelse för utbildningen på en eller flera studievägar med inriktning på ett speciellt yrke eller en viss bransch. Kravet på speciella yrkeskunskaper hos ledamöterna är alltså utmärkande för yrkesråden. De flesta kommunerna har en så bred uppsättning yrkesinriktade studievägar i gymnasieskolan, att de behöver flera yrkesråd.

Den samordning som kan behövas mellan planeringsrådets och yrkesrådets verksamhet sker vanligen genom att planeringsrådets sekreterare,

Enligt SÖ:s mening skulle det vara olyckligt om man genom den föreslagna regeln i 2 kap. 8 § öppnade möjligheten att i realiteten slopa yrkesråden. SÖ hänvisar i denna fråga även till ett SÖ:s remissyttrande 1980-03-25 (dnr S 80:642), som avsåg en framställning från Vilhelmina kommun om dispens från skyldigheten att inrätta yrkesråd. Framställningen avstyrktes av SÖ och avslogs av regeringen 1980-06-26.

LO: Utredarna föreslår att låta planeringsrådet fungera som yrkesråd. Anledningen, säger utredarna, är att planerings- och yrkesrådets uppgifter är delvis likartade och inte sällan torde samma företrädare för arbetsgivare och arbetstagare ingå. Ett ytterligare skäl framskymtar i utredningens uppfattning att yrkesrådets aktivitet är mycket varierande. LO delar inte denna syn. Ett helt avgörande skäl är att en av skolans viktigaste uppgifter är att förbereda eleverna för ett framtida yrkes- och förvärvsliv. Om denna förberedelse skall bli så bra som möjligt krävs ett väl fungerande samspel mellan skola och arbetsliv, genom skolans alla stadier. Genom en representation från skola, arbetsförmedlare, arbetstagare och arbetsgivare skapas en bred kontaktyta mellan skola och samhälle. Därigenom ökar möjligheten till ömsesidig kontakt mellan skola och samhälle, dess människor och funktioner. Detta är enligt LO SSA- eller planeringsrådets viktigaste uppgift. Om planeringsråden kan sägas ha en mera allmän och övergripande uppgift och verkar genom hela skolan har yrkesråden en mer yrkesspecifik uppgift, nämligen att vara rådgivande när det gäller att utforma utbildningens specifika yrkesinriktning. Yrkesråden har således en ytterst viktig funktion och bör därför bibehållas.

SAF finner bestämmelsen i 2 kap. 8 § olämplig med hänsyn till den betydelse yrkesråden har för de yrkesinriktade gymnasiala utbildningarna.

SACO/SR: SACO/SR har erfarit att yrkesråden – speciellt för gymnasieskolans tekniska utbildningar – utgör ett värdefullt kontaktorgan mellan skolan och ortens industri- och hantverksföretag. Yrkesrådets arbetsuppgifter kan svårligen överföras till planeringsråden.

Till de ytterligare remissinstanser som avstyrker förslaget till 2 kap. 8 § hör *Örnsköldsviks kommun*, *länskolnämnderna i Göteborgs och Bohus*, *Gotlands* och *Älvsborgs län* samt *länsstyrelsen i Södermanlands län*.

Enligt *Örnsköldsviks kommun* finns inte någon förutsättning för att överlåta yrkesrådets arbetsuppgifter på planeringsrådet. Planeringsrådets sammansättning och rådets allmänna och övergripande funktion utesluter en sådan lösning. Vad skolan genom yrkesråden främst är i behov av är direkta kontakter med företrädare för arbetstagare och arbetsgivare inom var och en av de många branscher som berörs av gymnasieskolans utbildning. Sådana kontakter måste försiggå separat med företrädarna för varje bransch för sig. Däremot kan planeringsrådet göra mycket för att aktivera yrkesråden, föreslå verksamheter där yrkesrådets erfarenhet kan tillföra både yrkesutbildningen och näringslivet värdefulla impulser, öka förståelsen för och föreslå förbättringar i verksamheten och bidra till att hålla den aktuell och ändamålsenlig.

Länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län: Yrkesråden har huvudsakligen andra uppgifter än planeringsråden och bör framför allt ha goda insikter i enskilda yrken och de krav som ställs på dessas utövare. Olika organisationsmodeller förekommer i kommunerna för att täcka in de yrken (branscher) som respektive gymnasieskola utbildar för. Ofta finns ett gemensamt yrkesråd för kommunen med undergrupper för olika branscher. Yrkesråden är viktiga organ med tanke på utbildningens anknytning till yrkeslivet. I den mån som de fungerar mindre väl i vissa kommuner, vilket antyds i avsnittet Specialmotivering (s. 119), bör de stimuleras att uppfylla de förväntningar som bör kunna ställas på dem. Planeringsråden kan, på grund av sin sammansättning, täcka endast ett fåtal yrken. Enligt nämndens mening vore det olyckligt att öppna möjligheterna för kommunerna att kunna uppdraga åt planeringsråden att fullgöra yrkesrådsuppgifter. Planeringsråden torde som regel sakna förutsättningar för detta, vilket mindre observanta kommuner kanske ej skulle uppmärksamma.

Länsskolnämnden i Gotlands län: Ett skäl för utredningens ställningstagande synes vara att yrkesrådets effektivitet varierar kraftigt. Det omdömet är säkert också giltigt för planeringsrådets verksamhet. Över huvud taget finns det stora brister i samverkan skola-arbetsliv. Det är därför enligt nämndens mening olämpligt att minska kontaktytan mellan skola och arbetsliv, vilket i vissa kommuner kan bli följden av utredningens förslag.

Länsstyrelsen i Södermanlands län delar utredningens synpunkter på svårigheterna att för närvarande klart definiera gränserna mellan SSA-rådets och yrkesrådets verksamhetsområden men anser att utredningen inte bidragit till att lösa problemet. I själva verket innebär utredningens ställningstaganden en uppenbar nedvärdering av den betydelsefulla samverkan som på senare tid vuxit fram mellan skola och arbetsliv. Riksdagsbeslutet om inrättande av lokala SSA-råd innebär bl. a. att dessa fick till uppgift att "särskilt följa yrkesutbildningen inom den egna kommunen", medan de lokala yrkesråden i huvudsak skall ägna sig åt de branschspecifika frågorna. Självfallet är det nödvändigt med en såväl ekonomisk som organisatorisk samordning av de båda organens verksamhet, inte minst i kommuner med rikt differentierat näringsliv. I sådana kommuner torde det vara praktiskt omöjligt att låta SSA-råden överta yrkesrådets uppgifter. Länsstyrelsen avstyrker lagförslaget i denna del och anser det vara angeläget med en snar översyn och utvärdering av de regler och anvisningar som gäller för SSA-råd respektive yrkesråd med utnyttjande av den erfarenhet som hunnit samlas hos såväl skolhuvudmännen som arbetsmarknadens parter sedan 1977. I en sådan översyn bör även ingå det till länsskolnämnden knutna regionala SSA-rådets verksamhet och dess relation till yrkesråd och lokala SSA-råd. För det sistnämnda talar inte minst det förhållandet att länsskolnämnderna från skolöverstyrelsen skall överta beslutanderätten i fråga om bl. a. dimensioneringen av gymnasieskolans utbildningslinjer i respektive län.

Till de remissinstanser som tillstyrker förslaget till 2 kap. 8 § hör *Östra Göinge, Hällefors, Halmstads och Vilhelmina kommuner* samt *länsskolnämnderna i Skaraborgs, Västerbottens och Kalmar län*.

Enligt *Halmstads kommun* är det fördelaktigt att skolstyrelsen får frihet att själv avgöra på vilket sätt man lokalt skall handlägga frågor om samråd med arbetslivet.

Östra Göinge kommun anför att erfarenheterna har visat att yrkesråden haft svårt att finna meningsfulla uppgifter i en liten kommun som Östra Göinge. Kommunen noterar därför med tillfredsställelse förslaget att skolstyrelsen skall få möjlighet att lägga yrkesrådets uppgifter på planeringsrådet.

Hällefors kommun: I fråga om yrkesråden kan det för mindre kommuner vara angeläget att skolstyrelsen får möjlighet att välja att – om den så finner mest ändamålsenligt – låta planeringsrådet (SSA-rådet) fullgöra också yrkesrådets uppgifter. Det primära är ju att kommunikationerna skolan-arbetslivet på hemorten fungerar bra och det kan man enligt skolstyrelsens erfarenhet utan svårighet uppnå genom ett organ av t. ex. planeringsrådets typ, medan ett antal yrkesråd därutöver i vissa fall kan upplevas som en överorganisering av kontakterna med den negativa verkan det i sin tur kan medföra.

Vilhelmina kommun: 2 kap. 8 § innehåller en av de få reella ändringarna i det nya förslaget till skollag. Här föreslås, att skolstyrelsen skall få rätt att ej utse yrkesråd utan i stället låta planeringsrådet fullgöra yrkesrådets uppgifter. Vilhelmina skolstyrelse har tidigare gjort framställning till regeringen om samma sak, varför ändringsförslaget ses med tillfredsställelse. Vid mindre gymnasieskolor innebär yrkesrådsinstitutionen en onödig utökning av antalet "råd" och grupper inom skolan. I de fall sådana grupper verkligen behövs, utses de också av kommunen eller skolstyrelsen och ges då en lämplig lokal utformning. Det finns alltså inte ens skäl att i skollagen slå fast skyldigheten att i en eller annan form inrätta ett eller flera yrkesråd. 2 kap. 7 och 8 §§ kan alltså helt utgå.

Länsskolnämnden i Skaraborgs län: Nämnden anser att det finns starka skäl som talar för att låta skolstyrelsen ha frihet att bestämma att planeringsrådet skall behandla de frågor som ankommer på yrkesråd. Förutsättningarna för en viss ordning skiftar självfallet mellan kommunerna men genomgående torde planeringsrådets och yrkesrådets uppgifter delvis vara likartade, varför det i många fall måste anses naturligt att samordna verksamheten till ett organ.

Länsskolnämnden i Västerbottens län: Liksom utredningen är länsskolnämnden tveksam till nödvändigheten av särskilda bestämmelser om yrkesråd. Planeringsrådets och yrkesrådets uppgifter är i väsentliga stycken likartade. Denna dubbla organisation är föga rationell. Uppgifterna borde kunna skötas helt av "paraplyorganet", planeringsrådet. 7–8 §§ synes därför kunna utgå. 6 § kan kompletteras med föreskrift om att planeringsråden utöver de i förslaget angivna uppgifterna också skall biträda skolstyrelsen i frågor som gäller utbildningens yrkesinriktning. Nämnden förutsätter därvid att inget hinder skall finnas att en skolstyrelse ändå, om det behövs, inrättar organ med uppgifter motsvarande de nuvarande yrkesrådets. Utredningen har anført att yrkesrådets aktivitet varierar mycket; på vissa håll fungerar de inte alls i praktiken. Enligt länsskolnämndens mening kan samma anmärkning också riktas mot vissa planeringsråd. En

anledning därtill synes vara att ledamöterna i råden ofta inte får uppbära vare sig sammanträdesarvoden eller resekostnadsersättningar i samband med rådens sammanträden.

En remissinstans som i undantagsfall, men bara i sådana, kan tänka sig att planeringsrådet fullgör yrkesråds uppgifter är *länsskolnämnden i Södermanlands län*: Enligt nämndens mening är det förhållandet att planeringsrådets och yrkesrådets uppgifter delvis sammanfaller inte skäl nog för att mera generellt kunna hänföra yrkesrådets uppgifter till planeringsråden. Planeringsrådets samlade arbetsuppgifter för kommunens hela skolväsende när det gäller kontakterna mellan skola och arbetsliv innebär att frågor om utbildningens yrkesinriktning inom gymnasieskolans olika studievägar inte tillnärmelsevis kan behandlas så ingående i planeringsråden som inom ett yrkesråd. Det är också tveksamt om det, inom ett planeringsråd som ändå måste begränsas till sin omfattning för att bli funktionsdugligt, är möjligt att samla den speciella kompetens inom yrkesutbildningsområdet som yrkesråden för närvarande har. Det är dock möjligt att en del mindre kommuner med mycket begränsad gymnasieverksamhet har fördelar av att de två rådets uppgifter kan sammanföras inom planeringsrådet. Nämnden vill dock uttrycka sin mening att detta bör gälla undantagsvis och att huvudregeln även fortsättningsvis bör vara att separata yrkesråd skall utses.

Länsskolnämnden i Stockholms län anser att vissa icke önskvärda effekter kan undvikas om 2 kap. 8 § får följande lydelse: "I stället för att utse yrkesråd får en skolstyrelse om det föreligger särskilda skäl och i samråd med arbetsmarknadens parter ge planeringsrådet i uppdrag att fullgöra sådana uppgifter som ankommer på yrkesråd."

4.4 Skolchef

Skolförfattningsutredningen anser att det inte längre finns anledning att i lag reglera tjänster som skolchef i kommun. Föreskrifter som kan anses vara nödvändiga bör kunna tas in i förordning. Utredningen föreslår därför att bestämmelserna i den nuvarande skollagens 3 och 19 §§ inte får någon motsvarighet i den nya lagen. Om en lagreglering av skolchefstjänsterna ändå behålls, bör enligt utredningen de bestämmelser om skolchefens åligganden som finns i 19 § b) och c) i den nuvarande skollagen kunna utmönstras som självklarheter. F. n. saknas författningsbestämmelser om skolchef i landstingskommun. Enligt utredningen bör behovet av en chef för utbildningsverksamheten vara lika stort när det gäller landstingskommunal utbildning som när det gäller kommunal. Detta talar för att behövliga bestämmelser utformas lika för kommuner och landstingskommuner.

Vissa remissinstanser vill ha kvar bestämmelser om skolchef i skollagen. Till dessa remissinstanser hör *länsskolnämnderna i Stockholms, Västernorrlands och Gävleborgs län* samt *Kristinehamns kommun, SACO/SR, Skolledarförbundet* och *Sveriges Psykologförbund*.

Länsskolnämnden i Stockholms län uttalar att en utmönstring ur skollagen av bestämmelser om skolchef i kommun måhända är en anpassning till vad som gäller för andra kommunala chefer. Enligt länsskolnämndens

uppfattning står emellertid skolstyrelsen såväl på grund av skolans övergripande mål som i vad avser ekonomi betydligt närmare den statliga verksamheten än vad som gäller för övriga kommunala nämnder. Det är därför – bl. a. med utgångspunkt från vissa erfarenheter av ett i praktiken splittat huvudmannansvar för SIA-skolans samlade skoldag och från behandlingen av frågor om särskolans ledning – motiverat att i likhet med den tidigare skolstyrelseutredningen framhålla vikten av att principen om det odelade ledningsansvaret upprätthålls. Nämnden anser därför att skolchefen för såväl kommunal som landstingskommunal skolverksamhet redan i skollagen bör få sin ställning i förhållande till styrelse och annan personal inom skolan angiven på sätt som sägs på s. 57 i betänkandet men som sedan inte fullföljts i lagtexten. Den närmare regleringen bör däremot kunna överföras till skolförordningen.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län: Skolchefernas ställning och åligganden i den kommunala förvaltningen är – i förhållande till övriga kommunala förvaltningschefer – av så särpräglad natur och av så väsentlig betydelse för skolverksamheten i kommunen och länet att de bör regleras i lag. Annars kan befaras att skolchefens centrala ställning och ansvarsområde blir föremål för administrativt godtycke. Skolledarna har vidare statligt reglerade tjänster för vilka kommunen erhåller täckning genom statsbidrag.

Länsskolnämnden i Gävleborgs län anser att nuvarande föreskrift i skollagen att i varje kommun skall finnas en skolchef bör bibehållas. Länsskolnämnden anser att man därjämte vid översynen av skollagen bör överväga att införa en föreskrift med motsvarande innehåll beträffande landstingskommun. Enligt nämnden bör övervägas att låta alla skolformer med landstingskommunen som huvudman ingå i såväl utbildningsnämndens som skolchefens ansvarsområde. Det skulle innebära att bl. a. särskolan fördes dit, något som emellertid förutsätter ändringar i bl. a. den s. k. omsorgslagen.

Kristinehamns kommun uttalar att skyldigheten att ha en skolchef i kommunen bör regleras i skollagen och inte överlämnas till regeringens beslutsområde.

SACO/SR anser att de skäl som motiverat nuvarande föreskrifter i skollagen angående skolchef fortfarande är giltiga. De har snarare ökat än minskat i tyngd i takt med expansionen av det kommunala skolväsendet och de ökade befogenheterna för de lokala skolledningarna.

Skolledarförbundet invänder bestämt mot utredningens mening att reglering av skolchefstjänster bör kunna utgå ur lag och i stället tas in i förordning. Förbundet anser det ur verksamhetssynpunkt absolut nödvändigt att skolchefsorganisationen är förenad med den fasthet som regleringen i skollagen medför. Förbundet anser vidare att det i skollagen bör anges att landstingskommun skall ha skolchef.

Enligt *Sveriges Psykologförbund* bör de nuvarande reglerna i 3 och 19 §§ bibehållas och utökas med föreskrifter rörande skolchefens ansvar för skolans elevvård.

Länsskolnämnden i Skaraborgs län tillstyrker att de bestämmelser om

skolchefs åligganden som finns i den nuvarande skollagens 19 § b) och c) utgår.

Prop. 1985/86: 10

Till de remissinstanser som tillstyrker eller lämnar utan erinran att bestämmelser om skolchef inte tas med i den nya skollagen hör SAV, SÖ, länsskolnämnden i Värmlands län, Hällefors kommun, Landstingsförbundet och Västmanlands läns landstingskommun.

Bilaga 5

SAV har ingenting att erinra mot förslaget att bestämmelserna om skolchef och dennes åligganden i 3 och 19 §§ skollagen inte får motsvarigheter i den nya skollagen utan i stället ersätts med föreskrifter i en förordning. SAV har inte heller någon invändning mot att vissa bestämmelser om skolchefs åligganden som måste uppfattas som självklarheter utmönstras ur skolförfattningarna. SAV vill dock understryka vikten av en reglering av åliggandena i enlighet med vad SAV anfört om reglering av frågor om arbetsskyldighet för skolpersonalen (se avsnitt 13.10).

Länsskolnämnden i Värmlands län tillstyrker att föreskrifter om skolchef tas in i förordning.

Svenska kommunförbundet har inte yttrat sig speciellt i frågan om skolchef. Det har däremot Landstingsförbundet som uttalar följande: Landstingsförbundet har vid flera tillfällen avvisat förslag till en statlig reglering av skolchefstjänsterna i den landstingskommunala gymnasieskolan. Enligt utredningens förslag kommer skollagen inte heller i fortsättningen att innehålla regler om skolchef i landstingskommun. Även bestämmelserna om skolchef i primärkommun kommer enligt förslaget att utgå, vilket innebär att bestämmelserna utformas likartat för landstingskommuner och primärkommuner. Landstingsförbundet förutsätter att de föreskrifter som med anledning härav kommer att tas in i förordning inte kommer att medföra en ökad statlig reglering för landstingskommunerna.

Västmanlands läns landstingskommun har inget att erinra mot att någon reglering av kommunernas och landstingskommunernas skolledning, vad gäller tjänstemannaorganisationen, inte har tagits med i lagförslaget. För landstingskommunernas del finns det inte heller anledning att i följdförfattningar låsa organisationen vad gäller skolchef m. m.

SÖ: I kommentarer till 2 kap. 9 § i förslaget om en viss från skollagen utmönstrad text om skolchef pläderar utredningen för att blivande förordningstext om skolchef bör inte som nu avse bara primärkommun utan införas och göras likartad även för landstingskommun. SÖ är inte helt övertygad om att så bör bli fallet. Saken har samband med frågor om bl. a. statlig lönereglering eller ej och inte minst om statlig kostnadstäckning eller ej.

5 3 kap. Centrala och regionala myndigheter

Skolförfattningsutredningen har i 3 kap. sammanfört dels en bestämmelse om att SÖ skall vara central förvaltningsmyndighet för grundskolan, specialskolan och gymnasieskolan (1 §), dels bestämmelser om länsskolnämndernas sammansättning och uppgift att ha inseende över grundskola,

specialskola och gymnasieskola samt i övrigt över utbildningen av skolpliktiga barn (2–5 §§).

Sedan utredningens förslag lades fram har den nuvarande skollagens bestämmelser om länskolnämndernas sammansättning ändrats (se 22 § i den nuvarande lagen). De nuvarande bestämmelserna i lagen kompletteras av föreskrifter i 29–33 §§ förordningen (1981:1371) med instruktion för den statliga skoladministrationen. Vidare har i den nuvarande skollagen införts nya bestämmelser om SÖ:s och länskolnämndernas tillsyn över undervisningen för skolpliktiga vid skolor med enskild huvudman och på sjukhus och andra institutioner (se 50 b § i den nuvarande skollagen).

5.1 Allmänna synpunkter

Synpunkter på termerna inseende och tillsyn refereras i avsnitt 2.5. Vissa synpunkter som tar sikte särskilt på länskolnämnderna refereras dock i avsnitt 5.4.

SÖ m. fl. anser att texterna i 3 kap. 1 och 2 §§ om SÖ:s och länskolnämndernas verksamhetsområden skall utformas mer inbördes lika.

Bl. a. *länskolnämnderna i Västerbottens och Norrbottens län* finner det anmärkningsvärt att en enda kort paragraf anslås åt SÖ, medan resten av kapitlet – 2–5 §§ – handlar om länskolnämnderna. Även *länskolnämnden i Hallands län* reagerar mot skillnaden. Nämnden anser att bättre balans bör åstadkommas. *Länskolnämnden i Örebro län* finner det angeläget att SÖ och länskolnämnderna ges en enhetlig reglering i skollagen. Bl. a. *länskolnämnden i Kronobergs län* anser att samma system för reglering bör tillämpas för SÖ och länskolnämnderna.

5.2 SÖ:s uppgifter

SÖ pekar på regleringen av länskolnämndernas verksamhetsområde enligt 3 kap. 2 § och menar att även för SÖ bör anges all utbildning av skolpliktiga barn.

Enligt *länskolnämnden i Gävleborgs län* bör det av 3 kap. 1 § framgå att SÖ är central förvaltningsmyndighet även för andra skolformer än grundskolan, specialskolan och gymnasieskolan. Nämnden tänker här på bl. a. särskolan och kommunal vuxenutbildning.

Länskolnämnden i Hallands län anser att samtliga skolformer för vilka SÖ är central förvaltningsmyndighet bör nämnas i 3 kap. 1 §.

5.3 Länskolnämndernas sammansättning

SÖ förordar att föreskrifterna i 3 kap. 3–5 §§ om länskolnämndernas sammansättning, hur ledamöter skall utses, krav på dessa m. m. ersätts med ett helt kort bemyndigande för regeringen att meddela bestämmelser som ålägger landstingskommuner och i vissa fall kommuner att i närmare angiven ordning utse ledamöter och ersättare för sådana i länskolnämnderna. Det skulle medföra att alla bestämmelser om nämndernas ledamöter kunde samlas i en författning i stället för att som nu splittras på skollag och

instruktion. SÖ vill framhålla att nuvarande splittring av bl. a. regler om kraven på ledamöterna har ställt till misstag. Bestämmelserna hanteras inte bara av regeringen och SÖ utan även av alla länsstyrelser och landstingskommuner samt några kommuner.

Länsskolnämnden i Östergötlands län anser att bestämmelser om länsskolnämndernas sammansättning bör meddelas i endast ett sammanhang. Enligt *länsskolnämnden i Norrbottens län* borde det räcka att ha med 3 § första stycket. Det som står i 3 § andra stycket samt i 4 och 5 §§ torde lämpligen flyttas till instruktionen. *Länsskolnämnden i Västerbottens län* anser att det borde räcka att ha med det som står i 3 § första stycket första meningen, medan övriga föreskrifter om länsskolnämndens sammansättning kan tas in i instruktionen. Samma uppfattning har *länsskolnämnden i Kronobergs län*. Enligt *länsskolnämnden i Älvsborgs län* bör 3–5 §§ utgå och ifrågakarande reglering av länsskolnämndens sammansättning överflyttas till instruktionen.

5.4 Länsskolnämndernas uppgifter

Länsskolnämnden i Stockholms län anser att 3 kap. 2 § kunde ha gjorts tydligare genom att utformas efter mönster av 3 kap. 1 §, som handlar om SÖ. Länsskolnämnden föreslår att 3 kap. 2 § får följande lydelse: "Länsskolnämnden skall vara regional förvaltningsmyndighet för grundskolan, specialskolan och gymnasieskolan."

Länsskolnämnden i Norrbottens län anser att "fristående skolor" bör föras in efter "specialskola" i 3 kap. 2 §.

Länsskolnämnden i Gävleborgs län: I den paragraf i skollagen som behandlar länsskolnämndens tillsynsområde bör detta område anges i sin helhet. Utöver grundskola, specialskola och gymnasieskola bör därför anges särskola, kommunal vuxenutbildning och i förekommande fall sameskola.

Länsskolnämnden i Hallands län anser att samtliga skolformer som omfattas av länsskolnämndernas tillsyn bör nämnas i 3 kap. 2 §. Även skolor med enskild huvudman och privatutbildning bör nämnas.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län föreslår att 3 kap. 2 § andra stycket får följande lydelse: "Länsskolnämnden skall inom länet ha in-seende över grundskolan, sameskolan, specialskolan för undervisning av synskadade, döva, hörselskadade eller talskadade elever, särskolan för undervisning av psykiskt utvecklingsstörda elever, statsunderstödda privatskolor som avses i privatskolförordningen (1967: 270) och riksinternat-skolor samt undervisning av skolpliktiga barn i andra enskilda skolor, vid sjukvårdsanstalter och i annan form, gymnasieskolan, de statsunderstödda enskilda yrkesskolorna, den kommunala och statliga vuxenutbildningen, grundutbildningen för vuxna samt över andra skolformer och utbildnings-former, för vilka sådant inseende föreskrivits av regeringen."

Länsskolnämnden i Skaraborgs län: Beträffande länsskolnämnderna föreslår utredningen (sid. 125) att den statliga tillsynen på regional nivå utvidgas till all utbildning av skolpliktiga barn. I sak innebär detta till skillnad mot nuvarande förhållande att nämnden även får tillsyn över de få

skolpliktiga barn som får privatutbildning. Nämnden finner inte anledning att denna kategori av barn även framdeles ska stå utanför den statliga tillsynen och tillstyrker förslaget.

SEH-kommittén och kammarrätten i Jönköping tillstyrker uttryckligen att länsskolnämndens tillsynsskyldighet utvidgas till att omfatta även vad skolförfattningsutredningen kallar privatutbildning.

Länsskolnämnderna i Kalmar och Älvsborgs län tillstyrker att länsskolnämnderna skall ha inseende över all utbildning av skolpliktiga barn, även privatutbildning. *Länsskolnämnden i Örebro län* tillstyrker att den statliga tillsynen på regional nivå utvidgas till att omfatta all utbildning av skolpliktiga barn.

Länsskolnämnden i Värmlands län tillstyrker förslaget om ökat tillsynsansvar för länsskolnämnderna. Det gör också *länsskolnämnderna i Jämtlands och Kronobergs län*.

Länsskolnämnden i Stockholms län noterar att "inseende" i stället för "tillsyn" används i 3 kap. 2 §. Nämnden har inga större invändningar mot detta men konstaterar att det rent språkligt ger ett mera passivt intryck. I sammanhanget pekar nämnden på att länsskolnämnderna enligt riksdagens beslut om den statliga skoladministrationen m.m. (prop. 1980/81: 107, UbU 1980/81: 38, rskr 1980/81: 395) skall bedriva "aktiv tillsyn".

SAF anför följande beträffande föreskriften i 3 kap. 2 § om att länsskolnämnden skall ha inseende över grundskola, specialskola och gymnasieskola: *SAF* anser att ordet "inseende" bör utbytas mot "aktiv tillsyn". Skolutvecklingen är visserligen främst beroende av utvecklingsansträngningar i enskilda skolor och kommuner, men det är också väl känt att kvaliteten i skolans utbildning varierar avsevärt mellan olika skolor och klasser. En aktiv tillsyn från länsskolnämnderna är därför nödvändig för bevakningen av att all skolans utbildning så långt möjligt får en tillfredsställande standard.

Allmänna synpunkter på termerna "inseende" och "tillsyn" refereras i avsnitt 2.5.

6 4 kap. Elevområden

I 4 kap. har skolförfattningsutredningen sammanfört bestämmelser om fastställande av elevområden för kommunernas grundskolor samt kommunernas och landstingskommunernas gymnasieskolor (1–3 §§), tillhörighet till elevområde (4 §), mottagande av elever som tillhör eller inte tillhör skolans elevområde (5 och 6 §§) samt s.k. interkommunal ersättning (7 och 8 §§).

Den nuvarande skollagens bestämmelser om vilket elevområde en elev skall tillhöra är delvis olika för grundskolan och gymnasieskolan. Utredningen föreslår enhetliga bestämmelser i detta avseende. Utredningen föreslår också förenkling av de nuvarande bestämmelserna om interkommunal ersättning genom att kostnadsansvaret genomgående skall åvila elevens kyrkobokföringskommun eller, i fråga om elev som inte är kyrkobokförd i riket, elevens vistelsekommun.

6.1 Allmänt

Bilaga 5

Bl. a. *SÖ* framhåller behovet av klara och entydiga föreskrifter om elevområden och därmed sammanhängande frågor.

De flesta remissinstanser som yttrat sig över reglerna om elevområdestillhörighet tillstyrker utredningens förslag till enhetliga bestämmelser för grundskolan och gymnasieskolan (se avsnitt 6.3).

Åtskilliga remissinstanser uppehåller sig särskilt vid förutsättningarna för att barn och ungdomar skall tas emot som elever vid skolor vilkas elevområden de inte tillhör. Olika uppfattningar råder om vilket inflytande hemkommunen bör ha på bedömningen av skälen för skolgång i en annan kommuns skola, inte minst mot bakgrund av reglerna om interkommunal ersättning. Vissa remissinstanser vill att hemkommunen skall ha beslutanderätt eller besvärsrätt. Se avsnitt 6.4.

De flesta som uttalat sig om interkommunal ersättning tillstyrker att kostnadsansvaret genomgående skall vila på den kommun där eleven är kyrkobokförd eller, om eleven inte är kyrkobokförd i riket, den kommun där eleven vistas. Vissa remissinstanser har emellertid framfört invändningar. Se avsnitt 6.5.1.

Flera remissinstanser tar upp frågor beträffande tvister om rätt till interkommunal ersättning och tvister om ersättningens storlek. En del vill se en möjlighet för kommunerna att få tvister om rätt till ersättning prövade i samma ordning som gäller för tvister om ersättningens storlek. Se avsnitt 6.5.3.

Vissa remissinstanser är osäkra på innebörden av utredningens förslag i frågor som direkt eller indirekt rör elevområden och interkommunal ersättning. Osäkerheten gäller främst beslutsfunktioner och besvär. Se avsnitten 6.4.2, 6.4.3 och 6.5.3.

Några remissinstanser har berört fosterhemsplaceringarnas ekonomiska konsekvenser för kommunerna (se avsnitt 6.6).

SÖ och *Svenska kommunförbundet* har beträffande utredningens förslag till 4 kap. i sak framfört endast de synpunkter som redovisas i avsnitt 6.4.1. *Landstingsförbundet* har inte yttrat sig speciellt över hithörande frågor. Det är huvudsakligen *länsskolnämnder* och *kommuner* som har gått in på utredningens förslag i denna del.

6.2 Fastställande av elevområden

Länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län har yttrat sig speciellt över 4 kap. 2 § och anfört: Hitintills har länsskolnämnden i ett län beslutat om elevområden för gymnasieskolorna i länet i fråga om både sådana områden som har leget helt inom det egna länet och sådana som har berört kommuner i andra län. Det sistnämnda har skett efter hörande av vederbörande länsskolnämnder (41 §). Den föreslagna lagtexten synes innebära att *samtliga* berörda nämnder formligen skall fatta beslut om sådant elevområde, vilket för övrigt gäller en gymnasieskola, som är belägen i *ett* av länen. Nämnden anser detta vara en synnerligen opraktisk lösning, som i

sak dessutom synes helt opåkallad. Av lagen bör i stället framgå att länskolnämnden i det län i vilket skolan är belägen är beslutande, oavsett elevområdets omfattning. Att beslutet skall fattas först efter samråd med berörda nämnder får bedömas så självklart att det ej behöver regleras i lagen. (Jämför utredningens motiv för att bestämmelsen om nämndernas inhämtande av yttrande från kommunerna kan utgå, s. 127.) Att fråga hänskjuts till regeringen vid oenighet, har nämnden ej något att erinra mot.

Länsskolnämnden i Älvsborgs län anser att det bör övervägas att låta länskolnämnd – och inte som nu länsstyrelse – fastställa elevområde för grundskolans högstadium.

Länsskolnämnden i Norrbottens län anser att elevområde för grundskolans högstadium skall fastställas av länskolnämnd. Samma uppfattning har *länskolnämnderna i Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Örebro, Jönköpings, Jämtlands, Kalmar, Blekinge och Värmlands län*.

Länsskolnämnden i Kalmar län åberopar till stöd för sin uppfattning de erfarenheter nämnden har från länet i denna fråga.

6.3 Tillhörighet till elevområde

Endast den som är bosatt i riket omfattas av skolplikt och rätt till utbildning i grundskolan och gymnasieskolan enligt lagens bestämmelser. Fråga om elevområdestillhörighet aktualiseras därför endast när bosättning i riket föreligger. *SIV* och *RSV* har tagit upp vissa frågor som främst rör detta grundläggande krav. Se avsnitt 2.9.

Länsskolnämnderna i Gävleborgs, Stockholms, Älvsborgs, Jämtlands och Kalmar län tillstyrker utredningens förslag till enhetliga bestämmelser för grundskolan och gymnasieskolan om elevområdestillhörighet. Även *länskolnämnderna i Kronobergs, Örebro och Norrbottens län* tillstyrker utredningens förslag om elevområdestillhörighet. Det gör också *Malmö, Hällefors, Halmstads och Trollhättans kommuner*.

Länsskolnämnden i Hallands län anser att 4 kap. 4 § bör lyda: "Till ett elevområde hör 1. den som rätteligen är eller bort vara kyrkobokförd inom elevområdet, 2."

6.4 Skolgång i annan skola än det egna elevområdets

6.4.1 Förutsättningarna

SÖ: Förslaget om enhetliga regler om elevområden för grundskolan och gymnasieskolan skall enligt utredningen inte innebära att man i fråga om grundskolan minskar vissa elevers möjligheter att få gå i en annan skola än det egna elevområdets. *SÖ* vill understryka vikten av detta.

Svenska kommunförbundet har yttrat sig över 4 kap. 5 och 6 §§ som bl. a. handlar om mottagande av elever som visserligen inte tillhör skolans elevområde men för vilka den ifrågavarande skolan ändå är den lämpligaste. Kommunförbundet anför: Intagning av sådana utsocknes elever är kringgårdad med viss restriktivitet, eftersom i annat fall den kommunala skolplaneringen skulle trasas sönder. Hänsyn till barnets personliga förhål-

landen eller andra särskilda skäl skall därför vara avgörande. Som exempel på sådana hänsyn/särskilda skäl anges i kommentarerna sjukdom i hemmet, söndring i föräldrarnas äktenskap samt allvarlig konflikt mellan hemmet och skolan. Styrelsen vill här understryka, att enbart en allmän önskan att få gå i skola i annan kommun inte får betraktas som särskilt skäl. Det bör vara fråga om en konkret anledning av personlig art för att intagning i annat elevområde/skolenhet skall kunna aktualiseras. Eftersom sådan intagning konstituerar rätt till ekonomisk ersättning respektive skyldighet att betala interkommunal skolersättning, skjutskostnader m. m., bör samråd alltid äga rum mellan de två kommunerna om giltigheten av det eventuella särskilda skälet före elevens intagning. I ett skede med vikande elevunderlag på många håll och för undvikande av konkurrens om elever är det viktigt, att reglerna om elevområdestillhörighet och därmed betalnings-skyldighet är enkla och strikta och inte lämnar utrymme för irrelevanta tolkningar.

Länsskolnämnden i Älvshorps län konstaterar att utredningens förslag innebär en viss modifiering av den nuvarande skollagens s. k. mosterparagrafer (för grundskolan föreskrift i 44 § andra stycket och för gymnasieskolan föreskrift i 45 § första stycket). I utredningsförslagets 4 kap. 5 och 6 §§ talas om hänsyn till barnets personliga förhållanden och andra särskilda skäl. Även om det inte innebär någon egentlig ändring i sak markeras att elevens bästa skall vara utgångspunkten för bedömningen av vad som är särskilda skäl. Länsskolnämnden tillstyrker förslaget. Även *länsskolnämnden i Jämtlands län* finner det lämpligt att i lagtexten klart ange att det är hänsynen till barnets personliga förhållanden som i allmänhet skall vara avgörande. *Länsskolnämnden i Hallands län* delar utredningens synsätt att vad som är lämpligast för den sökande skall vara avgörande.

Länsskolnämnden i Skaraborgs län: Enligt nämndens erfarenhet föreligger stor benägenhet från kommunernas sida att taga emot barn som inte formellt tillhör det egna elevområdet. I ett flertal fall har emellertid nämnden erfarit att tvistigheter uppstått mellan två grannkommuner om i vilken kommun en elev ska gå. Orsakerna har exempelvis varit att resmöjligheterna är bättre till en skolenhet utanför elevområdet på grund av bostadens belägenhet eller föräldrarnas arbetsresor till den andra kommunen. Grunden till tvisten kan även vara att familjen flyttat till annan kommun men att föräldrarna av olika skäl önskar att barnen går kvar i skolan i den gamla kommunen. I detta sammanhang må framhållas att avstånden mellan flera kommuner inom länet är korta och att arbetsplats och bostad ofta är förlagda till skilda kommuner. Förslaget innebär ingen förbättring eller vägledning beträffande lösningar av nyssnämnda tvistigheter utan utredningen synes förmoda att dessa tidigt biläggs mot bakgrund av kommunernas vilja och även skyldighet till samverkan inom skolområdet.

Helsingborgs kommun: I 5 § föreslås föreskriften "I en kommuns grundskola skall tas emot barn — — för vilka denna grundskola är lämpligast med hänsyn till barnets personliga förhållanden eller av andra särskilda skäl". Formuleringen låter påskina att det skulle vara uppenbart vilken grundskola som är bäst för barnet, vilket det i praktiken sällan är i de fall denna föreskrift är tillämplig. En bättre formulering är enligt skolstyrelsen

”bedöms vara” i stället för ”är”. — — — Ett flertal intrikata fall, t. ex. då föräldrarna har delad vårdnad av barnen, då kommunikationerna mellan och inom närliggande kommuner enligt föräldrarna gynnar respektive missgynnar eleverna, gör det enligt skolstyrelsens uppfattning nödvändigt med en klarare lagtext. — Det anförda berör i princip också innehållet i 6 §. Skolstyrelsen har inget förslag på ändrad lydelse men har velat påpeka att de anförda paragraferna enligt skolstyrelsens uppfattning kräver en närmare utredning och en ny formulering.

Örnsköldsviks kommun: En mer specificerad motivering till skolgång i annan kommuns gymnasieskola har tagits in i 4 kap. 6 § första stycket. Den medger skolgång i annat elevområde om denna gymnasieskola är lämpligast med hänsyn till sökandens personliga förhållanden. Lagen använder f. n. formuleringen särskilda skäl. Enligt utredarna avser lagens nuvarande formulering ”särskilda skäl” exempelvis sjukdom i elevens hem eller söndring i föräldrarnas äktenskap som gör att eleven måste vistas på annan ort. Allvarliga konflikter mellan elev och föräldrar är ett annat skäl som nämns liksom bättre kommunikationer. Hos intagningsnämnden för Örnsköldsviks gymnasieområde har det mest frekventa skälet varit inackordering hos släktingar. Därutöver anføres en mängd olika skäl av varierande tyngd. Skolstyrelsen förutsätter att hittills rådande praxis ska gälla även i fortsättningen, trots den ändrade lydelsen. Ändringen får inte innebära att möjligheterna att välja utbildningsort ökar. Vissa orter är särskilt attraktiva för ungdomar och de resurser som byggts upp på de olika gymnasieorterna är dimensionerade efter ett visst underlag som förutsätter restriktivitet i prövningen av annan utbildningsort än den eleven tillhör.

Länsskolnämnden i Västmanlands län konstaterar att frågan vilken gymnasieskola en sökande skall hänvisas till i regel är beroende av vederbörandes elevområdestillhörighet. Var och en har dock alltid rätt att söka till skola utanför det egna elevområdet. Utredningen betonar mycket starkt, att det är ”elevens bästa som främst skall beaktas” när man tar ställning till om han får tas in i den sökta skolan. I förslaget till lagtext talas om den skola ”... som är lämpligast med hänsyn till sökandens personliga förhållanden ...”. Här ligger en viss motsättning: Å ena sidan skall organisationen (med elevområden) vara avgörande för vilken skola en sökande skall hänvisas till, å andra sidan skall han fritt kunna söka utanför elevområdet varvid hans ansökan prövas utifrån ”vad som är bäst för eleven”. Ett avslag innebär då att beslutsmyndigheten bättre än den sökande själv kan bedöma dennes personliga förhållanden. En antagning innebär att principen om elevområdestillhörighet sätts ur spel. Länsskolnämnden delar utredningens uppfattning om hänsynstagande till den sökandes önsknings. Nämnden vill dock påpeka att problemet är svårlöst och att det kan få praktiska konsekvenser t. ex. då avslag på en inträdesansökan skall motiveras. Andra problem i sammanhanget är berörda kommuners kostnadsansvar, utnyttjandet av tillgänglig utbildningskapacitet, utformningen av gymnasieskolans organisation m. m. Nämnden är inte beredd att nu föreslå någon ändring i utredningens förslag. För en del lågfrekventa utbildningsvägar gäller idag riksrekrytering. För andra mind-

re vanliga utbildningsvägar gäller elevområden som är geografiskt mycket vidsträckta. Enligt nämndens mening borde det vara möjligt att minska bindningen till elevområden genom att successivt öka antalet mindre spridda utbildningsvägar med riksintagning. Hur långt man därvidlag bör sträcka sig får bli beroende av erfarenheterna. Genom en sådan åtgärd kan man öka de sökandes möjligheter att välja utbildningsort.

Västmanlands läns landstingskommun upplyser beträffande landstingskommunernas gymnasieskolor att det ganska ofta förekommer att personliga skäl åberopas som grund för skolgång i annat elevområde än det som sökanden tillhör. Det är långt mellan skolenheterna, och sökandens resväg och inackorderingsmöjligheter kan tala för skolgång i en annan landstingskommuns gymnasieskola.

6.4.2 Beslutande myndighet

Halmstads kommun vill med hänsyn till den interkommunala ersättningsen ha uttryckliga bestämmelser om vilken kommun som skall ansvara för provningen enligt 4 kap. 5 och 6 §§.

Länsskolnämnden i Älvsborgs län föreslår att det i 4 kap. 5 och 6 §§ görs tillägg av innebörden att det är den mottagande kommunens skolstyrelse som har beslutsbefogenheten vad gäller frågan om särskilda skäl föreligger att ta emot elev som inte tillhör skolans elevområde. Det bör också i bestämmelserna anges att skolstyrelsen i hemkommunen skall ges tillfälle att yttra sig. Även *länsskolnämnderna i Kronobergs och Norrbottens län* föreslår att 4 kap. 5 och 6 §§ skall förtydligas genom uppgift om att det är den mottagande kommunen som beslutar. Likaså anser *länsskolnämnden i Kristianstads län* att det av lagen bör klart framgå att provningen ankommer på den mottagande kommunen.

Beslutsbefogenheten vad gäller frågan huruvida särskilda skäl föreligger att ta emot sökande som inte hör till skolans elevområde bör enligt *länsskolnämnden i Hallands län* ligga hos skolstyrelsen i sökandens hemkommun.

Länsskolnämnden i Blekinge län anser att det i 4 kap. 5 § i förtydligande syfte bör anges vilken myndighet som skall besluta. Enligt *länsskolnämnden* bör det ankomma på skolstyrelsen i hemkommunen att – efter samråd med skolstyrelsen i den kommun vars grundskola anges som alternativ – ta ställning till om sistnämnda kommuns grundskola är lämpligast med hänsyn till barnets personliga förhållanden. Om skolstyrelserna vid samrådet dem emellan har olika uppfattningar, bör frågan emellertid enligt nämndens mening underställas vederbörande länsskolnämnd eller länsskolnämnder för provning. Därigenom skulle dessa sällsynta ärenden på ett naturligt sätt komma in under länsskolnämndernas aktiva tillsyn. Om länsskolnämnder inte enas, bör frågan underställas SÖ för beslut.

Helsingborgs kommun saknar föreskrifter om var bedömningen skall göras eller beslut skall fattas om en elevs skolgång i annat elevområde än det eleven tillhör. Kommunen anser att den kommun som tidigare haft eleven och känner elevens förhållanden och som blir ersättningsskyldig för

eleven i en annan kommun måste ha en avgörande inverkan på bedömning och beslut.

Länsskolnämnden i Skaraborgs län och Västmanlands läns landstingskommun tar upp frågan om skiljelinjen mellan å ena sidan skolstyrelsens eller utbildningsnämndens och å andra sidan intagningsnämndens kompetensområden när det gäller beslut att ta emot elever som inte hör till skolans elevområde. Dessa remissinstanser efterlyser klarare bestämmelser därvidlag. Se avsnitt 9.2.

6.4.3 Besvärsrätt för den enskilde och för hemkommunen

Den som har åberopat särskilda skäl för att enligt lagförslagets 4 kap. 5 eller 6 § tas emot i en grundskola eller gymnasieskola vars elevområde han inte tillhör men som har fått avslag på sin begäran kan efter överklagande få avslagsbeslutet prövat av högre instans. Besvärsmått bestämmelser finns i 10 kap.

Föreskrifterna i 4 kap. 7 § om interkommunal ersättning innebär att elevens kyrkobokföringskommun eller, i fråga om sådan elev som inte är kyrkobokförd i riket, elevens vistelsekommun är skyldig att betala ersättning till annan kommun i vars grundskola eller gymnasieskola eleven tas emot på grund av föreskrift i 4 kap. 5 eller 6 §. Mot den bakgrunden har en del remissinstanser tagit upp frågan om rätt för kommun som blir ersättningsskyldig (hemkommunen) att överklaga beslut av den andra kommunen att ta emot eleven trots att eleven hade kunnat få plats i hemkommunens skola.

Länsskolnämnden i Älvsborgs län konstaterar att förvaltningsbesvär enligt nuvarande skollag synes få anföras endast över beslut att *förvägra* någon inträde i skola på grund av bestämmelserna i 44 och 45 §§. Hemkommunen kan alltså inte anföras förvaltningsbesvär över mottagande kommuns beslut att ta emot elev trots att beslutet får till följd att hemkommunen blir skyldig att betala ersättning till den mottagande kommunen. Länsskolnämnden uppfattar utredningens förslag till 10 kap. 1 § på det sättet, att hemkommunen skall kunna överklaga den mottagande kommunens beslut att ta emot elev. Länsskolnämnden tillstyrker en sådan ordning.

Länsskolnämnden i Malmöhus län konstaterar att besvärsrätt enligt 10 kap. 1 § synes tillkomma den enskilde men inte dennes hemkommun. Länsskolnämnden anser emellertid att en kommuns beslut att på grund av sökandens personliga förhållanden eller av andra särskilda skäl ta emot sökanden som elev i sin grundskola eller gymnasieskola skall på framställning av hemkommunen kunna prövas av den statliga skoladministrationen med tanke på hemkommunens egna möjligheter att ge eleven önskad utbildning.

Jfr även avsnitt 6.5.3.

6.5.1 Kostnadsansvaret och dess koppling till kyrkobokföringen*Bilaga 5*

Länsskolnämnden i Älvsborgs län tillstyrker att kostnadsansvaret konsekvent knyts till elevens kyrkobokföringskommun eller, i fråga om sådan elev som inte är kyrkobokförd i riket, elevens vistelsekommun. Detta tillstyrks också av *länsskolnämnderna i Kronobergs, Gävleborgs, Örebro, Jönköpings, Jämtlands och Kalmar län samt TCO*.

Länsskolnämnden i Jönköpings län anser att förslaget innebär en klar förbättring i förhållande till gällande rätt och skulle skära bort de allra flesta anledningar till tvister mellan kommuner om interkommunal ersättning. *Länsskolnämnden i Kalmar län* anser att förslaget undanröjer många tvister om hur bestämmelserna om ersättning skall tolkas. Enligt *TCO* kommer förslaget att dels underlätta regleringen av kostnader mellan kommunerna, dels ge en rättvisare fördelning av elevkostnaderna.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län har emellertid invändningar och anför:

Vad gäller det kommunala kostnadsansvaret är den enda skillnaden som finns idag mellan grundskola och gymnasieskola att i de klara flyttningsfallen (43 § 2 st. av skollagen) *inflyttningskommunen* skall svara för kostnaderna för utbildningen i grundskolan från tidpunkten för inflyttningen, medan, när det gäller gymnasieskolan, kostnadsansvaret följer ändringen i kyrkobokföringen. Skolförfattningsutredningen vill genom den föreslagna ändringen ta bort denna skillnad mellan grundskolan och gymnasieskolan genom att konsekvent styra kostnadsansvaret till kyrkobokföringskommunen.

De föreslagna ändringarna av elevområdesbegreppet medför en viss tidsförskjutning vad gäller övergången av kostnadsansvaret från en kommun till en annan, när en elev i grundskolan flyttar. *Länsskolnämnden* anser att kommunerna har ett så starkt kostnadsmedvetande, att denna tidsförskjutning vad gäller övergången av kostnadsansvaret kommer av kommunerna att upplevas som orättmätig och orättvis. Det nuvarande elevområdesbegreppet och kostnadsansvaret för grundskolan är numera etablerat och helt i överensstämmelse med vad som kommunerna anser naturligt. Skolförfattningsutredningens förslag framstår därför som verklighetsfrämmande och kan inte tillstyrkas.

Länsskolnämnden kan inte finna att en förenkling av det nuvarande elevområdesbegreppet kan motivera en sådan tidsförskjutning vad gäller övergången av kostnadsansvaret från en kommun till en annan. Förslaget innebär också en icke oväsentlig byråkratisering av kommunernas hantering av de interkommunala ersättningarna för grundskolans elever i de fall, där den nya vistelsekommunen vill ha ersättning av kyrkobokföringskommunen för nyinflyttade elever. I tider med stora företagsnedläggelser och krisbranscher kan bygder och kommuner ställas inför stora sociala problem med omplacering och utflyttning av familjeförsörjare till andra orter och kommuner i landet.

Länsskolnämnden föreslår, att skolförfattningsutredningen överarbetar sitt förslag vad gäller rätt till ersättning av elevens kyrkobokföringskom-

mun på det sättet att nämnda tidsförskjutning kan "överbryggas". Inflyttningskommunen bör övertaga kostnadsansvaret för elevens skolgång redan vid inflyttningen till den nya kommunen oavsett skolform och oavsett vilken kommun, som är elevens kyrkobokföringskommun.

Även *Hällefors kommun* berör tidsförskjutningen av kostnadsansvarets övergång när en elev i grundskolan flyttar från en kommun till en annan. Hällefors kommun har inte något att erinra mot de obetydliga ekonomiska konsekvenser som tidsförskjutningen medför.

Göteborgs kommun tar upp fall där eleven inte är kyrkobokförd i riket. Kommunen anför: Kommun som tagit emot elev som inte är kyrkobokförd inom kommunen, skall ha rätt till ersättning av elevens kyrkobokföringskommun "eller, i fråga om sådan elev som inte är kyrkobokförd i riket, elevens vistelsekommun" (§ 7). Bestämmelsen får betydelse främst för gymnasieskolans del. Antalet elever som den avser torde vara ganska litet totalt sett men kan i vissa kommuner vara eller bli betydande, t.ex. i kommuner med starkt inslag av invandrare. Då det inte kan uteslutas att problem beträffande fastställelse av interkommunal ersättningsskyldighet kan uppstå genom skrivningen "elevs vistelsekommun" i § 7, kan i åsyftade kommuner bestämmelsens effekter bli av icke obetydlig storlek. Förvaltningen anser att detta problem bör studeras närmare innan proposition framlägges.

Enligt *länsskolnämnden i Malmöhus län* synes 4 kap. 7 § inte reglera alla tänkbara situationer. Nämnden pekar på fall där en kommun som inte tillhör någon landstingskommun anordnar utbildning som normalt anordnas av landstingskommuner.

6.5.2 Ersättningens storlek m. m.

Länsskolnämnden i Uppsala län pekar på bestämmelsen i 1 kap. 7 § andra stycket lagförslaget om att en kommun får besluta att eleverna själva skall bekosta vissa utbildningshjälpmedel. Om i enlighet med denna bestämmelse en kommun uttar ersättning av eleverna vid en gymnasieskola för vissa läroböcker, skrivmateriel eller andra utbildningshjälpmedel bör enligt länsskolnämndens mening av bestämmelserna i 4 kap. framgå att den interkommunala ersättningen i förekommande fall bör reduceras med motsvarande belopp. Enligt länsskolnämnden bör ett förtydligande ske.

Västmanlands läns landstingskommun efterlyser regler om kostnadsansvaret i fall där eleven byter skola under pågående läsår.

6.5.3 Tvister om rätt till ersättning och om ersättningens storlek

Länsskolnämnden i Östergötlands län: Enligt förslagets 4 kap. 8 § andra stycket skall tvister om interkommunala ersättningar hänskjutas till länskolnämnden. Förslaget synes innebära utvidgning i förhållande till nu läge. Föreskriften i 46 § 2 mom. skollagen har tolkats så att vid tvist har länsskolnämnd kunnat fastställa ersättningens storlek, men inte om ersättning skall utgå eller ej.

Länsskolnämnden i Älvsborgs län utgår från att det är 4 kap. 7 § som reglerar frågan huruvida rätt till interkommunal ersättning föreligger eller inte och att 4 kap. 8 § endast rör frågan om ersättningens storlek. Enligt länsskolnämnden bör 4 kap. 8 § förtydligas. Det kan lämpligen ske genom att "ersättning" byts ut mot "ersättningens storlek".

Länsskolnämnden i Kristianstads län:

Av 4 kap. 7 § förslaget framgår att också kostnadsansvaret konsekvent knyts till kyrkobokföringskommunen. Tvister om ersättning skall – enligt 8 § andra stycket – hänskjutas till länsskolnämnden. I denna del av utredningens förslag kan den enkelt formulerade texten inge tveksamheter. Rent språkligt innebär förslaget att länsskolnämnden skall kunna avgöra inte bara fråga om ersättningsbeloppets storlek utan även om ersättning över huvud taget skall utgå. Nuvarande ordning i 46 § 2 mom. begränsar nämndens prövningsrätt till tvister om med vilket belopp ersättning skall utgå.

Eftersom frågor om interkommunal ersättning sammanhänger dels med elevens kyrkobokföring dels med intagning på särskilda skäl, måste länsskolnämnden vid en allsidig överprövning enligt utredningens förslag kunna ifrågasätta såväl riktigheten av den faktiska kyrkobokföringen som den mottagande kommunens bedömning av vad som är särskilda skäl för intagning.

Länsskolnämnden är tveksam till en sådan ordning av två skäl. För det första synes nämnden inte kunna med rättslig verkan pröva den faktiska kyrkobokföringen som regleras av författning utanför nämndens kompetensområde. För det andra anser nämnden att prövningen av om särskilda skäl föreligger för intagning i skola, till vars elevområde eleven ej hör, bäst kan göras lokalt. Även om nämnden i och för sig kan ha välgrundade uppfattningar i frågan, torde en gentemot kommunen avvikande uppfattning som framkommer i efterhand, kunna medföra otrygghet för elever och föräldrar och icke önskvärda störningar i skolgången.

I den nu redovisade bedömningen har nämnden tagit det för sannolikt, att en mottagande kommun, som förlorar en ersättningstvist därför att de särskilda skälen för intagning omvärderats, inte alltid är beredd att utan ersättning erbjuda eleven fortsatt skolgång. Enligt länsskolnämndens uppfattning är ersättningsskyldigheten för kyrkobokföringskommunen så klart formulerad i 4 kap. 7 §, att någon överprövning ej skall behövas för den ekonomiska regleringen mellan kommunerna.

Länsskolnämnderna i Kronobergs, Jämtlands och Norrbottens län tillstyrker den föreslagna lydelsen av 4 kap. 8 §, vilken enligt länsskolnämndernas uppfattning innebär att länsskolnämnd har att pröva såväl huruvida ersättning skall utgå som ersättningens storlek.

Länsskolnämnden i Kalmar län konstaterar att den nuvarande lagen ger länsskolnämnd befogenhet att i händelse av tvist mellan kommuner fastställa ersättningens storlek men inte huruvida ersättning skall utgå eller ej. Enligt 4 kap. 8 § andra stycket i utredningens förslag skall tvister om ersättning hänskjutas till länsskolnämnden. Det framgår inte av texten i övrigt om utredningen avser en direkt ändring i sak i denna fråga. Enligt länsskolnämndens uppfattning innebär förslaget att länsskolnämnd även skall pröva om ett medgivande att ta emot en elev från annan kommun är

riktigt och om detta med hänsyn till elevens personliga förhållanden eller av andra särskilda skäl är det lämpligaste. Länsskolnämnden föreslår ett förtydligande i lagtexten på denna punkt.

Enligt *länsskolnämnden i Malmöhus län* framstår det som en inkonsekvens att länsskolnämnden enligt 4 kap. 8 § andra stycket skall pröva tvister mellan skolstyrelser, medan SÖ fr. o. m. den 1 juli 1982 skall pröva tvister mellan elev/vårdnadshavare och skolstyrelse. Länsskolnämnden anser att elevs/vårdnadshavares besvär över skolstyrelsens beslut borde prövas av länsskolnämnd.

6.6 Fosterhemsfallen

Vara kommun:

Vara kommun är en utpräglad landsbygdskommun och det förekommer i stor omfattning att barn och ungdom från storstäder med svåra sociala problem placeras i fosterhem på landsbygden. Skolstyrelsen konstaterar att många av dessa barn har mycket stort behov av särskilda insatser i skolan. Placeringen i fosterhem i annan kommun innebär att hemortskommunen slipper skolansvaret för eleven i fråga. Elever som placeras i fosterhem kyrkobokförs nu som regel omedelbart i fosterhem. Utredningen föreslår inga ändringar i nu gällande regler för interkommunala ersättningar. Frågan om interkommunal ersättning knyts helt till kyrkobokföringen. Skolstyrelsen kan efter lång erfarenhet konstatera att den olämpliga miljö som finns i många bostadsområden i storstäderna leder till att barn skadas socialt och psykiskt. Genom att efter hand placera ut dessa barn i fosterhem i andra kommuner får den nya kommunen ta över hela ansvaret för fosterbarnen utan att någon som helst ekonomisk ersättning utgår.

Numera förekommer det också att socialförvaltningar i andra kommuner träffar överensskommelse med speciella fosterhem som tar emot grupper av elever. Hemortskommunen ställer då ofta speciella resurser i form av assistenter eller liknande till fosterhemmets förfogande. Skolstyrelsen konstaterar att man i sådana fall skapat ett slags barnhem i kommunen. Fosterhem har fått karaktär av ett slags institution. I sådana fall skall hemortskommunen betala ersättning men så sker inte i de fall enskilt hem anlitas. Skolstyrelsen hävdar att familjehem som tar emot grupper av elever på ett yrkesmässigt sätt skall kunna jämföras med institution så att interkommunal ersättning tas ut för att i någon mån täcka den resursinsats som behövs för att klara dessa elevers skolgång.

Det måste framhållas att skolstyrelsen inte motsätter sig utplacering av barn i fosterhem. Erfarenheten visar nämligen att många barn mår mycket väl av att komma i en lugnare hem- och skolmiljö som kan erbjudas utanför de stora tätorterna. Det är dock nödvändigt att värdkommunen dels kan få interkommunal ersättning på vanligt sätt för dessa elever och dels kan tillföras särskilda resurser för de mest resurskrävande eleverna. Det är inte ovanligt att sådana elever behöver hel- eller halvtidsanställd assistent under hela skoldagen. Sådan extrema kostnader bör under alla förhållanden betalas av hemortskommunen.

Skolstyrelsen finner det vara angeläget att skollagen får en sådan utformning att interkommunal ersättning och ersättning för assistenttjänster eller motsvarande kan utgå i de fall skälet till fosterhemsplacering är grava psykiska och sociala störningar.

Tjörns kommun framhåller det som synnerligen önskvärt att frågan om kostnadsansvar vid fosterhemsplaceringar blir föremål för ytterligare överväganden. Diskrepansen mellan fosterlega och kostnadstäckningen för de ofta omfattande utbildningsinsatserna i värdkommunen framstår i somliga fall som stötande. Effekten kan för en mindre kommun bli synnerligen svårbemästrad trots bidrag till särskilda åtgärder på skolområdet, s. k. SÅS-medel.

Tierps kommun uppger att det under läsåret 1980/81 fanns cirka 50 skolpliktiga barn placerade i fosterhem i kommunen.

Länsskolnämnden i Uppsala län anser att de ekonomiska konsekvenserna av fosterhemsplaceringar bör utredas närmare. Nämnden avser fall där rätt till interkommunal ersättning inte föreligger därför att barnet kyrkobokförts i fosterhemskommunen. De kostnader som t. ex. små kommuner åsamkas vid fosterhemsplacering av elever från storstadsområdena torde knappast kompenseras av vare sig SÅS-medel eller skatteutjämningsbidrag.

6.7 Vissa redaktionella frågor

Länsskolnämnden i Hallands län finner det positivt att bestämmelserna om elevområden för grundskolan och gymnasieskolan förts till ett särskilt kapitel.

Kammarrätten i Jönköping ifrågasätter om inte bestämmelserna i 4 kap. 7 och 8 §§ om interkommunal ersättning med hänsyn till sitt innehåll borde införas i 10 kap.

RSV: I 4 kap. 7 § förslaget används termen "kyrkobokföringskommun". Denna är visserligen språkligt kort men torde inte vara vedertagen i tidigare lagstiftning. Den bör därför ersättas av "kommun inom vars område eleven är kyrkobokförd".

Svenska språknämnden anför följande beträffande bestämmelserna i 4 kap.:

2 §. "Sådana elevområden . . . skall *bestämmas* av länsskolnämnden". Vi föreslår att "bestämmas" ändras till: *fastställas*.

2 §, *andra stycket*. "Om en fråga . . . länsskolnämnderna". Vi föreslår följande ändrade lydelse: "Sådana elevområden som berör kommuner i flera län eller flera landstingskommuner *skall fastställas* av de berörda länsskolnämnderna".

6 §, *andra stycket*. "I mån av plats . . . som sökanden tillhör". Vi föreslår följande ändrade lydelse: "I mån av plats skall även tas emot annan *behörig* inträdessökande som inte kan få önskad utbildning i skolform av samma slag inom *sitt eget* elevområde".

Länsskolnämnden i Stockholms län anser att 4 kap. 6 § genom sin språkliga utformning ger möjlighet till feltolkningar. Nämnden föreslår därför följande lydelse av första stycket: "I en kommuns eller landstings-

kommuns gymnasieskola skall behöriga inträdessökande tas emot med företräde för dem som tillhör gymnasieskolans elevområde eller för vilka denna gymnasieskola är lämpligast med hänsyn till sökandens personliga förhållanden eller av andra särskilda skäl."

7 5 kap. Grundskolan

I 5 kap. har skolförfattningsutredningen sammanfört bestämmelser om dels rätt till utbildning samt skolplikt och tvångsmedel för skolpliktens fullgörande (1–11 §§), dels grundskolans organisation (12 och 13 §§) och befrielse från skyldighet att delta i religiösa inslag i grundskolans utbildning (14 §).

Sedan utredningen lade fram sitt förslag har bestämmelserna om skolpliktens fullgörande i skolor med enskild huvudman ändrats (se 33, 33 a, 34 och 34 a §§ i den nuvarande skollagen). Vidare har ett par bestämmelser som rör organisationen av utbildningen ändrats (se 24 och 25 §§ i den nuvarande skollagen).

7.1 Skolplikt och rätt till utbildning

I vissa remissyttranden finns synpunkter som rör skolplikten eller motsvarande rätt till utbildning och som redovisas i andra avsnitt av remissammanställningen än avsnitt 7. Se särskilt avsnitten 2.7–2.9, 12.2 och 13.1.

I 5 kap. 1 § andra stycket sägs beträffande den tid ett barn har rätt att få utbildning: "Under denna tid skall barnet fullgöra skolplikt genom att delta i utbildningen i grundskolan, *om inte annat anges särskilt*". *Helsingborgs kommun* anser att det citerade stycket bör omformas och utvidgas så att läsaren kan räkna ut vad som avses.

Östra Göinge kommun uttalar beträffande 5 kap. 1 § att formuleringen i den nuvarande skollagens 30 § angående skolplikt är klarare och bör behållas.

Bestämmelserna om när skolplikten upphör är fördelade mellan 5 kap. 1 och 6 §§. *Länsskolnämnden i Östergötlands län* anser att det för tolkningen av 5 kap. 6 § vore en fördel om paragrafen kompletterades med en bestämmelse om 16-årsgränsen.

7.2 Skolmognad och skolstart

Förskola-skola-kommittén vänder sig mot att ordet skolmognad används i lagtexten. Kommittén anför i den frågan: Begreppet skolmognad har under hela efterkrigstiden, trots att det använts som mått på en elevs mognadsålder för att börja skolan, av forskningen bedömts vara så diffust att man svårt kan definiera begreppet. Utan att gå djupare in på den vetenskapliga diskussionen här, vill vi för vår del avstyrka förslaget att begreppet inskrivs i lagtext. Vi vill i stället föreslå en text som t. ex.: "Om ett barn bedöms ha särskilda möjligheter att tillgodogöra sig skolans utbild-

ning redan vid 6 års ålder får skolstyrelsen medge att barnet kan börja sin skolgång ett år tidigare än normalt."

Prop. 1985/86: 10

Även *länsskolnämnden i Västmanlands län* anser det olämpligt att införa begreppet skolmognad. Länsskolnämnden föreslår att 5 kap. 2 § ges följande lydelse: "Om ett barn bedöms kunna följa skolarbetet får skolstyrelsen på begäran av barnets vårdnadshavare tillåta att barnet börjar i grundskolan höstterminen det kalenderår barnet fyller sex år." För 5 kap. 3 § första stycket föreslår länsskolnämnden följande formulering: "Om så bedöms lämpligt för barnet får skolstyrelsen, efter medgivande av barnets vårdnadshavare, besluta att barnet skall börja i grundskolan först höstterminen det kalenderår barnet fyller åtta år."

Bilaga 5

Länsskolnämnden i Södermanlands län föreslår följande formulering av 5 kap. 2 §: "Skolstyrelsen får på begäran av barnets vårdnadshavare tillåta att . . ." För 5 kap. 3 § föreslår nämnden följande lydelse: "Skolstyrelsen får efter medgivande av barnets vårdnadshavare besluta att . . ." Som motivering anför nämnden: Begreppet skolmognad har under lång tid varit föremål för diskussion. Det torde dock råda ganska stor enighet för närvarande om att skolmognad inte uttrycker någon exakt gräns mellan olika skeden i ett barns utveckling. Begreppet är snarare ett i allra högsta grad relativt begrepp som inte enbart kan fastställas utifrån det enskilda barnets mognadsnivå utan i hög grad är beroende av andra yttre faktorer i skolmiljön och hemmiljön. Det skulle enligt nämndens mening vara olyckligt att i skollagen fortsätta att använda mognadsbegreppet. I bägge paragraferna handlar det om ett samråd mellan skolan och barnets föräldrar där naturligtvis en hel mängd av faktorer utöver barnets mognadsnivå prövas innan man slutgiltigt tar ställning till barnets skolgång.

Enligt *Östra Göinge kommun* bör 5 kap. 3 § utformas på sådant sätt, att föräldrarna får avgöra om ett ännu inte skolmoget barn skall börja i grundskolan eller gå ytterligare ett år i förskola. Därigenom blir utformningen av 3 § mera lik den av 2 §, som handlar om förtida skolstart.

Östra Göinge kommun anser också att man kan fråga sig hur långt skolstyrelsens inseende över utbildningen för skolpliktiga i förskolan sträcker sig och i vilken utsträckning skolstyrelsen kan förväntas bidra med resurser till sådan utbildning.

7.3 Skolgångens avslutande före skolpliktens upphörande

Enligt 5 kap. 7 § i utredningens förslag får skolstyrelsen, om det finns särskilda skäl med hänsyn till en elevs bästa, medge att eleven avslutar sin skolgång i grundskolan tidigast vid utgången av vårterminen det kalenderår eleven fyller femton år. Sådant medgivande får lämnas endast om eleven under återstoden av sin skolpliktstid får lämplig utbildning eller sysselsättning. Eleven skall stå under skolstyrelsens tillsyn tills skolplikten upphör. Motsvarande bestämmelser finns i nu gällande skollag. De upphävs emellertid fr. o. m. den 1 juli 1985 (SFS 1985: 246). Remissynpunkterna redovisas därför inte.

Enligt 5 kap. 9 § i utredningens lagförslag skall vårdnadshavare till ett skolpliktigt barn tillse att barnet fullgör sin skolplikt. Bestämmelsen motsvarar 38 § i den nuvarande skollagen.

Länsskolnämnden i Älvsborgs län finner i likhet med utredningen att bestämmelsen bör vara kvar, dels av det skäl som utredningen anför, nämligen som en bakgrund till sanktioner (om dessa sanktioner, vitesföreläggande m. m., skall bibehållas), dels på grund av att ett borttagande skulle kunna förleda läsaren av skollagen att tro att vårdnadshavarens tillsynsskyldighet upphört.

Enligt kammarrätten i Jönköping talar övervägande skäl för att föreskriften skall kvarstå.

7.5 Vite och hämtning

I nuvarande skollag finns bestämmelser om vite och hämtning som tvångsmedel för skolpliktens fullgörande. Det ankommer på länsskolnämnden att förelägga och utdöma vite samt att förordna om hämtning. Skoladministrativa kommittén har i en promemoria (PM 29 daterad 1979-12-14) föreslagit i första hand att bestämmelserna om vite och hämtning helt utgår och i andra hand att möjligheten till hämtning tas bort.¹ Skolförfattningsutredningen har inte gått in på frågan om sanktionsmöjligheterna bör avskaffas eller inte. I sitt lagförslag utgår skolförfattningsutredningen från att de skall finnas kvar. Beträffande handlägningsordningen har utredningen föreslagit vissa ändringar. Bl. a. föreslås att skolstyrelsen skall förelägga vite och att frågor om utdömande av vite skall prövas av länsrätten på talan av skolstyrelsen. Vidare föreslås att beslut om hämtning skall fattas av länsrätten på talan av skolstyrelsen.

7.5.1 Bör tvångsmedlen finnas kvar?

Skolförfattningsutredningen har såsom nämnts inte gått in på frågan om sanktionsmöjligheterna bör avskaffas eller inte utan har hänvisat till beredningen av PM 29. Trots detta har många remissinstanser – särskilt länskolnämnder och kommuner – funnit sig föranlåtna att uttala sin uppfattning, i flera fall med hänvisning till sina remissyttranden över PM 29.² De flesta som nu yttrat sig i saken anser att möjligheten till polishämtning bör avskaffas. En del vill att även tvångsmedlet vite skall tas bort.

I det följande redovisas först yttranden från den statliga skoladministrationen, därefter yttranden från Svenska kommunförbundet och kommuner och sist yttranden från vissa andra remissinstanser.

SÖ har hänvisat bl. a. till sitt remissyttrande över PM 29. Där uttalade SÖ att verket kunde instämma i skoladministrativa kommitténs huvudtanke men att verket fann det angeläget att dessa svåra och grannliga frågor blev föremål för en mera ingående och allsidig belysning i ett större sammanhang.

¹ Se bilaga 6.

² Jfr bilaga 7.

Enligt *länsskolnämnden i Västmanlands län* är bestämmelserna om vite och polishämtning av barn till tredskande föräldrar otidsenliga och inaktuella. De bör därför utgå. *Länsskolnämnden i Jönköpings län* erinrar om att nämnden tidigare som sin mening uttalat att vitesföreläggande och hämtning ej längre är åtgärder som behöver tillgripas för att upprätthålla skolplikten. *Länsskolnämnden i Hallands län* anser att vitesföreläggande och hämtning med biträde av polis är två åtgärder som idag har mist sin aktualitet på skolans område. Bestämmelserna om sådana åtgärder bör därför utgå ur skollagen.

Länsskolnämnden i Västerbottens län erinrar om att nämnden 1978 yttrade sig till SÖ i ett ärende om eventuell översyn av 39 § i den nuvarande skollagen. Nämnden anförde då bl. a. att det kan förefalla följdriktigt att skolans egna myndigheter skall förfoga över medel som kan användas för att garantera barnens rätt till skolgång. Tvångsmedlen enligt 39 § skollagen är emellertid otidsenliga och föga verksamma i nutiden. Konflikter av det slag som 39 § tar sikte på bör i stället lösas — och lösas nästan undantagslöst — i samverkan mellan skolan och hemmen. I de utomordentligt få fall då en samförståndslösning inte kan nås torde det inte heller vara möjligt att åstadkomma en slutlig lösning genom att tillgripa tvångsmedel enligt 39 § skollagen. I sådana fall har emellertid samhället möjlighet att ingripa med barnavårdande åtgärder. *Länsskolnämnden* ansåg 1978 att 39 § skollagen borde kunna upphävas. Nämnden intar fortfarande denna principiella ståndpunkt.

Länsskolnämnden i Älvsborgs län:

Länsskolnämnden har i yttrande till skolöverstyrelsen den 21 april 1978 anfört följande:

”1. *Länsskolnämnden* har inte någon gång under de senaste fem åren tillämpat 39 § skollagen.

2. *Länsskolnämnden* anser, att 39 § skollagen bör upphävas av följande skäl.

En förutsättning för att *länsskolnämnden* skall kunna vidta de i paragrafen nämnda åtgärderna är att det måste konstateras — inte presumeras — att tredska föreligger hos föräldrarna. En ordentlig utredning måste således verkställas i ärendet. Därvid bör bland annat ingående samtal ske med föräldrarna om orsakerna till barnets uteblivna skolgång. Olika alternativa lösningar, baserade på den fastställda orsaken, kan diskuteras i det enskilda fallet, och *länsskolnämnden* har anledning tro, att som regel en lösning på problemet kan komma fram som kan godtas av samtliga intressenter (skolans representanter, eventuellt även representanter för sociala myndigheter, föräldrar och eleven själv). Följaktligen behöver sällan eller aldrig ärendet i praktiken gå så långt som till vitesföreläggande (än mindre så långt som till utdömande av vite eller till polishämtning). Redan av denna anledning vill *länsskolnämnden* föreslå, att lagparagrafen upphävs.

Länsskolnämnden finner det dessutom mycket tveksamt om man från psykologisk synpunkt bör bibehålla en bestämmelse som så starkt betonar skolplikten genom att förbinda denna plikt med sådana sanktionsmedel — för att inte säga påföljder — som här nämns. Särskilt polishämtning framstår som ett både inhumant och otidsenligt medel i detta sammanhang.

Dessutom kan ifrågasättas om det i praktiken är verksamt, då polisen efter hämtningen knappast kan övervaka att eleven stannar kvar i skolan.

Länsskolnämnden vill i detta sammanhang framhålla, att barnavårds- och skolmyndigheter bör ha ett gemensamt ansvar i samtliga fall av skolskolk, oavsett om skolket beror på tredska hos eleven själv eller hans föräldrar och oavsett hur allvarligt skolket i det enskilda fallet kan anses vara. Samverkan bör alltid ske mellan de båda berörda myndigheterna.

På grund av oklarhet i författning och rättstillämpning har dock osäkerhet i praktiken rått i fråga om vilken myndighet som har det primära ansvaret. Tyvärr har en negativ kompetenskonflikt i viss omfattning uppstått mellan skolmyndigheter och sociala myndigheter i ärenden av skolskolksnatur.

Det riksbekanta "Jönåkers-fallet" (Regeringsrättens årsbok 1965 not S 100) jämte uttalanden i förarbetena till barnavårdslagen har på en del håll uppfattats som prejudicerande i den riktningen att skolk i varje form i första hand skall vara en skolans angelägenhet. Åtskilligt talar dock, enligt länsskolnämndens mening, för att det i allvarligare fall bör vara vederbörande sociala myndighet som i första hand kopplas in.

På grund av det anförda är det, enligt länsskolnämndens uppfattning, nödvändigt att ändra lagstiftningen i syfte att åstadkomma lagbestämmelser som klargör ansvarsfördelningen och som är bättre anpassade till ett modernt socialt synsätt."

Länsskolnämnden vill nu tillägga, att under den tid som ytterligare förflutit efter ovannämnda tidpunkt har nämnden ej heller haft anledning att tillgripa någon form av sanktionsmedel. S. k. skolstrejker har nästan varje år ägt rum i någon omfattning och i någon kommun, men länsskolnämnden har som en förmedlande länk mellan kommunen och föräldrarna i upprepade överläggningar lyckats bilägga tvisterna, som ofta rört skolskjutsfrågor.

Som utredningen framhåller har SAK (skoladministrativa kommittén) föreslagit i första hand att bestämmelserna om vite och hämtning helt utgår och i andra hand att möjligheten till hämtning tas bort. Länsskolnämnden instämmer som ovan nämnts i SAK:s förstahandsförslag men är självfallet angelägen om att polishämtning utgår snarast, om man av någon anledning önskar bibehålla vitessanktionen ytterligare en tid. Nämnden vill understryka att polishämtning i praktiken utgör en tvångsåtgärd som inte riktar sig mot den tredskande, vårdnadshavaren, utan mot barnet-eleven, som kanske i de flesta fall inte önskar annat än att få gå i skolan.

Länsskolnämnden i Gotlands län anser att tvångshämtning till skolan är oförenlig med de värderingar som samma skola strävar efter att överföra till ungdomen. Nämnden vidhåller därför sin i tidigare sammanhang framförda åsikt att bestämmelserna om tvångshämtning bör utgå ur skollagen. *Länsskolnämnden i Örebro län* erinrar om att nämnden tidigare föreslagit avskaffande av sanktionen polishämtning. *Länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län* erinrar om att nämnden i ett yttrande över PM 29 tillstyrkt upphävande av bestämmelserna om polishämtning. *Länsskolnämnden i Blekinge län* upplyser att beslut om polishämtning aldrig har aktualiserats

av någon skolstyrelse i länet. Nämnden anser att det numera inte finns några skäl att behålla möjligheten till polishämtning.

Prop. 1985/86: 10

Länsskolnämnden i Norrbottens län har beträffande polishämtning hänvisat till sitt yttrande 1978 till SÖ angående eventuell översyn av 39 § skollagen. I det yttrandet upplyser nämnden att den aldrig tillämpat bestämmelserna om hämtning med biträde av polismyndighet. Nämnden uttalar uppfattningen att det oftast är klart olämpligt att hämta elever till skolan med biträde av polismyndighet. Ett sådant tillvägagångssätt kränker och skadar hem och elever. Den skolgång som kan åstadkommas med sådana metoder torde inte ge några positiva resultat. Yttrandet utmynnar i förslag om att bestämmelserna om polishämtning skall upphävas. — Vad gäller tvångsmedlet vite uttalar länsskolnämnden i yttrandet över skolförfattningsutredningens betänkande att nämnden är mycket tveksam beträffande vitesinstitutets reella värde som sanktionsmedel. Sedan nämndens tillkomst 1958 har det kommit till användning vid två tillfällen, båda i samband med den uppmärksammade Markitta-strejken (1973). Nämnden föreslår att frågan huruvida vitesinstitutet skall vara kvar tas under övervägande.

Bilaga 5

Länsskolnämnden i Kalmar län erinrar om att nämnden år 1978 till SÖ avgett yttrande över ett förslag om eventuell översyn av 39 § skollagen. Nämnden förordade då att paragrafen skulle upphävas. Under de senaste åren har nämnden emellertid haft anledning att modifiera sin syn. Nämnden anser fortfarande att möjligheten till polishämtning bör avskaffas. Möjligheten att förelägga och döma ut vite bör dock finnas kvar enligt den uppfattning som nämnden numera har. *Länsskolnämnden i Skaraborgs län* framhåller att den obligatoriska skolgången skall uppfattas som något positivt och som en tillgång för såväl föräldrar som elever. En tvångsåtgärd som polishämtning uppfattas vanligtvis av allmänheten som en mycket drastisk åtgärd och står inte i överensstämmelse med den bild som skolan i dag vill förmedla till elever och föräldrar. Enligt nämndens uppfattning bör "tredska av föräldrarna" beträffande barnens skolgång lösas genom samtal mellan skolledning och föräldrar och om så behövs med hjälp av psykologisk expertis. Ofta kan föräldrarnas situation vara sådan, att samarbete i någon form med sociala organ visar sig vara lämpligt för att frågan om barnens skolgång skall lösas. Nämnden vill emellertid inte utesluta att det i vissa situationer kan vara nödvändigt att ha tillgång till ett stadgande om påföljd mot vårdnadshavare som inte låter sina barn gå till skolan. Enligt nämndens åsikt skulle man därför kunna ha kvar stadgandet om vitesföreläggande, medan stadgandet om polishämtning bör utgå.

Länsskolnämnden i Kronobergs län har återoplat sitt tidigare yttrande till SÖ angående eventuell översyn av 39 § skollagen. I det yttrandet anförde länsskolnämnden:

"Åren 1973–1977 har sju fall anmälts till länsskolnämnden i och för ev. åtgärd enligt 39 § skollagen.

Under ärendenas utredning i nämnden har sex av fallen kunnat lösas genom olika insatser utan att vite behövt utdömas eller polismedverkan anlåtats. Nämndens åtgärder har t.ex. varit personliga kontakter med berörda målsmän och skolstyrelser för att överbrygga vissa motsättningar, inkopplande av psykologisk expertis även utanför nämnden m. m.

Endast i ett fall har § 39 behövt utnyttjas till fullo, dvs. läns skolnämnden har förordnat om polishämtning.

Det synes lämpligt att skyldighet även fortsättningsvis föreligger för kommun att till nämnden anmäla om elev inte fullgör sin skolplikt och detta beror på föräldrars tredska. I en del fall rör det sig om motsättningar mellan skolstyrelse och föräldrar och det kan ofta gå lättare att lösa problemen om en tredje part, läns skolnämnden, kopplas in. I de fall som ligger mer på det psykologiska planet har nämnden expertis som möjliggör lösandet även av sådana problem. Även om kommunerna också har psykologisk personal är det ofta lättare om en tredje, mer neutral part går in när man inte lyckas inom kommunen. Nämnden anser att § 39 skollagen bör vara kvar.

När skolstyrelse anmält att elev inte fullgör sin skolplikt bör kunna förutsättas att läns skolnämnden i första hand genom andra åtgärder än i skollagen angivna sanktioner försöker få eleven till skolan. Detta bör kunna ske genom samtal och överläggningar, inte bara med föräldrarna utan även med eleven och skolstyrelsen. I de allra flesta fall torde detta ge ett positivt resultat. Emellertid får man inte bortse från att vissa enskilda fall inte går att lösa förhandlingsvägen. Där måste finnas möjlighet till sanktion eftersom obligatorisk skolplikt förekommer. Ev. sanktion måste dock vara riktad mot föräldrarna, inte mot eleven. Att lösa konflikt mellan föräldrarna och skolan genom polishämtning av eleven är därför olämpligt.

Sanktionen polishämtning anser läns skolnämnden skall utgå ur § 39. För fall som inte går att lösa förhandlingsvägen förordas bibehållande av ekonomisk sanktion mot föräldrarna. I författningen bör dock noteras att sanktioner får användas först sedan alla andra åtgärder misslyckats.”

Läns skolnämnden i Göteborgs och Bohus län erinrar om att nämnden i sitt yttrande över PM 29 uttalade att läns skolnämnderna även fortsättningsvis borde ha vissa beslutsbefogenheter i fråga om en elevs skolgång och även möjlighet att kunna tillgripa någon form av sanktion. Vitesföreläggande kunde vara en sådan.

Svenska kommunförbundet erinrar om att förbundet tidigare tillstyrkt skoladministrativa kommitténs förslag och vill på nytt anföra, att i varje fall polishämtning av barn till skolan inte bör förekomma. Fall med s.k. tredskande vårdnadshavare är numera mycket sällsynta. Skulle sådant fall uppkomma, bör skol- och socialmyndigheterna i kommunen söka lösa det på skonsammaste sätt för barnet.

Halmstads kommun ställer sig tveksam till utformningen av paragraferna om vite och hämtning. Kommunen finner dem otidsenliga. Det händer inte i praktiken att en skolpliktig elev hämtas till skolan med hjälp av polismyndighet. Kommunen anser att en ”lagstiftningsspär” skall finnas. Utformningen av paragraferna bör dock moderniseras, både språkmässigt och till innehållet.

Örnsköldsviks kommun anser att bestämmelsen om polishämtning bör utgå ur skollagen. Kommunen anför: Genomgång av grundskolan är visserligen en plikt men i dagens samhälle måste denna utbildning främst ses som en förmån eller en rättighet. Utbildningen ska ske i samarbete med hemmet (1 kap. 3 §). Om sådana ytterlighetsåtgärder som polishämtning

skulle bli aktuella torde sådant samarbete ha blivit helt omöjligt. Hämtning med polis skulle inte förbättra möjligheterna till samarbete. Skolan måste verka med andra medel än polishämtning. Dagens skola har tillgång till personal med medicinsk, social och psykologisk skolning och det är genom elevvårdspersonalen som problem med skolk och liknande måste lösas. Bestämmelsen om polishämtning grundar sig på en förlegad syn på skolans roll i samhällets tjänst. Att regler om polishämtning finns beträffande personer som ska fullgöra sin värnplikt, svårt mentalsjuka personer eller personer som dömts till fängelse är fortfarande möjligt att motivera. När det gäller barn och ungdomar som ska utbildas i skolan synes denna bestämmelse idag helt främmande. Skolstyrelsen förordar att den utgår ur skollagen.

Enligt 5 kap. 11 § krävs synnerliga skäl för polishämtning. *Ljusdals kommun* finner det trots villkoret om synnerliga skäl stötande att en elev skall kunna hämtas med biträde av polismyndighet och anser att paragrafen bör utgå. Enligt *Vara kommun* torde det vara mycket ovanligt att elever hämtas till skolan med polishjälp. Det kan enligt kommunen ifrågasättas om ens synnerliga skäl kan motivera en sådan åtgärd.

SEH-kommittén erinrar om att kommittén i sitt yttrande över PM 29 som sin uppfattning anfört att någon sanktionsmöjlighet bör finnas gentemot föräldrar som av tredska inte iakttar sin skyldighet att tillse att skolpliktigt barn fullgör sin skolgång. Kommittén anser att endast vite bör finnas kvar som tvångsmedel.

Skolledarförbundet är övertygat om att i de fall en samförståndslösning om elevs skolplikt ej kunnat nås det inte heller torde vara möjligt att få en tillfredsställande och slutlig lösning genom att tillgripa tvångsmedel. I stället bör i sådana enstaka situationer samhället ingripa med åtgärder inom det barnavårdande området. Förbundet anser därför principiellt att vitesbestämmelser m. m. i nuvarande 39 § skollagen bör upphävas.

RHS uttalar att den nuvarande otidsenliga bestämmelsen om polishämtning av elev snarast bör humaniseras.

Hovrätten för Övre Norrland: Av betänkandet (s. 143) framgår att det i utbildningsdepartementet bearbetas ett förslag från skoladministrativa kommittén att bestämmelserna om vite och hämtning helt skulle utgå eller att i vart fall möjligheterna till hämtning av en skolpliktig elev skulle avskaffas. Hovrätten vill i detta sammanhang endast som sin mening uttala att det förefaller hovrätten naturligt att skolplikten, dvs. skyldigheten att delta i utbildningen i grundskolan, motsvaras av möjligheter för skolmyndigheterna att — inom ramen för betryggande rättssäkerhetsgarantier — se till att vårdnadshavare och elever uppfyller denna skyldighet. Meningen är ju också att dessa extraordinära möjligheter inte skall användas annat än i undantagsfall när alla ansträngningar har misslyckats att på frivillig väg åstadkomma att ett skolpliktigt barn verkligen får sin utbildning i grundskolan.

Enligt den nuvarande skollagens 39 § tredje stycket är föreskrifterna om tvångsmedel inte tillämpliga beträffande deltagande i s. k. särskild undervisning. Skolförfattningsutredningen anser att undantagsregeln är onödig och föreslår att den utmönstras. *Kammarrätten i Jönköping* tillstyrker detta.

Åtskilliga remissinstanser har yttrat sig över utredningens förslag att *skolstyrelsen* (inte som nu *länsskolnämnden*) skall förelägga vite samt att *länsrätten* på talan av skolstyrelsen (inte som nu *länsskolnämnden* självmant) skall avgöra om vite skall utdömas och om hämtning skall ske. Även remissinstanser som helst ser att tvångsmedlen avskaffas har yttrat sig i dessa frågor.

Vissa remissinstanser har utan närmare kommentarer uttryckligen godtagit utredningens förslag om nya regler för handläggningen av ärenden om vite och hämtning. Till dessa remissinstanser hör *länsskolnämnderna i Hallands och Värmlands län* samt *Hällefors kommun*.

Beträffande de remissinstanser som har ett mera preciserat tillstyrkande eller som har invändningar kan här nämnas följande.

Förslaget att det skall ankomma på skolstyrelsen att **förelägga vite** tillstyrks av vissa remissinstanser. Åtskilliga förordar emellertid att denna befogenhet skall ligga kvar hos *länsskolnämnden*. Ett argument som anförs i detta sammanhang är att skolstyrelsen inte framstår som en neutral instans utan som vårdnadshavarens "motpart".

Till de remissinstanser som uttryckligen godtar att skolstyrelsen får förelägga vite hör *kammarrätten i Jönköping* samt *länsskolnämnderna i Gävleborgs, Skaraborgs, Älvsborgs och Stockholms län*. Sistnämnda *länsskolnämnd* anser att det i skolförordningen bör tas in en föreskrift om att skolstyrelsen för kännedom skall tillställa vederbörande *länsskolnämnd* förelägganden om vite.

Till dem som anser att vitesföreläggande bör ankomma på *länsskolnämnden* hör *länsskolnämnderna i Blekinge, Gotlands, Kronobergs, Örebro, Göteborgs och Bohus, Kalmar, Västernorrlands, Norrbottens och Västerbottens län*.

Länsskolnämnden i Blekinge län upplyser att vitesföreläggande har förekommit i ganska få fall i Blekinge län. Vite har inte dömts ut i något fall. I de ärenden om vitesföreläggande som *länsskolnämnden* handlagt sedan 1958 har motsatsförhållandet mellan vårdnadshavare och skolstyrelse varit mycket starkt och fixerat. Ett utpräglat partsförhållande har förelegat. Under sådana omständigheter kan det inte anses lämpligt att tilldela den ena parten, skolstyrelsen, en sådan maktbefogenhet som vitesföreläggande innebär. Fråga huruvida vite skall föreläggas bör prövas av en myndighet som inte har varit indragen i det uppsplitande motsatsförhållandet. *Länsskolnämnden* avstyrker därför utredningens förslag att befogenheten att förelägga vite skall överföras från *länsskolnämnd* till skolstyrelse.

Länsskolnämnden i Gotlands län anför liknande synpunkter: Enligt nämndens mening bör *länsskolnämnden* även fortsättningsvis förelägga vite. I den konflikt mellan hem och skola som leder till en situation där föreläggande av vite blir aktuellt, har som regel redan den lokala skolledningen och skolstyrelsen agerat i förhållande till vårdnadshavaren och betraktas av denne som partisk och prestigebunden. Efter en handling, som av vårdnadshavaren lätt uppfattas som maktövergrepp, är det svårt att återställa normala relationer mellan hem och skola. Det synes därför

lämpligare att en mera "opartisk" instans handlägger frågan om vitesföreläggande.

Prop. 1985/86: 10

Länsskolnämnden i Kronobergs län har samma inställning: Vårdnadshavare, som av tredska hindrar elev från att gå i skola, har som regel kommit i konflikt med skolan. I dessa fall är det oftast lättare att lösa problemen om en tredje part – som nu länsskolnämnden med såväl lokal som allmän skolkännedom – går in. Att den ena av de två parterna som är i konflikt med varandra har rätt att tillgripa tvångsmedel är inte lämpligt och torde vara besvärande för det fortsatta samarbetet mellan hem och skola. Länsskolnämnden har mycket goda erfarenheter av nuvarande system. Sedan 1973 har länsskolnämnden i endast ett fall behövt besluta om sanktion. Övriga till nämnden anmälda fall har kunnat lösas genom bl. a. personliga kontakter från länsskolnämnden. Om utredningens förslag hade gällt hade skolstyrelserna tvingats förelägga sju vårdnadshavare vite under samma period.

Bilaga 5

Länsskolnämnden i Kalmar län finner det tvivelaktigt om möjligheten att förelägga vite skall utövas på skolstyrelsenivå. Det finns då risk för att man alltför snabbt, innan alla vägar är prövade, hamnar i en situation där endast ett vitesföreläggande återstår. Länsskolnämnden ser inga nackdelar med nuvarande ordning, då nämnden kan både förelägga och utdöma vite. Det har tvärt emot visat sig att de inblandade parterna i sådana ärenden ser nämnden som en neutral part med vilken man kan diskutera fram en lämplig lösning. Det är endast i undantagsfall sådana ärenden leder till ett vitesföreläggande.

Även *länsskolnämnden i Västerbottens län* är av liknande skäl tveksam till förslaget om att skolstyrelserna skall ges rätt att förelägga vite. Om en vårdnadshavare av tredska hindrar sitt barn att gå i skola finns en konflikt mellan vårdnadshavaren och den lokala skolmyndigheten. Att den ena parten i en sådan konflikt förfogar över ett tvångsmedel är knappast lämpligt. Tillgrips tvångsmedlet fördjupas säkert konflikten. Länsskolnämnden har den erfarenheten att uppkomna konflikter har kunnat lösas genom olika ingripanden och personliga kontakter från nämnden utan att vitesförelägganden och polishämtning har behövt tillgripas. Om den ordning som utredningen nu föreslår hade gällt, är det sannolikt att viten och polishämtningar skulle ha förekommit i flera fall där sådana sanktioner har kunnat undvikas med den nu rådande ordningen. Länsskolnämnderna har ingående kunskaper om skolans värld. Om sanktionsbestämmelser fortfarande skall ingå i skollagen förordas därför att det även i framtiden skall ankomma på länsskolnämnd att besluta om föreläggande av vite.

Länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län erinrar om sitt yttrande över PM 29 och tar upp även en annan aspekt: Nämnden ansåg i yttrande 1980-05-09 (§ 148) att nämnderna även fortsättningsvis borde ha vissa beslutsbefogenheter i fråga om en elevs skolgång och även möjlighet att kunna tillgripa någon form av sanktion. Rätten till vitesföreläggande kunde vara en sådan. Enligt nämndens mening finns således skäl som talar för att besluten om vitesföreläggande ligger kvar hos nämnderna. Nämnden ser därvid emellertid inte den fiskala delen som den viktigaste frågan om var beslutet skall ligga utan snarare det förhållandet att bestämmelsen tillför-

säkrar ett sådant ärende att komma under nämndens handläggning. Den situation som råder när ett vitesföreläggande ifrågasätts kännetecknas som regel av bl. a. låsta positioner mellan vårdnadshavaren och skolstyrelsen. Länsskolnämnden kan då, vid sin behandling, gå in som en ny samtalspartner, som i bästa fall båda parterna är lyhörda för, varvid nya tillfällen kan skapas för bearbetning och upplösning av konfliktsituationen.

Enligt utredningens förslag skall länsrätten och inte som nu länsskolnämnden **avgöra om vite skall utdömas och om hämtning skall ske**. Det skall ankomma på skolstyrelsen att hos länsrätten föra talan om sådana åtgärder. Utredningen har anfört rättssäkerhetsskäl till stöd för överflyttningen från länsskolnämnden till länsrätten.

Vissa remissinstanser instämmer i att länsrätten bör bli beslutsmyndighet. Främst rättssäkerhetsaspekter anføres därvid. Åtskilliga remissinstanser förordar emellertid att länsskolnämnden fortfarande skall avgöra ärenden om utdömande av vite och hämtning. Som skäl anføres främst att den nuvarande ordningen har fungerat tillfredsställande och att länsskolnämnderna har ingående kunskaper om skolan. Man menar också att erforderliga juridiska kunskaper finns hos nämnderna.

Till de remissinstanser som uttryckligen godtar förslaget att länsrätten skall döma ut vite hör *kammarrätten i Jönköping, SÖ, länsskolnämnderna i Blekinge, Gotlands, Stockholms, Kalmar, Älvsborgs, Skaraborgs och Jämtlands län samt Stockholms kommun*. Och till de remissinstanser som uttryckligen godtar förslaget att länsrätten skall besluta om hämtning hör *SÖ, länsskolnämnderna i Blekinge, Gotlands, Stockholms, Älvsborgs, Skaraborgs och Jämtlands län, Stockholms kommun, SACO/SR och Sveriges Psykologförbund*.

Stockholms kommun tillstyrker utredningens förslag i fråga om vite och hämtning. Det är inte rimligt att helt överlåta hithörande frågor på de kommunala myndigheterna. Utredningens förslag att beslut om extraordinära åtgärder skall fattas av länsrätt fyller bättre kraven på rättssäkerhet.

Länsskolnämnden i Gotlands län: I fråga om utdömande av vite anser nämnden i och för sig att rättssäkerheten är väl tillgodosedd vid nämndens handläggning av en sådan fråga, närmast med hänsyn till att en av nämndens ledamöter är domstolserfaren jurist. Nämnden kan dock se vissa fördelar i att länsrätten med sin större erfarenhet på detta område handlägger dessa ärenden.

Länsskolnämnden i Skaraborgs län anför att länsrätten har erforderlig kompetens och erfarenhet beträffande sådana tvångsåtgärder som polis-hämtning.

Enligt *länsskolnämnden i Västerbottens län* bör det vara på talan av länsskolnämnd, inte skolstyrelse, som beslut om polishämtning skall fattas.

Till de remissinstanser som anser att länsskolnämnden bör kvarstå som beslutsmyndighet i fråga om utdömande av vite hör *länsskolnämnderna i Norrbottens, Västernorrlands, Örebro, Gävleborgs och Kronobergs län*. Och till de remissinstanser som anser att länsskolnämnden bör kvarstå som beslutsmyndighet i fråga om hämtning hör *länsskolnämnderna i Gävleborgs och Kronobergs län*.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län anser att utredningens förslag skulle medföra en onödigt byråkratisk "vända" över länsrätten.

Länsskolnämnden i Örebro län: Ur rättssäkerhetssynpunkt finner nämnden att lekmannainflytandet och tillgång till juridisk sakkunnighet i länsskolnämnden tillika med nämndens kännedom och kontakter med skolväsendet inom länet bör vara helt betryggande. Handhavandet av denna ärendetyp vittnar med all tydlighet om att uppgiften bör ligga kvar.

Länsskolnämnden i Gävleborgs län är mycket tveksam till förslaget att länsrätten i stället för länsskolnämnden skall i förekommande fall utdöma förelagt vite. Som regional myndighet för länets skolväsen bör länsskolnämnden också ha god allmän kännedom om olika slag av skolproblem och därmed också goda förutsättningar att besluta beträffande utdömande av vite.

Länsskolnämnden i Norrbottens län anser inte att det föreliggande förslaget skulle innebära någon förbättring i jämförelse med nuvarande bestämmelser. Länsskolnämnden är nämligen genom gällande instruktion tillförsäkrad sakkunskap, eftersom den av länsstyrelsen utsedde ledamoten skall vara en i allmän tjänst anställd förvaltningsjurist eller domare och föredraganden i nämnden antingen är jurist eller har annan förvaltningsrättslig utbildning. Länsskolnämnden förfogar över stor fackkunskap om skolan och har goda möjligheter att på olika sätt komma till tals med parterna i ärenden av den här arten och har underlag för ett mer informellt handlingsätt än en domstol. Länsskolnämnden i Norrbottens län anser att länsskolnämnd bör kvarstå som beslutsmyndighet, eftersom den av utredningen åberopade rättssäkerheten rimligtvis inte blir bättre tillgodosedd genom den föreslagna nyordningen.

Länsskolnämnden i Kronobergs län: Länsskolnämndens fackkunskap om skolan och möjlighet till ett mer informellt handlande än en domstol torde vara en stor fördel i handläggningen av nu aktuella ärenden. Länsskolnämnden anser det därför olämpligt att utbyta ett väl fungerande system. I utredningen hänvisas till att domstolsprövning skulle medföra bättre rättssäkerhet vid utdömandet av sanktionerna vite och polishämtning. I den s. k. SAK-propositionen har liknande motiveringar anförts när det gäller överflyttning av besvärspövning från länsskolnämnd till SÖ. Länsskolnämnden vill hävda att rättssäkerheten också torde vara tillgodosedd vid behandling i länsskolnämnd. I nämnden finns en ledamot med juristutbildning och i regel är även föredragande tjänsteman jurist. Besvärspövningsärenden m. m. som f. n. åligger länsskolnämnden innefattar i regel också lämplighetsaspekter där en fackmyndighet med fältanknytning torde ha vida bättre möjlighet än t.ex. en central myndighet att bedöma riktigheten i ett handlande. Detta är också en viktig del i rättssäkerheten. Som exempel kan fråga ställas om rättssäkerheten blir större om två tjänstemän på SÖ avgör besvärssärende om elev skall få påbörja skolgång vid 6 års ålder därest en skolstyrelse (förtroendenämnd) ej medgivit detta, än om motsvarande besvärssärende avgörs av en länsskolnämnd i plenum. Länsskolnämnden vill med det nu sagda framhålla att förändringar inte bör genomföras utifrån allmänna generella uttalanden om rättssäkerhetsaspekter.

Länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län vill för sin del hänvisa till att hos länsskolnämnderna finns både ledamöter och tjänstemän som är juridiskt sakkunniga, varför rättssäkerheten torde vara tillgodosedd också vid handläggning i nämnderna. Ärenden om utdömande av vite har varit sällsynta hos länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län.

Länsskolnämnden i Stockholms län anser att det i skolförordningen bör tas in föreskrifter om att skolstyrelsen för kännedom skall tillställa vederbörande länsskolnämnd framställningar till länsrätten om utdömande av vite och hämtning. På motsvarande sätt bör länsrätten genom bestämmelse i någon expeditionsförordning eller i skolförordningen åläggas att överända kopia av beslut till nämnden.

7.5.3 Verkställighetsfrågor

Enligt 39 § i den nuvarande skollagen skall beslut om vitesföreläggande gå i verkställighet utan hinder av besvär. Detsamma gäller beslut om att elev skall hämtas till skolan med biträde av polismyndighet. I utredningens lagförslag föreskrivs beträffande vitesföreläggande att "ett sådant föreläggande skall omedelbart följas" (5 kap. 10 § första stycket andra meningen) och beträffande beslut om hämtning att "ett sådant beslut får verkställas även om det överklagas" (5 kap. 11 § andra meningen).

Universitetet i Uppsala reagerar mot formuleringen "Ett sådant föreläggande skall omedelbart följas" i 5 kap. 10 § första stycket andra meningen. Detta påpekande anser universitetet vara onödigt eftersom det framgår av sista stycket samma paragraf vad följden blir om inte föreläggandet följs.

Kammarrätten i Jönköping: Hämtningsfallen är ofta av ytterst känslig beskaffenhet, exempelvis vid motsättningar på grund av religiös tro. Om skolplikten redan försummats under lång tid krävs vidare så speciella insatser att brådskan att verkställa ett hämtningsbeslut ej är alldeles påfallande. Med hänsyn till det sagda får kammarrätten föreslå att sista meningen i 11 § skall utgå. Om någon verkställighetsbestämmelse likväl skulle anses erforderlig bör bestämmelserna i 21 kap. 12 § föräldrabalken samt i 17, 18, 20 och 24 §§ kungörelsen (1967: 715) med föreskrifter om tillämpningen av 21 kap. föräldrabalken få utgöra förebild.

7.5.4 Vissa redaktionella frågor

Kammarrätten i Jönköping: Ordet "hindrar" i 10 § första stycket synes olämpligt. Meningen bör väl alltså vara att en viss aktivitet kan krävas av vårdnadshavaren (jfr ordet tillse i 5:9 förslaget till skollag). En bättre formulering – med nu gällande 39 § som förebild – synes vara: Fullgör ett skolpliktigt barn ej sin skolplikt och beror underlåtenheten på tredska av vårdnadshavaren, får denne av skolstyrelsen vid vite föreläggas – – – etc.

Svenska språknämnden anser att "av tredska" är svårförståeligt för flertalet svenskar och rekommenderar i stället t. ex. "utan rimligt skäl".

Också *Vara kommun* anser att ordet "tredska" bör utgå. Enligt kommunen bör första meningen i 5 kap. 10 § första stycket få följande lydelse:

7.6 Alternativa kurser m. m.

Den nuvarande skollagens 24 och 25 §§ har efter det att utredningen lade fram sitt förslag ändrats med anledning av övergången till den nya läroplanen för grundskolan (Lgr 80).

Efter ändringarna föreskrivs följande i paragraferna. Utöver den för alla elever gemensamma undervisningen anordnas enligt 24 § andra stycket på grundskolans högstadium olika kurser med hänsyn till skilda intresseinriktningar hos eleverna. På samtliga stadier anordnas undervisning för elever med behov av särskilt stöd. Alternativ i fråga om kurser i grundskolan väljs enligt 25 § första stycket av elevens föräldrar, dvs. vårdnadshavare, efter samråd med eleven och sedan upplysningar lämnats av skolan. I 25 § andra stycket föreskrivs att uttagning till sådan undervisning för elever med behov av särskilt stöd som avses i 24 § andra stycket andra meningen sker genom skolans försorg.

Föreskrifterna i 24 § andra stycket första meningen motsvaras i skolförfattningsutredningens förslag av bestämmelser med följande lydelse: ”Utbildningen skall anordnas så att olika behov och intresseinriktningar hos eleverna kan tillgodoses.” Föreskrifterna i 25 § saknar motsvarighet i utredningens lagtextförslag.

Vad gäller bestämmelsen om att ”utbildningen skall anordnas så att olika behov och intresseinriktningar hos eleverna kan tillgodoses” förordar SÖ att man överväger att ge formuleringen en något mer begränsad karaktär genom ett tillägg av ungefär följande innehåll: ”— — tillgodoses enligt de grunder som riksdagen bestämmer såsom underlag för regeringens beslut om läroplan för grundskolan/specialskolan”.

Länsskolnämnden i Hallands län tillstyrker den förenkling som 5 kap. 13 § innebär i förhållande till motsvarande bestämmelse i skollagen vid tiden för utredningens förslag.

Beträffande 25 § i den nuvarande skollagen anför SÖ att det enligt verkets mening inte är alldeles givet att regeln om en föräldrarnas rättighet att välja (på barnens vägnar) skall utmönstras ur lagen — och kanske även uteslutas från annan författningsreglering, något som utredningen inte alls berör. Till problemet hör också regeln i andra stycket av nuvarande 25 § skollagen om att det är skolan — inte föräldrarna — som bestämmer om en elevs uttagning till specialundervisning. (De närmare reglerna i skolförordningen 5:38 begränsar numera vissa procedurregler till den typ av specialundervisning som sker i särskild undervisningsgrupp.)

Det spørsmål som den nuvarande 25 § skollagen reglerar är alltså huruvida det är den enskilde eller samhället-skolan som skall ha det huvudsakliga avgörandet, när olika alternativ i utbildningen finns enligt bl. a. läroplanen. När skollagen kom till i början av 1960-talet, samtidigt som grundskolan definitivt skulle genomföras och äldre skolformer avvecklas, utgjorde 25 § ett centralt stadgande i lagen. Den markerade den radikala förändring i skolsystemet, som det ansågs innebära när vi gick över ”från urvalsskola

till tillvalsskola''. Det skulle ju inte längre såsom för bl.a. det äldre realskolsystemet vara skolan-samhället som genom begränsning av platsantal, genom inträdesprov, betygskrav m. m. bestämde om barnet skulle få pröva på en utbildning som omfattade t.ex. flera främmande språk; rätten att misslyckas förbehölls den enskilde och hans föräldrar.

Det kan mot denna bakgrund vara berättigat att överväga om inte en motsvarighet – om också något moderniserad – till nuvarande 25 § skollagen bör ha sin plats även i en ny skollag.

Det praktiska behovet av klara besked bör under alla förhållanden föranleda en författningsreglering. Grundskolan kommer även framöver att rymma en hel del alternativ, även om valet bland dessa inte har samma avgörande betydelse som förr för möjligheterna till fortsatta studier efter grundskolan. Om ett val dock har rätt stor betydelse för framtida möjligheter och ett sådant val skall ankomma på den enskilde, torde i grundskoleåldrarna beslutanderätten få lov att anges ankomma på vårdnadshavarna.

7.7 Befrielse från vissa inslag i utbildningen

SÖ förordar en modifiering av skrivningen ''befrias från att delta i religiösa inslag i utbildningen, om eleven . . .'' till ''... befrias från att delta i undervisningen i religionskunskap och religiösa inslag i utbildningen i övrigt, om eleven . . .''

Universitetet i Uppsala finner, att uttrycket ''religiösa inslag'' är alltför diffust och svårt att definiera. Ett så allmänt uttryckssätt kan ge anledning till tolkningssvårigheter och missuppfattningar. Eftersom någon ändring i sak inte är avsedd bör den nuvarande formuleringen i skollagens 27 § kvarstå oförändrad.

TCO: 5 kap. 14 §, 6 kap. 17 § och 7 kap. 3 § anger att elev på begäran av vårdnadshavare befrias från att delta i religiösa inslag i utbildningen om eleven tillhör ett trossamfund som av regeringen fått tillstånd att i skolans ställe ombesörja utbildning i religionskunskap. TCO anser begreppet religiösa inslag alltför oprecist. Det kan t. ex. ifrågasättas om begreppet täcker religionsundervisning. I Lgr 80 anges att företrädare för föreningar och trossamfund kan medverka i skolans arbete. Kravet på saklighet och allsidighet gäller då det samlade utbudet. Föreningar med bestämda program, exempelvis religiösa samfund, ska ha rätt att verka för sin uppfattning. Vad som utöver detta kan anses vara religiösa inslag är tveksamt. Den tidigare skrivningen i skollagens 27 § är att föredra.

Ludvika kommun ifrågasätter om bestämmelsen alls behövs med hänsyn till att undervisningen i de samhällsorienterande ämnena bedrivs på sätt som numera sker och som innebär att deltagande i religionsutövning inte är aktuellt.

Göteborgs stadskansli har invändningar mot utredningens förslag till 5 kap. 14 § och anför: I regeringsformen 2 kap. 1 § punkt 6 anges att varje medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad religionsfrihet: frihet att sammansluta sig med andra i trossamfund och utöva sin religion (positiv religionsfrihet). Vidare föreskriver regeringsformen 2 kap. 2 § att varje medborgare är skyddad mot att myndighet tvingar honom att tillhöra

trossamfund (negativ religionsfrihet). Enligt religionsfrihetslagen kan medlem av svenska kyrkan göra anmälan om utträde om man inte längre vill tillhöra kyrkan. Vill någon vinna inträde i svenska kyrkan kan ansökan göras om sådant. För den som står under annans vårdnad och ej fyllt 18 år göres ansökan eller anmälan av vårdnadshavaren. Ansökan eller anmälan för barn som fyllt 15 år får göras endast om barnet självt samtyckt därtill. Stadskansliet vill ifrågasätta om den föreslagna bestämmelsen i skollagen låter sig väl förena med regeringsformens och religionsfrihetslagens bestämmelser. Det synes stadskansliet i vart fall stötande att elevens uppfattning i frågan inte skall inhämtas i ärendet – i vart fall om eleven uppnått någon mognad. Rimligtvis borde elevens ansökan om befrielse vara tillräcklig om eleven uppnått sådan mognad, att han själv kan bedöma frågan. – – – Skulle stadskansliets synpunkter inte vinna beaktande menar stadskansliet att skollagen i vart fall bör samordnas med religionsfrihetslagen så att vårdnadshavare icke utan barnets samtycke får en begäran som avses i ifrågavarande bestämmelse prövad, om barnet uppnått viss ålder.

Vara kommun anför beträffande 5 kap. 14 §: I det dagliga arbetet uppkommer ibland problem med elever vilkas föräldrar tillhör andra trossamfund eller har avvikande religiösa uppfattningar. Skolstyrelsen känner inte till vilka samfund som fått regeringens tillstånd att själva ombesörja utbildning i religionskunskap. Skolstyrelsen förordar här en mindre kategorisk skrivning. Dessa frågor kan ofta lösas genom att elever befrias från vissa inslag i undervisningen som upplevs som speciellt stötande. Även ateister önskar ibland att deras barn befrias från vissa inslag i religionsundervisningen. Även denna omständighet motiverar en mindre kategorisk utformning.

Kammarrätten i Jönköping anser att bestämmelsen i 5 kap. 14 § andra stycket bör erhålla följande lydelse: "Beslut att vägra en elev sådan befrielse skall meddelas av skolstyrelsen."

Svenska språknämnden anför beträffande 5 kap. 14 § andra stycket: Formuleringen "Fråga om att vägra en elev sådan befrielse skall prövas av skolstyrelsen" synes oss sakna klart logiskt sammanhang med första stycket. I första stycket står det att elev "skall befrias", men det står inget om vem som "befriar". Det står heller inget om att en begäran om befrielse skulle kunna avslås, om de i första stycket angivna förutsättningarna är uppfyllda. Borde det inte i andra stycket i stället stå något med innebörden att den som är vårdnadshavare för en elev som vägrats befrielse enligt första stycket kan få frågan prövad av skolstyrelsen?

Göteborgs stadskansli: Enligt andra stycket till 5 kap. 14 § samt 7 kap. 3 § skall fråga om att vägra en elev befrielse från att delta i religiösa inslag i utbildningen prövas av skolstyrelsen eller utbildningsnämnden. Stadskansliet finner att föreskriften ger utrymme för något olika tolkningar. Är avsikten att beslut i denna typ av ärenden skall fattas av skolstyrelsen in pleno och inte av delegat hör bestämmelsen hemma i 2 kap. 4 §, vilken bestämmelse redan innehåller visst delegationsförbud. Är innebörden av den föreslagna bestämmelsen dessutom att ett beslut om bifall till vårdnadshavares begäran kan fattas av delegat, medan ett beslut om avslag måste fattas av skolstyrelsen?

Skolförfattningsutredningen har i 6 kap. samlat bestämmelser om sådana barn som på grund av synskada, dövhet, hörselskada eller talskada inte kan delta i utbildningen i grundskolan. Kapitlet innehåller inledande föreskrifter (1 och 2 §§), bestämmelser om rätt till utbildning i specialskolan och om skolplikt (3–14 §§), bestämmelser om specialskolans organisation (15 och 16 §§) samt föreskrifter om befrielse från skyldighet att delta i religiösa inslag i specialskolans utbildning (17 §).

Åtskilliga av bestämmelserna i 6 kap. överensstämmer till stora delar med motsvarande bestämmelser i 5 kap. Vissa remissynpunkter över bestämmelser i 5 kap. har därför giltighet även för bestämmelser i 6 kap.

Få remissinstanser har yttrat sig särskilt över 6 kap.

8.1 Redaktionella frågor

Styrelsen för Tomtebodaskolan finner det inkonsekvent att grundskolan och specialskolan behandlas var för sig i vissa delar av lagen men inte i andra. Styrelsen anser att 5 och 6 kap. kan sammanföras till ett kapitel. Det är enligt styrelsen viktigt att de båda skolformerna behandlas gemensamt och att likheten mellan dem på det sättet betonas. *Styrelsen för Östervångsskolan* däremot framhåller, att tillämpningen i hög grad underlättas genom att flertalet lagbestämmelser som rör specialskolan sammanförs till ett eget kapitel.

SÖ och länsskolnämnden i Stockholms län finner det positivt att specialskolan behandlas i ett eget kapitel.

Det är enligt *SÖ* önskvärt, att de tre första paragraferna får en "något bättre komposition" såsom inledning till och presentation av specialskolan. Denna nämns första gången i 1 kap. 1 och 5 §§ utan att något närmare sägs där om vad den sysslar med.

Helsingborgs kommun, som finner skollagsförslagets disposition i stort sett bra, har invändningar mot kapitlet om specialskolan och anför: Konsekvenserna av principen om att undvika hänvisningar blir när det gäller utformningen av föreskrifterna för specialskolan emellertid sådana, att principen bör ifrågasättas. Avsnittet om specialskolan borde enligt skolstyrelsen utformas så att endast det som avviker från grundskolan tas upp. Det synes sålunda omotiverat att i det föreslagna kapitlet ta med 5–7, 9–14 samt 17 §§. I en enda paragraf borde hänvisning till grundskolan kunna göras antingen på i princip det sätt som görs i 2 kap. 4 § eller genom en allmän hänvisning om tillämpligheten av föreskrifterna för grundskolan. Den markering av likheten mellan skolformerna som detta innebär tillmåter skolstyrelsen också viss betydelse.

8.2 Sakfrågor

Styrelsen för Tomtebodaskolan har invändningar i sak mot 6 kap. 6 §. Styrelsen anser att kommunens skolstyrelse och inte lokal styrelse av specialskolan bör pröva fråga om uppskov med skolstart. Frågan huruvida

barnet skall gå i grundskolan eller specialskolan är kanske inte avgjord när frågan om uppskov med skolstart uppkommer.

Prop. 1985/86: 10

Bilaga 5

För barn som får fullgöra sin skolplikt i grundskolan har skolförfattningsutredningen i 8 kap. föreslagit bestämmelser om rätt att i stället gå i en skola med enskild huvudman eller delta i vad utredningen kallar privatutbildning. För sådana barn som avses i 6 kap. föreslår utredningen i detta kapitel 8 § en föreskrift om att SÖ får medge att barnet fullgör sin skolplikt på annat sätt än genom att delta i utbildningen i specialskolan.

Länsskolnämnden i Skaraborgs län anser att det knappast är praktiskt möjligt för vårdnadshavare att anordna privatutbildning som motsvarar specialskolutbildning. Nämnden menar emellertid att möjlighet till privatutbildning ändå bör finnas i regelsystemet, eftersom det från jämlikhetssynpunkt inger betänkligheter att ha olika regler för olika kategorier av barn.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län anser att sådant medgivande som avser i 8 kap. 6 § kan lämnas av den lokala styrelsen för specialskolan. I den nya sammanhållna statliga skoladministrationen är det inte meningen att SÖ skall handlägga enskilda elevärenden. Sådana skall decentraliseras så långt ner som möjligt.

Även *RHS* ifrågasätter om SÖ verkligen är den rätta instansen att avgöra om ett barn skall medges att fullgöra sin skolplikt på annat sätt än genom att delta i utbildningen i specialskolan.

9 7 kap. Gymnasieskolan

I 7 kap. har skolförfattningsutredningen sammanfört tre paragrafer om gymnasieskolan. Den första handlar om tillträde till gymnasieskolan, den andra om intagningsnämnder och den tredje om befrielse från religiösa inslag i gymnasieskolans utbildning.

9.1 Redaktionella frågor

Länsskolnämnden i Stockholms län har särskilt understrukit det positiva i att gymnasieskolan behandlas i ett eget kapitel.

Kammarrätten i Jönköping anser att föreskrifterna i 1 § har fått en mer ändamålsenlig utformning än tidigare.

9.2 Tillträde och intagningsnämnder

Den i 7 kap. 1 § föreskrivna rätten till utbildning i gymnasieskolan gäller ungdomar som är bosatta i riket. Samma begränsningar finns i gällande lag.

Ludvika kommun påpekar att det råder oklarhet om var åldersgränsen går mellan ungdomar och vuxna.

Vissa särskilda frågor rörande kravet på bosättning i riket har tagits upp av *SIV* och *RSV*. Se avsnitt 2.9.

Länsskolnämnden i Malmöhus län är tveksam till om motiv finns för att utöka lagtexten med "och om urval".

Ett flertal remissinstanser – bl. a. *SÖ* och åtskilliga *länsskolnämnder* – finner det principiellt riktigt att bestämmelser om intagningsnämnder för gymnasieskolan tas in i skollagen.

Trollhättans kommun: De i lagförslaget intagna bestämmelserna om intagningsnämnd saknas i nu gällande skollag. Skolförfattningsutredningen skriver (sid. 159), att "intagningsnämndernas verksamhet (har) sådan betydelse för den enskilde att det framstår som naturligt att i lag reglera nämnderna". Utredningen konstaterar vidare, att "de är självständiga kommunala organ" (sid. 158) och att "föreskrifterna bör lämpligen tas in i det kapitel som behandlar gymnasieskolan (7 kap.), bl. a. för att markera nämndernas självständighet i förhållande till den kommunala skolledningen" (sid. 159). Det är svårt att förstå den misstänksamhet mot "den kommunala skolledningen", som synes ligga bakom det sistnämnda uttalandet. Intagningsnämnderna uppfattas väl i allmänhet såsom expertorgan, som biträder skolförvaltningarna (eller gymnasieskolenheterna, i de fall intagningsnämndens kansli är förlagt till denna enhet) i frågor om intagningen av elever i gymnasieskolan. Ej heller torde intagningsnämnderna (utom möjligtvis i storstadsområdena, med flera gymnasiekommuner) uppfattas som självständiga kommunala organ, vilket skulle kräva, att ledamöterna skulle utses av kommunfullmäktige, vara en fakultativ nämnd och därmed bli föremål för kommunal revision m. m. Även om i skollagen tas in de bestämmelser om intagningsnämnd som utredningen föreslår, bör ändå i det fortsatta författningsarbetet beaktas, att föreskrifter om intagningsnämnd utformas utifrån synsättet, att de är expertorgan inom det kommunala skolväsendet. Härav bör även följä, att intagningsnämndens ledamöter (utom möjligtvis i storstadsområdena) skall kunna utses av gymnasiekommunens skolstyrelse, ej såsom nu behöva utses av länsskolnämnden. Det förhållandet att statsmakterna även fortsättningsvis kommer att utfärda intagningsbestämmelser, vilka nämnderna har att rätta sig efter, synes vara tillräckligt för att garantera en korrekt och opartisk intagning.

Halmstads kommun anser att det i 7 kap. 2 § endast bör stå att det skall finnas en intagningsnämnd. Närmare detaljreglering från statens sida torde inte vara erforderlig. Skolstyrelserna torde besitta den kompetens som behövs för att besluta om vilka ledamöter som skall ingå i en intagningsnämnd. F. n. gäller att ledamöter i intagningsnämnd föreslås av skolstyrelsen och utses av länsskolnämnden (inspektörsbeslut). Halmstads kommun anser att skolstyrelsen i fortsättningen själv bör få utse ledamöterna i intagningsnämnden. Så är redan fallet med ledamöterna i intagningsnämnden för den kommunala vuxenutbildningen.

SÖ ifrågasätter om det är lämpligt att i 7 kap. 2 § andra stycket ange att intagningsnämnd skall ha "minst sex ledamöter" mot bakgrund av utbildningsutskottets betoning av udda antal och förord för sju ledamöter (prop. 1978/79: 180. UbU 45 s. 60–61, rskr 422; skolförordningen 9:24 i ny lydelse enligt SFS 1980: 1126).

Länsskolnämnden i Skaraborgs län: Enligt 2 § 1 st. förslaget skall "för prövning av frågor om intagning i gymnasieskolan finnas intagningsnämnder". Frågan om att förvägra någon inträde i gymnasieskolan på grund av föreskrift i 4 kap. 6 § förslaget och för övrigt även i grundskolan förutsätts emellertid bli prövad av skolstyrelse eller utbildningsnämnd beträffande landstingskommunal utbildning. Detta utsägs inte klart i förslaget utan framgår indirekt av besvärreglerna i 10 kap. där det stadgas att skolstyrelsens resp. utbildningsnämndens beslut får överklagas genom besvär om beslutet gäller mottagande av elev enligt 4 kap. 5 § (grundskolan) eller 6 § (gymnasieskolan). Nämnden får därför föreslå att efter första stycket i 2 § 7 kap. förslaget intas en föreskrift av den innebörd att frågan om att förvägra någon inträde i gymnasieskolan på grund av bestämmelse i 4 kap. 6 § denna lag skall prövas av skolstyrelse eller utbildningsnämnd. Skiljelinjen mellan skolstyrelsens (utbildningsnämndens) och intagningsnämndens kompetensområden blir genom en sådan bestämmelse klarare. Det må i detta sammanhang erinras om att intagningsnämnds beslut om intagning av elev i gymnasieskolan inte får överklagas enligt 19 kap. 5 § skolförordningen. Även för en senare besvärspövning är det följaktligen väsentligt att upprätthålla en klar skiljelinje mellan de olika typer av beslut som skall fattas av skolstyrelse (utbildningsnämnd) resp. av intagningsnämnd.

Västmanlands läns landstingskommun efterlyser klarare bestämmelser om uppgiftsfördelningen mellan å ena sidan skolstyrelsen eller utbildningsnämnden och å andra sidan intagningsnämnden när det gäller beslut om mottagande av sökande som inte tillhör gymnasieskolans elevområde. Landstingskommunen erinrar i sammanhanget om att landstingskommunerna numera inte automatiskt är representerade i de intagningsnämnder som även tar in elever till landstingskommunernas gymnasieskolor.

Västmanlands läns landstingskommun anser också att regler kan behövas om fördelningen mellan olika skolhuvudmän av kostnaderna för intagningsnämndernas verksamhet.

9.3 Befrielse från vissa inslag i gymnasieskolans utbildning

Jfr redovisningen av remissyttrandena över motsvarande bestämmelse för grundskolans elever. Vad gäller vissa för gymnasieskolans elever speciella frågor i detta sammanhang finns bl. a. följande synpunkter.

Kammarrätten i Jönköping förordar följande skrivning: "En elev skall på begäran av vårdnadshavare – eller om eleven uppnått myndig ålder på begäran av eleven – befrias från .."

Göteborgs stadskansli anför i anslutning till sina i avsnitt 7.7 återgivna synpunkter på 5 kap. 14 §: 7 kap. 3 § innehåller en motsvarande bestämmelse om möjligheten för skolstyrelsen att befria en gymnasieelev från att delta i undervisning med religiösa inslag. Stadskansliet finner det naturligt att skolstyrelsen kan befria en elev som är underkastad skolplikt från skyldighet att delta i viss utbildning som omfattas av skolplikten. Däremot är det svårbegripligt att det skall behövas ett särskilt beslut om befrielse från en skyldighet att delta i religionsundervisning, när det inte föreligger

någon skolplikt. Någon plikt att mottaga undervisning i gymnasieskola föreligger inte och har icke heller föreslagits av utredningen. Det framstår därför för stadskansliet närmast som naturligt att betrakta utbildning med religiösa inslag på gymnasienivå som ett erbjudande om utbildning, vilket erbjudande bör kunna avvisas av eleven. Här borde det räcka att i skollagen föreskriva att elev får anmäla om han inte vill delta i undervisning med religiösa inslag. I övrigt bör undervisningen i gymnasieskola framstå som ett odelbart åtagande från elevens sida. Skulle stadskansliets synpunkter inte vinna beaktande menar stadskansliet att skollagen i vart fall bör samordnas med religionsfrihetslagen så att vårdnadshavare icke utan barnets samtycke får en begäran som avses i ifrågavarande bestämmelse prövad, om barnet uppnått viss ålder.

9.4 Övrigt

Förvaltningsnämnden för lärarhögskolan och musikhögskolan i Malmö finner det anmärkningsvärt att bestämmelser motsvarande dem om särskilt stöd för grundskoleelever med svårigheter (5 kap. 13 § första stycket andra meningen) helt saknas för gymnasieskolan.

10 8 kap. Enskilda skolor och privatutbildning

Skolförfattningsutredningen har i 8 kap. sammanfört dels bestämmelser om godkännande av skolor med enskild huvudman för skolpliktens fullgörande (1–3 §§), dels bestämmelser om vad som i den nuvarande skollagen kallas enskild undervisning och som utredningen vill kalla privatutbildning (4 och 5 §§), dels bestämmelser om SÖ:s rätt att inspektera skolor med enskild huvudman vilka inte annars står under statlig myndighets inseeende och som tar emot elever under 20 år.

De ämnen som regleras i skolförfattningsutredningens förslag till 8 kap. 1–6 §§ har behandlats av SEH-kommittén, som avgett betänkandet (Ds U 1980: 3) Enskild undervisning enligt 35 § skollagen¹, betänkandet (SOU 1981: 34) Fristående skolor för skolpliktiga elever och betänkandet (SOU 1983: 1) Fristående skolor för inte längre skolpliktiga elever.

På grundval av betänkandet SOU 1981: 34 har förslag till nya bestämmelser om skolpliktens fullgörande i skolor med enskild huvudman lagts fram för och antagits av riksdagen. Sådana skolor kallas i den nya lagtexten fristående skolor. Se 33, 33 a, 34 och 34 a §§ i den nuvarande skollagen.

10.1 Godkännande av enskilda skolor m. m.

Sedan utredningen lade fram sitt förslag har förutsättningarna för godkännande av skolor med enskild huvudman för skolpliktens fullgörande behandlats av riksdagen och föranlett ändringar i den nuvarande skollagen. Remissynpunkter i denna fråga refereras därför inte.

Skolförfattningsutredningens förslag till 8 kap. 2 § innebär att ett form-

¹ Se bilaga 8 (betänkandet) och bilaga 9 (remissyttrandena).

ligt föreläggande att avhjälpa påtalade brister skall föregå återkallelse av godkännande av en skola med enskild huvudman. *Länsskolnämnden i Västernorrlands län* anser att ett sådant föreläggande är en onödig formalisering av sådana ärendens handläggning. Man måste förutsätta att vederbörande kommunala skolstyrelse i nära samarbete med ledningen för den enskilda skolan har fullgod insyn i skolans verksamhet samt att ett eventuellt återkallande av godkännandet av den enskilda skolan alltid föregås av täta kontakter och informationer mellan skolstyrelsen och den enskilda skolans ledning.

I 8 kap. 3 § finns formuleringen "motsvarar en årskurs i grundskolan". *Svenska språknämnden* anser att formuleringen bör bytas ut mot "motsvarar årskurs ett i grundskolan", om meningen inte är att ett sexårigt barn skall kunna tas in i vilken årskurs som helst i en godkänd enskild skola.

10.2 Privatutbildning

10.2.1 Termen privatutbildning

SEH-kommittén har i sitt remissyttrande över skolförfattningsutredningens förslag anført bl. a. följande: Införs "fristående skola" som samlande beteckning för skola med annan huvudman än stat och kommun, är det enligt *SEH-kommitténs* mening fullt möjligt att bibehålla termen enskild undervisning. Någon oklarhet behöver inte uppstå om det – som *SEH-kommittén* föreslår i Ds U 1980: 3 s. 36 f. – i lagtexten införs en definition av begreppet enskild undervisning – – – Fördelen med ett bibehållande av beteckningen "enskild undervisning" är att man kan undvika beteckningen "privatutbildning". Kommittén vill i sammanhanget peka på att det näraliggande ordet privatskola på sina håll kan ha en negativ klang. Detta är en av orsakerna till att kommittén, helt i linje med sina direktiv, har föreslagit en ny term, fristående skola. Beteckningen enskild undervisning bör dock ändras till enskild utbildning i konsekvens med skolförfattningsutredningens syn på begreppen undervisning-utbildning. *SEH-kommittén* föreslår alltså att termen enskild skola byts ut mot termen fristående skola och att termen enskild undervisning ersätts med termen enskild utbildning.

Enligt *länsskolnämnden i Södermanlands län* är benämningen "enskild undervisning" att föredra framför "privatutbildning". Riskerna för sammanblandning mellan "enskild undervisning" och "enskilda skolor" kan undanröjas genom att benämningen "fristående skolor" används för de senare. *Länsskolnämnden i Stockholms län* uttalar sig för termerna "fristående skola" och "enskild utbildning". *TCO* föredrar uttrycket "utbildning i hemmet" framför "privatutbildning". *Göteborgs kommun* anser att termen "privatutbildning" lätt kan förväxlas med "privatskoleutbildning". Enligt kommunen är "hemutbildning" ett väl så gott alternativ, om "enskild undervisning" eller "enskild utbildning" inte anses adekvat. *Kammarrätten i Jönköping* däremot tillstyrker termen "privatutbildning". Det gör också *länsskolnämnderna i Västmanlands och Kalmar län*. *Länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län* har inte något att invända mot termen "privatutbildning".

Efter att först ha uttalat sig för termen "privatskola" anför *svenska språknämnden* att "privatutbildning" är en misslyckad term. För många svenskar som är vana vid termen "privatskola", och de kommer länge att vara många även om man skulle ersätta denna term med någon annan, torde termen "privatutbildning" lätt komma att associeras just med ordet "privatskola", och "privatutbildning" skulle då komma att uppfattas som betydande "utbildning i privatskola". Svenska språknämnden föreslår att termen "enskild utbildning" används.

Helsingborgs kommun finner det naturligast att ordet "privatutbildning" ges en övergripande betydelse och att orden "privat skola" och "privatundervisning" får beteckna en icke offentlig undervisning som ges till elever i grupp respektive enskilt.

10.2.2 Definition m. m.

SEH-kommittén har i sitt betänkande (Ds U 1980: 3) Enskild undervisning enligt 35 § skollagen föreslagit att det i lagtexten införs en definition av begreppet enskild undervisning: "Med enskild undervisning avses sådan undervisning, som anordnas av föräldrar för egna barn. Sammanföres barn från två eller flera familjer till gemensam undervisning, äger denna paragraf ej tillämpning."

I sitt remissyttrande över skolförfattningsutredningens betänkande noterar *SEH-kommittén* att skolförfattningsutredningens lagtextförslag inte innehåller någon definition. SEH-kommittén föreslår att en definition införs efter sammanjämkning av kommitténs och utredningens lagtextförslag. Det är enligt SEH-kommittén angeläget att det redan genom lagtexten klargörs vad begreppet enskild undervisning/utbildning står för, eftersom förarbetena inte på samma sätt som lagtexten är tillgängliga för gemene man.

Länsskolnämnden i Kronobergs län anser att det i 8 kap. 4 § bör tas in en definition som lyder: "Med privatutbildning avses utbildning, som anordnas av vårdnadshavare för egna barn". Även *länsskolnämnden i Örebro län* anser att begreppet privatutbildning bör definieras på detta sätt.

Länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län pekar på att skolförfattningsutredningen inte har åsyftat någon saklig ändring i förhållande till 35 § i den nuvarande skollagen. Nämnden menar därför att det av texten i 8 kap. 4 § bör framgå att paragrafen åsyftar utbildning i föräldrars (enskild familjs) regi i hemmet eller annorstädes, avsedd för enstaka barn.

SÖ har berört definitionsfrågan i sitt i avsnitt 10.2.3 återgivna yttrande.

10.2.3 Övrigt

I sitt remissyttrande över skolförfattningsutredningens förslag anför *SEH-kommittén* bl. a. följande:

Skolförfattningsutredningen har uppdelat den nuvarande 35 § i skollagen i två paragrafer. Den ena, 4 §, behandlar skolstyrelsens godkännande av enskild utbildning; den andra, 5 §, behandlar skolstyrelsens tillsyn av den enskilda utbildningen.

SEH-kommittén har i sitt delbetänkande (Ds U 1980: 3) Enskild undervisning enligt 35 § skollagen ingående behandlat frågan om enskild utbildning och hänvisar till det däri framlagda förslaget till lydelse av 35 § skollagen.

En jämförelse mellan skolförfattningsutredningens och SEH-kommitténs förslag såvitt avser godkännandefasen (= 4 § och 35 § första stycket), ger vid handen att – om man bortser från den språkliga utformningen – förslagen visar stora överensstämmelser. Föräldrarnas anmälningsskyldighet betonas i båda förslagen. Skolförfattningsutredningen betonar starkare skolstyrelsens prövning av godkännandet, men i sak är skillnaden liten.

Skillnaden är mer påtaglig, när det gäller tillsynsfasen (= 5 § och 35 § tredje stycket i SEH-kommitténs förslag). SEH-kommittén föreslår att *kontroll* av den enskilda utbildningen *skall* ske minst en gång årligen, under det att skolförfattningsutredningen föreslår att skolstyrelsen *får* kalla barnet till *prövning*, när det finns skäl därtill. Vidare föreslår skolförfattningsutredningen att det i lagtexten bör anges att formligt föreläggande skall föregå återkallelse av godkännande av enskild utbildning. SEH-kommitténs förslag på denna punkt lyder: "... och vinnes ej rättelse på annat sätt, skall skolgång åläggas barnet".

SEH-kommittén anser fortfarande att en bestämmelse om obligatorisk årlig kontroll bör införas. Däremot har kommittén ingen invändning mot skolförfattningsutredningens förslag om formligt föreläggande att avhjälpa bristerna.

Sammanfattande föreslår sålunda SEH-kommittén, att dess förslag och skolförfattningsutredningens förslag jämkas samman.

SÖ erinrar om att verket tidigare har avgett remissyttrande över SEH-kommitténs delbetänkande om enskild undervisning och att verket därvid beträffande den föreslagna lagtexten förordade bara den kompletteringen att anmälan till skolstyrelsen om enskild undervisning för ett barn skulle vara skriftlig. SÖ tillägger: Båda de nu föreliggande lagtextförslagen om enskild undervisning har samma väsentliga huvudsyften: att en "anmälan" skall fordras från föräldrarna till skolstyrelsen, att skolstyrelsen verkligen skall göra en prövning, att detta skall ske i förväg, att den enskilda undervisningen skall anordnas för enbart de egna barnen av föräldrarna/vårdnadshavarna (ej sammanföring av flera familjers barn). SEH-kommitténs textförslag är mer omfattande och bl. a. av den anledningen delvis tydligare. Önskvärt vore att denna angelägna lagändring fick till resultat en så tydligt och klart utformad lagtext som möjligt och att i det syftet ytterligare en översyn av föreliggande två förslag gjordes.

Enligt förslagets 8 kap. 4 § första stycket skall ett skolpliktigt barns vårdnadshavare som vill anordna privatutbildning i stället för att låta barnet delta i grundskolans utbildning "anmäla" detta till skolstyrelsen. Enligt samma paragrafs andra stycke skall skolstyrelsen godkänna privatutbildningen om barnet genom denna kan få kunskaper och grundläggande färdigheter som väsentligen motsvarar vad barnet kan få genom att delta i grundskolans utbildning.

Länsskolnämnden i Gävleborgs län och Ljusdals kommun har invändningar mot ordet "anmäla". *Ljusdals kommun* vill i stället ha ordet "anhålla". Missförstånd har tidigare uppstått på många håll beroende på att 35 § i den nuvarande skollagen är oklart utformad. Utredningens förslag om en enkel anmälan befäster risken för missförstånd. Meningen är ju att vårdnadshavarens önskemål skall behandlas som en anhållan. *Länsskolnämnden i Gävleborgs län* anser att det av 8 kap. 4 § inte klart framgår att skolstyrelsen skall göra en prövning. Om skolstyrelsen verkligen skall pröva om privatutbildning skall få anordnas måste vårdnadshavarens "anmälan" anses som en "framställning". Dessa ord är inte synonymer. Enligt *länsskolnämnden* bör det av lagtexten framgå att vårdnadshavaren till skolstyrelsen skall ge in en "framställning" (ej anmälan) att få anordna privatutbildning. *Ljusdals kommun* anför att det torde vara omöjligt för en skolstyrelse att kategoriskt påstå att ett barn genom en planerad utbildning kan få vissa kunskaper och färdigheter. Därför bör skrivningen i 8 kap. 4 § andra stycket ändras till: "Skolstyrelsen skall bifalla denna anhållan om den bedömer att barnet genom privatutbildningen kan få. . ."

Länsskolnämnden i Malmöhus län uppfattar skrivningen i 8 kap. 4 § som en viss uppmjukning i jämförelse med formuleringen i 35 § första stycket i den nuvarande skollagen. Syftet synes inte vara en uppmjukning men det torde finnas risk för att man ser den nya bestämmelsen som en utökad rättighet att välja privatutbildning.

Sveriges Psykologförbund ställer sig tveksamt till om vårdnadshavare i hemmet kan anordna allsidig utbildning i enlighet med den målsättning som anges i 1 kap. 3 § förslaget till ny skollag. Med denna grundläggande reservation tillstyrker förbundet emellertid utredningens förslag att det i lagtexten skall framhållas att det åligger skolstyrelsen att särskilt pröva om förutsättningarna för privatutbildning föreligger.

Kammarrätten i Jönköping anser att utformningen av 8 kap. 5 § närmast leder till uppfattningen att "prövning" endast får ske innan barnet börjar privatutbildningen. Kammarrätten föreslår därför följande formulering: "Ett barn som skall delta eller deltar i privatutbildning . . .". *Länsskolnämnden i Gävleborgs län* anser att formuleringen "Ett barn som skall delta i privatutbildning . . ." bör ändras till "Ett barn som deltar i privatutbildning . . .". Samma uppfattning har *Ljusdals kommun*, som menar att man inte kallar ett barn som skall delta i privatutbildning utan ett barn som deltar i eller har deltagit i sådan utbildning.

Enligt 8 kap. 5 § får skolstyrelsen kalla en elev i privatutbildning till prövning "när det finns skäl till detta". *Länsskolnämnden i Gävleborgs län* anser att detta villkor, som saknar motsvarighet i den nuvarande skollagens 35 §, kan bädla för tolkningstvister mellan skolstyrelse och vårdnadshavare. Skolstyrelsens befogenhet att kalla till prövning bör vara ovillkorlig.

Malmö kommun anser att den prövning som sker av en elev i privatutbildning inte enbart skall gälla kunskaper och färdigheter utan allt det som i lagförslaget inryms i begreppet utbildning. Vid bedömningen huruvida privatutbildning är tillfredsställande bör barnets sociala och emotionella utveckling också tas med.

Ljusdals kommun anser att det i 8 kap. 5 § andra stycket bör stå: "Om skolstyrelsen finner att sådan privatutbildning inte är tillfredsställande ..."

Enligt 8 kap. 5 § skall ett formligt föreläggande att avhjälpa påtalade brister föregå en återkallelse av godkännande av privatutbildning. *Länsskolnämnden i Västernorrlands län* anser att ett sådant föreläggande är en onödig formalisering av sådana ärendens handläggning. Nämnden hänvisar till sina synpunkter beträffande motsvarande fråga för skola med enskild huvudman (se avsnitt 10.1).

Se även avsnitt 5 beträffande statlig myndighets tillsyn.

10.3 Särskild inspektionsrätt m. m. mot vissa skolor

I skolförfattningsutredningens förslag till 8 kap. 6 § finns bestämmelser om rätt för SÖ att om särskilda skäl föreligger inspektera sådan enskild skola som annars inte står under statlig myndighets inseende och som tar emot elever under 20 år. Om allvarliga missförhållanden råder inom skolan och inte avhjälpas får SÖ vid vite förbjuda att skolan tar emot elever som inte har fyllt 20 år. Paragrafen motsvarar med vissa närmast redaktionella ändringar 51 § i den nuvarande skollagen.

När skolförfattningsutredningen lämnade sitt förslag ingick en översyn av 51 § skollagen i SEH-kommitténs återstående uppdrag.

Skolförfattningsutredningen ifrågasätter om inte åldersgränsen 20 år borde sänkas till den nuvarande myndighetsåldern 18 år. Utredningen hänvisar på den punkten till pågående utredning.

SÖ hänvisar i sitt yttrande till SEH-kommitténs fortsatta arbete och vill därför inte gå in på sakfrågor.

RHS anser att myndighetsåldern är en lämpligare åldersgräns i 8 kap. 6 §.

Hällefors kommun anser att åldersgränsen bör sammanfalla med myndighetsåldern. Kommunen anser att det inte finns skäl att fördröja ändringen genom att invänta förslag från SEH-kommittén.

I sitt yttrande över skolförfattningsutredningens förslag upplyser *SEH-kommittén* att kommittén ännu inte tagit ställning till om åldersgränsen skall kvarstå eller sänkas till myndighetsåldern 18 år. Kommittén återkommer därtill i sitt slutbetänkande och tillstyrker i övrigt skolförfattningsutredningens förslag.

Länsskolnämnden i Blekinge län anser att inspektionsrätten enligt 8 kap. 6 § bör ankomma på vederbörande länsskolnämnd. Det bör också ankomma på vederbörande länsskolnämnd att meddela vitesförbud enligt paragrafen. *Länsskolnämnden i Värmlands län* finner det naturligt att lägga inspektionsrätten på länsskolnämnderna. Nämnden erinrar i sammanhanget om länsskolnämndernas tillsynsansvar enligt förslagets 3 kap. 2 §. *Länsskolnämnderna i Kronobergs och Norrbottens län* pekar på att länsskolnämnderna enligt 3 kap. 2 § har tillsynsansvar för de skolor där skolpliktiga barn, dvs. barn i åldrarna 7–16 år, utbildas. Eftersom länsskolnämnderna är den statliga skoladministrationens fältorgan finner de båda länsskolnämnderna det naturligt och rationellt att låta den tillsyn och de beslut

som föreskrivs i 8 kap. 6 § beträffande elever under 20 år ankomma på länsskolnämnderna.

Allmänna synpunkter på termerna "inseende" och "tillsyn" refereras i avsnitt 2.5.

Kammarrätten i Jönköping delar utredningens uppfattning att ett förbud vid vite skall avse endast rätten att ta emot elever under viss angiven ålder.

SEH-kommittén: Enligt kommitténs mening bör det vara allmän domstol som på talan av allmän åklagare prövar om vitet skall dömas ut. För att detta skall gälla behövs i och för sig inte någon särskild föreskrift. Kommittén anser emellertid att det är en fördel om paragrafen anger vad som gäller. Jfr. 5 kap. 10 § andra stycket, låt vara att föreskriften där om vitets utdömande är nödvändig med hänsyn till att den innebär avvikelser från vad som annars gäller.

Länsskolnämnden i Stockholms län pekar på de överväganden som utredningen har redovisat beträffande utdömande av vite enligt 5 kap. 10 §. Nämnden anser därför att 8 kap. 6 § bör kompletteras med en bestämmelse som innebär att länsrätt, om förbudet inte efterkoms, på talan av SÖ får döma ut vitet.

Länsskolnämnden i Blekinge län anser att det bör ankomma på vederbörande länsskolnämnd inte bara att meddela vitesförbud utan också att döma ut vite enligt 8 kap. 6 §.

SEH-kommittén har i februari 1983 avlämnat slutbetänkandet (SOU 1983: 1) Fristående skolor för inte längre skolpliktiga elever. I betänkandet föreslår kommittén en sänkning till 18 år av åldersgränsen i 51 § skollagen.

11 9 kap. Skolhälsovård

Skolförfattningsutredningen har i 9 kap. sammanfört bestämmelser om skolhälsovård inom grundskolan, specialskolan, gymnasieskolan, same-skolan och enskilda statsunderstödda skolor för skolpliktiga elever.

Sedan förslaget lades fram har den nuvarande skollagen fått nya bestämmelser såvitt gäller enskilda eller, som de nu kallas, fristående skolor för skolpliktiga elever. I den nuvarande skollagens 34 b § föreskrivs att en fristående skola omfattar skolhälsovård för skolpliktiga elever, om huvudmannen såsom villkor för statsbidrag har skyldighet att svara för sådan skolhälsovård.

En hälso- och sjukvårdslag (1982: 763) har ersatt den tidigare sjukvårdslagen (se prop. 1981/82: 97, SoU 51, rskr 381). Den nya lagen innebär ingen ändring i fråga om huvudmannaskapet för skolhälsovården. Denna behandlas i prop. 1981/82: 97 på s. 41 f., 111 och 115.

11.1 Allmänna synpunkter

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget till enhetliga regler för skolhälsovården. Socialstyrelsen vill emellertid erinra om att styrelsen tidigare, bl. a. i yttranden över skolhälsovårdsutredningens betänkande (SOU 1976: 46) och hälso- och sjukvårdsutredningens betänkande (SOU 1979: 78), har

förordat att skolhälsovården skall ges ett landstingskommunalt huvudmannaskap.

Prop. 1985/86: 10

Göteborgs stadskansli: I 9 kap. lagförslaget intas bestämmelser om skolhälsovård. Dessa innebär bl. a. att elev är skyldig att låta sig undersökas av läkare. Denna skyldighet föreligger när skolläkaren anser det vara nödvändigt med hänsyn till elevens bästa eller när personal vid skolan eller elevens vårdnadshavare begär det. Dessa tvångsvisa läkarundersökningar är enligt stadskansliets mening att betrakta som ett allvarligt ingrepp i den grundlagsskyddade personliga integriteten. Även om regeringsformen medger att ingrepp i den personliga integriteten sker med stöd av lag, menar stadskansliet att förutsättningarna för tvångsåtgärder av detta slag måste vara noga reglerade. Stadskansliet vill därför förorda att bestämmelserna om tvångsvis läkarundersökning av elev byggs ut så att beslut om läkarundersökning skall fattas av exempelvis rektor när elev eller vårdnadshavare motsätter sig undersökningen. I vart fall menar stadskansliet att det är otillfredsställande att vilken anställd vid skolan som helst skall kunna utlösa en tvångsvis läkarundersökning av en elev. Det är också enligt stadskansliets uppfattning tveksamt om de mer mogna eleverna skall vara skyldiga att på begäran av vårdnadshavare låta sig undersökas. Bestämmelserna bör sålunda ändras därhän att elevens rättssäkerhet förstärks och att den unges rådighet över sin person bringas i överensstämmelse med vad som gäller utanför skolan.

Bilaga 5

RRV uttalar att den nuvarande skollagen liksom skolförordningen innehåller vissa onödiga detaljbestämmelser inom skolhälsovårdsområdet, där RRV håller på att granska regelsystemet.

RRV har sedermera – den 21 juni 1982 – avgett en rapport (dnr 1979: 1325) över en granskning av SÖ:s anvisningar m. m. inom skolhälsovårdsområdet.¹ I rapporten har RRV anfört bl. a. att även bestämmelserna i skollagen och skolförordningen bör kunna förenklas och därvid tillagt (s. 62): Föreskrifterna om huvudmannaskapet för och målsättningen med skolhälsovården är viktiga bestämmelser som bör vara kvar och ev. ytterligare förtydligas. De övriga föreskrifterna bör däremot kunna utformas mindre detaljerat. I skolförfattningsutredningens förslag (Ds U 1981: 4) till ny skollag har det införts ett särskilt kapitel om skolhälsovård. RRV avser att föreslå regeringen att vid beredningen av utredningens förslag överväga att förenkla bestämmelserna om skolhälsovården.

Helsingborgs kommun: Som påpekats av utredaren har nuvarande föreskrifter sin grund i bestämmelser från 1940-talets första hälft. Vad gäller skolhälsovårdens inriktning i stort och rollfördelningen mellan skolläkare och skolsköterska konserverar förslaget nu rådande – eller i flera fall snarare äldre – förhållanden på ett för elevvården olyckligt sätt. Kritiken har ingenting att göra med diskussionen om huvudmannaskapet för skolhälsovården. Det kan inte vara obekant för utredaren att det förts en offentlig debatt om skolhälsovårdens anpassning till den nutida skolans elevvårdsbehov rent allmänt och till samhällets möjligheter att i dag ge hälsovårds- och sjukvårdsservice. Klassundersökningarnas betydelse för uppspårande av folksjukdomar och andra allvarliga defekter hos eleverna

¹ Se bilaga 10.

saknas. Mycket av skolhälsovårdens traditionella undersökningsformer har också i övrigt starkt ifrågasatts. Att därför i ett nytt lagförslag slå fast vid vilka tidpunkter och i vilken omfattning läkarundersökningar skall förekomma och att i övrigt inte låta en successivt ändrad rollfördelning mellan skolläkare och skolsköterska komma till uttryck, måste betecknas som ett rent missgrepp. Helsingborgs skolstyrelse konstaterar att den utveckling av skolhälsovården som sker på flera håll och under aktiv medverkan av bl. a. skolöverstyrelsens skolöverläkare hindras genom lagförslaget. Det nionde kapitlet måste därför enligt skolstyrelsen bli föremål för en genomgripande omarbetning.

SÖ vill på detta område föreslå en del sakliga ändringar av förslaget, de flesta i moderniserande syfte. Ändringsönskemålen redovisas i det följande.

Länsskolnämnden i Jönköpings län finner det principiellt riktigt att skolförfattningsbestämmelserna om skolhälsovård samlas i ett kapitel i skollagen.

Länsskolnämnden i Gävleborgs län anser att föreskriften om kostnadsfri skolhälsovård i 1 kap. 8 § bör flyttas till 9 kap.

11.2 Skolformer m. m. med skolhälsovård

Länsskolnämnden i Södermanlands län anser att bestämmelserna om skolhälsovård inom gymnasieskolan inte bör begränsas till enbart utbildningar som omfattar minst ett läsår. Visserligen kan 9 kap. 6 § kanske inte alltid tillämpas på elever i korta specialkurser. Alla elever bör emellertid ha rätt att anlita skolhälsovården. Vidare föreslår nämnden att 9 kap. 1 § kompletteras med att skolhälsovård även skall finnas inom "verksamhet som skolstyrelsen anordnar i enlighet med uppföljningsansvaret för ungdomar som inte fyllt 18 år".

Länsstyrelsen i Södermanlands län anser att rätten till skolhälsovård bör gälla alla ungdomar som omfattas av kommunens uppföljningsansvar, oberoende av utbildningstidens längd.

Nyköpings kommun erinrar om kommunernas uppföljningsansvar och pekar på att bl. a. s. k. kortkurser och all yrkesintroduktion faller utanför skolhälsovårdsansvaret enligt lagförslaget. Lagtexten bör därför omarbetas. Inom de grupper av ungdomar som med utredningens formulering faller utanför finns individer med särskilda hälsovårdsbehov.

11.3 Målsättningen för skolhälsovården

SÖ vill behålla den formulering som finns i 25 a § andra stycket i den nuvarande skollagen. Beskrivningen i 25 a § andra stycket av skolhälsovårdens målsättning är klar och konkret och anger skolhälsovårdens bredd. Det finns risk för att lagförslagets 9 kap. 2 § kommer att medföra en inskränkning av skolhälsovårdens verksamhet.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län uttalar i anslutning till 9 kap. 2 §: Länsskolnämnden anser att målsättningen för skolhälsovården är av så stor betydelse för elevernas och folkets hälsotillstånd att den bör klart

anges i skollagen. I annat fall kan skolhälsovården ges olika innehåll i olika kommuner. Länsskolnämnden anser därför att en målsättningsparagraf för skolhälsovården inte kan utmönstras ur skollagen. Som andrahandsyrkande får länsskolnämnden framföra, att en sådan målsättningsparagraf bör intagas i skolförordningen. En likvärdig utbildningsstandard är intimt förbunden med en likvärdig standard för skolhälsovården i hela landet.

Kammarrätten i Jönköping delar utredningens uppfattning att föreskrift om målsättningen för skolhälsovården bör utformas likartat för grundskolan och specialskolan. Avseende andra meningen i 9 kap. 2 § vill kammarrätten framhålla att den närmast leder tanken till att allt vad som *kan* uträttas i sjukvårdsväg inom skolan omfattas av skolhälsovården. Detta skulle innebära att sådan behandling också vore avgiftsfri enligt 1 kap. 8 §, vilket emellertid inte synes vara avsikten (se s. 174). Det föreligger därför, enligt kammarrättens uppfattning, behov av en modifiering av föreskriften på denna punkt.

11.4 Undersökningar och undersökningstillfällen

SÖ: Som bestämmelserna i förslaget och i gällande skollag nu är skrivna förutsätts att alla hälsoundersökningar av eleverna görs av läkare. I realiteten förhåller det sig inte så. En del undersökningar utförs av skolsköterskorna. Detta är också ändamålsenligt. Resurserna inom skolhälsovården är knappa och måste utnyttjas rationellt och effektivt. Detta skulle underlättas om möjligheter framgick redan genom formuleringarna i skollagen att lokalt avgöra en lämplig arbetsfördelning mellan skolläkare och skolsköterska.

SÖ föreslår att ordet "läkarundersökning" (motsvarande) i 9 kap. 3, 4 och 6 §§ förslaget ersätts med "läkarundersökning, eller undersökning under överinseende av läkare". Vidare föreslår *SÖ* att 9 kap. 4 § utformas så, att man utesluter sådana läsningar av undersökningstillfällena som förslaget innebär dels till början av ett läsår, dels i fråga om högstadiet till årskurs 7.

Se även *Helsingborgs kommuns* yttrande i avsnitt 11.1.

Enligt *Vara kommun* bör 9 kap. 4 § utformas så, att antalet allmänna undersökningar kan minskas till förmån för andra insatser inom skolhälsovården. Den obligatoriska undersökningen av alla elever i grundskolan i årskurs 4 kan mycket väl utgå och motsvarande resurs i stället utnyttjas för elever med särskilda behov.

Länsskolnämnden i Malmöhus län anser att formuleringen i 9 kap. 7 § kan uppfattas som en uppmjukning i jämförelse med nuvarande bestämmelse. Enligt länsskolnämnden bör skolläkaren alltid få fälla avgörandet om undersökning är nödvändig. Antalet undersökningar kan annars bli orimligt stort.

Undersökning på elevens egen begäran regleras i 9 kap. 3 §, medan undersökning på begäran av elevens vårdnadshavare regleras i 9 kap. 7 §. *Länsskolnämnden i Hallands län* anser att myndig elev bör nämnas i 9 kap. 7 §.

SÖ: Formuleringarna i 9 kap. 5 § förslaget om att elev i specialskolan bör läkarundersökas två gånger om året speglar ett gammalt synsätt på eleverna som sjuka. I verkligheten har detta förfaringssätt kommit att ersättas av en praxis som innebär att eleverna undersöks i samma utsträckning som i grundskolan. Frånsett sitt handikapp – som enligt 5 § första stycket skall undersökas av specialist – är eleverna i specialskolan i allmänhet inte i behov av allmän läkarundersökning två gånger om året. Mot denna bakgrund bör samma regler om undersökning av elev som gäller för grundskolan gälla även för specialskolan. Detta bör alltså föras in i 4 §. Som en följd av vad som här sagts om undersökning av eleverna i specialskolan bör 5 § få följande lydelse.

”Elev i specialskolan skall utöver vad som sägs i 4 § undersökas av specialist om den skada som föranlett intagningen till specialskolan ej undersökts i nära anslutning till inskrivningen.

Varje elev i specialskolan skall undersökas av specialist, när så behövs.”

Styrelsen för Östervångsskolan ifrågasätter om kapitlets detaljreglering numera är nödvändig. Om så är fallet bör bestämmelserna i stor utsträckning kunna överföras från skollagen till skolförordningen och specialskolförordningen. Styrelsen anser för sin del att lagen inte skall behöva omfatta annat än principiella bestämmelser om elevernas rätt till skolhälsovård och dennas inriktning (i stort sett motsvarande innehållet i §§ 1–2) samt, vad gäller specialskolan, rätt till erforderlig specialistvård. I sammanhanget ifrågasätter styrelsen, i likhet med utredningen (s. 175 sista stycket) om särregler behövs i fråga om läkarundersökningar av elever i specialskolan. Vad gäller allmän läkarundersökning skall enligt förslaget grundskolans elever undersökas vart tredje år medan specialskolans elever skall undersökas två gånger om året. Om man i detta sammanhang bortser från det handikapp som föranlett placering vid specialskola, torde dennas elever vad gäller det allmänna hälsotillståndet som regel inte skilja sig från grundskolans.

Vad beträffar skolhälsovården i specialskolan förordar SACO/SR att eleverna i denna skolorm, liksom för närvarande, har en vidsträcktare rätt till sjukvård än elever i det allmänna skolväsendet. Det är väsentligt att denna mer omfattande sjukvård även kommer de handikappade elever till del som integreras i den allmänna grund- och gymnasieskolan. Detta förhållande bör då också framgå av gällande bestämmelser.

Länsskolnämnden i Hallands län anser att lydelsen av 9 kap. 5 § bör vara ”Varje elev ... Det handikapp som har föranlett ...”.

11.6 Övrigt

Västmanlands läns landstingskommun påpekar i anslutning till 9 kap. 3 § att bestämmelsen inte får innebära en reell utökning av kostnadsansvaret för utbildningshuvudmannen. Kamrarrätten i Jönköping tar upp effekten för kostnadsansvaret av 9 kap. 2 § (se avsnitt 11.3).

Beträffande kostnadsansvar för skolhälsovården, se i övrigt avsnitt 3.3.6.

SÖ vill påpeka att man bör anpassa bestämmelserna om skolhälsovården vid särskola till skollagens bestämmelser. För närvarande är bestämmelserna om skolhälsovård vid grund-, gymnasie- och specialskola fastlagda i lag medan särskolans skolhälsovård regleras i stadga. Hela lagstiftningsfrågan för särskolan har dock kommit i ett nytt läge genom omsorgscommitteéns nyligen avgivna betänkanden SOU 1981: 26 och 27, något som också skolförfattningsutredningen förutskickade (s. 71).

Bilaga 5

12 10 kap. Övriga föreskrifter

Skolförfattningsutredningen har i 10 kap. sammanfört bestämmelser om dels överklagande av beslut (1–5 §§), dels bemyndiganden m. m. (6 och 7 §§).

Sedan förslaget lades fram har den nuvarande skollagens bestämmelser om överklagande av beslut ändrats i enlighet med de principer som riksdagen uttalade sig för i samband med beslutet om den statliga skoladministrationen. Se 53–54 b §§ i den nuvarande skollagen.

12.1 Överklagande av beslut

Med hänvisning till att skolförfattningsutredningen föreslår att bestämmelser om intagningsnämnd skall tas in i skollagen anser *SÖ* att besvärsförbudet beträffande sådana nämnders beslut i 19 kap. skolförordningen (1971: 235) bör flyttas över till skollagen.

Länsskolnämnden i Skaraborgs län framhåller att det även för en senare besvärsprovning är viktigt att upprätthålla en klar skiljelinje mellan beslut av skolstyrelse (utbildningsnämnd) och intagningsnämnd (se avsnitt 9.2).

Kammarrätten i Jönköping ifrågasätter om ej beslut enligt 5 kap. 10 § förslaget till skollag bör omnämnas i ett nytt, inskjutet andra stycke av 10 kap. 1 § av förslagsvis följande innehåll: "Skolstyrelsens beslut enligt 5 kap. 10 § första stycket får överklagas hos länsrätten genom besvär."

Kammarrätten föreslår följande lydelse av 10 kap. 3 §: "Beslut som en lokal styrelse för specialskolan har meddelat enligt 6 kap. 13 § första stycket får överklagas hos länsrätten genom besvär. Beslut som sådan styrelse har meddelat enligt denna lag i övrigt får överklagas hos länsskolnämnden genom besvär." (Jfr ovan beträffande 10 kap. 1 §).

Kammarrätten har inga erinringar mot förslaget att skolöverstyrelsens beslut enligt den nya föreskriften i 6 kap. 8 § får överklagas till kammarrätt.

Förvaltningsnämnden för lärarhögskolan och musikhögskolan i Malmö anför att det förefaller tveksamt att åtgärd enligt 5 kap. 13 § bara skall få överklagas genom kommunalbesvär. Föräldrars och barns rätt till specialundervisning inom grundskolan, i förslaget betecknad som "särskilt stöd", är så väsentlig att rätten till överklagande av ett kommunalt beslut bör utformas med större allmängiltighet.

RSV vill påpeka att den föreslagna besvärsgesegeln i 10 kap. 1 § inte synes omfatta skolstyrelses ställningstagande angående huruvida bosättning i riket föreligger eller ej (jfr 5 kap. 1 § och 7 kap. 1 §). Se närmare RSV:s i avsnitt 2.9 återgivna yttrande.

Vissa synpunkter beträffande besvärsgesegeln refereras i avsnitt 6.4.3.

Göteborgs stadskansli: I 10 kap. 1 § anges de fall då skolstyrelsens beslut kan överklagas hos länsskolnämnden genom förvaltningsbesvär. I andra stycket i samma paragraf sägs att andra beslut som skolstyrelsen har meddelat enligt den föreslagna skollagen endast får överklagas genom kommunalbesvär enligt föreskrifter i kommunallagen. Andra stycket uttrycker en allmän princip som anses gälla även om någon uttrycklig föreskrift därom inte finns. Enligt allmänt kommunalrättsliga grunder är nämligen kommunalbesvär alltid supplementära till förvaltningsbesvär. Andra stycket innehåller sålunda inte någon oriktighet men den valda tekniken att uttryckligen i en specialförfattning skriva in en föreskrift om kommunalbesvärens supplementära natur avviker från gängse lagstiftningsteknik på detta område. Stadskansliet vill här peka på exempelvis socialtjänstlagen (1980:620), som innehåller en motsvarande föreskrift om förvaltningsbesvär i 73 § men saknar en uttrycklig bestämmelse om kommunalbesvär i övriga beslutsfall. Därest olika lagstiftningsteknik tillämpas i olika lagar kan osäkerhet uppkomma om hur lagen skall tolkas. Stadskansliet vill därför förorda att 10 kap. 1 § andra stycket i den föreslagna skollagen utgår.

12.2 Bemyndiganden m. m.

Bemyndiganden m. m. i skolförfattningsutredningens förslag till 10 kap. 6 och 7 §§ motsvarar föreskrifterna i den nuvarande skollagens 55 §, vilka tillkom i samband med den nya regeringsformens ikraftträdande.

Juridiska fakultetsnämnden vid universitetet i Lund:

I fråga om skolplikten omfattning anger skollagen endast under vilka år ett barn är skolpliktigt. Skolförordningen innehåller vissa rambestämmelser om läsårets och skoldagens längd men överlämnar åt de kommunala skolstyrelserna att besluta i detalj härom. Den kommunala beslutanderätten har fått särskild betydelse genom införandet av den s.k. samlade skoldagen.

Vid tillkomsten av nya regeringsformen och de därav föranledda ändringarna i skollagen tycks man ha utgått från att föreskrifter om skolplikt faller inom det primära lagområdet enligt RF 8:3 men kan bli föremål för delegation enligt RF 8:7 (prop. 1973:90 s. 313, prop. 1975:8 s. 80 och 85).

I 55 § skollagen infördes därför ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om bl. a. arbetets anordnande i grundskolan. Skolförordningens härpå grundade föreskrifter innebär att även vidaredelegation till kommunerna enligt RF 8:11 har ansetts möjlig.

RF:s bestämmelser om skydd för den enskildes rörelsefrihet (numera RF 2:8) betyder att begränsningar av rörelsefriheten kan beslutas endast genom lag (RF 2:12). Det är oklart om man vid tillkomsten av ovan nämnda lagregler har uppmärksammat problemet, om skolplikten bör betraktas

som en begränsning av rörelsefriheten eller inte. Sedermera har rättighets-skyddsutredningen i betänkandet "Förstärkt skydd för fri- och rättigheter" uttalat, att skolplikten måste anses begränsa rörelsefriheten (SOU 1978: 34 s. 200 och 202). Departementschefen tycks ha anslutit sig till denna bedömning (prop. 1978/79: 195 s. 61 f).

I rättsfallet RÅ 1981 2: 14 (om grundlagsenligheten av skolförordningens bestämmelser om den s. k. samlade skoldagen) har regeringsrätten ansett att föreskrifter om skolplikt inte begränsar rörelsefriheten och därför kan bli föremål för delegation.

Skolförfattningsutredningen anser att skolplikten begränsar rörelsefriheten och hänför därför de nuvarande bestämmelserna om skolplikt i skollagen till det obligatoriska lagområdet (s. 50 f). Samtidigt vill utredningen i 10 kap. 6 § förslaget till ny skollag behålla ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter som avses i RF 8:3 och som gäller arbetets anordnande, ledighet för elev eller åtgärd för elevs tillrättaförande.

Rättsläget är alltså minst sagt förvirrat. Enligt fakultetsnämndens mening är det ganska klart att skolplikten, vars iakttagande kan genomdrivas genom vitesföreläggande och hämtning, innebär en begränsning av elevens rörelsefrihet. Särskilt klart har detta blivit genom införandet av den samlade skoldagen, som ju bl. a. syftar till att eleverna skall befinna sig i skolan under hela arbetsdagen i stället för att t. ex. driva omkring sysslolösa på gatorna. Men om skolplikten begränsar rörelsefriheten, kan den enligt RF regleras endast genom lag. Något utrymme för delegation finns inte. Regeringen kan visserligen enligt RF 8:13 meddela föreskrifter om verkställighet av lag. Men en rätt för regeringen och de kommunala skolmyndigheterna att inom vida ramar bestämma skolpliktens omfattning synes knappast vara förenlig med RF.

Det är fakultetsnämndens förhoppning att frågan om den rätta formen för skolpliktens författningsmässiga reglering blir föremål för allvarliga överväganden vid den fortsatta behandlingen av detta lagstiftningsärende.

Rektorsämbetet vid universitetet i Lund, som instämmer med juridiska fakultetsnämnden om angelägenheten av en noggrann prövning av frågan, vill peka på att skoldagens omfattning hittills inte reglerats i lag utan på annat sätt. En lagreglering i detalj av skolplikten är uppenbarligen inte lämplig. Vad man har anledning att undersöka är bl. a. hur långt regeringens rätt att meddela verkställighetsföreskrifter sträcker sig (RF 8:13). I sammanhanget bör observeras att regeringen enligt RF 8:13 sista stycket får endast till underordnad myndighet, inte till kommun, överlåta att meddela föreskrifter om verkställighet av lag.

Juridiska fakultetsnämnden vid universitetet i Stockholm:

Enligt förslaget till skollag 5:1 skall varje barn, som är bosatt i riket, under den i stadgandet angivna tiden av sitt liv fullgöra skolplikt genom att delta i utbildningen i grundskolan, om inte annat anges särskilt. Skolplikten sanktioneras genom stadganden om vitesföreläggande mot vårdnadshavare och hämtning av barnet till skolan med biträde av polismyndighet. I anslutning till rättighetsskyddskommittén (SOU 1978: 34 s. 200, 202) och departementschefen i prop. 1978/79: 195 (s. 61 f) hävdar skolförfattningsutredningen (bet. s. 50), att "skolplikten betraktas som en sådan 'tyngre

tjänsteplikt' som anses begränsa rörelsefriheten''. (Jfr däremot regeringsrätten i RÅ 1981 2: 14).

Fakultetsnämnden delar uppfattningen, att tvånget att fullgöra skolplikt innefattar en begränsning i den grundlagsskyddade rörelsefriheten (RF 2: 8), men anser av nedan angivna skäl inte, att utredningen dragit den riktiga slutsatsen av detta förhållande.

Enligt RF 2: 12 och 8: 1 får rörelsefriheten endast begränsas genom lag. Föreskrifter om skolplikt tillhör sålunda det obligatoriska lagområdet, och någon möjlighet att härvidlag delegera normgivningskompetens till regeringen finns inte. Då det gäller begränsning av en medborgerlig frihet blir bestämmelserna om rätt för riksdagen att i lag bemyndiga regeringen att genom förordning meddela betungande offentligrättsliga föreskrifter om bl. a. undervisning och utbildning (RF 8: 3 och 8: 7 p. 6) ej tillämpliga.

Utredningen har trots detta nöjt sig med att i förslaget till skollag (5: 1) ange de år under vilka barn är skolpliktiga och mycket allmänt beskriva skolpliktens innehåll (''att delta i utbildningen i grundskolan''). I den föreslagna lagen 10: 6–7 har sedan intagits ett bemyndigande för regeringen – med rätt till subdelegation – att bl. a. meddela föreskrifter rörande ''arbetets bedrivande''. Tanken tycks sålunda vara att bibehålla det nuvarande systemet, enligt vilket skolpliktens innehåll preciseras i den av regeringen beslutade skolförordningen, vilken i vid utsträckning uppdrar åt kommunerna att närmare besluta härom.

Den föreslagna ordningen synes inte kunna förenas med utredningens egen premiss, att skolplikten innefattar en begränsning av den grundlagsskyddade rörelsefriheten. Som framgått, saknas därmed utrymme för delegation av normgivningskompetens. Möjligen har utredningen emellertid menat, att nyssnämnda bemyndigande för regeringen att i förordning reglera skolpliktens innehåll saknar självständig betydelse och endast innefattar en s. k. ''kvasidelegering'', dvs. en erinran om regeringens direkt på RF (8: 13) grundade befogenhet att meddela föreskrifter om verkställighet av lag; vad utredningen (s. 52) anför beträffande den nuvarande delegationsbestämmelsen i skollagen 55 § 1 st. kan möjligen tyda på detta. En sådan uppfattning är emellertid enligt fakultetsnämndens uppfattning ohållbar. Utrymmet för materiellt utfyllande verkställighetsföreskrifter är ytterst begränsat. Regeringens normgivning får härvidlag inte tillföra lagregleringen något väsentligt nytt, vilket uppenbarligen skulle bli fallet enligt den föreslagna ordningen.

Fakultetsnämnden nödgas alltså konstatera, att den föreslagna lagregeln om skolplikt inte uppfyller sådana krav på utförlighet och precision som utgör förutsättning för att den grundlagsfästa rörelsefriheten skall få beskäras. Skolpliktens omfattning och innebörd måste underkastas en noggrannare lagreglering, som endast i mindre väsentliga delar kan kompletteras med av regeringen beslutade verkställighetsföreskrifter.

Svenska språknämnden anför beträffande 10 kap. 6 §: Det förefaller mindre lämpligt att som här har gjorts i en undanskymd paragraf ta upp hela den för skolundervisningen centrala frågan om skolans läroplaner (och då parallellt med t. ex. ledighet för elev). Vore det inte möjligt att redan i första kapitlet, Allmänna föreskrifter, ta in en paragraf om skolun-

dervisningens innehåll (läroplaner etc.)? Det kunde lämpligen ske efter 1 kap. 3 § i en egen paragraf, t. ex. med rubriken *Undervisningens innehåll*. I denna paragraf skulle naturligtvis bara antydast de allmänna principerna och nämnas vilken myndighet som har ansvaret för utformningen av läroplaner etc.

Prop. 1985/86: 10

Bilaga 5

13 Vissa ytterligare frågor

13.1 Saklighet, åsiktsfrihet, föreningsmedverkan m. m.

Juridiska fakultetsnämnden vid universitetet i Lund:

Skolan utgör till följd av sin monopolställning ett mäktigt instrument för påverkan av de unga. Det är naturligt att detta instrument används inte bara för att meddela eleverna kunskaper och färdigheter utan också för att i enlighet med skollagens målsättningsstadgande "i samarbete med hemmen främja deras utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar". Det är emellertid av största vikt att instrumentet inte utnyttjas för åsiktsindoktrinering, vilket som bekant förekommer i vissa främmande länder. Enligt läroplanen för grundskolan skall skolans verksamhet präglas av saklighet och objektivitet. Enligt fakultetsnämndens mening är denna grundsats av sådan vikt, att den bör slås fast i skollagen i anslutning till dennas målsättningsstadgande.

Enligt RF 2:2 är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad bl. a. mot tvång att giva till känna sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende samt mot tvång att delta i sammankomst för opinionsbildning. Att skolans arbete alltmer har kommit att inriktas på aktuella samhällsfrågor måste medföra en viss risk för att detta grundlagsbud inte strikt iakttages. Det är oklart om eleverna verkligen är effektivt skyddade mot tvång att ge sina åsikter till känna i samband med enkäter, diskussioner, fingerade omröstningar o.d. Och när företrädare för föreningslivet skall medverka i skolarbetet under den samlade skoldagen, är risken uppenbar att eleverna blir tvingade att delta i sammankomster för opinionsbildning. Det kan inte anses tillräckligt att läroplanen inte ger något positivt stöd för åsiktsindoktrinering i detta sammanhang. Det väsentliga är vad som händer i praktiken. Även om skolförfattningarna inte är direkt grundlagsstridiga i detta avseende, är det en brist om de möjliggör förfaranden som strider mot RF 2:2. (Jfr regeringsrättens kritiska uttalanden i RÅ 19812:14 och särskilt regeringsrådet Hjerns votum.) Skollagen bör därför kompletteras med ett uttryckligt förbud mot att eleverna utsättes för sådant tvång som avses i RF 2:2. En konsekvens härav måste bli, att eleverna fritt får välja om de vill bli utsatta för propaganda eller ägna sig åt andra aktiviteter.

Enskilda föreningsmedverkan i skolarbetet kan ifrågasättas även ur en annan synpunkt. Enligt skollagen är ett åliggande för kommun att sörja för undervisning av barn i grundskolan. Det kan ifrågasättas om en kommun kan överlåta ansvaret för en del av skolarbetet åt enskilda organisationer, när det är fråga om obligatorisk verksamhet. I rättsfallet RÅ 1976 ref

51 ansågs en kommun ha överskridit sin befogenhet genom att överlåta en del av den obligatoriska förskoleverksamheten åt religiösa samfund.

Sammanfattningsvis anser fakultetsnämnden att skollagen bör kompletteras med föreskrifter av innebörden, att skolarbetet skall präglas av saklighet och objektivitet samt att ingen elev får tvingas att ge till känna sina åsikter eller att delta i sammankomst för opinionsbildning. Om meningen är att kommunerna även i fortsättningen skall kunna överlämna ansvaret för en del av skolarbetet till enskilda organisationer, måste uttryckligt lagstöd härför skapas.

Rektorsämbetet vid universitetet i Lund har i anslutning till juridiska fakultetsnämndens yttrande anfört:

Juridiska fakulteten föreslår att skollagen kompletteras med ett uttryckligt stadgande att ingen elev får tvingas att ge till känna sina åsikter eller att delta i sammankomst för opinionsbildning. RF 2:2 gäller i och för sig direkt även skolans verksamhet men den föreslagna kompletteringen kan givetvis ha sitt värde från informationssynpunkt. Observeras bör dock att vad grundlagsstadgandet ger skydd emot är tvånget att ge till känna sin "åskådning", inte sina "åsikter". Åskådning är ett något snävare begrepp. Här hänvisas till departementschefens uttalande i prop. 1975/76: 209 s. 116.

Enligt RF 1:9 skall domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttaga saklighet och opartiskhet. Detta stadgande gäller även på skolans område. I läroplanen för grundskolan föreskrives, att skolans verksamhet skall präglas av saklighet och objektivitet. Juridiska fakulteten föreslår att denna grundsats skall fastslås redan i skollagen. Detta kan enligt rektorsämbetets mening vara värdefullt från informationssynpunkt. Uttrycket "saklighet och objektivitet" bör dock utbytas mot "saklighet och opartiskhet". Härigenom uppnås överensstämmelse med såväl RF 1:9 som radiolagen.

Juridiska fakultetsnämnden vid universitetet i Stockholm:

Skolplikten innefattar enligt utredningsförslaget en skyldighet att delta i utbildning i grundskolan under viss tid. Begreppet "utbildning" blir enligt denna konstruktion helt centralt. Eleverna är skyldiga att delta i verksamhet, som skolan anordnar, endast i den mån denna verksamhet kan hänföras till "utbildning". Av utredningens motiv framgår emellertid att utbildningsbegreppet är avsett att tolkas utomordentligt extensivt. Utbildning i den föreslagna skollagens mening avses skola inbegripa, förutom lärarledda lektioner, "flera verksamhetsformer inom skolans ram, t. ex. syo, morgonsamling, studiebesök, fria aktiviteter och självstudier" (s. 130 f; se även s. 90—95).

Enligt utredningen är alltså bl. a. deltagande i av skolan anordnade "fria aktiviteter" en form av utbildning, som omfattas av skolplikten. Inslaget av dylika aktiviteter har under senare år ökat, särskilt i samband med övergången till s. k. samlad skoldag. Det är enligt fakultetsnämndens mening av flera skäl oacceptabelt att knyta skolplikten till ett utbildningsbegrepp av förslaget innehåll.

Åtskillig verksamhet inom ramen för den samlade skoldagen torde svårigen kunna subsumeras under termen utbildning i dennas rimliga språkliga

betydelse (jfr regeringsrådet Hjern i RÅ 1981 2: 14). Ett väsentligt syfte med den samlade skoldagen är uppenbarligen inte att "utbilda" eleverna utan att tillfredsställa ett behov av omsorg om barn till förvärvsarbetande föräldrar. Genom att bereda barnen sysselsättning under tid, då de eljest kanske skulle ha lämnats helt utan vård och tillsyn, fullgör skolan – som emellertid förutsättes kunna överlåta denna verksamhet till föreningar och andra privaträttsliga subjekt (se nedan) – en social uppgift, som ligger utanför utbildning i egentlig mening. Uppfattningen, att sådan verksamhet bör vara obligatorisk för alla barn och inte endast gälla dem som har ett behov av samhällsomsorg efter den egentliga skoldagens slut, tarvar en särskild motivering, som inte bygger på utbildningssynpunkter. Ett tvång för barnen att delta i dylika aktiviteter – med följden att föräldrar, som så önskar och kan, berövas möjligheten att umgås med sina barn under viss tid av dagen – bör enligt fakultetsnämndens mening inte rimligen härledas ur en skolplikt omfattande utbildning utan i förekommande fall ges särskilt, från bestämmelser om sådan skolplikt skilt lagstöd.

Därtill kommer att grundlagsenligheten av en plikt att delta i vissa av de fria aktiviteterna är ytterst diskutabel. Inom ramen för den samlade skoldagen avses bl. a. även representanter för föreningar och organisationer, som företräder klart formulerade politiska, religiösa eller fackliga åsikter, skola få medverka på egna villkor för att påverka opinionen, dvs. eleverna. Även om det förutsättes, att verksamheten äger rum under beaktande av skolans mål och riktlinjer och sålunda sker med iakttagande av läroplanens krav på saklighet och objektivitet, kan det enligt fakultetsnämndens mening starkt ifrågasättas, om en skolplikt omfattande sådan "utbildning" är förenlig med grundlagens bestämmelser om de s. k. negativa opinionsfriheterna (jfr ovannämnda RÅ 1981 2: 14).

Enligt RF 2: 2 är varje medborgare – även barn – gentemot det allmänna bl. a. skyddad mot tvång att "giva till känna sin åskådning i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat sådant hänseende" (den negativa yttrandefriheten) samt att "delta i sammankomst för opinionsbildning eller i demonstration eller annan meningsyttring" (den negativa mötes- och demonstrationsfriheten). Dessa friheter är absoluta och kan alltså inte begränsas ens genom lag.

Av grundlagsstadgandet framgår att eleverna inte kan tvingas att avslöja sina åsikter i nämnda avseenden i samband med debatter och diskussioner inom skolan eller att delta i sammankomster, där t. ex. fackliga organisationer eller politiska partier propagerar för sina åsikter. Endast i ett avseende – då det gäller "religiösa inslag i utbildningen" – ger den föreslagna skollagen (5: 14) uttryckligen möjlighet till befrielse från deltagande (bet. s. 148 f). Även om skolplikten inte explicit omfattar deltagande i aktiviteter, som inte grundlagsenligt kan påtvingas eleverna, föreligger en latent risk för att skolmyndigheterna mot bakgrund av den föreslagna utformningen av skolplikten och utredningens därtill fogade motiv kommer att se saken annorlunda. Det är därför enligt fakultetsnämndens uppfattning nödvändigt att skollagen *antingen* definierar begreppet utbildning på ett sådant sätt, att det klart framgår, att sådan typ av verksamhet som kan komma att strida mot RF 2: 2 inte utgör utbildning och således inte omfattas av

skolplikten, *eller* – om vissa aktiviteter av detta slag kan sägas utgöra led i utbildning – uttryckligen förbjuder, att eleverna i samband med utbildningen utsättes för sådan påverkan som avses i RF 2: 2. Båda alternativen leder till att det grundlagsstadgade skyddet upprätthålles, men, som framgått av vad fakultetsnämnden tidigare anfört, är det även ur andra aspekter angeläget, att utbildningsbegreppet ges att mera adekvat och begränsat innehåll.

Även kan tilläggas att kommunerna knappast utan särskilt lagstöd synes kunna befria sig från sitt ansvar för skolutbildningen (förslaget till skollag 1: 4) genom att överlåta viss del därav på privata föreningar eller organisationer (jfr RF 11: 6). Om de "fria aktiviteterna" däremot faller utanför utbildningsbegreppet och därmed också blir "frivilliga aktiviteter", minskar betänkligheterna mot att skolan engagerar sig i dylik verksamhet.

Ovan framförda invändningar mot förslaget baseras på inhemsk, främst konstitutionell rätt. De förnyade överväganden, som enligt fakultetsnämndens uppfattning erfordras i detta lagstiftningsärende vad gäller bestämmandet av skolplikten, bör emellertid även ske med beaktande av de förpliktelser Sverige iklätt sig genom anslutningen till den europeiska konventionen den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. (Fakultetsnämnden hänvisar därvidlag till en av professor Jacob Sundberg utarbetad promemoria. Denna utmynnar i uttalandet att Sundberg inte kan finna förslaget ägnat att läggas till grund för lagstiftning, eftersom betänkandet ingenstades redovisar vilka hänsyn som tagits till konventionen utan snarast ger intryck av att man förbisett dess existens och konsekvenser för svensk del.)

13.2 Allmänna föreskrifter om uppträdande i skolan, agaförbud m. m.

I den nuvarande skollagens 26 § finns föreskrifter som saknar motsvarighet i skolförfattningsutredningens lagförslag. Det gäller dels en föreskrift om att alla som verkar inom skolan där skall främja trivsel och arbetsglädje (26 § första stycket), dels en föreskrift om att elev skall visa aktning och lydnad för lärare och annan skolans personal samt eftersträva ett gott förhållande till övriga elever (26 § andra stycket), dels en föreskrift om att kroppslig bestraffning eller kränkande behandling av elev inte får förekomma (26 § tredje stycket).

SACO/SR delar utredningens uppfattning att bestämmelsen om agaförbud skall utgå. Däremot anser SACO/SR att "trivselföreskriften" fortfarande har sin plats i skollagen. Den bör kunna formuleras så som utredningen föreslår i andra hand: "Var och en som verkar inom skolan skall främja trivsel och arbetsglädje samt eftersträva ett gott förhållande till andra". Nu gällande föreskrift om elevs aktning och lydnad för skolpersonal bör ersättas av föreskrift med innebörd att elev skall följa skolpersonalens anvisningar.

Även *Färgelanda kommun* anser att skollagen bör innehålla en föreskrift om att "var och en som verkar inom skolan skall främja trivsel och arbetsglädje samt eftersträva ett gott förhållande till andra".

Hälleförs kommun uttalar beträffande den s. k. trivselföreskriften i den nuvarande skollagens 26 § att man enligt kommunens mening bör eftersträva att skolan alltmer medvetet betraktas och behandlas som en arbetsplats vilken som helst – med undantag för de arbetsrättsliga och andra regler som ej kan gälla skolelever. Därav följer, att alla oskrivna krav på respekt och hänsyn som generellt gäller för alla andra arbetsplatser också bör gälla i skolan oberoende av om man är elev eller anställd personal. Föreskriften enligt utredningens förslag i andra hand: "Var och en som verkar inom skolan skall främja trivsel och arbetsglädje samt eftersträva ett gott förhållande till andra" är mot den bakgrunden egentligen inte heller nödvändig, eftersom sådana allmänna målsättningar som "trivsel", "arbetsglädje" och "gott samarbete" aldrig kan uppnås på annat sätt än genom att man i skolans vardagsarbete söker förverkliga dem efter bästa förmåga, varvid de vuxna med sin längre livserfarenhet bör vara goda föredömen då det gäller samarbete, hänsyn, respekt etc. Om det alternativa förslaget kommer att uppfattas enbart som ett dekorativt inslag i skollagen är det enligt kommunen bättre att det aldrig införs där.

Sveriges Psykologförbund beklagar att det i utredningens förslag saknas motsvarighet till skollagens 26 §. Det torde f. n. vara lika aktuellt som tidigare att framhålla den målsättning som framgår av denna paragraf.

Hovrätten för Övre Norrland: Utredningen föreslår att föreskriften i 26 § 3 st skollagen om förbud mot kroppslig bestraffning och kränkande behandling av elever utmönstras helt. Kroppslig bestraffning av elever är visserligen förbjudet utan särskild föreskrift i skollagen. Med tanke på vikten av att detta förbud är allmänt känt anser hovrätten att det bör finnas en upplysning om förbudet i skollagen. Det kan nämnas att regeln om förbud mot aga i 6 kap. 3 § 2 st föräldrabalken – en regel som har 26 § 3 st skollagen som förebild – på samma sätt tjänar som en upplysning om ett bestående rättsläge. Föreskriften i 2 kap. 5 § regeringsformen förbjuder kroppslig bestraffning men säger inget om sådan kränkande behandling som avses i 26 § 3 st skollagen. I 6 kap. 3 § 2 st föräldrabalken förbjuds såväl kroppslig bestraffning som kränkande behandling av barn. Som utredningen säger riktar sig denna bestämmelse till barnets vårdnadshavare. Den gäller inte i skolan. Hovrätten anser därför att det fortfarande bör finnas en föreskrift i skollagen om att ingen elev får utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Utredningen föreslår i andra hand att det i skollagens inledningskapitel – omedelbart efter målsättningsparagrafen – tas in en kortfattad bestämmelse som i allmänna ordalag anger vad de som verkar i skolan skall iaktta. Utredningen lämnar också ett förslag till hur en sådan bestämmelse bör formuleras. För att en regel om förbud mot kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling av elever på ett naturligt sätt skall passa in i skollagen bör den enligt hovrättens mening föras in i anslutning till en sådan allmän bestämmelse.

SÖ har berört utmönstringen av agaförbudet (se avsnitt 2.3).

Bilaga 5

Sveriges Psykologförbund: Den elevvårdande verksamheten är av största betydelse bl. a. för att den i förslagets 1 kap. 3 § angivna målsättningen för samhällets utbildning skall kunna uppnås. I det förslag till ny skollagen som utredningen presenterar saknas dock helt författningsföreskrifter rörande skolans elevvård. Förbundet kräver att bestämmelser rörande den särskilda elevvårdsverksamhet som bedrivs bl. a. av landets nära 750 skolpsykologer införs i skollagen bland de andra centrala bestämmelserna på skolområdet.

13.4 Handikappade

Förvaltningsnämnden för lärarhögskolan och musikhögskolan i Malmö: Vi menar att det finns behov av att i skollagen särskilt betona handikappade barns rätt till utbildning. Bestämmelserna i regeringsformen bör alltså kompletteras med föreskrifter i skolförfattningarna, t. ex. i skollagen. Härigenom förstärks rättsskyddet för dessa personer och deras familjer. Som motivering kan anföras följande. Dels har Sverige deltagit i beslut inom Förenta Nationerna och Europarådet att internationellt bevaka de handikappades rätt till utbildning, dels har flera handikapporganisationer i Sverige riktat kritik mot de nuvarande förhållandena. På senare år har dessutom elever med handikapp, vilkas skolgång eljest regleras av andra lagar, integrerats i grundskola och gymnasieskola. Det är angeläget att denna integration blir en undervisningsmässig och social integrering och inte stannar vid en lokalmässig, fysisk överföring från en skola till en annan. Man observerar att utredaren anser föreskrifterna om specialskolan inte äga tillämpning på sådana förhållanden (s. 149). Utredaren påpekar också (s. 95) "att det är ändamålsenligt att låta utbildningsbegreppet omfatta all sådan verksamhet som är nödvändig för att utbildningen skall vara tillgänglig för eleverna". Härvid bör vissa skolsociala verksamheter innefattas. — — — Det synes enligt vår åsikt vara en åtgärd inom målsättningen för handikappåret 1981 att bevaka rätten till utbildning för handikappade genom att införa mera explicita uttryck än de som förekommer i 5 kap. 1, 3 samt 13 §§ och i kap. 6.

13.5 Samer och andra etniska minoriteter

Sameskolstyrelsen anser det vara viktigt att skolförfattningarna förenklas i språkligt och sakligt hänseende. I sameskolförordningen t. ex. finns en mångfald av hänvisningar till skolförordningen, och när det dessutom i sammanhanget finns inkonsekvenser, blir förordningarna besvärligare att följa än vad de i själva verket behöver vara. Sameskolstyrelsen förutsätter att sameskolförordningen förändras och förenklas och räknar med att få återkomma med synpunkter på den. I fråga om skollagen anser sameskolstyrelsen det vara nödvändigt att samernas rätt till likvärdig utbildning fastslås. Det bör således framgå av skollagen att samers barn skall ha rätt att få undervisning och utbildning i och på sitt modersmål. Detta ligger helt

i linje med regeringsformen 1 kap. 2 § samt 2 kap. 1 och 15 §§ och har stöd i regeringens prop. 1976/77: 80 om insatser för samerna.

Prop. 1985/86: 10

Förvaltningsnämnden för lärarhögskolan och musikhögskolan i Malmö reagerar mot att invandrares och språkminoriteters utbildningssituation i stort sett förbigås i skollagen. Sameskolan är omnämnd utan närmare föreskrifter därom.

Bilaga 5

Lagförslagets 1 kap. 3 § är en s. k. målparagraf, som anger målen för samhällets utbildning av barn och ungdomar. I lagförslagets 4 kap. finns bestämmelser om elevområden för kommunernas grundskolor. *Styrelsen för Estniska Skolan i Stockholm*, som har enskild huvudman, vill emellertid framhålla dels att de estniska skolorna i Stockholm och Göteborg, utöver de allmänna målen enligt målparagrafen, som särskilt mål har att behålla det estniska språket och den estniska kulturen levande, dels att dessa skolor har hela riket som naturligt rekryteringsområde.

13.6 Avstängning och förvisning m. m.

Enligt *RHS* bör bestämmelserna om avstängning och förvisning överföras från skolförordningen till skollagen, om sådana åtgärder för elevs tillrättaförande skall finnas kvar.

Socialstyrelsen finner det nödvändigt att tillförsäkra gymnasieskolan rätt att avskilja elev från vårddyrkesutbildning.

13.7 Sekretessfrågor

Göteborgs stadskansli: Sekretesslagen innehåller bestämmelser om sekretess bl. a. inom socialtjänst, elevvård samt sjuk- och hälsovård, inkluderande skolhälsovården. Sekretessen innebär förbud att röja uppgift om enskilds personliga förhållanden utanför det verksamhetsområde, t. ex. socialtjänst, där uppgiften finns. Uppgift får dock i huvudsak lämnas till annat verksamhetsområde endast om det säkert kan ske utan men för den enskilde, eller om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning. Tidigare har det ansetts naturligt att uppgifter lämnas om barn från förskola till skola och från barnhälsovård till skolhälsovård. Osäkerhet har efter sekretesslagens ikraftträdande uppkommit om ett sådant uppgiftslämnande om enskilda barn får äga rum. Enligt stadskansliets uppfattning bör denna fråga regleras i lag eller förordning eller i vart fall bli föremål för klarläggande uttalanden under det fortsatta arbetet.

13.8 Elevs arbetsrättsliga ställning

SAF finner det angeläget att skollagen innehåller anvisning till lämpligt lagrum vari entydigt fastställs att skolelev som fullgör utbildningsmoment som av skolan helt eller delvis förlagts till arbetsställe utanför skolan icke skall betraktas som arbetstagare och således varken avlönas eller anställas.

Bilaga 5

Kammarrätten i Jönköping erinrar om att de befogenheter, som kan tilläggas länsrätt, bör föranleda att skollagen intas i 14 § punkt 2 lagen (1971: 289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

13.10 Författningsändringar på sikt

Skolförfattningsutredningen har i sitt betänkande gjort vissa uttalanden om inriktningen av det fortsatta utredningsarbetet. En del remissinstanser har vissa kommentarer.

SÖ är för sin del inte beredd att nu utan vidare tillstyrka vissa idéer som i detta sammanhang skisseras, nämligen att man dels försöker sammanföra reglerna om utbildning för samtliga skolformer i ungdomsskolan och motsvarande utbildningsformer för vuxna till en enda förordning, dels behandlar personalfrågor för samtliga skolformer i en särskild "personalförordning". Mer ingående överväganden och diskussioner behövs.

SAV däremot tillstyrker tanken på att tillskapa en särskild "personalförordning", i vilken personalfrågor för samtliga skolformer skulle behandlas. *SAV* anför i sammanhanget: Föreskrifter om verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet finns i författningsbestämmelser m. m. som grundas på statsmakternas beslut. Många av dessa föreskrifter innebär indirekt vissa åligganden för skolpersonalen. Enligt *SAV*s mening bör även frågor som direkt behandlar personalens åligganden regleras i en förordning. Om detta sker bör regleringen utformas generellt och inte bygga på uppräkningsprincipen. Arbetsskyldighetsfrågor är i och för sig avtalsbara frågor, men mot bakgrund av vad som redovisats här anser *SAV*, att dessa frågor även fortsättningsvis bör regleras i förordning och inte i kollektivavtal.

SACO/SR har i en kommentar till betänkandets avsnitt 4.1 anfört: Utredningen berör i detta avsnitt riksdagens respektive regeringens befogenhet att utfärda föreskrift som innebär åliggande för skolpersonal. Eftersom det här rör sig om ett anställningsförhållande anses det falla inom regeringens befogenhetsområde. *SACO/SR* vill erinra om att förhållandet mellan offentlig arbetsgivare och arbetstagare alltmer fått civilrättslig karaktär. Exempelvis bestäms löne- och anställningsvillkor genom kollektivavtal. I sådana frågor har regeringens ensidiga bestämmanderätt numera kommit till uttryck i övergångsbestämmelserna till lagen om offentlig anställning punkt 6 och 7.

Skolförfattningsutredningens betänkande innehåller ett särskilt yttrande av experten i utredningen Henry Björinder, sektionschef i Svenska kommunförbundet. Det särskilda yttrandet utmynnar i att Björinder anser det önskvärt att utredningen i det fortsatta arbetet med att se över skolförfattningarna finge inriktas på att slopa eller förenkla detaljbestämmelser på skolområdet i större utsträckning än vad direktiven torde medge.

Åtskilliga remissinstanser betonar vikten av att det fortsatta utredningsarbetet inriktas på minskning av detaljregleringen. En del kommenterar också Björinders särskilda yttrande.

SÖ förutsätter att den allmänna inriktning mot decentralisering av beslutsbefogenheter och utrensning av onödiga detaljregleringar som på senare tid anbefallits i olika sammanhang av statsmakterna kommer att beaktas av skolförfattningsutredningen så långt bl. a. dess kompetens gör det möjligt och befogat men också beaktas i det löpande författningsarbetet när lämpliga tillfällen uppkommer.

Länsskolnämnden i Västernorrlands län framhåller att det framstår som synnerligen angeläget att allt författningsarbete på skolans område försöker minska omfattningen av den statliga regelbindningen av skolans verksamhet, så att framtidens skola får en allt större självständighet att planera och utvecklas efter egna och lokala initiativ. Varje tillfälle att minska byråkratin i skoladministrationen måste tas tillvara. Annars blir det fler och fler administratörer i stället för pedagogiska förnyare.

Svenska kommunförbundet stöder Björinders särskilda uttalande om att det är önskvärt att utredningen i det fortsatta översynsarbetet får inriktas på att slopa eller förenkla detaljbestämmelser på skolområdet i större utsträckning än direktiven medger.

Också i vissa kommuner, bl. a. *Ludvika*, *Trollhättans*, *Vilhelmina*, *Hällefors* och *Eskilstuna kommuner*, ansluter sig uttryckligen till vad Björinder anfört. Detsamma gäller *styrelsen för Östervångsskolan* (som är en statlig specialskola för hörselskadade).

Länsskolnämnden i Västerbottens län: Utredningens expert Henry Björinder har i särskilt yttrande stött förslaget i betänkandet men har samtidigt ifrågasatt om skolan verkligen i dagens läge behöver den omfattande detaljreglering som statsmakterna lagt fast. Länsskolnämnden i Västerbottens län finner denna synpunkt vara värd att beaktas i det fortsatta arbetet med översyn av skolförfattningarna. Samtidigt håller dock länsskolnämnden före att ett lagom mått av detaljregler också har sitt positiva värde. Därigenom skapas vissa garantier för likvärdig utbildning i hela riket. Både skolstyrelserna och deras tjänstemän liksom den allmänhet som är intresserad och/eller berörd av skolans verksamhet torde vara betjänta av att regelsystemet är så pass detaljerat att enhetligheten och målen för verksamheten inte äventyras.

SACO/SR har följande kommentar till Björinders uttalande om ändring av utredningens direktiv: Skolförfattningsutredningens direktiv har fastställts efter överläggningar med berörda fackförbund. Direktiven lägger inte hinder i vägen för utredningen att föreslå mindre ändringar av saklig karaktär om dessa kan medföra förenklingar av regelsystemet, minskad byråkrati eller andra fördelar t. ex. från rättssäkerhetssynpunkt. Ansvarsfördelningen mellan stat och kommun berörs dock inte. Sådana frågor måste behandlas i särskild ordning.

Styrelsen för Tomtebodaskolan betonar vikten av att grundskolan och specialskolan i så stor utsträckning som möjligt behandlas samtidigt i skolförfattningsutredningens fortsatta arbete med skolförfattningarna. Det är väsentligt, inte minst i samband med integrering av elever från specialskolan, att reformer genomförs samtidigt i båda skolformerna.

Förskola-skola-kommittén har i sitt remissyttrande gjort vissa kommen-

tarer delvis med tanke på skolförfattningsutredningens fortsatta arbete. Kommittén anför bl. a. följande:

Vi vill också fästa uppmärksamheten på att förskola-skola-kommittén nyligen påbörjat sitt arbete vari ingår att dels utvärdera och föreslå generella åtgärder rörande samverkan förskola-skola och att dels utreda frågor om sänkt skolpliktsålder. Av det skälet har vi ännu inte behandlat många av de sakfrågor som rör samarbetet mellan förskola-skola och som kan ge anledning till ändringsförslag av gällande lag eller förordning.

Skolförfattningsutredningen anser det vara en självklarhet att skolstyrelsen, såsom föreskrivs i nuvarande 11 § 2 st skollagen, bör samarbeta med myndigheter och andra vars verksamhet berör skolstyrelsens och att därför någon särskild föreskrift i skollagen om detta ej är nödvändig. Samverkan mellan förskola och lågstadium är emellertid så väsentlig för att skapa kontinuitet i barnens utveckling att kommittén kommer att överväga om inte kravet på samarbete skall vara föreskrivet. Självfallet bör en sådan föreskrift gälla såväl grundskolan som förskolan, vilket i så fall skulle få konsekvenser i den kommande sociallagen.

För att möjliggöra den enligt vår bedömning nödvändiga samverkan måste också de organisatoriska och avtalsmässiga hinder som vi hittills konstaterat undanröjas. Det är vidare nödvändigt att de insatser och åtgärder som förskolan vidtagit, speciellt för barn med särskilda behov, kan ligga till grund för olika åtgärdsprogram, vilka fullföljs i grundskolans planering. I författningar bör därför samverkansbehovet behandlas. Den konkreta utformningen av samverkan när det gäller övergången förskola-skola är däremot något som med fördel kan överlåtas till vederbörande kommun att själv finna ut.

Beträffande nuvarande 43 § skollagen föreslår utredningen att bestämmelserna rörande elevområde görs enhetliga för grund- och gymnasieskola. Vi tillstyrker den föreslagna ändringen men vill inför skolförfattningsutredningens fortsatta arbete lämna följande kommentar.

Ett av de svåra hindren för samverkanssträvandena mellan förskola-skola utgör skillnaderna i administrativt hänseende vad gäller distrikts- resp. rektorsområdesindelning. I möjligaste mån bör därför samma områdesindelning gälla för förskola och grundskolans lågstadium. Ett fruktbart samarbete underlättas om förskolegrupper kan överföras till samma klass eller skolenhet. Allsidigt socialt sammansatta klasser och grupper måste dock eftersträvas. Kontinuiteten i barns dagliga liv kräver att man inte onödigtvis splittrar känslomässigt och funktionellt etablerade grupper. Samarbetsgrupper mellan personal från båda skolformerna har också behov att kontinuerligt samarbeta över längre perioder än ett läsår för att en önskad utveckling av arbetssätt och arbetsformer skall komma till stånd. En viktig förutsättning för att åstadkomma detta är att man i den långsiktiga kommunala bostadsplaneringen strävar efter allsidigt socialt sammansatta bostadsområden. Såväl socialnämnd som skolstyrelse måste också vinnlägga sig om en planering där administrativa gränser inte blir hinder för utveckling av verksamheten.

Skoladministrativa kommitténs PM 29 såvitt gäller frågan om tvångsmedel Bilaga 6

I sin promemoria Decentralisering och förenklingar av vissa skoladministrativa frågor (PM 29 daterad 1979-12-14) anför skoladministrativa kommittén följande i frågan om tvångsmedel:

39 § skollagen reglerar myndigheternas möjlighet att genom sanktion förmå tredskande föräldrar att fullgöra sin skyldighet att tillse att deras barn fullgör skolgången. Länsskolnämnden utdömer vite eller beslutar om polishämtning. Det finns enligt vår uppfattning starka skäl att avskaffa 39 § skollagen eller i varje fall delar av den. Den som inte går i skolan på grund av föräldrarnas tredska bör i första hand lämnas stöd och hjälp och inte utsättas för tvång och sanktioner. Man bör vara medveten om att en del fall med tredskande föräldrar bottnar i något slag av motsatsförhållande mellan föräldrar och skolan. I sådana fall torde skolan – om man utnyttjar tvångsmedel för att lösa konflikten – senare få svårt att bygga upp ett fortsatt gott samarbete.

Av en undersökning SÖ gjort hos samtliga länsskolnämnder under 1978 framgår att tvångsmedlen endast behövt tillgripas i ett fåtal fall under perioden 1973–1977. De flesta länsskolnämnder ansåg att 39 § skollagen kan och bör avskaffas.

Vi föreslår att bestämmelsen i 39 § skollagen utgår. Härvid blir det ett odelat kommunalt ansvar att tillse att eleven fullgör sin skolgång. I länsskolnämndens rådgivande och stödjande verksamhet ingår att vid behov hjälpa till med att lösa uppkommande problem.

Om man bedömer att behov av sanktionsmöjligheter även fortsättningsvis föreligger bör dessa begränsas till utdömande av vite. Vi avvisar hämtning med biträde av polismyndighet då en sådan åtgärd främst riktas mot eleven och inte mot de tredskande föräldrarna.

Bilaga 7

Sammanställning av remissyttrandena över skoladministrativa kommitténs PM 29 såvitt gäller frågan om tvångsmedel

Remissinstanserna

Vid remissbehandlingen av skoladministrativa kommitténs (SAK) pro-memoria Decentralisering och förenklingar av vissa skoladministrativa frågor (PM 29 daterad 1979-12-14) har följande yttrat sig speciellt över vad kommittén anfört i frågan om tvångsmedel för skolpliktens fullgörande (se bilaga 6):

riksdagens ombudsman (JO) Holstad, rikspolisstyrelsen, skolöverstyrelsen (SÖ), länskolnämnderna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Gävleborgs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, länsstyrelserna i Gävleborgs, Jämtlands och Norrbottens län (sistnämnda länsstyrelse har för hela PM 29 hänvisat till yttrandet från länskolnämnden i länet), utredningen (Ju 1977: 08) om barnens rätt, kommunaldemokratiska kommittén (Kn 1977: 07, KDK), elevvårdskommittén (U 1978: 06), kommittén (U 1979: 13) angående skolor med enskild huvudman (SEH-kommittén), Svenska kommunförbundet, Malmö, Norrköpings, Järfälla, Solna, Nynäshamns, Halmstads, Bengtsfors, Arvika, Torsby, Örebro, Ljusdals, Sundsvalls, Härnösands, Örnsköldsviks, Strömsunds, Umeå och Pajala kommuner, Centralorganisationen SACO/SR och Sveriges skoladministrativa förening.

Vad gäller yttrandena från kommunerna har dessa i många fall åberopat utlåtanden från sina skolstyrelser. I ett fall – Solna kommun – har angetts att yttrande från skolstyrelsen i kommunen överlämnas utan eget ställningstagande. Yttrandet från Härnösands kommun (skolstyrelsen) har avgetts till länskolnämnden i Västernorrlands län, som bifogat det i sitt remissvar. Yttrandet från Strömsunds kommun (skolstyrelsen) har avgetts till länsstyrelsen i Jämtlands län, som bifogat det i sitt remissvar.

1 Remissutfallet i stort

De allra flesta remissinstanserna förordar i likhet med kommittén att möjligheten till polishämtning tas bort. Många anser emellertid att bestämmelser om skolplikt bör inrymma en möjlighet att som en sista utväg tillgripa tvångsmedel. De som har den inställningen menar i allmänhet att tvångsmedlet vite, i brist på bättre, bör behållas.

Enstaka remissinstanser – bl. a. SÖ – är inte beredda att utan närmare utredning ta ställning i de berörda frågorna.

Vissa länskolnämnder och kommuner har tagit upp frågan om statens kontra kommunernas ansvar för elevernas skolgång och ser ett borttagande av tvångsmedlen som en – för en del inte önskvärd – övergång till ett odelat kommunalt ansvar.

JO:

Bilaga 7

Det är givet att föräldrarnas tredska kan ha olika orsaker. Ibland kan den väsentligen bero på att det är eleven själv som inte vill gå till skolan. I andra fall kan det vara föräldrarna som av olika skäl inte vill att barnet skall fullgöra sin skolgång. När det främst är eleven själv som motsätter sig skolgången är det enligt min mening helt klart att hämtning inte bör komma i fråga. Men även i övriga fall torde starka skäl kunna anföras mot att eleven hämtas med hjälp av polis. Jag delar alltså kommitténs uppfattning att möjligheten att hämta elev bör kunna avskaffas.

Däremot är jag inte ense med kommittén om att vitesmöjligheten bör utmönstras. Det finns enligt min mening anledning att tro att denna möjlighet kan vara av värde för skolmyndigheterna. Den omständigheten att tvångsmedlen i praktiken bara används i begränsad utsträckning torde inte vara någon rättvis mätare angående deras värde. Blotta vetskapen om att tvångsmedel finns torde nämligen i de flesta fall vara tillräcklig för att förmå föräldrarna att ta sitt ansvar för elevens skolgång och att medverka till samförståndslösningar.

Rikspolisstyrelsen tillstyrker utan motivering att bestämmelserna i 39 § skollagen utgår.

Utredningen om barnens rätt:

Det förhållandet att en elev underlåter att fullgöra sin skolgång kan ha skilda orsaker. En orsak kan vara att föräldrarna inte vill att barnet skall gå till skolan. Föräldrarna kan exempelvis vara oroliga för att barnet skall komma till skada om det går till skolan; barnet måste kanske passera en enligt föräldrarnas uppfattning alltför livligt trafikerad väg; föräldrarna kan anse att barnet borde få gå i en skola på kortare avstånd från bostaden än vad som är fallet; barnet kan ha blivit mobbat av andra barn etc. När det är fråga om äldre barn kan föräldrarna vara lika "skoltrötta" som barnen och inte inse det ansvar de har för att barnet fullgör sin skolgång.

Det kan även förekomma att barn och föräldrar har skilda uppfattningar i fråga om barnets skolgång. Barnet kanske vill gå men föräldrarna hindrar detta.

Det är viktigt att skolan försöker komma till rätta med de bakomliggande orsakerna till att en elev inte fullgör sin skolgång. Skolan måste lämna barn och föräldrar allt stöd och hjälp som är möjligt. Samarbete med andra organ som arbetar med barn- och ungdomsfrågor är ofta nödvändigt. Det är i detta sammanhang angeläget att inte glömma bort barnet. Barnet kan som nämnts i vissa fall ha en uppfattning som strider mot föräldrarnas i fråga om skolgången. Barnet kan vilja ge sin mening till känna men vet inte på vad sätt det skall gå tillväga, då det samtidigt vill vara lojal mot föräldrarna. Hur man lämpligen skall få reda på barnets åsikt kan diskuteras. En förutsättning är att skolan har tillgång till psykologiskt och socialt utbildad personal som kan arbeta gemensamt med barnet, föräldrarna och skolans personal. Nämnas kan vidare att vi i vårt senaste betänkande Barnets rätt 2 Om föräldraansvar m. m. (SOU 1979: 63) föreslagit att barn i vissa risksituationer då barnet och föräldrarna kan tänkas ha motstridiga

intressen skulle kunna få stöd och hjälp av en kontaktperson förordnad av socialnämnd.

Bilaga 7

Vi anser således att skolan på allt sätt bör sträva efter att söka få till stånd en lösning i samförstånd med föräldrarna och barnet. Går inte detta bör det enligt vår mening även fortsättningsvis finnas möjligheter att använda vite som tvångsmedel.

I likhet med kommittén anser vi att hämtning av barn inte bör komma i fråga i dessa fall. Eventuella tvångsmedel bör vara riktade mot tredskande föräldrar och inte mot barnen. Vi är av den uppfattningen att vitesföreläggande i vissa situationer kan få föräldrar att inse att de har ansvar för att deras barn fullgör sin skolgång. Enligt föräldrabalken är en av vårdnadshavarens uppgifter just att tillse att barnet får utbildning (6 kap. 2 § FB) och följaktligen är det en barnets rättighet. Om möjligheten att förelägga vite används med omdöme anser vi att detta inte borde medföra risker för att samarbetet mellan föräldrar och skolan försämras. Enligt vår mening bör således 39 § skollagen inte utgå utan ändras så att vite blir enda tvångsmedlet.

3 Den statliga skoladministrationen

SÖ säger sig kunna instämma i kommitténs huvudtanke, men finner det angeläget att dessa svåra och grannliga frågor blir föremål för en mera ingående och allsidig belysning i ett större utredningssammanhang, exempelvis genom utredningen om barnens rätt.

Länsskolnämnden i Stockholms län: Liksom skoladministrativa kommittén anser länsskolnämnden – med de motiveringar kommittén anfört – att polishämtning av barn bör avskaffas som tvångsmedel för skolpliktens upprätthållande. Däremot bör enligt nämndens mening vitet inte tas bort. Detta tvångsmedel riktar sig inte mot barnet utan mot dess föräldrar och kan i vissa fall bidra till att barnens rätt till undervisning får ett verkligt innehåll. Skulle vitet tas bort torde det också bli svårare att sätta kraft bakom vad SEH-kommittén föreslår i sin utredning "Enskild undervisning enligt 35 § skollagen, Ds U 1980: 3". Utan vite kan det knappast förhindras att den enskilda undervisningen används för att kringgå de föreskrifter om samhällets insyn vad gäller enskilda skolor, som tillkommit för att tillvarata varje barns rätt till en tillfredsställande undervisning.

Länsskolnämnden i Uppsala län: Nämnden tillstyrker kommitténs förslag. I situationer av denna art bör omtanken om eleverna vara vägledande. Den elev som inte infinner sig till undervisningen på grund av föräldrarnas tredska bör i första hand ges stöd och hjälp och inte utsättas för hämtning av polismyndigheten.

Länsskolnämnden i Södermanlands län: Länsskolnämnden tillstyrker förslaget att 39 § skollagen utgår. Hämtning av elev med biträde av polismyndighet bör inte ske. Utdömande av vite bör ske endast i de fall detta anses kunna ge önskat resultat och då bedömas från fall till fall.

Länsskolnämnden i Östergötlands län: Från länsskolnämnden har redan för flera år sedan rapporterats att nuvarande bestämmelser är förlagade, även möjligheten att utdöma vite. Vi förordar därför att bestämmelserna

helt försvinner. Det är inte med polisens och lagens hjälp som vi får skolande barn till skolan.

Prop. 1985/86: 10

Länsskolnämnderna i Jönköpings, Kristianstads, Skaraborgs och Västerbottens län tillstyrker utan motivering kommitténs förslag.

Bilaga 7

Länsskolnämnden i Kalmar län: Länsskolnämnden har tidigare 1978 till SÖ avgett yttrande över ett förslag till eventuell översyn av 39 § skollagen. Nämnden hade då inget att invända mot att bestämmelsen utgick ur skollagen. Under de senaste åren har emellertid nämnden haft anledning att något modifiera sin syn på 39 § innehåll. Nämnden anser fortfarande att den del av bestämmelsen som medger beslut om polishämtning bör utgå. Dock bör möjligheten till utdömmande av vite även i fortsättningen finnas kvar. Det är mycket sällan bestämmelsen tillämpas men bara existensen av och vetskapen om att den kan tillgripas har en klart preventiv verkan. Enligt nämndens erfarenhet har kommunerna ett klart uttalat intresse av att bestämmelsen finns kvar och kan användas i allra sista hand för att rädda en elevs skolgång.

Länsskolnämnden i Gotlands län: Länsskolnämnden instämmer i kommitténs förslag att möjligheten till polishämtning bör försvinna. Däremot finner nämnden att lagen om skolplikt helt kan urholkas om samtliga påföljdsbestämmelser utgår. Detta betyder inte att nämnden menar att utdömmande av vite bör tillgripas i större utsträckning än i dag. Nämnden menar att skolmyndigheternas omdöme och det utvidgade samarbetet med sociala myndigheter och barnpsykiatriska institutioner borgar för att "vitespåföljden" endast kommer att tillgripas då det ur elevens synpunkt är det minst dåliga sättet att komma till rätta med – i ordets verkliga betydelse – *tredskande* föräldrar. Ett vitesföreläggande (eller medvetandegörande av möjligheten) kan också i vissa situationer upplevas som lindrigare än en anmälan till de sociala myndigheterna.

Länsskolnämnden i Blekinge län: Länsskolnämnden har nu tjugotvå års erfarenhet av tillämpningen av 39 § skollagen och förarbetena därtill. Nämnden har förelagt vite i en del skolkfall från 1958 till omkring 1970. Befogenheten att utdöma vite och att besluta om polishämtning har inte utnyttjats någon gång. Under de sju senaste åren har 39 § överhuvudtaget inte tillämpats i Blekinge län. I de fall där utebliven skolgång beror på inställningen hos den som har barnet i sin vård är det möjligt att skolledningen och skolstyrelsen kan finna stöd genom att åberopa lagtexten. I de fall där tredska visats föreligga hos målsmännen bör andra vägar sökas än vitesföreläggande, utdömmande av vite och polishämtning. Härvidlag kan länsskolnämnden kanske i någon mån understödja skolstyrelsen och skolledningen genom insatser inom undervisning och elevvård, främst av psykologisk karaktär. Länsskolnämnden tillstyrker att befogenheten om polishämtning upphäves. Nämnden finner det tveksamt om övriga befogenheter (vitesföreläggande, utdömmande av vite) är motiverade ens som en yttersta nödfallsutväg. Med hänsyn härtill och då befogenheterna inte utnyttjats under en följd av år, bör även dessa befogenheter upphävas på sikt.

Länsskolnämnden i Malmöhus län: Utan att gå in på någon längre argumentation vill nämnden tillstyrka förslaget om att bestämmelserna om polishämtning m. m. i 39 § skollagen utgår. Det känns dock angeläget för

nämnden att påpeka, att polishämtning inte bör betraktas som en sanktion utan som ett sista drastiskt steg för att åstadkomma ordnad skolgång för en elev. Bestämmelsen är dock helt otidsenlig och bör utgå.

Länsskolnämnden i Hallands län: Skollagen 30–31 och 38 §§ innehåller tvingande bestämmelser om skolplikt. Enligt nämndens åsikt bör tvingande bestämmelser i lag alltid följas av föreskrifter om sanktioner mot dem som inte uppfyller lagens bestämmelser. När det gäller barns underlåtenhet att fullgöra skolplikt torde detta nuförtiden oftast bottna i någon form av sociala missförhållanden inom familjen. Därför bör en sådan situation inte bedömas och åtgärdas utan att elevens totala situation beaktas. Nämnden anser att skollagens 39 § bör ses över. Översynen bör leda till att kommunen ges ökade befogenheter och ett ökat ansvar vid handläggning av skolpliktsfrågor.

Länsskolnämnden i Göteborgs och Bohus län: Nämnden delar SAK:s uppfattning att bestämmelserna om polishämtning bör utgå ur skollagen. Nämnden anser dock, med hänsyn till gällande skolplikt, att nämnderna, såsom företädare för statsmakten, bör ha vissa beslutsbefogenheter i fråga om elevs skolgång och även möjlighet att tillgripa någon form av sanktionsmedel. Nuvarande rätt till vitesföreläggande kan vara en sådan.

Länsskolnämnden i Värmlands län säger sig dela SAK:s resonemang men anser att utdömande av vite måste finnas kvar som sanktionsmöjlighet.

Länsskolnämnden i Örebro län: Det kan enligt nämndens mening ifrågasättas om ens vitesbelopp skall kunna åläggas. Nämnden har inte utdömt sådant på många år. Upplevde inte att det senast utdömda hade någon som helst effekt.

Länsskolnämnden i Gävleborgs län: Länsskolnämnden ansluter sig till SAK:s uppfattning att skollagens föreskrifter om vitesföreläggande och hämtning av elev genom polisens försorg är i vissa avseenden mindre lämpliga och bör utgå. Enligt nämndens mening bör emellertid staten behålla ett övergripande ansvar för att samtliga barn i skolpliktig ålder erhåller erforderlig undervisning. I samband med översyn av regelsystemet för det allmänna skolväsendet bör man överväga hur detta statliga ansvar bör markeras i lag och förordning.

Länsskolnämnden i Jämtlands län: Länsskolnämnden ansluter sig till SAK:s uppfattning att starka skäl finns för att avskaffa 39 § skollagen. Staten bör emellertid behålla ett övergripande ansvar för att samtliga barn i skolpliktig ålder erhåller undervisning. I samband med översynen av regelsystemet bör övervägas hur detta statliga ansvar skall utformas.

Länsskolnämnden i Norrbottens län anser – utan att anföra någon motivering – att 39 § skollagen bör kvarstå i sin nuvarande form.

4 Kommuner m. fl.

Kommunaldemokratiska kommittén (KDK): KDK menar att ett klart ställningstagande till om sanktioner behövs eller ej för att upprätthålla skolplikten måste föregå förslag om att nuvarande bestämmelser om vite och hämtning endera skall slopas eller ersättas av annan påföljd.

Svenska kommunförbundet: Styrelsen delar kommitténs förslag om att § 39 i skollagen kan utgå, vilket i och för sig inte medför någon större påverkan på skoladministrationen.

Malmö kommun: I promemorian föreslås att bestämmelsen i skollagen om att länskolnämnden utdömer vite eller beslutar om polishämtning i de fall elev inte går i skola på grund av föräldrarnas tredska utgår. Skolstyrelsen anser att denna paragraf i skollagen är otidsenlig. Den används som framhålles i promemorian ytterst sällan och problem av denna art bör lösas på andra sätt. Skolstyrelsen tillstyrker därför promemorians förslag på denna punkt.

Norrköpings kommun: Skolstyrelsen anser att beslut om åtgärder mot tredskande föräldrar skall ligga kvar hos länskolnämnden eftersom beslut som fattas av länskolnämnden, t. ex. organisationsbesluten, kan få följder som föranleder tredska. Det kan i ett sådant fall ej vara rimligt att skolstyrelsen svarar för konsekvenserna av ett av länskolnämnden fattat beslut. Skolstyrelsen delar uppfattningen att den som inte går i skolan p. g. a. föräldrarnas tredska i första hand skall lämnas hjälp och stöd och att sanktionsmedel endast undantagsvis skall tillgripas. Skolstyrelsen menar att polishämtning i det här sammanhanget är en olämplig åtgärd och att det sanktionsmedlet skall strykas ur skollagens bestämmelser.

Järfälla kommun: Möjligheterna i 39 § skollagen har inte utnyttjats i Järfälla. Borttagandet av bestämmelserna tillstyrkes.

Solna kommun har utan eget ställningstagande överlämnat yttrande från skolstyrelsen i kommunen. I yttrandet anför: Den modernisering av bestämmelserna som föreslås förordas. Primärt ligger ansvaret hos kommunerna men även länskolnämndens skyldigheter bör markeras. Det gäller i de flesta fall mycket grannliga uppgifter med skyldighet för det allmänna att tillse att *alla* barn enligt svensk lag får sin självklara rätt till utbildning. En liberalisering av nuvarande regler bör ha sin utgångspunkt i barnets rätt till utbildning.

Nynäshamns och Torsby kommuner har utan motivering förklarat sig instämma i kommitténs förslag.

Halmstads kommun: Bestämmelsen i 39 § skollagen har varit kritiserad under många år. Det är helt naturligt att det är ett odelat kommunalt ansvar att eleven fullgör sin skolgång och att detta har varit förhållandet under hela 1970-talet i den praktiska skolverksamheten. Länskolnämndens möjligheter att genom vite eller polishjälp få eleven till skolan har varit orealistiska. Att få ifrågasvarande elever till skolan genom att hänvisa till lag eller förordning är inte framgångsrikt utan skolmotivationen kan uppnås först efter ett förtroendefullt samarbete mellan hem och skola och därvid med hjälp av elevvårdsspecialister (psykologer och kuratorer). Skolstyrelsen föreslår därför att 39 § skollagen utgår.

Bengtsfors kommun: Skolstyrelsen ser det positivt att kommittén vill avskaffa möjligheter till polishämtning, men avstyrker avskaffandet av möjligheter till vitesföreläggande.

Arvika kommun: Skolstyrelsen anser att det är viktigt att kommunen har odelat ansvar för att eleven fullgör sin skolgång. Vite bör ej utdömas.

Örebro kommun: Skolstyrelsen tillstyrker att bestämmelserna i 39 § SL i

nuvarande form utgår. Polisens biträde bör upphöra. Däremot bör föräldrarna kunna ställas till ansvar, därest eleverna uteblir från skolgång.

Ljusdals kommun: Kommunen avstyrker förslaget. Möjligheter till påtryckning och förelägganden bör enligt kommunen finnas kvar, och som tidigare handläggas av länskolnämnderna för en liktartad behandling. Andra stycket i § 39 (hämtning av elev till skolan) skall enligt kommunens uppfattning utgå.

Sundsvalls kommun: Skolstyrelsen tillstyrker att 39 § skollagen avskaffas i sin helhet – något behov av sanktionsmöjligheter i form av utdömande av vite torde inte längre föreligga.

Härnösands kommun: Mot bakgrund av erfarenheterna beträffande tillämpningen av § 39 bör denna utgå. Skolstyrelsen instämmer i att det är olyckligt med hämtning av polis. Dels väcker det uppmärksamhet och barnet, ej föräldrarna, kommer i blickpunkten.

Örnsköldsviks kommun: Förslaget till omprövning av 39 § skollagen tillstyrkes. Möjligheterna till en av det allmänna betalad skolgång måste ses som en förmån. I den mån föräldrar inte inser detta bör andra slag av åtgärder än polishämtning eller utdömande av viten vidtagas.

Strömsunds kommun: Skollagen innehåller tvingande bestämmelser för föräldrar att övervaka att barnet fullgör sin skolplikt. Även om sanktioner mot föräldrar hittills lyckligtvis behövt tillgripas endast i obetydlig utsträckning anser vi att möjligheten bör finnas kvar inom lagstiftningens ram. Vi tar dock i likhet med kommittén helt avstånd från polishämtning av barn, vilken nu är möjlig jml 39 § 2 stycket skollagen. Vi tillstyrker således att detta stycke utgår men att 39 § i övriga delar behålles.

Umeå kommun: Skolstyrelsen delar uppfattningen att 39 § skollagen skall utgå. Bestämmelsen är otidsenlig.

Pajala kommun tillstyrker utan motivering att bestämmelserna om vitesföreläggande och polishämtning utgår.

5 Andra remissinstanser

Elevvårdskommittén: Frågan om borttagande av 39 § rörande åtgärder mot tredskande föräldrar har vid olika tillfällen aktualiserats. Elevvårdskommittén tillstyrker att bestämmelserna i 39 § skollagen utgår.

SEH-kommittén:

SEH-kommittén finner att samhället har ett övergripande ansvar för att det enskilda barnet kan tillgodogöra sig sin rätt till utbildning och undervisning. Samhället måste därför ha möjlighet att hävda denna barnets rätt gentemot föräldrar som av tredska inte iakttar sin skyldighet att tillse att barnet fullgör sin skolgång. Mot den bakgrunden finner SEH-kommittén det nödvändigt att någon sanktionsmöjlighet finns kvar i skollagen (jfr t. ex. Markitta-fallen för några år sedan).

SEH-kommitténs uppfattning finner stöd i länskolnämndernas yttranden över SÖ:s ovan omnämnda enkät om 39 § skollagen. Vid genomgång av dessa 24 yttranden har kommittén funnit att tolv nämnder tillstyrkt att sanktionsmöjlighet i någon form finns kvar, under det att elva nämnder vill slopa 39 § och en vill ta bort möjligheten till polishämtning omedelbart och

på sikt upphäva hela paragrafen. Något majoritetsstöd för avskaffandet av paragrafen finns sålunda inte i länsskolnämndernas yttranden. Det bör tilläggas att sex av sju nämnder som prövat ärenden enligt 39 § skollagen under den aktuella tiden tillstyrkt ett bibehållande av paragrafen i oförändrad eller bearbetad form. Flertalet nämnder uttalar sig mot ett bibehållande av möjligheten att med biträde av polismyndighet hämta barnet till skolan.

Med hänvisning till vad som ovan anförts tillstyrker SEH-kommittén ett bibehållande av möjligheten till vitesföreläggande och utdömande av vite. I likhet med SAK och med flertalet länsskolnämnder anser SEH-kommittén att möjligheten att med biträde av polismyndighet hämta barnet till skolan inte längre bör finnas kvar.

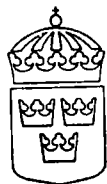
Länsstyrelsen i Gävleborgs län: Länsstyrelsen ansluter sig till SAK:s uppfattning att skollagens föreskrifter om vitesföreläggande och hämtning av elev genom polisens försorg är i vissa avseenden mindre lämpliga och bör utgå. Enligt länsstyrelsens mening bör emellertid staten behålla ett övergripande ansvar för att samtliga barn i skolpliktig ålder erhåller erforderlig undervisning. I samband med översyn av regelsystemet för det allmänna skolväsendet bör man överväga hur detta statliga ansvar bör markeras i lag och förordning.

Länsstyrelsen i Jämtlands län: Länsstyrelsen ansluter sig till SAK:s uppfattning att skollagens föreskrifter om hämtning av elev genom polisens försorg är mindre lämpliga och bör upphävas. Även på sanktionen vitesföreläggande kan i huvudsak motsvarande synsätt tillämpas. Enligt länsstyrelsens mening bör emellertid staten behålla ett övergripande ansvar för att samtliga barn i skolpliktig ålder erhåller erforderlig undervisning. I samband med översyn av regelsystemet för det allmänna skolväsendet bör man överväga hur detta statliga ansvar bör utformas i lag och förordning.

Länsstyrelsen i Norrbottens län hänvisar i sitt yttrande över PM 29 till vad länsskolnämnden i länet anført i sitt yttrande (se ovan under avsnitt 3).

SACO/SR: SACO/SR instämmer i utredningens förslag att 39 § skollagen skall utgå. Att ersätta sanktioner med stöd och hjälp åt föräldrarna förutsätter dock att skolan inom sig har kvalificerad personal för de mycket grannliga uppgifter det här rör sig om och inte blir beroende av annan förvaltningsmedverkan.

Sveriges skoladministrativa förening: Barnens rätt till utbildning får inte ifrågasättas. Det är en skyldighet att tillse detta. Primärt ligger ansvaret hos kommunerna, men även regionala och centrala myndigheters skyldigheter bör markeras. Den modernisering av bestämmelserna som föreslås tillstyrkes.

UTBILDNINGS-
DEPARTEMENTET

Bilaga 8 Prop. 1985/86: 10

Bilaga 8

ENSKILD UNDERVISNING ENLIGT 35 § SKOLLAGEN

Förslag till lag om ändring av skollagen

Delbetänkande av kommittén angående
skolor med enskild huvudman

Ds U 1980: 3

Till statsrådet Britt Mogård

Bilaga 8

Genom beslut den 6 september 1979 bemyndigade regeringen det statsråd som har till uppgift att föredra ärenden som rör skolväsendet att tillkalla högst tre ledamöter samt sakkunniga, experter och sekreterare med uppdrag att utreda frågor om skolor med annan huvudman än stat och kommun.

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallade statsrådet Rodhe den 14 september 1979 som ledamöter departementsrådet Staffan Edmar, ordförande, och riksdagsledamoten Ulla Ekelund samt som sakkunnig filosofie licentiaten Frans Carlgren.

Med stöd av samma bemyndigande tillkallade statsrådet Mogård den 16 oktober 1979 som ledamot kommunalrådet Ingemar Karlsson, som sakkunnig rektorn teologie licentiaten Göran Malmeström samt som experter departementssekreteraren Olof Marcusson och rektorn Birgit Rodhe och den 15 januari 1980 som sakkunnig sekreteraren Randolph Norberg.

Kommittén har antagit namnet kommittén angående skolor med enskild huvudman (SEH-kommittén).

Till sekreterare förordnades den 14 september 1979 skolinspektören Lars-Olof Sjöberg.

Regeringen har genom beslut 1980-01-24 överlämnat till kommittén för beaktande, dels en skrivelse från Stockholms skoldirektion angående översyn av 35 § skollagen jämte yttranden av länskolnämnden i Stockholms län och skolöverstyrelsen, dels en av experten Eugène Ekvall sammanställd kartlägnings- och diskussionspromemoria (Ds U 1978: 6) De enskilda skolornas ställning inom utbildningsväsendet jämte remissyttranden.

Kommittén får härmed som ett första resultat av sitt arbete överlämna ett delbetänkande med förslag till lag om ändring av 35 § skollagen.

Kommittén kommer att fortsätta sitt arbete med övriga frågor som enligt direktiven åvilar kommittén.

Stockholm den 21 mars 1980

Staffan Edmar

Ulla Ekelund

Ingemar Karlsson

/Lars-Olof Sjöberg

Innehåll

Bilaga 8

1 Direktiven	144
2 Fullgörande av skolplikten	144
3 Historisk tillbakablick	144
3.1 1842 års stadga	144
3.2 1882 års stadga	145
3.3 1897 års stadga	146
3.4 1958 års folkskolestadga	146
3.5 1962 års skollag	149
4 Bakgrunden till uppdraget	149
5 Frekvensundersökningen	150
6 Folkrättsliga och andra aspekter på enskild undervisning enligt 35 § skollagen	152
6.1 Den folkrättsliga bakgrunden	152
6.2 Enskild undervisning – en möjlighet att fullgöra skolplikten	153
6.3 SEH-kommitténs överväganden	154
7 Avgränsning mellan enskild skola och enskild undervisning	155
7.1 Enskild skola – enskild undervisning, en begreppsanalys ...	155
7.2 SEH-kommitténs tolkning av 35 § skollagen	156
7.3 Ytterligare preciseringar	156
7.4 SEH-kommitténs överväganden	157
8 Tillsyn	158
8.1 Beslutsordning ...	158
8.2 Anmälningsskyldighet	158
8.3 Skolstyrelses åtgärd vid beslut om befrielse från skolgång ..	158
8.4 Uppföljningsansvar	159
8.5 Kontroll av den enskilda undervisningen	159
9 Om barnets rätt	160
10 Kommitténs författningsförslag	161
10.1 Förslag till lag om ändring i skollagen	161
10.2 Motivering	162
<i>Bilaga Frekvensundersökningen, sammanställning</i>	163

1 Direktiven

I direktiven (Dir 1979:123) för SEH-kommitténs arbete anføres följande:

”Enligt 35 § skollagen kan barn befrias från skolgång, om barnet ”i hemmet eller annorstädes” bereds enskild undervisning som väsentligen motsvarar grundskolans. Med anledning av att det har inträffat fall, där man med stöd av denna paragraf åstadkommit en undervisning som måste anses komma mycket nära sådan undervisning som avses i 34 § skollagen, bör utredningen överväga, om de nuvarande reglerna för enskild undervisning bör omarbetas. Utredningen bör med förtur behandla denna fråga.”

2 Fullgörande av skolplikten

Skolplikten, som gäller alla barn i åldern 7–16 år, som är bosatta i riket, kan fullgöras på olika sätt. Det normala sättet är att skolpliktigt barn deltar i undervisningen i grundskolan. Barn med fysiskt handikapp av sådant slag att de inte kan följa undervisningen i grundskolan fullgör sin skolplikt i specialskolan. Vissa psykiskt utvecklingsstörda barn är särskolpliktiga och får sin undervisning i särskolan.

Skollagen ger härutöver ytterligare möjlighet för barn att fullgöra sin skolplikt i annan offentlig skola (sameskolan) eller i enskild statsunderstödd skola (33 § skollagen) eller i annan enskild skola, som godkänts för ändamålet (34 § skollagen). Dessutom kan skolplikten fullgöras på så sätt, att barnet i hemmet eller annorstädes bereds enskild undervisning som väsentligen motsvarar grundskolans (35 § skollagen), varvid barnet skall befrias från skolgång. Det är den sistnämnda möjligheten som skall behandlas i det följande.

3 Historisk tillbakablick

3.1 1842 års stadga

Möjligheten till undervisning i hemmet finns inskriven i Kongl. Maj:ts Nådiga Stadga (SFS 1842:19) angående Folkundervisningen i Riket. I 8 § 3 stycket heter det:

”Alla i skol-åldern warande barn böra i skolan sig inställa, med undantag endast af dem, som blifwit af föräldrar eller målsmän anmälda att underwisas hemma, eller wid något offentligt Lärowerk, eller i någon, på sätt här nedanføre stadgas, med wederbörlig tillåtelse inrättad enskild skola. De, som åtnjuta underwisning hemma, skola dock, antingen wid de allmänna skolförhören, eller wid särskilda af skol-läraren eller Presterskapet med dem anställda förhör, undergå pröfning, för att utröna, huruwida den underwisning, hwilken de hemma erhålla, i noggrannhet och omfattning någorlunda motsvarar den, som i skolan meddelas; börande, om ett annat förhållande befinnes äga rum, ordentlig skolgång dem åläggas.”

I sak skiljer sig inte de nu relaterade bestämmelserna från vad som idag gäller enligt 35 § skollagen. Det är huvudsakligen fråga om nyanser, betingade av utvecklingen.

Det är emellertid av vikt att påpeka, att möjligheten till undervisning i hemmet enligt 1842 års stadga inte utgör någon nyhet, utan den är snarast att se som ett kodifierande av den möjlighet som redan fanns. I de debatter i ståndsriksdagen som föregick Kongl. Maj:ts beslut om 1842 års stadga, höjdes många röster till stöd för undervisningen i hemmet som den bästa och riktiga undervisningsformen. Huruvida motiven bakom dessa uttalanden var äkta eller huruvida andra inte redovisade motiv spelade någon roll, är väl inte längre möjligt att avgöra. Det kan nämnas, att införandet av folkskolan medförde kostnader för socknen för byggande av skolhus och lärarbostad, liksom också att det föreslagits att kostnaderna för lärarlöner skulle kunna täckas genom vissa omdisponeringar inom ecklesiastikstaten. Kvar står dock det faktum, att undervisning i hemmet, framför allt i läskunnighet och i kristendomens huvudstycken, varit en inte ovanlig företeelse vid sidan av den undervisande verksamhet som redan långt före 1842 ålåg prästerskapet att utföra med biträde av klockaren.

3.2 1882 års stadga

I Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga (SFS 1882: 8) angående folkundervisningen i riket föreskrivs bl. a. följande:

”37 § Alla barn äro pligtiga att, sedan de inträdt i den för skolgång bestämda åldern, inställa sig till intagning i skola å dag, som af skolrådet bestämmes, med undantag af dem, som, enligt anmälan av föräldrar eller målsmän, åtnjuta undervisning vid någon offentlig läroanstalt eller i någon, på sätt här nedan stadgas, med vederbörlig tillåtelse inrättad enskild skola, eller erhållit tillstånd, på sätt näst följande § föreskrifver, att njuta undervisning i hemmen.

38 § De skolpliktiga barn, för hvilka föräldrar och målsmän vilja bereda tillfälle till undervisning i hemmen, må af skolrådet befrias från skolgång. Dock skall årligen i närvaro af skolrådets ordförande eller någon bland skolrådets öfrige ledamöter förhör anställas med dessa barn för pröfning af deras framsteg; och bör skolgång åläggas dem, hvilka ej hafva erhållit sådan undervisning som i noggrannhet och omfattning någorlunda motsvarar undervisningen i skolan.”

Bestämmelserna har jämfört med 1842 års stadga ändrats så att anmälan från föräldrar eller målsmän att deras barn skall undervisas hemma inte längre är tillräcklig, utan att det krävs ett särskilt tillstånd från skolrådet. Detta innebär en uppstramning av bestämmelserna och en utökning av skolrådets bestämmanderätt. Kravet på prövning liksom också möjligheten att ålägga ett barn, som inte erhållit tillfredsställande undervisning, skolgång kvarstår oförändrade. Att möjligheten till undervisning i hemmet uppräknas sist i raden av möjligheter för fullgörande av skolplikt utanför den sexåriga folkskolan är måhända ett tecken på att undervisningen i hemmet minskat i omfattning och betydelse. Ytterligare en detalj kan noteras, nämligen att 1882 års stadga talar om ”undervisning i hemmen”, under det att 1842 års stadga talar om de barn som undervisas hemma.

37 § i Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga (SFS 1897: 108) angående folkundervisningen i riket är i det närmaste identisk med motsvarande paragraf i 1882 års stadga. 37 § har följande lydelse:

”Alla barn äro pligtiga att, sedan de inträdt i den för skolgång bestämda åldern, inställa sig till intagning i skola å dag, som af skolrådet bestämmes, med undantag af dem, som, enligt anmälan af föräldrar eller målsmän, åtnjuta undervisning vid någon offentlig läroanstalt eller i enskild skola, i hvilken meddelas sådan undervisning, som i noggrannhet och omfattning kan likställas med den, som på motsvarande stadium meddelas i folkskolan, eller erhållit tillstånd, på sätt nästföljande § föreskrifver, att njuta undervisning i hemmen.”

Stadgans 38 § är en omarbetning och utvidgning av motsvarande paragraf i 1882 års stadga. Den har bl. a. uppdelats i två moment:

”1. De skolpliktiga barn, för hvilka föräldrar och målsmän vilja bereda tillfälle till undervisning i hemmen, må af skolrådet befrias från skolgång, dock endast under det förbehåll, att föräldrar eller målsmän anses vara i stånd att taga sorgfällig vård om barnens undervisning. Sådant från skolgång befriadt barn vare skyldigt att på kallelse af skolrådet inställa sig till pröfning; och skall skolgång åläggas det, när det befinnes ej hafva erhållit sådan undervisning, som i noggrannhet och omfattning någorlunda motsvarar undervisningen i folkskolan.

2. När det anses erforderligt att anställa den i nästföregående moment omförmälda pröfning, skall den ega rum inför skolrådets ordförande eller någon för ändamålet af skolrådet dertill utsedd person vare sig inom eller utom skolrådet.”

Här har ytterligare en uppstramning av bestämmelserna skett. Befrielse från skolgång skulle medges endast om ”föräldrar eller målsmän anses vara i stånd att taga sorgfällig vård om barnens undervisning”. Denna bedömning av föräldrars eller målsmäns förmåga skulle göras av skolrådet. Vad gällde prövningen, så var barnet skyldigt att inställa sig till denna på skolrådets kallelse. Däremot förelåg inte längre skyldighet för skolrådet att anordna någon prövning (”när det anses erforderligt att anställa — — — pröfning”). Skyldigheten för föräldrarna eller målsmännen att anmäla att barnen fick undervisningen i hemmen kvarstod oförändrad. Från år 1897 till år 1958 kvarstod bestämmelserna om ”undervisning i hemmen” oförändrade.

3.4 1958 års folkskolestadga

Reformverksamheten på skolans område efter år 1950 medförde behov av en genomgripande omläggning av gällande stadgor och statsbidragsbestämmelser. Till att utföra denna översyn tillkallades år 1956 sakkunniga (skolförfattningssakkunniga), som allt efter arbetets fortskridande avgav skrivelser berörande olika delproblem. Av intresse just nu är en den 9 oktober 1957 avlåten skrivelse, vari bl. a. frågor om skolplikten behandlas.

I kapitlet om allmän skolplikt föreslår de sakkunniga en paragraf rörande enskild undervisning i hemmet med följande lydelse:

Prop. 1985/86: 10

Bilaga 8

”Beredes skolpliktigt barn tillfredsställande enskild undervisning i hemmet eller annorstädes, äger det av skolstyrelsen erhålla befrielse från att gå i skola.

Då så erfordras, må skolstyrelsen kalla barnet till provning inför lämplig person, som styrelsen utsett härtil. Uteblir barnet utan giltigt förfall eller befinnas vid provningen, att barnet ej erhållit undervisning som någorlunda motsvarar undervisning i obligatorisk skola, må skolstyrelsen ålägga barnet skolgång.”

De sakkunniga anförde i kommentardelen till denna paragraf, att enligt deras mening föräldrar borde ha rätt att välja även enskild undervisning såsom alternativ till den statliga eller statsunderstödda undervisningen och detta desto mer som en sådan rätt stod i god samklang med Sveriges godkännande av Europarådets konvention 1950-11-04 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (ratificerad av Sverige 1952-01-11) samt tilläggsprotokoll 1952-03-20 (ratificerat av Sverige 1953-04-17 med reservation avseende artikel 2). Se vidare nedan avsnitt 6.1.

De sakkunnigas förslag i fråga om enskild undervisning är sålunda anorolunda motiverat än i tidigare stadgor. Den hävdvunna rätten till enskild undervisning stöds som det synes nu huvudsakligen på hänvisningen till Europarådskonventionen. Ett borttagande av möjligheten till enskild undervisning skulle som de sakkunniga såg det innebära en inskränkning av de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna.

Även i utformningen av förslaget till författningstext kan viktiga nyansskillnader iakttagas. Nytt är begreppet ”enskild undervisning” liksom också att den enskilda undervisningen får beredas barn även utanför hemmet (”eller annorstädes”). Föräldrars och målsmäns anmälningsplikt är inte inskriven i paragraftexten; inte heller kvarstår klart uttalat förbehållet, att befrielse från skolgång skall medges endast om föräldrar eller målsmän anses vara i stånd att taga sorgfällig vård om undervisningen. Provningsen är liksom tidigare fakultativ för skolstyrelsen, men en nyhet är att skolgång må åläggas barn som utan giltigt förfall uteblir från provning.

De sakkunniga motiverar inte i kommentartexten skrivningen ”enskild undervisning i hemmet eller annorstädes”, inte heller att anmälningsplikten tagits bort ur paragraftexten. Såvitt SEH-kommittén kunnat utröna, ställde de sakkunniga upp den enskilda undervisningen som ett alternativ till den kollektiva undervisning som ges i skola. Den enskilda undervisningen kunde anordnas i hemmet eller annorstädes. Huvudvikten lades sålunda vid begreppet *enskild* undervisning och inte vid platsen för dennas anordnande. Skrivningen i hemmet eller annorstädes torde också kunna sägas utgöra en anpassning till då gällande praxis i fråga om undervisning i hemmen. Se vidare nedan avsnitt 7.

Vad anmälningsplikten beträffar, synes de sakkunniga ha menat, att denna plikt fanns inskriven i de allmänna tillsynsbestämmelserna (förslaget 14 §: ”Vårdnadshavare så ock annan som har skolpliktigt barn i sin vård

skall övervaka, att barnet besöker skolan”), och att den därför inte behövde anges i paragraftexten.

Vad slutligen prövningen beträffar, anføres följande av de sakkunniga: ”Om undervisningen handhaves av en välrenommerad lärare med god utbildning, bör kontrollen från skolstyrelsens sida begränsas och prövning av den skolpliktiges kunskaper kunna underlätas. Skolstyrelsen bör dock ha rätt att, då så erfordras, anställa prövning.” Härav kan den slutsatsen dragas, att de sakkunniga menat, att skolstyrelsen redan vid beslutet om befrielse från skolgången skulle företa en bedömning av förmågan hos den som skulle handha den enskilda undervisningen. Stöd för den tolkningen vinnns också genom de sakkunnigas förslag, att besvär i sak skall kunna anföras över skolstyrelsens avslagsbeslut.

I propositionen (1958: 93 s. 32 f) angående vissa följdfrågor i anledning av skolstyrelse-reformen m. m. tillstyrker departementschefen i huvudsak de sakkunnigas förslag beträffande enskild undervisning. På en punkt, avseende befrielse från skolgång, föreslås en skärpning:

”Såsom förutsättning för befrielse har de sakkunniga föreslagit, att den enskilda undervisningen skall kunna karakteriseras som tillfredsställande. Jag anser detta krav vara för obestämt och förordar, att befrielse från skolgång endast skall medges, om barnet enskilt kan anses erhålla undervisning, vilken väsentligen motsvarar den som lämnas i obligatorisk skola eller annan skola, i vilken skolplikten författningsmässigt kan fullgöras. Anspråk på att barnet skall bibringas mot skolundervisningen svarande färdigheter i övningsämnen såsom gymnastik och slöjd kan inte gärna ställas. Även i fråga om den enskilda undervisningen bör sålunda gälla vad jag nyss framhöll och på då anförda skäl (bl. a. hänvisning till Europarådskonventionen) nämligen att ”väsentligen motsvarar” icke skall tolkas rigoröst.”

Regeringens förslag till utformning av bestämmelserna om enskild undervisning lyder enligt propositionen 1958: 93:

”Beredes skolpliktigt barn i hemmet eller annorstädes enskild undervisning, som väsentligen motsvarar undervisning i obligatorisk skola eller skola som avses i 7 § 1 mom. a),¹ skall skolstyrelsen medgiva barnet befrielse från skolgång. Skolstyrelsen äger i dylikt fall kalla barnet till prövning inför lämplig person, som styrelsen utsett härtill. Uteblir barnet utan giltigt förfall eller befinnes vid prövningen att barnet ej erhållit tillfredsställande undervisning och vinnes ej rättelse på annat sätt, skall styrelsen ålägga barnet skolgång.”

En nyhet är – utöver vad som ovan redovisats – att regeringen föreslår, att beslut om åläggande av skolgång skall föregås av en frist, varunder vid prövningen iakttagna onöjaktigheter kan korrigeras (”vinnes ej rättelse på annat sätt”).

Riksdagen anslöt sig till vad regeringen föreslagit i nu aktuellt hänseende (SU 1958: 89, s. 37 ff, rskr 1958: 214).

¹ Här avses allmänt läroverk, högre kommunal skola och statligt eller kommunalt allmänt gymnasium.

35 § skollagen har följande lydelse:

Bilaga 8

”Beredes barn i hemmet eller annorstädes enskild undervisning, som väsentligen motsvarar grundskolans, skall barnet befrias från skolgång.

Barn, som befriats från skolgång, må kallas till prövning. Uteblir barnet utan giltigt förfall eller finnes vid prövningen, att barnet ej fått tillfredsställande undervisning och vinnes ej rättelse på annat sätt, skall skolgång åläggas barnet.”

Förändringarna i förhållande till 1958 års skolstadga är små. Hänsyn har tagits till grundskolans införande. Ordet ”skolpliktigt” i första stycket har borttagits liksom också orden ”inför lämplig person, som skolstyrelsen utsett härtill”, förmodligen därför att de ansetts överflödiga. Redaktionell är förändringen att skolstyrelsen inte längre i själva paragrafen anges som beslutande. Bemyndigandet för skolstyrelsen lämnas nämligen i en särskild paragraf (10 §) där det heter: ”På skolstyrelsen ankommer att besluta i frågor som avses i 32 § och 34–37 §§.” Viktigare är emellertid, att bestämmelserna om skolplikt och dess fullgörande fr. o. m. 1962 har karaktären av lag. Det bör slutligen påpekas, att riksdagens båda kamrar enhälligt antog regeringens förslag såvitt avser den enskilda undervisningen (SÄU 1962: 2, s. 29 ff, rskr 1962: 334).

4 Bakgrunden till uppdraget

I direktiven ges SEH-kommittén i uppdrag att överväga om de nuvarande reglerna för enskild undervisning bör omarbetas. Bakgrunden till uppdraget är, att föräldrar, som tillhör ett visst religiöst samfund, till vederbörande skolmyndighet anmält eller efter förfrågan meddelat, att de avser att ge sina barn enskild undervisning enligt 35 § skollagen och för dessa begärt befrielse från skolgången. Flera par föräldrar har slagit sig samman till familjekollektiv, s. k. storfamilj, och inom denna ordnat gemensam undervisning för de barn som fanns i kollektivet. Till den undervisning, som ordnats inom kollektivet, har dessutom förts barn till föräldrar, som visserligen tillhört samma samfund, men som haft en annan bostadsadress, antingen i samma kommun eller i en annan kommun. Det har också förekommit, att barnen placerats i familjekollektiv i annat län än det i vilket föräldrarna fortfarande varit bosatta.

Skolmyndigheterna i de berörda kommunerna har bedömt situationen för dessa barn på olika sätt. Några har medgivit befrielse från skolgången enligt 35 § skollagen, under det att andra har avslagit framställningen om befrielse från skolgången. I sistnämnda fall har vederbörande länskolnämnd också avslagit de besvär som anförts över de lokala skolmyndigheternas avslagsbeslut. Besvär i högre instans har inte anförts, utan det förefaller som om undervisningsverksamheten fortsatt utan hänsyn till skolstyrelsernas och den regionala myndighetens beslut eller också har barnen flyttats till kommun, som tolkat 35 § skollagen på annat sätt.

Inom ramen för familjekollektivet har anordnats en undervisning, som – enligt vad som redovisats i det föregående – av vederbörande skolmyndighet bedömdes vara att betrakta närmast som enskild skola enligt 34 § skollagen.

Det förhållande som här beskrivits ger otvetydigt vid handen, att alternativa tolkningar av 35 § skollagen förekommer. Det är sålunda angeläget att analysera och diskutera de problem som är förknippade med den enskilda undervisningen i syfte att nå fram till så klara och entydiga distinktioner som det överhuvudtaget är möjligt.

5 Frekvensundersökningen

Som ett underlag för denna diskussion presenterar SEH-kommittén här resultatet av en undersökning, som genomförts med vederbörligt tillstånd av delegationen för företags uppgiftslämnande (DEFU 1979-11-21, Dnr 332/79) och under medverkan av landets länskolnämnder och kommuner.

Undersökningen hade till syfte att utröna i vilken utsträckning 35 § skollagen utnyttjats under senare år.

Undersökningen avser läsåren 1975/76–1978/79 och höstterminen 1979. Tre frågor skulle besvaras, nämligen a) hur många framställningar om befrielse från skolgången enligt 35 § skollagen som förekommit under den aktuella tidsperioden, b) hur många av dessa framställningar som skolstyrelsen beviljat och c) hur många provningar enligt 35 § skollagen som förekommit? Länskolnämnden i varje län har tillfrågat skolstyrelserna i länets kommuner, sammanställt svaren och vidarebefordrat dem till SEH-kommittén.

De informationer som kan utläsas av undersökningen är följande.

Under läsåret 1975/76 redovisas inte något fall av enskild undervisning i hela landet.

Under läsåren 1976/77 och 1977/78 redovisas 6 respektive 26 fall, där föräldrar ansökt om befrielse från skolgången, därför att barnen erhåller enskild undervisning. Under läsåret 1978/79 och höstterminen 1979 redovisas 31 respektive 26 fall.

Antalet befrielser från skolgång redovisas till 6, 18, 29 och 23 för respektive år, vilket visar att skolstyrelserna i en del fall inte medgett befrielse.

Antalet provningar enligt 35 § andra stycket skollagen redovisas till 1, 8, 14 och 21 under läsåren 1976/77–1978/79 och höstterminen 1979. Det bör observeras att en kommun för läsåret 1977/78 och två kommuner för läsåret 1978/79 redovisat antalet tillfällen, då provning anordnats och inte antalet provade barn. Höstterminen 1979 har en kommun provat barnen två gånger. Se bilagan.

Det sammanlagda antalet fall, där framställning enligt 35 § skollagen behandlats uppgår till 89¹. Antalet barn det gäller är emellertid avsevärt

¹ Uppgifter har förekommit i pressen om att ett betydligt större antal barn erhåller enskild undervisning. Frekvensundersökningen ger inte stöd för dessa uppgifter.

mindre, då dels samma barn återkommer år från år i redovisningen – huruvida skolstyrelsen formellt fattat nytt beslut varje år, är oklart – dels samma barn från år till år bytt hemorts- eller vistelsekommun. Det skulle ha krävts en mer detaljerad undersökning med namn och personnummer för att klarlägga antalet individer exakt, något som SEH-kommittén inte ansett angeläget eller nödvändigt, då det primära syftet med undersökningen var att visa i vilken utsträckning den aktuella paragrafen tillämpats.

Enskild undervisning enligt 35 § skollagen har förekommit i nio av landets 24 län. Räknar man kommuner, finner man, att den förekommit i endast 16 av landets för närvarande 279 kommuner.

Undersökningen visar vidare, att antalet fall är särskilt högt i fyra län, under det att de andra fem endast redovisar enstaka fall. De fyra länen är Stockholms, Södermanlands, Örebro och Västernorrlands län. I de tre förstnämnda finns, något som är väl känt och dokumenterat från massmedia, familjekollektiv av det slag som beskrivits i avsnitt 4 ovan. I Västernorrlands län är det också fråga om ett kollektiv men av helt annat slag. SEH-kommittén har om detta inhämtat, att det uppfört ett skolhus, i vilket en enskild skola kommer att starta fr. o. m. hösten 1980. Den enskilda undervisningen i detta fall får ses som en övergångsform, innan enskild skola startas.

I undersökningen har också redovisats fall, som vid den kontroll som kommittén företagit av samtliga redovisade fall visat sig inte avse enskild undervisning utan särskild undervisning, anpassad studiegång eller visat sig vara sådana fall som avses i 36 § andra stycket skollagen, enligt vilket stycke befrielse från skolgång kan medges för elev fr. o. m. höstterminen det kalenderår han fyller femton. De här nämnda fallen ingår naturligtvis inte i det redovisade siffermaterialet.

En starkt bidragande orsak till den sammanblandning av begreppen, som redovisats i föregående stycke, torde säkert vara den totalt sett utomordentligt begränsade förekomsten av enskild undervisning i hemmet eller annorstädes. Därtill kommer att begreppen enskild undervisning och särskild undervisning i språkligt hänseende är varandra näraliggande, och att i de fall, där den s. k. 15-års-paragrafen tillämpas, eleven föga skiljer sig från ett barn som erhållit befrielse från skolgången enligt 35 § skollagen. Vad slutligen anpassad studiegång beträffar kan den för elev på högstadiet innebära, att eleven får hela sin utbildning utanför skolan.

Skolmyndigheternas olika tillämpning av 35 § skollagen kan säkert också till en del förklaras utifrån den begränsade förekomsten av enskild undervisning. I de fall, t. ex. där föräldrarna är inställda på och kan argumentera för en vidare tolkning av paragrafen än den som avsetts, är det inte lätt för en skolmyndighet att finna de rätta argumenten för en mer restriktiv tolkning, om man inte tidigare haft att göra med liknande fall.

Sammanfattande kan sägas, att även om undersökningen visar att enskild undervisning enligt 35 § är sparsamt förekommande, så ger den ytterligare stöd för det översynsarbete som SEH-kommittén enligt direktiven bör företa.

6 Folkrättsliga och andra aspekter på enskild undervisning enligt 35 § skollagen

6.1 Den folkrättsliga bakgrunden

I Förenta Nationernas allmänna förklaring 1948-12-10 om de mänskliga rättigheterna behandlas i artikel 26 temat undervisning. I artikelns första punkt sägs:

”Envar har rätt till undervisning . . .”

I dess tredje punkt anføres:

”Rätten att välja den undervisning, som skall ges åt barnen, tillkommer i främsta rummet deras föräldrar.”

I det första tilläggsprotokollet (1952-03-20) till Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna anføres i artikel 2:

”Ingen må förvägras rätten till undervisning. Vid utövandet av den verksamhet staten kan påtaga sig i fråga om uppfostran och undervisning skall staten respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn en uppfostran och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse.”

Rätten till undervisning och rätten för föräldrarna att i första hand bestämma över vilken uppfostran och undervisning de vill ge sina barn, är genom dessa dokument fastslagna.

Sverige ratificerade tilläggsprotokollet till Europarådskonventionen 1953-04-17 (prop. 1953: 32, UU 1953: 1 s. 1-2, rskr 1953: 124, Sveriges överenskommelser med främmande makter 1953: 26). Därvid avgavs följande reservation beträffande artikel 2:

”att Sverige dels icke kan medgiva föräldrar rätt att under hänvisning till sin filosofiska övertygelse för sina barn erhålla befrielse från skyldigheten att delta i *delar* (kursiverat här) av de allmänna skolornas undervisning, dels att befrielse från skyldigheten att delta i de allmänna skolornas kristendomsundervisning endast kan medgivas för barn med annan trosbekännelse än svenska kyrkans; för vilka tillfredsställande religionsundervisning är anordnad.”

I samma proposition (1953: 32, s. 5 ff) angående ratifikation av tilläggsprotokoll till Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna understryker departementschefen, att undervisningen i de svenska statsskolorna i princip är att betrakta som ett helt. Partiell befrielse från undervisningen, på grund av att någon del av undervisningen strider mot föräldrarnas filosofiska övertygelse, är sålunda inte möjlig. När det gäller religionsundervisningen är befrielse möjlig endast för barn som har en annan trosbekännelse än svenska kyrkans och som erhåller tillfredsställande religionsundervisning inom sitt samfund. Samfundet skall ha regeringens medgivande att i skolans ställe ombesörja religionsundervisningen.

Det är sålunda här inte fråga om att hindra föräldrar att välja annan form för undervisningen för sina barn än den samhället erbjuder. Föräldrarnas rätt att välja enskild skola eller enskild undervisning för sina barn är obeskuren. Det är däremot inte möjligt för föräldrarna att under hänvisning till att de ogillar t. ex. skolans samlevnadsundervisning, erhålla befrielse för barnen från de ämnen, där sådan undervisning ges.

Det är mot denna bakgrund som man skall se skolförfattningssakkunnigas förslag om bibehållande av rätten för föräldrar att välja enskild undervisning för sina barn. Bestämmelserna om enskild undervisning i 1958 års folkskolestadga och i 1962 års skollag skall ses mot samma bakgrund.

6.2 Enskild undervisning – en möjlighet att fullgöra skolplikten

Det finns här anledning att citera, vad departementschefen anförde i fråga om skolpliktsbegreppet i propositionen (1958:93, s. 29) om vissa följdfrågor i anledning av skolstyrelse-reformen m. m.:

”De sakkunniga (skolförfattningssakkunniga) har avstått från att direkt definiera skolpliktsbegreppet. Det torde emellertid vara lämpligt att inledningsvis klarlägga begreppets innebörd enligt förslaget.

Jag vill då först framhålla, att benämningen skolplikt inte är helt adekvat, eftersom den närmast leder tanken till en skyldighet att gå ett visst antal år i skola. Emellertid är det i första hand fråga om en skyldighet att delta i undervisning för att inhämta ett visst mått av kunskaper i vidaste mening, och för det ändamålet godtages andra sätt än skolgång i vanlig betydelse. Endast sekundärt innebär skolplikt således en skyldighet att tillbringa så eller så många år i skola eller genomgå ett bestämt antal årskurser.

Det må också påpekas, att uttrycket skolplikt skymmer bort den numera dominerande synpunkten att det för den enskilde föreligger en *rätt* till grundläggande utbildning, vilket är en förmån som han har anledning att bevaka.

Eftersom begreppet skolplikt har gammal hävd och svårligen kan ersättas med något bättre, bör det bibehållas.”

Ur detta skolpliktsbegrepp härledde departementschefen (prop. 1958:93, s. 32) möjligheten till enskild undervisning i hemmet eller annorstädes:

”Av vad jag förut sagt om skolpliktsbegreppets innebörd följer, att enskild undervisning, i hemmet eller annorstädes, liksom för närvarande skall kunna väljas som alternativ till skolundervisningen. I anslutning till de sakkunnigas förslag förordar jag, att skolpliktigt barn, som beredes enskild undervisning, av skolstyrelsen skall kunna befrias från skyldighet att gå i skola.”

Riksdagen (SU 1958:89, s. 37 ff, rskr 1958:214) anslöt sig till vad som föreslagits i propositionen om enskild undervisning.

Rätten för föräldrarna att välja undervisningsform för sina barn ifrågasattes inte. Däremot diskuterades de villkor som skulle gälla för enskild undervisning, såsom tidigare visats (avsnitt 3.4 ovan).

Möjligheten till enskild undervisning synes inte ha utnyttjats i någon större omfattning under 1960-talet och 1970-talets första hälft. Det är först under de senare åren som en viss debatt uppstått kring denna undervisningsform. Bl. a. har Stockholms skoldirektion i skrivelse 1978-02-06 till regeringen hemställt om en översyn av 35 § skollagen. Skrivelsen har av regeringen överlämnats till SEH-kommittén för beaktande.

Senast har frågan om föräldrars rätt att för sina barn välja enskild undervisning behandlats av E. Ekvall i departementspromemorian (Ds U 1978:6) De enskilda skolornas ställning inom utbildningsväsendet. I promemorian s. 129 f. anføres:

”I anslutning till 34 § må någon uppmärksamhet ägnas 35 § skollagen – enskild undervisning ”i hemmet eller annorstädes”. Samhällsutvecklingen och de nutida kraven på utbildningsstandard ger anledning att ifrågasätta om inte bestämmelsen numera har spelat ut sin roll i praktiken. Enskilda föräldrar torde generellt sett varken ha tid eller resurser att leva upp till de nutida kraven.

Om man vill överväga att såsom otidsenlig upphäva paragrafen som sådan, torde emellertid med hänsyn till föräldrarätten och principiella skäl möjligheten ändå böra finnas kvar för eventuella undantagsfall. Denna möjlighet kan utformas som en ”säkerhetsventil” t. ex. i samband med en eventuell bearbetning i andra sammanhang av bestämmelserna om skolpliktens fullgörande.”

Flertalet av de remissinstanser som i sina yttranden över Ds U 1978:6 tagit upp frågan om enskild undervisning, tillstyrker att möjligheten till enskild undervisning finns kvar.

6.3 SEH-kommitténs överväganden

SEH-kommittén anser, att frågan om möjligheten till enskild undervisning primärt är av principiell natur. Enligt kommitténs mening binder Sveriges godkännande av föräldrarätten i de aktuella internationella konventionerna (se Ekvall, Ds U 1978:6 ss. 2–5) handlingsfriheten i nu aktuellt hänseende.

SEH-kommittén finner sålunda inte anledning att föreslå ett borttagande av möjligheten till enskild undervisning, vilket skulle innebära en begränsning av föräldrarätten. Kommittén inriktar därför sitt arbete på att så klart och entydigt som möjligt beskriva vad enskild undervisning är och under vilka förutsättningar den kan och får utnyttjas.

SEH-kommittén vill dessutom framhålla följande. Vid bearbetningen av frekvensundersökningen har det framkommit, att de flesta fall som redovisats som enskild undervisning, enligt kommitténs mening egentligen inte är att hänföra till 35 § skollagen (se härom avsnitt 7). I ett fåtal fall har det däremot visat sig, att 35 § skollagen om enskild undervisning fyllt ett praktiskt behov, som inte kunnat tillgodoses på annat sätt. I exempelvis ett fall av grav skolfobi har den enskilda undervisningen tillgripits som en sista utväg, när andra möjligheter inom bestämmelsernas ram inte visat sig fungera.

7 Avgränsning mellan enskild skola och enskild undervisning

7.1 Enskild skola – enskild undervisning, en begreppsanalys

Såsom framgår av den beskrivning som lämnats i avsnitt 4 Bakgrunden till uppdraget, föreligger ett behov av att klarlägga skillnaden mellan enskild skola enligt 34 § skollagen¹ och enskild undervisning enligt 35 § skollagen eller rättare klarlägga, var gränsen går mellan dessa två till grundskolan alternativa möjligheter för skolpliktens fullgörande.

De krav som uppställs i 34 § för startande av skola i vilken skolplikt får fullgöras är mer omfattande och svårare att tillgodose naturligt nog, än de som gäller för enskild undervisning. Samhället har ett generellt och övergripande ansvar för att barnen, oavsett undervisningsform, erhåller en tillfredsställande undervisning. Det torde vidare ha varit lagstiftarnas mening att samhället skall ha andra krav på en enskild skola, där anordnaren av skolan eller skolans ledning inte har en primär relation till skolans elever, än på den enskilda undervisningen, där anordnaren, föräldrarna, har denna primära relation. Möjligheten till kontroll från samhällets sida är självfallet nödvändig i båda fallen.

För att kunna dra upp en gräns mellan enskild skola och enskild undervisning i hemmet eller annorstädes krävs en analys av vad de två begreppen egentligen står för. "Enskild" i uttrycket "enskild skola" låter sig lätt definieras som en motsats till "offentlig", alltså skola i enskild regi kontra skola i offentlig regi. Vad däremot ordet "enskild" i "enskild undervisning i hemmet eller annorstädes" betyder är mer svårångat. Man måste då först hålla i minnet att uttrycket "enskild undervisning i hemmet eller annorstädes" är valt som en ersättning för de gamla uttrycken "barn som undervisas hemma" och "barn som erhåller undervisning i hemmen", såsom det var formulerat i de äldre folkskolestadgorna. Man måste vidare ha klart för sig att uttrycket valdes för att åstadkomma en anpassning till den reella situationen, nämligen att undervisningen kunde meddelas i hemmet eller i annan lämplig lokal utanför hemmet. Det förekom också eller hade åtminstone tidigare förekommit att barn från mer än en familj sammanfördes till en gemensam lokal för att under en informators eller guvernants ledning erhålla undervisning. I ordet "enskild" i begreppet enskild undervisning ligger också en kvantitativ betydelse "en eller ett par i sänder". Denna tredubbla betydelse av ordet enskild – i enskild regi

¹ 34 § skollagen har följande lydelse:

"I annan enskild skola än i 33 § avses, må skolplikt fullgöras, om skolan godkänts för ändamålet. Godkännande skall meddelas, om skolans undervisning till art, omfattning och allmän inriktning väsentligen motsvarar grundskolans och skolan förestås av person, vilken äger erforderlig skicklighet för undervisningen och är väl lämpad att förestå skola.

Uppfyller skolan ej längre angivna villkor eller finnes, att undervisningen ej handhaves av lärare med erforderlig skicklighet eller att verksamheten eljest icke bedrivs på tillfredsställande sätt, skall godkännandet återkallas, om rättelse ej vinnes genom hänvändelse till skolans ledning.

I godkänd skola må barn, som ej uppnått skolpliktsåldern, intagas i årskurs som motsvarar årskurs i grundskolan, endast om förutsättning är för handen, varom sägs i 32 § första stycket."

(föräldrarnas), på enskild plats (i hemmet eller annorstädes) och för enskilda barn (enstaka barn) – förklarar svårigheten att komma fram till en entydig tolkning.

7.2 SEH-kommitténs tolkning av 35 § skollagen

SEH-kommittén menar mot denna bakgrund, att enskild undervisning enligt 35 § skollagen innebär en undervisning som anordnas av föräldrarna i hemmet eller i annan lämplig lokal i hemmets närhet för de egna barnen.

Eftersom skollagen erbjuder två möjligheter för fullgörande av skolplikten utanför den offentliga eller offentligt stödda skolan, nämligen enskild skola och enskild undervisning i hemmet eller annorstädes, bör all enskild undervisningsverksamhet, som inte täcks av 35 § skollagen såsom SEH-kommittén tolkar paragrafen, bedrivas inom ramen för enskild skola och på de villkor som gäller för denna. Ett lågt antal elever behöver i sig inte vara ett hinder för prövning enligt 34 § skollagen.

7.3 Ytterligare preciseringar

Ytterligare preciseringar är emellertid nödvändiga med hänsyn till de olika tolkningar av 35 § skollagen som förekommit.

Skolförfattningssakkunniga föreslog följande lydelse av första stycket av den aktuella paragrafen (kursiveringarna gjorda här):

”Beredes skolpliktigt barn tillfredsställande *enskild undervisning i hemmet eller annorstädes*, äger det av skolstyrelsen erhålla befrielse från att gå i skola.”

Den föreslagna texten kom att ingå i 1958 års folkskolestadga i följande förändrade skick:

”Beredes skolpliktigt barn *i hemmet eller annorstädes enskild undervisning*, som väsentligen motsvarar undervisningen i obligatorisk skola eller skola som avses i 14 § 1 mom. a),¹ skall skolstyrelsen medgiva barnet befrielse från skolgång.”

I nu gällande skollag har texten från 1958 års stadga intagits oförändrad i nu aktuellt hänseende:

”Beredes barn i hemmet eller annorstädes enskild undervisning, som väsentligen motsvarar grundskolans, skall barnet befrias från skolgång.”

Förändringen av skolförfattningssakkunnigas förslag är språklig och innebär endast, att orden ”i hemmet eller annorstädes” från att ha varit en attributiv bestämning till begreppet enskild undervisning och ett förtydligande av detta begrepp, nu blivit ett adverbialt uttryck som bestämmer hela satsen. Förändringen är innehållsligt mycket liten, om ens någon, men den torde likväl kunna utgöra en del av förklaringen till den utvidgning av paragrafens innebörd, som en del uttolkare förespråkar.

¹ Här avses allmänt läroverk, högre kommunal skola och statligt eller kommunalt allmänt gymnasium.

Formellt torde förändringen av ordföljden ha tillkommit för att inte skilja korrelatet "enskild undervisning" från den viktiga efterföljande relativsatsen "som väsentligen motsvarar . . .", men någon ändring i sak torde inte ha avsetts.

Den nyansrika betydelsen av ordet "enskild" i begreppet "enskild undervisning" har säkerligen spelat en större roll (se ovan avsnitt 7.1). Undertrycks någon av de nyanser, som SEH-kommittén funnit ingå i ordet "enskild", öppnas onekligen möjligheter till vidare tolkning av innebörden i paragrafen.

De familjer, som inom ramen för en storfamilj anordnat undervisning för sina barn, har hävdad dels att storfamiljen väl svarar mot ordet "hemmet" i lagtexten, dels att orden "eller annorstädes" ger dem rätt och möjlighet att till undervisning i storfamiljen ta emot barn som bor utanför storfamiljen, oavsett om barnets bostad ligger i samma kommun som storfamiljens eller i annan kommun. Det har vidare, såsom tidigare nämnts, också förekommit, att barn från annan kommun inackorderats i storfamiljen. Föräldrarna till dessa barn har till hemkommunens skolstyrelse anmält eller efter förfrågan från denna meddelat, att barnet erhåller enskild undervisning i storfamilj i annan kommun, och begärt befrielse från skolgången för barnet. Befrielse har medgivits i vissa fall, men inte i alla, beroende på hur skolstyrelsen tolkat 35 § skollagen.

7.4 SEH-kommitténs överväganden

Det är enligt SEH-kommittén uppenbart, att det här är fråga om en helt ny situation. Varken 35 § skollagen eller dess föregångare har tillkommit i syfte att täcka in denna situation. Flera skäl kan anföras för en sådan uppfattning.

Svensk lag känner inte till begreppet storfamilj eller familjekollektiv. Den enskilda familjen, kärnfamiljen, är det begrepp som har relevans i juridiskt sammanhang. Det är också uppenbart, att begreppet storfamilj inte föresvävade dem som svarade för tillkomsten av nu gällande skollag eller än mindre dem som utformade dess föregångare. SEH-kommittén har vidare inhämtat från såväl Utredningen om barnens rätt (Ju 1977: 08) som Familjelagssakkunniga (Ju 1970: 52), att storfamiljsbegreppet inte heller nu kommer att aktualiseras. Att jämställa storfamiljen med begreppet "hemmet" i 35 § skollagen är sålunda en utvidgning av familjebegreppet.

Inte heller den uppfattningen som framförts i diskussionen, att varje familj inom en storfamilj anordnar och svarar för den enskilda undervisningen för sina barn, fastän undervisningen drivs gemensamt med stöd av orden "eller annorstädes" i lagtexten, synes SEH-kommittén hållbar. De som anför denna uppfattning, synes vilja göra den nämnda bestämmelsen, som tillkommit för att undantagsvis medge enskild undervisning på annan plats än i hemmet, till en generell regel. SEH-kommittén uppfattar det tolkningsförsöket som ett försök att undvika och kringgå de bestämmelser som gäller enskild skola enligt 34 § skollagen.

På samma sätt bedömer SEH-kommittén såväl de fall, där barn som bor på annan adress i kommunen erhåller daglig undervisning inom storfamiljens ram, som de fall, där barn från annan kommun inackorderas i storfamiljen och där erhåller sin undervisning.

För att ytterligare förtydliga grunden för sin bedömning vill SEH-kommittén anföra, att enligt dess uppfattning undervisningen i de storfamiljer, som kommittén känner till, bedrivs i skolliknande former på ett sätt "som måste anses komma mycket nära sådan undervisning som avses i 34 § skollagen" (kommittédirektiven s. 6).

Vid en skolstyrelses bedömning, om enskild undervisning enligt 35 § skollagen föreligger eller inte bör enligt SEH-kommittén som allmän regel gälla, att enskild undervisning skall anses föreligga, då det gäller ett eller flera barn som tillhör samma familj. Sammanförs barn från flera familjer till gemensam undervisning, är det antingen fråga om enskild skola enligt 34 § skollagen eller om en undervisning som anordnas inom grundskolan.

Enligt SEH-kommitténs mening skulle det strida mot tanken bakom den enskilda undervisningen enligt 35 § skollagen, om det gavs en generell möjlighet att med stöd av denna paragraf medge att barn från flera familjer sammanförs till gemensam undervisning. SEH-kommitténs förslag till ny lydelse av 35 § skollagen bygger på denna principiella grundsyn.

8 Tillsyn

8.1 Beslutsordning

SEH-kommittén finner det riktigt att beslut avseende 35 § skollagen åvilar skolstyrelsen. Skolstyrelsen har de bästa förutsättningarna och möjligheterna att göra den rätta bedömningen. En skolstyrelses avslagsbeslut bör liksom nu kunna överklagas till länsskolnämnden. Nämndens beslut bör kunna överklagas i samma ordning som nu gäller (54 § skollagen).

8.2 Anmälningsskyldighet

Enligt SEH-kommitténs mening bör i 35 § skollagen inskrivas en bestämmelse om att föräldrarna är skyldiga att anmäla, att de avser att ge sitt barn enskild undervisning. Visserligen föreligger redan i dag skyldighet för föräldrarna att tillse att deras skolpliktiga barn fullgör sin skolgång (38 § skollagen), men utifrån gjorda erfarenheter vore det till fördel, om en uttrycklig bestämmelse togs in i 35 § skollagen för att ytterligare understryka föräldrarnas ansvar.

8.3 Skolstyrelses åtgärd vid beslut om befrielse från skolgång

35 § skollagen innehåller två beslutsfaser, dels beslut om befrielse från skolgång, dels beslut om prövning och därmed sammanhängande eventuellt beslut om åläggande av skolgång.

Beslut om prövning m. m. behandlas nedan i avsnitt 8.5.

Vad beslutet om befrielse från skolgången beträffar, är det inte – något som förtjänar att på nytt framhållas (jfr sid. 148) – ett automatiskt beslut, sedan väl föräldrarna anmält, att barnet erhåller enskild undervisning. Beslutet bör föregås av en utredning, som visar, att förutsättningar finns för att barnet skall kunna erhålla en undervisning, som väsentligen motsvarar grundskolans. En bestämmelse av motsvarande innebörd fanns inskriven i 1897 års folkskolestadga, men togs inte in i 1958 års folkskolestadga eller i 1962 års skollag, förmodligen därför att den ansågs överflödigt. Den omständigheten att besvär kan anföras mot en skolstyrelses beslut att inte medge befrielse från skolgång, stärker uppfattningen att det här inte bör vara fråga om endast en registrering från skolstyrelsens sida.

8.4 Uppföljningsansvar

Ett problem i fråga om ansvaret för tillsynen, som visat sig svårbemästrat i nuläget, bör också beröras. Det gäller de fall, där barn är kyrkobokförda i en kommun men erhåller undervisning i storfamilj i annan kommun. Av 35 § skollagen jämförd med 43 § andra stycket c) skollagen torde framgå, att den skolstyrelse som befriar barn från skolgång, också har ansvar för den prövning, som kan företas enligt 35 § andra stycket skollagen. Även om detta är entydigt i teorin, har i praktiken svårigheter förelagat för skolstyrelsen i barnets hemkommun att genomföra prövningen.

Detta kan ha berott på att det inte alltid varit möjligt att få kontakt med föräldrarna till barnet eller på att uppgift inte lämnats om var barnet vistas då det inte vistas hos föräldrarna. Möjligen kan också den felaktiga uppfattningen, att det är vistelsekommunens skolstyrelse som har ansvaret för tillsynen för barn som befriats från skolgång enligt 35 § skollagen, ha spelat en viss roll. Problemet är allvarligt, då effekten är att vissa barn så att säga flyter omkring utan att någon skolmyndighet tar eller har möjlighet att ta ansvar för dem.

Problemet finner sin lösning, om den av SEH-kommittén förordade tolkningen av enskild undervisning enligt 35 § skollagen accepteras. I så fall skall undervisning i storfamilj bedömas enligt 34 § skollagen om enskild skola. Ansvaret för tillsynen av undervisningsverksamheten åvilar då skolstyrelsen i den kommun, där den enskilda skolan ligger.

8.5 Kontroll av den enskilda undervisningen

35 § andra stycket skollagen lyder:

”Barn som befriats från skolgång, må kallas till prövning. Uteblir barnet utan giltigt förfall eller finnes vid prövningen, att barnet ej fått tillfredsställande undervisning, och vinnes ej rättelse på annat sätt, skall skolgång åläggas barnet.”

SEH-kommittén finner det otillfredsställande, dels att regelbunden kontroll av barnets skolsituation inte är föreskriven, dels att kontrollen, i den mån den sker, skall utövas genom prövning.

Barn har rätt till undervisning. Undervisningen skall syfta till personlighetens fulla utveckling, en process i vilken tillägnet av kunskaper och färdigheter spelar en viktig roll. Det är därför enligt SEH-kommittén av vikt, att kontrollen av den enskilda undervisningen inte inskränker sig till en mätning av inhämtade kunskaper. En mer allsidig bedömning av barnets situation bör ske. Denna allsidiga bedömning är desto viktigare som enskild undervisning i sig innebär något av ett avskärmande.

Kontrollen kan givetvis inte utövas genom att skolstyrelsen tillförsäkras rätt till inspektion av de aktuella hemmen. Skolstyrelsen bör samarbeta med den barnavårdande myndigheten i kommunen, om allvarliga missförhållanden kan misstänkas.

Kontrollen bör göras obligatorisk och den bör ske minst en gång årligen.

Skolstyrelsen bör emellertid söka uppnå sådan kontakt med föräldrarna, att den får möjlighet att kontinuerligt följa barnets undervisning och på så sätt skaffa sig insikt i barnets utveckling såväl i vad gäller dess kunskaper, som i vad gäller dess situation i övrigt. Skolan bör i detta avseende känna samma ansvar, som om barnet deltog i skolans reguljära undervisning.

Mot ovan angiven bakgrund föreslår SEH-kommittén en ändrad lydelse av 35 § skollagen andra stycket.

9 Om barnets rätt

Frågan om i vilken utsträckning ett barn självt skall få öva inflytande på och ha medbestämmande i sina egna angelägenheter, är inte utan intresse, när det gäller den enskilda undervisningen.

Enligt nu gällande svensk lag har föräldrarna en nästan oinskränkt bestämmanderätt över sina barn. Denna bestämmanderätt innesluter också rätten att bestämma över barnets skolgång, att välja form för undervisningen m. m. Föräldrarätten att bestämma är också förknippad med skyldigheten att ta ansvar för barnets fostran och vård.

I denna skyldighet ingår bl. a. att föräldrarna skall se till att barnet erhåller uppehälle och utbildning efter vad som är tillbörligt med hänsyn till föräldrarnas tillgångar och de tillgångar barnet kan äga samt barnets anlag (6 kap. 2 § föräldrabalken).

Även om barnet saknar bestämmanderätt över sig självt och sina angelägenheter torde det normalt numera förhålla sig så att barnet, allt efter det växer till i ålder och mognad, får ett ökat inflytande och medbestämmande t. ex. i frågor som gäller de olika valen på högstadiet och inför valet till gymnasieskolan.

Frågor om barnets rätt har ingående behandlats av Utredningen om barnens rätt i dess delbetänkande (SOU 1979: 63) Barnets rätt 2 Om föräldraansvar m. m. Föräldrabalken föreslås skola kallas Barn- och föräldrabalken. Paragraferna 1–6 i 6 kap. Om föräldraansvar föreslås få följande lydelse (kursiveringarna av SEH-kommittén):

(1–7 §§) ”Föräldraansvarets innebörd

1 § Barn har rätt till omsorg, trygghet och förståelse.

2 § Barn har rätt till fostran men får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.

Prop. 1985/86: 10

3 § *Barn har rätt till utbildning som motsvarar dess önskemål, behov och förutsättningar.*

Bilaga 8

4 § Föräldraansvaret medför skyldighet att se till att barnets behov enligt 1–3 §§ blir tillgodosedda samt att den tillsyn utövas över barnet som behövs med hänsyn till barnets ålder, utvecklingsgrad och övriga omständigheter.

5 § Föräldraansvaret medför rätt och skyldighet att bestämma rörande barnets personliga förhållanden om annat inte följer av 6 eller 7 § eller föreskrift i annan författning.

6 § Föräldraansvaret medför också skyldighet att, så snart det är möjligt, samråda med barnet i angelägenheter som rör dess personliga förhållanden.

Den som har föräldraansvaret skall, med iakttagande av bestämmelserna i 4 §, ge barnet en med stigande ålder och mognad allt större rätt att själv bestämma i personliga angelägenheter. Vad nu sagts innebär inte inskränkning i bestämmanderätt som enligt annan författning tillkommer föräldraansvarig.

Om rätt att bestämma över barnet i ekonomiska förhållanden finns bestämmelser i 9–16 kap.”

7 § — — —(om barns rätt att sluta och häva avtal om arbete)

Om detta förslag till utformning av Barn- och föräldrabalken (Föräldrabalken) antas, finns enligt SEH-kommitténs mening inte anledning, att i 35 § skollagen föra in någon föreskrift om att föräldrars beslut att meddela sina barn enskild undervisning skall föregås av samråd med barnet. Inte heller synes något särskilt påpekande behövt, att hänsyn skall tas till barnets successivt ökande självbestämmanderätt. Barnets rätt måste anses tillgodosedd på ett betryggande sätt genom föreslagen Barn- och föräldrabalk.

10 Kommitténs författningsförslag

10.1 Förslag till

Lag om ändring i skollagen

Häriigenom föreskrives att 35 § skollagen skall ha nedan angiven lydelse.

Nuvarande lydelse

Beredes barn i hemmet eller annorstädes enskild undervisning, som väsentligen motsvarar grundskolans, skall barnet befrias från skolgång.

Föreslagen lydelse

Beredes barn enskild undervisning, som väsentligen motsvarar grundskolans, skall barnet, efter anmälan av föräldrarna, befrias från skolgång.

Med enskild undervisning avses sådan undervisning, som anordnas av föräldrar för egna barn. Sammanföres barn från två eller flera familjer till gemensam undervisning, äger denna paragraf ej tillämpning.

Bilaga 8

Barn, som befriats från skolgång, må kallas till prövning. Uteblir barnet utan giltigt förfall eller finnes vid prövningen, att barnet ej fått tillfredsställande undervisning, och vinnes ej rättelse på annat sätt, skall skolgång åläggas barnet.

Minst en gång årligen skall kontroll ske, att barnet får godtagbar undervisning samt att dess situation i övrigt är tillfredsställande. Är så ej fallet, och vinnes ej rättelse på annat sätt, skall skolgång åläggas barnet.

Denna lag träder i kraft tre veckor efter den dag då lagen enligt anteckning på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

10.2 Motivering

Första stycket

I detta stycke har jämfört med den nuvarande lydelsen av 35 § skollagen orden "i hemmet eller annorstädes" tagits bort. De är överflödiga, eftersom begreppet enskild undervisning definieras i det nyinsatta andra stycket.

Vidare har i detta stycke orden "efter anmälan av föräldrarna" inskjutits i syfte att kraftigare betona föräldrarnas skyldighet att anmäla att deras barn bereds enskild undervisning.

Andra stycket

Detta stycke, som är helt nytt, innehåller en definition av vad enskild undervisning är. Det är väsentligt att denna definition tas in i lagtexten. Därigenom torde olika tolkningar av paragrafens innebörd kunna undvikas.

Tredje stycket

Detta stycke, som motsvarar andra stycket i den nuvarande paragrafen, är nästan helt omarbetat. Den fakultativa prövningen har tagits bort och i stället införs en obligatorisk kontroll avseende såväl kunskaper som barnet inhämtat som dess situation i övrigt. Möjligheten att ålägga barnet skolgång, om det bedöms nödvändigt, kvarstår oförändrad.

Enkät angående förekomsten av enskild undervisning enligt 35 § skollagen

S = antal ansökningar om befrielse från skolgången

B = antal elever som befriats enligt 35 § skollagen

P = antal prövningar som företagits med stöd av 35 §, andra stycket, skollagen

Län	1975/76			1976/77			1977/78			1978/79			ht 1979			Anm. Skäl o. d.
	S	B	P	S	B	P	S	B	P	S	B	P	S	B	P	
Stockholms							8	0	—	3	3	1*	3	3	0	Prövning beslutad
Södermanlands				1	1	1	11	11	2*	6	6	1*				
Jönköpings										1	1	0	2	2	0	
Kristianstads													1	1	0	
Malmöhus										2	1	0				
Örebro				5	5	0	7	7	6	15	15	10	5	5	1	Länen C, E, G, H, I, K, N, O, P, R, S, U, W, Z och BD har inga fall redovisade.
Gävleborgs													2			
Västernorrlands										3	3	2	12	12	20**	
Västerbottens										1			1			
				6	6	1	26	18	8	31	29	14	26	23	21	

* Avser antalet prövningstillfällen, inte antalet prövade barn.

** Nio barn har prövats två gånger.

Bilaga 9

Sammanställning av remissyttrandena över SEH-kommitténs betänkande (Ds U 1980: 3) Enskild undervisning enligt 35 § skollagen

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av justitiekanslern (JK), socialstyrelsen, skolöverstyrelsen (SÖ), samtliga läns skolnämnder, familjelagssakkunniga (Ju 1970: 52), utredningen (Ju 1977: 08) om barnens rätt, elevvårdskommittén (U 1978: 06), Svenska kommunförbundet, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges elevers centralorganisation (SECO), Riksförbundet Hem och Skola (RHS), Riksföreningen för Waldorfpedagogik, Medborgarrättsrörelsen (MRR) samt Solna, Stockholm, Nyköpings, Jönköpings, Vetlanda, Värnamo, Hultsfreds, Oskarshamns, Karlskrona, Örkelljunga, Lunds, Malmö, Lindesbergs, Ljusnarsbergs, Örebro, Leksands, Sandvikens, Sollefteå, Sundsvalls och Norsjö kommuner.

Yttranden över betänkandet har dessutom kommit in från Pilgrimsskolans lärar- och föräldraförening samt från ett antal enskilda föräldrar.

1 Remissutfallet i stort

Betänkandet har fått ett i huvudsak mycket positivt mottagande. Många remissinstanser anser att SEH-kommittén har funnit en både entydig och sakligt lämplig definition av enskild undervisning såsom lösning på hittillsvarande gränsdragningsproblem.

Till de remissinstanser som i huvudsak tillstyrker kommitténs förslag eller lämnar det utan erinran hör JK, SÖ, socialstyrelsen, familjelagssakkunniga, utredningen om barnens rätt, nästan samtliga läns skolnämnder och kommuner, Svenska kommunförbundet, SECO, TCO och SACO/SR.

Enstaka remissinstanser är kritiska eller rent negativa till den gränsdragning som kommittén föreslår. Till dessa hör RHS, MRR och Riksföreningen för Waldorfpedagogik. Några instanser, bl. a. MRR och Riksföreningen för Waldorfpedagogik, anser att den enskilda undervisningen inte bör behandlas separat utan i ett större sammanhang där även enskilda skolor kommer in.

Pilgrimsskolans lärar- och föräldraförening liksom de föräldrar som inkommit med yttranden motsätter sig kommitténs förslag.

En och annan remissinstans anför att enskild undervisning knappast kan vara ett tillfredsställande alternativ till skolgång i grundskolan. En sådan remissinstans är Norsjö kommun, som helst ser att möjligheten till enskild undervisning avskaffas.

2 Allmänna synpunkter från positivt inställda remissinstanser

Prop. 1985/86: 10

Bilaga 9

Av allmänna synpunkter som anförs av de många remissinstanser som i huvudsak tillstyrker kommitténs förslag eller lämnar det utan erinran kan här redovisas följande.

Enligt SÖ:s mening bör 35 § bibehållas oavsett att den endast torde tillämpas i undantagsfall. SÖ är emellertid väl medveten om att paragrafen i sin nuvarande utformning har kunnat vantolkas, särskilt genom det under senare år uppkomna begreppet storfamilj. SÖ hälsar därför den av kommittén gjorda utredningen med tillfredsställelse. SÖ har inte heller något att invända mot kommitténs preciseringar av i sammanhanget förekommande begrepp och uttryck. Särskilt vill SÖ understryka vikten av att med begreppet enskild undervisning endast skall avses genom föräldrars försorg anordnad undervisning av eget barn. Betänkandet torde inte minst kunna tjäna till ledning för skolstyrelserna vid de undantagsvis förekommande och därför ofta svårbedömda fall, då fråga om enskild undervisning i hemmet uppstår.

Enligt *kommunförbundet* har den nuvarande lydelsen av 35 § skollagen om enskild undervisning vid tillämpningen tolkats olika av olika kommuner. Kommunförbundet vill därför tillstyrka föreliggande förslag till förändring som bör bidra till en enhetligare tolkning.

Familjelagssakkunniga tillstyrker att 35 § skollagen ges en sådan utformning att den av utredningen beskrivna undervisningen som sker av föräldrar tillhöriga ett visst samfund inte kommer att kunna hänföras till enskild undervisning enligt skollagen.

Utredningen om barnens rätt delar kommitténs uppfattning att 35 § skollagen bör preciseras så att det av lagen klart framgår vad som avses med enskild undervisning, ett syfte som också torde uppnås med den föreslagna ändringen av paragrafen.

Enligt *JK* torde kommitténs förslag inte strida mot några regler eller åtaganden på folkrättens område. Förslaget ger från de synpunkter i övrigt som *JK* främst har att beakta inte anledning till några erinringar.

3 Allmänna synpunkter av kritisk natur

Av allmänna synpunkter som anförs av de få kritiskt inställda remissinstanserna eller av dem som yttrat sig på eget initiativ kan här redovisas följande.

RHS: Internationellt sett är den svenska inställningen till enskild undervisning och enskilda skolor – såsom den utbildats genom skollag och praxis – föga generös. Genom den av kommittén föreslagna förändringen skulle vi närma oss förhållanden som är ganska nära totalt förbud för enskild undervisning. Kommittén har icke redovisat om barn kommer till skada genom paragrafens nuvarande lydelse, ej heller gjort uppenbart att den nya lydelsen skulle förbättra några barns situation. Det är ett ytterst ringa antal barn som är berörda av ifrågavarande bestämmelser och det är en öppen fråga om en skärpning av bestämmelserna gör det bättre eller

sämre för dem. Den nuvarande lydelsen har tillkommit i samklang med Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna. Om man näst intill avlägsnar möjligheterna till enskild undervisning uppfyller man icke den konvention som man biträtt. RHS anser därför att 35 § i skollagen icke bör ändras i enlighet med förslaget.

MRR: Enligt MRR:s mening finns inte anledning att företa någon ändring av nu gällande regler. Har familjer valt den livsformen att de har ett gemensamt hem, bör de också kunna ge barnen enskild undervisning på samma villkor som om varje familj bott i ett eget hem. Även om det skulle vara så att flera familjer skaffar sig gemensamt hem för att ge sina barn en gemensam enskild undervisning i den samlade kretsen, finns inte anledning för samhället att ingripa i vidare mån än som följer av kontrollstadgandet i paragrafens andra stycke. Det är viktigt att samhället årligen kontrollerar att barnen inhämtat åtminstone de kunskaper som den offentliga skolgången avser att ge. Enligt MRR:s mening saknas anledning att nu bryta ut denna specialfråga av mycket begränsad praktisk betydelse till speciell lagstiftning. Förevarande detaljspörsmål synes med fördel kunna anstå till dess kommittén angående skolor med enskild huvudman lägger fram sitt huvudbetänkande. Den enskilda undervisningen i hemmet bör ses i sitt större sammanhang.

Riksföreningen för Waldorfpedagogik: Att starta enskild skola i Sverige kräver bl. a. god fysik, stabilt psyke, osedvanlig uthållighet och accepterade av låg ekonomisk status. Att bedriva enskild undervisning är ej lika krävande. Det är då förklarligt att några medborgare utnyttjat den allmänt formulerade 35 § till att anordna speciell undervisning för sina barn. Det är lika förklarligt att samhället vill ingripa och reglera en situation som tenderar att bli okontrollerbar. — — — Den av kommittén föreslagna åtgärden är att definiera enskild undervisning så snävt att endast avse undervisning av syskon från en enda familj. Vad blir konsekvensen? Jo, två familjer i samma hus, som råkar vilja ha samma typ av enskild undervisning för sina barn, skall alltså inte få ordna detta på ett naturligt sätt: genom att undervisa de två syskonskolorna samtidigt. I stället blir varje familj tvungen att ordna sin undervisning separat. Nu förefaller det troligt att ovan nämnda resultat av förslaget egentligen inte är kommitténs avsikt. Det är inte den typen av enskild undervisning man vill komma åt. Man vill komma åt den typ som bedriver enskild skola under täckmantel av enskild undervisning. De två familjerna får vi offra för det allmänna bästa, anser kanske kommittén. — — — Frågan om enskild undervisning enligt 35 § skollagen kan och bör ej behandlas ensidigt. *Hela* frågan om föräldrarnas rätt att välja undervisning för sina barn bör lösas i ett sammanhang.

Pilgrimsskolans lärar- och föräldraförening: Mot detta förslag måste invändas att här införs en ny lagstiftning som innebär en kraftig inskränkning av föräldrarätten, religionsfriheten och ett brott mot Europarådskonventionen och den kristna rättstraditionen. Vi vill genom hemundervisningen betona hemmets och föräldrarnas centrala roll i undervisningen i motsats till skolundervisningen, där betoningen ligger på skolan. Lagförslaget innebär att vi tvingas in i en skolform som vi ej kan acceptera och som vi på grund av vår rättstradition, rättsordning och gällande konven-

tionsskydd inte heller är skyldiga att godta. Genom hemundervisningen vill vi betona den ideologiska skillnaden mellan hemmet och skolan och dämpa samhällets ambitioner att ta över föräldrarnas roll. Vi vill genom hemundervisningen även knyta an till en kristen rättstradition, som föredrar hemundervisningen före skolundervisningen. En ändring av § 35 skollagen skulle innebära att våra möjligheter att följa vår kristna övertygelse be- skärs. Vi vill försvara vår rätt att leva och fostra våra barn med bibeln som grund. Vi vill ge våra barn en kristen gudsbild och människosyn. Genom det nya lagförslaget anser vi att denna rätt kraftigt undergrävs, vilket uppenbarligen också varit avsikten. Därför motsätter vi oss att lagförslaget genomförs. Skulle det ändå genomföras kan undervisningen ändå inte upphöra. Våra praktiska möjligheter att genomföra den enskilda undervisningen i våra hem kommer bara att avsevärt försvåras, därigenom att det blir fritt fram för ingripanden och trakasserier från myndigheternas sida utan att tidigare rättsskydd kan erhållas.

Norsjö kommun: Befrielse från skolgång med tillämpning av 35 § skollagen förutsätter enskild undervisning som väsentligen motsvarar grundskolans. Regeringen har detta år fattat beslut om mål och riktlinjer i 1980 års läroplan för grundskolan. Enskilda föräldrar torde varken ha tid eller andra resurser att förverkliga vad som där anges om skolans mål för likvärdig utbildning, kunskaper, färdigheter och utveckling. Enligt vår mening är 35 § skollagen av denna orsak inte längre tidsenlig. Befrielse från skolgång med stöd av 35 § skollagen används även av medlemmar i samfund som har helt andra målsättningar och värderingar än som gäller för grundskolan och det svenska demokratiska samhället. En sådan enskild undervisning strider enligt vår mening mot den andra punkten i artikel 26 av FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. — — — Norsjö kommun anser därför att 35 § skollagen bör upphävas. Naturligtvis måste de förpliktelser som Sverige gjort genom att ratificera internationella konventioner uppfyllas. Om möjligheten till enskild undervisning av hänsyn till föräldrarätten och av principiella skäl därför ändå bör finnas kvar för eventuella undantagsfall, föreslås att en sådan "säkerhetsventil" utformas som antyds i departementspromemorian (Ds U 1978:6) s.130 första stycket.

4 Synpunkter i särskilda frågor

4.1 Ytterligare om gränsdragningen mellan enskild undervisning och enskild skola

Såsom tidigare nämnts anser många remissinstanser att kommittén har funnit en både entydig och sakligt lämplig definition av enskild undervisning såsom lösning på hittillsvarande gränsdragningsproblem. Viss kritik har dock framförts. Under avsnittet Allmänna synpunkter av kritisk natur redovisas invändningar på denna punkt från vissa remissinstanser som har en negativ grundinställning till kommitténs förslag. Även några andra remissinstanser har emellertid haft vissa erinringar eller särskilda synpunkter.

En sådan remissinstans är *länsskolnämnden i Örebro län*. Länsskolnämnden anser att kommitténs förslag utgör en klar förbättring men anför: Fortfarande kvarstår emellertid enligt länsskolnämndens mening många svårigheter, där bedömningar från den enskilda skolstyrelsen kan bli både grannliga och komplicerade. Barn kan flyttas från ett hem till ett annat och få tillfälliga vårdnadshavare, vilket således kan bli ett sätt att kringgå bestämmelserna. Även om undervisningen reellt sett bedrivs i storfamilj eller kollektiv kan den formellt sett rubriceras som att den äger rum i ett avskilt rum för varje föräldrapar med egna barn. En förutsättning för att den nya lydelsen av § 35 i skollagen skall få önskad effekt är således att också § 34, som avser enskild skola, förändras. Först om denna bestämmelse ger ökade möjligheter till upprättande av enskild skola, kan den snäva definitionen av § 35 upprätthållas. Länsskolnämnden i Örebro län anser således att förändringar i skollagens bestämmelser avseende enskild skola och enskild undervisning bör göras samtidigt.

Även *Karlskrona kommun* berör sambandet med 34 § skollagen. Kommunen anser det vara viktigt att även denna paragraf ses över och ges en helt klar och precis innebörd.

Länsskolnämnden i Älvsborgs län pekar på att med enskild undervisning i regel avses undervisning enskilt, i motsats till undervisning i klass eller grupp. Länsskolnämnden anser därför att det i lagtexten bör anges att definitionen av enskild undervisning är avsedd endast för tillämpningen av den berörda paragrafen.

Länsskolnämnden i Västmanlands län tar upp föräldrabegreppet och anför: Enligt den föreslagna lydelsen av 35 § andra stycket skollagen skall med enskild undervisning avses sådan som anordnas av föräldrar för egna barn. Med "föräldrar" förstås i lagstiftning normalt biologisk förälder och med "egna barn" biologiska barn. Det får förutsättas att den föreslagna lydelsen även omfattar adoptivföräldrar och adoptivbarn. Enligt nämndens mening bör emellertid bestämmelsen även omfatta fosterföräldrar och fosterbarn. Den föreslagna lydelsen kan även i övrigt medföra tolknings-svårigheter t. ex. beträffande läget i "ofullständiga" familjer. Vidare framgår inte om vårdnadshavaren eller båda biologiska föräldrarna skall göra anmälan.

4.2 Anmälningsskyldighet och prövning av förutsättningarna för befrielse från skolgång

Remissinstanserna instämmer allmänt i kommitténs uppfattning att det alltså bör vara skolstyrelsen som fattar beslut om befrielse från skolgång för barn som bereds enskild undervisning. *Solna kommun* anser att detta bör skrivas in i den paragraf i skollagen som handlar om enskild undervisning.

Praktiskt taget samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan har ställt sig positiva till att anmälningsskyldighet för föräldrarna fastslås i lagtexten. *SÖ* anser att anmälan skall vara skriftlig. Bl. a. *länsskolnämnden i Skaraborgs län* framhåller att anmälan bör göras innan den enskilda undervis-

ningen inleds. *Solna kommun* uttalar att föräldrarna till sin anmälan bör foga en plan över den tilltänkta enskilda undervisningen.

Vissa remissinstanser, t. ex. *länsskolnämnden i Kronobergs län*, anser att kommitténs lagförslag inte ger klart uttryck åt att anmälan måste följas av en prövning från skolstyrelsens sida av att förutsättningarna för befrielse verkligen föreligger.

Flera remissinstanser, bl. a. *länsskolnämnderna i Skaraborgs och Jämtlands län* samt *Solna och Sollefteå kommuner*, betonar vikten av att ett beslut om befrielse från skolgång föregås av en utredning. *Sollefteå kommun* tillfogar i sammanhanget att det i fall där skolstyrelsen avslår en framställning om enskild undervisning är väsentligt att utredningsmaterial finns att tillgå, särskilt om beslutet överklagas.

En del remissinstanser påtalar svårigheterna att bedöma om den enskilda undervisningen väsentligen motsvarar grundskolans, vilket såväl enligt gällande rätt som enligt kommitténs förslag är en förutsättning för befrielse från skolgång. En sådan remissinstans är *Solna kommun*, som anmärker på att författningstexten inte ger svar på så viktiga frågor som t. ex. vilka krav som skall uppfyllas för att undervisningen skall anses väsentligen motsvara grundskolans, vilka ämnen som skall ingå och vilka krav som skall ställas på kompetensen hos den som undervisar. *Solna kommun* framhåller i sammanhanget att barnet måste garanteras fullgod undervisning. Kommunen anser att en bättre överensstämmelse med kraven för godkännande av enskild skola bör eftersträvas. Kommunen anför också att landets skolstyrelser måste ges förutsättningar att åstadkomma en likartad bedömning.

Länsskolnämnden i Kronobergs län berör i sitt yttrande sambandet mellan skolstyrelsens prövning av om förutsättningarna för befrielse från skolgång föreligger och skolstyrelsens efterföljande kontroll. I det förra fallet talas i lagtexten enbart om undervisning, medan den av kommittén föreslagna lagtexten i det senare fallet talar även om barnets situation i övrigt. Om den efterföljande kontrollen skall avse även barnets situation i övrigt – vilket länsskolnämnden inte har något emot – bör en prövning i sådant hänseende ingå redan när ställning tas till om barnet skall befrias från skolgång, anser länsskolnämnden.

4.3 Den efterföljande kontrollen

Remissinstanserna ansluter sig i allmänhet till kommitténs förslag att det skall bli obligatoriskt med kontroll från skolstyrelsens sida av hur enskild undervisning av barn som befriats från skolgång utfaller.

Flertalet remissinstanser som uttalat sig i saken instämmer i kommitténs förslag att kontroll skall ske minst en gång per år. En del remissinstanser anser emellertid att detta är otillräckligt. Vissa remissinstanser med sådan inställning förordar att kontroll skall ske minst en gång per termin. Till dessa hör *Ljusnarsbergs* och *Sollefteå kommuner*. *Länsskolnämnden i Södermanlands län* och *Oskarshamns kommun* anser att det i lagtexten bör föreskrivas kontinuerlig kontroll. *Utredningen om barnens rätt* uttalar rent allmänt att det självfallet är bäst om skolmyndigheten kan nå sådan

kontakt med föräldrarna och barnet att den kontinuerligt kan följa undervisningen. Även *elevvårdskommittén* betonar vikten av att kontakten med barn som bereds enskild undervisning och deras hem blir mera regelbunden och inte inskränker sig till ett tillfälle per år.

Enligt kommitténs förslag skall kontrollen avse såväl att barnet får godtagbar undervisning som — vilket innebär en nyhet — att barnets situation i övrigt är tillfredsställande.

De flesta remissinstanser som yttrat sig i frågan instämmer i att kontrollen inte bör begränsas till vad som närmast är en kunskapsprövning. *Länsskolnämnden i Södermanlands län*, *Hultsfreds* och *Sollefteå kommuner* samt *elevvårdskommittén* betonar vikten av att barnets allsidiga utveckling och helhetssituation omfattas av kontrollen. *Hultsfreds kommun* menar att detta är viktigt, eftersom enskild undervisning kan medföra viss isolering och avskärmning.

Länsskolnämnden i Kronobergs län efterlyser en närmare förklaring till vad som avses med barnets situation i övrigt och påpekar att ett förtydligande på denna punkt är viktigt, eftersom brister i förhållanden som omfattas av skolstyrelsens kontroll kan leda till ett beslut om åläggande av skolgång. *Länsskolnämnden* anser också, att om kontrollen skall avse inte bara undervisningen utan även barnets situation i övrigt — något som *länsskolnämnden* inte har något emot — en prövning i sådant hänseende bör ingå redan när ställning tas till om barnet skall befrias från skolgång.

Länsskolnämnden i Jönköpings län anser att en obligatorisk kontroll av både kunskaper och barnets situation i övrigt skapar bättre förutsättningar att följa barnets utveckling. *Länsskolnämnden* har emellertid den bestämda uppfattningen att kontrollen endast skall avse sådana förhållanden, varom bestämmelser finns i skollagen.

En del remissinstanser anser att det måste klargöras hur, var och av vem kontrollen skall utövas. Synpunkter av detta slag anförs av bl. a. *Solna kommun*, som menar att vägledning i form av t. ex. särskilda anvisningar krävs, inte minst för att skolstyrelserna skall kunna göra likartade bedömningar.

Länsskolnämnden i Jämtlands län menar att samarbete med de barnavårdande myndigheterna är av vikt, eftersom kontrollen kan uppfattas som en inspektion av hemmen.

Sollefteå kommun anser att det för en kontroll krävs att föräldrarna såsom underlag redovisar en plan över verksamheten. Enligt kommunen bör kontrollen vara väl dokumenterad. Skolstyrelsen bör eftersträva en samverkan mellan verksamheten i grundskolan och verksamheten med enskild undervisning.

Pilgrimsskolans lärar- och föräldraförening motsätter sig de ändringar som kommittén föreslår i fråga om efterföljande kontroll. Föreningen anför beträffande lagförslaget i denna del: Här vänder vi oss emot uttrycket "minst", som inte innebär några som helst beskärningar. Störningar i undervisningen skulle därigenom kunna ske dagligen, en gång i veckan eller när som helst. I förslaget måste framgå att kontrollen endast får ske i samråd med föräldrarna och på ett sådant sätt att inte undervisningen menligt störs. Vi vänder oss också emot att kontrollen av undervisningen

skall inriktas på att utröna om barnets "situation i övrigt är tillfredsställande". Lagförslaget ger skolmyndigheterna möjligheter att godtyckligt ingripa mot föräldrarna utan att behöva motivera ingripandet med några rättsliga aspekter. Vi anser att den nuvarande lagtextens lydelse redan ger samhället tillräckliga möjligheter att kontrollera om barnens kunskap är tillfredsställande. Därför anser vi här att en ändring är överambitiös, skadlig, orättfärdig och stridande mot rättsbegreppet.

4.4 Barnets inflytande

De remissinstanser som yttrat sig på denna punkt har i allmänhet anslutit sig till kommitténs inställning att det inflytande barnet bör ha tillgodoses genom sådana ändringar i gällande lagstiftning på föräldrarättens område som utredningen om barnens rätt har föreslagit i sitt betänkande (SOU 1979: 63) Barnets rätt 2. Om föräldraansvar m. m.¹ En och annan remissinstans vill emellertid att lagstadgad skyldighet att samråda med barnet i frågor rörande enskild undervisning införs i avvaktan på lagstiftning på grundval av förslaget från utredningen om barnens rätt.

Utredningen om barnens rätt: SEH-kommittén har ansett att om de av oss föreslagna ändringarna i 6 kap. föräldrabalken blir lag skulle någon särskild bestämmelse härom inte erfordras i skollagen. Vi är härvid av den uppfattningen att man bör överväga att inta en föreskrift om samråd i 35 § skollagen om den nu föreslagna ändringen av paragrafen träder i kraft innan de av oss lämnade förslagen om bestämmelser om med- och självbestämmanderätt för barnet föranleder lagstiftning. Vi vill i detta sammanhang framhålla vikten av att även skolmyndigheten samråder med barnet. Skolmyndigheten bör söka utröna barnets inställning när det är fråga om att barnet skall befrias från skolgång. Även efter det att sådant beslut fattats bör skolmyndigheten samråda inte bara med föräldrarna utan också med barnet. Det är enligt vår mening angeläget att barnet ges möjlighet att påverka sin situation och detta gäller även i skolan. Det kan finnas anledning att närmare undersöka barnets ställning inom skolan. Vi ämnar därför återkomma till denna fråga i ett senare skede av vårt eget arbete.

Elevvårdskommittén menar att det är angeläget, att skolstyrelsen, i samband med den utredning som skall föregå beslut om skolbefrielse för enskild undervisning, söker utröna barnets inställning till en sådan form av undervisning och i vilken utsträckning samråd skett mellan föräldrar och barn. Detta kan vara viktigt med hänsyn till skolstyrelsens beslut i frågan och den utveckling en ev. enskild undervisning kan få. Enligt elevvårdskommitténs mening bör det framgå av bestämmelserna i 35 §, att föräldrar skall samråda med sina barn före beslut om enskild undervisning.

¹ Betänkandet SOU 1979: 63 har lagts till grund för prop. 1981/82: 168. Riksdagen har i januari 1983 fattat beslut med anledning av prop. (LU 1982/83: 17, rskr 1982/83: 131, SFS 1983: 47).

Riksrevisionsverkets rapport rörande regler om skolhälsovården

Riksrevisionsverket (RRV) har i juni 1982 avgett revisionsrapporten Granskning av skolöverstyrelsens anvisningar – Skolhälsovård (RRV dnr 1979:1325).

I rapporten föreslås sammanfattningsvis att alla föreskrifter och anvisningar som skolöverstyrelsen har utfärdat inom skolhälsovårdsområdet upphävs eller omarbetas till allmänna råd utom föreskriften om behörighetsvillkor för skolsköterskor. I rapporten framhålls även att bestämmelserna om skolhälsovård i skollagen (SL) och skolförordningen (Sf) bör kunna göras mindre detaljerade.

Beträffande hälsokontroller anförts bl. a. följande. (s. 28 ff).

Skollagens detaljerade regler om läkarundersökningar har lett till att skolläkarna i många kommuner nästan enbart hinner med att utföra de föreskrivna klassundersökningarna. RRV delar den uppfattning som framförts från ett stort antal forskare och skolläkare att hälsokontrollerna tar en alltför stor del av skolläkarnas arbetstid och att värdet av kontrollerna i dag inte står i rimlig proportion till kostnaderna. Vissa kommuner följer inte heller skollagens bestämmelser, utan har lagt klassundersökningarna på skolsköterskan. Forskningsresultat indikerar att hälsokontroller utförda av en välutbildad skolsköterska inte innebär en sämre skolhälsovård. RRV anser därför att det inte längre finns skäl att bibehålla bestämmelsen om att klassundersökningarna skall utföras av skolläkare.

Vad sedan gäller frågan om i vilka årskurser skolbarnen skall undersökas och vilka moment som skall ingå i hälsokontrollerna är bilden inte lika entydig. Nuvarande minimikrav i SL om tre undersökningar i grundskolan och en i gymnasiet förefaller dock inte att vara ändamålsenliga. Vissa undersökningar t. ex. kontroll av syn och scolios behöver göras oftare, medan andra undersökningar kan tonas ned.

RRV anser att man bör ha samma synsätt på skolhälsovården som på barnhälsovården och att reglerna om hälsokontroller inom båda dessa områden bör ges i form av allmänna råd. Nuvarande föreskrifter i SL om minst tre hälsokontroller i grundskolan bör därför enligt RRV:s mening upphävas.

En anledning till att RRV anser att man inte bör ha bindande regler om hälsokontroller är att nyttan av vissa undersökningar, t. ex. urinundersökningar, inte är klart belagd och att nya forskningsresultat snabbt kan komma fram som motiverar en ändring av hälsokontrollernas omfattning och inriktning. Bindande regler ändras ofta inte i takt med utvecklingen och de kan då hindra lokala strävanden att effektivisera skolhälsovården. Hälsoproblemen och skolhälsovårdens resurser varierar också mellan olika kommuner. Att centralt föreskriva vilken omfattning och innehåll hälsokontrollerna skall ha är därför olämpligt.

Hälsokontrollerna inom skolhälsovården är till skillnad från hälsokontrollerna inom barnhälsovården obligatoriska för alla elever. Bestämmelser härom finns i 25 a § 5 st SL och i 7 § 4 kap. Sf. Skolförordningsutredningen har endast föreslagit vissa redaktionella ändringar av dessa paragra-

fer samt att bestämmelsen om att gymnasieelever skall låta läkarundersöka sig bör överflyttas från Sf till SL.

Prop. 1985/86: 10

Bestämmelserna i SL och Sf om skyldighet för eleverna att genomgå hälsokontroller har i dag ingen praktisk betydelse. Erfarenheterna från barnhälsovården visar att man kan nå hög anslutning till hälsokontrollerna utan tvingande regler. De hälsokontroller som skolsköterskorna utför i årskurs 2 och 6 är enligt nuvarande lagstiftning helt frivilliga men omfattar trots detta praktiskt taget alla barn. Med hänsyn härtill och med hänsyn till att enstaka bortfall inte på något avgörande sätt påverkar hälsosituationen vid skolorna anser RRV att hälsokontrollerna inom skolhälsovården inte bör vara tvingande utan betraktas som en del av den sociala service som erbjuds medborgarna.

Bilaga 10

Skollagens föreskrifter om huvudmannaskap och mål för skolhälsovården är enligt RRV viktiga bestämmelser som bör vara kvar och eventuellt förtydligas, medan lagens övriga föreskrifter om skolhälsovården bör kunna utformas mindre detaljerat (s. 62).

Skolhuvudmannens kostnadsansvar i förhållande till eleverna i grundskolan och gymnasieskolan

1 Nuvarande regelsystem i huvuddrag

Enligt 28 § skollagen får avgift inte tas ut för undervisningen i grundskolan. Genom hänvisning i 29 § till 28 § gäller motsvarande för gymnasieskolan.

Av förarbetena till skollagen framgår att bestämmelsen i 28 § skollagen om avgiftsfrihet tar sikte på inskrivnings- och terminsavgifter och att bestämmelsen inte är avsedd att omfatta t. ex. kostnader för undervisningsmateriel (SOU 1961:30 s. 811, prop. 1962:136 s. 76–77).

I 1957 års skolberednings lagförslag fanns en bestämmelse om att kommun i skälig omfattning skall tillhandahålla elev vid grundskolan materiel, som fordras för en tidsenlig undervisning (SOU 1961:30 s. 800, 811 och 820). I propositionen anfördes emellertid att en bestämmelse om tillhandahållande av materiel m. m. åt eleverna kunde inflyta i skolstadgan (prop. 1962:136 s. 86). Numera finns i 2 kap. 27 § första stycket skolförordningen en föreskrift om att elev i grundskolan i skälig omfattning skall ha tillgång till läromedel och annan materiel som fordras för en tidsenlig undervisning.

Att skolhuvudmannen tillhandahåller läromedel m. m. behöver inte betyda att eleverna får behålla dem som sina. I läroplanen för grundskolan (Lgr 80) och i skolförordningen finns emellertid föreskrifter om s. k. gåvoläromedel. Enligt 2 kap. 27 § andra stycket skolförordningen skall eleverna i grundskolan som gåva få behålla vissa tryckta basläromedel (materiel som täcker väsentliga delar av ämne, ämnesgrupp eller kursmoment enligt gällande läroplan och är ägnat att ge fasthet och sammanhang i studierna) eller väsentliga hjälpmedel såsom lexikon och kartböcker.

Av intresse för bedömningen av skolhuvudmannens kostnadsansvar är även skollagens bestämmelser om skolplikt och en motsvarande rätt för de skolpliktiga till skolgång i grundskolan samt kommunernas skyldighet att anordna grundskola. För gymnasieskolans del finns bestämmelser om rätt för här i landet bosatta ungdomar, vilka fyller föreskrivna inträdesvillkor, att i mån av tillgång på plats få undervisning i gymnasieskolan. Kommuner och landstingskommuner har skyldighet att främja åtgärder i syfte att bereda ungdom undervisning i gymnasieskolan. Enligt 48 § första stycket skollagen skall kommunerna bestrida de kostnader för grundskolan som inte täcks av allmänna medel. I 49 § föreskrivs ett motsvarande kostnadsansvar för kommuner och landstingskommuner som anordnar gymnasieskola. Det nyss redovisade uttalandet i prop. 1962:136 s. 86 om att en bestämmelse om tillhandahållande av materiel m. m. åt eleverna kunde inflyta i skolstadgan finns i motivtexten till 48 §.

Enligt 25 a § skollagen omfattar grundskolan skolhälsovård som skall vara kostnadsfri för eleverna. Detsamma gäller enligt 29 § sådana studievägar i gymnasieskolan som omfattar minst ett läsår.

Kostnadsansvaret kommuner och landstingskommuner emellan regleras genom bestämmelser om interkommunal ersättning.

Normalt låter skolhuvudmännen eleverna i grundskolan och gymnasieskolan få fria skolmåltider. Det är också vanligt att inte bara eleverna i grundskolan utan också eleverna i gymnasieskolan har fria läromedel och annan fri undervisningsmateriel. När regeringen årligen fastställer belopp för interkommunal ersättning (se bilaga 12) anges för elever i grundskolan och gymnasieskolan hur stor del som avser fria skolmåltider och för elever i gymnasieskolan dessutom hur stor del som avser fria läromedel och annan fri undervisningsmateriel.

2 Skolförfattningsutredningen

Bl. a. mot bakgrund av det ansträngda ekonomiska läget har på senare tid i en del kommuner förekommit diskussion om i vilken utsträckning avgifter får tas ut av eleverna i grundskolan och gymnasieskolan. Diskussionen har gällt kostnader för t. ex. vissa läromedel i gymnasieskolan, skolmåltider och skolskjutsning. Skolförfattningsutredningen upplyser att det från flera håll har påpekats för utredningen att oklarhet råder om vad som gäller på detta område. Utredningen har analyserat innebörden av gällande bestämmelser och med ledning därav lagt fram förslag till föreskrifter som inte avses innebära någon ändring utan endast förtydligande av vad som nu gäller.

I den nuvarande skollagen används begreppet *undervisning*. Det har en mera vidsträckt betydelse än ordet rent språkligt förmedlar. Flera bestämmelser i skollagen bygger direkt eller indirekt på detta begrepp. Det gäller bl. a. bestämmelserna om att avgift inte får tas ut för undervisningen i grundskolan och gymnasieskolan.

Skolförfattningsutredningen föreslår att i stället begreppet *utbildning* skall användas. Det skall inrymma all verksamhet som bedrivs i skolans regi i syfte att uppnå skolans målsättning, däri inbegripet att eleverna har tillgång till vad som är nödvändigt för att verksamheten skall kunna bedrivas. På begreppet utbildning bygger bl. a. bestämmelserna om kostnadsfri utbildning i utredningens lagförslag.

Enligt lagförslagets 1 kap. 7 § första stycket skall utbildningen i grundskolan och gymnasieskolan vara kostnadsfri för eleverna. I samma paragrafs andra stycke finns ett undantag. En kommun eller landstingskommun, som bedriver gymnasieskola, får besluta att eleverna i denna skolform helt eller delvis själva skall bekosta sådana nödvändiga läroböcker, skrivmateriel och andra utbildningshjälpmedel som används för eget bruk.

Skolförfattningsutredningen menar att det i skyldigheten att bekosta utbildning också ligger en skyldighet att bekosta *för utbildningen nödvändiga läroböcker, skrivmateriel och andra utbildningshjälpmedel*. Genom nyss redovisade 1 kap. 7 § andra stycket föreslår utredningen ett undantag från denna regel. Det är avsett att innebära en anpassning till "vad som faktiskt gäller".

Utredningen framhåller att det krävs ett uttryckligt författningsstöd för att en kommun eller landstingskommun skall få ta ut avgift för specialreglerad verksamhet. Enligt utredningen behövs därför inte någon bestämmelse om avgiftsfrihet. Huvudregeln om att utbildningen skall vara kostnadsfri

för eleverna har utredningen tagit med i lagtexten för tydlighetens skull. Utredningen har inte sett någon anledning att i sitt lagförslag ta med någon uttrycklig motsvarighet till bestämmelserna i den nuvarande skollagens 48 § första stycket och 49 § om kommunernas och landstingskommunernas principiella kostnadsansvar för sina grundskolor och gymnasieskolor.

Utredningen håller i princip *skolsocial verksamhet* utanför utbildningsbegreppet. Med skolsocial verksamhet avser utredningen skolsociala förmåner såsom skolhälsovård, skolskjutsning och skolmåltider. Till skolsocial verksamhet räknar utredningen också drivande av elevhem. Liksom nuvarande lag innehåller utredningens lagförslag bestämmelser om skyldighet att anordna för eleverna kostnadsfri skolhälsovård (1 kap. 8 § och 9 kap.). Skolsocial verksamhet i övrigt kan enligt utredningen i vissa fall vara så nödvändig för utbildningen att det redan av åliggandet att bekosta denna följer en skyldighet att utan avgift anordna sådan verksamhet. Men i den mån skolhuvudmännen frivilligt anordnar skolsocial verksamhet får de i princip finansiera verksamheten genom avgifter.

Skolförfattningsutredningen konstaterar att *skolmåltider* till sin art inte kan betraktas som utbildning. Det finns inte något uttryckligt åliggande för kommunerna att anordna skolmåltider. Det står därför kommunerna fritt att ta ut avgift av dem som vill utnyttja skolmåltiderna (undantag gäller för måltid i samband med undervisningen i hemkunskap, se 2 kap. 27 § tredje stycket skolförordningen). Ibland anordnas utbildning på sådant sätt – t. ex. i form av lägerskola – att det i praktiken inte blir möjligt för eleverna att få mat annat än genom skolans försorg. Skolmåltiden kan då bli helt nödvändig för att eleverna över huvud taget skall kunna delta i utbildningen. I sådana undantagsfall bör därför skyldighet att tillhandahålla måltider anses följa av skollagens föreskrift om kommunens skyldighet att anordna utbildning. Följaktligen får då inte heller någon avgift tas ut.

Skolförfattningsutredningen har i sitt betänkande uttalat att skolhuvudmännen i vissa fall som en direkt följd av åliggandet att sörja för utbildningen kan vara skyldiga att anordna för eleverna kostnadsfri *skolskjutsning*. Uttalandet avser såväl gällande rätt som utredningens lagförslag.

3 Remissinstanserna

Många remissinstanser har yttrat sig beträffande skolhuvudmannens kostnadsansvar. Åtskilliga efterlyser ytterligare preciseringar av vilka skyldigheter skolhuvudmannen har att tillhandahålla olika anordningar och vilket utrymme som finns för avgiftsbeläggning. De flesta synpunkterna i sak rör läroböcker, skolmåltider och skolskjutsar.

Åtskilliga remissinstanser – bl. a. skolöverstyrelsen och kommunförbunden – anser att det inte bör kunna krävas att eleverna i gymnasieskolan själva skall bekosta nödvändiga läroböcker.

Enstaka remissinstanser anser att skolhuvudmännen bör ha skyldighet att tillhandahålla och bekosta skolmåltider.

Vad gäller skolskjutsar anser vissa remissinstanser att ersättning bör kunna tas ut i en del fall, medan andra anser att skolskjutsning i princip alltid skall vara kostnadsfri för eleverna.

Se närmare bilaga 5 avsnitt 3.3.

Elevområden m. m. och interkommunal ersättning för elever i grundskolan och gymnasieskolan – nuvarande regelsystem i huvuddrag

Bilaga 12

1 Elevernas fördelning mellan och inom olika skolhuvudmäns grundskolor och gymnasieskolor

Bosättning i riket är en förutsättning för skolplikt och motsvarande rätt till skolgång i grundskolan. Bosättning i riket är också en förutsättning för rätt till utbildning i gymnasieskolan. När det gäller gymnasieskolan finns även särskilda föreskrifter om inträdesvillkor och urvalsgrunder.

Härutöver finns bestämmelser som reglerar frågan i vilken kommuns grundskola eller i vilken kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola som en elev skall eller får tas emot. Vidare finns föreskrifter om elevernas fördelning på skolenheter inom kommunens eller landstingskommunens skola. Detta regelsystem är fastlagt genom bestämmelser i skollagen och skolförordningen. Det bygger på att varje kommuns grundskola och varje kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola utgör en helhet, även om eleverna är fördelade på flera skolenheter. I huvudsak gäller följande.

Elevområden och hur de bestäms

Upptagningsområdena för kommunernas grundskolor och gymnasieskolor samt landstingskommunernas gymnasieskolor kallas elevområden. Dessa bestäms genom statliga beslut.

Ett elevområde skall enligt skollagen alltid omfatta den kommun eller landstingskommun som handhar skolans förvaltning. Om det behövs för att åstadkomma en ändamålsenlig organisation av skolväsendet, skall i ett elevområde även ingå en eller flera andra kommuner eller landstingskommuner eller delar därav.

Enligt huvudregeln bestäms ett elevområde för varje skolform och skolhuvudman. Särskilt elevområde kan bestämmas för viss del av en skolform, såsom för ett stadium i grundskolan eller en studieväg i gymnasieskolan.

Vad gäller gymnasieskolan skall enligt skolförordningen elevområden i princip bestämmas så, att varje del av landet i fråga om varje studieväg ingår i elevområdet för någon skolhuvudmans skola.

Endast en del av landets kommuner anordnar gymnasieskola. Härtill kommer att varje huvudman inom sin gymnasieskola anordnar endast en del av de studievägar som finns inom skolformen. Det finns studievägar som anordnas på endast en eller ett fåtal orter i landet. Därför måste många skolhuvudmäns gymnasieskolor eller delar av dessa ha elevområden som sträcker sig utanför den egna kommunen eller landstingskommunen. För vissa studievägar är hela riket elevområde.

Bilaga 12

Det ankommer enligt skollagen på läns skolnämnden att besluta om elevområden, om inte regeringen bestämmer annat.

Regeringen har meddelat föreskrifter om att länsstyrelsen skall besluta om elevområde för grundskolans högstadium. Vidare har regeringen i bestämmelser för speciella utbildningar inom grundskolan och gymnasieskolan i vissa fall meddelat föreskrifter om elevområdenas omfattning. Som exempel kan nämnas föreskrifterna om att hela riket skall vara elevområde för försöksverksamheten med förberedande dansundervisning på grundskolans mellan- och högstadier samt för specialkursen för utbildning av yrkesdansare i gymnasieskolan.

Det finns särskilda föreskrifter för fall där sådana beslut om elevområde som ankommer på läns skolnämnderna berör kommuner eller landstingskommuner i olika län. Om läns skolnämnderna inte kan enas, skall ärendet enligt skollagen hänskjutas till regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer. Regeringen har beträffande gymnasieskolan meddelat föreskrifter om att ett sådant ärende skall hänskjutas till skolöverstyrelsen för avgörande.

Tillhörighet till elevområde

Till ett elevområde hör — med vissa undantag för grundskolans del — den som är kyrkobokförd inom området. Såsom tidigare nämnts gäller skollagens bestämmelser om rätt till undervisning i grundskolan och gymnasieskolan endast dem som räknas som bosatta i riket. Föreskrifterna om elevområden får därför inte aktualitet för andra.

Tillträde till en viss kommuns eller landstingskommuns skola

Elevområdesindelningen har till syfte att bestämma i vilken kommuns grundskola eller i vilken kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola någon skall gå. Elevområdestillhörigheten är emellertid inte alltid avgörande.

Enligt skollagens huvudregel för grundskolan skall ett barn tas emot i den kommuns grundskola, till vars elevområde barnet hör. Om särskilda skäl föreligger, skall emellertid i en kommuns grundskola tas emot ett barn, som inte hör till skolans elevområde.

I en kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola skall enligt skollagen bland de sökande som uppfyller inträdesfordringarna i första hand tas emot de som tillhör skolans elevområde och de för vilka skolan annars av särskilda skäl är den lämpligaste och i andra hand övriga, dock inte den som på grund av elevområdestillhörighet eller särskilda skäl skall mottas i någon annan kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola och som kan beredas plats där.

Särskilda föreskrifter när elevområden överlappar varandra

Det förutsätts kunna inträffa att elevområdet för grundskolan eller del av grundskolan i en kommun sammanfaller med elevområdet för grundskolan eller del av grundskolan i en annan kommun. Det förekommer också att

elevområdet för en studieväg vid en kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola sammanfaller helt eller delvis med elevområdet för samma studieväg vid en annan kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola. I sådana fall får länsskolnämnden enligt skolförordningen meddela föreskrifter om hur eleverna skall fördelas mellan skolorna. Om frågan berör kommuner eller landstingskommuner i olika län och länsskolnämnderna inte kan enas, skall ärendet hänskjutas till skolöverstyrelsen.

Prop. 1985/86: 10

Bilaga 12

Elevernas fördelning på skolenheter

Om det för en kommuns grundskola finns två eller flera skolenheter, skall eleverna enligt skolförordningen fördelas på skolenheterna med hänsyn främst till vad som är ändamålsenligt från kommunikationssynpunkt och till vad som krävs för att effektivt utnyttja lokaler och andra utbildningsresurser. Allmänna föreskrifter om fördelningen får meddelas av skolstyrelsen, om inte länsskolnämnden meddelar sådana föreskrifter.

Motsvarande gäller, om det för en kommuns eller landstingskommuns gymnasieskola finns två eller flera skolenheter.

2 Interkommunal ersättning för elever i grundskolan och gymnasieskolan

Nuvarande regelsystem för interkommunal ersättning är fastlagt genom bestämmelser i skollagen, skolförordningen, kungörelsen (1971:339) om ersättning vid samverkan inom skolväsendet och årliga förordningar om vissa ersättningar vid kommunal samverkan på skolväsendets område (senaste förordning i ämnet 1984:646). I huvudsak gäller följande.

En kommun eller landstingskommun som på grund av skollagens föreskrifter i sin gymnasieskola har tagit emot en elev som inte är kyrkobokförd inom kommunen eller landstingskommunen har rätt till s.k. interkommunal ersättning för undervisningen. Det finns en särskild bestämmelse om rätt till sådan ersättning i fall där eleven är vuxen. Interkommunal ersättning skall utges av den kommun eller landstingskommun inom vilken eleven är kyrkobokförd.

För grundskolan gäller samma system som för gymnasieskolan med vissa speciella undantag.

Kommunerna eller landstingskommunerna kan själva komma överens om den interkommunala ersättningens storlek.

När en sådan överenskommelse inte föreligger skall interkommunal ersättning enligt huvudregeln utgå med belopp som fastställs av länsskolnämnden enligt av regeringen utfärdade anvisningar. Sådana anvisningar finns i *kungörelsen (1971:339) om ersättning vid samverkan inom skolväsendet*.

Kungörelsen bygger på åtskillnad mellan nettokostnader och merkostnader för en elev. Med nettokostnader för en elev avses skolhuvudmannens samtliga kostnader för driften av viss skolform eller del av skolform med avdrag för statsbidrag samt gåvo- och donationsmedel, proportionellt fördelade på eleverna. Med merkostnader för en elev avses den del av

skolhuvudmannens nettokostnader för undervisningen i viss skolform eller del av skolform som kan hänföras enbart till undervisningen av en viss elev. Om de elever för vilka interkommunal ersättning skall lämnas till skolhuvudmannen regelmässigt uppgår till sådant antal som inverkar på skolans organisation har skolhuvudmannen rätt till ersättning för sina nettokostnader för de aktuella eleverna. I annat fall utgår ersättning för skolhuvudmannens merkostnader.

Beräkningarna av nettokostnader och merkostnader sker i princip läsårsvis. Elevantalet beräknas normalt till medeltalet av antalet elever en vecka efter läsårets början och en vecka före läsårets slut.

Den nämnda huvudregeln med tillhörande reglering i kungörelsen från 1971 har begränsad praktisk betydelse. Om regeringen eller den myndighet regeringen förordnar beträffande viss undervisning har fastställt ersättningsbelopp för elev och läsår eller kurs räknat, skall nämligen i stället det beloppet tillämpas. Genom *årliga förordningar om schablonbelopp* fastställer regeringen vilka ersättningsbelopp som skall tillämpas kommuner (ej landstingskommuner) emellan, om de inte kommer överens om annat, i fråga om elever i grundskolan och elever på gymnasieskolans linjer (ej specialkurser).

Enligt den senaste förordningen i ämnet (SFS 1984:646) är för läsåret 1984/85 beloppet per elev och termin 5480 kr för elever i grundskolans årskurser 1–6, 7010 kr för elever i grundskolans årskurser 7–9, 7010 kr för elever på de teoretiska och några av de yrkesinriktade linjerna i gymnasieskolan, 9720 kr för elever på sex yrkesinriktade linjer i gymnasieskolan samt 12020 kr på fem sådana linjer. I beloppen ingår 895 kr för fria skolmåltider. Dessutom ingår i beloppen för elever i gymnasieskola 610 eller 1 590 kr för fria läromedel och annan fri undervisningsmateriel.

I händelse av tvist mellan kommunerna om vilket belopp som skall gälla, ankommer det enligt skollagen på länskolnämnden att efter framställning bestämma ersättningen.

I de årliga förordningarna anges alltså belopp per elev och termin, inte per elev och läsår som förutsätts i skollagen. Till skillnad från skollagen innehåller de årliga förordningarna vissa bestämmelser om avgörande tidpunkter under terminerna. Enligt den senaste förordningen skall således ersättning för höstterminen 1984 lämnas för den som är elev i grundskolan eller gymnasieskolan den 1 oktober 1984. För vårterminen 1985 är den 1 mars 1985 på samma sätt avgörande.

Uppföljande verksamhet för ungdomar under 18 år – nuvarande bestämmelser och deras bakgrund

Bilaga 13

Utvecklingen före år 1983

Med anledning av propositionen om skolans inre arbete (SIA) beslöt riksdagen våren 1976 att skolstyrelsen i samarbete med den lokala arbetsförmedlingen och sociala myndigheter skulle bedriva en uppföljande studie- och yrkesorientering för att stödja ungdomar under 18 år som efter avslutad grundskola varken studerar eller har arbete (prop. 1975/76: 39, UbU 1975/76: 30, rskr 1975/76: 367). Detta uppföljningsansvar för skolstyrelsen har efter förslag i propositionen om ny läroplan för grundskolan utvidgats till att bli övergripande och alltså omfatta även dem som efter en tid i arbete eller utbildning åter står utan sysselsättning (prop. 1978/79: 180, UbU 1978/79: 45, rskr 1978/79: 422). Bestämmelser om uppföljande verksamhet infördes i skolförordningen (1971: 235).

Genom riksdagens beslut med anledning av den s. k. ungdomspropositionen (prop. 1979/80: 145, UbU 1979/80: 34, rskr 1979/80: 363) fick kommuner med gymnasieskola möjlighet att med statligt bidrag anordna upp till fyra veckor långa introduktionsprogram för utbildning samt yrkesintroduktion upp till 40 veckor. Sedermera fick introduktionsprogram och i vissa fall även yrkesintroduktion anordnas även av kommuner som inte har gymnasieskola (prop. 1981/82: 125, UbU 1981/82: 36, rskr 1981/82: 445 och UbU 1981/82: 18 och 23, rskr 1981/82: 252). Organisatoriskt – dvs. i fråga om skolledning – skulle åtgärderna vara knutna till gymnasieskolan eller annan skolform.

I december 1981 slöt arbetsmarknadens parter avtal om s. k. ungdomsplatser. Dessa blev ett komplement till övriga åtgärder för ungdomar under 18 år. Arbetsmarknadsmyndigheterna anvisades medel för statsbidrag till arbetsgivare som anställde ungdomar på ungdomsplatser.

Riksdagen beslöt i juni 1982 att administrationen av bidragsgivningen till ungdomsplatser fr. o. m. den 1 juli 1982 skulle föras över till kommunernas skolstyrelser (prop. 1981/82: 150 bil. 4, AU 1981/82: 28, rskr 1981/82: 392).

Genom 1982 års riksdagsbeslut infördes den 1 juli samma år bestämmelser om uppföljande verksamhet i skollagen (1962: 319). Numera finns därför i skollagens 2 § bestämmelser om att varje kommun skall bedriva uppföljande studie- och yrkesorientering och vidta andra åtgärder till stöd för ungdomar som inte har fyllt 18 år och som efter avslutad grundskola inte genomgår utbildning eller har fast anställning (SFS 1982: 455). Enligt 9 a § skollagen skall skolstyrelsen ha hand om förvaltning och verkställighet inom detta område, i den mån dessa uppgifter inte tillkommer någon annan enligt bestämmelser som regeringen meddelar eller enligt beslut som avses i 3 kap. 14 § kommunallagen. Paragrafen innehåller också en särskild bestämmelse om att skolstyrelsen skall fullgöra de uppgifter som följer av särskilda föreskrifter om statligt bidrag till åtgärder för utbildning och arbete åt ungdomar under 18 år.

Bilaga 13

Efter förslag i budgetpropositionen 1983 har riksdagen beslutat om ett nytt och enhetligt system för statsunderstödd uppföljande verksamhet (prop. 1982/83: 100 bil. 10 p. D 25, UbU 1982/83: 21, rskr 1982/83: 311).

I samband med det nya systemets införande företogs en översyn av skolförordningens bestämmelser om uppföljande verksamhet.

Numera gäller i fråga om uppföljande verksamhet dels de tidigare reviderade bestämmelserna i skollagen, dels föreskrifter i 2 kap. 30 § skolförordningen, dels förordningen (1983: 583) om statsbidrag till uppföljningsinsatser för ungdomar under 18 år.

Enligt skolförordningen skall uppföljande verksamhet bedrivas i syfte att ge ungdomarna möjlighet till arbete, praktik eller utbildning. Skolstyrelsen skall fortlöpande hålla sig underrättad om ungdomarnas situation. Den har ansvaret för att ungdomarna får vägledning i hithörande frågor och att andra lämpliga åtgärder vidtas till stöd för dem. Den uppföljande verksamheten skall bedrivas i nära samverkan med berörda lokala statliga och kommunala organ, såsom den offentliga arbetsförmedlingen och socialnämnden.

Enligt den nämnda förordningen om statsbidrag till uppföljningsinsatser för ungdomar under 18 år lämnas bidrag till kommuner som anordnar verksamhet enligt individuella planer och till arbetsgivare som anställer ungdomar på ungdomsplatser inom ramen för sådana planer.

Syftet med en individuell plan är att hjälpa den unge att så snart som möjligt övergå till reguljär utbildning eller stadigvarande arbete. En individuell plan skall innehålla sådana moment av vägledning, utbildning och arbete som bedöms lämpliga i det enskilda fallet. I en individuell plan bör anställning på ungdomsplats eller annan arbetslivspraktik växla med utbildning, exempelvis lokalt arbetsmarknadsanknutna specialkurser, andra specialkurser i gymnasieskolan eller kurser inom kommunal vuxenutbildning. I varje individuell plan skall ingå uppföljningsprogram som sammanhållande moment. Ett uppföljningsprogram skall innehålla ett eller flera sådana moment som studie- och yrkesorientering, personlig vägledning i hithörande frågor, facklig information och annan arbetslivsorientering.

Skolstyrelsen skall ha det övergripande ansvaret för de individuella planerna. Planerna får dock omfatta insatser som handhas av andra än skolstyrelsen. Verksamheten skall bedrivas i nära samverkan mellan skolstyrelsen, andra berörda kommunala organ och den offentliga arbetsförmedlingen. Ledningen av verksamhet enligt individuella planer kan organiseras fristående eller knytas till någon organisation utanför skolan. Skolstyrelsen får också besluta att ledningen helt eller delvis skall knytas till en skolenhet med gymnasieskola, kommunal vuxenutbildning eller grundskola.

Fria aktiviteter och samlad skoldag

Bilaga 14

1 Bakgrund och syfte

Allmänt om SIA-reformen

SIA-reformen är en samlingsbeteckning för en rad ändringar som riksdagen fattade principbeslut om år 1976 för successivt genomförande med början år 1978 (prop. 1975/76: 39, UbU 30, rskr 367). Ändringarna innebar till stor del en vidareutveckling av idéer och företeelser som redan fanns i skolan.

SIA står som förkortning för skolans inre arbete. Reformen syftade främst till att ge det inre arbetet bättre förutsättningar till fromma för i första hand elever med svårigheter.

Riksdagsbeslutet innebar ställningstaganden i fråga om bl. a.

nya arbetssätt och arbetsformer som syftar till ökad elevaktivitet och ökat samarbete

riktlinjer för ändringar av läroplanen i syfte att bättre anpassa den till nutida krav (riksdagen fattade år 1979 beslut om en ny läroplan på grundval av ett mera preciserat förslag från regeringen)

samlad skoldag (varom mera i det följande)

allmän fritidsverksamhet i anslutning till skoldagen

ökad kontakt skola-arbetsliv

decentralisering och ökat lokalt beslutsfattande med en friare resursanvändning (riksdagen fattade år 1978 beslut om ett nytt statsbidragssystem för grundskolan på grundval av ett mera preciserat förslag från regeringen)

vidgad demokrati med nya beslutsformer (skolans konferenssystem ändrades 1978 på grundval av 1976 års riksdagsbeslut, varefter riksdagen 1980 för genomförande 1981 fattade beslut om samrådsskyldighet för rektor gentemot företrädare för elever och föräldrar).

Fria aktiviteter

Undervisning enligt kursplanerna för de olika ämnena i grundskolan skall ha viss omfattning, som framgår av timplanerna. Denna del av skolans verksamhet brukar därför kallas timplanebunden verksamhet. Härutöver har sedan mycket lång tid funnits andra inslag i skolan, såsom morgonsamlingar.

Före SIA-reformen ingick i timplanerna för grundskolans högstadium två veckotimmar (dvs. 80 minuter i veckan) i varje årskurs för vad som kallades fritt valt arbete. Det fritt valda arbetet syftade till att ge eleverna möjlighet att inom skolans ram – vid sidan av arbetet i obligatoriska ämnen och tillvalsämnen – ytterligare odla sina intressen i samband med utvecklingsbefrämjande aktiviteter. Det kunde innebära att en enskild elev eller en grupp av elever utförde studieuppgifter eller konkreta uppgifter i fråga om praktiskt arbete. De kunde exempelvis arbeta i en förening, göra något åt den egna miljön, hjälpa andra eller vårda djur och växter. De kunde också bedriva hobbybetonade fritidssysselsättningar.

I och med SIA-reformen försvann fritt valt arbete ur timplanerna för grundskolans högstadium.

Sedan läsåret 1978/79 har eleverna på högstadiet i stället fria aktiviteter i form av ej timplanchunden verksamhet.

Enligt 1980 års läroplan för grundskolan (Lgr 80) har fr. o. m. läsåret 1982/83 såväl högstadiet som mellanstadiet fria aktiviteter, även om samlad skoldag inte införs. För högstadiets del skall de fria aktiviteterna omfatta tid motsvarande fem stadiesveckotimmar¹ och för mellanstadiets del tid motsvarande två stadiesveckotimmar (stadiesveckotimmar är det sammanlagda antalet veckotimmar för stadiets tre årskurser).

Numera finns i 5 kap. 3 a § skolförordningen ett slags definition av fria aktiviteter. Där står: I vissa fall anordnas under skoldagen, utanför lektioner och morgonsamling eller gemensam samling, för eleverna obligatoriska aktiviteter vilka tillsammans med övrig verksamhet under skoldagen bildar en pedagogisk helhet (fria aktiviteter).

Fria aktiviteter anordnas dels enligt de nu redovisade bestämmelserna för högstadiet och mellanstadiet, dels – om samlad skoldag har införts – inom ramen för bestämmelserna om samlad skoldag (se i det följande).

Såsom framgår av Lgr 80 är de allmänna syftena med fria aktiviteter att tillgodose och stimulera elevernas verksamhetsbehov, sociala kontaktbehov och behov av kulturell stimulans, att stimulera elevernas egen föreningsverksamhet och därvid se till att den betraktas och behandlas som elevernas egen angelägenhet, organiserad och ledd av dem själva, att stimulera till deltagande i skolans beslutsprocesser och gå eleverna tillhanda med hjälp av stöd i elevrådsarbetet, att bredda kontakterna med vuxna som är verksamma utanför skolan och att bredda kännedomen om ortens förenings-, kultur- och fritidsliv och stimulera till engagemang och aktivt deltagande i detta.

Meningen är således att de fria aktiviteterna skall befrämja elevernas allmänna utveckling utöver vad som normalt kan ske genom den timplanebundna verksamheten. Det skall ske på sådant sätt, att en pedagogisk helhet uppnås.

Det bör påpekas att vissa slags verksamheter kan förekomma såväl i form av fria aktiviteter som i form av inslag i timplanebundna verksamhet. Som exempel kan nämnas idrott, musik samt besök av föreningsföreträdare som berättar om sin förening och dess verksamhet.

Samlad skoldag

SIA-reformen innebär bl. a. att kommunerna kan införa s. k. samlad skoldag i grundskolan. Varje kommun får själv utifrån elevernas behov och kommunens ekonomiska, personella och lokalmässiga resurser ta ställning till om samlad skoldag skall införas. Samlad skoldag kan införas i hela grundskolan inom kommunen eller vid endast viss skolenhet eller visst stadium eller viss årskurs i en skolenhet. Såsom framgår av prop. 1975/76: 39 s. 257 f. har man med hänsyn till praktiska och ekonomiska

¹ I prop. 1984/85: 100 bil. 10 föreslås ändring till tre stadiesveckotimmar (s. 18 och 146 f.).

problem för kommunerna valt att göra den samlade skoldagen frivillig för kommunerna under en ej bestämd övergångsperiod.

Prop. 1985/86: 10

Numera finns i 5 kap. 3 c § skolförordningen följande föreskrifter. Samlad skoldag innebär att eleverna genom särskilda åtgärder skall tas orr hand under hela den tid som skoldagen omfattar med stöd av beslut inom gällande tidsram. Fria aktiviteter skall anordnas för eleverna under de delar av skoldagen, som inte tas upp av lektioner eller annan verksamhet som skall förekomma enligt förordningen eller av behövlig tid för vila och måltid. Tid för fria aktiviteter får läggas ut även före dagens första lektion eller efter dagens sista lektion. Vid utformningen av den samlade skoldagen bör, särskilt för elever på lågstadiet, eftersträvas att vistelsetiden i skolan för en och samma elev inte växlar under veckans olika dagar.¹

Bilaga 14

Skolstyrelsen bestämmer efter lokala behov och förutsättningar vilken längd den samlade skoldagen skall ha inom givna tidsramar, dvs. högst 5 timmar 20 minuter för eleverna i årskurserna 1 och 2 samt 8 timmar för eleverna i övriga årskurser. Samlad skoldag kan införas utan att skoldagen för den skull blir längre. I sådana fall anordnas fria aktiviteter på håltimmar och under andra uppehåll i den timplanebundna verksamheten. Ibland kan samlad skoldag medföra att skoldagen blir längre. Praktiska och organisatoriska överväganden med hänsyn till de lokala förhållandena spelar in. Självfallet måste den tillkommande tiden, liksom den övriga, ha ett pedagogiskt syfte.

Hur den samlade skoldagen och då särskilt de aktiviteterna utformas är beroende av de lokala behoven och förutsättningarna.

Den samlade skoldagen syftar till ökade omsorger om eleverna och ett mera varierat innehåll i deras skolarbete till främjande av deras allmänna utveckling.

I Lgr 80 betonas att all verksamhet under skoldagen skall präglas av skolans mål och därför har ett pedagogiskt syfte. Den samlade skoldagen är enligt Lgr 80 ett av uttrycken för den helhetssyn som måste anläggas på skolans verksamhet.

Det är främst genom de fria aktiviteterna som den samlade skoldagen kan ge eleverna något utöver vad en annan skoldag tillför dem.

2 De fria aktiviteternas innehåll

Enligt 5 kap. 3 a § skolförordningen är fria aktiviteter sådana obligatoriska aktiviteter utöver lektioner m. m. som tillsammans med dessa bildar en pedagogisk helhet.

Innehållet i de fria aktiviteter som alltid skall förekomma på mellan- och högstadierna och de fria aktiviteter som är en följd av att samlad skoldag har införts framgår av Lgr 80, som beskriver hur hela den icke timplanebundna tiden disponeras och därför tar upp även inslag av vila m. m.

Meningen är att de fria aktiviteterna skall utformas mot bakgrund av de behov och förutsättningar som föreligger i den enskilda kommunen och vid den enskilda skolenheten.

¹ Bakgrunden till sistnämnda bestämmelse är bl. a föräldrarnas intresse av så fasta tider som möjligt.

Bilaga 14

Fria aktiviteter som en naturlig del av skolans verksamhet kan bli ett led, inte bara i utökad och förbättrad omsorg om eleverna, utan också i en förbättring av individualiserings- och stödmöjligheterna inom skolan. För att lyckas måste skolan både knyta an till existerande intressen och skapa nya, utvecklande intressen. Skolans personal och ledare i ungdomsföreningar och studieförbund måste på ett aktivt sätt medverka och informera eleverna om olika möjligheter. Många aktiviteter kan eleverna själva organisera och leda. Undersökningar har visat att eleverna ofta väljer slentrianmässigt och att valen styrs av tradition, kön och nöjesindustrins utbud. Skolan bör stimulera till nya grepp för att få variation och förnyelse. Idéburna, hobbybetonade, idrottsliga och estetiska verksamheter bör befrämjas liksom en inriktning på natur- och miljövårdsfrågor. Skolan skall förmedla kännedom om och kontakt med fritidsgrupper och organisationer utanför skolan. Därigenom kan den ge eleverna bestående intressen som kan leda till en meningsfull fritid. Ensidighet i urvalet bör skolan undvika genom att tillse att fria aktiviteter innehåller ett variationsrikt program under läsåret.

Verksamheten kan organiseras i många former. I det följande anges några av dem.

Tid bör anslås för gemensamma samlingar. Dessa kan innehålla information och diskussion, program med kulturella och sociala inslag, presentation av organisationer, föreningar och olika yrkesgrupper. Så långt möjligt bör de bygga på elevernas egna aktiviteter. — — — — —

Inom varje klass bildar klassföreståndare och elever tillsammans ett klassråd. Klassrådets verksamhet är en viktig del av skolans reguljära arbete. Det kan — utom under lektioner — sammanträda under tid för morgonsamling och tid för fria aktiviteter. Till denna kan också förläggas elevernas egen föreningsverksamhet, t. ex. sammankomster med elevrådet.

Skolbiblioteket bör om möjligt vara tillgängligt under hela skoldagen. Där kan eleverna utveckla sina intressen genom att läsa böcker, tidningar och tidskrifter. Där är ofta skolans bästa utrymme för självständiga studier, för arbete i grupp eller studiecirkel. Kulturnämnd och kulturorganisationer bör kunna utnyttja skolan som forum för kulturaktiviteter, utställningar, sagostunder m. m.

Fria aktiviteter måste ge utrymme för elevernas eget ansvar för delar av arbetet inom skolan. — — — Elever och elevgrupper bör hjälpa till med dagliga göromål i skolan. De bör medverka i lokalvård, i biblioteks- och reproduktionsarbete och utföra enklare reparationer. — — —

— — — Äldre elever bör få leda olika gruppaktiviteter. — — — Elever bör kunna delta i planeringen och genomförandet av friluftsdagar och lägerskolor.

Under arbete i grupper, ledda av föreningar, lärare, fritidspersonal, kulturarbetare, föräldrar, elever och andra bör eleverna få möjligheter att utveckla olika intressen.

På lågstadiet kan man anknyta till vad eleverna är vana vid från tiden i förskolan. Gränserna mellan lektioner och fria aktiviteter kan bli flytande. Det kan upplevas positivt att under fria aktiviteter få tid att göra färdig en arbetsuppgift som påbörjats under lektionerna. Fri och skapande verksamhet, sång, musik, dramatik, arbete med bild, sagor och korta samlingsstunder stimulerar fantasi och känsla.

På mellanstadiet och högstadiet — och i många fall redan på lågstadiet —

kan man samlas kring olika frågor som har sitt ursprung i lektionernas arbetsområden eller i teman och tillvalskurser. Det är också viktigt att man inom olika ämnen fortlöpande söker nya vägar och genom diskussioner, medverkan av kulturarbetare och föreningsföreträdare och läsning av litteratur ger eleverna stimulans till en berikande fritid utanför skoldagen.

Andra aktiviteter kan ha anknytning till allmänt idrottsliga, hobbybetonade, estetiska och idéburna intressen. Hit hör exempelvis lagidrotter, folkdans, bild- och formarbete, djurvård, orkesterspelspel, motorkunskap, modellbygge och maskinskrivning.

En tredje grupp aktiviteter är de som organiseras av ledare för olika organisationer. Denna verksamhet är ofta medvetet profilerad. Den kan till en väsentlig del vara identisk med övriga aktiviteter men också vara en del av organisationernas ungdomsarbete. Till sitt innehåll måste den anpassas efter elevernas ålder och mognad.

Ett omfattande inslag kan bli elevernas musikaliska sysselsättningar.

3 Ledningen av de fria aktiviteterna

Den omedelbara ledningen av fria aktiviteter kan handhas av lärare, fritidsledare, särskilt anlitad handledare, föräldrar, föreningsledare m. fl. Även eleverna skall ta aktiv del i planering och ledning av verksamheten. Det kan t. ex. ske genom att äldre elever handleder yngre.

Enligt skolförordningens bestämmelser (14 kap. 9 a §) är en lärare skyldig att medverka i fria aktiviteter, om läraren kan anses ha förutsättningar för detta och om det erfordras. I läroplanens kommentarmaterial sägs att läraren eller specialläraren i många fall är den självklare handledaren av fria aktiviteter, eftersom lärarna känner eleverna väl och kan inpassa de fria aktiviteterna som en del i den helhet som skolarbetet skall utgöra.

Uppgifterna för den som leder fria aktiviteter beror givetvis på aktiviteternas art. I många fall blir det helt enkelt fråga om att visa hur man gör (t. ex. vid idrottande, musicerande, hobbyverksamhet, reparationer). I andra fall kan det vara fråga om att hålla föredrag om t. ex. en viss förenings verksamhet. Skolledningen har ett ansvar för att de fria aktiviteterna leds av därtill lämpade personer på ett sätt som stämmer med skolans mål.

4 Säkerställande av objektivitet och allsidighet

Läroplanens mål och riktlinjer med deras krav på saklighet och allsidighet gäller all verksamhet i skolan och således även de fria aktiviteterna.

Beträffande de fria aktiviteterna framhålls i läroplanen att ensidighet i urvalet bör undvikas genom att skolan tillhandahåller ett variationsrikt program under läsåret.

Frågan om objektivitet och allsidighet aktualiseras främst vid föreningsmedverkan, som kan förekomma såväl under lektioner som i fria aktiviteter.

I läroplanen betonas föreningarnas roll i det svenska samhället och behovet av att låta eleverna få kontakter med föreningslivet. Enligt läroplanen bör föreningarna inom ramen för de allmänna målen för skolan själva få svara för verksamhetens utformning under fria aktiviteter. Det sägs att föreningar med bestämda program skall ha rätt att verka för sin

uppfattning och att det åligger skolstyrelsen och skolledningen att svara för balans och allsidighet genom urvalet av föreningsaktiviteter.

Det kan ibland inträffa att endast vissa politiska föreningar eller vissa trossamfund har möjlighet eller intresse att medverka i skolan. Detta får då enligt uttalande i läroplanen inte hindra all verksamhet. I stället bör skolans lärare i tillräcklig omfattning på lektioner orientera om och belysa andra idéer, så att eleverna kan få en helhetsuppfattning baserad på en så allsidig information som möjligt. Strävan bör dock vara att föreningar med olika åskådningar själva medverkar i skolan.

5 Ett rättsfall

Stockholms skoldirektion beslöt den 1 februari 1979 att samlad skoldag fr. o. m. läsåret 1979/80 skulle införas i samtliga klasser på lågstadiet i kommunens grundskola. Den 26 april 1979 beslöt skoldirektionen i anledning av en av skolförvaltningen lämnad redovisning angående planering för den samlade skoldagen att införandet av sådan på lågstadiet skulle genomföras successivt under läsåren 1979/80 och 1980/81.

Vid tiden för skoldirektionens beslut gällde beträffande samlad skoldag föreskrifter i 5 kap. 2 § skolförordningen i dess lydelse enligt SFS 1978: 588 och anvisningar i Lgr 69.

Besvär anfördes över skoldirektionens beslut den 26 april 1979. Klagandena anförde i huvudsak följande. Innebörden av skoldirektionens beslut blir att eleverna ålagts närvaroplikt i skolan för annan verksamhet än undervisning i skollagens mening. Föreskriften i 5 kap. 2 § skolförordningen och skoldirektionens beslut saknar stöd i lag och strider även mot regeringsformens bestämmelser om normgivningsmakten. Det föreligger även en risk för att eleverna tvångsvis kan bli utsatta för indoktrinering genom olika politiska och religiösa sammanslutningar. Detta kan innebära ett hot mot den fria åsiktsbildningen och beslutet kan därför även strida mot 1 kap. 1 § och 2 kap. 12 § andra stycket regeringsformen.

Målet avgjordes av regeringsrätten den 5 mars 1981 (RÅ81: 14). Majoriteten anförde därvid bl. a. följande:

Enligt 5 kap. 2 § skolförordningen i dess lydelse enligt förordningen 1978: 588 omfattar skoldagen 1. för eleverna timplanebunden undervisning i ämnen, 2. obligatorisk verksamhet av annat slag än undervisning i ämnen och praktisk yrkesorientering, om kommunen beslutar det, 3. verksamhet vilken i övrigt skall förekomma enligt skolförordningen samt 4. måltidsuppehåll och raster. I 5 kap. 4 § skolförordningen föreskrivs att i läroplan för grundskolan skall anges mål och riktlinjer för skolans arbete samt allmänna anvisningar för skolans verksamhet. I läroplanen skall, förutom timplaner och kursplaner för undervisningen i ämnen och för praktisk yrkesorientering, finnas allmänna föreskrifter om obligatorisk verksamhet under skoldagen av sådant annat slag som nämnts under punkten 2 ovan.

Sedan riksdagen i skrivelse anmält sina beslut med anledning av prop. 1975/76: 39 angående skolans inre arbete m. m. lät regeringen göra en revidering av mål och riktlinjer i grundskolans läroplan samt fastställde härefter i förordning den 18 maj 1978 de delar av läroplan för grundskolan,

som avsåg målen och riktlinjerna samt timplaner. Skolöverstyrelsen utgav härafter i särskild publikation läroplan för grundskolan vilken utöver de nämnda delarna innehöll anvisningar m. m.

De nu nämnda föreskrifterna utgör stödet för införandet i grundskolan av den s. k. samlade skoldagen. Den författningsmässiga regleringen grundas bl. a. på ett i lagen 1975: 159 om ändring i 55 § skollagen åt regeringen givet bemyndigande att meddela föreskrifter, som avses i 8 kap. 3 § regeringsformen och som gäller arbetets anordnande i grundskolan. Enligt lagrummet får regeringen även meddela föreskrifter om kommuns befattning med grundskolan samt överlåta åt förvaltningsmyndighet att meddela närmare föreskrifter i nu nämnda hänseenden.

I läroplanens allmänna anvisningar anges att samhället har ett övergripande ansvar för att barn och ungdomar får växa upp i en miljö som främjar utveckling. Detta förutsätter en väl fungerande samverkan mellan hem, skola, organisationer, föreningar och andra i samhället med ansvar och intresse för barnens och ungdomarnas utvecklingsmiljö. Skolan är en viktig del av denna miljö. Under hela skoldagen måste därför skolan tillsammans med hemmen, föreningslivet och samhället i övrigt ta ansvar för omsorgen om barn och ungdomar. Allt arbete i skolan skall anknyta till och i görligaste mån återspegla olika delar av omvärlden, inbegripet den historiska bakgrunden. Eleverna bör under skoldagen få kontakt med vad som sker i närsamhället såsom kommunens kultur- och fritidsutbud, kommunalpolitiska frågor samt arbetslivet. Företrädare för föreningsliv, fackliga organisationer och för andra verksamheter inom kommunen får därigenom tillfälle att medverka och organisera verksamhet under skoldagen. Skolstyrelsen ansvarar för hur skoldagen utformas och genomförs. Det är en lokal uppgift att ge den icke timplanebundna delen av skoldagen ett innehåll som svarar mot mål och riktlinjer för skolan.

Den samlade skoldagen utgör en del av de reformförslag som lades fram av utredningen (SOU 1974: 53) om skolans inre arbete (SIA). I propositionen 1975/76: 39 tog föredragande statsrådet upp SIA:s förslag om samlad skoldag och anförde bl. a. följande. Att ge en samlad skoldag ett för eleverna rikt och differentierat innehåll måste vara en lokal uppgift som skall bygga på de förutsättningar och behov som föreligger i den enskilda kommunen och vid den enskilda skolenheten. Kommunerna bör få ansvaret för att utforma en skoldag som förutom undervisningen ger möjlighet till omsorg och fritidsaktiviteter av olika slag. Skolan bör inte bara sörja för verksamheten under lektioner eller annan kursplanebunden verksamhet utan också skapa förutsättningar för att eleverna får möjlighet att delta i en för dem meningsfull verksamhet. Hela skoldagen bör utnyttjas och närvaroplikt bör gälla all verksamhet under skoldagen.

I fråga om den samlade skoldagens innehåll framhöll föredraganden bl. a. De nya verksamheterna under skoldagen bör kunna leda till en förnyelse av skolarbetet. Genom att väva in olika verksamheter i varandra kan man uppnå ett arbetssätt som är obundet av de arbetsformer som i dag präglar skolan. Föreningslivets arbetssätt och beslutsformer kan därvid utgöra en källa till förnyelse. Föreningslivets medverkan måste ske på deras egna villkor och bygga på ett förtroende från samhällsorganens sida. Jag vill också understryka vikten av att eleverna får möta representanter för folkrörelsen i undervisningen. Med sin erfarenhet och sitt engagemang har folkrörelseföreträdarna goda förutsättningar att berika undervisningen och levandegöra aktuella frågeställningar. Det kan t. ex. ske när företeelser behandlas där folkrörelseföreträdare har speciell sakkunskap eller där skilda värderingar skall belysas.

Föredragande statsrådet uppehöll sig mera utförligt vid föreningsverksamheten och dess betydelse för skolarbetet samt anförde härom bl. a. Föreningslivets betydelse för skolan har understrukits av både barnstugeutredningen och SIA. Även flertalet remissinstanser har uttalat sin positiva inställning till föreningslivets medverkan i verksamheten. Såväl socialstyrelsen som skolöverstyrelsen och kommunförbundet framhåller det viktiga i att ungdomsorganisationerna ges möjlighet att medverka i verksamhet under skoldagen. Även LO och TCO m. fl. tillstyrker förslaget om föreningslivets medverkan men betonar samtidigt vikten av att organisationernas medverkan får ske på deras egna villkor och utan inblandning eller styrning av myndigheter eller institutioner. Mot bakgrunden av den vilja som föreningslivet visat till att öka sina insatser anser jag det vara av stor vikt att skolan tillmötesgår föreningarnas önskan att engagera sig i skolan. Det är därför naturligt att skolan och dess ledning stöder elevernas föreningsverksamhet. Även om föreningslivets verksamhet till övervägande del kommer att bedrivas under den allmänna fritidsverksamheten dvs. efter skoldagens slut, är det angeläget att föreningarna bereds möjlighet att organisera verksamhet under skoldagen. I likhet med flera remissinstanser delar jag uppfattningen att om det finns föreningar som i en skola kan överta verksamhet som eljest binds av bestämmelser i skollag, skolförordning eller läroplan kommunen bör avstå från egna konkurrerande verksamheter. Detta bör dock inte hindra att även kommunen går in i samma skolenhet bl. a. för att komplettera utbudet så att eventuell ensidighet i verksamheten undviks. Föreningarnas verksamhet under skoldagen får inte strida mot skolans mål och riktlinjer. Är detta villkor uppfyllt, anser jag att de bör kunna bedriva sin verksamhet på egna villkor. Den föreningsdrivna verksamheten under skoldagen bör ske i grupper. Eleven själv bör i samråd med hemmet anmäla sig till en eller flera grupper med verksamhet som pågår olika veckodagar under verksamhetsperioden.

Klagandena har i målet gjort gällande att barnen genom skolförordningens föreskrifter om den samlade skoldagen föreläggs en närvaroplikt i skolan för annan verksamhet än undervisning i skollagens mening och att detta strider mot bestämmelsen i 2 kap. 8 § regeringsformen om skydd mot frihetsberövande och om rörelsefrihet. Begränsning av den fri- och rättighet som avses i nämnda lagrum kan enligt 2 kap. 12 § regeringsformen ske endast genom lag, vilken lag därtill skall vara tillkommen i den särskilda ordning som avses i 12 § tredje stycket. Om tvånget att fullgöra skolplikt är att se som en begränsning av rörelsefriheten, är skolförordningens föreskrifter om den samlade skoldagen grundlagsstridiga, oavsett huruvida föreskrifterna avser den i skollagen angivna verksamheten eller ej. Delegerad normgivning är nämligen inte tillåten som medel att inskränka den grundlagsskyddade rörelsefriheten.

Skolplikten förhållande till 2 kap. 8 § regeringsformen framgår ej direkt av grundlagen. Inte heller förarbetena till denna innefattar något klarläggande av frågan. Före tillkomsten av skollagen (1962: 319) var skolplikten för barn i allmänhet inte fastslagen i samfällt stiftad lag utan reglerad i stadgor utfärdade av Kungl. Maj:t. När bestämmelser om skolplikt upptogs i skollagen, motiverades detta med att det ansågs naturligt att, oavsett om man uppfattade skolplikten som en ren skyldighet eller huvudsakligen som en förmån, de principer fastslås i lag som gäller den enskildes förhållande till samhället och vilka fått ett uttryck genom Sveriges anslutning till artikel 2 i tilläggsprotokollet den 11 januari 1952 till Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (prop. 1962: 136 s. 52 jfr s. 22–24). Föreskrifter om undervisning och utbildning får enligt 8 kap. 7 § första stycket 6. regeringsformen efter

bemyndigande i lag överlämnas till regeringens normgivningskompetens utan hinder av att de hör till det primära lagområdet som avses i 3 § av kapitlet, dvs. utgör föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna och gäller åligganden för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden. Såvitt gäller bl. a. grundskolan och arbetet där har såsom tidigare nämnts sådant bemyndigande givits i 55 § skollagen. Vad här anförts om motiven till att skolplikten 1962 överfördes till lag och om regeringsformens föreskrifter rörande normgivningskompetensen i fråga om undervisning och utbildning talar för att skolplikten inte hör till de ämnen om grundläggande fri- och rättigheter som är förbehållna det obligatoriska lagområdet. Den torde i stället såsom utgörande en del av grundskolans ämnesområde vara att hänföra till fråga som efter bemyndigande i lag får överlämnas till regeringens normgivning. Klagandenas påstående att skolförordningens föreskrifter om den samlade skoldagen är grundlagsstridiga av det skälet att de inskränker rörelsefriheten enligt 2 kap. 8 § regeringsformen är därför inte riktigt.

Det i skollagen givna bemyndigandet för regeringen att meddela föreskrifter som avses i 8 kap. 3 § regeringsformen och som gäller arbetets anordnande i grundskolan kan uppenbarligen inte avse annan verksamhet än den undervisning varom skollagen innehåller föreskrifter. Utifrån denna synpunkt har det betydelse huruvida den samlade skoldagen, såsom klagandena gör gällande, avser annat än undervisning i skollagens mening.

I skollagens första paragraf anges i allmänna ordalag målsättningen för den av samhället bedrivna skolverksamheten. Det sägs här att den genom samhällets försorg bedrivna undervisningen av barn och ungdom har till syfte att meddela eleverna kunskaper och öva deras färdigheter samt i samarbete med hemmen främja elevernas utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar. Den närmare innebörden av vad som härvid menas med undervisning belyses i prop. 1962: 54 angående reformering av den obligatoriska skolan m. m. Vad föredragande departementschefen därvid uttalade kom till uttryck i den första läroplanen för grundskolan (SFS 1962: 480). I denna underströks att skolans uppgift inte endast är att bibringa kunskaper i olika ämnen. Skolans uppgift, framhölls det, sträckte sig längre än så och innefattade även elevernas individuella och sociala fostran. I begreppet fostran inbegrep läroplanen inte blott själva undervisningen och dess innehåll utan alla de skiftande möjligheter till påverkan på individen, som skolarbetet och skollivet i alla dess yttringar erbjöd och som skolan borde utnyttja. Vidare framhölls att skolans uppgifter måste fortlöpande omprövas så att de ständigt hölls tidsenliga; skolans egen utveckling borde försiggå i takt med samhällets.

Det är mot bakgrunden av det nyss sagda tydligt att ordet undervisning i skollagen får ges en tämligen vidsträckt tolkning. Lika klart är det att skolan genom den samlade skoldagen tillförts ett nytt element av väsentlig betydelse. Såsom föredragande statsrådet framhöll (prop. 1975/76: 39) har man genom att väva in olika verksamheter i varandra syftat till att uppnå ett arbetssätt som är obundet av de arbetsformer som tidigare präglat skolan. Föreningslivets arbetssätt och beslutsformer har därvid ansetts såsom en källa till förnyelse. Tidigare gällde att verksamheten i skolan var helt utformad efter föreskrifter och riktlinjer som fastställts av riksdag och regering samt av skolöverstyrelsen. Skollagen, skolförordningen och läroplanen med dess mål och riktlinjer för skolan utgjorde ett sammanhållet system med en central styrning av skolan. Det var skolans egen personal, rektorer, lärare m. fl., som i samarbete med hemmen hade ansvaret för att

skolarbetet bedrevs i enlighet med de centralt fattade besluten. I denna ordning låg en särskild garanti för förverkligandet av läroplanens krav på saklighet och objektivitet. Enligt skollagen avsåg det lokala inflytandet i huvudsak frågor rörande ordningen vid skolenheterna samt uppgiften att förse skolan med lokaler, inventarier och utbildningsmateriel. Inflytande över den pedagogiska verksamheten i skolan hade skolstyrelsen endast i så måtto att den skulle tillse att verksamheten fortgick enligt gällande föreskrifter.

I och med införandet av den samlade skoldagen har det blivit en lokal uppgift att svara för den icke timplanebundna delen av skoldagen. Kommunen skall därvid engagera även andra än skolans personal. Företrädare för föreningslivet avses skola spela en framträdande roll och få verka på egna villkor förutsatt att deras verksamhet är förenlig med skolans mål och riktlinjer och sålunda sker med iakttagande av läroplanens krav på saklighet och objektivitet. Bland de föreningar som avses finns sådana som företräder klart formulerade politiska eller religiösa åsikter. Deras självklara uppgift är att verka för sina program och att påverka opinionen. Att ge dem rätt att inom skolan verka på egna villkor så länge de är förenliga med läroplanens krav på saklighet och objektivitet innefattar en motsägelse. Det ökade lokala inflytandet över skolan och skolpliktens utvidgning till att omfatta de olika aktiviteter som den samlade skoldagen innesluter måste anses som en genomgripande reform av skolan. Det är en öppen fråga om skollagens bemyndigande, som stöder sig på 8 kap. 7 § första stycket 6. regeringsformen, medger regeringen att till alla delar besluta om ändringar av detta slag eller om det utvidgade innehållet i skollagen bort komma till uttryck i lag som stiftas enligt 8 kap. 3 § regeringsformen. Det kan dock från författningsmässig synpunkt inte anses uppenbart fel att genomföra reformen på sätt som skett. Skoldirektionens beslut att tillämpa skolförordningens bestämmelser om den samlade skoldagen är därför inte grundlagsstridigt av det skälet att bestämmelserna går utöver bemyndigandet i 55 § skollagen.

Klagandena har vidare gjort gällande att den samlade skoldagen i praktiken kan komma att innebära att barnen tvångsvis blir utsatta för indoktrinering genom föreningar och sammanslutningar. Enligt 2 kap. 2 § regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot tvång att delta i sammankomst för opinionsbildning. Vissa av föredragande statsrådet i propositionen 1975/76: 39 gjorda uttalanden kan vara ägnade att skapa osäkerhet om den samlade skoldagens förhållande till det nämnda grundlagsstadgandet. I läroplanens anvisningar rörande den samlade skoldagen har dock inte intagits någon föreskrift som strider mot stadgandet. Skoldirektionens klandrade beslut innebär ej att grundskolans elever ålagts närvaro i strid mot föreskriften i 2 kap. 2 § regeringsformen och är ej heller oförenligt med den fria åsiktsbildningen.

Lagförslag som inte remitteras till lagrådet

Bilaga 15

Förslag till
Lag om ändring i skollagen (1962: 319)

Härigenom föreskrivs att 22 § skollagen (1962: 319)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §²

Länsskolnämnden utgörs av nio ledamöter, som utses för tre år, räknat från och med den 1 januari året efter det, då val i hela riket till landsting och kommunfullmäktige har ägt rum. Av ledamöterna skall två utses av regeringen, varav en bland företrädare för arbetsgivare och en bland företrädare för arbetstagare inom länet, samt en av skolöverstyrelsen och en av länsstyrelsen. Fem ledamöter skall väljas av landstinget. I Gotlands län skall fem ledamöter utses av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. Omfattar annat län kommun, som ej tillhör landstingskommun, skall tre ledamöter utses av landstinget och två ledamöter av kommunfullmäktige.

För var och en av de ledamöter som utses av regeringen, skolöverstyrelsen och länsstyrelsen skall en suppleant utses. För de ledamöter som väljs av landstinget eller kommunfullmäktige skall lika många suppleanter väljas. Suppleanterna skall utses för samma tid som ledamöterna.

Ledamöterna och suppleanterna skall vara bosatta inom länet. Om villkor i övrigt gäller vad regeringen föreskriver.

Landstinget skall välja fem av ledamöterna i länsskolnämnden. I Gotlands län skall fem ledamöter utses av kommunfullmäktige i Gotlands kommun. I Göteborgs och Bohus län samt i Malmöhus län skall tre ledamöter utses av landstinget och två ledamöter av kommunfullmäktige i Göteborgs respektive Malmö kommun. För de ledamöter som väljs av landstinget eller kommunfullmäktige skall lika många suppleanter väljas.

Ledamöter och suppleanter som väljs enligt första stycket skall utses för tre år räknat från och med den 1 januari året efter det när allmänna val till landsting och kommunfullmäktige har ägt rum. De skall vara bosatta inom länet. Om villkor i övrigt gäller vad regeringen föreskriver.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

¹ Lagen omtryckt 1970: 1026.

² Senaste lydelse 1981: 1113.

Del B

Bilagor till regeringsprotokollet den 6 juni 1985 (lagrådsremiss om ny skollag m. m.)

<i>Bilaga 1</i>	Skollagen (1962:319)	3
<i>Bilaga 2</i>	Utdrag av lagen (1967:940) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda	16
<i>Bilaga 3</i>	Sammanfattning av skolförfattningsutredningens betänkande (Ds U 1981:4) Skollagen	24
<i>Bilaga 4</i>	Skolförfattningsutredningens lagförslag	26
<i>Bilaga 5</i>	Sammanställning av remissyttrandena över skolförfattningsutredningens betänkande (Ds U 1981:4) Skollagen ..	37
	Remissinstanserna	37
	Sammanställningens disposition m. m.	38
1	Remissinstansernas allmänna inställning	38
2	Lagens uppbyggnad, terminologi m. m.	41
2.1	Lagform när sådan inte krävs	41
2.2	Kapitelindelning m. m.	41
2.3	Språk m. m.	42
2.4	Föräldrar, vårdnadshavare m. m.	43
2.5	Inseende och tillsyn	44
2.6	Skola och skolform	45
2.7	Ordet skolplikt	45
2.8	Utbildning – begreppet och dess benämning	45
2.9	Innebörden av att vara bosatt i riket	47
3	1 kap. Allmänna föreskrifter	48
3.1	Skollagens tillämpningsområde m. m.	48
3.2	Den s. k. målparagrafen	50
3.3	Skolhuvudmannens kostnadsansvar	51
3.3.1	Allmänna synpunkter	52
3.3.2	Läroböcker, skrivmateriel och andra utbildningshjälpmedel	54
3.3.3	Skolmältider	58
3.3.4	Lägerskola och andra särskilda arrangemang	59
3.3.5	Skolskjutsar	59
3.3.6	Skolhälsovård	60
4	2 kap. Kommunernas och landstingskommunernas skolledning ..	61
4.1	Vissa redaktionella frågor	61
4.2	Skolstyrelsen och utbildningsnämnden	62
4.3	Planeringsråd och yrkesråd	63
4.3.1	Benämningen planeringsråd	64
4.3.2	Behovet av bestämmelser om planeringsråd och yrkesråd	64
4.3.3	Yrkesråd i landstingskommuner	65
4.3.4	Uppdrag åt planeringsrådet att fullgöra yrkesrådsuppgifter	65
4.4	Skolchef	69
5	3 kap. Centrala och regionala myndigheter	71
5.1	Allmänna synpunkter	72
5.2	SÖ:s uppgifter	72
5.3	Länsskolnämndernas sammansättning	72
5.4	Länsskolnämndernas uppgifter	73

6	4 kap. Elevområden	74
6.1	Allmänt	75
6.2	Fastställande av elevområden	75
6.3	Tillhörighet till elevområde	76
6.4	Skolgång i annan skola än det egna elevområdets	76
6.4.1	Förutsättningarna	76
6.4.2	Beslutande myndighet	79
6.4.3	Besvärsrätt för den enskilde och för hemkommunen	80
6.5	Interkommunal ersättning	81
6.5.1	Kostnadsansvaret och dess koppling till kyrkobokföringen	81
6.5.2	Ersättningens storlek m. m.	82
6.5.3	Twister om rätt till ersättning och om ersättningens storlek	82
6.6	Fosterhemsfallen	84
6.7	Vissa redaktionella frågor	85
7	5 kap. Grundskolan	86
7.1	Skolplikt och rätt till utbildning	86
7.2	Skolmognad och skolstart	86
7.3	Skolgångens avslutande före skolpliktens upphörande	87
7.4	Vårdnadshavares ansvar	88
7.5	Vite och hämtning	88
7.5.1	Bör tvångsmedlen finnas kvar?	88
7.5.2	Beslutande myndigheter	94
7.5.3	Verkställighetsfrågor	98
7.5.4	Vissa redaktionella frågor	98
7.6	Alternativa kurser m. m.	99
7.7	Befrielse från vissa inslag i utbildningen	100
8	6 kap. Specialskolan	102
8.1	Redaktionella frågor	102
8.2	Sakfrågor	102
9	7 kap. Gymnasieskolan	103
9.1	Redaktionella frågor	103
9.2	Tillträde och intagningsnämnder	103
9.3	Befrielse från vissa inslag i gymnasieskolans utbildning ...	105
9.4	Övrigt	106
10	8 kap. Enskilda skolor och privatutbildning	106
10.1	Godkännande av enskilda skolor m. m.	106
10.2	Privatutbildning	107
10.2.1	Termen privatutbildning	107
10.2.2	Definition m. m.	108
10.2.3	Övrigt	108
10.3	Särskild inspektionsrätt m.m. mot vissa skolor	111
11	9 kap. Skolhälsovård	112
11.1	Allmänna synpunkter	112
11.2	Skolformer m. m. med skolhälsovård	114
11.3	Målsättningen för skolhälsovården	114
11.4	Undersökningar och undersökningstillfällen	115
11.5	Elever i specialskolan och andra handikappade	116
11.6	Övrigt	116
12	10 kap. Övriga föreskrifter	117
12.1	Överklagande av beslut	117
12.2	Bemyndiganden m. m.	118
13	Vissa ytterligare frågor	121
13.1	Saklighet, åsiktsfrihet, föreningsmedverkan m. m.	121

13.2	Allmänna föreskrifter om uppträdande i skolan, agaförbud m. m.	124
13.3	Skolans elevvård	126
13.4	Handikappade	126
13.5	Samer och andra etniska minoriteter	126
13.6	Avstängning och förvisning m. m.	127
13.7	Sekretessfrågor	127
13.8	Elevs arbetsrättsliga ställning	127
13.9	Nu aktuella följdändringar i andra författningar	128
13.10	Författningsändringar på sikt	128
<i>Bilaga 6</i>	Skoladministrativa kommitténs PM 29 såvitt gäller frågan om tvångsmedel	131
<i>Bilaga 7</i>	Sammanställning av remissyttrandena över skoladministrativa kommitténs PM 29 såvitt gäller frågan om tvångsmedel	132
	Remissinstanserna	132
1	Remissutfallet i stort	132
2	Remissinstanser med anknytning till rättsväsendet	133
3	Den statliga skoladministrationen	134
4	Kommuner m. fl.	136
5	Andra remissinstanser	138
<i>Bilaga 8</i>	SEH-kommitténs betänkande (Ds U 1980:3) Enskild undervisning enligt 35 § skollagen	141
1	Direktiven	144
2	Fullgörande av skolplikten	144
3	Historisk tillbakablick	144
4	Bakgrunden till uppdraget	149
5	Frekvensundersökningen	150
6	Folkrättsliga och andra aspekter på enskild undervisning enligt 35 § skollagen	152
7	Avgränsning mellan enskild skola och enskild undervisning	155
8	Tillsyn	158
9	Om barnets rätt	160
10	Kommitténs författningsförslag	161
	Frekvensundersökningen, sammanställning	163
<i>Bilaga 9</i>	Sammanställning av remissyttrandena över SEH-kommitténs betänkande (Ds U 1980: 3) Enskild undervisning enligt 35 § skollagen	164
	Remissinstanserna	164
1	Remissutfallet i stort	164
2	Allmänna synpunkter från positivt inställda remissinstanser	165
3	Allmänna synpunkter av kritisk natur	165
4	Synpunkter i särskilda frågor	167
4.1	Ytterligare om gränsdragningen mellan enskild undervisning och enskild skola	167
4.2	Anmälningsskyldighet och prövning av förutsättningarna för befrielse från skolgång	168
4.3	Den efterföljande kontrollen	169
4.4	Barnets inflytande	171
<i>Bilaga 10</i>	Riksrevisionsverkets rapport rörande regler om skolhälsovården	172
<i>Bilaga 11</i>	Skolhuvudmannens kostnadsansvar i förhållande till eleverna i grundskolan och gymnasieskolan	174
1	Nuvarande regelsystem i huvuddrag	174
2	Skolförfattningsutredningen	175
3	Remissinstanserna	176

<i>Bilaga 12</i>	Elevområden m. m. och interkommunal ersättning för elever i grundskolan och gymnasieskolan – nuvarande regelsystem i huvuddrag	177
1	Elevernas fördelning mellan och inom olika skolhuvudmäns grundskolor och gymnasieskolor	177
2	Interkommunal ersättning för elever i grundskolan och gymnasieskolan	179
<i>Bilaga 13</i>	Uppföljande verksamhet för ungdomar under 18 år – nuvarande bestämmelser och deras bakgrund	181
<i>Bilaga 14</i>	Fria aktiviteter och samlad skoldag	183
<i>Bilaga 15</i>	Förslag till lag om ändring i skollagen (1962: 319) – ej remitterat till lagrådet	193
<i>Bilaga 16</i>	Lagradsremissens lagförslag, se del A	

